Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت

TÜRKÇE-UYGURÇE LUGAT

مۆمىن ئابدۇللا تۈزگەن

مىللەتلەر نەشرىياتى

تىش، جاكارلاش. ② بايان قىلىش، بايانات. ③ تەلەپ، ئىستەك. ④ دېگىنىدە قاتتىق تۇرۇش، چىڭ تۇرۇش. ⑤ دەرد تۆكۈش، شىكايەت قىلىش.

iddiacı. s. ① جاھىل. ② سۆزىدە چىڭ تۇرىدىغان، ئۆزىنىڭكىنى راست دەيدىغان.

iddia . name. is. ar. شىكايەتنامە، ئەرز.

iddihal. is. ar. كىرىش، داخىل بولۇش، ئارىلىشىش.

iddihar. is. بېسىمدارلىق.

idea. is. ar ① ئۇقۇم، چۈشەنچە. ② ھېسسىيات، تۇيغۇ. ③ پىكىر، كۆز قاراش.

ideal, – li. s. fr. ئىدىيىۋى، ئىدېئال.

idealist. s. fr. ئىدېئالىست.

idealizm. is. fr. ئىدېئالىزم.

idealog. is. fr نەزەرىيىچى، مۇتەپەككۇر، ئىدېئولوگ.

ideoloji. is. fr. ئىدېئولوگىيە.

idi. is. ئىدى.

idikut. is. ئىدىقۇت.

idil. is. fr. ① قىسقا يېزىلغان مۇھەببەتكە دائىر شېئىر. ② چىن مۇھەببەت، ساپ مۇھەببەت.

idiş. s. → **İğdiş.**

idman. is. ar. تەنتەربىيە، بەدەن چېنىقتۇرۇش، چېنىقىش.

idmancı. is. ① تەنھەرىكەتچى. ② گىمناستىك ئۆگەتكۈچى.

idrâk, – kı. is. ar. ① ئىدراك، ئەقىل يۈرگۈزمەك، چۈشەنچە، پاراسەت. ② ئېرىشىش، ئىگە بولۇش. ③ ئۆزلەشتۈرۈش، بىلىش، چۈشىنىش.

idrâkli. s. ئەقىللىق، ئاڭلىق.

idrâksiz. s. ئاڭسىز، ئەقىلسىز.

idrar. is. ar. سۈيدۈك.

ifa. is. ar. ① ئىجرا، يۈرگۈزۈش، بېجىرىش. ② تۆلەش، قايتۇرۇش، ئۆتەش.

ifade. is. ar. ئىپادە.

ifakat, – tı. is. ar. ① كېسەلدىن ئۆرە بولۇپ كەتمەك، ياخشى بولۇپ كەتمەك. ② ئوڭلانماق (مەستلىكتىن). ③ ئايال ئىسمى.

iffet, – ti. is. ar. ① نومۇس، ئىپپەت، پاكلىق، نومۇسچانلىق. ② ئايال ئىسمى.

iffetli. s. ar. نومۇسنى ساقلاپ قالغان، نومۇسلۇق.

iffetsiz. s. نومۇسسىز، ئەخلاقسىز.

iffetsizlik, – ği. is. نومۇسسىزلىق.

ifham. is. ar. چۈشەندۈرۈش، بىلدۈرۈش.

ifildemek. ① تىترەك باسماق. ② چىقىماق، لەپىلدىمەك، (شامالنىڭ يېنىك چىقىشى).

iflâh. is. ar. قۇتۇلۇش (قىيىن ئەھۋال، خەتەر، كېسەلدىن).

~ i kesilmek. كۈچى قالماسلىق.

~ ini kesmek. ھەددى ـ ھېسابسىز ھاردۇرماق.

~ bulmak. ئەھۋالى تۈزۈلۈپ ياخشى بولماق.

~ olmak. سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك.

iflâs. is. ar. ۋەيران بولۇش، سۇنۇش (تىجارەتتە)، بەربات بولۇش.

ifna. is. ar. ① يوقىتىش، تۈگىتىش. ② ئىسراپ قىلىش.

ifrağ. is. ar. ① ئۆزگەرتىش (ئەھۋال

نى). ② مەدەننى ئېرىتىپ قېلىپقا تۆكۈش. ③ بوشىتىش، سىرتقا چىقىرىش.

ifrat, – tı. is. ar. ھەددىدىن ئېشىپ كەتمەك.

ifraz. is. ar. ئايرىلىش، بۆلۈنۈش، پارچىلىنىش.

ifrazat, – ti. is. بەدەندىن چىققان قان، زەرداپ ۋە تەر قاتارلىقلار.

ifrit, – ti. is. ar. ① جىن – ئالۋاستى. ② قاتتىق ئاچچىقلىنىش.

~ etmek. قاتتىق غەزەپلەنمەك.

ifsah¹. is. ar. تىلغا ئېلىش.

ifsah². is. ar. ئۇنتۇش.

ifsah³. is. ar. كېڭەيتىش.

ifsat, – dı. is. ar. ① بۇزۇش، بەربات قىلىش. ② قالايمىقانلاشتۇرۇش، پاراكەندە قىلىش.

ifşa. is. ar. پاش قىلىش، ئېچىپ تاشلاش، ئاشكارىلاش، ئوتتۇرىغا چىقىرىش.

iftar. is. ar. ئېپتار، ئېغىز ئېچىش (روزا تۇتقاندا).

iftariye. is. ar. → **İftarlık.**

iftarlık – ğı. is. ① ئېپتارلىق. ② بەك ئاز.

iftihar. is. ar. ئېپتىخار، شەرەپ.

~ a geçmek. نەمۇنىچى ئوقۇغۇچى بولماق.

~ listesi. شەرەپ تاختىسى.

iftikar. is. ar. ① ھاجەتمەن. ② يوقسۇللۇق، ھاجەتمەنلىك. ③ ھاجەتمەن بولۇش، ھاجىتى چۈشۈش. ④ كىچىك پېئىللىق.

iftikariye. is. ar. ئىدېئالىزم.

iftira. is. ar. ① تۆھمەت، قارا چاپلاش. ② بوھتان.

iftiracı. s. ar. تۆھمەتخور، بوھتانچى.

iftiras. is. ar. ۋەھشىيلىك، يىرتقۇچلۇق.

iğ. is. ئۇرچۇق، يىك.

iğbirer. is. ar. ① تو پا – توزان قونۇش، چاڭ – توزان بېسىش. ② زورۇقماق، كۆچەنمەك.

iğde. is. bot. ياۋا زەيتۇن دەرىخى.

iğdin. s. پالاق، بۇزۇق (تۇخۇم).

iğdiş, iğdiç. s. far. پىچىلغان، پىچىۋېتىلگەن، ئاختا قىلىنغان (ئات).

iğfal, – li. is. ar. ① ئالداپ نومۇسىغا تېگىش، ئازدۇرۇش. ② غەپلەتتە قالدۇرۇش.

iğik. s. z. → **Eğik.**

iğilme. is. → **Eğilme.**

iğilmek. → **Eğilmek.**

iğiltaşı. is. تۈگمەننىڭ ئاستى تېشى.

iğna. is. ar. باي قىلىش.

iğne. is. ① يىڭنە. ② تۈرلىگۈچ. ③ قارماق (بېلىق تۇتىدىغان). ④ ئوكۇل يىڭنىسى.

iğneci. is. ① ئوكۇل ئۇرغۇچى، ئوكۇل سالغۇچى. ② يىڭنە ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

iğnedenlik, – ği. is. يىڭنە قۇتىسى.

iğnelemek. ① يىڭنە بىلەن تىكمەك. ② يىڭنە سانجىماق، ئوكۇل بەرمەك. ③ تەنە قىلماق، سۆزدە چېقىۋالماق.

iğneli. s. ① چاقىدىغان (زەھەرلىك). ② تىكىلگەن، قادالغان (تۈرگۈچ).

iğnelik, – ği. is. يىڭنە خالتىسى.

iğrak, – ki. is. ar. ھەددىدىن ئارتۇقلۇق، ھەددىدىن زىيادىلىك.

iğremek. ھۆكىرىمەك، ۋارقىرىماق، ترۇلماق.

iğrenç. s. يىرگىنچ، ئىپلاس.

iğrençlik, – ği. is. يىرگىنچلىك، ئىپلاسلىق.

iğrendirmek. يىرگىندۈرمەك.

iğrengen. s. ھەممىدىن يىرگىنىدىغان.

iğrenme. is. يىرگىنىش.

iğrenmek. يىرگىنمەك.

iğri. s. → **Eğri.**

iğrik. s. كۆپ ۋارقىرايدىغان، كۆپ تۋۋلايدىغان (ھايۋان).

iğrilik, – ği. is. → **Eğrilik.**

iğtinam. is. ① غەنىيمەت، ئولجا. ② بۇلاڭ ـ تالاڭ.

iğtirak. is. ar. ① سۇدا بوغۇلۇش، تۇنجۇقۇش. ② ئىچىگە تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىش.

iğtirar. is. ar. ① مەغرۇرلۇق، كىبىر. ② ئالدىنىش. ③ غاپىل بولۇش.

iğtişas. is. osm. ① بۇزۇلماق (يەيدىغان نەرسىلەر). ② ئالستوپىلاڭ، ئىسيان.

iğtiyar. is. ar. پايدىلىنىش.

iğva. is. ar. ئازدۇرۇش، يولدىن چىقىرىش، يامان يولغا باشلاش.

iğzabetmek. ئاچچىقلاندۇرماق، ئاچچىقىنى كەلتۈرمەك، غەزەپلەندۈرمەك.

iğzap, – bı. is. ar. غەزەپلەندۈرۈش.

ihafe. is. ar. قورقۇتۇش، تەھدىت.

~ etmek. قورقۇتماق.

ihale. is. ar. ھاۋالە، ئامانەت.

~ etmek. ھاۋالە قىلماق.

ihâm. is. ar. ۋەھىمىگە سېلىش، ئەندىشىگە سېلىش.

ihanet, – ti. is. ar. ① خىيانەت. ② ۋاپاسىزلىق، ساداقەتسىزلىك. ③ ئىشەنچىنى يەردە قويۇش.

ihata. is. ar. بىر نەرسىنىڭ چۆرىسىنى قورشاش، قورۇق، چىت، ئىھاتە.

~etmek. بىرنەرسىنىڭ ئەتراپىنى قورشىماق.

ihatalı. s. ① كەڭ كۆلەملىك، كەڭ دائىرىلىك. ② كەڭ مەنىلىك، كەڭ بىلىملىك.

ihbar. is. ar. خەۋەر قىلىش، ئۇقتۇرۇش، بىلدۈرۈش، مەلۇم قىلىش.

ihbariye. is. ar. ① مۇخبىرلىق شاھادەتنامىسى. ② مۇخبىرلىق ھەققى.

ihbarlı. s. خەۋەر بېرىلگەن، ئۇختۇرۇلغان، مەلۇم قىلىنغان، خەۋەر قىلىنغان.

ihbar . name. is. ① ئىمزاسىز خەت (يۇقىرىغا سۇنۇلغان). ② ئۇقتۇرۇش قەغىزى.

ihda. is. ar. ھەدىيە بېرىش.

inbas. is. ① يېڭى بىر نەرسىنى مەيدانغا چىقىرىش، يېڭى بىر نەرسىنى يارىتىش. ② قۇرۇش، تەسىس قىلىش.

~etmek — مەيدانغا كەلتۈرمەك

ihfa. is. ar. يوشۇرۇپ قويۇش:

«Kaçak askeri. ihfa, bir suçtur — قاچاق ئەسكەرنى يوشۇرۇپ قويۇش گۇناھتۇر.»

~ etmek. يوشۇرماق.

ihkak. is. ar. ھوقۇقىنى يۈرگۈزۈش.

ihlâl, – lı. is. ar. بۇزۇپ قويۇش، كىرەكسىز قىلىپ قويۇش، زىيانغا ئۇچرىتىش.

~etmek — بۇزماق.

ihlâs. is. ar. ① ئىخلاس. ② توغرا ۋە پاك مۇھەببەت:

«**Onun size ihlası var** — ئۇنىڭ سىزگە پاك مۇھەببىتى بار.»

ihlil. is. ar. ① سىيدۈك يولى. ②

ئەمچەك تۈپچىسنىڭ كۆزى.

ihmal, –li. is. as. بىپەرۋالىق، ئېرەنسىمەسلىك، ئەھمىيەت بەرمەسلىك، كۆڭۈلشىمەسلىك.

ihmalcı. s. ① بىپەرۋا (ئادەم). ② دىققەتسىزلىك قىلىدىغان.

ihmalkâr. is. ar. → **Ihmalcı**

ihracat, – tı. is. ① ئېكسپورت. ② خەجلەنگەن پۇللار.

ihracatçı. is. s. ئېكسپورتچى.

ihracatçılık, – ğı. is. ئېكسپورتچىلىق.

ihraç, – çı. is. ar. ئېكسپورت، ئېكسپورت قىلىش.

~ etmek. ئېكسپورت قىلماق.

ihrak, – kı. is. ar. يېقىش، كۆيدۈرۈش.

ihram. is. ar. ① ئېھرام، قەدىمكى زاماندا يۇنانلىقلار، روماللىقلار، ھازىر بولسا بەر بەرى خەلقى پۈركۈنۈۋالىدىغان ئاق يۇڭدىن توقۇلغان كىيىم. ② كەئبىدە ھاجىلار كىيىدىغان ئاق كىيىم. ③ ئەرەبلەر ئىسسىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن كىيىۋالىدىغان تىكىشى يوق ئاق كىيىم.

ihraz. is. ar. قازىنىش، قولغا كەلتۈرۈش، ئىگە بولۇش، ئېرىشىش.

ihsa. is. ar. سان، ساناش، ساناق.

ihsai. s. osm. ستاتىك.

~ malümat. ستاتىك مەلۇمات.

ihsaiyat, – tı. is. ar. ستاتىستىكا بىلىمى.

ihsan[1]. is. ar. خەير - ئېھسان، سوۋغات، بەخش، شەپقەت، ياخشىلىق، يامانلىققا ياخشىلىق.

ihsan[2]. is. ① مۇستەھكەملەش. ② نومۇسچان بولۇش.

ihsas. is. ar. ① ھېس قىلدۇرماق، ئىما. ② تۇيغۇ، سەزگۈ.

ihtar. is. ar. ① دىققەتنى تارتىش، ئېسىگە سېلىش. ② ئاگاھلاندۇرۇش.

~ cezası. ئاگاھلاندۇرۇش جازاسى.

~ etmek. ئاگاھلاندۇرماق.

ihtar : name. is. ئېتىراز بىلدۈرۈش خېتى، ئاگاھلاندۇرۇش خېتى.

ihtibar. is. ar. سىناق، سىناش.

ihtibas. is. ar. ئېتىلىپ قېلىش، توسۇلۇپ قېلىش، تۇتۇلۇپ قېلىش، تىقىلىپ قېلىش.

ihticaç. is. ar. پاكىت، ئىسپات، دەلىل.

ihtida[1]. is. ar. ① توغرا يولغا چۈشۈش، توغرا يول بىلەن مېڭىش. ② ئۆز دىنىدىن قايتىپ مۇسۇلمان بولۇش. ③ ھالىنى تۈزىتىش.

ihtida[2]. is. ئالداش، ھىيلە بىلەن ئىشەندۈرۈش.

ihtifa. is. ar. يوشۇرۇنۇش.

ihtifal, – lı. is. ar. خاتىرە مۇراسىمى.

ihtikan. is. ar. قان كېتىش.

ihtikar. is. az. خورلۇق، كۆزگە ئىلماسلىق، ھەقىرلىنىش.

ihtilâç. is. ar. تىپىرلاش.

ihtilaf. is. ar. ئىختىلاپ، پىكىر بىرلىكىدە بولماسلىق، باشقىلىق.

ihtilâl, – li. s. ① ئىنقىلاب. ② ئىسيان، قوزغىلاڭ، توپىلاڭ. ③ سىياسىي ئۆزگىرىش:

«1. Köylü ihtilalı — دېھقانلار ئىنقىلابى.

2. Üç il ihtilalı ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى.»

ihtilâlcı. s. is. ① ئىنقىلابچى. ② ئىسيانچى، قوزغىلاڭچى، توپىلاڭچى.

ihtlâlcılık, -ğı. is. ① ئىنقىلابچىلىق. ② ئىسيانچىلىق.

ihtilâm. is. ar. ئىھتىلام، چۈشىدە شەيتان ئاتلاش.

ihtilâs. is. ar. جىنايەت قىلىش، قاقتى - سوقتى قىلىش، يېۋېلىش، ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش.

ihtilât. is. ar. (كېسەل ھەققىدە) ئايلىنىش، ئۆزگىرىش:

«Hastalığın başka hastalıklarla ihtilâtından korkuluyor — بىر كېسەلنىڭ باشقا كېسەلگە ئۆزگىرىپ قېلىشىدىن قورقىدۇ ئادەم.»

ihtima. is. ar. ساقلىنىش، پەرھىز قىلىش.

ihtimal. is. ar. ئېھتىمال.

ihtimallı. s. ئېھتىمالى بولغان.

ihtimam. is. ar. ① غەمخورلۇق، ئېتىبار بېرىش، دىققەت بىلەن ئىش كۆرۈش. ② ئەستايىدىللىق، ئىنچىكىلىك، كۆڭۈل قويۇش.

ihtimar. is. ar. ئېچىتقۇ سالماق، بولماق (خېمىر).

ihtinak. is. نەپەسنىڭ بوغۇلۇشى، بوغۇلۇپ قېلىش.

ihtira, -ı. is. ar. ئىجاد، ئىختىرا، كەشپىيات.

ihtirak. is. ar. ① تۇتۇشۇپ يانماق. ② بىرەر سەييارىنىڭ قۇياشقا يېقىنلىشىشى.

ihtiraklı. s. تۇتاشقان، يانغان.

ihtiram. is. ar. ئېھتىرام، ھۆرمەت.

ihtiras.[1] is. ar. ① قارا نىيەت. ② تاما، نەپس.

ihtiras[2]**.** is. ar. دۈشمەندىن ياكى بىر خەتەردىن ساقلىنىش.

ihtiraz. is. ar. ئېھتىيات، ساقلىنىش، چېكىنىش:

«Leke getirebilecek işlerden pek ihtiraz eder — داغ كەلتۈرىدىغان ئىشلاردىن قاتتىق ساقلىنىدۇ.»

ihtisam. is. ar. دۈشمەنلىك، خۇسۇمەت.

ihtisap. is. ① سوراققا تارتىش. ② جازا. ③ بازار باشقۇرۇش ئورنى.

ihtisar. is. ar. ① تارىيىش، قىسقىراش، كىرىشىش. ② تارايتىش، قىسقارتىش.

ihtisas[1]**.** is. ar. ① ئىختىساس. ② بىلىم، ھۈنەر.

ihtisas[2]**.** is. ar. ① تۇيغۇ، سېزىم. ② تەسىرات، ھېسسىيات.

ihtisasiyun. is. مۇتەخەسسىسلەر.

ihtişam. is. ar. كۆركەم، تەنتەنە، ھەشەمەت، داغدۇغا.

ihtişamlı. s. كۆركەملىك، ھەشەمەتلىك، تەنتەنىلىك، داغدۇغىلىق.

ihtitab. is. ① ئوتۇن يىغىش، ئوتۇن كېسىش. ② پالتا ھەققى (ئوتۇن تەييارلاپ بەرگۈچىلەرگە بېرىلىدىغان ھەق).

ihtitam. is. تۈگىمەك، ئاخىرىغا يەتمەك.

ihtiva. is. ar. ئىچىگە ئېلىش، قاپلاش.

ihtiyaç, -cı. is. ar. ① ئېھتىياج، كېرەكلىك. ② يوقسۇللۇق:

« Yemek yeme ihtiyacı — تاماق يېيىش ئېھتىياجى.

Ihtiyaç adamcağızın belini büktü — يوقسۇللۇق بىچارىنىڭ بېلىنى پۈكۈپ مۈكچەيتىۋەتتى.»

ihtiyaçlı. s. ئېھتىياجلىق، ھاجەتمەن.
ihtiyal. is. ar. ھىيلە، ياسىما.
ihtiyan. is. ar. ۋاپاسىزلىق.
ihtiyar[1]**.** s. ar. قېرى (ئادەم)، ياشانغان.
ihtiyar[2]**.** is. ar. ئىختىيار.
ihtiyâren. z. ئىختىيارەن، ئۆز ئىختىيارى بىلەن، ئۆز ئارزۇسى بويىچە، مەيلىچە.
ihtiyari. s. ar. ئىختىيارىي، ئۆز مەيلى بىلەن.
ihtiyarlama. is. قېرىش (ئادەم)، ياشىنىش.
ihtiyarlamak. قېرىماق، ياشانماق.
ihtiyarlatmak. ① قېرىتماق. ② قېرى كۆرسەتمەك:
«Saçı onu ihtiyarlatiyor — چېچى ئۇنى قېرى كۆرسىتىۋاتىدۇ.»
ihtiyarlik, — ğı. is. قېرىلىق.
ihtiyarsız. s. ئىختىيارسىز:
«Geceleri ihtiyarsız bunu düşünüyor — كېچىلىرى ئىختىيارسىز بۇنى ئويلايدۇ.»
ihtiyat, — ti. is. ar. ئېھتىيات.
ihtiyaten. z. ئېھتىياتەن.
ihtiyatkârlık. s. ar. ئېھتىياتچان، ئېھتىياتلىق.
ihtiyatlı. s. ئېھتىياتچانلىق.
ihtiyatsızlık, — ğı. is. ئېھتىياتسىزلىق.
ihtizab. is. ar. چاچ، ساقاللىرىنى قىتاتلىماق، بويىماق.
ihtizar. is. ar. جان تالىشىش.
ihtizaz[1]**.** is. ar. ① تىترەش. ② دولقۇنسىمان ھەرىكەت.
~etmek. تىترىمەك.
ihtizaz[2]**.** is. ar. خۇش بولۇش، كۆڭلى ئېچىلىش.
ihvan. is. ar. ① ھەمدوست. ② ئەينى گۇرۇھ، ۋە ئەينى مەزھەپتىن بولغانلار.
ihvanlık, — ğı. is. ① دوستلۇق. ② قېرىنداشلىق.
ihya. is. ar. جانلاندۇرۇش، تىرىلدۈرۈش.
~etmek. ئەسلىگە كەلتۈرمەك.
ihyanen. z. ar. ئاندا ـ ساندا، ئارىلاپ، ئارا ـ سىرا.
ihzan. is. ar. قايغۇغا سېلىش.
ihzar. is. ar. ① ھازىرلاش، ھازىرلىق كۆرۈش. ② ئەرز قىلىنغۇچى بىلەن گۇۋاھچىنى مەجبۇر ئەكىلىش. ③ كۆپىيىش:
«Konuğa yemek ihzar ettiler — مېھمانغا تاماق ھازىرلىدى.»
~ etmek. ھازىرلىماق، تەييارلىماق.
ihzaren. z. ar. ئەدلىيىگە قورال كۈچى بىلەن ئېلىپ كېلىشى.
ihzarî. s. ar. ① ھازىرلىق، تەييارلىق:
«Ihzarî sınıf — تەييارلىق سىنىپ.»
ika, — ı. is. ar. ① قىلىش، ئېتىش. ② رىتىم (مۇزىكىدا).
ikab. is. ar. ① ئازاب، جاپا. ② قىيامەت جازاسى.
ikad[1]**.** is. ar. ① ئولتۇرغۇزۇش. ② تەختكە چىقىرىش.
ikad[2]**.** is. ar. ① يېقىش (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن)، تۇتاشتۇرۇش (ئوت). ② كۈرەش ئۈچۈن غەيرەتكە كەلتۈرۈش.
ikaf[1]**.** is. ar. ① ئاتاش، بېغىشلاش. ② توختىتىش، تۇرغۇزۇش، ئالدىغا ئۆتۈش.
ikaf[2]**.** is. ar. ئېگەر.
ikal. is. ar. ① باغ. ② ئاياغ بوغقۇچ.
~olmak. توسقۇن بولماق.
ikame. is. ar. ① يەرلەشتۈرۈش،

تۇرغۇزۇش، قويۇش. ② تىك تۇرغۇزۇش، ئۆرە تۇرغۇزۇش. ③ ئوتتۇرىغا چىقىرىش، كۆرسىتىش:
«Nöbetçi ikame etmek — نۆۋەتچى قويماق.
Tanık ikame ediyor — گۇۋاھچىنى كۆرسىتىۋاتىدۇ.»

ikamet, –ti. is. ar. يەرلىشىش، ئولتۇراقلىشىش، ماكانلىشىش، تۇرۇپ قېلىش.

~etmek. بىر يەردە ئولتۇراقلاشماق.

ikametgâh. is. ar. ئىكامەتگاھ، داۋاملىق ئولتۇراقلاشقان يەر، قونالغۇ، قاراگاھ.

ikaz. is. ar. ئويغىتىش، غەپلەتتىن قۇتۇلدۇرۇش.

ikbal, –li. is. ar. ① ئامەت، تەلەي، تەقدىر. ② ئىستەك، ئارزۇ، تىلەك. ③ شاھقا كىچىك خوتۇن بولغۇچى. ④ رىغبەت. ⑤ ئەر ياكى ئايال ئىسمى.

~ den düşmek. نەزەردىن چۈشمەك.

~ düşkünu. كېيىن كەمبەغەللىشىپ كەتكۈچى.

~ görmek. بەخت ئىچىدە ياشىماق.

ikbalci. s. يۇقىرى ئورۇن ۋە مەرتىۋىگە ھېرىس قىلغۇچى.

ikballı. s. ① بەختلىك. ② كەلگۈسى پارلاق.

ikbâr[1]. is. ar. چوڭ كۆرۈش، ئۇلۇغ كۆرۈش، ئۇلۇغلاش.

ikbâr[2]. is. ar. يەرلىككە قويۇش، كۆمۈش.

ikdam. is. ar. ① سىجىل ئىشلەش، تىرىشچانلىق كۆرسىتىش. ② ئىلگىرىلەش.

ikdar. is. ar. كۈچەيتىش، قۇۋۋەتلەندۈرۈش.

~ etmek. كۈچلەندۈرمەك.

ikdirar. is. ar. يۇلغىنىش.

iki. s. ئىككى.

iki.ağızlı. s. ئىككى بىسلىق:
«İki ağızlı bıcak — ئىككى بىسلىق پىچاق.»

iki. anlamlı. s. ئىككى بىسلىق (قوش مەنىلىك گەپ).

iki. başlı. s. is. ئىككى باشلىق.

iki. canlı. s. ئىككى قات، ھامىلدار.

ikicilik, – ği. is. دۇئالىزم (ماتېرىئالىزم بىلەن ئىدېئالىزمنى كېلىشتۈرۈشكە ئۇرۇنغۇچى پەلسەپىۋى ئېقىم).

iki. evli. s. ئىككى خوتۇنلۇق.

iki. heceli. s. ئىككى بوغۇملۇق:
«İki hecreli misra — ئىككى بوغۇمدىن تۈزۈلگەن مىسرا.»

iki. kat. s. ئىككى قەۋەت.

iki. katlı. s. ئىككى قەۋەتلىك.

ikilemek. ئىككى قىلماق.

ikileşmek. ئىككىلەشمەك.

ikilik, – ği. is. ① ئىككىلىك، ئىككى تۈرلۈك. ② بىر-بىرىگە زىت ئىككى تۈرگە بۆلۈنگەن. ③ ئىككى خورۇشلۇق تەڭگە پۇل.

iki. namlulu. s. قوش ئېغىزلىق، قوشئاتار (قورال).

ikinci. s. ئىككىنچى.

ikincilik, – ği. is. ئىككىنچىلىك.

ikindi. is. دىگەر ۋاقتى.

iki. parmaklı. ئىككى بارماقلىق.

iki. particilik, –ği. is. ئىككى پارتىيىچىلىك.

ikircim. is. ئىككىلىنىش، بىقارارلىق.

ikircimli, ikircikli. is. بىقارار،

قارارسىز.

ikişer. s. ئىككىلەپ، جۈپ.

ikitaraflı. s. ئىككى تەرەپلىك، ئىككى تەرەپلىملىك.

iki. telli. is. ئىككى تارلىق، قوش تارلىق.

iki. yüzlü. s. ئىككى يۈزلۈك، سۆزى بىلەن ھەرىكىتى بىر بولمىغان.

ikiz. s. is. قوشكېزەك.

iklim. is.ar. ئىقلىم، كلىمات:

«Burası bana yaramadı, başka iklimlere göçeceğim — بۇ يەر ماڭا يارىمىدى، باشقا يەرگە يۆتكىلىمەن.»

iklim. bilim. is. كلىماتولوگىيە (ئىقلىم ۋە ئاب ھاۋانى ئۆگىنىدىغان پەن).

ikmal, -li. is. ar. تولۇقلاش، تۈگىتىش، مۇكەممەللەشتۈرۈش.

ikna. is. ar. قايىل قىلىش، كۆندۈرۈش، ئىشەندۈرۈش.

~etmek. ئىشەندۈرمەك:

«Sözünüz ikna edicidir — سۆزىڭىز قايىل قىلارلىقتۇر.»

ikrah. is. ar. ① يىرگىنىچ، سەسكىنىش، نەپرەتلىنىش.

~ etmek. نەپرەتلەنمەك.

ikrahen. z. ① تەھدىت بىلەن قورقۇتماق، مەجبۇر قىلماق، زورلىماق.

ikram. is. ar. ① ھۆرمىتىنى قىلىپ كۈتۈۋېلىش. ② بىر نەرسە ھەدىيە قىلىش.

ikramiye. is. ar. مۇكاپات، مۇكاپات پۇلى.

ikrar. is. ar. ئىقرار.

ikraz. is. ar. قەرز، ئۆتنە.

~ etmek. قەرز بەرمەك.

iksa[1]. is. ar. كىيىندۈرۈش، كىيىم - كېچەك بېرىش.

~ etmek. كىيدۈرمەك.

iksa[2]. is. ar. سىقىلىش.

iksam. is. ar. قەسەم ئىچىش.

iksar. is. ar. كۆپەيتىش، ئارتتۇرۇش.

iksun (eksun). is. far. بېزەلگەن كىيىم.

iktab. is. ar. ئېيتىپ بېرىپ يازدۇرۇش، ھۆسن خەت يېزىشنى ئۆگىتىش.

iktibas. is. ① قوللىنىش. ② نەقىل كەلتۈرۈش.

iktidar. is. ar. ① بىر ئىشنى قىلىش قۇدرىتى. ② رەھبەر، ھوقۇق يۈرگۈزگۈچىلەر. ③ ئىقتىدار، قابىلىيەت.

iktidarlı. s. ئىقتىدار ئىگىسى، نوپۇزلۇق.

iktidarsız. s. ① ئىقتىدارسىز. ② ئەرلىك ئىقتىدارى يېتەرسىز.

iktidarsızlık, -ğı. is. ئىقتىدارسىزلىق، كۈچسىزلىك، ئاجىزلىق (ئەرلىك ئىقتىدارسىزلىق).

iktifa. is. ar. بارغا قانائەت قىلىش، يېتەرلىك دەپ بىلىش.

iktiham. is. ar. ① كۆكرەك كېرىش، بەرداشلىق (چىداشلىق) بېرىش. ② ئۇستىگە ئېتىلىش، ھۇجۇم قىلىش.

~ etmek. ھۇجۇم قىلماق، تاجاۋۇز قىلماق.

iktiran. is. ar. ① يېقىنلىشىش. ② يېتىشىش.

iktisad. is. ⇒ **İktisat.**

iktisadi. s. ar. ① ئىقتىسادىي. ② ئىقتىسادچىلىق.

iktisap, -bı. is. ar. پايدا، مەنپەئەت.

iktisat, -dı. is. ar. ئىقتىساد.

iktisatçı. is. ئىقتىسادشۇناس.

iktisatçılık, -ğı. is. ئىقتىسادشۇناسلىق.

iktitaf. is. ar. تـوپـلاش، يـغـش، جۇغلاش.

iktiza. is. ar. ① كېرەكلىك، لازىملىق، كېرەك، لازىم. ② ئۇيغۇن بولۇش.

ikva. is. ar. شېئىرىيەتتە قاپىيە خاتالىقى.

il. is. ① مەملىكەت، يۇرت. ② ۋىلايەت، ئوبلاست. ③ خەلق. ④ قەبىلە.

ilâ. is. ar. ① قەسەم قىلىش. ② ئەرنىڭ ئايالى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت قىلماسلىق ئۈچۈن قىلغان قەسىمى.

ilâç, -cı is. ar. ① دورا. ② چارە، تەدبىر، يول:

«Zayiflamamanın tek ilâcı perhiz yapmaktır — ئاجىزلاشماسلىقنىڭ بىردىن بىر چارىسى پەرھىزدۇر.»

ilâçlamak. دورا سەپمەك، دورىلىماق.

ilâçlı. s. ① دورىلىق، ئىچىدە دورىسى بولغان. ② دورىلانغان. ③ دېزىنفېكسىيە قىلىنغان.

ilâçsız. s. ① دورىلانمىغان. ② چارىسىز.

ilaf. is. ar. ئادەتلەندۈرۈش، كۆندۈرۈش.

ilâh. is. ar. ① ئەركەك تەڭرى. ② ئەرۋاھ.

ilahe. is. ar. ئايال تەڭرى.

ilâhi[1]. is. ar. مۇناجات.

ilâhi[2]. s. ar. ① ئىلاھىي. ② بەك گۈزەل، مۇكەممەل:

«İlâhi emir — ئىلاھىي بۇيرۇق»

ilâhileşmek. ئىلاھىيلاشماق.

ilâhiyat, -tı. is. ar. ئىلاھىيەت.

ilahiye. is. ar. ئىلاھىيە.

ilâm. is. ar. ① ئېلان. ② ھۆكۈم قەغىزى (دەۋا ئىشلىرىدا).

ilâmsız. s. ئېلانسىز.

ilân is. ar. ئۇقتۇرۇش، ئېلان.

ilânen. z. ئېلان ئارقىلىق، ئېلان يولى بىلەن.

ilân . name. is. ئېلان، ئۇقتۇرۇش (تامغا چاپلانغان).

ilâve. is. ar. قوشۇمچە.

ilbas. is. ar. ① كىيگۈزۈش، كىيدۈرۈش. ② يېپىش، ئوراش، چۈمكەش.

ilbaşı. is. ۋالىي.

ilca. is. ar. زورلاش، مەجبۇر قىلىش.

ilçe. is. ناھىيە.

ildem. s. پۇشايمان، نادامەت.

ile. بىلەن:

«Mehmet ile Mümin — مۇھەممەد بىلەن مۆمىن.»

ilel. is. ar. ① ئاقساق، چولاقلار، ئاغرىق - سىلاقلار. ② سەۋەبلەر. ③ مەقسەتلەر، غەرەزلەر.

ilelebet, -ti. z. ئەبەدىلئەبەت، مەڭگۈ:

«Dostluğumuz ilelebet sürecek — دوستلۇقىمىز مەڭگۈ داۋام قىلىدۇ.»

ilenç. is. لەنەت.

ileri. is. ① ئالدى. ② كەلگۈسى. ③ ئالدىنقى. ④ تېز، ئىتتىك. ⑤ ئالغا:

«1. Siz ileriye geçiniz — سىز ئالدىغا ئۆتۈڭ.

2. İleride neler olacağını kimse bilmez — كەلگۈسىدە نېمىلەر بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ.

3. İleri cephe — ئالدىنقى سەپ (فرونت).

4. Saat beş dakika ileri — سائەت بەش مىنۇت ئالدىدۇر.

5. İleri marş — ئالغا باس!»

ilerici. s. is. ئىلغار، تەرەققىيپەرۋەر.

ileride, ilerde. s. كېلەچەكتە، بۇندىن كېيىن.

ileriden. z. ئالدىدىن.

ileri . gelen. is. سۆزى ئۆتىدىغان، نوپۇزلۇق.

iŀerlek. s. ئالغا باسقان.

ilerleme. is. ① ئىلگىرىلەش، ئالغا مېڭىش. ② يېرىغا چىقىش: ③ ئۆتۈش (ۋاقىت). ④ (كېسەل ھەققىدە) ئېغىرلىشىش، يامانلىشىش.

ilerlemek. ① ماڭماق. ② ئالغا باسماق، ئىلگىرىلىمەك. ③ كۆپەيمەك. ④ ئۆسمەك (ئورنى)، ئورنى كۆتۈرۈلمەك. ⑤ ئۆتمەك. ⑥ ئېغىرلاشماق، يامانلاشماق (كېسەل ھەققىدە). ⑦ ئۆتكۈزمەك.

ilerleyen. s. ئالغا باسقان.

ilerleyiş. is. ئىلگىرىلەش ئۇسۇلى.

ileti. is. → Mesaj.

iletilme. is. ① يەتكۈزۈلۈش. ② تارىلىش.

iletken. s. ① ئۆتكۈزگۈچ. ② ئۆتكۈزگۈچ جىسىم. ③ نەقىل.

iletkenlik, – ği. is. نەقلىيات، ترانسپورت.

iletmek. يەتكۈزمەك، ئۇلاشتۇرماق:

«Selamımı iletin arkadaşıma — دوستۇمغا سالىمىمنى يەتكۈزگىن.»

ileze. s. ئاجىز، زەئىپ.

ilga. is. ar. ئەمەلدىن قېلىش، ئېلىپ تاشلىنىش، كۈچىدىن قېلىش.

ilgaz. is. ar. يوشۇرۇن، مەخپىي.

ilgeç. is. ① ئۇرلىگۈچ، ئىلغۇچ. ② قالپاقلىق يىڭنە.

ilgi. is. ① مۇناسىۋەت، ئالاقە، ئىلگە. ② ھەۋەس، ئىشتىياق. ③ ئېتىبار بېرىش:

«1· Politikayla ilgisi yok — سىياسەت بىلەن ئالاقىسى يوق.

2· Cinsel ilgi — جىنسىي مۇناسىۋەت، جىنسىي ئىلگە.

3· Ilgi çekici — ھەۋەسىنى قوزغايدىغان.»

ilgilendiren. s. دىققەتنى تارتىدىغان، ئىلگىلەندۈرىدىغان.

ilgilendirmek. دىققىتىنى تارتماق، ھەۋىسىنى قوزغىماق، ئىلگىلەندۈرمەك:

«Memurları ilgilendirenbir karar— خىزمەتچىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغايدىغان قارار.»

ilgilenmek. كۆڭۈل بۆلمەك، مەشغۇل بولماق، ئىلگىلەنمەك:

«Felsefeyle ilgileniyorum — پەلسەپە بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىمەن.»

ilgili. s. is. ① مۇناسىۋەتلىك، ئىلگىلىك، ئالاقىدار. ② مۇناسىۋەتلىك كىشى:

«İlgililer meseleye okadar önem vermiyorlar — مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر مەسىلىگە دېگەندەك ئېتىبار بەرمەيۋاتىدۇ.»

ilginç. s. دىققەت قىلىدىغان، دىققەتنى قوزغايدىغان، ھەۋەسنى قوزغايدىغان، ئىلگىنچ.

ilgisiz. s. ① مۇناسىۋەتسىز، ئالاقىسىز. ② تۇيغۇسىز، ھېسسىز.

ilgisizlik, – ği. is. كارى بولماسلىق، چاتىقى بولماسلىق.

ilhak, – kı. is. ar. قوشۇش، قوشۇۋېلىش، بىرلەشتۈرۈش، بىرلەشتۈرۈۋېلىش، يۇتۇش، يۇتۇۋېلىش، باغلاش، بېقىندى قىلىش، تەۋە قىلىش، قارىتىۋېلىش.

ilham. is. ar. ئىلھام.

~ almak. ئىلھام ئالماق.

ilhamcı. s. ئىلھام بەرگۈچى.
ilhamlanmak. ئىلھاملانماق، ئىلھام ئالماق.
ilhanlık, – ğı. is. ئىمپىرىيە.
illhat, – dı. is. ar. ① دىندىن قايتىش. ② توغرا يولدىن ئايرىلىش.
ilik¹, – ği. is. پەتلە (تۈگمىنىڭ).
ilik², – ği. is. ئىلىك.
iliklemek. ئىزمىلىمەك، تۈگمىلىمەك.
iliklenmek. تۈگمىلەنمەك.
ilikletmek. تۈگمىلەتمەك.
ilikli¹. s. ئىلىكلىك، ئىلىكى بولغان:
«İlikli kemik — ئىلىكلىك ئۇستىخان.»
likli². s. ① پەتلىلىك. ② تۈگمىلىك:
«Ilikli etek — تۈگمىلىك يۇپكا.»
iliksiz. s. ① ئىلىكسىز. ② پەتلىسىز.
ilim, – lm. is. ar. ئىلىم-پەن، بىلىم.
ilinek, – ği. is. ئۆز ئالدىغا مەۋجۇت بولالمايدىغان ۋە مەۋجۇت بولۇش ئۈچۈن باشقا بىر ئاساسقا موھتاج بولغان نەرسە.
ilinmek. تەئەللۇق بولماق، باغلانماق، ئىلىنمەك.
ilinti. is. تەئەللۇق، ئائىت.
lişik. s. ① مۇناسىۋەتلىك. ② مۇناسىۋەت، ئالاقە، ئىلىشىك:
«Bu davaya ilişik bazı noktalar — بۇ ئىشقا مۇناسىۋەتلىك بەزى نۇقتىلار.
Onunla hiçbir ilişkim kalmadı — ئۇنىڭ بىلەن ھېچقانداق ئالاقەم (ئىلىشىكىم) قالمىدى.»
lişkisiz. s. مۇناسىۋەتسىز، ئالاقىسىز.
ilişki. is. ① مۇناسىۋەت، ئالاقە. ② نىسبەت.
ilişkili. s. مۇناسىۋەتلىك، ئىلىشكىلىك.
ilişkin. is. مۇناسىۋەتلىك، ئالاقىدار.

ilişmek. ① ئىلىشمەك، تەگمەك. ② قول تەگكۈزمەك، چېقىلماق:
«Elim bardağa ilişmiş, hemen devrildi — قولۇم ئىستاكانغا تېگىۋىدى، دەرھال ئۆرۈلۈپ كەتتى.
Bu kitaba kimse ilişmesin — بۇ كىتابقا ھېچكىم چېقىلمىسۇن.»
iliştirmek. ئىلدۇرمەك، ئىلغۇزماق.
ilk, – ki. s. ① ئەۋۋەل، بالدۇر. ② ئىپتىدائىي، دەسلەپكى، باشلانغۇچ. ③ بىرىنچى، تۇنجى.
~ **okul.** باشلانغۇچ مەكتەپ.
ilka. is. ar. ① تېمىتماق. ② بىر جىنايەتنى باشقا بىراۋغا يۈكلەپ قويماق.
ilkah. is. ar. ① بوغاز بولۇش. ② دورىنى تومۇرغا ماگدۇرۇش.
ilk · bahar. is. ① باھار، باش ئەتىياز. ② ياشلىق.
ilke. is. ① پرىنسىپ، مەنبە. ② ئامىل. ③ ئاساس. ④ ئىشەنچ، چۈشەنچە. ⑤ ئەخلاق نورمىلىرى.
ilkel. s. ئىپتىدائىي.
ilkin. z. دەسلەپتە:
«Meseleyi ilkin anlayamamıştım — مەسىلىنى دەسلەپتە چۈشىنەلمىگەنىدىم.»
ilk · okul, – lu. is. باشلانغۇچ مەكتەپ.
ilk · öğrenim. is. باشلانغۇچ مائارىپ.
ilk · öğretim. is. باشلانغۇچ مائارىپ.
ilk · önce. is. ئەڭ ئاۋۋال، ھەممىدىن ئاۋۋال، ئالدى بىلەن.
ilk · teşrin. is. ئۆكتەبىر، 10-ئاي.
ilk · yaz. is. → Ilkbahar.

illâ, ille. z. ar. قانداق بولمسۇن، نېمە بولسا بولسۇن، ھەر ھالدا، ئۇنداق بولسا، ياكى بولمىسا، بولۇپمۇ، تېخىمۇ...

ille. → **Illâ.**

illet, – ti. is. ar. ① كېسەللىك. ② ئىللەت، ناكارلىق، نۇقسان، قۇسۇر. ③ سەۋەب.

~etmek. ① ناكار قىلماق. ② قاتتىق خاپا قىلماق.

~ olmak. قاتتىق خاپا بولماق.

illetli. s. ناكار، ئەيىبلىك.

illetsiz. s. ساغلام، ساق، بىجىرىم.

illetsizlik, – ği. is. ساقلىق، ساغلاملىق.

ilm. is. → **İlim.**

ilmek, – ği. is. ① تۈگۈم قىلماق. ② تۈگۈملەرنى بىر - بىرىگە باغلىماق. ③ تەگمەك.

ilmekli. s. چىگىشلىك، تۈگۈكلۈك.

ilmî. s. ar. ئىلمىي، پەننىي.

ilmi hal, – li. is. ئىسلام دىنى دەرسلىك كىتابى.

ilmik, – ği. is. تۈگۈن.

ilmikli. s. تۈگۈكلۈك.

ilmü haber. is. ar. ۋەسىقە، تونۇشتۇرۇش.

ilsak, – kı. is. ar. ئۇلاش، يېتىشتۈرۈش.

iltica. is. ar. بىراۋنىڭ ھىمايىسىنى تىلەش.

iltifat, – tı. is. ar. ① يۈزىگە قاراش. ② ھال - ئەھۋالىنى سوراش. ③ كۆڭلىنى ياساش؛ كۆڭلىنى ئاۋۇتۇش.

~bulmak. ياخشى قارشىلانماق.

~etmek. كۆڭلىنى ياسىماق.

iltifatkâr. s. نازاكەتلىك، ئىلتىپاتلىق:

«İltifatkâr sözler — نازاكەتلىك سۆزلەر.»

iltifatlı. s. كۆڭۈلنى ئاۋۇتماقلىق.

iltihab. is. → **Iltihap.**

iltihak, – kı. is. ar. قوشۇلۇش، قوشۇلۇش، ئاخىرىدا قوشۇلۇش.

iltiham. is. ar. ① جاراھەتنىڭ قەقەش تۇتۇشى. ② (ئۇرۇش ھەققىدە) كىرىشىش.

iltihap, – bı. is. ar. ① يىرىڭلاش. ② ياللۇغلىنىش. ③ تۇتۇشۇش، يېنىش (ئوت ھەققىدە).

iltihaplanmak. ① ياللۇغلانماق. ② يىرىڭلىماق.

iltikam. is. ar. يۇتماق (نەرسىنى).

iltikat. is. توپلىماق، يىغماق.

iltima. is. نۇر چاچماق، پارىلداشماق.

iltimas. is. ar. ھىمايە قىلىش، قوغداش، ئاسراش.

iltimasçı. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى، باشپاناھ.

iltisak, – kı. is. ar. ① قوشۇلۇش، تۇتۇشۇش. ② چاپلىشىش، يېپىشىش:

«İki demiryolu burada iltisak ediyor — ئىككى تۆمۈريول بۇ يەردە تۇتۇشىدۇ.»

iltiva. is. ar. ① ئۇگۇل - دوگۇل، ئەگرى - بۈگرى. ② بەلنىڭ يۇقىرىدىكى قىسمىنىڭ ئىككى پۈكلىنىشى.

iltiyam. is. ar. يارىنىڭ پۈتۈشى.

iltizam. is. ar. ① لازىم دەپ بىلمەك. ② ئىجارىگە بەرمەك (يەرنى). ③ قوللاپ - قۇۋۋەتلىمەك، تەرەپدار بولماق.

ilzam. is. ar. ئېغىز ئاچالمايدىغان قىلىپ قويۇش، ئاغزىنى تۇۋاقلاش:
«Şu cevap ile onu ilzam ettim — شۇ جاۋاب بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلىدىم.»

im. is. ئىشارەت، بەلگە، پارول (ھەربىيدە).

ima. is. ar. ① ئىما - ئىشارەت. ② ئەگىتمە:
«İmayi hemen anladı — ئىشارەتنى شۇئان چۈشەندى.»

imad. is. ar. تىرەك، ستون، تۈۋرۈك.

imal, — li. is. ar. ① ئىشلەش. ② ئوگشاش.

imalat, — tı. is. ar. ئىشلەپ چىقىرىلغان مەھسۇلات.

imalat . name. is. ar. فابرىكا، سېخ، ئىشخانا.

imalı. s. ar. كىنايىلىك (سۆز).

imam. is. ar. ئىمام.

imamet, — ti. is. ئىماملىق.

imamlık, — ğı. is. ① ئىماملىق. ② رەھبەرلىك.

iman. is. ar. ئىمان، ئېتىقاد، ئىشەنچ.

imanlı. s. ① ئىمانى بار. ② ئىنساپلىق، ۋىجدانلىق.

imansız. s. ① دىنسىز، ئىمانسىز. ② ئىنساپسىز.

imansızlık, — ğı. is. ئىمانسىزلىق.

imar. is. ar. گۈللىنىش، تەرەققىيات، باياشاتلىق.

imaret, — ti. is. ar. ① كەمبەغەللەرگە نەرسە - كېرەك تارقىتىدىغان ئورگان، پاراۋانلىق ئورنى. ② پاراۋانلىق، باياشاتلىق.

imate. is. ar. ئۆلتۈرۈش، يوقىتىش.

imbat, — tı. is. far. يازكۈنى غەربتىن ۋە كۆپ ھاللاردا غەربىي جەنۇبتىن ۋە دېڭىزدىن قۇرۇقلۇققا سوقۇلىدىغان سالقىن شامال.

imbik, — ği. is. ar. تېمىتىش ئەسۋابى.

imbisat, — tı. is. ar. ① كېڭىيىش. ② ھۇزۇرلىنىش، كۆڭلى ئېچىلىش:
«Sıcağın etkisiyle birçok cisim imbisat eder — ئىسسىقلىق تەسىرى بىلەن بىرمۇنچە جىسىم كېڭىيىدۇ.»

imdat, — tı. is. ar. ياردەم، تەھلىكە ۋە قىيىن ئەھۋالدا قىلىنىدىغان ياردەم، مەدەت. ② ياردەم ئۈچۈن كەلگەن قوۋۋەت. ③ جاننى قۇتقۇزغۇچى.

~etmek. ياردەم قىلماق.

imdatçı. s. ياردەم قىلغۇچى، ياردەم بەرگۈچى.

imdatsız. s. ياردەمچىسى ۋە مەدەتكارى بولمىغان.

imdi. ئەمدى.

imece. is. ھەمكارلىق:
«Bu köy halkı hep imece ile çalişiyor — بۇ يېزا خەلقى باراۋەر ھەمكارلىشىپ ئىشلەيدۇ.»

imge. is. خىيال، تەسەۋۋۇر.

imgelemek. خىيال قىلماق، تەسەۋۋۇر قىلماق.

imgesel. s. خىيالىي.

imha. is. ar. يوق قىلىش، بەربات قىلىش، يىلتىزىدىن تۈگىتىش.

~etmek. يوقاتماق.

imhal. is. ar. مۆھلەت.

imik. is. بوغۇز، كېكىردەك.

imkân. is. ar. ئىمكان، مۇمكىنلىك.

imkansız. s. ئىمكانسىز، مۇمكىنسىز.

imkânsızlık, – ğı. is. ئىمكانسىزلىق، مۇمكىنسىزلىك.

imlâ. is. ar. ئىملا.

imlemek. ئىما بىلەن كۆرسەتمەك، ئىشارەت قىلماق.

imparator. is. lat. ئىمپېراتور، پادىشاھ.

imparatoriçe. is. it. ① خانىش (خاننىڭ خوتۇنى). ② ئايال پادىشاھ.

imparatorluk, – ğu. is. ئىمپېراتورلۇق.

imprial. s. قىراللىق.

imrar[1]. is. ar. ئۆتكۈزۈش:
«Otomobiller bu tahta köprüden imrar tehlikalidir — ئاپتوموبىللارنى بۇ ياغاچ كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈزۈش خەتەرلىكتۇر.».

imrar[2]. is. ar. ① ئىچىنى ئاچچىق قىلىش. ② رەنجىتىدىغان سۆزلەرنى قىلىش.

imren. is. ھەۋەس، ئىشتىياق، زوق.

imrendirmek. ھەۋىسىنى كەلتۈرمەك، زوقىنى كەلتۈرمەك.

imrenmek. ① ھەۋەس قىلماق، قىزىقماق، زوقلانماق، زوقى كەلمەك، ئىشتىھاسىنى ئاچماق. ② ھەسەت قىلماق، ئىچى تارلىق قىلماق، قىزغانماق.

imsak, – ki. is. ar. ① نەپسىنى يىغىش، نەپسگە ئىگە بولۇش. ② بېخىللىق، پىخسىقلىق.

imsas. is. ar. سۈمۈرتۈش، ئېمىتىش.

imtidat. is. ar. ئۇزىراپ كېتىش، سوزۇلۇپ كېتىش:
«Bu yıl kış imtidat etti — بۇ يىل قىش ئۇزىراپ كەتتى.»

imtihan. is. ar. ئىمتىھان، سىناق.

~etmek. ئىمتىھان ئالماق.

imtina, – ı. is. ar. ① بىر نەرسىدىن قېچىش، چېكىنىش، ئۆزىنى تارتىش. ② ئىمكانسىزلىق.

imtinan. is. مىننەت قىلماق، قىلغان ياخشىلىقنى پېشانىگە ئۇرماق.

imtisal, – li. is. ar. ماسلىشىش، ئويغۇنلىشىش.

imtisalen. z. ① ماسلاشقان ھالدا، ئويغۇنلاشقان ھالدا. ② تەبىئىي ھالدا.

imtiyaz. is. ar. ئىمتىياز.

imtiyazlı. s. ئىمتىيازلىق.

imtizaç. is. ar. ① ياخشى (ئەپ) ئۆتۈشۈش. ② ئويغۇنلۇق.

imza. is. ar. ئىمزا.

~atmak. ئىمزا قويماق، قول قويماق.

imzalamak. ئىمزالىماق، قول قويماق.

imzalanmak. ئىمزالانماق.

imzalatmak. ئىمزالاتماق، قول قويدۇرماق.

imzalattirmak. ئىمزالاتقۇزماق، ئىمزالاتتۇرماق.

imzalı. s. ئىمزالىق، قول قويۇلغان.

imzasız. s. ئىمزاسىز.

in[1]. is. ئىن:
«Ayı ini — ئېيىق ئىنى.»

in[2]. is. ar. ئىنس - جىن.

inabe. is. ar. توۋا قىلىش، گۇناھىنى يۇيۇش.

inabet. – ti. is. ar. → **Inabe.**

inak, – ğı. is. دوگما، ئەقىدە.

inakçı. s. دوگمىچى، ئەقىدىچى.

inakçılık, – ğı. is. دوگمىچىلىق، ئەقىدىچىلىك.

inaksal. s. دوگماتىك.

inal. s. ① سىرداش. ② خان.

inam. is. ئامانەت.

in'am. is. ar. ئىنئام.
inamlamak. ئامانەت قويماق.
inan. is. ئىشىنىش، ئىخلاس قىلىش.
inanca. is. كاپالەت، ۋەدە.
inanç, – cı. is. ئېتىقاد، ئىشەنچ.
inançlı. s. ئىشەنچلىك.
inandırıcı. s. ئىشەندۈرگۈچى.
inandırılmak. ئىشەندۈرۈلمەك.
inandırmak. ئىشەندۈرمەك.
inanıcı. s. ئىشەنگەن.
inanılmaz. s. ئىشەنگىلى بولمايدىغان:
«İnanılmaz hikâyeler — ئىشەنگىلى بولمايدىغان ھېكايىلەر.»
inanış. is. ① ئىشىنىش. ② ئېتىقاد.
inanlı. s. ئىشەنچى بولغان، ئىمانى بولغان.
inanmak. ئىشەنمەك، ئېتىقاد قىلماق.
inansız. s. ئىمانسىز. ئىشەنچسىز.
inat, – dı. is. ar. تەرسالىق، كاجلىق، جاھىللىق.
inatçı. s. تەرسا، كاج، جاھىل.
inatçılık, – ğı. is. تەرسالىق، كاجلىق، جاھىللىق.
inatlaşmak. تەرسالاشماق، جاھىللاشماق، كاجلاشماق.
inayet, – ti. is. ① ياردەم، ياخشىلىق، ئېھسان. ② ئىلتىپات ۋە ئېتىبار بېرىش:
«Buna Allahın inayetiyle muvaffak olacağım — بۇنىڭغا ئاللانىڭ رەھمىتى بىلەن ئىگە بولالايمەن.»
incaz. is. ar. ① ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىش، گېپىدە تۇرۇش. ② ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ئىشقا ئاشۇرۇش.
ince. s. ① ئىنچىكە. ② ئۇششاق، يۇمشاق. ③ نازۇك، نەپىس. ④ ئەدەبلىك، تەربىيىلىك. ⑤ يۇپقا. ⑥ تار:
«1. ince un — يۇمشاق ئۇن.
2. ince iş — نازۇك ئىش.
3. ince adam — ئەدەبلىك ئادەم.
4. ince yol — تار يول.»
incecik. s. ① بەك ئىنچىكە. ② بەك ئۇششاق. ③ يېنىك.
incelemek. تەتقىق قىلماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق.
incelenmek. تەتقىق قىلىنماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىنماق.
incelik, – ği. is. ① ئىنچىكىلىك، نازۇكلۇق. ② ئەدەب، نازاكەت.
incelemek. ① ئىنچىكىلەشمەك. ② ئاجىزلاشماق.
inceletmek. ئىنچىكىلەتمەك.
inci. is. ئۈنچە، مەرۋايىت.
incik. is. پاچاق، پاقالچاق.
incil. is. ar. ئىنجىل (تۆت مۇقەددەس كىتابنىڭ بىرى).
incimat, – dı. is. ar. قويۇقلىشىش، قېتىش، توڭلاش.
~ etmek. قاتماق.
incinmek. ئىچىدىن زەخىملەنمەك، زەخىملەنمەك، زەخمە يېمەك.
incir. is. ئەنجۈر:
«Kaşkar inciri — قەشقەر ئەنجۈرى.»
incirlik, – ği. is. ئەنجۈرلۈك.
incitici. s. كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان.
incitiş. is. ئاغرىتىش.
incitme. is. ئاغرىتىش.
incitme · beni. is. راك (كېسەل).
incitmek. ئاغرىتماق:
«Ağır bir taş kaldırdım da belimi incittim — ئېغىر بىر تاشنى كۆتۈرۈپ —

مەن دەپ بىلمىنى ئاغرىتىۋالدىم.»

incizap, — bı. is. ar. ھەۋەس، قىزىقىش.

inç. is. ing. تەخمىنەن 31 سانتىمېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى ئىنگلىز ئۆلچەم بىرلىكى.

ind. is. ar. قات، تەرەپ، يان.

indeks, endeks. is. lat. ① كىتاب مۇندەرىجىسىنىڭ ئالفابىت تەرتىپى بويىچە يېزىلغان جەدۋىلى. ② خرىستىئان پاپىسى تەرىپىدىن ئوقۇلۇشى چەكلەنگەن كىتاب- لارنىڭ تىزىمى.

indiana. öz. is. ئاقش نىڭ ئوتتۇ- را قىسمىدىكى بىر ئۆلكە.

indifa. is. ar. ① يانار تاغ پارتلى- شىنىڭ لاۋا پۈركۈشى. ② قىزىل ئىسكار- لاتىنا كېسەللىرى بىلەن بەدەندە پەيدا بولىدىغان قىزىل مەگلەر.

indifa, — î. s. ar. tıp. ① ئۆرلىگەن (بەدەندە). ② (يانار تاغ ھەققىدە) ئېتى- لىپ چىققان.

indinde. s. ar. نەزەرىدە، قارىشىچە:
«Benim indimde onun hiç bir öne-
mi yoktur — مېنىڭ نەزەرىمدە ئۇ-
نىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوق.»

indirgemek. ئازايتماق.

indirilmek. پەسكە چۈشۈرۈلمەك، يىقى- تىلماق، تۆۋەنلىتىلمەك، پەسەيتىلمەك.

indirilmiş. s. باھاسى چۈشۈرۈلگەن، تۆۋەنلىتىلگەن.

indirim. is. بازار باھاسىنىڭ چۈشۈ- رۈلۈشى، بازار باھاسىنى چۈشۈرمەك.

indirme. is. ① يۇقىرىدىن پەسكە چۈشۈرۈش. ② پەسەيتىش (ئاۋازنى). ③ ئۇرۇش (ئۇرماق):
«Yükü trenden indirme işi — يۈك- نى پويىزدىن چۈشۈرۈش ئىشى.»

indirmek. ① چۈشۈرمەك. ② ئۇرماق:
«Tokat indirmek — كاچاتقا ئۇرماق.»

indirtmek. چۈشۈرگۈزمەك.

indis. is. far. mat. ماتېماتىكىدا قول- لىنىلىدىغان ھەرپلەرنىڭ ئاستىغا قويۇلغان رەقەم ياكى ھەرپ.

individüalizm. is. fr. ئىندىۋىدۇئالىزم.

indiyat. is. ar. بىر ئاساسقا ۋە ئەمە- لىيەتكە ئەمەس، ئۆزىنىڭ ئىشەنچىسىگە ۋە پىكرىگە تايىنىدىغان خىيالىي پىكىر- لەر ياكى سۆزلەر.

indus. öz. is. ئىندۇس دەرياسى.

ineb. is. ar. ئۈزۈم.

inebe. is.ar.bot. ھۆل ئۈزۈم دانىسى.

inebi. s. ئۈزۈمسىمان.

inek, — ği. is. zool. ① ئىنەك، سېيىر. ② مارال. ③ ئىشتان بېغى بوش ئايال.

inekçi. is. سۈتچى.

ineklemek. يادلىماق.

ineklik, — ği. is. ① ئىنەك ئېغىلى. ② مۆگلۈك، دۆتلۈك.

inen. چۈشكەن، تۆۋەنلىگەن، پەسەيگەن.

inenler. بىراۋنىڭ ئەۋلادى.

iner. çıkar. is. لىفت، توك تارتما، چۈشەر - چىقار.

infâk. is. ar. يوقسۇللارغا خەير - ساخاۋەت كۆرسەتكۈچى.

infaz. is. ar. ① قارارنى ئىشقا ئاشۇرماق، ئەمەلگە ئاشۇرماق. ② سۆزنى ئۆتكۈزمەك.

infial, — li. is. ar. ① غەزەپ، ئاچچىق، جېنى سىقىلىش. ② نېرۋىسى بۇزۇلۇش.

inficar. is. ar. ئاكىنىڭ ئاقىرىشى.

infikâk, – kı. is. ar. ئايىرىلماق، يېرىدىن يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق، مۇناسىۋەتنى ئۈزمەك.

infilak, – ğı. is. ar. پارتلاش، پارتلىماق، يېرىلماق.

infiltrasyon. is. fr. سۇنىڭ تۇپراققا سىڭگىشى.

infirat, – dı. is. ar. يالغۇز قالماق، يالغۇزلۇق.

infirâtçı. s. ar. يالغۇزلۇقنى خالىغۇچى.

infirâtçılık, – ğı. is. قوشنا دۆلەتتىن يىراقلىشىش سىياسىتى.

infisad. is. ar. ① بۇزۇلماق، سېسىماق، چىرىمەك. ② ئادەمنىڭ بىرەر ئەزاسىنىڭ خىزمىتىنى بېجىرەلمەيدىغان دەرىجىدە بۇزۇلۇشى.

infisah. is. ar. كەڭلىك، ئوچۇقلۇق.

infisâh. is. ar. ① بۇزۇلماق. ② پارچىلانماق، بۆلۈنمەك.

infisal. is. ar. ① ئايرىلماق، تاشلاپ كەتمەك. ② خىزمەتتىن بوشىتىلماق. ③ سۇپىلارنىڭ نەپەس ۋە شەھۋەتتىن ئۆزىنى تارتىشى.

infitah. is. ar. ① (ئېتىلىپ قالغان نەرسىلەر ھەققىدە) ئېچىلماق. ② (كېسەل ھەققىدە) مەنى ئاقماق، ئېتىلىپ قالغان ئەزانىڭ ئېچىلىشى.

inflüks. is. fr. قاننى يۈرەكتىن تومۇرلارغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان قۇۋۋەت.

Ingiliz. öz. is. ئىنگلىز، ئەنگلىيىلىك.

Ingilizce. is. ئىنگلىزچە، ئىنگلىز تىلى.

Ingiltere. öz. is. ئەنگلىيە.

ingin[1]. s. is. تۆۋەن، پەس، ئويمان، پەسلىك، يۇقۇش، چوڭقۇرلۇق:
«Burası ingin olduğu için pek rüzgarlı olmaz — بۇ يەر ئويمان بولغىنى ئۈچۈن شامالлиق ئەمەس.»

ingin[2]. is. tip. سۇ ئېقىمىش:
«Burun ingini — بۇرۇندىن سۇ ئاقماق.»

inginlik, – ği. is. ① چوڭقۇرلۇق، ئويمانلىق. ② قورۇۋەتتىن قېلىش، كۈچسىزلىك.

inha. is. ar. ① رەسمىي بىر ئورۇندىن بىر ۋەزىپىگە تەئىنلىتىش. ② ئۇقتۇرۇش.

inhidam. is. ar. چۆكۈش، يىقىلىش، ئۆرۈلۈش، خاراب ۋە ۋەيران بولۇش.

inhilâl, – li. is. ar. ① ئېرىماق، ئېرىش. ② چېچىلماق، پارچىلىنىش. ③ ئايرىلماق، ئايرىلىش.

inhimak, – ki. is. ar. چۈشكۈنلۈك، بېرىلىش.

inhina. is. ar. ① ئېگىلمەك، ئەگرىلمەك. ② پۈكۈلۈش. ③ باش ئەگمەك.

inhinak. is. ar. ① بوغۇلۇش. ② دېمى سىقىلىش.

inhiraf. is. ar. ① ئازماق، ئاداشماق. ② يولدىن چىقماق. ③ بۇزۇلماق.

inhisâf. is. ar. ① ئاينىڭ تۇتۇلۇشى. ② پاتماق، چۆكمەك. ③ نەزەردىن چۈشمەك، ئابرويىنى يوقاتماق. ④ غۇۋالاشماق.

inhisar. is. ar. مونوپولىيە.

inhisarçı. s. مونوپولچى.

inhisarcılık, – ğı. is. مونوپولچىلىق.

inhitât, – tı. is. ① ناچار ۋە زەئىپ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق، چۈشكۈن ھالغا كېلىپ قالماق. ② كۈچتىن قالماق،

قىرشقا يۈزلەنمەك.

inhizam. is. ar. ① بۇزۇلماق. ② سۇنماك، ھەزىم بولماق.

ini. is. ① ئىنى، ئۇكا. ② ئاتىنىڭ ئىنىسى (تاغا).

inik. s. چۇشۇرۇكلۇك:
«Perdeler inik — پەردىلەر چۇشۇرۇكلۇك»

inikâs. is. ar. ئىنكاس، يانغۇ.

inikat,—dı. is. ar. ① توپلانماق، يىغىلماق، جەم بولماق. ② توختام، پۈتۈم.

inildemek. ئىڭرىماق.

inilemek. → **Inildemek**

inilmek. چۈشمەك، تۆۋەنلىمەك.

inilti. is. ئىڭراش ئاۋازى، ئىڭرىماق، نالە.

inisiyatif. is. fr. قابىلىيەت، ئىقتىدار، تالانت.

iniş. is. ① ئولتۇرۇشۇپ كېتىش. چۈشۈش، پەسىيىش. ② يوقۇش يەر.

initaf. is. ar. ① ئەكس ئېتىش، ② ئېگىلىش.

inizal. is. ar. ئۆزىنى تارتماق، تەركىدۇنيا بولماق.

inkâr. is. ar. ئىنكار، رەت.

inkârcı. s. رەت قىلغۇچى، ئىنكارچى.

inkâri. s. ئىنكار قىلىنغان، قوبۇل قىلىنمىغان.

inkilâp, — bı. is. ئىنقىلاب:
«Ekim iniklabı — ئۆكتەبر ئىنقىلابى.»

inkilâpçı. s. ar. ئىنقىلابچى.

inkilâpçılık,—ğı. is. ئىنقىلابچىلىق.

inkiraz. is. ar. يوق بولۇش، يوقىلىش:
«Bir devletin inkirazı — بىر دۆلەتنىڭ يوقىلىشى.»

inkita, — ı. is. ar. كېسىلمەك، ئۈزۈلمەك، پېقىندى بولماق.

inkiza. si. ar. ۋاقتى - قەرەلى كەلمەك، ۋاقتى - سائىتى توشماق، چېكىگە يەتمەك.

inila. is. ئۈستىدىن قومۇرماق.

inkisar. is. ar. ① رەنجىمەك، كۆڭلى ئاغرىماق، كۆڭلى قالماق. ② لەنەت، قارغىش:
«Inkisarına sebep olacak bir şey söylemedim — كۆڭلى ئاغرىغۇدەك بىر نەرسە دېمىدىم.»

inkişaf. is. ar. ① راۋاجلانماق، تەرەققى قىلماق، ئىلگىرىلىمەك. ② ئاشكارا بولماق. ③ ھۆججەتكە ئۆتمەك. ④ كەشپىيات.

inleme. is. نالە، ئىڭراش.

inlemek. ① ئىڭرىماق، نالە قىلماق. ② گۈرۈلدىمەك:
«Hasta inliyor — كېسەل ئىڭراۋاتىدۇ.»

inletmek. ① ئىڭراتماق. ② جاپا سالماق.

inmek. ① چۈشمەك. ② كىرمەك. ③ يانماق، ئەسلىگە كەلمەك. ④ چۈشۈرمەك. ⑤ ئولتۇرۇشۇپ كەتمەك:
«1. Attan inmek — ئاتتىن چۈشمەك.
2. Köyden şehre inmek — يېزىدىن شەھەرگە كىرمەك.
3. Yüzünün şişi indi — يۈزىنىڭ ئىششىقى ياندى.
4. Daha iki lira indi — يەنە ئىككى لىرا چۈشۈردى.
5. Yağmurdan duvar inmiş — يامغۇردىن تاملار ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.»

insaf. is. ar. ئىنساپ:
«Onda hiç insap yoktur — ئۇنىڭدا

هېچ بىر ئىنساپ يوق.»

insaplı. s. ئىنساپلىق:

«İnsaplı bir adam — ئىنساپلىق بىر ئادەم.»

insapsız. s. ئىنساپسىز.

insapsızlık, — ğı. is. ئىنساپسىزلىق.

insan. is. ئىنسان، ئادەم، كىشى.

insan. bilim. is. ئانتروپولوگىيە (ئادەمنىڭ بىئولوگىك خۇسۇسىيەتلىرىنى، تۈرلۈك ئىرقلارنىڭ تەن تۈزۈلۈشى بەلگىلىرىنى ئۆگىنىدىغان بىلىم).

insanca. z. ئىنسانچە، ئىنسانغا لايىق.

insancıl. s. (هايۋان ھەققىدە) ئىنسانغا ئۆگەنگەن، ئىنساندىن قاچمايدىغان.

insani. is. ar. ئىنسانىي، ئىنسانغا لايىق.

insaniyet, — ti. is. ئىنسانىيەت.

insaniyetli. s. ئىنسانىيەتلىك.

insaniyetsiz. s. ئىنسانىيەتسىز.

insaniyetsizlik,—ği. ئىنسانىيەتسىزلىك.

~ yapma — ئىنسانىيەتسىزلىك قىلىش.

insanlaşma. is. ئىنسانلىشىش، ئىنسانلاشماق.

insanlık, — ğı. is. ئىنسانلىق، ئىنسانىيەت.

insan. oğlu. is. ئىنسان، ئادەم، كىشى.

insan. sever. s. ئىنسانپەرۋەر.

insan. severlik, — gi. is. ئىنسانپەرۋەرلىك.

insansı. s. ئىنسانسىمان.

insan. üstü, — nü. s. ئىنسان ئۈستى (ئىنساندىن يۇقىرى كۈچكە ئىگە).

insektaryum. is. lat. ھاشاراتلار تەتقىقات ئورنى.

insıraf. is. ar. ① ئارقىغا قايتماق، چېكىنمەك. ② كېسەلنىڭ بىر يەردىن ئىككىنچى بىر يەرگە يۆتكىلىشى.

insibab. is. ar. ① تۆكۈلۈش، ئېقىش. ② مايىل بولۇش، بىر تەرەپكە يېتىش.

insicam. is. ar. ① باغلىنىش (سۆز، جۈملىلەردە). ② تەكشىلىك. ③ راۋان (سۆز).

insicamlı. s. ①باغلىنىشلىق.②راۋانلىق.

insicamsiz. s. باغلاشماسلىق، ماسلاشماسلىق، باغلىنىشسىز.

insidat, — dı. is. ar. ئېتىلىپ قالماق، تىقىلىپ قالماق (نەرسە ۋە كېسەللىك توغرىسىدا).

insilâk, — kı. is. ar. يول ئالماق، يولغا چۈشمەك، يۈرمەك.

insilap, — bı. is. ar. يوق بولماق، تۈگىمەك.

inşa. is. ar. ① قۇرۇلۇش، قۇرۇش. ② يېزىش (شېئىر، ھېكايە ھەققىدە). ③ ئەدەبىيات:

«Sosyalist inşa — سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش.»

inşaat, — tı. is. ar. ئىنشائات، قۇرۇلۇش ئىشلىرى:

«Gemi inşaatı — كېمىسازلىق.»

inşaatçı, s. is. ئىنشائات مۇتەخەسسىسى.

inşaatçılık, — ğı. is. ئىنشائاتچىلىق.

inşai. is. ar. ئىنشائاتقا ئائىت.

inşallah. is. ar. ئىنشائاللا (خۇدا بۇيرۇسا، خۇدا نېسىپ قىلسا).

inşat. is. ar. دېكلاماتسىيە.

~ **etmek.** دېكلاماتسىيە قىلماق.

inşiap. is. ar. پۇتاقلىماق، پۇتاقلارغا ئايرىلماق، تارماقلارغا بۆلۈنمەك.

inşirah. is. ar. خۇشاللىق، خۇشلۇق.

intaç, – cı. is. ar. ① ئاخىرلاشتۇرماق، تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك. ② سەۋەب بولماق.

intâk, – kı. is. ar. سۆزلەتمەك، گەپ قىلدۇرماق، تىلغا كەلتۈرمەك.

intan. is. ar. مىكروبنىڭ يۇقىشىدىن بولغان كېسەل.

intanî. is. ar. مىكروبتىن پەيدا بولغان كېسەل.

intaş. is. ar. ① پەلەك ياپماق. ② چىم هاسىل بولماق.

intıba, – ı. is. ar. تەسىرات:

«Sincang size nasıl intiba bıraktı — شىنجاڭ سىزگە قانداق تەسىرات قالدۇردى؟

Bu manzara bende iyi intiba bıraktı — بۇ مەنزىرە مەندە ياخشى تەسىر قالدۇردى.»

intıfa. is. ar. ئۆچمەك.

intiaz. is. ar. قەد كۆتۈرمەك. كىرىچلەنمەك.

intibah. is. ar. ① هوشيارلىق، سەزگۈرلۈك. ② تەجرىبە - ساۋاق.

intibak,–kı. is. ماسلاشماق، ئويۇشماق:

«Yaşamak için çevreye intibak lâzim — ياشاش ئۈچۈن ئەتراپ مۇھىتقا ماسلىشىش لازىم.»

intifa, – ı. is. ar. پايدىلانماق، پايدىلىنىش.

intifah. is. ar. كېڭەيمەك، كۆپمەك.

intifai. s. مەنپەئەتپەرەست.

intiha. is. ar. ئاخىرى، تۈگەنچىسى.

intihac. is. ar. بارماق.

intihal. is. ar. باشقىسىنىڭ شېئىرىنى ئۆزىنىڭ قىلىپ ئېلان قىلماق:

«Intihal bir edebi hırsızlık demek — باشقىسىنىڭ ئەسىرىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش ئەدەبىي ئوغرى دېمەكتۇر.»

intihap, – bı. is. ar. ① تاللىماق، يارلىماق. ② سايلىماق (ئىدارە خادىملىرىنى).

intihar. is. ar. ئۆزىنى ئۆلتۈرمەك.

~ etmek. ئۆزىنى ئۆلتۈرىۋېلىش.

intikad. is. → **İntikat.**

intikadiye. is. تەنقىدچىلىك.

intikal, – li. is. al. ① ئۆتكۈزۈپ بەرمەك، قالدۇرۇپ قويماق. ② چۈشەنمەك، ئىگىلىمەك، ئۆزلەشتۈرمەك. ③ ئۆلمەك، ئۇ دۇنياغا كەتمەك. ④ مىراس قالماق:

«1. Babadan servet intikalı — ئاتىدىن قالغان بايلىق.

2. İntikalı azdır — چۈشەنچىسى تۆۋەن.

3. İyice anlattım ama intikal edemedi — خېلى ياخشى چۈشەندۈردۈم، ئەمما ئۆزلەشتۈرەلمىدى.»

intikâm. is. ar. ئىنتىقام، ئۆچ، ئۆچمەنلىك.

intikâmcı. s. ئىنتىقامچى، ئۆچمەن.

intikat, – dı. is. ar. ئەدەبىي تەنقىد.

~ etmek تەنقىد قىلماق.

intisac. is. ar. توقۇماق، ئۆرمەك.

intisak. is. ar. تىزىلماق.

intisap, – bı. is. ar. قوشۇلماق، قارىماق، تەۋە بولماق، كىرمەك.

intişar. is. ar. ① تارالماق، يېيىلماق، چېچىلماق. ② (گېزىت، ژۇرنال ھەققىدە) چىقماق، نەشر قىلىنماق:

«Güzel bir koku intişar etti — گۈزەل بىر پۇراق چېچىلدى.»

intizam. is. ar. ئىنتىزام، تەرتىپ.

intizamlı. s. ar. ئىنتىزاملىق، تەرتىپلىك:

«İntizamlı öğrenci — تەرتىپلىك ئوقۇغۇچى.»

intizamsız. s. ئىنتىزامسىز، تەرتىپسىز.

intizamsızlık – ğı. is ئىنتىزامسىزلىق، تەرتىپسىزلىك.

intizar. is. ar. ئىنتىزار.

inzal. is. ar. ① چۈشۈرمەك. ② مەنى كەلمەك (ئاقماق). ③ يامغۇرنىڭ يېغىشى.

inzar. is .ar. ئاگاھلاندۇرماق، ئەسكەرتمەك، ئەسلەتمەك.

inzibat, – tı. is .ar. ① تەرتىپ ئىنتىزامنى ساقلاش. ② ساقچىلارنىڭ ۋەزىپىسىنى ئۆتىگۈچى ئەسكەرلەر.

inzibatî. s. ar. ئىنتىزام ساقلىغۇچى، تەرتىپ ساقلىغۇچى.

inzimam. is. ar. قوشۇلماق:

«Hastalığına nezle inzimam etmiş — كېسىلىگە زۇكام قوشۇلۇپتۇ.»

inzira. is. ar. ھېچقانداق ئىش بىلەن كارى بولماسلىق:

«Mehmet emekliğe ayrıldıktan sonra inziraya çekildi — مۇھەممەد پېنسىيىگە چىققاندىن كېيىن ھېچقانداق ئىش بىلەن كارى بولمىدى.»

ip, – pi. is. ① يىپ. ② ئارغامچا. ③ بوغۇچ:

«Ayak kabının ipi — بەتىنكىنىڭ بوغۇچى.»

ipek, – ği. is. يىپەك:

«Ünlü ipek yolu — مەشھۇر يىپەك يولى.»

ipek. böceği. is. يىپەك قۇرتى.

ipekçi. is. ① غوزا باققۇچى. ② يىپەك سودىگىرى.

ipekçilik, – ği. is. يىپەكچىلىك:

«Hotan-ipekçiliğin geliştiği bir-yerdir — خوتەن، يىپەكچىلىك تەرەققىي قىلغان يۇرت.»

ipek. hane. is. يىپەك قۇرتى بېقىلىدىغان يەر.

ipekli. is. ① يىپەكتىن ئىشلەنگەن. ② يىپەك رەخت.

ipham¹. is. ar. ① مەخپىي تۇتۇش، ئاشكارا قىلماسلىق. ② سۆزنىڭ لىپاپىلىق قىلىنىشى، سۆزنىڭ ئوچۇق قىلىنماسلىقى.

ipham². is. ar. باش بارماق (قول ۋە پۇتنىڭ).

ipi. kırık, – ğı. is. سەرگەردان، مەجنۇن.

ipince. s. بەك ئىنچىكە.

ipka. is. ar. ① تاشلاپ قويماق. ② قالدۇرۇپ قويماق. ③ ئىمتىھاندىن قالدۇرماق، سىنىپتا قالدۇرماق.

iplemek. ① باغلىماق (ئارغامچا بىلەن)، چەكمەك. ② ئېتىبار بەرمەك، ئەھمىيەت بەرمەك.

iplik, – ği. is. يىپ.

iplikçi. is. يىپ ئىشلىگۈچى، يىپ ساتقۇچى، يىپ ئېگىرگۈچى.

iplik iplik. is. تال - تال.

ipliklenmek. تال - تال ھالغا كەلتۈرمەك:

«Elbisenin kolu ipliklenmiş —

چاپاننىڭ يېڭى تارىلىپ كېتىپتۇ.»

ipsiz. s. ① يىپسىز، ئارغامچىسىز. ② سەرگەردان.

iptal, – li. is. ar. ھۆكۈمسىز قىلماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق، بىكار قىلماق.

iptale. is. ar. كېرەكسىز نەرسە.

iptaliyât. is. قۇرۇق سۆزلەر.

iptida. is. ar. ئىپتىدائىي، باشلانغۇچ.

iptidaî. is. ar. ① ئازقىدا قالغان، ئىلگىرى باسمىغان، دەسلەپكى ھالىچە. ② پىشىشقلاپ ئىشلەنمىگەن، خام.

iptidar. ar. باشلانغۇچ.

pitilâ. is. ar. خۇمار، چۈشكۈنلۈك.

iptina. is. ar. تايانماق، يۆلەنمەك.

iptisam. is. ar. كۈلمەك، كۈلۈمسىرىمەك.

iptizal, – li. is. ar. ① بىر نەرسە كۆپلۈكتىن قىممىتىنى يوقاتماق. ② كاساتلاشماق.

ip. ucu. is. يىپ ئۇچى.

irade. is. ar. ① ئىرادە. ② تىلەك، ئىستەك. ③ بۇيرۇق.

irade. dışı. s. ئىرادىدىن سىرت.

iradeli. s. ئىرادىلىك.

iradesel. s. → **İradeli.**

iradesiz. s. ئىرادىسىز.

iradesizlik, – ği. is. ئىرادىسىزلىق.

iradet, – ti. is. ar. ① ئىرادە. ② كۆڭۈلنىڭ خاھىشى (ئىستىكى).

irahe. is. ar. ① راھەتلەندۈرمەك. ② نەپەس ئالماق. ③ قىزىقماق. ④ ئۆلمەك.

iraka. is. ar. تۆكمەك، ئېقىتماق.

İran. öz. is. ئىران.

iranî. s. far. ① ئىرانلىق، پارس. ② ئىرانغا ئائىت.

iras. is. ar. ① بەرمەك. ② سەۋەب بولماق.

irat, – dı. is. ar. ① نەقىل، ئىستاتا. ② كىرىم، دارامەت. ③ سۆزلىمەك، سۆز:

«Örnek irat etmek — مىسال نەقىل كەلتۈرمەك.

Çiftliğin iradı — دېھقانچىلىق ئىنىڭ كىرىمى.»

iraz. is. ar. ① يۈز ئۆرۈمەك. ② ساقلانماق، ساقلىنىپ قالماق.

irb. is. ar. ئەقىل.

irba. is. ar. كۆپەيتمەك، ئارتتۇرماق.

irca, – ı. is. ar. كەينىگە ياندۇرماق، كونا ھالىغا قايتۇرماق، خېمىغا قايتۇرماق:

«Eski haline irca etti — كونا ھالىغا كەلتۈردى.»

irdelemek. ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلماق، بىر - بىرلەپ تەتقىق قىلماق.

irem. is. ar. جەننەت (دەمەشىق ۋە يەمەندە ئىكەنلىكى سۆزلەنگەن قەدىمىي ۋە مەشھۇر بىر باغنىڭ ئېتى).

irenk, – ği. is. «رەڭ» سۆزنىڭ باشقا بىر تۈرلۈك ئېيتىلىشى.

irfah. is. ar. راھەت ۋە باياشاتلىققا ئېرىشتۈرمەك.

irfan. is. ar. ① بىلمەك، چۈشەنمەك. ② مەدەنىيەت. ③ ئەر ياكى ئايال ئىسمى.

irhas[1]. is. ar. باھاسىنى چۈشۈرمەك، ئەرزانلاتماق.

irhas[2]. is. ① پۇختا نەرسە. ② تام

قوپۇرۇش.

iri. s. ① يوغان، چوڭ. ② بەستلىك، گەۋدىلىك:

«İri bir köpek — يوغان ئىت»

iri. baş. is. zool. يېڭى تۇغۇلۇپ ئايغى چىقمىغان تاشپاقا بالىسى، يوغانباش.

irikmek. بىرىكمەك.

irileşmek. چوڭايماق.

irileştirmek. چوڭايتماق.

irilik, – ği. is. چوڭلۇق.

irin. is. يىرىڭ.

irinlenme. is. يىرىڭ تۇتۇش.

irinlenmek. يىرىڭلىماق.

irinleşmek. يىرىڭلەشمەك.

irinli. s. يىرىڭلىق.

iri. yarı. is. گەۋدىلىك، بەستلىك:

«İriyarı bir adam — بەستلىك ئادەم»

irkap, – bı. is. ar. ① مىندۇرۇش (هايۋانغا). ② ئولتۇرغۇزۇش (ماشىنا، هارۋا، پويىز ۋە پاراخوت قاتارلىقلارغا).

~ etmek. مىنمەك.

irkilmek. ① (ئېقىن سۇ هەققىدە) ئېقىپ يىغىلماق (توپلانماق). ② ئۈركۈپ ئارقىغا شوخشىماق. ③ (ۋۇجۇدىنىڭ بىر يېرى) كۆكىرىپ قالماق، ئىششىماق.

irkinti. ,s. تۇرغۇن سۇ.

Irlanda. öz. is. ئىرلاندىيە.

Irlandaca · öz. is. ئىرلاندىيە تىلى، ئىرلاندىيىچە.

Irlandalı. s. ئىرلاندىيىلىك.

irman. s. is. far. ① تەكلىپ قىلىنمىغان مېهمان. ② تەييارتاپ، پارازىت. ③ پۇشايمان. ④ دۇنيا، جاهان.

irmik, – ği. is. يىرىك ئۇن.

irs. is. ar. ئىرسىيەت، نەسىلگە تارتماق، ئۇدۇم.

irsa. is. ar. ① كىچىلەندۇرمەك. ② (كېمە، پاراخوت هەققىدە) تۆمۈر ئاتماق.

irsal, – li. is. ar. ئەۋەتمەك، يوللىماق.

irsaliye. is. ar. پوچتا ئۇقتۇرۇشى (ئەۋەتىلگەن نەرسىلەرنىڭ تىزىملىكى).

irsen. z. ar. مىراس قاتارىدا (ئورنىدا).

irsîlik, – ği. is. ئىرسىيەت، نەسلىگە تارتقانلىق.

irsiyet, – ti. is. ئىرسىيەت، ئۇدۇم.

irşat, – dı. is. ar. توغرا يول كۆرسەتمەك.

irtibat – tı. is. ar. مۇناسىۋەت، ئالاقە:

«Dış İrtibat dairesi — چەتئەللەر بىلەن ئالاقە باغلاش ئىدارىسى.»

irtica[1]. is. ar. ئۈمىد، ئارزۇ.

irtica[2], – ı. is. ar. ئەكسىيەتچىلىك.

irtiçaf. is. ar. سىلكىمەك، تەۋرەتمەك.

irtical. is. ar. تەييارلىقسىزلا سۆز قىلماق ياكى شېئىر ئوقۇماق.

irtida[1]. is. ar. مەنئى قىلىنغان نەرسىلەرنى قىلىشتىن ساقلىنىش.

irtida[2]. is. ar. پۈركەنمەك، يۆتكەلمەك، ئورالماق.

irtidaf. is. ar. ئىزىغا چۈشمەك، تەقىپ قىلماق.

irtidat, – dı. is. ar. ئىسلام دىنىدىن قايتىپ باشقا بىر دىنغا كىرمەك.

irtifa, – ı. is. ar. ① ئېگىزلىك، يۈكسەكلىك. ② بىر يەرنىڭ دېڭىز يۈزىدىن يۈكسەكلىك دەرىجىسى. ③

ئورنى كۆتۈرۈلمەك، ئۆسمەك. ④ بىر يۆلتۈزنىڭ ئورنى بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدىكى ئۇزاقلىق.

irtifas. is. ar. مال باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈشى.

irtigab. is. ar. ھەۋەسلەندۈرمەك، ھەۋەسنى قوزغىماق.

irtifak. is. ar. ① تايانماق. ② تولماق. ③ دوستلۇق قىلماق.

irtihal, — lı. is. ar. ① (ئۇ دۇنياغا) كەتمەك، جان ئۈزمەك، ئالەمدىن ئۆتمەك. ② كۆچمەك، يۆتكەلمەك:

«İrtihalı sırasında bütün çocukları yanında imiş — جان ئۈزگەن ۋاقتىدا پۈتۈن باللىرى يېنىدا ئىدى.»

irtihan. is. ar. رەھىنگە ئالماق ياكى ئېلىنماق.

irtika. is. ar. سەۋىيىسى ئۆسمەك، بىلىمى ئارتماق.

irtikâp, — bı. is. ar. ① يامان ئىش قىلماق، جىنايەت ئىشلىمەك. ② پارا. ③ يالغان سۆز قىلماق. ④ ئالدامچىلىق قىلماق.

irtikaz[1]. is. ar. قېقىلماق، تىكىلمەك.

irtikaz[2]. is. ar. ① ھەسرەت چەكمەك. ② مىدىرلىماق.

irtisam. is. ar. ① تامغا باسماق، ماركا چاپلىماق. ② دۇئا، ياردەم قىلماق، خۇداغا يالۋۇرماق. ③ بۇيرۇققا بويسۇنماق.

irtişa. is. ar. پارا ئالماق، پارا يېمەك.

irtiyat, — dı. is. ar. تەلەپ قىلماق.

irtiza. is. ar. سۈت ئەممەك.

irza[1] is. ar. ئەمگۈزمەك، ئەمدۈرمەك، سۈت بەرمەك.

irza[2]. is. ar. رازى قىلماق، خۇشال قىلماق.

is. is. قارا كۈيە (قازان ياكى مورىنىڭ)،

İsa. öz. is. ئەيسا پەيغەمبەر.

isabet, — ti. is. ar. ① نەق جايىغا تېگىش. ② راسا ئۇدۇل كېلىش.

~etmek. نەق جايىغا تەگمەك.

isabetli. s. ar. جايىدا بولغان، ئۇدۇل كەلگەن، جايىغا تەگكەن، ئۇيغۇن، ماس.

isabetsiz. s. ar. جايىدا بولمىغان، ئۇدۇل كەلمىگەن، جايىغا تەگمىگەن، ئۇيغۇن بولمىغان، ماس كەلمىگەن.

isad[1]. is. ar. بەختىيار.

isad[2]. is. ar. ئورنىنى كۆتۈرمەك، ئۆستۈرمەك.

isaet, — ti. is. ar. يامانلىق قىلماق (بىرسىگە)، زىيانكەشلىك قىلماق.

isaf. is. ar. تەلەپنى قاندۇرماق.

isaga. is. قېلىپقا تۆكمەك (قۇيماق).

isal, — li. is. ar. يەتكۈزمەك، ئېرىشتۈرمەك:

«Mektubu sahibine isal etti — خېتىنى ئىگىسىگە يەتكۈزدى.»

isale. is. ar. ئېقىتماق، ئاققۇزماق.

isam. is. ar. گۇناھ قىلدۇرماق (بىرسىنى)، گۇناھلىق ئىش قىلدۇرماق.

isar[1]. is. ar. ① ئىكرام قىلماق، ئايىماستىنلا بەرمەك. ② تۆكۈپ چاچماق، ئىسراپ قىلماق.

isar[2]. is. ar. باھا بەلگىلىمەك، نەرخىنى بېكىتمەك.

isbal. is. ar. يوللىماق، ئەۋەتمەك.

isbat. is. → **İspat.**

isevi.öz. is. ar. خرىستىئان،

ئەيساۋى.

:vilik, — ği. is. ar. خرىستيانلىق، ئەيسەۋىلىك.

:anah. is. ar. bot. → İspanak.

hal, — li. is. ar. ئىچ سۈرمەك.

ilik, — ği. is.tıp. ئىسقىلىق (بەدەنگە چىققان).

im, — smi. is. ar. ① نام، ئات. ② كىشى، ئادەم:
«Toplantıya yeni isimler katılıyor — مەجلىسكە يېڭى ئادەملەر قاتنىشىدۇ.»

im . fili. is. dilb. مەستەر.

imli. s. ئىسىملىك، ئاتلىق.

imsiz. s. نامسىز، ئىمزاسىز، ئاتسىز.

ka. is. ar. سۇغارماق (هايۋاننى)، سۇ بەرمەك (هايۋانغا).

kambil, — li. is. yun. ① قارت (ئويناىدىغان). ② قارت قەغزى.

:kân, is. ar. ① يەرلەشتۈرمەك، ئورۇنلاشتۇرماق، ئولتۇراقلاشتۇرماق. ② ئادەم كۆچەرمەك.

skanca. is. den. كېمە - پاراخوتلاردا نۆۋەتچىلەرنىڭ ئالمىشىش ۋاقتى.

skandil, — li. is. it. ① دېڭىزنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچەش ئەسۋابى. ② دېڭىزنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچىمەك. ③ قارماقنى ئېغىرلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئېسىپ قويۇلىدىغان قوغۇشۇن.

skartatin. is. fz قىزىل كېسىلى.

iskarpin. is. it. بىر خىل ئاياللچە توپلەي.

iskât, — tı. is. ar. ① جىم قىلماق، ئاغزىنى ئەتمەك (بىرىنىڭ). ② ئېغىز ئاچۇرماسلىق، ئاغزىنى تۇۋاقلاپ قويماق.

iskele. is. it. ① پاراخوت ۋە كېمىلەرنىڭ قىرغاققا يېقىنلىشىشى ئۈچۈن ياسالغان، سۇ ئۈستىگە قويۇلغان ياغاچ كۆۋرۈك. ② پورت.

iskelet, — ti. is. yun. ئىسكىلىت.

iskemle. is. yun. يۆلەنچۈكسىز ئورۇندۇق.

iskemleci. başı. is. پادىشاھنى ئاتقا مىنگۈزۈش، ئاتتىن چۈشۈرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان ئورۇندۇق تۇتقۇچى.

iskenderiye. öz. is. بىرلەشكەن ئەرەب جۇمھۇرىيىتىدىكى بىر شەھەر.

iskitler. öz. is. مىلادىدىن VII ۋە VIII ئەسىر بۇرۇن ئوتتۇرا ئاسىيادىن جەنۇبىي روسىيىگە كۆچۈپ بېرىپ ئىمپېرىيە قۇرغان بىر قەۋم.

islâm.öz. is. ar. ئىسلام، مۇسۇلمانلىق.

islâmiyet, — ti. öz. is. مۇسۇلمانلىق، ئىسلاملىق.

Islanda. öz. is. → İzlanda.

Islav. öz. is. ئىسلاۋ، ئىسلاف.

Islavca. öz. is. ئىسلاۋ تىلى.

islemek. ① ئىسلىماق. ② سۈرلىمەك.

islenmek. ① ئىسلەنمەك. ② سۈرلەنمەك.

isli. is. ئىسلانغان.

islim. is. هور، پار.

islimi. is. far. جۈگۈنى دوراپ ئىشلەنگەن بىر خىل بېزەك، زىننەت.

Islovak.öz. is. ئىسلوۋاكىيە خەلقىدىن بولغان، ئىسلوۋاكىيە خەلقى.

Islovakça.öz. is. ئىسلوۋاكىيە تىلى.

Islovakya. öz. is. ئىسلوۋاكىيە.

ism. is. → İsim.

isma. is. ئاڭلاتماق، ئاۋازىنى ئاڭلاتقۇزماق.

ismen. z. ئىسمىنى ئاتاپ، نام-

ئىسسىمنى ئاتىغان ھالدا.

ismet, — ti. is. ar. نومۇسلۇق، پاك- لىق، ئەيىبسىزلىك، بىگۇناھ، گۇناھسىزلىق، مەسۇملۇق.

ismirar. s. بوغداي ئۆڭلۈك، قارىيىپ كەتكەن.

isnân. is. ar. ① كىچىك بالىنىڭ چوڭ تەرەت قىلىپ قويۇشى. ② قىبرىساق، ياشانماق.

isnat, — dı. is. ar. ① يۈكلىمەك، تاڭماق (بىر ئىشنى باشقا بىرىگە). ② بوھتان.

Ispanya. öz. is. ئىسپانىيە.

Ispanyol. öz. is. ① ئىسپانىيىلىك. ② ئىسپانىيىگە ئائىت.

Ispanyolca. öz. is. ئىسپان تىلى.

ispat, — tı. is. ar. ئىسپات، دەلىل، گۇۋاھ. پاكىت:

«Söylediğimi ispat edebilirim — سۆزلىگىنىمنى ئىسپاتلىيالايمەن.»

ispati. is. yun. ① كىچىك قىلىچ. ② قارتىتا چىللىك قەغىزى.

ispatlamak. ئىسپاتلىماق.

ispatlanmak. ئىسپاتلانماق.

ispatlı. s. ئىسپات قىلىنغان، ئىسپاتلىق.

ispençiyar. is. it. دورىگەر.

ispenç, — ci. is. zool. پاكار جىنىس بىر خىل توخۇ.

ispir. is. it. ① ئات باققۇچى. ② ھارۋىكەش.

ispirto. is. iat. ① ئىسپىرت. ② ئىچىملىك، ھاراق.

ispirtolu. s. ئىسپىرتلىق.

ispit, — ti. is. yun. ھارۋا چاقىنىڭ كۆكۈسۈنى.

ispiyon. is. → **Casus.**

isr. is. ① ئىز، ئەسەر. ② مەسلەك، يول.

isra. is. يۆتكىش، يوللاش.

israf. is. ar. ئىسراپ، ئورۇنسىز يەرگە خەجلەش.

İsrail. öz. is. ئىسرائىلىيە.

israr. is. ar. چىڭ ساقلىماق.

istan. far. ئىستان:

«Özbek istan — ئۆزبېكىستان.»

İstanbul. öz. is. ئىستانبول.

Istanbullu. s. ئىستانبوللۇق.

istand. is. ① يۈگۈرۈش مۇسابىقە- لىرىدا تاماشىچىلار ئولتۇرىدىغان ئېگىز يەر. ② قارىغا ئېتىش مەشقلىرىدە قارى- غا ئېتىلىدىغان يەر.

istandart. is. ing. سۈپەت، ئۆلچەم.

istar. is. ① پەردە. ② گىلەم توقۇش دەستگاھى.

istasyon. is. fr. ① بېكەت (پويىز بېكىتى). ② تەتقىقات ئورنى، پونكىت:

«Demir yolu istasyonu — تۆمۈر يول بېكىتى.

Tohum istasyonu — ئۇرۇقچىلىق پونكىتى.

«Radyo istasyonu — رادىئو پونكىتى.»

istatistik, — ği. is. ستاتىستىك، سانلىق مەلۇمات.

~ bürosu. ستاتىستىك ئىدارىسى.

istatistikçi. is. ستاتىستىكچى، سانچى.

istatüko. is. lat. توختامغا ئاساسەن قىلىنىش كېرەك بولغان ياكى قىلىنىپ كەلگەن ئىش.

istavroz. is. yun كرېست.

~ çıkarmak. (خرىستىئانلار ئۈچۈن)

ئىبادەت ھەرىكىتى قىلماق.

istefan. is. yun. تويدا كىيدىغان بۆك، گۈل بىلەن ياسالغان بۆك.

istek, – ği. is. ① ئىستەك، ئارزۇ. ② تەلەپ:

«Bu adamın istekleri bitmiyor — بۇ ئادەمنىڭ تەلىپى تۈگىمەيدۇ.»

isteklendirmek. ئىلھاملاندۇرماق، ھەۋەسلەندۇرمەك.

isteklenmek. ھەۋەسلەنمەك، ئىلھاملانماق.

istekli. s. تەلەپ قىلغۇچى، ھەۋەس، قىلغۇچى.

isteksiz. s. ئارزۇسىز، ھەۋەسسىز.

istemek. ① ئىستىمەك، خالىماق، ئارزۇ قىلماق. ② تەلەپ قىلماق، تىلىمەك، بىر نەرسىگە ھاجىتى چۈشمەك. ③ ئىزدىمەك:

«1. Herkes iyi yaşamak ister — ھەممە كىشى ياخشى ياشاشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

2. Benden bir kitap istedi — مېنىڭدىن بىر كىتاب سورىدى.

3. Kimi istiyorsun? — كىمنى ئىزدەيسەن؟»

istemeli. s. ئىختىيارى، مەيلى.

istemsiz. s. ئىختىيارسىز، غەيرىي ئىختىيارىي.

istenilmek. ① ئىزدەنمەك. ② سورالماق. ③ چاقىرىلماق.

istep, – bi. is. rus. ئوتلاق، يايلاق.

ister. is. ① تەلەپ. ② خاھىش، خالاش:

«Memleketin kalkınması üzerindeki istekleri düşünelim — مەملىكەتنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن قىلىنغان تەلەپلەر ئۈستىدە ئويلىنايلى.

Ister gitsin, ister kalsın — مەيلى كەتسۇن، مەيلى قالسۇن.»

isterlin. is. ar. → Sterlin.

istiade. is. بىر نەرسىنىڭ قايتۇرۇلۇشىنى تەلەپ قىلماق.

istiane. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلىش.

istiap, – bı. is. ar. ئىچىگە ئېلىش، سىغدۇرۇش، سىڭدۈرۈش.

~ etmek. ئىچىگە ئالماق.

istiare. is. ar. ① ئۆتنە ئالماق، قەرز ئالماق. ② ئىستىئارە، ئوخشىتىش:

«Bu kitabı arkadaşımdan istiare ettim — بۇ كىتابنى دوستۇمدىن ئۆتنىگە ئالدىم.»

istibad. is. → İstibat.

istibar. is. ar چۈشىنى ئۆرۈتمەك، چۈشكە تەبىر بەردۈرمەك.

istibat, – tı. is. ar. ئۇزاق بىلمەك، يىراق كۆرمەك.

istibdad. is. → İstibdat.

istibdal. is. ar. ① ئالماشتۇرماق، يەڭگۈشلىمەك. ② ئۆزگەرتمەك.

istibdat, – dı. is. ar. ئىستىبدات.

istibka. is. ar. ① داۋام قىلىشنى تەلەپ قىلماق. ② مۇھاپىزەت قىلماق، ئاسرىماق.

isticâb. is. ar. ۋۇرۇر دەپ بىلمەك.

isticab. is. ar. ھەيران قالماق، ھەيران بولماق، ھاڭ – تاڭ قالماق، چۆچۈپ كەتمەك.

istical[1], – lı. is. ئالدىرىماق، سەۋر قىلالماسلىق.

istical[2]. is. ar. كېيىنگە قالدۇرۇلۇشىنى تەلەپ قىلماق.

isticar. is. ar. ئىجارىگە ئېلىش.

~ etmek. ئىجارىگە بەرمەك.

istichal. is. ar. نادان كۆرمەك.

isticlab. is. ar. ① جەلپ قىلماق. ② خاتىرلەتمەك، ئەسلەتمەك.

isticmar. is. ar. din. تاش بىلەن ئىستىنجا قىلماق.

isticvap, — bı. is. ar. سوراق سورىماق.

istida. is. ar. ① ئىلتىماسنامە. ② ئاللادىن تىلەش.

istidane. is. ar. ئۆتنە ئالماق، قەرز ئالماق.

istidat, — dı. is. ar قابىلىيەت، ئىستېدات.

istidatlı. s. قابىلىيەتلىك، ئىستېداتلىق: «Istidatlı bir adam — قابىلىيەتلىك بىر ئادەم.»

istidatsız. s. قابىلىيەتسىز.

istidlal. is. ar. بىرىنى توغرا يولدىن چىقىرىش.

istidlâl. is. ar. ۋاستىلىك چۈشەنچە، پاكىتلارغا ئاساسەن بىر نەتىجىگە بارماق.

istidlâlât. is. پاكىتلار، دەلىللەر، ئىسپاتلار، شاھىتلار.

istidrac. is. ar. بالىداقمۇبالداق ئاشماق، قەدەممۇقەدەم ئالغا باسماق.

istidrak. is. ar. ئېرىشمەك.

istidrâk. is. ئىدراك قىلماق، چۈشەنمەك.

istif. is. it. ① ئۈستى - ئۈستىگە قاتلاپ قويماق. ② يۈكلەرنىڭ پاراخوت ئامبارلىرىغا يەرلەشتۈرۈلۈشى. ③ سۆزلەرنىڭ قائىدىگە مۇۋاپىق ئۆز ئورنىغا قويۇلۇشى.

istifâ. is. ar. ئىستىپا.

~ etmek. ئىستىپا ئەتمەك (بەرمەك).

istifade. is. ar. پايدىلانماق.

istifador. is. ئامبارچى.

istifaf. is. ar. ① ئەسكى ئىشلاردىن قول ئۈزمەك. ② نومۇسلۇق، ئىپپەتلىك بولماق.

istifaname. is. ar. ئىستىپا خېتى.

istifçi. is. ① مال ۋە باشقا نەرسىلەرنى بىر يەرگە رەت - رېتى بىلەن تىزغۇچى. ② قاراڭغۇ بازارچى.

istifham. is. ar. زېھىندە پەيدا بولغان سوئال.

istiflemek. ① تۈرلەرگە ئايرىماق، تىزماق. ② يۈكنى ئايرىپلان ياكى پاراخوتقا ئورۇنلاشتۇرماق.

istifrağ. is. ar. قۇسماق.

istifraş. is. ar. جىنسىي ئالاقە قىلماق (ئۆز خوتۇنى بولمىغانلار بىلەن)، زىنا قىلماق.

istifsâr. is. ar. سورىماق، سوراپ بىلمەك.

istigaso. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلماق، ياردەمگە چاقىرماق.

istiğfar. is. ar. تۆۋە قىلماق.

istiğna. is. ar. قانائەت قىلماق، قانائەتچانلىق.

istiğrak, — kı. is. ar. ① مەپتۇن بولماق. ② ھاياجانلانماق.

istiğrap. is. ar. ھەيران قالماق، ئېتىرقىماق.

istihal. is. ar. لاياقەتلىك، ئەھلى بولماق.

istihale. is. ar. ① ئىمكانسىزلىق، مۇمكىن بولماسلىق. ② شەكلىنى ئۆزگەرتمەك.

istihbab. is. ar. ياخشى كۆرمەك، ياقتۇرماق.

istihbar. is. ar. خەۋەردار بولماق،

بىلمەك.

istihbarat, — tı. is. ar. ① ئېلىنغان خەۋەرلەر. ② مەلۇمات توپلىماق، ئاخبارات:
«Istihbarat bürosu — ئاخبارات ئىدارىسى.»

istihdaf. is. مەقسەت قىلماق، نىشان قىلماق، پىلانلىماق.

istihdam. is. ar. ياللىماق، خىزمەتكە سالماق، ئىشلەتمەك.

istihfaf. is. ar. خورلىماق، پەس كۆرمەك.

istihkak, — kı. is. ① ھوقۇقلۇق. ② ھوقۇق.

istihkâm. is. ar. ئىستىھكام.

istihkar. is. ar. خورلىماق، پەس كۆرمەك، ھاقارەت بىلەن قارىماق.

istihlâf. is. ar. ئىزباسار قىلماق، ئۆز ئورنىغا قويماق (بىرىنى):
«Müdürlükten çekilirken yardımcısını iştihlâf etti — مۇدىرلىقتىن چېكىنىپ مۇئاۋىنىنى ئۆز ئورنىغا قويدى.»

istihlâk, — kı. is. سەرپ بولماق، ئىشلىتىلمەك:
«Şehirde çok elektrik istihlâk ediliyor — شەھەردە نۇرغۇن توك ئىشلىتىلىدۇ.»

istihlâl. is. ar. ① ئاينىڭ كۆرۈنۈشى، ئاينىڭ چىقىشى. ② يېڭى ئاينى كۆرمەك. ③ بوۋاقنىڭ تۇغۇلۇپ بىرىنچى قېتىم يىغلىشى، بىرىنچى يىغا.

istihlâs. is. ar. ① چىقارماق، ئايرىماق. ② قۇتۇلماق:
«Meşguliyet sırasında bir vakit istihlâs edebilirsem gelirim — ئىش جەريانىدا ۋاقىت تاپسام كېلىمەن.»

istihmam. is. ar. مۇنچىغا كىرمەك، يۇيۇنماق.

istihraç, — cı. is. ar. ① (مەنە ياكى نەتىجە) چىقارماق. ② پال باقماق، پال سالماق:
«Okuduğunu pek istihraç edemiyor — ئوقۇغان نەرسىدىن ياخشى نەتىجە چىقىرالمايدۇ.»

istihsal, — lı. is. ar. ① ئىشلەپ چىقىرىش. ② قولغا كەلتۈرمەك.

istihsalat. is. مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىلغان نەرسىلەر.

istihsan. is. ar. ياخشى كۆرمەك.

istihya. is. ar. ئىزا تارتماق.

istihza. is. ar. ھەزىل، چاقچاق.

istihzar. is. ar. ① ھازىرلىماق، تەييارلىماق. ② ئەسلىمەك، خاتىرلىمەك، يادىغا كەلمەك.

istikamet, — ti. is. ① تەرەپ، جەھەت. ② ئىستىقامەت (دىنىنىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن ھەرىكەت قىلماق):
«Şu istikamete doğru gitti — شۇ تەرەپكە قاراپ كەتتى.»

istikbal, — lı. is. ① ئىستىقبال، كېلەچەك. ② قارشى ئالماق:
«1. Istikbalde ne olacağını kimse bilmez — كېلەچەكتە نېمە بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ.
2. Halk Cumhur başkanının istikbaline çıktı — خەلق جۇمھۇرىيەت رەئىسىنى قارشى ئالدى.»

istiklâl, — lı. is. مۇستەقىللىق، ئەركىنلىك.

istiklâlcı. is.s. مۇستەقىللىق تەرەپدارى.

istiklâliyet, — ti. is. مۇستەقىللىق.

istikmal. is. ar. تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك، تاماملىماق.

istikra. is. ar. ئىجارىگە بەرمەك، كىرا قىلماق.

istikrâ. is. ar. ① تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق، سەير قىلماق.

istikrah. is. ar. سەسكىنمەك، يىرگىنمەك، نەپرەتلەنمەك.

istikrar[1]. is. ar. ① مۇقىملىق، تۇراقلىق (سەۋىيىدىكى مۇقىملىق). ② بىر يەردە مۇقىم ئولتۇراقلاشماق.

istikrar[2]. is. ar. تەكرارلىنىش.

istikrarlı. s. ① مۇقىملىق. ② يەرلىشىپ قالغان.

istikrarsız. s. تۇراقسىز، بىقارار، مۇقىمسىز.

istikraz. is. ar. قەرزگە پۇل ئالماق، پۇل ئۆتنە ئالماق، قەرزدار بولماق.

istiksap, – bı. is. ar. پايدا قازانماق، تاپاۋەت قىلماق.

istiksas. is. ar. قىساس ئېلىشنى نىيەت قىلماق.

istikşaf. is. ar. تەتقىق.

istikap[1], – bı. is. يازدۇرتماق، يېزىش سىنىقى ئېلىپ بارماق.

istikap[2], – bı. is. قوتۇپلارنى بىرلەشتۈرمەك.

istiktar. is. ar. تېمىتماق.

istila. is. ar. ① چوڭايتماق. ② ئۈستۈن كەلمەك.

istilâ. is. ar. ئىشغالىيەت، ئىشغال قىلماق، بېسىۋالماق.

istilâcı. is. s. ar. ئىشغالىيەتچى، جاھانگىر.

istilâd. is. ar. پەرزەنت كۆرۈشنى ئارزۇ قىلماق.

istilâm[1]. is. ar. بىلىم تەلەپ قىلماق، ئىلىمگە تەلپۈنمەك.

istilâm[2]. is. ar. تەزىم قىلماق، قولنى سۆيمەك.

istilka. is. ar. ئۈگدىنىشقا ياتماق.

istilo. is. lât. سىياھ قەلەم، گاگىبى.

istilzam. is. ar. كېرەك قىلماق.

istilzaz. is. ar. لەززەت ئالماق، خۇش بولماق.

istim. is. ing. ئېچىملىكلەر.

istima. is. ar. ① ئاڭلىماق، قۇلاق سالماق. ② دوختۇرنىڭ دىئاگنوزى.

istimal, – li. is. ar. ئىستېمال، ئىستېمال قىلماق، قوللانماق، پايدىلانماق.

istimale, istimalet. is. ar. تەسەللى بەرمەك، كۆڭلىنى ياسىماق.

istiman. is. ar. ئامانلىق تىلىمەك، ئېسەنلىك تىلىمەك.

istimdat, – dı. is. ar. مەدەت تىلىمەك، ياردەم تەلەپ قىلماق.

istimhâl. is. ar. زامان (مۆھلەت) تەلەپ قىلماق.

istimlâk, – ki. is. ar. دۆلەت ئىگىلىكىگە ئۆتكۈزۈۋالماق، ئومۇمىي مۈلۈك قىلماق.

istimrar. is. ar. داۋاملاشماق.

istinaden. z. ar. ئاساسەن، كۆرە.

istinaf. is. ar. ① يېڭىدىن باشلىماق، باشقىدىن باشلىماق. ② سۆز بېشى، كىرىش سۆز.

istinas. is. ar. ئادەتلەنمەك، كۆنمەك، ئۆزلەشمەك.

istinat, – dı. is. ar. يۆلەنمەك، تايانماق.

istinba. is. ar. سورىماق، بىلىم
ئالماق.
istinca. is. ar. ئىستىنجا.
istincad. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلماق.
istinkâf. is. ar. ① چېكىنمەك، قول
تارتماق. ② يۈز ئۆرۈمەك، رەت قىلماق.
istinsah. is. ar. نۇسخا، ئۆرنەك.
istinşak. is. ar. ① پۇرىماق. ② بۇر-
نىغا سۇ ئالماق.
istintaç, — cı. is. ar. نەتىجىسى
چىقماق.
istintak, — kı. is. ar. سۆزلىتىش،
سوراقتا تارتىش، سوراق.
~ etmek. سوراقتا ئالماق.
istirahat, — ti. is. ar. ئىستىراھات،
ھاردۇق، ئارام، راھەتلىنىش، دەم ئېلىش.
istirak. is. ar. ئوغرىلاش.
~ etmek. ئوغرىلىماق.
istirca. is. ar. يالۋۇرۇش، دۇئا قىلىش.
istirfah. is. ar. راھەت كۆرۈش،
ھۇزۇرلىنىش.
~ etmek. راھەت كۆرمەك، ئارام
ئالماق.
istirham. is. ar. يالۋۇرۇش، مەرھەمەت
تىلەش.
istirham . name. is. ar. ئىلتىماس
خېتى.
istirhas. is. ar. ئەرزان بىلمەك، ئەرزان
دەپ ھېساب قىلماق.
istirkab. is. ar. → **İstirkap.**
istirkak. is. ar. ئەسىر ئالماق، قۇل
قىلماق.
istirkap, — bı. is. ar. قىزغانماق،
ئىچى تارلىق قىلماق.
istisal, — li. is. ar. يىلتىزىنى قۇرۇت-
ماق، يىلتىزىدىن قومۇرۇۋاتماق.
istisare. is. ar. ① خاپا قىلماق.
② پىتنە تارقاتماق.
istisgar. is. ar. خورلىماق، تۆۋەن
كۆرمەك، خارلىماق.
istishâl. is. ar. ئاسان كۆرمەك.
istiska. is. ar. tıp. ① بەدەننىڭ مەلۇم
يېرىگە سۇ يىغىلىپ قېلىش. ② قېرىلار-
دا ئۆپكە كېسىلى. ③ ئۇسسىماق، سۇ
تەلەپ قىلماق، زاراخەتمىگە چىقماق.
istiskal, — li. is. ar. خۇش كۆرمىگەن-
لىكىنى بىلدۈرمەك:
«Misafiri istiskal etmek ayiptir — مېھمانغا خۇش ياقمىغانلىقىنى بىلدۈرمەك ئەيىبتۇر.»
istislam. is. ar. ① بويۇن ئەگمەك.
② ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلماق.
istismar. is. ar. ① ئېكسپىلاتاتسىيە.
② بىرىنىڭ ياخشى نىيىتىنى يامانلىقتا
قوللانماق.
~ etmek. پايدىلانماق.
istisna. is. ar. ئىستىسنا، خالى،
ئايرىملىق، تاشقىرى.
istisnasız. s. ئىستىسناسىز.
istişare. is. ar. مەسلىھەت.
~ etmek. مەسلىھەت قىلماق.
istişfa. is. ar. ① سالامەتلىك ۋە
ئېسەنلىك تىلىمەك. ② دەردكە دەرمان
ئىزدىمەك.
istişhat,—dı. is. ar. شاھىت كۆرسەت-
مەك، گۇۋاھ كۆرسەتمەك.
istişmam. is. ar. ① پۇراپ قالماق،
پۇراق كىرىپ قالماق. ② ماھىيىتىنى
بىلمەك.
istitaat, — tı. is. ar. قۇدرەت، كۈچ.

istitâf. is. ar. بىردىن شەپقەت ۋە مەرھەمەت تىلىمەك.

istitar. is. ar. يوشۇرۇنماق.

istitbab. is. ar. دوختۇرغا كۆرۈنمەك، دوختۇرغا داۋالاتماق.

istitlâ is.ar. بىر نەرسىنى بىلىشكە تىرىشماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق.

istivador. is. ing. كېمە ۋە پاراخوتقا يۈك قاچىلايدىغان ۋە چۈشۈرىدىغان ئادەم.

istizade. is. ar. زىيادە بولۇشىنى تەلەپ قىلماق.

istizah. is. ar. ئىزاھات تەلەپ قىلماق، جاۋاب تەلەپ قىلماق.

istizan. is. ar. رۇخسەت سورىماق.

istizhar. is. ar. ياردەم كۈتمەك، يار - يۆلەك تەلەپ قىلماق.

istok. is. → **Stok.**

İsveç. öz. is. شۋېتسىيە.

İsveççe. öz. is. شۋېتسىيە تىلى.

İsveçli. öz. is. شۋېتسىيىلىك.

İsveçre. öz. is. شۋېتسارىيە.

İsveçreli. öz. is. شۋېتسارىيىلىك.

isvidad. is. ar. قارارماق.

isyan. is. ar. ئىسيان، قوزغىلاڭ، توپىلاڭ.

isyancı. s. ئىسيانچى، توپىلاڭچى.

iş. is. ① ئىش، خىزمەت. ② كەسىپ، مەشغۇلىيەت.

işâ. is. ar. ① ئاخشام، كېچە. ② خۇپتەن نامىزى. ③ كەچكى تاماق.

işaa. is. osm. يايماق، تارقاتماق، تۇيدۇرماق، بىلدۈرمەك (خەۋەرنى).

işabe. is. ar. چاچ ۋە ساقالنى سۈنئىي ئاقارتماق.

işâeyn. is. شام ۋە خۇپتەن نامىزى.

işal. is. ar. ① ياقماق، تۇتاشتۇرماق، يىلىنجاتماق (ئوتنى). ② ئۇلغايتماق.

işar. is. ar. بىلدۈرمەك، ئۇقتۇرماق.

işaret, – ti. is. ar. ئىشارەت.

işaretlemek. بەلگە قويماق.

işaretleşmek. ئىشارەتلەشمەك، بەلگە بىرلەشمەك.

işaretli. s. ئىشارەت قويۇلغان، بەلگە قويۇلغان.

işba. is. ar. ① تويماق. ② قاپىيە ۋە ۋەزىن زۆرۈرىيىتى بىلەن سۆزلەرگە ھەرىپ قوشماق.

~ **etmek.** تويغۇزماق.

iş . başı. is. ① ئىش باشلاش. ② ئىش باشلىقى، گۇرۇپپا باشلىقى، بەنجاڭ. ③ دۆلەتنى ئىدارە قىلىش.

iş . birliği. is. ھەمكارلىق:

«Çin – Türkiye işbirliği – جۇڭگو – تۈركىيە ھەمكارلىقى.»

~ **etmek.** ھەمكارلاشماق.

iş . bu. s. بۇ، شۇ، مانا بۇ، مانا شۇ.

işçi. is. ئىشچى:

«Çin işçi sınıfı — جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى.»

işçilik, – ği. is. ① ئىشچىلىق. ② ئىش ھەققى.

işemek. سىيمەك.

işenmek. سىيمەك:

«Rastgele yere işenmez — كۆرگەنلا يەرگە سىيىشكە بولمايدۇ.»

işetici. s. tıp. سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى، سىيدۈرگۈچى (دورا ياكى باشقا نەرسە).

işetmek. سىيدۈرمەك.

işgal, – li. is. ar. ئىشغال، ئىشغالىيەت.

işgalci. s. is. ئىشغالىيەتچى.

iş . gücü. is. ئەمگەك كۈچى.

iş . güder. is. ئەلچىخانىلاردا باش ئەلچى بولمىغاندا ئۇنىڭ ئىشىنى باشقۇرغۇچى.

iş . günü. si. ئىش كۈنى، خىزمەت كۈنى.

iş . güzar. s. ① قولىدىن ئىش كېلىدىغان، قولى ئەپلىك (بىسرى). ② باشقىلارغا ئۆزىنى كۆرسەتكۈچى.

işhat, — tı. is. ar. ① دەلىل كۆرسەتمىش. ② ئۈلگە قىلىش:

«Bu davada onu işhat edecek — بۇ دەۋادا ئۇنى دەلىل كۆرسەتكۈدەك.»

işitici. s. ئىشىتكۈچى، تۇيغۇچى.

işitilmek. ① ئىشىتىلمەك. ② تۇيۇلماق.

işitmek. ① ئىشىتمەك، ئاڭلىماق. ② خەۋەردار بولماق.

işitmemezlik, — ği. is. تۇيۇلماسلىق، ئاڭلانماسلىق، ئىشىتىلمەسلىك.

işittirmek. ئىشىتتۈرمەك.

işkâ. is. ar. ① شىكايەت قىلماق، غەيۋەت قىلماق. ② ئۆچ ئالماق.

işkâl, — li. is. ar. ① قىيىنلاشتۇرماق، مۈشكۈللەشتۈرمەك. ② مۈشكۈللۈك، قىيىنلىق.

işkembe. is. osm كۆشەيدىغان ھايۋانلارنىڭ ئىچ قارنى.

işkembeci. is. زاسۇيچى، كاللا - پاقالچاق ساتقۇچى، ئۆپكە - ھېسىپچى.

işkembecilik, — ği. is. زاسۇيچىلىك، ئۆپكە - ھېسىپچىلىك.

işkembeli. s. ئىچ - باغرى بولغان.

işkence. is. osm. ① ئەزىيەت، جاپا (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتە). ② ئازاب.

işkenceci. s. قىينىغۇچى، ئازارلىغۇچى.

işkil. is. ar. ① گۇمان، شۇبھە، شەك. ② قىينچىلىق، جاپالىق. ③ ئالدى ئوڭ پۇتى، ئارقا سول پۇتى ئاق ئات.

işkillendirmek. گۇمانلاندۇرماق، شۇبھىلەندۈرمەك.

işkillenmek. گۇمانلانماق، شۇبھىلەنمەك.

işkilli. s. گۇمانلىق، شۇبھىلىك.

işkilsiz. s. شۇبھىسىز، گۇمانسىز.

işlek. s. ① كۆپ ئىشلەيدىغان، كۆپ قوللىنىلىدىغان. ② ئوبدان ئىشلەنگەن، ئوبدان ياسالغان.

işleme. is. ① قىلىش. ② كۆچ سەرپ قىلىش، تىرىشىش. ③ s. نەپىس ئىشلەنگەن (نەرسە).

işlemek. ① قىلماق، ئەتمەك. ② ئىشلىمەك، ئەمگەك سىڭدۈرمەك. ③ تەسىر قىلماق. ④ ھىيلە قىلماق، ئالدامچىلىق قىلماق:

«Soğuk iliklerime işledi — سوغۇق ئىلىكىمدىن ئۆتۈپ كەتتى.»

işlenmek. ئىشلەنمەك.

işletme. is. ① باشقۇرۇش. ② باشقارما، ئىشلەپچىقىرىش ئورنى. ③ ئىدارە، كارخانا:

«Demir yolları işletmeleri — تۆمۈر يول ئىدارىسى.»

işletmeci. is. ئىش باشقۇرغۇچى.

işletmek. ① ئىشلەتمەك، خىزمەتكە سالماق. ② قوللانماق، پايدىلانماق. ③ تەسىرلەندۈرمەك. ④ (ئايال ھەققىدە) يامان يولغا كىرگۈزمەك.

işler. is. ۋەزىپە.

işleyiş. is. ئىشلەش ئۇسۇلى.

işlik, — ği. is. ئىشخانە (رەسسام ۋە

ھەيكەلتىراشلارنىڭ ئىشلەيدىغان ئۆيى).

işmem. is. osm. ① پۇراتماق. ② ئىشارەت قىلماق. ③ سەزدۈرمەك، ھېس قىلدۇرماق.

işmar. is. كۆز - قاش ئىشارىتى.

işmizaz. is. ar. ① دومسايماق. ② جىنى سىقىلماق. ③ تىترىمەك.

işporta. is. it. يايما (دۇكان).

işportacı. is. it. يايمىچى، تەنزىچى.

işrab. is. → **Işrap**

işraf. is. ar. ① ئېگىزگە چىقماق. ② يۇقىرىدىن قارىماق. ③ (كېسەل ھەققىدە) ئۆلۈمگە يېزلەنمەك.

işrak. is. ar ① يورۇتماق. ② (كۈن، ئاي ھەققىدە) تۇغماق، ئۆرلىمەك، چىقماق.

işrap, – bı. is. ar. ① تۇيدۇرماق، سەزدۈرمەك. ② كىنايە.

işret, – ti. is. ar. ① مەستلىك. ② ئىچمەلىك. ③ ئىچكۈ ئىچمەك:

«Işret toplantısı — ئىچمىلىك يىغىنى.»

işsiz. s. ئىشسىز.

işsizlik, – ği. is. ئىشسىزلىق.

iştah. is. ar. ① ئىشتىھا. ② ئارزۇ، تىلەك.

iştahlanmak. ① ئىشتىھا كەلمەك. ② ھەۋەس قوزغالماق.

iştahlı. s. ① ئىشتىھالىق. ② ھەۋەسلىك.

iştahsız. s. ① ئىشتىھاسى يوق. ② ھەۋەسسىز.

iştahsızlık, – ğı. is, ئىشتىھاسىزلىق.

işte بىر نەرسىنى كۆرسەتكەندە ياكى بىر دەرسكە ئىشارەت قىلغاندا قوللىنىلىدۇ:

«1· Hani kitap? işte — قېنى كىتاب؟ بۇ يەردە.

2· Işte kalem, işte kâğıt, otur yaz— مانا قەلەم، مانا قەغەز، ئولتۇرۇپ ياز.

3· işte size anlattığım adam — سىزگە دېگەن ئادەم مانا بۇ.

4· Işte korktuğum başıma geldi — قورققانىغا قوش كۆرۈندى دېگەن مانا شۇ.»

işteşlik. – ği. is. ئورتاقلىق، خىزمەتداشلىق.

iştial, – li. is. ar. تۇتاشماق، ئۇلغايماق (ئوت).

iştibah. is. ar. گۇمان، شۇبھە.

iştidad. is. ar. ① شىددەتلەنمەك، كۈچلەنمەك. ② (كېسەل ھەققىدە) ئېغىرلاشماق.

iştigal, – li. is. osm. شۇغۇللانماق، ئىشلىمەك.

iştigalât. is. ar. مەشغۇلات.

iştiha. is. ar. ① جىنسىي ھەۋەس. ② ئىشتىھا. ③ ئىنتىلىش:

«1· Iştiham kesilmiş, uykum azlamıştı — ئىشتىھايىم تۇتۇلۇپ، ئۇيقۇم ئازىيىپ كەتتى.

2· Iştiha ile iş görüyor — ھەۋەس بىلەن ئىشلەيدۇ.»

iştihar. is. ar. ① شۆھرەت، نام، ئابروي. ② تونۇلۇش، نام قازىنىش.

~ **bulmak.** شۆھرەت قازانماق، ئابرۇي تاپماق.

iştikâ. is. ar. دەرد تۆكمەك، شىكايەت قىلماق.

iştikak, – kı. is. ar. ① مەنبە. ② كېلىپ چىقماق، باشلانماق، پەيدا بولماق.

~**ilmi.** ئېتمولوگىيە.

iştira. is. ar. سېتىپ ئالماق.

iştirak, – kı. is. ar. ① ئورتاقلىششىش. ② قاتنىششىش. ئىشتىراك. ③ (بىر ئىشقا) قوشۇلۇش.

~etmek. قاتناشماق.

iştiyak, – kı. is. ar. ① ئىشتىياق. ② ئارزۇ، تىلەك. ③ سېغىنماق:

«Çocuğu kaşkarda olduğundan iştiyak içindedir — بالىسى قەشقەردە بولغانلىقى ئۈچۈن سېغىنىپ قالدى.»

~çekmek. كۆرگۈسى كەلمەك.

işve. is. ar. ناز، جىلۋە، نازلىنىش.

işveli. s. نازلىق، نازلىنىدىغان، شوخ.

iş. veren. is. ئىشچى يالـلاپ ئىشلەتكۈچى، ئىش بەرگۈچى.

iş. yar. is. خىزمەتچى، كادىر، مەمۇر.

iş. yazar. is. ئېلېكترونلۇق ھېساب ماشىنىسى.

iş. yeri. is. ئىش مەيدانى.

it, – ti. is. ① ئىت. ② تەربىيىسىز، ئەخلاقسىز، ئەدەبسىز (ئادەم).

ita. is. ar. ① ئاتا (قىلىش). ② بەرمەك، بەخش.

itaat, – ti. is. ar. ئىتائەت.

itaatlı. s. ئىتائەتچان، ئىتائەتلىك.

itaatsız. s. ئىتائەتسىز.

itaatsızlık, – ğı. is. ئىتائەتسىزلىك.

itab[1]. is. → **Itap.**

itab[2]. si. ar. ھېرىش، ھارغىنلىق.

itak. is. ar. قۇلنى ئازاد قىلماق.

itale. is. ar. ئۇزارتماق.

italik. s. is. fr. قول يازما تەقلىتتىكى ھەرپ، ھۆسن خەت شەكلىدىكى ھەرپ.

Italya. öz. is. it. ئىتالىيە.

Italyan. öz. is. ئىتالىيىلىك. ئىتالىيىگە ئائىت:

«Italyan malı — ئىتالىيە مېلى (مال).»

Italyanac. öz. is. ئىتالىيە تىلى.

Italyotlar. öz. is. etn. ① قەدىمىي ئىتالىيە خەلقى. ② ھىند - ئاۋرۇپا تىللىرى.

it'ap. is. ar. ھېرىش، ھارغىزۇش.

itap, – bı. is. ar. نەسىھەت، تەنبىھ.

itare. is. ar. ① ئۇچۇرماق. ② تېز يوللىماق.

itba. is. ar. ① بويسۇندۇرماق، تابىئە قىلماق. ② بىر سۆزنىڭ كەينىگە ئۇلىنىپ قوش سۆز بولۇپ كېلىدىغان ئۇقۇمسىز قوشۇمچىلار: ئات - پات، سۆز - پۆز...

itbak. is. ar. ① قاپلىماق، قاپسىماق. ② ئۇيغۇنلاشماق ماسلاشماق.

iteklemek. ئىتتىرمەك.

itelemek. ئارقا - ئارقىدىن ئىتتىرمەك.

itfa. is. ar. ① ئۆچۈرمەك. ② بېسىقتۇرماق، جىمىقتۇرماق:

«Yangını itfa ettiler — ئوتنى ئۆچۈردى.»

itfaiye. is. ar. ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى.

itfaiyeci. is. ar. ئوت ئۆچۈرۈش خادىمى.

ithaf. is. ar. ھەدىيە، ھەدىيە قىلماق، بىرسىنىڭ نامىغا ئاتىماق.

ithal, – li. is. ar. ① ئىمپورت. ② قىشىمچە قىلماق، قاتماق، ئىچىگە ئالماق:

«Ham madde ithalı — خام ئەشيا ئىمپورتى.»

ithalât, – tı. is. ar. ئىمپورت، ئىمپورت قىلىش.

«Ithalât malları — ئىمپورت قىلىنغان ماللار.»
~vergileri. ئىمپورت ماللار بېجى.
ithalatçı. s. is. ئىمپورتچى.
ithalatçılık, — ğı. is. ئىمپورتچىلىق.
itham. is. ar. ئەيىپلىمەك، قارىلىماق.
itibar. is. ar. ئېتىبار، ئېتىبار بېرىش، كۆڭۈل بۆلۈش، ئىناۋەتىنى ساقلاش، ئىشىنىش.
itibaren. z. ar. ئېتىبارەن،... دىن باشلاپ..
itibarlı. s. ئېتىبارلىق، ئىناۋەتلىك.
itibarsız. s. ئېتىبارسىز، ئىناۋەتسىز.
itibarsızlandırma. ئېتىبارىنى قويماسلىق.
itibarsızlanma. is. ئېتىبارىنى يوقىتىش.
itibarsızlık, — ğı. is. ئېتىبارسىزلىق.
itici. s. is. تۈرتكۈچ، ئىتتىرگۈچ.
itidal. is. ar. ① مۆتىدىل. ② مۇلايىملىق، سوغۇققانلىق. ③ ئۆيغۇنلۇق.
itidalli. s. ئېغىر - بېسىق، سالماق.
itidalsız. s. قىزىققان، ئالدىراقسان.
itidalsızlık, — ğı. is. قىزىق قانلىق، ئالدىراقسانلىق.
itikad. is. ar. → **Itikat.**
itik[illegible] is. ar. دۇنيا ئىشلىرىدىن قول ئۈزۈپ ئىبادەت بىلەن بىرلىماق.
itikâl, — li. is. ar. ① قىرغاقتا تۇرۇلغان سۇنىڭ قىرغاقنى يالاپ كېتىشى. ② يارىنىڭ (جاراھەتنىڭ) بەدەننى يېسىپ كېتىشى.
itikat. is. ar. ئېتىقاد، ئىشەنچ، ئىمان.
itikatlı. s. ئېتىقادلىق، ئىشەنچلىك، ئېتىقادى بار، ئىشەنچى بار، ئىمانى بار.
itikatsız. s. ئېتىقادسىز، ئىمانسىز.
itikatsızlık, — ğı. is. ئېتىقادسىزلىق، ئىمانسىزلىق.
itilâ. is. ar. ئۆرلىمەك، ئېگىزلىمەك.
itilâf. is. ar. ① ئۇچرىشىشمەك، ئۆيغۇنلاشماق. ② ئۆيغۇنلۇق.
itilmek. ئىتتىرىلمەك، ئىلگىرلىتىلمەك.
itimat, — dı. is. ar. ئىشەنچ، ئىشىنىش.
itimatlı. s. ئىشەنچلىك.
itimat. name. is. دۆلەت خېتى، دۆلەت مەكتۇپى.
itimatsız. s. باشقىلارغا ئىشەنچ بولمىغان.
itimek. كەينىلەشمەك، قاتتىقلاشماق.
itina. is. .ar دىققەت، دىققەت قىلماق، ئېھتىياتچان.
itinalı. s. دىققەتلىك، ئېھتىياتچان:
«Görev başında daima itinalı olmalı — خىزمەت ئۈستىدە دائىم ئېھتىياتچان بولۇش كېرەك.»
itinasız. s. دىققەتسىز، ئېھتىياتسىز.
itinasızlık, — ğı. is. دىققەتسىزلىك، ئېھتىياتسىزلىق.
itiraf. is. ar. ئېتىراپ، ئىقرار، بويۇن سۇنماق.
~ etmek. ئېتىراپ ئەتمەك.
itiraz. is. ar. ئېتىراز، قارشىلىق.
itirazcı. s. قارشى تۇرغۇچى، قارشىلىق بىلدۈرگۈچى.
itirazsız. s. قارشىلىقسىز.
itisaf. is. ar. زۇلۇم:
«Itisafın şiddetinden ansızın uyanan millet — قاتتىق زۇلۇمدىن

بىراقلا ئويغانغان مىللەت.»

itisam. is. ar. ① چىدىك چاڭگاللىماق. ② گۇناھتىن ساقلانماق. ③ ئەسكىلىك قىلىشتىن ساقلانماق. ④ ئاللانىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇن ئەگمەك.

itiş. is. ئىتتىرىش.

itişmek. ① ئىتتىرىشمەك. ② ئىتتىرىشىپ ئويناشماق.

itiştirmek. ① ئىتتىرمەك. ② تۈرتمەك.

itiyat. is. ar. ئادەت، خۇي، مىجەز.

itizal. is. ar. ① يالغۇزلۇق، خىزمەتتىن ئايرىلىش. ② بىر دىندىن ياكى مەزھەپتىن ئايرىلىش.

itizar. is. ar. ئۆزرە، ئەپۇ.

~ etmek. ئەپۇ سورىماق، ئۆزرە ئېيتماق.

itizaz. is. ar. غۇرۇرلانماق، ئۆزىنى چوڭ تۇتماق.

itkan. is. ar. ① ساغلاملاشتۇرماق. ② ئىشەنمەك، خاتىرجەم بولماق.

itlaf. is. ar. ① ئۆلتۈرمەك. ② زىيانغا ئۇچراتماق. ③ بۇزۇش، خاراب قىلىش.

itlik, – ği. is. ئەدەبسىزلىك، پەسكەشلىك، پەستلىك.

itmam. is. ar. تۈگەتمەك، تاماملىماق:

«Şu binayı henüz itmam edemediler — شۇ بىنانى تېخى پۈتتۈرالمىدى.»

itmek. ئىتتىرمەك، سۈرمەك.

itminan. is. ar. كۆڭۈل ئارامى، خاتىرجەم بولۇش، خاتىرجەملىك.

ittiba, – ı. is. ar. ماسلاشماق، ئويغۇنلاشماق، لايىقلاشماق.

ittibaen. z. ar. بويىچە، بىنائەن، ئاساسەن:

«Emre ittibaen bu işi yapmış — بۇيرۇققا ئاساسەن بۇ ئىشنى قىلدى.»

ittifak, – kı. is. ar. ① ئىتتىپاق. ② بىرلەشمە، ئۇيۇشما:

«Barış ve demokrasıyı savunma ittifakı — تىنچلىق ۋە خەلقچىلىقنى ھىمايە قىلىش ئىتتىپاقى.»

ittihad. is. ar. → **Ittihat.**

ittiham. is. ar. قارىلانماق، ئەيىبلەنمەك.

ittihat, – dı. is. ar. ① بىرلەشمەك، ئۇيۇشماق. ② بىرلىك، ئىتتىپاقلىق.

ittihaz. is. ar. ① قوبۇل قىلىش. ② قاراش، ھېسابلاش. ③ قوللانماق:

«Sözünü bir şaka ittihaz ettim — سۆزنى چاقچاق دەپ قارىدىم.»

önlem ittihaz etmek — تەدبىر قوللانماق.»

ittika. is. ar. ① يۆلەنچۈك، تايانچ. ② ساقلانماق. ③ خۇدادىن قورقماق.

ittirmek. ئىتتىرمەك، ئالغا سۈرمەك.

ittisa. is. ar. ① ئارتماق، كۆپەيمەك. ② كېڭەيمەك:

«Nüfusu gittikçe ittisa etti — نوپۇس بارغانسېرى كۆپەيدى.»

~ etmek. كېڭەيمەك.

ittisal. is. ar. ① يان يانغا كەلمەك. ② بىر – بىرىگە تەگمەك، ئۇلاشماق.

ittisâm. is. ar. ① تامغىلانماق. ② داغلانماق.

it . üzümü. is. bot. ئىت ئۈزۈمى.

ityan is. ar. ① كەلمەك، كەلتۈرمەك. ② ئىسپاتلىماق.

ivdirmek. ① تېزلەشتۈرمەك (سۈرئەتىنى)، چاپسانلاشتۇرماق. ② ئالدىراتماق.

ivedi. s. ① ئالدىراش، چاپىسان. ② ئالدىرىماق:
«İvedi iş — ئالدىراش ئىش.»
ivez. is. zool. چىۋىننىڭ بىر خىلى.
ivgi. is. ياغاچ ئويمىچىلىقىدا ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.
ivicaç, — cı. is. ar. ① ئەگرى - بۈگرى، ئەگرىلىك، پۈكۈك. ② ئەخلاقسىزلىق، بۇزۇقلۇق.
ivinti. is. ar. سۈرئەت، تېزلىك.
ivmek. ① تېز ھەرىكەت قىلماق، ئالدىرىماق، ئالغا ئۈتمەك، يۈگۈرمەك. ② ئىتتىكلەشتۈرمەك.
iye. is. ئىگە.
iyelik, — ğı. is. ئىگىلىك.
iyi. s. ① ياخشى، ئوبدان. ② پايدىلىق. ③ كۆپ، جىق، مول. ④ ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدىغان. ⑤ مۇۋاپىق، مۇناسىپ. ⑥ ئامان - ئىسەن:
«Bu iyi ilişki — بۇ ياخشى مۇناسىۋەت.
Bu iyi iş — بۇ پايدىلىق ئىش.»
iyice. s. ياخشىغىنا، ياخشىراق، بىر قەدەر ياخشى:
«İyice bir oda — خېلى ياخشى ئۆي.
Durumu iyice anlamalı — ۋەزىيەتنى ياخشىراق چۈشىنىش كېرەك.»
iyileşmek. ① ياخشىلانماق. ② ساقايماق:
«Hasta iyileşti — ئاغرىق ساقايدى.»
iyileştirmek. ① ياخشىلىماق. ② ئىسلاھ قىلماق، تۈزەتمەك.
iyilik, — ği. is. ① ياخشىلىق. ② پايدا. ③ ئامانلىق، ئىسەنلىك:
«1. Bu adam herkese iyilik eder — بۇ ئادەم ھەر كىمگە ياخشىلىق قىلىدۇ.
2. Okumanın şu iyiliği de varki — ئوقۇشنىڭ شۇنداق پايدىسىمۇ باركى.
3. Allah iyilik versin — ئاللا خۇدا ئامان قىلسۇن!»
iyilikçi. is. خەيرخاھ.
iyimser. s. ئۈمىدۋار.
iyimserlik, — ği. is. ئۈمىدۋارلىق.
iyi niyet, — ti. is. ياخشى نىيەت، دوستلۇق:
«Iyiniyet ziyareti — دوستلۇق زىيارەت.»
iyisi. z. ياخشىسى، توغرىسى:
«Iyisi bu işe karışmamaktır — ياخشىسى، بۇ ئىشقا ئارىلاشماسلىقتۇر.»
iz¹. is. — ئىز:
«Ayak izi — ئاياغ ئىزى.»
iz². is. ar. ① قىممەت، ئەھمىيەت. ② ئۇلۇغلۇق. ③ شان - شەرەپ. ④ قۇدرەت.
izafe. is. ar. ① بېغىشلىماق، ئاتىماق. ② قوشۇمچە قىلماق:
«Bu sözü size izafe etti — بۇ سۆزنى سىزگە ئاتىدى.»
izah, izahat. — tı. is. ar. ئىزاھ، ئىزاھات، شەرھ.
~ etmek. شەرھلىمەك.
izale. is. ar. تۈگەتمەك، يوقاتماق:
«Kaderini izale için geziye çıktı — خاپىلىقىنى تۈگىتىش ئۈچۈن ساياھەتكە چىقتى.»
izam¹. is. ar. ئەۋەتمەك، يوللىماق.
izam². is. ar. چوڭايتماق، كۆپتۈرمەك، ئاشۇرماق، مۇبالىغە قىلماق.
izan. is. ar. ئەقىل، پاراسەت.
izanli. s. ① ئەقىل - پاراسەتلىك. ② تەربىيىلىك، ھۆرمەتلىك.

izansız. s. ئەقىلسىز، پاراسەتسىز.
izansızlık, — ğı. is. ئەقىلسىزلىق، تەربىيىسىزلىك.
izaz. is. ar. ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋال- ماق، ھۆرمەت قىلماق.
izbar. is. ar. يېزىق بىلەن بىلدۈرمەك.
izbe. is. rus. ① كەپە، تاختاي ئۆي. ② نەم يەر، ھۆل يەر.
izaci. is. ئىز قوغلىغۇچى.
izdiham. is. ar. ئادەم توپى، جەم بولماق، يىغىلماق، توپلانماق.
izdivaç, — çı. is. ar. ئۆيلەنمەك، تۇرمۇش قۇرماق.
izdiyat, — tı. is. ar. كۆپەيمەك، ئارتماق.
izhar. is. ar. ئىزھار.
izin, — zni. is. ar. ئىجازەت، رۇخسەت:
«Izin aldım — رۇخسەت ئالدىم.»
izinli. s. رۇخسەت سورىغان، رۇخسەتلىك.
izin . name. is. ar. رۇخسەت قەغىزى.
izinsiz. s. رۇخسەتسىز، ئىجازەتسىز.
izkâr. is. ar. خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك.
izlâl[1]. is. ar. كىچىك كۆرمەك، خور كۆرمەك.
izlâl[2]. is. ar. سايە چۈشەرمەك.
Izlanda. öz. is. ئىسلاندىيە.
Izlandaca. öz. is. ئىسلاندىيە تىلى.
Izlandalı. s. is. ئىسلاندىيىلىك.
izlek, — ği. is. چىغىر يول.
izlem. is. ① تەقىپ. ② تەسىر.
izlemek. ① تەقىپ قىلماق، كەينىگە چۈشمەك، ئىزىدىن ماڭماق. ② ئىز قوغلىماق. ③ يۈرگۈزمەك:
«Partinin izlediği milli siyaset — پارتىيىنىڭ يۈرگۈزگەن مىللىي سىياسىتى.»
izlenim. is. تەسىر:
«Türkiye gezisi bende derin izlenimler bıraktı — تۈركىيە زىيارىتى مېنىڭدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى.»
izlenmek. ① تەقىپ قىلىنماق. ② تەسىرات پەيدا بولماق. ③ يۈرگۈزۈلمەك.
izlik, — ği. is. چورۇق (تېرىدىن قىلىنغان).
izmihlâl, — li. is. ar. يوقىماق، تۈگىمەك، پاتماق، پارچىلانماق، چۆكمەك:
«Yurdunu sevmeyen millet için izmihlâl muhakkaktır — يۇرتىنى سۆيمىگەن مىللەتنىڭ يوقالمىقى ھەقتۇر.»
Izmir. öz. is. ئىزمىر (تۈركىيىدىكى بىر شەھەر).
Izmit. öz. is. ئىزمىت (تۈركىيىدىكى بىر شەھەر).
iznik. gölü. öz. is. ئىزنىك كۆلى (تۈركىيە بورسا ۋىلايىتىدىكى بىر كۆل).
izole. s. fr. يالغۇز قالغان، يېتىم قالغان.
izzet, — ti. is. ar. ئۇلۇغلۇق، ھۆرمەت، شەرەپ، شۆھرەت، ئېتىبار، ئىناۋەت، ئىززەت.
izzet . nefis, — fsi. is. ar. ئىززەت - نەپسى.
izzetli. s. ar. ئىززەتلىك، ھۆرمەتلىك.

J·j

j.J. ژ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 13 - ھەرپى).
jabo. is. fr. چىلتەك، ھاشىيە.
jadeit, – ti. is. fr. يېشىل رەڭلىك ئېسىل تاش.
jag(u)ar. is. isp. جەنۇبىي ئامېرىكىدا ياشايدىغان تېرىسى تەڭگىلىك قاپلان.
jaj. jaja. is. far. ① تۆگە تىكىنى. ② ئورۇنسىز سۆزلەش، ئورۇنسىز سۆز.
jajha. jajahor. s. قۇرۇق گەپقىلغۇچى.
Jakarta. coğr. → Cakarta.
jaketatay. is. fr. رەسمىي كۈنلەردە كىيىلىدىغان ئەرلەر كىيىمى.
jako. is. zool. شاتۇتىنىڭ بىر تۈرى.
jale. is. far. شەبنەم، قىراۋ.
jalozi. is. چوۋۇقتىن ياسالغان، يىپ بىلەن ئېچىلىپ - يېپىلىپ تۇرىدىغان پەردە.
jambon. is. fr. سۈر پاچاق (تۇزلانغان ياكى سۈرلەنگەن چوشقا ياكى باشقا ھايۋانلارنىڭ قولى، پۇتى).
jandarma. is. fr. قوراللىق ساقچى قىسىملار، ژاندارما.
janr. is. fr. تۈر، خىل، ژانىر.
jant. is. fr. ھەر خىل چاقلارنىڭ قاسقىنى.
jantiyom. is. fr. ئېسىلزادە.
Japon. öz. is. it. ① ياپونىيە. ② ياپونىيە خەلقى، ياپونلۇق.
Japonca. öz. is. ياپون تىلى.
japone. s. fr. kyf. قىسقا يەڭلىك ئاياللار كىيىمى.
Japonya. öz. is. ياپونىيە.
jarden. is. fr. باغچا.
jandiniyer. is. fr. گۈلدان، گۈل قاچىسى.
jandovan. is. fr. bot. ۋېنگىرىيە ئۈزۈمى، ئاق ئۈزۈم.
jargon. is. fr. ① چۈشىنىكسىز ۋە بۇزۇلغان تىل. ② ژارگون، بەزى ساھەدە قوللىنىدىغان مەخسۇس تىل.
jartiyer. is. fr. پايپاق بوغقۇچ.
jegale. is. far. ① يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ ۋارقىرىشى. ② چىڭلىق، مۇستەھكەملىك.
jelada. is. fr. zool. ئۇزۇن قۇيرۇق مايمۇن.
jele. is. fr. مۇزلىتىلغان مېۋە سۈيى ياكى يېمەكلىك.
jende. s. is. far. يىرتىق ياكى ياماقلىق كىيىم.
jend . jend. z. پارچە - پارچە.
jeneral. is. fr. گېنېرال.
jeneratör, – rü. گېنېراتور، قوزغاتقۇ، فادىيەنجى.
jenet, – ti. is. fr. zool. سۆلەيسۇن، سۆلەيسۇن تېرىسى.
jeng. is. far. ① دات، دات بېسىش. ② دەرد - ئەلەم، قايغۇ، غەم - غۇسسە. ③ كۆز ئاغرىقى.
jeni. is. تۇغما قابىلىيەت، تالانت،

تالانت ئىگىسى، دانا.

jeo· kimya. is. گېئوخىمىيە.

jeo· kimyacı. is. گېئوخىمىيە ئالىمى.

jeolog. is. fr. گېئولوگىيە مۇتەخەسسىسى.

jeoloji. is. fr. گېئولوگىيە.

jeolojik. گېئولوگىيە.

jerm. is. fr. ئۇرۇق، نەسىل.

jermisid. is. fr. مىكروب ئۆلتۈرگۈچى.

jest. is. ing. ① ئىپادە، چىراي ئىپادىسى. ② قىياپەت، تەقى - تۇرق، ھالەت، سۇپەت.

jet. is. ing. hava. تەپكىلىك ئايروپىلان، تەپكىلىك ئۇچقۇ.

jik. is. fr. كىرپە.

jile. is. fr. مايكا، جىلىتكە.

jilet, – ti. is. ing بىرتىۋا پىچىقى.

jimnastik. is. fr. گىمناستىك.

jimnaz is. fr. گىمنازىيە.

jokey. is. ing. بەيگە ئۇستىسى.

jurnal. is. fr. ① ژۇرنال. ② كىرىش - چىقىش دەپتىرى. ③ كۈندىلىك خاتىرە.

jurnalist, – ti. is. ژۇرنالىست، مۇخبىر.

jübile. is. fr. ئەللىك ياشقا كىرگەن كۈننى خاتىرىلەش.

jüpiter[1]. is. رىم ئەپسانىلىرىدە ئاسمان خۇداسى.

jüpiter[2]. is. يۇپىتېر يۇلتۇزى، ئوڭاي يۇلتۇزى.

jül. is. far. بوجۇغۇر، بۇدۇر، يۆگىمەش.

jüt, – tü. is. ing ياۋا كەندىر.

K.k

k. K. ك (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 14 - ھەرپى)
kaatil. is. ar. قاتىل.
kab. is. چىلەك، تۈڭ قاتارلىق سۇيۇق نەرسىلەر قاچىلىنىدىغان قاچا، قاپ.
kaba. s. ① كىلەڭسىز. ② يىرىك. ③ قوپال:
«1. Kaba bir oda takımı — كىلەڭسىز ئۆي جاھازلىرى.
2. Kaba un — يىرىك ئۇن.
3. Kaba adam — قوپال ئادەم»
kabahat, — tı. is.ar. گۇناھ، ئەيىب.
kabahatlı. s. ① گۇناھكار، ئەيىبكار. ② ئەيىبلىك، قۇسۇرلۇق.
kabahatsiz. s. گۇناھسىز، ئەيىبسىز، قۇسۇرسىز.
kabak. is. s. ① قاپاق، كاۋا قاتارلىقلار. ② بىلىمسىز، كۆرۈمسىز، قوپال. ③ خەمەك، پىشمىغان. ④ تاز، ياغاق.
kabakgiller. is. كاۋا، تاۋۇز، قوغۇن، قاپاق قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئېتى.
kabaklamak. يۇتاپ قىپيالىڭاچ قىلىپ قويماق (دەرەخنى).
kabala. is. ① تەۋراتنى تەتقىق قىلىش. ② ئەرۋاھ ۋە جىنلار بىلەن ئالاقە قىلىش.
kabalak. is. ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە ئەسكەرلەرنىڭ قالپىقى، قابالاق.
kabalaşmak. قوپاللاشماق، كىلەڭسىزلەشمەك، قوپاللىق قىلماق، يىرىكلەشمەك.
kabalaştırmak. قوپاللاشتۇرماق، كىلەڭسىزلەشتۈرمەك.
kabalık. is. قوپاللىق، توڭلۇق.
kabalist. is. تەۋراتنى تەتقىق قىلغۇچى.
kabara. is. ① ئاياغ كىيىمنىڭ چەمگە قېقىلغان مىخ. ② زىننەت ئۈچۈن ساندۇقلارغا قېقىلىدىغان مىخ.
kabarık. s. ① قاپارغان، گەۋدىلىك. ② بۆرتۈپ چىققان.
kabarmak. ① قاپارماق، كۆبجىمەك. ② ئاشماق. ③ كۆپەيمەك، ئارتماق. ④ ھۆرپەيمەك. ⑤ ئاچچىقلانماق. ⑥ دولقۇنلانماق. ⑦ يۇمشىماق. ⑧ مەغرۇرلانماق.
kabartmak. ① قاپارتماق. ② كۆپتۈرۈپ يوغىناتماق. ③ ئاچچىقلاندۇرماق.
kaba. sakal. s. بومبۇر ساقال.
kabih. s. ئەسكى، قەبىھ.
kabız, — bzı. is. ar. چىڭلىق.
kabil. s. ar. ① قابىل. ② تۇغۇت ئانىسى، تۇغۇت دوختۇرى.
kabîl. s. ar. ① شۇنىڭغا ئوخشاش، شۇ تىپتىكى. ② تۈر، خىل:
«Bu kabîl şeyler — شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر.»
kabile. is. ar. تۇغۇت ئانىسى.
kabîle. is. ar. قەبىلە:
«Türk kabîlesi — تۈرك قەبىلىسى»
kabiliyet, — ti. is. ar. قابىلىيەت.
kabiliyetli. s. قابىلىيەتلىك.
kabiliyetsiz. s. قابىلىيەتسىز.
kabine. is. far. ① كابىنېت، ھۆكۈ-

مەت. ② دۆلەت سوۋېتى. ③ دوختۇرلۇق بۆلۈمى. ④ كىچىك ئۆي، ئىشخانا. ⑤ هاجەتخانا، خالاجاي، ئەسكىلىك.

kabir, — br. is. ar. قەبرە، مازار، گۆر.

kabristan. is. ar - far. قەبرىستان، مازارلىق، گۆرلۈك.

kabuk. is. ① قوۋزاق، پوست، شۆپۈك. ② تېرە. ③ تاش، مۇقاۋا.

kabuklamak. قاپلىماق، تاشلىماق.

kabuklu. s. قاپلىق، تاشلىق، تۇۋاقلىق، مۇقاۋىلىق.

kabuksuz. s. قاپسىز، تاشسىز، تۇۋاقسىز، مۇقاۋىسىز.

kabul, — lü. is. ar. ① قوبۇل. ② كۆرۈشۈش. ③ قاتارىغا قوشۇش، قاتارىغا ئېلىش:

«1. Bu teklifi kabul etmem — بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلالمايمەن.

2. Hediyemi kabul etti — هەدىيەمنى قوبۇل قىلدى.

3. Çocuklar okula kabul edildi — بالىلار مەكتەپكە ئېلىندى.»

kaburga. is. قوۋۇرغا:

«Zayıflıktan kaburgaları çıkmış — ئورۇقلۇقتىن قوۋۇرغىلىرى چىقىپ قاپتۇ.»

kâbus. is. ar. قارا بېسىش، قورقۇنچلۇق چۈش.

kabza. is. ar. ① تۇتقۇچ. ② چاڭگال، ئوچۇم.

kaç. s. قانچە:

«1. Kaç kişi? — قانچە كىشى.

2. Ona kaç defa söyledim, gene dinlemedi — ئۇنىڭغا قانچە قېتىم سۆزلىدىم، يەنىلا ئاڭلىمىدى.»

kaçak. s. قاچاق (ئادەم، مال)، ئەتكەس.

kaçakçı. is. ئەتكەسچى.

kaçakçılık, — ğı. is. ئەتكەسچىلىك:

«Silah kaçakçılığı — قورال - ياراق ئەتكەسچىلىكى.»

kaçımsamak. بىر ئىشنى قىلماسلىق ئۈچۈن باهانە كۆرسەتمەك.

kaçımsar. s. قېچىشقا تەمشەلگەن، قېچىشقا يول ئىزدىگەن.

kaçıncı. s. قانچىنچى.

kaçıngan. s. قاچماقچى بولغان.

kaçınmak. ① چېكىنمەك، ياردىمىنى ئايىماق. ② كۆرۈنمەسلىك، قاچماق (ئاياللارنىڭ ئەرلەرگە):

«O hiç bir hizmetten kaçınmaz — ئۇ هېچقانداق ئىشتىن چېكىنمەيدۇ (قاچمايدۇ).»

kaçırılmak. قاچۇرۇلماق.

kaçırmak. قېچىشقا پۇرسەت بەرمەك، يېقىلىشقا سەۋەب بولماق، قاچۇرماق.

kaçışmak. توپلۇق هالدا قېچىشماق، تىرىپىرەن بولۇپ كەتمەك، قېچىشماق.

kaçkın. is. قاچقۇن.

kaçlı. s. ① قانچىلىك. ② قايسى ۋاقىتتا.

kaçmak. قاچماق.

kadar. ar. قەدەر، دەك، كەبى، ئوخشاش.

kadeh. is. ar. قەدەھ:

«Şerefinize bir kadeh kaldırdım — شەرىپىڭىزگە بىر قەدەھ ئىچىۋەتتىم.»

kadem. is. ar. ① قەدەم، چامدام. ② تەلەي، بەخت.

kademe. is. ar. ① دەرىجە، سەۋىيە. ② مەرتىۋە. ③ پەلەمپەي.

kademeli. s.ar. t. تەلەيلىك، بەختلىك.

kader. is. ar. ① تەقدىر، قىسمەت. ② تەلەي، ئامەت، بەخت. ③ كۈچ، قۇۋۋەت:

«Onun kaderi iyi değildir — ئۇنىڭ تەقدىرى ياخشى ئەمەس.»

kaderci. is. تەقدىرگە ئىشەنگۈچى.

kadercilik, — ği. is. تەقدىرچىلىك، فاتالىزم.

kadı. is. osm. قازى.

kadın. is. خوتۇن، ئايال.

kadınca. s. ① ئاياللارچە. ② سۆز، قىلىقى ئاياللارغا ئوخشايدىغان (ئەر)، زەيپانە.

kadıncık, — ğı. is. كىچىك خوتۇن. خوتۇنچاق.

kadıncıl. s. خوتۇنپەرەس، خوتۇنچىل.

kadınlık, — ğı. is. ئاياللار.

kadırga. is. yun. ھەم پالاق، ھەم يەلكەن بىلەن ماڭدۇرۇلىدىغان قەدىمكى زامان ئوتتۇراھال سوقۇش كېمىسى.

kadife. is. ar. دۇخاۋا، مەخمەل، چى بەرقۇت قاتارلىق توقۇلمىلار.

kadim. s. ar. قەدىمىي، كونا.

kadip, — bi. is. osm ① ئىنچىكە ۋە تۈز شاخ. ② ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى.

kadir, · dri. is. ar. ① قەدىر - قىممەت. ② مىقدار. ③ شەرەپ، ④ دەرىجە.

kadir · bilir. s. قەدرىنى بىلىدىغان، قەدرىگە يېتىدىغان، ياخشىلىقنى بىلىدىغان.

kadro. is. it. كادىر:

«Çinde kadın kadroların sayisi da az değildir — جۇڭگودا ئايال كادىرلارنىڭ سانى ئاز ئەمەس.»

kafa. is. ar. ① باش، كاللا. ② ئەقىل.

kafadar. s. osm. ① يولداش. ② ئۇيغۇنلاشقان.

kafalı. s. مېڭىسى بار، كاللىسى ئۆتكۈر، ئەقىللىق.

kafasız. s. مېڭىسى يوق، ئەقىلسىز، كالۋا، كاللىسى ئۆتمەيدىغان.

kafes. is. far. ① قەپەس. ② كاتەك.

kafesçi. is. ① قەپەس ياسىغۇچى، قەپەس ساتقۇچى ئادەم. ② ئالدامچى.

kafeslemek. ئالدىماق.

kafeslenmek. ئالدىنىماق، تۇزاققا چۈشمەك.

kafesli. s. قەپەزلىك ياكى قەپەزگە ئوخشاش.

kafeterya. is. it. ① قەھۋە ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىچىملىك سېتىلىدىغان يەر. ② ئەرزان ئاشخانا.

kaffa. is. fr. رەڭدار يىپەك رەختنىڭ بىر تۈرى.

kâffe. s. ar. ھەممە، پۈتۈنلەي.

kâfi. s. ar. كۇپايە، يېتەرلىك.

kafil. s. ar. كېپىل، شاھىت، گۇۋاھ.

kâfile. is. ar. ① ئەترەت، ئۆمەك. ② كارۋان. ③ رەتمۇرەت تىزىلغان نەرسە:

«Hacı kâfilesi — ھاجىلار ئۆمىكى.»

kafir. s. ar. كاپىر، ئىشەنمىگۈچى، دىنسىز.

kafiye. is. ar. قاپىيە (شېئىرىيەتتە).

kafiyeli. s. قاپىيىلىك.

kafiyesiz. s. قاپىيىسىز، ياكى قاپىيىسى بۇزۇق.

kaftan. is. يىپەك رەختتىن تىكىلگەن ئۇزۇن چاپان.

kağan. is. خان، خاقان:

«Çengiz kağan — چىڭگىزخان.»

kağanlık, - ğı is. خانلىق، خان-

دانىلىق، خاقانلىق.

kağıt. is. far. ① قەغەز. ② خەت. ③ قەغەز پۇل. ④ قەغەزدىن ئىشلەنگەن نەرسە:

«Oğlundan kağıt gelmiş, yanına Çağriyormuş — ئوغلىدىن خەت كەپتۇ، يېنىغا چاقىرىپتۇ.

kağıt fener — «قەغەز پەنەر».

kağıtçı. is. ① قەغەز ياسىغۇچى. ② قەغەز، قەلەم ساتقۇچى.

kağıtçılık, — ğı. is. قەغەزچىلىك.

kağnı. is. ئىككى چاقلىق كالا هارۋىسى.

kah. far. گاھ.

kahr, — hrı. is. ar. ① قەھىر. ② غەزەپ:

«Birinin kahrına uğramak — بىراۋنىڭ غەزىپىگە ئۇچرىماق.»

kahrlanmak. ① قەھىرلەنمەك. ② غەزەپلەنمەك.

kâhin. is. ar. غايىبتىن خەۋەر بېرىش.

Kahire. öz. is. قاھىرە (مىسىرنىڭ پايتەختى).

kahkaha. is. ar. قاھ - قاھ (كۈلكە ئاۋازى).

kâhkül. is. far. ماڭلاي چاچ، كوكۇلا.

kahpe. is. far. ① جالاپ، پاھىشە (ئايال). ② تېگى پەس، بۇزۇق.

kahpelik, — ği. is. جالاپلىق، پاھىشىلىك.

kahraman. is. far. ① قەھرىمان، باتۇر، يىگىت. ② ئەدەبىي ئەسەرلەردىكى قەھرىمانلار.

kahramnlık, — ğı. is. قەھرىمانلىق، باتۇرلۇق.

kahr. etmek. ① پەرىشان قىلماق. ② يوق قىلماق. ③ جاپا سالماق:

«Bu çocuklar beni kahretti — بۇ باللار ماڭا كۆپ جاپا سالدى.»

kahr . olmak. يوق بولماق:

«Kahrolson imperyalizm! — يوقالسۇن جاھانگىرلىك!»

kahvaltı. is. ar. t. ئەتىگەنلىك يېمەك، ناشتا:

«Kahvalte ettinizmi? — ناشتا قىلدىڭىزمۇ؟»

kahve. is. ar. ① كوفى. ② كوفىدىن ئىشلەنگەن ئىچىملىك.

kahveci. is. كوفى يېتىشتۈرگۈچى، كوفى تەييارلىغۇچى.

kahve. hane. is. ar far. كوفىخانا، تۈرلۈك ئىچىملىك ئورنى.

kahve. rengi. s. كوفى رەڭ.

kâhya. is. far. ① ئىش باشقۇرغۇچى. ② ئىشقا ئارىلاشقۇچى.

kaide. is. ar. ① قائىدە. ② تۈزۈم.

kail. s. ar. ① قايىل. ② رازى بولغان، ئىشەنگەن:

«Ben bu işin doğruluğuna kail değilim — مەن بۇ ئىشنىڭ توغرىلىقىغا قايىل ئەمەسمەن.»

~olmak. — ① قايىل بولماق. ② رازى بولماق، ئىشەنمەك.

kaim. s. ar. ① ئورنىنى ئالغان. ② تىك تۇرغان، ئۆرە تۇرغان:

«Altın para yerinek âğıt para kaim oldu — ئالتۇن پۇلنىڭ ئورنىنى قەغەز پۇل دەسسىدى.»

kaime. is. ar. ① رەسمىي ھۆججەت، بۇيرۇق. ② قەغەز پۇل.

kainat, — tı. is. ar. كائىنات.
kak^{1}. is. سۇ يىغىلىپ قالغان چۇقۇر، كۆلچەك.
kak^{2}. is. قۇرۇتۇلغان مېۋە:
«Armut kakı — ئامۇت قېقى.»
kaka. s. is. ① (بالىلار تىلىدا) يامان، مەينەت. ② پاسكىنىلىق، نىجاسەت.
kakaç^{1}. is. بولقا.
kakaç^{2}. is. ① كالا گۆشىدىن قىلىنغان قاق گۆش. ② تۇزلاپ قۇرۇتۇلغان يېمەكلىك.
kakao. is. isp. كاكاۋا دەرىخى ۋە كاكاۋا ئۇرۇقى.
kakavan. s. ① ئەخمەق. ② كونا. ③ هاماقەت. ④ يېقىمسىز.
kakavanlik. is. ① ئەخمەقلىق. ② يېقىمسىزلىق.
kakılmak. ① قېقىلماق. ② مىخلانماق.
kakim. is. ① بۇلغۇن ۋە ئۇنىڭ تېرىسى. ② بۇلغۇن تېرىسىدىن تىكىلگەن جۇۋا.
kakımak. تەنە قىلماق، يۈزىگە سالماق، پېشانىگە قويماق:
«Onu neden kakıdınız? — نېمىشكە ئۇنىڭغا تەنە قىلدىڭىز؟»
kakinç, — cı. is. غەزەپ، ئاچچىق، تەنە.
kakirdak. is. چىگىر تەك.
kakırdamak. ① قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتمەك. ② ئۆلمەك.
kakışmak. ئۇرتۇشمەك، ئىتتىرىشمەك.
kakıştırmak. تىنىماستىن ۋە ئاستا - ئاستا قاقماق.
kakma. is. ① ئويما. ② قاقما:
«Kakma ağaç — قاقما قوزۇق.»

kakmacı. is. ئويمىكەش.
kakmak. قاقماق، مىخلىماق.
kaknem. s. قۇرۇق.
kâkül. is. far. ماڭلاي چاچ، ئالدى چاچ.
kala^{1}. is. → **Kale**
kala^{2}. z. كەم:
«İkiye beş kala — ئىككىگە بەش مىنۇت كەم.»
kala^{3}. is. ① رەخت. ② سەرمايە.
kalaba. is. → **Kalabalık**
kalabalık, — ğı. is. ① ئادەملەر توپى. ② كۆپ، جىق:
«Şurada bir kalabalık var, acaba ne oluyor? — شۇ يەردە ئادەملەر توپلىشىپ قاپتۇ، نېمە بولغاندۇ؟
kalabalık bir aile — جان سانى كۆپ ئائىلە.»
Kalak. is. (هايۋانلاردا) تومشۇق.
kalan. s. ① ئاشقان، ئېشىپ قالغان. ② قالدۇق (ماتېماتىكىدا):
«Geride kalanlar — ئېشىپ قالغانلار.»
kalas. is. قېلىن ۋە ئۇزۇن تاختا.
kalay. is. ① قەلەي، قاڭالتىر. ② ئازار، هاقارەت.
kalaycı. is. قاڭالتىرچى.
kalaycılık, — ğı. is. قاڭالتىرچىلىق.
kalaylamak. ① قەلەيلىمەك. ② خاتالىق، كەمچىلىكلەرنى يوشۇرماق. ③ تىللىماق.
kalaylanmak. قەلەيلەنمەك.
kalaylı. s. ① قەلەيلەنگەن. ② يالغان، ساختا، سۈنئىي.
kalaysiz. s. ① قەلەيلەنمىگەن. ② تەبىئىي.

kalazion. s. fir. يىگىناسقۇ.

kalb¹. is. ar. ① يۈرەك. ② كۆڭۈل، ھېس. ③ مەركەز. ④ سەۋگى. ⑤ ياخشىلىق. ⑥ روھ.

kalb². — is. ar. ئۆزگەرتىش (بىر ھالنى باشقا بىر ھالغا):
«Yatak odamız bir otele kalbedildi — ياتاقخانىمىز بىر مېھمانخانىغا ئايلاندى.»

kalbî. s. ar. يۈرەكتىن، كۆڭۈلدىن، جاندىن.

kalbsiz. s. رەھىمسىز، شەپقەتسىز.

kalbur. is. غالۋۇر، ئۆتكەمە، ئەلگەك.

kalburcu. is. ① غالۋۇر (ئەلگەك) ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى. ② غالۋۇرچى (تاسقىغۇچى).

kalburlamak. تاسقىماق.

kalburlanmak. تاسقالماق.

kalburlatmak. تاسقاتماق.

kalça. is. anat. سۆڭگەچ، ساغرا.

kalçalı. s. ساغرىسى يوغان ۋە كەڭ:
«Kalçalı kadın — ساغرىسى يوغان خوتۇن.»

kaldazit, —ti. is. fr. تەبىئىي تۆمۈر، تىتان.

kaldırmak. ① قالدۇرماق. ② بەرداشلىق بەرمەك. ③ تارتماق. ④ ياراشماق، ئۇيغۇن كەلمەك. ⑤ ئېلىپ قاچماق. ⑥ يۆتكىمەك. ⑦ كۆشكۈرتمەك. ⑧ يولغا چىقماق. ⑨ توپلىماق. ⑩ ئىچىنى ئېلىشتۇرماق. ⑪ ياخشىلىماق:
«1. Bu araba bu yükü kaldıramaz — بۇ ھارۋا بۇ يۈكلەرنى تارتالمايدۇ.
2. Bu kumaş fazla süs kaldırmaz — بۇ رەخت ئانچە ياراشمايدۇ.
3. Sandığı oradan kaldırın! — ساندۇقنى ئۇ يەردىن يۆتكەڭ!»

kale. is. ar. ① قەلئە. ② ئاسانلىقچە كىرگىلى بولمايدىغان يەر. ③ گول (پۇتبول ئويۇنىدا).

kalem. is. ar. ① قەلەم (خەت يازىدىغان). ② تۈر، خىل.

kalemdan. is. ar. far. قەلەم قۇتىسى، قەلەمدان.

kalemis. is. far. ئىسپار چاشقىنى.

kalemiye. is. ar. قەلەم ھەققى.

kalemkâr. is. ar. far. ① رەختكە رەڭگە گۈل باسقۇچى. ② نەپىس نەققاش. ③ ئويمىكەش.

kalemlik, — ği. is. قەلەمدان، قەلەم قۇتىسى.

kalem . traş. is. ar. far. قەلەمتىراش، بەكە.

kalender. s. far. دەرۋىش، كەمبەغەل، يوقسۇل.

kalender . hane. is. osm. خانىقا.

kalenderi. is. far. ① بېيت، قوشاق. ② دەرۋىشلىك.

kalenderlik, — ği. is. قەلەندەرلىك، كەمبەغەللىك، يوقسۇللۇق.

kaleska. is. it. پۈۋۈسكا، كولەسكە.

kalfa. is. ar. ① ئۇستا. ② ساراي ۋە مېھمانخانىلاردا ئىشلىگۈچى خوتۇن. ③ ياردەمچى مۇئەللىم.

kalgay. is. ئىزچىلار كوماندىرى.

kalgımak. سەكرىمەك.

kalıç. is. ئورغاق.

kalık¹. is. ھاۋا.

kalık². is. s. ① ئۆكسۈك، نۇقسان. ② ئۆيلىنىش ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن.

③ ئۆيدە ئۆلتۈرۈپ قالغان قىرى قىز.

kalım. is. ھايات:
«Ölüm - kalım savaşı — ھايات - مامات كۈرىشى.»

kalımlı. s. ① ھايات قالغان. ② باقى، ئۆلمەيدىغان.

kalımsız. s. ① پانى، ئۆلۈپ كېتىدىغان. ② ھايات قالمايدىغان.

kalın¹. s. قېلىن، يوغان.

kalın². is. تويلۇق (يىگىت تەرەپتىن قىز تەرەپكە بېرىلىدىغان).

kalınlaşmak. قېلىنلاشماق.

kalınlatmak. قېلىنلاتماق.

kalınlaştırmak. قېلىنلاشتۇرماق.

kalınlık, - ğı. قېلىنلىق، يوغانلىق.

kalınmak. قالدۇرۇلماق:
«Akşama kadar orada kalınırmı? — ئاخشامغا قەدەر ئۇ يەردە قالدۇرۇلامدۇ؟»

kalıntı. is. ① مىراس. ② نىشان، ئىز.

kalıp, - bı. is. ar ① قېلىپ. ② پارچە (كېسەم). ③ سۈلەت. ④ شەكىل، ھال. ⑤ ئۆرنەك:
«1· Harf kalıbı — ھەرپ قېلىپى.
2· Iki kalıp sabun — ئىككى پارچە (كېسەم) سوپۇن.
3· kalıbına bakarsan aslan gibi — سۈرىتىگە قارىساڭ يولۋاستەك.»

kalıpçı. is. ① قېلىپ ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى. ② ھەرقانداق ئىشنى ئۆلچەم بويىچە قىلىدىغان ئادەم.

kalıplanmak. قېلىپلانماق، قېلىپقا سالىماق.

kalıplamak. قېلىپلانماق، قېلىپقا سېلىنماق.

kalıplatmak. قېلىپلاتماق.

kalıt. is. مىراس، تەگمىش،

kalıtım. is ئىرسىيەت، ئۆدۈم.

kalite. is. fr. ① سۈپەت. ② تاشقى مەنزىرە. ③ ئۈستۈنلۈك:
«Bu kumaşın kalitesi iyidir. — بۇ رەختىنىڭ سۈپىتى ياخشى.»

kalkan. is. قالقان.

kalkık. s. ① ئېگىز. ② تىك:
«Masanın bir tarafı kalkık — شىرەنىڭ بىر تەرىپى ئېگىز.
Saçlar diken gibi kalkık — چاچلار تىكەنگە ئوخشاش تىك.»

kalkımak. سەكرىمەك.

kalkındırmak. ئەھۋالنى ياخشىلىماق، كۈچلەندۈرمەك، يۈكسەلدۈرمەك، گۈللەندۈرمەك:
«Yurdu kalkındıralım! — ۋەتەننى گۈللەندۈرەيلى!»

kalkınmak. ئەھۋالى ياخشىلانماق، كۈچلەنمەك، گۈللەنمەك:
«Çin kalkınmakta — جۇڭگو كۈچلەنمەكتە.»

kalkmak. ① سەكرىمەك، يۈكسەلمەك. ② تۇرماق. ③ سويۇلماق. ④ قوزغالماق، يولغا چىقماق. ⑤ تىك تۇرماق. ⑥ يوقالماق. ⑦ ئايرىلماق. ⑧ ئىسيان كۆتۈرمەك:
«1· Çocuk kalkarak dersini anlattı — بالا ئورنىدىن تۇرۇپ دەرسنى سۆزلەپ بەردى.
2· Yüzünün derisi kalktı — يۈزىنىڭ تېرىسى سويۇلدى.
3· Tren kalktı — پويىز قوزغالدى.
4· Hayvan art ayakları üzerine

kalktı — هايۋان ئارقا پۇتى بىلەن تىك تۇردى.

5. Bu âdet çoktan kalktı — بۇ ئادەت خېلىلا بۇرۇن يوقالدى.

6. Siz oradan kalkınız! — سىز ئۇ يەردىن ئايرىلىڭ!»

kaloma. is. yun. زەنجىرنىڭ سۇ ئىچىدىكى قىسمى.

kalomeli. is. yun. قۇرت چۈشۈرىدىغان زەھەرلىك دورا.

kalori. is. lât. كالورىيە (ئىسسىقلىق مىقدارىنىڭ ئۆلچەم بىرلىكى).

kalori· metre. is. ئىسسىقلىق مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

kaloş. is. yun. كالاچ.

kalp. s. ar. ① يالغان پۇل. ② ھۇرۇن، كارغا كەلمەيدىغان. ③ يالغانچى.

kalpak. is. قالپاق.

kalpakçı. is. قالپاق تىككۈچى ياكى ساتقۇچى.

kalpaklı. s. قالپاق كىيگەن.

kalpazan. is. ar · far. ① يالغان پۇل ياسىغۇچى. ② يالغان ۋە ھىيلە بىلەن ئىش كۆرگۈچى. ③ ساختىپەزلىك، يالغانچىلىق.

kalplaşmak. ھۇرۇنلاشماق.

kalpık, — ğı. is. ① ساختىلىق. ② ئىش خۇشياقماسلىق.

kaltaban. s. far. ① نومۇسسىز. ② ھىيلىگەر. ③ يالغانچى. ④ ئالىقانات، شارلاتان.

kaltak. is. ① بىر نەرسە قاپلانمىغان ئىگەر. ② نومۇسسىز ئايال، پاھىشە ئايال.

kalûbelâ. is. ar. ئەلمىساق، ئاتام زامان (قەدىمدىن بېرى).

kalura. is. ياماقلىق ئاياغ كىيىمى قاتارلىق كۆن - خۇرۇم نەرسىلىرى.

kalura· hane. is. تېرە ۋە كۆن - خۇرۇم نەرسىلىرىنى ئوڭلايدىغان كارخانا.

kalyan. is. osm. چىلىم.

kam[1]. is. → **Şaman.**

kâm[2]. is. far. ئىلتىماس، تىلەك.

kama. is. خەنجەر.

kamacı. is. توپ ياسىغۇچى.

kamara. is. it. ① پاراخوتلاردا يولۇچىلارغا ۋە پاراخوت خادىملىرىغا ئايرىلغان ئۆي. ② ئەنگلىيەدە ئاساسىي قانۇن تۈزۈش ئورگىنى.

kamarilla. is. isp. ① يوشۇرۇن كۆزەتكۈچى. ② ئىشپىيون.

kamarot. is. it. پاراخوتتا يولۇچىلارغا خىزمەت قىلغۇچى.

kamaşmak. ① قاماشماق (كۆز). ② قامىماق (چىش):

« Güneşten gözleri kamaştı — كۈندە كۆزى قاماشتى.

Erik yerken dişleri kamaştı — ئۆرۈك يەپ چىشلىرى قاماپ كەتتى.»

kamaştırmak. قاماشتۇرماق (كۆز ۋە چىش).

kâm · bahş. s. ① بىراۋنىڭ تىلىكىنى ئورۇندىغۇچى. ② ياخشىلىق قىلغۇچى، خەيرخاھ.

kambak, kamga. is. قىبرىنداق، چىپىنداق.

kambel. is. ① دومچەك. ② دۆك.

kambiyo. is. it. چەت ئەل پۇلى ياكى چېكى بىلەن قىلىنغان سودا، قەرزنى

تۆلەش ئۈچۈن چەتئەل بانكىلىرى بىلەن پۇل ئالماشتۇرۇش.

kambur. is. ① دۈمچەك: ② دۈك:

«Kambur adam — دۈمچەك ئادەم.»

kamborlaşmak. دۈك بولۇپ قالماق.

kamborlaştırmak. دۈك قىلدۇرماق.

kamborluk, — ğu. is. ① دۈمچەكلىك. ② دۈكلۈك.

kamçı. is. قامچا.

kamçılamak. ① قامچىلىماق. ② (يامغۇر، قار، بوران) قاتتىق تەگمەك. ③ قاتتىق تەسىر قىلماق:

«Bu ilâç sinirleri kamçılar — بۇ دورا نېرۋىغا تەسىر قىلىدۇ.»

kamçılı. s. ① قامچىلىق. ② زوراۋانلىق.

kamer. is. ar. ئاي، قەمەر.

kamera. is. lat. فىلىمگە ئېلىش ماشىنىسى.

kameraman. is. فىلىمگە ئالغۇچى.

kameriya. is. باراڭ.

kamet, — ti. is. ar. بوي، قامەت.

kamga. → Kambak.

kamış. is. s. ① قومۇش. ② ئېچى كاۋاك، نوغا ئوخشاش. ③ ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى. ④ قومۇشتا قىلىنغان.

kamışçık, — ğı. is. شاماللىچا، شامال سانىدۇقى، كۆۋرۈك.

kamış. kulak. is. دىڭ قۇلاق (ئات ھەققىدە).

kamışlık, — ğı. is. قومۇشلۇق.

kâmil. s. ar. كامىل، يېتىشكەن.

kâmilen. z. osm. پۈتۈنلەي، تامامەن.

kamp, — pı. is. fr. لاگېر:

«1. Kamp hayatı — لاگېر تۇرمۇشى.

2. Esirler kampı — ئەسىرلەر لاگېرى.

3. Toplama kampı — يىغىۋېلىش لاگېرى»

kampana. is. it. قوڭغۇراق، جاڭ.

kampanya. is. it. ھەرىكەت:

«Halkın tabiata karşı açtığı kampanya — خەلقنىڭ تەبىئەتكە قارشى ئېلىپ بارغان ھەرىكىتى.»

kamu. s. ① ئومۇمىي. ② پۈتۈن خەلق:

«1. Kamu oyu toplamak — ئومۇمنىڭ ئوي - پىكرىنى توپلىماق.

2. kamunun çıkarları. — پۈتۈن خەلقنىڭ مەنپەئەتلىرى.»

kamuflaj. is. fr. دۈشمەندىن يوشۇرۇنماق، دۈشمەننىڭ كۆزۈپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۇسۇلى.

kamulaştırmak. ئومۇملاشتۇرماق، جامائەت مۈلكىگە ئايلاندۇرماق.

kamuculuk, — ğu. is. كوممۇنىزم.

kamus. is. ar. قاموس، چوڭ لۇغەت.

kamutanrıcılık, — ğı. is. پانتېىزم (خۇدا بىلەن تەبىئەتنى بىردەك نەرسە دەپ قاراپ، ۋە تەبىئەتنى خۇدانىڭ مۇجەسسەملەنگەن ھالىتى دەپ بىلگۈچى دىنىي — پەلسەپىۋى تەلىمات).

kamyon. is. fr. ① يۈك ئاپتوموبىلى. ② ئەخلاقسىز ئايال.

kan. is. ① قان، خۇن. ② نەسىل، ئەۋلاد. ③ جىنايەت. ④ قاتتىق دۈشمەنلىك. ⑤ ئىنتىقام. ⑥ جەڭ، ئۇرۇش:

«1. O da benim kanımdandır — ئۇ ھەم مېنىڭ نەسلىمدىندۇر.

2. Asîl kan — ئېسىل ئەۋلاد.»

kanaat, – ti. is. ar. قانائەت.
kanaatkâr. s. ar. far. قانائەتچان.
Kanada. öz. is. coğ. كانادا.
Kanadalı. s. is. كانادالىق.
kanağan. s. تېزلا قانائەت قىلىدىغان.
kanal. is. fr. ① قانال. ② ۋاستە، يوللار:
«Sen hangi kanaldan geldin? — سەن قانداق يوللار بىلەن كەلدىڭ؟»
kanalizasyon. is. fr. شەھەرلەردە ۋە بىنالاردا پاسكىنا سۇ ۋە باشقا پاسكىنىلىقلارنى ئاقتۇرۇپ كېتىش ئۈچۈن ئورنىتىلغان تۇرۇبىلار.
kanama. is. قاناش.
kanamak. قانىماق.
kanara. is. ar. قۇشخانا.
kanarya. is. تورغاي.
kanaryalık, – ğı. is. تورغايلىق.
kanat¹, – dı. is. قانات:
«Uçak kanadı — ئايروپىلان قانىتى.
Ordunun sağ kanadı — قوشۇننىڭ ئوڭ قانىتى.»
kanat². is. ① قانال. ② يەر ئاستى سۇ يولى.
kanatlanmak. ① ئۇچۇرۇم بولماق. ② ئۇچماق، قانات ئاچماق.
kanatlı. s. قاناتلىق:
«Kanatlı hayvanlar — قاناتلىق هايۋانلار.»
kanatmak. قاناتماق.
kanatsızlar. قاناتسىزلار، قاناتسىز هاشاراتلار.
kanava, kanaviçe. is. it. ① كانۋا. ② تاغار قىلىش ئۈچۈن كەندىردىن توقۇلغان شالاڭ رەخت:
«Kanava gömlek — كانۋا كۆڭلەك.»
kanca. is. ① تۆمۈر ئىلمەك. ② قوي گۆشىنى ئېسىپ قويىدىغان كانار.
kancık. s. ① قانجۇق، مادا. ② پاھىش:
«Kancık köpek — قانجۇق ئىت.
Kancık eşek — مادا ئېشەك.»
kancıklık, – ğı. is. پەسلىك، نومۇسسىزلىق.
kancurga. is. غانجۇغا (ئېگەرنىڭ).
kançılar. is. it. كونسۇلخانا تەرجىمانى.
kançılarlık. is. كونسۇلخانىلاردا كاتىپلىق ۋە تەرجىمانلىق قىلغۇچى خادىم.
kançılarya. is. it. → **Kançılarlık.**
kandaş. s. قانداش، نەسىلداش.
kandaşlık, – ğı. is. قانداشلىق، نەسىلداشلىق.
kandırılmak. ① قايىل قىلىنماق، ئىشەندۈرمەك. ② چىرايلىق سۆزلەر بىلەن ئالدىماق.
kandırmak. ① قايىل قىلماق، ئىشەندۈرمەك. ② چىرايلىق سۆزلەر بىلەن ئالدىماق. ③ خاتالىققا باشلىماق. ④ قاندۇرماق:
«Su soğuk olmayınca insanı kandıramaz — سۇ سوغۇق بولمىسا، ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرالمايدۇ.
Beni kandırdı — مېنى قاندۇردى.»
kandil. is. ar. ① قەندىل (ئاسما چىراغ). ② مەست. ③ سوپۇن ماغزىپىدىن هاسىل بولغان كۆپۈك.
kandilci. is. ① قەندىل ياساپ ساتقۇچى. ② مەسچىتلەرنىڭ چىرىغىنى

ياقتۇچى.

kanepe. is. fr. بىر قانچە كىشىلىك يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.

kangal. is. ① چەمبەر. ② پارچە.

kangallamak. چەمبەر شەكلىدە ئورىماق.

kangallanmak. چەمبەر ھالىغا كەلتۈرمەك.

kanı. is. ① قانائەت. ② پىكىر، چۈشەنچە:

«Kanımca — «پىكرىمچە.

kanık. s. قانائەتچان.

kanıklanmak. قانائەت قىلماق:

«Bu adam az ile de kanıklanır — بۇ ئادەم ئازغىمۇ قانائەت قىلىدۇ.»

kanıklık, – ğı. is. قانائەتچانلىق.

kanıkmak. قانماق، كۆزى تويماق.

kanım. is. ① قانائەت. ② ئىشىنىش.

kanı.sıcak. s. يېقىملىق (ئادەم).

kanış. is. قانائەت.

kanıt. is. دەلىل، ئىسپات:

kanıtlı. s. دەلىللىك، ئىسپاتلىق، پاكىتلىق.

kani,–i. s. ar. ① قانغان. ② ئىشەنگەن. ③ قانائەت قىلغان.

kanken. is. كانچى، كان كولىغۇچى.

kanlanmak. ① قانغا بويالماق. ② قېنى كۆپەيمەك.

kanlı. s. ① قانغا بويالغان. ② قانلىق. ③ قانخور، قاتىل. ④ قېنى قىزىق، قىزىققان:

«Kanlı kavga — قانلىق ماجرا.»

kanmak. ① قايىل بولماق، ئىشەنمەك. ② شېرىن سۆزلەرگە ئالدانماق. ③ قانماق، تويماق. ④ مەمنۇن

بولماق.

kanser. is. fr. راك (كېسەل):

«Çinde kansere karşı etkili önlemler alınmaktadır — جۇڭگودا راك كېسەلىگە قارشى ئۈنۈملۈك تەدبىرلەر كۆرۈلۈۋاتىدۇ.»

kansız. s. ① قانسىز. ② قانسىزلىق كېسەلىگە ئۇچرىغان. ③ تۇيغۇسىز ۋە قىرقۇنچاق:

«Kansız et — «قانسىز گۆش.

kansızlık. – ğı. is. قانسىزلىق، قان ئازلىقى.

kantar. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچەش ئەسۋابى.

kantarcı. is. بازارغا كىرگەن نەرسىلەرنى ئۆلچەپ پۇل ئېلىپ كۈن كەچۈرگۈچى.

kantarma. is. قانتۇرۇق (ئات ھەققىدە).

kantat,–tı. is. قەھرىمانلىق داستانى ۋە ئۇنىڭ مۇزىكىسى.

kantın[1]. is. fr. ① يېزا - قىشلاق، فابرىكا ۋە مەكتەپلەردە بەزى يېمەك - ئىچمەك سېتىلىدىغان دۇكان. ② مۇشۇنداق دۇكانلاردا ئىشلىگۈچىلەر تاماق يەيدىغان ئاشخانا.

kantın[2]. s. is. يالغان، ئويدۇرما.

kanto. is. it. ناخشا.

kantocu. is. ناخشىچى ئايال ياكى قىز.

kanun[1]. is.ar. ① قانۇن. ② قانۇنىيەت. ③ يول، ئۇسۇل، نىزام:

«Askeri kanun — ھەربىي قانۇن.

Matematik kanunlar — ماتېماتىكىنىڭ قانۇنىيەتلىرى.»

kânun[2]. is. ar. muz. قالۇن (مۇزىكا).

kânuncu. is. قالۇن چالغۇچى.

kanunen. z. ar. قانۇنغا ئاساسەن.

kanuni[1]. s. ar. قانۇنىي؛

«Kanuni sorunlar — قانۇنىي مەسىلىلەر

Davranışınız kanuni değil — ھەرىكەتلىرىڭىز قانۇنغا ئۇيغۇن ئەمەس.»

kanuni[2]. is. قالۇن چالغۇچى.

kanuniyet, – ti. is. قانۇنىيەت، قانۇنلۇق.

kanunlaşmak. قانۇنلاشماق.

kanunlaştırmak. قانۇنلاشتۇرماق.

kanunlu. s. قانۇنغا ئۇيغۇن، قانۇنى.

kanunluk, – ğu. is. قانۇنلۇق، قانۇنىيەت.

kanun · name. is. قانۇننامە، قانۇن كىتابى، رىسالە.

kanunsuz. s. قانۇنسىز.

kanunsuzluk,–ğu. is. قانۇنسىزلىق:

«Bir eylemin kanunsuzluğu — بىر ھەرىكەتنىڭ قانۇنسىزلىقى.»

kanun · şinas. is. ar – far. قانۇنشۇناس.

kânunu · evel. is. ar. دېكابىر (12 - ئاي).

kânunu · sani. is. ar. يانۋار(1–ئاي).

kanyak, – ğı. is. كانياك (ھاراق).

kanyon. is. isp. جىلغا.

kap[1], – bı. is. قاچا (قۇمۇچ).

kap[2], – pı. is. fr. پەرەنجە.

kapacık, – ğı. is. كىچىك قاپقاق، كىچىك تۈۋاق.

kapak. is. قاپقاق، تۈۋاق.

kapaklanmak. بېشىچە يىقىلىپ چۈشمەك.

kapaklı. s. ① قاپقاقلىق. ② يېپىقلىق، سىرلىق، يوشۇرۇن.

kapal. is. قىرشاش، ئۇردۇپلىش.

kapalı. s. ① يېپىقلىق. ② سوت بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلگەن. ③ پۈركەلگەن. ④ كىنايە.

kapallamak. قىرشىماق، مۇھاسىرە قىلماق.

kapallanmak. قىرشاۋدا قالماق، مۇھاسىرە قىلىنماق.

kapallı. s. قىرشاۋدا قېلىش، مۇھاسىرە ئىچىدە قېلىش.

kapama.is. ① ئەتمەك (ئىشىكنى نەرسىنى). ② قىيما تاماق. ③ كىيىم - كېچەك.

kapamacı. is. كىيىم ساتقۇچى.

kapamak[1]. is. ياپقۇچ، ئەتكۈچ.

kapamak[2]. ① ياپماق. ② ئەتمەك. ③ يۇمماق. ④ توسۇۋالماق. ⑤ يېپىۋالماق. ⑥ توختاتماق. ⑦ سالماق. ⑧ سولىماق:

«1. Pencereyi kapamak — دېرىزىنى ياپماق.

2. Deliği kapamak — تۆشۈكنى ئەتمەك.

3. Gözlerini kapamak — كۆزلىرىنى يۇمماق.

4. Bu yapı manzarayı kapadı — بۇ بىنا مەنزىرىنى توسۇۋالدى.

5. Yüzünü kapamak — يۈزىنى يېپىۋالماق.

6. Görüşmeyi kapiyalım — سۆھبەتنى توختىتايلى.

7. Kitapları dolaba kapamışlar — كىتابلارنى ئىشكاپقا سېپتۇ.

8. Tavukları kümese kapamak — توخۇلارنى كاتەككە سولىماق.»

kapan[1]. is. ① قاپقان. ② ھىيلە:

«Kapana düşmek — «قاپقانغا چۈشمەك.
kapan². is. بورا ۋە باشقا نەرسىدىن
ئىشلەنگەن يوپۇق.
kapanca. is. كىچىك قاپقان، توزاق.
kapanık. s. ① يېپىقلىق، ئېتىكلىك.
② دەم سىقىلىدىغان يەر:
«Kapanık bir yer — دەم سىقىلىدى-
غان بىر يەر.»
kapanmak. ① يېپىلماق، ئېتىلمەك.
② ئالاقە ئۈزۈلمەك:
«Kapı kapandı — «ئىشىك ئېتىلدى.
kaparo. is. it ئالدىن بېرىلگەن پۇل،
زاكالەت.
kaparoz. is. قاقتى ـ سوقتى مال
(نەرسە).
kaparozcu. s. قاقتى ـ سوقتىچى.
kapatmak. ① ياپماق، ئەتمەك.
② ئەرزانغا سېتىۋالماق. ③ نىكاھسىز
خوتۇن قىلماق.
kapçak. is. چوڭ تۆمۈر ئىلمەك.
kapçık, – gi. is. ① كىچىك قاچا. ②
ھەرە ئۇۋىسى. ③شۆپۈك، پوست، قىسىرماق.
kapı. is. ① ئىشىك، دەرۋازا.
② خىزمەت ئورنى، ئىش ئورنى.
③ ھۆكۈمەت ئورگىنى:
«O, ikide birde kapı değiştirir —
ئۇ، ھەدېسىلا ئىش ئورنىنى يۆتكەيدۇ.»
kapıcı. is. ئىشىك باققۇچى،
دەرۋازىۋەن.
kapıcılık, – ğı. is. ئىشىك باققۇ-
چىلىك ئىشى.
kapılanmak. ئىش ئورنى تاپماق،
ئىشقا ئورۇنلاشماق.
kapılgan. s. بىر ئىشقا ئوڭايلا
بېرىلىپ كېتىدىغان، ئوڭايلا ئالدىنىدىغان.

kapılmak. ① ئوغرىلانماق. ② ئال-
دانماق. ③ بېرىلمەك. ④ ئاشىق
بولماق.
kapısız. s. ① ئىشىكى يوق. ②
خىزمەت ئورنى يوق، ئىشسىز.
kapışmak. بىر ـ بىرى بىلەن تۇتۇش-
ماق، بىر ـ بىرى بىلەن ئېلىشماق.
kapital. is. fr. كاپىتال، سەرمايە،
ئانا مال.
kapitalist, – ti. is. كاپىتالىست، سەر-
مايىدار.
kapitalizm. is. fr. كاپىتالىزم:
«Devlet kapitalizmi — دۆلەت كاپى-
تالىزمى.»
kapitülâsyon. is. fr. ① تەسلىم بو-
لۇش شەرتنامىسى. ② چەت ئەللىكلەرگە
بېرىلگەن ئىمتىياز.
kap . kacak. is. قازان ـ قومۇچ،
قاچا ـ قۇچا.
kap . kara. s. قاپقارا، تۇم قارا.
kaplam. is. ئومۇمىيۈزلۈك، ئەتراپلىق.
kaplama. is. قاپلىغۇچ.
kaplamacı. is. قاپلىغۇچى.
kaplamak. قاپلىماق:
«Bulutlar gökyüzünü kapladı —
بۇلۇتلار ئاسماننى قاپلىدى.
Ortalığı sessizlik kapladı —
ئوتتۇرىسىنى جىمجىتلىق قاپلىدى.»
kaplan. is. يولۋاس، قاپلان:
«Kağıttan kaplanlar — قەغەز يول-
ۋاسلار.»
kaplanmak. ① قاپلانماق. ② ئۆرتەل-
مەك.
kaplatmak. ① قاپلاتماق. ② ئۆرتى-
مەك.

kaplı. s. قاپلانغان، تاشلانغان.

kaplıca[1]. is. ئارشاڭ.

kaplıca[2]. is. دانلىرى ئۇششاق بىرخىل بۇغداي.

kaplumbağa. is. تاشپاقا.

kapma. is. s. ① تۇتۇۋېلىش. ② ھىيلە بىلەن قولغا كەلتۈرۈش.

kapmak. ① تۇيۇقسىز تۇتۇۋالماق؛ ② قاپقان ۋە باشقا يول بىلەن تۇتماق. ③ چىقىپ كەتمەك. ④ يۇقتۇرماق. ⑤ خاتىرىسىگە ئېلىۋالماق (تۇتۇۋالماق):
«Kurt kuzuyu kaptı — بۆرە قوزىنى تۇتۇۋالدى.
Parmaklarım kaptı — ئۇششاق قوللىرىم چىقىپ كەتتى.»

kaporta. → **Kapurta.**

kapris. is. fr. ۋاقىتلىق ھەۋەس.

kapsamak. قاپسىماق، قورشاۋ ئىچىگە ئالماق.

kapsar. s. قاپلىغان، ئىچىگە ئالغان.

kapsık. s. مەھبۇس.

kaptan. is. it. ① كاپىتان، ھەربىي ۋە سودا پاراخوتىنىڭ باشلىقى. ② ئەترەت باشلىقى.

kaptanlık, — ğı. is. كاپىتانلىق.

kaptı. kaçtı. is. ① ئاپتوموبىل. ② بىرخىل قىمار. ③ ئوغرى، يانچۇقچى.

kaptırmak. ① تاتىلىۋېلىپ قويماق، ئالدۇرۇپ قويماق. ② ئىزدىمەك:
«Çocuk ekmeğini köpe'ğe kaptırmış — بالا نېنىنى ئىتقا تاتقۇزۇپ قويۇپتۇ.
Parmağını çarka kaptırmış — بارمىقىنى چاق ئېزدۇۋېتىپتۇ.»

kaparta. is. it. ① پاراخوتقا يورۇق ۋە ھاۋا بېرىدىغان يەر. ② ئاپتوموبىللارنىڭ ماتورىنى يېپىپ تۇرىدىغان قاپقاق.

kaposka. is. لاڭخابەسەي، كاللەكبەسەي.

kaput, — tu. is. fr. ① ھەربىي پەلتو. ② كاندۇن (جىنسىي قاپ).

kapuz. is. ① جىرا، ساي، ئىككى تاغ ئارىسى. ② قىلىن ئورمانلىق.

kar. is. قار.

kara[1]. is. قۇرۇقلۇق.

kara[2]. s. قارا:
«1. kara boya — قارا بوياق.
2. kara üzüm — قارا ئۈزۈم.
3. kara güç — قارا كۈچ.»

kara. ağaç. is. قارىياغاچ.

kara. basan. is. قارا بېسىش (قورقۇنچلۇق چۈش).

kara. baş. is. ① راھىب. ② ھېچ ئۆيلەنمىگەن قېرى ئادەم.

karabet, —ti. is. ar. ① يېقىنلىق. ② تۇغقانلىق.

kara. biber. is. قارىمۇچ.

kara. bina. is. it. كارابىن مىلتىقى.

karabin. yer. is. ti. ئىتالىيە ژاندارمىسى.

kara. borsa. is. قاراڭغۇ بازار.

kara. borsacı. is. قاراڭغۇ بازارچى.

kara. buğday. is. قارا بۇغداي.

kara. bulut, — tu. is. قارا بۇلۇت.

karaca[1]. s. قارامتۇل.

karaca[2]. is. بىلەك (مورە بىلەن جەينەك ئارىلىقى).

kara. cahıl. is. s. قارا تۈرك، ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان.

karacı[1]. is. s. قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئوفىتسېرى ياكى ئەسكىرى.

karacı[2]. s. قارا چاپلىغۇچى (ئادەم).

karacılık, — ğı. is. قارا چاپلاش، بوھتان قىلىش.

kara ciğer. is. جىگەر، بىغىر.

kara cümle. is. ئەسكى سۆز، بىئەدەپ گەپ.

karagan. is. قارا تۈلكە.

karagöz, — zü. is. تىپىرە ۋە باشقا نەرسىلەردىن ئادەم شەكلىدە ياساپ پەردە ئارقىسىدا كۆلەڭگىسىنى ئوينىتىدىغان بىرخىل ئويۇن.

karagül. is. بۇدۇر يۇڭلۇق قوي.

karağı[1]. is. تۆمۈر كۆسەي، ئوت كولىغۇچ.

karağı[2]. is. ناماز شام قارىغۇسى، شەپكور.

karahaber. is. شۇم خەۋەر.

kara iğne. is. چىۋىنلەرنىڭ بىر تۈرى.

karaim. is. etn. كۆچمەن تۈرك قەبىلىلىرىدىن بىرى.

kara kalem. is. رەسساملار ئىشلىتىدىغان قارا قەلەم.

kara kaş. s. is. قارا قاش، قاشلىرى قويۇق:

«Kara kaş adam — قارا قاش ئادەم»

kara koca. s. چېچى ئاقارمىغان قېرى ئادەم.

karakol. is. قاراۋۇل، پاترول.

karakol hane. is. قاراۋۇلخانا.

karakter. is. yun. ① خاراكتېر، مىجەز، خۇلۇق، خۇي. ② ھەرپ تۈرى.

kara kulak. is. ياۋا مۈشۈك.

kara kuş[1]. is. بۈركۈتنىڭ بىر تۈرى.

kara kuş[2]. is. ئاتلارنىڭ پۇتىغا چىقىدىغان ئىششىق.

karalama. is. ② كىر لەشتۈرۈش. كۆيدۈرۈش ئۈچۈن خەت يېزىشنى مەشىق قىلىش. ③ كۆپىيە.

karalamak. ① كىر قىلماق. ② ئۆچۈرمەك. ③ بوھتان قىلماق، قارا چاپلىماق. ④ كۆپىيە يازماق.

karaltı. is. بىر نەرسىنىڭ قارىسى:

«Uzaktan bir karaltı göründü — يىراقتىن بىر نەرسىنىڭ قارىسى كۆرۈندى.»

karamak[1]. يامان كۆرسەتمەك، ئەيىبلىمەك.

karamak[2]. قارىماق، نەزەر سالماق.

karaman. is. چوڭ قۇيرۇقلۇق قوي.

karamandola. is. خۇرۇم.

karambol. is. isp. — بىر نەرسىلەرنىڭ بىر-بىرىگە تېگىپ كېتىشى، چېقىلىپ كېتىشى.

karamsar. s. ئۈمىدسىزلىنىش، ھەر نەرسىنىڭ يامانلىق تەرىپىنى ئويلاش.

karanlık, — ğı. s. is. ① قاراڭغۇ. ② غۇۋا، تۇتۇق:

«Oda karanlıktır — ئۆي قاراڭغۇ»

karantina. is. it. ① كارانتىن. ② كارانتىن يېرى.

karar. is. ar. قارار:

«Parti kararı — پارتىيە قارارى.

Ben bu kararımdan dönmem — مەن بۇ قارارىمدىن قايتمايمەن.»

karargâh. is. ar. far. قارارگاھ.

kararlama. is. ① قارار قىلىش. ② تەخمىن قىلىش.

kararlamak. تەخمىن قىلماق.

kararlaştrmak. قارارلاشتۇرماق، قارارغا كەلمەك.

kararlı. s. قارار قىلىنغان، بەل باغـ
لانغان:

«Devrimi sürdürmeye kararliyiz — ئىنقىلابنى داۋاملاشتۇرۇشقا بەل باغلىدۇق.»

kararlılık, — ğı. is. تۇراقلىق.

kararmak. ① قارايماق. ② ئۆچـ
مەك، غۇۋالاشماق.

karar. name. is. ar. fr. دۆلەت
باشلىقى ئىمزا قويغان قارار.

kararsız. s. تۇراقسىز.

kararsızlık, — gı. is. تۇراقسىزلىق.

kararti. is. قاراڭغۇ يەر، قاراڭغۇلۇق.

karartmak. ① قارايتماق. ② قاراڭـ
غۇلاشتۇرماق.

kara saban. is. ساپان، سوقا،
بوقۇسا.

karasal. s. قارامتۇل.

kara sevda. is. سودايى، مەجنۇن،
ئاشىق.

kara su. is. ① كۆز بىسىمىنىڭ ئېـ
شىشى بىلەن پەيدا بولىدىغان كۆز ئاغـ
رىقى. ② ئاستا ئاققان سۇ.

karaşin. s. بۇغداي ئۆڭلۈك.

kara tatha. is. دوسكا (مەكتەپلەردە).

karavan. is. ئاپتوموبىللاردا چاتما
كوزۇپ.

karavana. is. ئەسكەرلەر تاماق يەيـ
دىغان مەدەن قاچا.

karavanacı. is. قارىغا تەگكۈزەلمىگەن
ئەسكەر.

karavaş. is. قۇل ئايال ياكى قىز.

karavul. is. moğ. قاراۋۇل، گۈزەتچى، پوست.

kara yandık. is. يانتاق (ئۆسۈمـ
لۈك).

karayazı. is. تەلەيسىزلىك.

karbon. is. lât. كاربون.

karbonado. is. isp. → **Karaelmas.**

kardeş. is. قېرىنداش (ئاكا، ئۇكا، ئاچـا،
سىڭىل):

«Kan kardeşi — قان قېرىنداش.
Ülkü kardeşi — غايىداش، پىكىرداش.»

kardeşçe. s. قېرىنداشلارچە.

kardeşlik, — ği. is. قېرىنداشلىق.

kare. is. s. كۋادرات، تۆت چاسا.

kareli. s. چاپىراس، تۆت چاسىلىق،
كاتەكچە.

karga. is. zool. قاغا:

«Karga bok yemeden — قاغا پوق
يېمەستە (بەك ئەتىگەندە).»

karga burun. s. تۇمشۇقى ئۇزۇن
(ئادەم).

karga delen. is. پوستى نېپىز
بادام.

kargaşa, kargaşalık, — ğı. ① قالايـ
مىقان، قالايمىقانلىق. ② پىتنە ـ
پاسات، پىتنە ـ پاساتلىق.

kargı. is. ① تۆمۈر تىرىقماق. ② قو-
مۇش.

kargılık, — ğı. is. ئوق خالتىسى.

kargımak. ① قارغىماق. ② لەنەت
ئوقۇماق.

kargın. چوڭ رەندە.

kargış. is. لەنەت، بەددۇئا.

kargışlamak. ① قارغىماق. ② لەنەت
ئوقۇماق.

kargışlı, kargışlık. is. قارغىشقا كەتـ
كەن، قارغىش تەگكەن.

karh. is. osm. ① يارىلىنىش. جاراھەتـ

لىنىش. ② چىقان.

karha. is. ar. ① يارا، جاراھەت.
② چىقان.

karı. is. ① خوتۇن. ② ئايال:
«Ahmetin karısı — ئەخمەتنىڭ
خوتۇنى (ئايالى).
Şu karı mı? — «شۇ ئايالمۇ؟

karık¹. is. قار قارىغۇسى.

karık². is. ① باغ سۇغىرىش ئۈچۈن
ئېلىنغان ئېرىق. ② ساپان ئىزى.

karıkmak. (كۆز) چىملدىماق.

karı - koca. is. ئەر - خوتۇن.

karı - kocalık, - ğı. is. ئەر - خو-
تۇنلۇق.

karılaşmak. ئايال مىجەزىگە كىرمەك.

karılı. s. خوتۇنلۇق (ئەر).

karılık, - ğı. is. خوتۇنلۇق ياكى
خوتۇن بولۇش ۋەزىپىسى.

karılmak. ① ئارىلاشماق. ② (ھايۋان)
جۈپلەشمەك.

karımak. (كۆپىنچە ئاياللار ھەققىدە)
قېرىماق، ياشانماق.

karın, - nı. is. ① قېرىن، قورساق.
② بالىياتقۇ.

karınca. is. zool. چۈمۈلە.

karıncalı. s. ① چۈمۈلىلىك. ② پاس-
كىنىلىق.

karındaş. قېرىنداش (ئۇرۇق - تۇغ-
قان).

karınlı. s. قورساقلىق، قورساق سال-
غان، يوغان قورساق.

karınmak. ① ئارىلىشىپ كەتمەك.
② ھايۋانلارنىڭ جۈپلىنىشى.

karınsa. is. ئۈچار - قاناتلارنىڭ
كۈيلەش ۋاقتى.

karıntı. is. كېمىنى ئىككى تەرەپكە
چايقىغان دولقۇن.

karış. is. غېرىچ:
«Bir karış toprağımızın bile başkaları tarafından işgaline izin vermiyoruz — بىر غېرىچ تۇپرىقىمىز-
نىڭمۇ باشقىلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلى-
نىشىغا يول قويمايمىز.»

karışık. s. ① تۈرلۈك، ئارىلىشىپ
كەتكەن. ② مۇرەككەپ. ③ قالايمىقان:
«Karışık durum — قالايمىقان
(مۇرەككەپ) ۋەزىيەت.»

karışıklık, - ğı. is. ① قالايمىقان،
قالايمىقانلىق، ئارىلىشىپ كەتكەن. ②
رەتسىز. ③ پىتنە - پاسات. ④ ئىسيان.

karışılmak. توسالغۇغا ئۇچرىماق.

karışlamak. غېرىچلىماق.

karışmak. ① ئارىلىشىپ كەتمەك. ②
رەتسىز ھالغا كەلمەك. ③ بۇلغانماق،
بىلانماق. ④ مۇداخىلە قىلماق، ئارى-
لاشماق:
«Kum toprakla karışır, yağ su ile karışmaz — قۇم تۇپا بىلەن
ئارىلىشىدۇ، ياغ سۇ بىلەن ئارىلاشمايدۇ.
Sen bu işe karışma! — سەن بۇ
ئىشقا ئارىلاشما!»

karıştırıcı. s. ① ئارىلاشتۇرغۇچى. ②
مۇرەككەپلەشتۈرگۈچى. ③ قالايمىقانلاش-
تۇرغۇچى.

karıştırılmak. ① ئارىلاشتۇرۇلماق.
② قالايمىقانلاشتۇرۇلماق. ③ مۇرەككەپ-
لەشتۈرۈلمەك.

karıştırmak. ① ئارىلاشتۇرماق. ② قا-
لايمىقانلاشتۇرماق، ③ مۇرەككەپلەش-
تۈرمەك.

kari, — i. is. ar. ① قارى. ② ئوقۇغۇچى (نەرسىنى):

«Yusuf kari — «يۈسۈپ قارى.

karikatür. is. fr. كارىكاتور، ھەجۋىي رەسىم.

karikatürcü. is. كارىكاتورا سىزغۇچى، ھەجۋىي رەسىم سىزغۇچى.

karikatürleştirmek. ھەجۋىي قىلماق، كىكىتمەك.

karina. is. it. كېمىنىڭ سۇ ئاستىدىكى قىسمى.

karîne. is. ar. ① يىپ ئۇچى (مەسىلىنىڭ). ② ئالامەت، ئىز.

karip. s. osm. ① يېقىن، قىسقا. ② ئۇرۇق - تۇغقان.

kariyer. is. fr. ① كەسىپ. ② ئاكادېمىك.

karkas. is. fr. قۇرۇلۇش ياكى ماشىنىنىڭ جازىسى.

karlamak. قار ياغماق.

karlı. s. قارلىق:

«Karlı dağ — «قارلىق تاغ.

kârlı. s. t. پايدىلىق، مەنپەئەتلىك.

karlık, — ğı. is. مۇزخانا، مۇز ساندۇقى.

karluk. öz. is. etn. قارلۇق (تۈرك قەبىلىلىرىنىڭ بىرى).

karma. is. بىرلەشمە:

«Karma futbol takımı — بىرلەشمە پۇتبول كوماندىسى.»

karmaç. is. ئارىلاشتۇرۇش سايمىنى.

karmakarışık. s. ① بەك ئارىلىشىپ كەتكەن، قالايمىقانلىشىپ كەتكەن، مۇرەككەپلىشىپ كەتكەن. ② بىسەرەمجان، رەتسىز، تەرتىپسىز.

karman çorman. s. قالايمىقان، مالىماتاڭ، رەتسىز، تەرتىپسىز.

karmanyola. is. it. بۇلاڭچىلىق.

karmanyolacı. is. بۇلاڭچى.

karmaş. is. سېمونت، ئاھاك ۋە قۇمنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلىنغان لاي.

karmaşık. s. is. مۇرەككەپ:

«Karmaşık bir sorun — مۇرەككەپ بىر مەسىلە.»

karmuk. is. چوڭ تۆمۈر ئىلمەك.

kârna. is. چىلىسىق تۇتىدىغان بىر خىل قۇر.

karne. is. fr. ① ئاتەستكا دەپتىرى. ② كىنىشكا.

karosa. is. it. ئۈستى يېپىق ئات ھارۋىسى. ئۆت چاقلىق

karpuz. is. تاۋۇز:

«Sincang karpuzu çok lezzetlidir— «شىنجاڭ تاۋۇزلىرى بەكمۇ تاتلىق.»

kars. is. تۆگە يۇڭى ياكى قوي يۇڭىدىن قىلىنغان كىيىم.

karsak. is. تۈلكىنىڭ بىر خىلى، قارساق.

karşı is. ① قارشى، تەتۈرسى، ئەكسى. ② ئالدى، ئۇدۇلى:

«1. Evin karşı — ئۆينىڭ ئۇدۇلى.

2. Karşı taraf — قارشى تەرەپ.

3. Bu söze karşı ne denir? — بۇ سۆزگە قارشى نېمە دېيىلىدۇ؟

4. Birsine karşı söylemek — بىرىنگە قارشى سۆزلىمەك.

5. Buna karşiyiz — بۇنىڭغا قارشى تۇرىمىز.

6. Karşı devrimci — ئەكسىلئىنقىلابچى.»

karşılamak. ① تاقابىل تۇرماق. ② قارشى ئالماق:
«Bu ilâç kanseri karşılar — بۇ دورا راكنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.»

karşılanmak. قارشى ئېلىنماق:
«Türkiyeli konuklar hava alanında sıcak bir biçimde karşılandılar — تۈركىيىلىك مېھمانلار ئايرودرومدا قىزغىنلىق بىلەن قارشى ئېلىندى.»

karşılaşma. is. ① دوقۇرۇشۇپ قېلىش، يۈزمۇيۈز كېلىپ قېلىش، ئۇچرىشىش. ② بەسلىشىش.

karşılaşmak. ① دوقۇرۇشۇپ قالماق، يۈزمۇيۈز كېلىپ قالماق، ئۇچراشماق، يولۇقۇشماق. ② بەسلەشمەك:
«Ben yolda Ahmetle karşılaştım — مەن يولدا ئەخمەت بىلەن يولۇقۇشۇپ قالدىم.»

karşılaştırmak. ① سېلىشتۇرماق. ② يۈزلەشمەك.

karşılık, – ğı. is. ① مۇقابىل. ② جاۋاب. ③ بەدەل. ④ ئىش ھەققى:
«Emeğimin karşılığını almaliyim — ئەمگىكىمنىڭ ھەققىنى ئېلىشىم كېرەك.»

karşılıklı. s. ئۆزئارا:
«1. karşılıklı yardım — ئۆزئارا ياردەم.»
2. Karşılıklı saygı — ئۆزئارا ھۆرمەت.»
3. karşılıklı güren — «ئۆز ئارا ئىشەنچ.

karşılıksız. s. ھەقسىز، بەدەلسىز.

karşın. قارىماي، باقماي:
«Bu kadar kuvvetli olmasına karşın gene dayanamadı — شۇنچىلىك كۈچلۈك بولۇشىغا قارىماي، يەنىلا چىدىيالمىدى.»

karşıtı. s. زىت، قارىمۇ قارشى، مۇخالىپ.

karşıtçı. s. قارشى تۇرغان، قارشى چىققان.

karşıt . duygu. is. زىت تۇيغۇ.

karşıtlaşmak. زىتلاشماق، قارشىلىشىماق.

karşıtlık, – ğı. is. زىددىيەت.

kart, – tı¹. s. ① قېرىپ قالغان. ② ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن:
«Kart tavuk — قېرى توخۇ.»

kart, – tı². is. yun. ① قارت. ② ئاتكىت. ③ ۋىزە.

kartal. is. zool. قارا قۇش، بۈركۈت.

kartalmak. ① قېرىماق. ② ۋاقتى ئۆتۈپ كەتمەك.

kartan. is. yun. ① كارتون قەغەز. ② مودېل قىلىش ئۈچۈن سىزىلغان ئۈلگە. ③ تىككۈچىلەرنىڭ قەغەزنى كېسىپ تەييارلاپ قويغان كىيىم ئۈلگىسى، ئەندىزە.

kart . postal. is. yun. ئاتكىرىتكا (بىر يۈزى رەسىملىك).

kartotek. is. fr. جۇغراپىيە خەرىتىلىرى ساقلىنىدىغان يەر.

kartuk, – ğu. is. چوڭ تىرنا (دېھقانچىلىق سايمىنى).

karure. is. osm. ① ئەينەك قاچا. ② ئاغرىقلار ئىشلىتىدىغان سۈيدۈك قاچىسى.

karus. is. yun. ① قاتتىق ئۇيقۇ. ② بىھوشلۇق.

kar . yağdı. s. ئاق چېكىم – چېكىم:
«Karyağdı bir kumaş — چېكىم – چېكىم رەخت.»

karye. is. ar. يېزا.

karyola. is. it. كارۋات.

karz. is. ar. قەرز.

kas. is. anat. مۇسكۇل.

kasa. is. it. ① پۇل ۋە باشقا قىممەتلىك نەرسىلەر ساقلىنىدىغان پولات ساندۇق. ② پۇل ئېلىپ پۇل بېرىلىدىغان يەر، كاسسا. ③ يەشىك.
«Bir kasa bira — «بىر يەشىك پىۋا.»

kasaba. is. ar. ناھىيە، شەھەرچە، چېلىك.

kasadar. is. it. far. كاسسىر.

kasadarlık, — ğı. is. كاسسىرلىق.

kasap, — bı. is. ar. ① مال بوغۇزلىغۇچى. ② گۆش ساتقۇچى، قاسساپ. ③ جان قىيغۇچى.

kasabiye. is. مال ئۆلتۈرگۈچىگە بېرىلىدىغان ھەق.

kasap· hana. is. ar. far. گۆش دۇكىنى.

kasaplık, — ğı. is. ① قاسساپلىق. ② سويۇلىدىغان مال.

kasatura. is. it. خەنجەر (مىلتىقنىڭ ئۇچىغا تاقىلىدىغان).

kasavet, — ti. is. ar. ① قايغۇ، غەم. ② باغرى قاتتىقلىق، شەپقەتسىزلىك.

kasavetlenmek. ئەلەم چەكمەك. مەيۈسلەنمەك، كۆڭلى يېرىم بولماق.

kasavetli. s. غەمكىن، قايغۇلۇق.

kâse. is. far. جام، چۆچەك، ئاپقۇر، كاسە.

kâsebaz. is. far. قولىدا تەخسە ئوينىتىدىغان ئۇسسۇلچى.

kaselis. s. far. يالاقچى.

kasem. is. ar. قەسەم.

kasılmak. ① قىسقارماق (ئۇزۇنلۇقى). ② چوڭايماق، غورۇرلانماق.

kasım. is. نويابىر، 11 - ئاي.

kasıntı. is. s. ① كىيىمنىڭ قاسنىقى. ② چوڭچى، مەغرۇر.

kasırga. is. بوران، چاپقۇن.

kasıt, — dı. is. ar. ① مەقسەت. ② يامان نىيەت، غەرەز:
«Benim kasıtım bu değildir» — مېنىڭ مەقسىتىم بۇ ئەمەس.»

kaside. is. ar. قەسىدە (15 بېيىتتىن ئارتۇق بېيىتلارنىڭ 2 - مىسرالىرى ئەڭ باشتىكى قاپىيە بىلەن قاپىيىداش، كۆپىنچە ئۇلۇغلارنى مەدھىيىلەپ يېزىلىدىغان شېئىر شەكلى).

kasideci. is. قەسىدە يازغۇچى.

kasis. is. far. يولنى توغرا كېسىپ ئۆتكەن ئېرىق.

kasket, — ti. is. شەپكە.

kasketçi. is. شەپكە تىكىپ ساتقۇچى.

kasmak. ① تارايتماق، قىسقارتماق (كىيىمنى). ② جاندىن بەزدۈرمەك، يوق قىلماق.

kasnak. is. ① چەمبەر. ② غەلۋىر، داپ قاتارلىقلارنىڭ قاسنىقى، گەردىشى. ③ كەرگە.

kasnakçı. is. كەرگە، ئەلگەك قاتارلىقلارنى ياسىغۇچى.

kassam. is. ar. ① بىر نەرسىنى باشقىلارغا بۆلۈپ بەرگۈچى. ② مىراسنى مىراسخورلارغا بۆلۈپ بەرگۈچى.

kastanyola. is. it. چارىق تورمۇزى.

kastar. is. پاختا يىپ رەختنى يۇيۇپ ئاقارتىش.

kastarcı. is. تازىلىغۇچى، پاكىزلىغۇچى.

kastarlamak. ئاقارتىماق، تازىلىماق، كىرىنى چىقارماق.

kastarlı. s. ئاقارتىلغان، تازىلانغان.

kaste. s. ئۆكسۈك.

kasten. is. ar. قەستەن، بىلىپ تۇرۇپ.

kast· etmek. ar. t. ① قەست قىلماق. ② مەقسەت قىلماق، كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەك:

«Bu haraketinle bana kastetmiş oluyorsun — بۇ ھەرىكىتىڭ بىلەن ماڭا قەست قىلغان بولىسەن.

Ben bu sözü kimseyi kastetmeden söyledim — مەن بۇ سۆزنى ھېچكىمنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرمەستىن سۆزلىدىم.»

kastor. is. fr. zoo. قۇندۇز.

kasuk, – ğu. is. ئات تىېرىسىدىن قىلىنغان تۇلۇم.

kasvet,–ti. is. ar. قايغۇ، ئىچ پۇشۇقى، سىقىلىش.

kasvetli. s. زېرىكتۈرىدىغان، ئىچ پۇشۇرىدىغان، دىمىنى سىقىدىغان:

«Kasvetli bir hava — ئادەمنى زېرىكتۈرۈۋېتىدىغان ھاۋا.»

kaş. is ① قاش (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ). ② قارشى تەرەپ. ③ يان.

kaşağı. is. ① تاتلىغۇچ (ھايۋانلارنى). ② بەدەننى تاتلىغۇچ.

kaşamak. تاتلىماق.

kaşan. is. ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ بىر يەردە تۇرۇپ سىيىشى.

kaşandırmak. ھايۋاننى سىيدۈرمەك.

kaşanmak. بىر يەردە تۇرۇپ سىيمەك.

kaşar. is. ئىرىمچىك، پىشلاق.

kaşarlanmak. پىشىپ پىشماق، تەجرىبىگە ئىگە بولماق.

kaşarlı. s. پىشىپ پىشقان، تەجرىبىلىك.

kaşık, – ğı. is. قوشۇق:

«Demir kaşık — تۆمۈر قوشۇق.»

kaşıkçı. is. قوشۇق ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

kaşıkçın. is. بىر خىل ياۋا ئۆردەك.

kaşık· otu. is. قوشۇق ئوت.

kaşımak. تاتلىماق، قاشلىماق.

kaşındırmak. قىچىشتۇرماق.

kaşınmak. قىچىشماق:

«Burada galiba bit var, ensem kaşındı — بۇ يەردە پىت بار ئوخشايدۇ، دۇمبەم قىچىشىپ كەتتى.»

kaşıntı. is. قىچىشقاق (كېسەل).

kâşif. is. ar. كەشپ قىلغۇچى، ياراتقۇچى.

kaşkariko. is. yun. ئويۇن، ھىيلە.

kâşki. is. osm. كاشكى.

kaşkol. is. fr. شارپ.

kaşlı. s. قاشلىق:

«Kara kaşlı adam — قارا قاشلىق ئادەم.»

kaşmer. s. مەسخىرە، زاڭلىق.

kaşmerlik, – ği. is. ھەجۋىي، زاڭلىق.

kaşmir. is. öz. كەشمىر:

«Kaşmir sorunu — كەشمىر مەسىلىسى.»

kat, – tı. is. ① قات، قەۋەت. ② كەرە كۆپەيتىش:

«1. Evin ikinç kati — ئۆينىڭ 2 - قەۋىتى.

2. Iki kat elbise ئىككى قات

كىيىم.

3. Bu, ondan iki kat pahalı — بۇ ئۇنىڭدىن ئىككى ھەسسە قىممەت.

4. Dokuz sayı üç sayının katıdır — توققۇز سانى ئۈچ سانىنىڭ كۆپەيتىلـ
شىدۇر.»

katafalık, — kı. si. تاۋۇت قويۇلىدىـ
غان ئېگىز يەر.

katafat, — tı. is. yun. ① تېلىسكوپـ
نىڭ بىر تۈرى. ② يورۇقلۇقنى ئەينەككە
ئوخشاش ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان
ئەسۋاب، رېفلېكتور.

katafora. is. fr. قاتتىق بىھوشلۇق.

kataklizm. is. fr. كاتاكلىزم.

katakulli. is ① يالغان. ② ھىيلە.

katalitik. is. yun. كاتالىز خاراكـ
تېرلىك، كاتالىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

kataliz. is. yun. كاتالوگ (بىر تۈردىـ
كى نەرسىلەرنىڭ مەلۇم تەرتىپتە تۈزۈلـ
گەن تىزىملىكى):

«Kitap kataloğu — كىتاب تىزىمـ
لىكى.»

katar. is. ar. ① قاتار، كارۋان. ②
پويىز، ۋاگون قاتارى:

«Deve katarı — تۆگە قاتارى.

Bugün beş katar kalkacak — بۈگۈن
بەش پويىز ماڭىدۇ.»

katarakt, — tı. is. yun. كۆزگە پەردە
چۈشۈش، كۆزگە ئاق چۈشۈش.

katarlamak. قاتار تىزماق.

kategori. is. yun. كاتېگورىيە.

kategorik. s. yun. قەتئىي، شۈبھىسىز.

katı. s. قاتتىق، چىڭ، مەھكەم، قەتئىي،
مۇستەھكەم.

katık, — ğı. is. قېتىق.

katılak, — ğı. is. ئامۇت دەرىخىنىڭ
بىر تۈرى.

katılanmak, katılaşmak. قاتتىقلاشـ
ماق، مۇستەھكەملەشمەك، چىڭىماق.

katılaştırmak. قاتتىقلاشتۇرماق،
چىڭىتماق.

katılık, — ğı. is. قاتتىقلىق،
مەھكەملىك.

katılmak¹. ① قېتىلماق، قوشۇلماق.
② قاتناشماق:

«Süte su katıldı — سۈتكە سۇ
قوشۇلدى.

Ahmet bu yürüyüşe katıldı —
ئەخمەت بۇ يۈرۈشكە قاتناشتى.»

katılmak². تېلىقماق:

«Çocuk ağlamaktan katıldı — بالا
يىغلاپ تېلىقىپ قالدى.»

katıltmak. تېلىقىپ قالغۇدەك دەرىجىدە
كۈلدۈرمەك ياكى يىغلاتماق:

«Hepimizi güldürterek katılttı —
ھەممىمىزنى كۈلدۈرۈپ تېلىقتۇرۇپ قويدى.»

katım. is. قوشۇم، قوتۇم (قوشۇش ئىشى
ياكى قوشۇش ۋاقتى).

katımlık, — ğı. is. بىر نۆۋەتتە قوشۇـ
لىدىغان مىقدار.

katıntı. is. ① قوشۇلۇش. ② s. قوشۇلغان:

«Bir çok dillerin katıntısı bir
lehçe — بىرقانچە تىلنىڭ قوشۇلۇـ
شى بىر لەھجە.»

katır. is. ① قېچىر. ② s. جاھىل،
قوپال، قىلىقى سەت.

katır boncuğu. is. قېچىرلارنىڭ
بوينىغا ئاسىدىغان مونچاق.

katırcı. is. قېچىرچى.

katır kutur. قاتۇر - قۇتۇر (ئاۋاز):

«Köpek kemiği katır kutur yedi» ئىت سۆڭەكنى قاتۇر - قۇتۇر يېدى».

katırlık, -ğı. is. ① قاتتىقلىق. ② جاھىللىق، بېخىللىق.

katış. is. ① قوشۇش. ② ئارىلاشتۇرۇش.

katışık. s. ① قوشۇلغان. ② ئارىلاشقان.

katışıksız. s. قوشۇلمىغان، ئارىلاشمىغان، ساپ.

katışma. is. قوشۇلما، ئارىلاشما.

katışmak. قوشۇلماق، قاتناشماق.

«O da bize katıştı» ئۇمۇ بىزگە قوشۇلدى.»

katıştırmak. قاتناشتۇرماق، ئارىلاشتۇرماق.

katı yağ. is. قاتتىق ياغ.

katî. s. ar. قەتئىي، كەسكىن.

kati. s. ① بەك كۆپ. ② ئاخىرقى، ئەڭ ئەۋج.

katib. is. كاتىپ.

katibe. is. ar. ئايال كاتىپ.

katil, -tli. is. ar. قاتىل، ئۆلتۈرۈش.

katîl. s. ئۆلتۈرۈلگەن، ئۆلگەن (بىرى).

katîleşmek. قەتئىيلەشمەك.

katillik, -ği. is. قاتىللىق، ئادەم ئۆلتۈرگەنلىك.

«Katillikten uzun yıl yatiyor» ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكتىن ئۇزۇن يىللار سولاقتا ياتىدۇ.»

kâtip, -bi. is. ar. كاتىپ.

kâtiplik, -ği. is. كاتىپلىق.

katiyen. z. ar. قەتئىيەن.

katiyet, -ti. is. ar. مۇتلەق، مۇقەررەرلىك.

kat kat. z. ① ئۈستى - ئۈستىلەپ. ② قەۋەت-قەۋەت، كۆپ، ناھايىتى كۆپ.

katkı. is. ① تۆھپە، پاي. ② ئىلاۋە، قوشۇمچە.

«Yurdun kalkınmasına katkıda bulunmak» ۋەتەننىڭ گۈللىنىشىگە ھەسسە (تۆھپە) قوشماق.»

katkısız. s. ① ھېچنەرسە قوشۇلمىغان، ساپ. ② ئىلاۋىسىز، قوشۇمچىسىز.

katküt, -tü. is. ing. ئوپېراتسىيىدە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل يىپ.

katlam. is. قاتلام، يۆگەم.

katlama. is. ① قاتلاش. ② قاتلىما (كۆكلەكنىڭ قاتلىمىسى).

katlamak. ① قاتلىماق. ② خېمىرنى يۆگىمەك، تۈرمەك. ③ ئايىماق.

katlanılmak. چىدىماق، بەرداشلىق بەرمەك.

katlanmak. ① قاتلانماق. ② چىدىماق، بەرداشلىق بەرمەك. ③ يامان ئەھۋالدا ياشىماق.

katlatmak. قاتلاتماق.

katli âm. is. ar. قىرغىنچىلىق، ئومۇمىي قىرغىن.

katmak. قوشماق، قاتماق.

katlanır. s. قاتلىنىدىغان.

katledilmek. ئۆلتۈرۈلمەك، قەتل قىلىنماق.

katleyat. is. ئىسۋىچ بىلەن دانىيە ئارىلىقىدىكى دېڭىز.

katletmek. ئۆلتۈرمەك.

katlettirmek. ئۆلتۈرتمەك.

katlı. is. قات، قات-قات، قاتلانغان، پۈكلەنگەن، يۆگەلگەن.

katman. is. قاتلام.

katmanlaşmak. قاتلاملاشماق، قات - قات بولماق.

katmer. is. ① قات. ② بىر خىل قۇرت؛ «Bu gülün büyük olmasına rağmen katmeri az — بۇ گۈلنىڭ يوغان بولۇشىغا باقماي، قېتى ئاز.»

katmerleşmek. قات ـ قات بولماق، قەۋەتلەشمەك.

katmerli. s. ① قات ـ قات. ② ئۈستى ـ ئۈستىلەپ.

katobleps. is. yun. خىيالىي بىر هايۋان (كاتوبلېپس).

katolik. is. fr. كاتولىك.

katoliklik. is. كاتولىك يولى.

katot. is. yun. كاتوت (نېگاتىپ ئېلېكترون).

katra. is. ar. تامچە، قەترە.

katrak, — ğı. is. هەرە.

katran. is. ar. ئاسفالت، كوكس مېيى.

katranlamak. ئاسفالىتلىماق، ئاسفالىت ياتقۇزماق.

katrilyon. s. fr. مىڭ تىرىلىئون، كاترىلىئون.

kauçuk. is. كاۋچۇك.

kauçuk . ağacı. is. كاۋچۇك دەرىخى.

kauçuklu. s. كاۋچۇك سۈزۈلگەن ياكى ئىچىگە كاۋچۇك ئارىلاشتۇرۇلغان.

kaur. s. ① بەك چوڭقۇر. ② قۇم دۆۋىسى.

kavabil. is. ar. كىندىك ئانىلار.

kavaf. is. ar. موزدۇز.

kavaf . hane. is. ar - far. موزدۇز- خانا.

kavâfi. is. ar. قاپىيىلەر.

kavâim. is. ar. ① بۇيرۇقلار، پەرمان- لار، ئەمىرلەر. ② كىتاب ۋاراقلىرى. ③ سەنئەت ئەسەرلىرى.

kavait, — dı. is. ① قائىدىلەر. ② گىراماتىكا.

kavak, — ğı. is· bot. تېرەك.

kavaklık, — ğı. is. تېرەكلىك.

kavakçılık, — ğı. is. تېرەك يېتىشتۈرۈش.

kaval. is. پادىچى نېيى.

kavala. is. دېڭىز ياقىسىدىكى ئۆي.

kavalcı. is. نەي ياسىغۇچى، نەي ساتقۇچى، نەي چالغۇچى.

kavallanmak. جان سىقىلماق، باش ئاغرىماق.

kavalye. is. fr. جور، هەمراھ (تانسىدا قىز ياكى ئايالغا جور بولغۇچى ئەر).

kavança, kavançö. بىر نەرسىنى ئىككىنچى بىر يەرگە ئۆتكۈزۈش.

kavânin. is. ar. قانۇنلار.

kavanoz. is. كوزا، ئىدىش، تۇڭ، كۈپ.

kavara. is. ① ئۇسۇرۇق. ② ۋاراڭ - چۇرۇڭ.

kavari. is. ① بوران، چاپقۇن، قارا بوران. ② بالا ـ قازا، ئاپەت.

kavas. is. ar. ① ئەلچىخانىلاردا (كونسۇلخانىدا) مۇھاپىزەتچى. ② بانكا ۋە باشقا مەخسۇس ئورگانلارنى قوراللىق قوغدىغۇچى.

kavasya. is. tât. ئاچچىق ياغاچ.

kavata. is. ① چالا پىشقان پەمىدۇر. ② ياغاچتىن ئويۇپ ياسالغان قاچا.

kavatin. is. fr. XVIII، XIX ئەسىر ئوپېرالىرىدىن پارچە.

kavedium. is. lât. كونا روما بىنا- لىرىنىڭ راۋىقى.

kavelâ, kavilâ. is. it. ياغاچ ياكى تۆمۈر قوزۇق.

kavernöz. s. fr. كاۋاك، ئىچى بوش.

kaveza. is. isp. يەھۇدىلارنىڭ بىر خىل بۆكى.

kavga. is. غوۋغا، جېدەل، ئۇرۇش، جەڭ.

kavgacı. s. غوۋغاچى، جېدەلخور.

kavgalaşmak. جېدەللەشمەك، ئۇرۇشماق.

kavgalı. s. ئىختىلاپلىق، تالاش ـ تارتىشلىق:
«Kavgalı bir mesele — تالاش ـ تارتىش بولۇۋاتقان مەسىلە.»

kavi¹. s. ar. ① چىدامىلىق، مادارلىق، غەيرەتلىك. ② ئىشەنچلىك، ساغلام. ③ باي.

kavi². s. ar. داغلانغان.

kavil, – vli. is. ar. ① سۆز. ② توختام. ③ ۋەدە.

kavileşmek. كۈچلەنمەك.

kavileştirmek. كۈچلەندۈرمەك، قۇۋۋەتلەندۈرمەك.

kavilleşmek. سۆزلەشمەك، توختاشماق.

kavil . name. is. توختامنامە.

kavim, – vmi. is. ar. قەۋم، قەبىلە.

kavis, – vsi. is. ar. ① ئەگمەش، ئوغاق شەكىللىك. ② تېنىش بەلگىلىرىدىن تىرناق، قەۋس.

kaviş. is. osm. ① قىرىش، ئويۇش. ② تەتقىق قىلىش. ③ تەكشۈرۈش.

kavişger. s. ① قازغۇچى، ئويغۇچى. ② تەتقىق قىلغۇچى. ③ تەكشۈرگۈچى، مۇپەتتىش.

kavite. s. fr. بوشلۇق.

kavlak. s. قوۋزىقى سويۇلغان:
«Kavlak bir ağaç — قوۋزىقى سويۇلۇپ كەتكەن دەرەخ.»

kavlamak. ① سويۇلماق (پوستى، تېرىسى). ② قوپۇرۇلماق.

kavlanma. is. يوپۇرماق چىقىرىش.

kavlaşmak. غازاڭ تۆكمەك، يوپۇرماق تاشلىماق.

kavmi. s. قەۋمگە مۇناسىۋەتلىك.

kavmiyat. is. osm. ئېتنوگرافىيە، قەۋمىيەت.

kavo. is. مەخسۇس مازار، شام گۆر.

kavraç. is. قىسقۇچ.

kavrak. is. تۇتقۇچ.

kavram¹. is. ئۇچەي ـ قېرىنىنى ئوراپ تۇرغان پەردە.

kavram². is. چۈشەنچە، ئۇقۇم.

kavrama. is. چۈشىنىش كۈچى، زېھنىي كۈچ.

kavramak. ① تۇتاملىماق. ② ھەر تەرەپكە يېيىلماق. ③ ئەتراپلىق چۈشەنمەك. ④ پەھم ئەتمەك.

kavranılmak, kavranmak. چۈشىنىش ھالىغا كەلمەك.

kavranılmaz. s. چۈشىنىكسىز:
«Kavranılmaz sorun — چۈشىنىكسىز مەسىلە.»

kavrayış. is. چۈشىنىش، چۈشىنىش.

kavrayışlı. s. چۈشىنىشلىك، ئۇقۇشلۇق.

kavrak. s. ① يىگىلەپ قالغان. ② پۈرلىشىپ قالغان، قورۇلۇپ قالغان.

kavrulmak. يىگىلەپ قالماق، قورۇلماق، سولاشماق.

kavs. is. → **Kavis.**

kavsara. is. ar. ① چىغ ياكى چىۋىقتىن تۇقۇلغان سۆكەن. ② ئىنسان ياكى ھايۋان ئىسكىلىتى.

kavşa. is. ئىككى ئاچچىنىڭ سىرت تەرىپى.

kavşak, – ğı. is. يول ياكى دەريا سۇلىرىنىڭ بىرلىشىدىغان يېرى.

kavuk, – ğu. is. ① سىر خىل ئەر بۆكى. ② سۈيدۈك يولى. ③ كاۋاك نەرسە.

kavun. is. قوغۇن:

«Turfan kavunu çok ünlüdür — تۇرپاننىڭ قوغۇنى ناھايىتى مەشھۇر.»

kavurga. is. قوماچ، ئاق بالداق (ئېتىلدۇرغان قوناق ياكى بۇغداي).

kavurma. is. ① قورۇش. ② سۈزلىتىلغان پىششىق گۆش. ③ سۈزلاپ قالغان تاماقنى ئىسسىتىش.

kavurmaç, – cı. is. قورۇلغان بۇغداي، قورۇماچ.

kavurmak. ① قورۇماق. ② قۇرۇتماق. ③ كۆيدۈرۈۋەتمەك:

« Eti kavurmak — گۆشنى قورۇماق. — Rüzgar ekinleri kavurdu — شامال زىرائەتنى قۇرۇتۇۋەتتى.»

kavurtmak. قۇرۇتماق.

kavuş. is. müz. گىتار ۋە ماندالىن چالغاندا پۈتۈن بارماقلارنى تەڭ ھەرىكەتلەندۈرۈش.

kavuşma. is. ئېرىشىش، ئۇچرىشىش، ئىگە بولۇش، قولغا كەلتۈرۈش.

kavuşmak. كۆرمەك، ئېرىشمەك، ئىگە بولماق، قولغا كەلتۈرمەك، قوشۇلماق، بىرلەشمەك:

«Özgürlüğe kavuşmak — ھۆررىيەتكە ئېرىشمەك.»

kavuşturmak. ئېرىشتۈرمەك، ئىگە قىلماق.

kavut, – tu. is. تالقان.

kavuz. is. پاسار (قوناق ۋە بۇغداي دانلىرىنى ئوراپ تۇرغان پوست).

kavza. is. قاتتىق پوست، قوۋزاق:

«Buğdayın kavzası — بۇغداينىڭ پوستى.»

kavzamak. ① چىلىق تۇتماق. ② قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق. ③ ئىشقا كىرىشمەك:

«Ahmet askerden gelir gelmez hemen işini kavzadı — ئەخمەت ئەسكەرلىكتىن كېلىپلا ئىشقا كىرىشىپ كەتتى.»

kay · yyı. is. ar. قۇسۇق، قەي:

«Kay etmek — قۇسماق، ياندۇرماق.»

kaya. is. ① خادا تاش. ② يار، ئۇچۇرۇم، قىيا.

kaya · başı, – nı. is. ئاناتولى ناخشىسى.

kayağan. is. تېيىلغاق:

«Kayağan bir toprak — تېيىلغاق بىر يەر.»

kayak, – ğı. is. ① چاڭغا. ② چاڭغا تېيىلىش.

kayakçı. is. s. چاڭغىچى.

kayalık, – ğı. is. s. ياردالىق، ئۇچۇرۇم، قىيالىق.

kaya · lifi, – ni. is. تاش پاختا.

kayan. is. تاغدىن سۇققان شىددەتلىك بوران.

kayar. is. ① تاقا. ② چىغىر يول. ③ ھايۋانلارنىڭ تىرنىقىنى كېسىش. ④ تېيىلغاق يەر.

kayarlama. is. كونا تاقىنى يېڭى مىخ بىلەن تاقلاش.

kayarlamak. ئاغزىنى بۇزماق، تىللىماق.

kayarlatmak. ئاغزىنى بۇزدۇرماق، تىللاتماق.

kayartı. is. نيكير قۇل ئايال.
kayarto. is. بەشلىك پەش.
kayaşa. is. ئىگەر توشلىكى.
kayası. s. ئۇچۇرۇم، يارغا ئوخشاش.
kaib etmek. ar. يوقاتماق، يىتتۈرمەك، غايىپ بولماق.
kayb olmak. ar. غايىب بولماق، يوق بولماق، يوقالماق.
kayd. is ⇒ Kayit.
kayd etmek. ar. ① يازماق، يېزىپ قويماق. ② تەكىتلىمەك:
«Nüfusa kaydetmek — نوپۇسقا يازماق.
Ahmet bu işin önemini kaydetti — ئەخمەت بۇ ئىشنىڭ ئەھمىيىتىنى تەكىتلىدى.»
kaydırak. is. يىپىز تاش.
kaydedici. s. ① يېزىپ قويغۇچى. ② تەكىتلىگۈچى. ③ يېزىش ئەسۋابى.
kaydedilmek. ① يېزىپ قويۇلماق، كۆچۈرۈلمەك. ② تەكىتلەنمەك. ③ قەيت ئېتىلمەك.
kaydettirmek. ① يازدۇرماق، كۆچەتمەك. ② تەكىتلەندۇرمەك. ④ قەيت ئەتتۈرمەك.
kaydırmak. قايدۇرماق، ئازدۇرماق.
kaydiye. is. ar. قەرز پۇل.
kaygan. s. تېيىلغان، قايغان.
kaygan. is. پەرەمىش قاتارلىق يېمەكلىك.
kayganlık, — ğı. is. قايغانلىق، تېيىلغانلىق.
kaygı, kaygu. is. قايغۇ، ھەسرەت، دەرد، ئەلەم، غەم.
kaygılandırmak, kaygulandırmak. قايغۇلاندۇرماق، ھەسرەتلەندۈرمەك.
kaygılanmak. قايغۇلانماق، ھەسرەت چەكمەك، دەرد تارتماق، ئەلەم تارتماق، غەم يېمەك.
kaygılı. s. قايغۇلۇق، ئەندىشىلىك، غەمكىن.
kaygırmak. قايغۇرماق، غەم قىلماق، ئەندىشە قىلماق.
kaygısız, kaygusuz. s. قايغۇسىز، غەمسىز، ئەندىشىسىز، بىپەرۋا.
kaygısızlık, — ğı. is. قايغۇسىزلىق، ئەندىشىسىزلىك، غەمسىزلىك.
kaygu. ⇒ Kaygı.
kaygulanmak. ⇒ Kaygılanmak.
kaygusuz. ⇒ Kaygısız.
kayık[1], — ğı. is. قېيىق.
kayık[2]. s. بىر تەرەپكە قىيسايغان، قېيىشىق.
kayıkçı. is. قېيىقچى.
kayıkçılık, — ğı. is. كېمىچىلىك.
kayık hane. is. كېمە ۋە قېيىقلارنى تۇرغۇزىدىغان يەر.
kayıksı. s. قېيىقسىمان.
kayılar. is. ئوغۇز قەبىلىلىرىدىن بىرى.
kayım. is. شاھمات ئويۇنىدا ئىككى تەرەپنىڭ تەڭ كېلىپ قېلىشى.
kayın[1], — nı. si. قېيىن دەرىخى.
kayın[2], — nı. is. ئايال ۋە ئەرگە نىسبەتەن بىر - بىرىنىڭ ئەركەك قېرىنداشى.
kayın ata, kayın baba. is. قېيىن ئاتا.
kayınlık[1], — ğı. is. ئەر تەرەپتىن تۇغقانلىق.
kayınlık[2], — ğı. is. قېيىنزارلىق.

kayın. peder. is. far. قېيىن ئاتا.
kayıntı. is. يېمەكلىك.
kayın. valide. is. ar. قېيىن ئانا.
kayıp, – ybı. is. ar. غايىب، يوقىلىش،
kayır. is. شېغىل (تاش).
kayırıcı. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى،
ھىمايە قىلغۇچى، باشنى سىيلىغۇچى.
kayırılmak. — قايغۇرۇلماق.
kayırış. is. ① قايغۇرۇش. ② قوغداش.
③ قوللاش.
kayırmak. ① قوغدىماق، ئاسرىماق،
ھىمايە قىلماق. ② قايغۇرماق:
«Zayıfları kayırmak — ئاجىزلارنى
قوغدىماق.»
kayırtmak. ① قايغۇرتماق. ② قوغداتـ
ماق، ئاسراتماق.
kayısı. is. ئۆرۈكنىڭ بىر تۈرى.
kayış. is. ① قېيىش، تاسما.
② كاپلىغۇچ.
kayışçı. is. s. ① تاسمىچى. ② ئالـ
دامچى، ھىيلىگەر.
kayış. dili, – ni. is. سەت تىل،
قوپال تىل.
kayıt, – ydı. is. ① يېزىپ قويۇش.
② چەكلەش. ③ ئېتىبار بېرىش.
④ مۇناسىۋەت. ⑤ ئەندىشە، قايغۇ.
⑥ رەسمىي ھۆججەت.
kayıtlamak. يازماق، كۆچۈرمەك،
پۈتمەك، خاتىرىلىمەك.
kayıtlı. s. يېزىقلىق، كۆچۈرۈكلۈك،
ئورنىتىقلىق، پۈتۈكلۈك.
kayıtmak. ۋاز كەچمەك.
kayıtsiz. s. ① يېزىلمىغان، كۆچۈرۈلـ
مىگەن، پۈتۈلمىگەن. ② تۇيغۇسىز، ھېسـ
سىز، ئېتىبارسىز.

kayıtsızlık, – ğı. is. تۇيغۇسىزلىق،
ھېسسىزلىق، ئېتىبارسىزلىق.
kaykılmak. قىڭغايماق، قىسايماق.
kaylule. is. ar. چۈشلۈك ئۇيقۇ،
چۈش ئۇيقۇسى.
kayma. is. ① قېيىش، قىيسىيىش.
② كىچىك باللارنىڭ چۈگىلەپ ئويناي-
دىغان ئويۇنى.
kayma. → Kayme.
kaymaç. s. كۆز قۇيرۇقى يۇقىرىغا
قارىغان كۆز:
«Pekin operasında oyuncuların öz-
leri kaymaç olur — بېيجىڭ
ئوپېراسى ئويۇنچىلىرىنىڭ كۆز قۇيرۇقى
يۇقىرىغا قارىغان بولىدۇ.»
kaymak¹. is. ① قايماق (سۈتنىڭ
قايمىقى). ② نەرسىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى:
«Kaymak gibi bir yemektir — قايـ
ماقتەك تاماق.»
kaymak². is. ① قايماق (قېيىپ
قالماق). ② تېيىلماق. ③ سوزۇلۇپ
كەتمەك. ④ خالىماسلىق، قىيماسلىق:
«1. Buz üzerinde kaymak eğlenceli
bir spordur — مۇزدا تېيىلماق
كۆڭۈللۈك بىر تەنھەرىكەتتۇر.
2. Yastık kayar — ياستۇق سوزۇ-
لۇپ كېتىدۇ.
3. Bu işe gözün kaymadı — بۇ
ئىشقا كۆزۈڭ قىيمىدى.»
kaymakam. s. ar. ناھىيە باشلىقى،
ھاكىم.
kaymakamlık, – ğı. is. ① ھاكىمـ
لىق. ② ناھىيە. ③ ۋەكالەت، ۋەكىللىك:
«Filâna kaymakamlık ediyor —
پالانچىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ.»

kaymaklanmak. قايماق تۇتماق.

kaymaklı. s. قايماقلىق.

kayman. is. isp. تىمساھ.

kayme. is. ar. قەغەز پۇل.

kaynaç, — cı. is. ئارشاڭ.

kaynak — ğı. is. ① مەنبە. ② سە- ۋەپ. ③ بۇلاق. ④ ماتېرىيال:
«Çin kaynaklarına göre — جۇڭگو- نىڭ ماتېرىياللىرىغا قارىغاندا.»

kaynakçı. is. كەپشەرچى، تۇتتۇرغۇچى، يېپىشتۇرغۇچى.

kaynamak. ① قاينىماق. ② ئېچىماق. ③ تاشماق:
«Midem kayniyor — مەيدەم ئېچىپ كەتتى.»

kayn. ana. is. قېيىن ئانا.

kaynanalık, — ğı. is. قېيىن ئانىلىق، قېيىن ئانىغا لايىق ھەرىكەت.

kaynar. s. ① قاينىماق. ② بەك ئىس- سىق. ③ بۇلاق، مەنبە. ④ نەشە.

kaynarca. is. ئارشاڭ.

kaynaşma. is. ① بىر يەرگە توپلىنىش. ② غۇلغۇلا.

kaynaşmak. ① بىر يەرگە توپلاشماق. ② ماسلاشماق، ئۇيغۇنلاشماق.

kaynaştırma. is. ① بىر يەرگە يىغىش. ② يېپىشتۇرۇش. ③ ماسلاشتۇرۇش.

kaynaştırmak. ① بىر يەرگە يىغماق. ② يېپىشتۇرماق. ③ ماسلاشتۇرماق.

kayna. ata. is. قېيىن ئاتا.

kaynatıcı. s. قايناتقۇچى.

kaynatmak. ① قايناتماق. ② ئىككى نەرسىنى بىر - بىرىگە تۇتتۇرماق.

kayna. is. ar. ئىسلامىيەتتىن ئاۋۋال ئەرەب ئايال ناخشىچىلىرىغا بېرىلگەن نام.

kaypak. s. ① قايغاق، تېيىلغاق. ② سۆزىدە تۇرمايدىغان:
« Kaypak bir yol — قايغاق يول.
Kaypak bir adam — سۆزىدە تۇرماس ئادەم.»

kaypakçı. s. بۇلاڭچى، ئوغرى.

kaypaklık, — ğı. is. سۆزىدە تۇرماسلىق:
«Kaypaklık ayiptir — سۆزىدە تۇرماسلىق ئەيىپتۇر.»

kaypamak, kaypımak. ئازماق، ئازدۇرماق.

kayra. is. ئېھسان، ياخشىلىق.

kayrak, — ğı. is. بىلەي تېشى، شىبەن تاش.

kayramak. ياخشىلىق قىلماق.

kayran. is. ئورمانلىق ئىچىدىكى كەڭ ئوچۇقچىلىق يەر.

kaysariye. is. ar. قايسارىيە — ئىچىدە ئامبىرى، دۇكىنى ۋە ئىشخانىسى بولغان چوڭ بىنا، يەنى سودا سارىيى.

Kayser. is. ar. ① قەيسەر (قەدىمدە روما بېزانىسى ۋە گېرمان پادىشاھلىرىغا بېرىلگەن ئۇنۋان). ② ھۆكۈمدار.

Kayseri[1]. is. lat. قەيسەرى (ئاناتو- لىنىڭ ئىچكى رايونلىرىدىكى ۋىلايەت مەركىزى).

Kayseri[2]. s. ھۆكۈمدارلىق، ھۆكۈم- دارغا ئائىت.

kayşa. is. تاغنىڭ يېرىلىپ پارچىلىنىشى.

kayşamak. تاغ پارچىلىرى، تاغ يېرىل- غاندا پارچە - پارچە قورام تاشلارنىڭ يېيىلىشى.

kayşat, — tı. is. قورام تاش.

kaytak. is. ① بۇلۇڭ - پۇچقاق. ② مۇتەئەسسىپ. ③ سۆزىدە تۇرماسلىق.

kaytan. is. يىپ، تانا.

kaytarıcı. s. ① قايتۇرغۇچى. ② قاچقۇچى.

kayyum, kayyûm[1]. is. ar. جامى خادىمى.

kayyum, kayyûm[2]. s. ① ئەبەدى، مەڭگۈ. ② ئۆزگەرمەس.

kaz. is. ① غاز. ② مۆڭ، ئەخمەق.

kaza, kazâ[1]. is. ar. ① قازا. ② قىلىش، ئىشقا ئاشۇرۇش.

kaza[2]. is. ar. ① ناھىيە. ② قازىلىق، قازىنىڭ ھۆكمى.

kazağı. is. ① قازما ئەسۋابى. ② قەدىمى تاش قورال.

Kazak[1]. is. öz. قازاق (مىللەت).

kazak[2]. is. fr. ① كازاك (روسىيە ۋە ئىراندا ئاتلىق ئەسكەرلەر). ② s. خوتۇنىغا سۆز ئۆتكۈزىدىغان (ئەر).

kazak[3]. is. ① پاشتىن كىيىدىغان كۆڭلەك. ② يۇڭ كۆڭلەك.

Kazakça. is. قازاقچە.

Kazakistan. is. öz. قازاقىستان.

Kazaklar. is. قازاقلار.

kazaklık, – ğı. is. قازاقلىق، قازاق بولۇش ھالى.

kazalı. s. ① قازالىق، تەھلىكىلىك. ② ناھىيىلىك:

«Üç kazalı bir vilâyet — ئۈچ ناھىيىسى بار بىر ۋىلايەت.»

kazan[1]. is. قازان، داش.

kazan[2]. is. öz. قازان (سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى شەھەر).

kazancı. s. is. قازانچى.

kazancılık. is. قازانچىلىق.

kazanç. is. ① كىرىم، دارامەت. ② پايدا، قازانچ.

kazançlı. s. پايدا، پايدىلىق، قازىنىشلىق، پايدا كەلتۈرىدىغان.

kazandırıcı. s. قازاندۇرغۇچى، پايدا بەرگۈچى.

kazandırmak. قازاندۇرماق.

kazan dibi. is. قىرماق، قازان تۈۋى.

kazanılmak. ئىگە بولماق، ئېرىشمەك، قازىنىلماق.

kazanmak. قازانماق، ئىگە بولماق، ئېرىشمەك، بويسۇندۇرماق.

kazar. is. ئويمىكەش.

kazara. is. ar. قازادا، تۇيۇقسىزلا، تاسادىپىي.

kazaska. is. rus. رۇس خەلق ئۇسسۇلى.

kaza.zede. s. ar – far. قازاغا يولۇققان، قازاغا دۇچ كەلگەن.

kaz. boku. s. يېشىلغا مايىل سېرىق.

kazdırmak. كولاتماق، قازدۇرماق.

kazel. is. غازاڭ.

kazellenmek. غازاڭ بولماق.

kazgal. is. قوپال ئاياغ كىيىمى.

kazı. is. ① قېزىلغان يەر. ② ئويمىچىلىق، نەققاشلىق. ③ تەتقىقات ئۈچۈن كولانغان يەر.

kazı bilim. is. ئارخېئولوگىيە.

kazıcı[1]. is. قازغۇچى، كولىغۇچى:

«Mezar kazıcısı — گۆر كولىغۇچى، گۆركار.»

kazıcı[2]. is. نەققاش، ئويمىكەش:

«Mühür kazıcısı — تامغا ئويغۇچى.»

kazık, – ğı. is. s. ① قوزۇق. ② ئېلىش – سېتىشتا ئالدىنىش. ③ تىرەك.

kazıkçı. s. ئېلىم – سېتىمدا ئالدىغۇچى،

قىممەت ساتقۇچى.

kazıklamak. ① قوزۇق قاقماق. ② سودىدا ئالدىماق.

kazıklanmak. ① قوزۇققا ئولتۇرغۇزۇپ ئۆلتۈرۈلمەك. ② سودىدا ئالدانماق.

kazıkumuk. öz. is. قازىقۇمۇق (شەرقىي شىمال كافكاز تىلى).

kazım. s. كىمىرگۈچى، غىجىغۇچى.

kazımak. ① قىزىپ چىقارماق. ② يىلتىزىدىن قومۇرماق. ③ چۈشۈرمەك (چاچ، ساقالنى). ④ ئۆچۈرمەك.

kazımık, – ğı. is. قازان قىرىندىسى.

kazın. is. قېزىپ قىدىرىش.

kazınmak. ① ئۆزىنى تاتلىماق. ② تېرىسىنى قىرماق. ③ بار - يوقىنى بەرمەك.

kazış. is. قېزىش ئىشى، ئويما.

kazıyıcı. is. ئويما ئەسۋابى.

kâzip. s. ar. كاززاپ، يالغانچى.

kazma. is. جوتۇ قاتارلىق قازما ئەسۋابلار.

kazmacı. is. كان ئىشچىسى.

kazmak. ① قازماق، كولىماق. ② ئويماق:

«Mühür kazmak — تامغا ئويماق.»

kazmâ. resim. is. ئويما رەسىم.

kazmir. is. قوي ياكى ئۆچكە يۇڭىدىن توقۇلغان شال ياكى رەخت.

kazmirci. is. يۇڭ رەخت ساتقۇچىسى.

kazulet, – ti. is. ① چوڭ، بەستلىك. ② قوپال، سەت.

kazurat. is. ar. ئىنسان ياكى هايۋان پوقى.

kazünis. is. lât. ① ئۇستا، هەييار. ② مۇنازىرىچى. ③ باهانە تېپىشقا ماهىر.

kazünsik. is. ئۇستىلىق، هەييارلىق، هىيلىگەرلىك.

kabab. is. → **Kebap.**

kebabe. is. هىندىستان لازىسىنىڭ ئۇرۇقى ياكى بۇنىڭدىن ياسىلىپ دورا ئۈچۈن چېكىلىدىغان تاماكا.

kebabiye. is. ar. تاماكا قالدۇقى.

kebab. hane. is. كاۋاپخانا.

kebabî. is. s. كاۋاپچى.

kebair. is. ar. قاتىللىق، زىناخورلۇق قاتارلىق چوڭ جىنايەتلەر.

kebap, – bi. is. ar. ① كاۋاپ. ② ئوتتا پۇچىلاپ پىشۇرۇلغان نەرسىلەر (كۆمىقۇناققا ئوخشاش نەرسىلەر):

«Şiş kebabı — زىخ كاۋىپى.»

kebapçı. is. كاۋاپچى.

kebapçılık, – ğı. is. كاۋاپچىلىق.

kebaplık. s. كاۋاپلىق، كاۋاپ قىلىش ئۈچۈن تەييارلاپ قويۇلغان:

«Kebaplık et idi — كاۋاپلىق گۆش ئىدى.»

kebe. is. ① قېلىن چاپان. ② كۆللۈك كىگىز. ③ پادىچى چاپىنى.

kebed. is. جىگەر، بېغىر.

kebeş. is. ar. قوچقار.

kebir. is. ar. ① ئۇلۇغ. ② قېرى، ياشانغان. ③ ياشلىق.

kebire. is. ar. چوڭ گۇناھ (ئادەم ئۆلتۈرۈش، زىنا قىلىش قاتارلىق).

kebise. is. ar. كەبىسە.

kebs. is. چوڭقۇرلۇقنى تۈپيا ۋە باشقا نەرسە بىلەن تولدۇرۇپ تۈزلەش.

kebş. is. ar. ① قوچقار. ② بىر گۇرۇپپىنىڭ باشلىقى، ئائىلە باشلىقى.

kebûd. s. كۆك رەڭ.

kebuter. is. far. كەپتەر.

kebze. is. غولنىڭ دولسى، تاغاق.

kebzeci. s. قوينىڭ دولسىغا قاراپ پال ئاچالغۇچى، بىراۋنىڭ تەلىيىدىن سۆزلىگۈچى.

kec. s. ئەگرى - توقاي، مايماق.

keçe. is. ① كىگىز. ② كىگىزدىن ياسالغان:

«Keçe kulâh — كىگىز قالپاق»

keçeci. is. كىگىزچى.

keçeçilik, — ği. is. كىگىزچىلىك.

keçeli. is. كىگىزلىك.

keçi. is. s. ① ئۆچكە. ② جاھىل.

keçileşmek. جاھىللىقى تۇتماق، جاھىللاشماق.

keçilik, — ği. is. جاھىللىق.

keçi . sakal. s. كەكە ساقال، ئۆچكە ساقال.

keçi.yolu. is. تار يول، چىغىر يول.

ked¹. is. ar. جاپا، ئاۋارە.

ked². is. far. ئۆي.

keder. is. ar. قايغۇ، غەم - غۇسسە.

kederlendirmek. قايغۇغا سالماق.

kederlenmek. قايغۇرماق، غەم يېمەك، ھەسرەت چەكمەك، ئەندىشە قىلماق.

kederli. s. قايغۇلۇق، غەمكىن.

kedersiz. s. غەمسىز، قايغۇسىز، ئەندىشىسىز.

kedi. is. مۈشۈك.

kedicik. is. → Tırtıl.

kedi . yılanı. is. يىلان.

kedme. is. ar. جاراھەت ۋە تاتۇق.

keenne. ar. گويا، كاشكى.

kef¹. is. ar. ① قول. ② تاپان. ③ ئوچۇم، سىقىم.

kef². is. far. كۆپۈك.

kefal. is. yun. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.

kefalet. is. ar. كاپالەت، كېپىللىك.

kefalet.name. is. ar. كاپالەتنامە، كېپىللىك خېتى.

kefaret, — ti. is. ar. ① سەدىقە. ② روزا.

kefe¹. is.ar. تارازا ئېغىرلىقىنى كۆرسەتكۈچى.

kefe². is. تاتلىغۇچ (ئاتنىڭ تۈكىنى تارايدىغان).

kefelemek. ① ئاتنىڭ تۈكىنى تاتلىغۇچ بىلەن تازىلاپ پارقىراتماق. ② دۇچار بولماق.

kefeli. s. تازىلاپ تۈكلىرى پارقىرىتىلغان.

kefen, kefin. is. ar. كېپەن.

kefenci. is. ① ئۆلۈملۈك (ئاخىرەتلىك) نەرسىلەر ساتقۇچى. ② كېپەن ئوغرىسى. ③ زالىم، زومىگەر.

kefenlemek. ① كېپەنلىمەك. ② ئېچىلغان خېمىرغا يۆگەپ پىشۇرماق (توخۇنى).

kefenli. s. ① كېپەنلەنگەن. ② ئېچىلغان خېمىرغا يۆگەلگەن.

kefenlik, — ği. is. s. كېپەنلىك، ئاخىرەتلىك.

keffi.yed. is. ar. ۋاز كېچىش، قولنى تارتىش.

kefil. is. ar. كەپىل، شاھىت، گۇۋاھ.

kefillik, — ği. is. كېپىللىك، گۇۋاھلىق.

kefr. is. ar. ① يېزا. ② يۆگەك، يېپىنچا.

kefş. is. far. كېپىش، ئاياغ كىيىمى، پۇيپۇچ.

keftar. is. far. سىرتلان.

kefter. is. far. کەپتەر.

keh[1]**.** is. گاھ.

keh[2]**.** is. far. سامان.

keha. is. far. ئىزا، ئىزا تارتىش.

kehanet, – ti. is. ئالدىن بىلىش، ئالدىن ھۆكۈم قىلىش.

kehel. s. ar. ھۇرۇن، يالقاۋ.

kehf. is. ar. ① غار. ② يەرشۇرۇنىدىغان يەر.

kehhal. is. ① كۆزىگە سۇرمە سۇرۇش. ② سۇرمە ياساپ ساتقۇچى. ③ كۆز دوختۇرى.

kehhallik, – ği is. كۆز دوختۇرلۇق.

kehle. is. ar. پىت.

kehlelenmek. پىتلاپ كەتمەك.

kehleli. s. پىتلىق، پىتلاپ كەتكەن.

keis, kes. is. ar. رومكا، قەدەھ.

kekel. s. → Kekeme.

kekelemek. ① قۇۋۇەتلىمەك. ② نېمە دېيىشنى بىلمەي تىلىنى چاينىماق.

kekeme. s. تۇتۇت (تىلىدىكى ئاجىزلىق).

kekiz. is. ① كونا ۋەخت پۇرۇچى. ② كېرەكسىز ۋە يىرگىنچلىك نەرسە. ③ ئىرادىسىز، كارغا كەلمەس (ئادەم).

keklik, – ği. is. كەكلىك.

kekre. s. تەمى ئاچچىق، چۈچۈمەل، كەكرە.

kel. is. تاقىرباش، پاينەكباش.

kelâb. is. غانجىر كېسىلى.

kelâcu. is. far. قەدەھ، رومكا.

kelâlet, – ti. is. ① زېرىكىش، بىزارلىق. ② ھارغىنلىق.

kelâm. is. ar. سۆزلەر تىزمىسى، سۆز.

kelami . kadim. is. ar. قۇرئان.

kelami . kibar. is. ھېكمەتلىك سۆزلەر، ئاتالار سۆزى، ماقال، تەمسىل.

kelâm . ullah. is. ar. ① ئاللانىڭ سۆزى. ② قۇرئان.

kelan. s. far. ① چوڭ، بۈيۈك، كالان. ② كۆزگە كۆرۈنەرلىك.

kelb. is. ar. ئىت.

kelbi. s. ar. ئىتقا ئائىت.

kelebek, – ği. is. كېپىنەك.

kelek. s. is. ① تېتىر (يەر)، تاقىر (باش). ② سال (تۇلۇم ئۈستىگە قىلىنغان). ③ ئورۇنسىز ھەرىكەتتە بولۇنغان، دۆت. ④ خەمەك، سويما.

keleklik, – ği. is. دۆتلۈك، مۆگلۈك.

kelem. is. ar. كاللەكبەسەي (كاپۇستا، لەگخابى).

kelender. is. yun. رومكا، قەدەھ.

kelep. is. گىرە (يىپ).

kelepçe. is. قولغا سېلىنىدىغان كويزا.

kelepçeli. s. قولىغا كويزا سېلىنغان.

kelepir. is. ئەرزان مال، ئەرزان نەرسە.

kelepirci. s. ئەرزان باھادا ئېلىشنى خالايدىغان، تەييارغا ئاشىق، بىكارغا ئېلىشنى ياخشى كۆرىدىغان.

kelepser. is. تىزگىن.

keler. is. كېلەر (ئۆمىلىگۈچىلەردىن).

keleş. s. ① تاز، چېچى چۈشۈپ كەتكەن... ② شالاق. ③ قەھرىمان، باتۇر، جەسۇر. ④ چىرايلىق، گۈزەل.

keleve, kelefe. is. ئېگىرىلگەن يىپ يۆگىمى، گىرە.

kelil. s. ar. كۆزى ياخشى كۆرمەيدىغان.

kelime. is. ar. كەلىمە، سۆز، ئىبارە.

kelime . bilim. is. لېكسىكولوگىيە.

keliser. is. yun. مۇگگۇز.

kelle. is. far. ① كاللا، باش. ② دانە، سان. ③ باشاق.

kellenme. is. چاچ چۈشۈشى، تۈك چۈشۈشى.

kellik, — ği. is. ① تازلىق، ياغاقلىق. ② ئېتىز يەر.

kem. s. far. ① ئەسكى، يامان. ② ئاز، يېتەرسىز، كەم.

kem · abiş. s. far. تەخمىنەن.

kemal, — li. is. ar. كامىل، يېتىش-كەنلىك، مۇكەممەل.

kemalizm. is. ئاتا تۈركچىلىك، كاما-لىزم، كامالچىلىق.

kemalist. is. fr. كامالىست، ئاتا تۈركچى.

keman¹. is. far. ئىسكىرىپكا.

kemen². is. far. يا (ئوقيانىڭ ياسى).

kemanci. is. ① ئىسكىرىپكا چالغۇچى. ② ئىسكىرىپكا ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

kemancılık, — ğı. is. ئىسكىرىپكىچى-لىق، ئىسكىرىپكا چېلىپ تۇرمۇش كەچۈرۈش.

kemandan. is. ساداق (ئوقيانىڭ ئوقىنى سالىدىغان خالتا).

kemanca. is. far. ① كامالچە (ئىسكى-رىپكا كامالچىسى). ② خەلق سازىدىن بىر خىلى. ③ ھەيكەلتىراشلارنىڭ ئويما ئويىدىغان پولات قەلىمى. ④ خۇمدانچى-لارنىڭ، خىشچىلارنىڭ لاي كېسىدىغان سايمىنى.

kemani. is. far. ئىسكىرىپكا چالغۇچى.

kemankeş. is. far. ① ئوقياچى، ئوقيا ئاتقۇچى. ② ئىسكىرىپكا چالغۇچى. ③ جەمئىيەت ئەزاسى.

kemansaz. is. ئىسكىرىپكا ياسىغۇچى.

keme. is. چوڭ چاشقان.

kemençe. is. far. تىزغا قويۇپ چېلى-نىدىغان، ئۈچ تارلىق ئىسكىرىپكىغا ئوخ-شاش ساز.

kement, — di. is. far. ① سالغا (ئات تۇتىدىغان ئارغامچا). ② سىرتماقلىق يىپ. ③ ئادەمنى ئاسىدىغان دارنىڭ سىرتمىقى. ④ ھايۋان نەقتىسلىرىنىڭ چۇلۋۇرى.

kementlemek. ئوغرىلىق بىلەن پۇل تاپماق.

kemer. is. far. ① كەمەر، بەلباغ. ② ئىشىك، دېرىزە، كۆۋرۈك قاتارلىقلارنىڭ ئەگمىسى. ③ كامان شەكىللىك.

kemirli. s. ① كەمەر باغلىغان. ② ئەگمىلىك (ئىشىك). ③ ئىلمەك:

«Kemirli burun — ئىلمەك بۇرۇن.»

kem · göz. is. جادۇ كۆز، سېھىرلىك كۆز.

kemik, — gi. is. s. ① سۆڭەك، ئۇستىخان. ② سۆڭەكتىن ياسالغان:

«Kemik tarak — سۆڭەك تاغاق.»

kemik· bilim. is. ant. ئاناتومىيە-نىڭ سۆڭەك تۈزۈلۈشىنى تەتقىق قىلى-دىغان بۆلۈمى، ئوستېئولوگىيە.

kemik· bilimsel. s. ئوستېئولوگى-يىلىك.

kemikçik, — ği. is. كۆمۈرچەك.

kemikleşmek. ① سۆڭەك ھالىنى ئالماق. ② قۇرۇپ قاتتىقلانماق.

kemikli. is. ① سۆڭەكلىك. ② سۆڭەكى كېلىشكەن ۋە زور. ③ بەك ئاجىز، ئورۇق.

kemiklik, — ği. is. ① سۆڭەك قويۇلى-دىغان يەر. ② جەسەت كۆيلى قۇتىسى.

kemiksi. s. ئۇستىخانسىمان.
kemiksiz. s. سۆڭەكسىز، ئۇستىخانسىز.
kemin[1]. s. far. ① بەك ئاز. ② بەك كىچىك.
kemin[2]. ar. ① يوشۇرۇنۇش يېرى. ② يوشۇرۇنغۇچى.
kemircik, – ği. is. كۆمۈرچەك:
«Burun kemirciği — بۇرۇن كۆمۈرچىكى.»
kemirgen. s. كېمىرگەن، غىجىغان.
kemirgenler. is. توشقان، چاشقان، كىرپە قاتارلىق كېمىرگۈچى ھايۋانلارنىڭ ئاتىلىشى.
kemirici. is. كېمىرگۈچى (ھايۋان).
kemirilmek. غاجىلانماق، كېمىرىلمەك.
kemirmek. غىجىماق، كېمىرمەك.
kemiyet, – ti. is. ar. مىقدار، سان.
kemlik, –ği. is. ئەسكىلىك، يامانلىق.
kemre. is. ① قىغ، تېزەك، ماياق. ② قاقاچ.
kemter. s. كەمتەر، كىچىك پېئىل.
kenar. is. far. ① قاسناق، قىرغاق، پەۋاز. ② چەت، ياقا. ③ قوچاقلاش.
kenarcı. is. دېڭىز ياقىسىدا بېلىق تۇتقۇچى.
kend. is. شەھەر، كەنت.
kende. is. far. ① خەندەك. ② كېسىلگەن، ئايرىلغان. ③ قېزىلغان، كولانغان.
kendi. z. ئۆز، ئۆزى:
«1· Bunu kendime ayırdım — بۇنى ئۆزۈمگە ئايرىدىم.
2· O, kendine güveniyor — ئۇ ئۆزىگە ئىشىنىدۇ.
3· Kendisi gelsin — ئۆزى كەلسۇن.
4· Kendi evim — ئۆز ئۆيۈم.
5· Kendi düşünceniz — ئۆزىڭىزنىڭ چۈشەنچىڭىز.»
kendiliğinden. ئۆزلۈكىدىن.
kendilik, – ği. is. ماھىيەت.
kendir. is. كەندىر.
kendircilik, – ği. is. كەندىرچىلىك.
kenduri. is. ① ئورۇندۇق قېپى. ② خەتنە توي.
kene. is. سالغا، كانا (قوي، كالا، ئات قاتارلىقلارنىڭ قېنىنى شورىغۇچى):
« Koyun kenesi — قوي پىتى.
Köpek kenesi — ئىت پىتى.»
kenef. is. ar. ① تەرەپ، جەھەت. ② رايون، پارچە. ③ سۇ قونىدىغان يەر. ④ ھىمايە، مۇداپىئە. ⑤ تەرەتخانا. ⑥ مەينەت، چىركىن.
kene · göz. s. پىت كۆز، گازىر كۆز.
kenet, – ti. is. ئىسكوپ، قارماق (بىنا- كارلىقتا ئىشلىتىلىدىغان ⌐ شەكىللىك تۆمۈر مىخ).
kenetlemek. ① قارماقلىماق. ② قارماق بىلەن بىر - بىرىنى تۇتتۇرماق.
kenetlenmek. قارماق بىلەن تۇتتۇرۇلماق.
kenetli. s. قارماقلانغان.
kenevir. is. yun. كەندىر.
kenevircilik, –ği. is. كەندىرچىلىك.
kenevir · kuşu. is. سايرىغۇچى قۇش- قاچىلارنىڭ ئومۇمىي ئىسمى.
kengalar. is. مۇسۇلمانلاشقان نېگىرلار.
keniz. is. far. ① ئايال قۇل. ② قىز.
kenizek. is. ① كېنىزەك. ② كىچىك قىز.
kennas. is. ar. ① تەرەتخانىلارنى

تازىلىغۇچى. ② ئەخلەتچى.
kenotof. is. fr. ئۆلگۈچىنىڭ خاتىـ
رىسى ئۈچۈن ئورنىتىلغان ئابىدە، مەڭگۈ
تاش.
kent. öz is. شەھەر، كەنت:
«Çinin başkenti pekin — جۇڭگو-
نىڭ پايتەختى بېيجىڭ.»
kental. is. far. يۈز كىلوگىرام ئېغىر-
لىقىدىكى ئۆلچەم بىرلىكى.
kentli. s. is. شەھەرلىك.
kent. soylu. is. بۇرژۇئازىيە.
Kenya. is. öz. كېنىيا (شەرقىي ئاف-
رىقىدىكى مۇستەقىل بىر دۆلەت).
kenz. is. ar. خەزىنە.
kep. is. ing. ① شەپكە، دوختۇرخا-
نىلاردا كېسەل باققۇچىلارنىڭ ئاق بۆكى.
② مۇراسىملاردا پروفېسسور ياكى ستۇ-
دېنتلارنىڭ كىيىدىغان بۆكى.
kepeze. s. far. ① كۆلكىنىلىك ۋە
قىممەتسىز. ② رەزىل، رەسۋا، ئارسىز،
ئىتزا تارتمايدىغان. ③ قىممىتىنى يوقات-
قان، ئەھمىيەتسىز.
kepçe. is. far. ① ساپلىق، چۆمۈچ.
② چەمبەرگە ئورنىتىلغان بېلىق تۇتىدى-
غان تور. ③ گۈزجەك.
kepçe. kulak. s. سالپاڭ قۇلاق.
kepçe. kuyruk. s. ھارام تاماق،
پارازىت، تەييار تاپ.
kepçe. surat. s. يۈزى كىچىك، يۈزى
قوشۇقتەك.
kepek, – ği. is. ① كېپەك. ② باش
كېپىكى.
kepekçi. is. كېپەك ساتقۇچى.
kepeklenmek. ① كېپەكلىشىپ كەتمەك
(باش). ② لاۋزىلاشماق:
«Bu elma kepeklenmiş — بۇ
ئالما لاۋزىلىشىپ كېتىپتۇ.»
kepekli. s. ① كېپەكلىك (ئىچىدە
كېپىكى بولغان). ② لاۋزا، بەتتام.
kepenek, – ği. is. far. بۇغداي كېپىكى.
kepenek, – ği. is. پادىچىلار ئۈستى-
گە ئارتىۋالىدىغان يەڭسىز چاپان.
kepenk, – gi. is. erm. ئىشىك، دېرىزى-
لەرنىڭ سىرتىدىن تاقاپ قويىدىغان
ياغاچ ياكى تۆمۈر قاپقاق.
kepi. is. fr. فرانسىيە ئوفىتسېرلىرى-
نىڭ ستورتقى كېپىكى.
kepir. is. ئۈنۈمسىز يەر، ھوسۇل بەر-
مەيدىغان يەر.
kepmek. ئولتۇرۇشۇپ كەتمەك، يىقىلماق.
ker¹. is. ar. ① ساغرو، پالتا. ② ئىقـ-
تىدار، قۇدرەت. ③ ئېنېرگىيە.
ker². is. ئۇرۇشتا چېكىنگەندىن كېيىن
قايتا ھۇجۇمغا ئۆتۈش.
kerahet, – ti. is. ar. مەجبۇرىي ۋە
بېسىم بىلەن ئىشلەش.
keramet, – ti. is. ar. ① كارامەت.
② مەردلىك، مەردانىلىق. ③ ھۆرمەتلىك.
kerametli. s. ① مۇبارەك. ② مەرد.
keramet. medar. is. ① كارامەتلىك
كۆرسەتكەن كىشى. ② ياخشى نىيەتلىك.
kerata. is. yun. ① خوتۇنى تەرەپتىن
ئالدىنىدىغان ئەر.
keratın. is. fr. مۈڭگۈز ماددىسى.
keratınlı. s. ئىچىدە مۈڭگۈزسىمان
ماددىسى بولغان.
kerb. is. ar. قايغۇ، ھەسرەت، ئەلەم،
دەرد.
kere. is. ar. قېتىم، نۆۋەت:
«İki kere okudum — ئىككى قېتىم

ئوقۇدۇم.»

kerem. is. ar. ① ئەسلى ياخشى، ئۇلۇغلۇق. ② ياخشىلىق.

kerempe. is. yun. ① ياقا، قىرغاق، بۇرجەك. ② تاغ چوققىسى. ③ كىيمە تۇمشۇقى.

keres. is. چوك ۋە چىركىقۇر قاچا، تاماق قاچىسى.

kereste. is. far. پەن، تاختا، ياغاچ ماتېرىياللىرى.

keresteci. is. تاختاي ساتقۇچى.

kerestecilik, – ği. is. تاختاي ئېلىپ سېتىش ئوقىتى.

keresteli. s. بەستلىك:

«Keresteli adam — بەستلىك ئادەم.»

kerevet, – ti. is. كارىۋات.

kerevit. is. → Kerevet.

kereviz. is. چىنگسەي.

kerh. is. ar. ① يىرگىنىچ، سەسكىنىش. ② بىر ئىش ئۇچۇن زورۇقۇش.

kerhane. is. far. پاھىشىخانا.

kerim. s. ar. ① ئېسىلزادە، مەرد، قولى ئوچۇق. ② تېگى ياخشى، ئۇلۇغ.

kerime. is. ar. ① قىز ئەۋلاد. ② ئايەت.

keriz. is. far. يۇندا قۇدۇقى.

kerizci. is. ① چالغۇچى، سازچى. ② ھەيىيار، قىزىقچى.

kerizlemek. ساز چالماق.

kerkeç. is. ئىستىھكام، قەلئە.

kerkenez. is. كۆكئۈنەك (قۇش).

kerke. is. كەكە، پالتا.

kermen, kirmen. is. قەلئە، ئىستىھكام.

kerozen. is. fr. كىرسىن.

kerpeten. is. ar. ئامبۇر.

kerpiç. is. كېسەك.

kerpiççi. is. كېسەكچى.

kerramiye. is. كەررامىيە (IX ئەسردە بارلىققا كەلگەن ئىسلام مەزھىپى).

kersen. is. تەگىنە.

kertan. s. ئەندىشىچان، قورقاق.

kerte. is. ① ئىشارەت، بەلگە. ② دەرىجە:

«İşi bu kerteye getirmemel idiniz — ئىشنى بۇ دەرىجىگە يەتكۈزمەسلىگىڭىزيا خشى بولاتتى.»

kertenkele. is. كەرتەنكەلە (پاقا، يىلان، تىمساھ قاتارلىق ھايۋانلار تۈرى).

kerti. is. → Kerte.

kertik, – ği. s. is. ① جىرالغان. ② جىرالغان يەر، ئويۇلغان يەر.

kertilmek. جىرالماق، ئويۇلماق.

kertmek. جىرىماق، ئويماق.

kervan. is. far. كارۋان.

kervan - başı. is. كارۋان بېشى.

kervancı. is. كارۋانچى.

kervancılık, – ğı. is. كارۋانچىلىق.

kervan - kıran. is. چولپان يۇلتۇزىنىڭ يەنە بىرخىل ئاتىلىشى.

kervan - saray. is. far. كارۋان ساراي.

kes[1]. is. ar. ① رومكا، قەدەھ. ② هاراق تولدۇرۇلغان قەدەھ. ③ گۈلنىڭ تاشقى يوپۇرمىقى.

kes[2] is. كىشى (بۇ يالغۇز قوللىنىلمايدۇ، پەقەت «her» سۆزى بىلەن بىرىكىپ herkes شەكلىدە قوللىنىلىدۇ).

kes[3]. is. تەنھەرىكەتچىلەر ئاياغ كىيىمى.

kesad. is. → Kesat.

kesafet, – ti. is. ar. بىر نەرسىنىڭ

قىلىنىلىق ھەم زىچلىق دەرىجىسى.

kesat. is. ar. كاساتى.

kesân. is. كىشىلەر، شەخسلەر.

kesatlık, – ğı. is. ① كاساتلىق، تۇرغۇنلۇق. ② ھەۋەسسىزلىق. ③ يوقلۇق، كەملىك.

kesber. is. ئۈزۈن قۇيرۇقلۇق قوي بىلەن يۇملاق قۇيرۇقلۇق قويدىن تۇغۇلغان قوي.

kese¹. is. ar. ① پۇرتمال، خالتا، قاپچۇق، بوغچا، جىلت. ② شەخسىي پۇل.

kese². s. قىسقا يول:

«Kese yollardan gidilse iki saatte varılır — قىسقا يولدىن كەتسە ئىككى سائەت كېتىدۇ.»

kesedar. is. ar. far. كاسىسىر.

kesegen. is. كىچىك چاشقان.

kesek, – ği. is. ① داڭگال، چالما. ② يېقىلغۇ قىلىش ئۈچۈن قۇرۇتۇلغان تېزەك. ③ چىم. ④ پارچە.

keseklenmek. پارچە - پارچە بولماق، پارچىلانماق.

kesekli. s. چالمىلىق، داڭگاللىق.

kesel. is. ar. بوشاڭلىق، ھورۇنلۇق.

kesen. s. كەسكەن.

kesene. is. ① سۆزلىشىش. ② ئابۇنە. ③ ئىشنى كۆتۈرە بېرىش.

kesenek. is. كۆكىنى سېتىۋېلىش.

kesenekçi. is. كۆكىنى سېتىۋالغۇچى.

kesenkes. كەسكىن ھالدا، كەسكىنلىك بىلەن:

«Gitmiyeceğini kesenkes söyledi — كەتمەيدىغانلىقىنى كەسكىن (كېسىپ) سۆزلىدى.»

keser. is. كەسكۈچ.

kesici. s. ① كەسكەن. ② بوغۇزلىغۇچى (مالنى).

kesif. s. ar. قويۇق، زىچ، قېلىن.

kesik. s. ① كېسىك، كېسىلگەن. ② يارىلانغان. ③ ھارغىن، تالغان. ④ ئەسكى، ناچار.

kesiklik, – ği. is. ① كېسىكلىك. ② ھالسىزلىق، ھارغىنلىق.

kesiksiz. s. داۋاملىق، داۋامەت.

kesiksizlik, – ği. is. توختىماستىن.

kesilmek. ① كېسىلمەك، بوغۇزلانماق. ② ھالسىزلانماق، ھارماق. ③ بۇزۇلماق. ④ توختىماق، تۇرماق. ⑤ ئۈزۈلمەك:

«1. Süt kesildi — سۈت بۇزۇلدى.

2. Rüzgar kesildi — شامال توختىدى.

3. Yemeği kesildi — تامىقى ئۈزۈلۈپ قالدى.»

kesim. is. ① كېسىش، بوغۇزلاش، پىچىش. ② تەتىل. ③ پارچە، قىسىم، رايون:

«Çinin kuzey kesimi — جۇڭگونىڭ شىمالىي قىسمى.»

kesimci. is. كېتىدىغان ئالغۇچى، كۆتۈرىچى.

kesimli. s. كەسكىن، قارارلاشتۇرۇلغان.

kesimlik. s. كېسىلىشكە ۋە سويۇلۇشقا يارايدىغان:

«Kesimlik koyun — سويۇلۇشقا يارايدىغان قوي.»

kesin. s. قەتئىي:

«Kesin bir cevap — قەتئىي بىر جاۋاب.»

kesinleşme. s. كەسكىنلىشىش، قەتئىيلىشىش.

kesinleşmek. قەتئىيلەشمەك، كەسكىنلەشمەك.

«Burada kalmamız kesinleşti — بۇ يەردە قېلىشىمىز قەتئىيلەشتى.»

kesinleştirmek. قەتئىيلەشتۈرمەك.

kesinlik, — ği. is. قەتئىيلىك.

kesinsiz. s. قەتئىي بولمىغان.

kesinsizlik, — ği. is. قەتئىيسىزلىك.

kesinti. is. ① كېسىلگەن پارچە، كەسمە. ② توختىتىش:

«Işimiz hiç bir kesintiye uğramadan yürüyor — ئىشىمىز ھېچقانداق توختىتىشقا ئۇچرىماستىنلا داۋام قىلىۋەردى.»

kesintisiz. s. ① ئۈزلۈكسىز. ② داۋاملىق بېرىلگەن (مائاش).

kesir¹, — sri. is. ar. كەسىر:

«Yarım, üçte bir, yüzde üç birer kesirdir — يېرىم، ئۈچتە بىر، يۈزدە ئۈچ، — بۇلارنىڭ ھەربىرى بىر كەسىر.»

kesir². s. ① كۆپ. ② كۆپ قېتىم، تېز - تېز. ③ تۈرى كۆپ، تۈرلۈك.

kesirli. s. كەسىرلىك.

kesişmek. ① توختاشماق. ② سودىدا كېلىشمەك، بىر - بىرىگە ماسلاشماق.

kesit, — di. is. كېسىلگەن پارچە.

kesitleme. is. بىر بىنانىڭ ئىچىنى كۆرسىتىدىغان رەسىم.

keskenmek. قولىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغاندەك قىلماق.

keski. s. ① كەسكۈچى ئەسۋاب. ② كەكە، پالتا.

keskin. s. ① ئۆتكۈر، ئىتتىك، ② تەسىرى كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك. ③ خۇتۇنپەرەس:

«Keskin bıcak — ئۆتكۈر پىچاق.

Keskin sirke — قۇۋۋەتلىك سىركە.»

keskinleşmek. ① كەسكىنلەشمەك. ② تېتىكلەشمەك.

keskinleştirmek. ① كەسكىنلەشتۈرمەك. ② تېتىكلەشتۈرمەك.

keskinletmek. ① كەسكىنلەتمەك. ② تېتىكلەتمەك.

keskinlik, — ği. is. ① كەسكىنلىك. ② كۈچلۈكلۈك.

kesme. is. ① كېسىش. ② ئېگەرنىڭ يويۇقى. ③ قاتالتىرچىنىڭ قايچىسى. ④ مۇقىم باھا.

kesmece. s. ① تىلىم، پىچىم. ② ئۇلگۇجە:

« Kavunu kesmece virirlerse alırız — قوغۇننى تىلىپ بەرسە ئالىمىز.

Bu kitapları kesmece birer liradan aldım — بۇ كىتابلارنى ئۇلگۇجە بىر لىرادىن ئالدىم.»

kesmek. ① كەسمەك. ② پارچىلىماق. ③ چۈشۈرمەك، ئالماق. ④ بوغۇزلىماق. ⑤ توختاتماق:

«1. Ipi kesmek — يىپ كەسمەك.

2. Ağaçları kesmek — دەرەخ كەسمەك.

3. Eti kesmek — گۆش پارچىلىماق.

4. Saç kesmek — چاچ چۈشۈرمەك.

5. Tırnak kesmek — تىرناق ئالماق.

6. Koyun kesmek — قوي بوغۇزلىماق.

7. Yardımı kesmek. — ياردەمنى توختاتماق.»

kesmez. s. قاشاڭ، گال، كەسمەس.

kesp, — bi. is. ① ئشلەپ قولغا كەلتۈرۈش. ② ئىگە بولۇش، ئېرىشىش.

kespetmek. قازانماق، ئىگە بولماق، ئېرىشمەك.

kesret, — ti. is. ar. كۆپلۈك.

kesretgâh. is. دۇنيا، ئالەم، كائىنات.

kesretmek. سۇندۇرماق، ئۇشتۇماق، چاقماق، كونىراتماق.

kestane. is. yun. كەشتانە (بىر خىل مېۋە).

kestaneci. is. كەشتانە ساتقۇچى.

kestirilmek. كەستۈرۈلمەك.

kestirmek. ① كەستۈرمەك. ② مۆلچەرلىمەك، تەخمىن قىلماق. ③ مۈگىدىمەك. ④ ۋازكەچتۈرمەك.

«Nedenini bir türlü kestiremedim — «سەۋەبىنى زادى بىلمىدىم.

keşen. is. كىشەن.

keşf. → Keşif

keşfedilmek. كەشپ قىلىنماق، يارىتىلماق، ئىجاد قىلىنماق.

keşfetmek. ar. t. كەشپ قىلماق، ياراتماق، ئىجاد قىلماق.

keşfiyât. is. ar. كەشپىيات، ئىجادىيەت.

keşıf, — şfi. is. ar. كەشىپ، ئىجاد، يارىتىش.

keşik. is. نۆۋەت، رەت، گىزەك.

keşikleme. is. ئالماش.

keşikleşmek. نۆۋەتلىشىپ ئىشلىمەك، ئالمىشىپ ئىشلىمەك.

keşiş. is. راھىب، ماناخ.

keşişleme. is. ① شەرق بىلەن غەرب ئارىسىدا چىقىدىغان شامال. ② كومپاسنىڭ شەرقىي جەنۇبىنى كۆرسىتىدىغان تەرىپى.

keşmekeş. is. far. ① مۇرەككەپ، قالايمىقان، تەرتىپسىز. ② غەۋغا، جېدەل، ماجرا. ③ بىقارارلىق.

keşmir. öz. is. كەشمىر.

keşti. is. far. ① كېمە. ② هاراقكەش.

ket. is. توسالغۇ، پۇتلىكاشاڭ.

keten. is. bot. كەندىر.

ketenci. is. ① كەندىردىن رەخت توقۇغۇچى. ② كەندىر ساتقۇچى.

ketencilik, — ği. is. كەندىر تىجارىتى.

kethüda. is. far. بايلارنىڭ ۋە دۆلەت ئەرbابلىرىنىڭ ئىشىنى باشقۇرغۇچى، كەتخۇدا بارتۇ.

ketibe. is. ar. ask. تۈمەن (ھەربىي)، پولك.

ketif, — tfi. is. ar. مۈرە، مۈرە سۆڭىكى، تارغاق.

ketim, — tmi. is. ar. يوشۇرۇش، سىر ساقلاش.

katmetmek. يوشۇرماق، مەخپىي تۇتماق.

ketum. s. ar. ئاغزى بەك، سىر ساقلايدىغان، مەخپىي تۇتىدىغان.

ket · vurmak. is. توسقۇن بولماق، پۇتلىكاشاڭ بولماق، قىيىنلاشتۇرماق، مۈشكۈللەشتۈرمەك.

kevkebe. is. ar. ① يۇلتۇز. ② ئاتلىق پولك (ئەسكەر). ③ كۆركەم، سەلتەنەت، ھەشەمەت.

kevkep. is. ar. ① يۇلتۇز. ② پارقىراق.

kevn. is. ar. ① كېيىن پەيدا بولۇش. ② مەۋجۇدىيەت، بارلىق. ③ دۇنيا، ئالەم، جاھان.

kever. is. ar. كەۋسەر (جەننەت

سۇيى).

key. is. ar. داغلاش (يارىنى).

keyf. is. → Keyif.

keyf-etmek. ar. t. كۆڭۈل ئاچماق.

keyfi. s. ar. ئىختىيارىي، خاھىشى.

~ davranış. — ئىختىيارى ھەرىكەت.

keyfiyet, – ti. is. ئەھۋال، خۇسۇسىيەت، ۋەزىيەت.

keyif. is. as. ① كەيپ. ② كۆڭۈل خۇشلۇقى. ③ كەيپلىك، مەستلىك. ④ ھەۋەس. ⑤ ساقلىق، ئامانلىق. ⑥ خۇي، مىجەز:

«Bügün keyfim yok — بۈگۈن كەيپىم يوق.

.O ancak keyfini düşünüyor — ئۇ پەقەت ئۆز خۇشلۇقىنى ئويلايدۇ.»

keyfince. z. خالىغىنىچە، ئىختىيارىچە، مەيلىچە، خاھىشىچە.

keyiflenmek. ① خۇشال بولماق. ② مەست بولماق.

keyifli. s. كەيپى جايىدا، خۇشال.

keyifsiz. s. يەڭگىل ئاغرىق، ناخۇش.

keyifsizlenmek. بىرئاز ئاغرىماق.

keyifsizlik, – ği. is. يېنىك ئاغرىق، راھەتسىزلىك.

kez. is. ① قېتىم، نۆۋەت، كەز. ② ئوقيا ئوقىنىڭ كىرىچكە تىرەلىپ تۇرىدىغان يېرىقى. ③ جۇڭگو ۋە ھىندىستاننىڭ بىر خىل يىپەك رەختى.

kezzap. s. far. كۆپ سۆزلىگۈچى، كاززاپ.

kıbâle. is. ar. بالا كىندىكىنى ئالىدىغان، تۇغدۇرۇش ئىشى.

kıble. is. ar. ① قىبلە. ② جەنۇب. ③ جەنۇبتىن سوققان شامال.

kıble-gâh. is. ar. قىبلە تەرەپ.

kıble-keşişleme. is. جەنۇب ۋە شەرقىي جەنۇب شامىلى.

kıble-lodos. is. جەنۇب ۋە غەربىي جەنۇب شامىلى.

kıble-nüma. is. ar قىبلىنامە، قىبلىنى كۆرسەتكۈچى، كومپا.

kıç, – çı. is. ① قۇيرۇق (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ ئومۇرتقىلىرىنىڭ ئاخىرقى قىسمى). ② پاچاق، ئاياغ.

kıçın kıçın. z. ئارقىسىغا، ئارقىچىلاپ.

kıdem. is. ar. ① ستاژ. ② قەدىمكى، پېشقەدەم.

kıdemce. z. تەجرىبە ۋە پېشقەدەملىك جەھەتتىن.

kıdemli. s. تەجرىبىلىك، پېشقەدەم.

~ Kadro — ③ پېشقەدەم كادىر.

kıdemsiz. s. يېڭى، تەجرىبىسىز.

kığ, kığı. is. قوملاق (قوي، ئۆچكە ۋە تۆگىنىڭ).

kığımsı. s. قوملاقسىمان، قوملاققا ئوخشايدىغان.

kığırmak. چاقىرماق، ۋارقىرىماق.

kığlamak. قوملاقلىماق.

kıkırdak. is. ① كۆمۈرچەك. ② جىگىردەك.

kıkırdaklı. s. تۈزۈلۈشىدە كۆمۈرچەك بولغان.

kıkırdamak. ① خىرىلداپ كۈلمەك. ② توڭلاپ قالماق. ئۆلمەك.

kıl. is. قىل، تۈك، موي، يۇڭ.

kılada. is. بوينىغا ئېسىلىدىغان زىننەت بويۇمى.

kılağı. is. پىچاق، ئۇستىرا قاتارلىق تىغلارنى چاقا تۇتقاندا تىغنىڭ بىسىدا پەيدا بولىدىغان سىزىقلار.

kılağılamak. تىنغىتى بىلەن يىپ تىكىش كاپلاپ ئىتتىكلەتمەك.

kılağılı. s. ئۆتكۈر، ئىتتىك.

kılağısız. s. قاشالق، گال (تىغ).

kılaptan. is. كالاۋتون، زەرىپ.

kılasık. → Klasik.

kılav. is. قويدا بولىدىغان بىر خىل خەتەرلىك ئاغرىق.

kılavuz. is. ① رەھبەر، يولباشچى. ② يىڭنىڭ ۋە قىز قولدىشى.

kılavuzlamak. رەھبەرلىك قىلماق، باشلامچىلىق قىلماق.

kılavuzluk, = ğu. is. رەھبەرلىك، باشلامچىلىق.

kılbarak. is. ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشايدىغان ئۇزۇن تۈكلۈك بىر خىل ئات.

kıl burun. is. تۇمشۇق (دېڭىزدىكى قورۇقلۇق پارچىسى).

kılcal. s. قىلسىمان، بەك ئىنچىكە.

kılcan. is. ئات قۇيرۇقىدىن توقۇلغان قۇش تۇتۇش تورى.

kılçık, = ğı. is. ① قىلتىرىق (بېلىقنىڭ). ② ئارپا، بۇغداي قىلتىرىقى.

kılçıklı. s. ① قىلتىرىقلىق (بۇغداي). ② ئەگرى - توقايلىق، توسالغۇلۇق، قىيىنچىلىق.

kılçıksız. s. قىلتىرىقسىز (بېلىق).

kıldırmak. قىلدۇرماق، ئەتتۇرمەك.

kılgı. is. ① تەتبىق. ② ئەمەلىيەت.

kılgalamak. تەتبىق قىلماق، تەتبىقلىماق.

kılgılı. s. ئەمەلىي.

kılgın. is. ئەمەلىيەتكە ئايلاندۇرۇش.

kılıbık. s. is. خوتۇنىدىن قورقىدىغان.

kılıç, = çı. is. قىلىچ.

kılıç bacak. s. ئەگرى پۇت، پۇتى مايماق.

kılıççı. is. قىلىچ ياسىغۇچى.

kılıç hane. is. قىلىچ سوقۇلىدىغان يەر.

kılıçlama. is. چاپراس قويۇش.

kılıçlı. s. is. قىلىچ بىلەن قوراللانغان.

kılıçsı. s. قىلىچسىمان.

kılıf. is. ar. ① قاپ، كىرلىك. ② غىلاپ، قىن. ③ يوپۇق.

«1. Yastık kılıfı — ياستۇق قېپى.

2. Saat kılıfı — سائەت قېپى.

3. Yatak kılıfı — يوتقان كىرلىكى.»

kılıflı. s. قاپقا سېلىنغان، قىن ئىچىدە بولغان.

kılık, = ğı. is. ① قىلىق، مىجەز. ② قىياپەت، كۆرۈنۈش. ③ رەسىم، تەسۋىر. ④ شەكىل.

kılıklandırmak. تەسۋىر قىلماق.

kılıklı. s. ① مىجەزلىك، قىلىقلىق. ② گۈزەل.

«Dilenci kılıklı bir adam — قەلەندەر مىجەزلىك بىر ئادەم.»

kılıksız. s. قىياپەتسىز، پەرىشان، قىلىقسىز.

kılınmak. قىلىنماق، ئۆتكۈزمەك.

«Cenaze namazı kılındı — جىنازا نامىزى ئۆتكۈزۈلدى.»

kıl kapan. is. قەھرىۋانىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى.

kıllama. is. يېزا ئاياللىرى زىننەت ئۈچۈن ئارقىسىغا ئېسىۋالىدىغان پوپۇك، جالا.

kıllanmak. ① تۈك پەيدا قىلماق. ② ساقال، بۇرۇت چىقماق. ③ قىرب-
لاشماق.
kıllet, — ti. is. ئازلىق، كەملىك.
kıllı. s. قىللىق، تۈكلۈك، تۈك قاپلاپ
كەتكەن.
kılmak. قىلماق، ئەتمەك، ئادا قىلماق:
«Beni böyle söylemeye mecbur
kıldı — مېنى شۇنداق سۆزلەشكە
مەجبۇر قىلدى.»
kılsız. s. تۈكسىز، قىلسىز.
kımıldamak. kımıldanmak. ① قىمىل-
دىماق. ② قورساقتىكى بالىنىڭ
مىدىرلىشى.
kımıldatmak. قىمىلداتماق، مىدىر-
لاتماق.
kımıltı. s. ھەرىكەت، بىلىنەر - بىلىن-
مەس مىدىرلىغان.
kımız. is. قىمىز.
kımlanmak. ئورۇندىن تۇرۇشقا ۋە
ئۇچۇشقا تەمشەلمەك.
kın. is. غىلاپ، قىن:
«Kılıç kını — قىلىچ قىنى.»
kına. is. خېنە.
kınalamak. خېنە ياقماق، خېنە
سۈرمەك.
kınalı. s. خېنە ياققان.
kınamak. ئەيىبلىمەك:
«Onun bu girişimlerini kınamak —
ئۇنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرىنى ئەيىبلىمەك.»
kınamsımak. تەنقىد قىلماق.
kınanmak. ئەيىبلەنمەك:
«Onun bu girişimleri kınan-
malı — ئۇنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرى
ئەيىبلىنىشى كېرەك.»

kıpçakça, kumanca. is. قىپچاقچە،
قىپچاق تىلى.
Kıpçaklar. is. قىپچاقلار (11-ئەسىر-
دىن 15-ئەسىرگىچە روسىيە سەھرالى-
رىدا ياشىغان تۈرك قەبىلىسى).
kıpık. s. يېرىم ئوچۇق (كۆز):
«Kıpık gözlü — يېرىم ئوچۇق كۆز.»
kıpırdamak. يېرىدە تۇرالماسلىق،
kıpırdamak, قىمىلدىماق.
kıpırdanmak. قىمىلدالماق.
kıpırdatmak. مىدىرلاتماق، قىمىل-
داتماق.
kıpıştırmak. كۆزنى ھىپىلداتماق.
kıpkıl. s. چارساقال.
kıpkırmızı. s. قىپقىزىل.
kıpmak. تېز يۇمۇپ ئاچماق (كۆزنى).
kır[1]. s. بوز، چار:
«Kır at — بوز ئات.
Kır sakal — چارساقال.»
kır[2]. is. ① شەھەر ئەتىراپى.
② ئوچۇقچىلىق (يەر).
kıraat, — tı. is. ① ئوقۇش.
② ئوقۇش كىتابى.
kıraatçı. i. s. ئوقۇغۇچى، قىرائەت
قىلغۇچى.
kıraat . hane. is. قىرائەتخانە.
kıraç. s. ئۈنۈمسىز (تۇپراق).
kırak, — ğı. is. ① تاغ قاپتىلى.
② قىرغاق، كانار، ياقا.
kıral. is. ① قىرال. ② چوڭ ئۇستا:
«Yunan kıralı — يۇنان قىرالى.
Satranç kıralı — شاھمات
ئۇستىسى.»
kıralcı. is. s. قىرال تەرەپدارى.
kıralice. is. قىرالىچە - قىرالىنىڭ

خوتۇنى ياكى قىراللىق قىلغۇچى ئايال:
«Güzellik kıraliçesi — گۈزەللىك قىرالىچىسى.»

kıraliyet, — ti. is. ar. قىراللىق.

kırallık, — ğı. is. ① قىراللىق. ② قىراللىق دۆلەت.

kiran¹. s. يارغان، چاقان (نەرسىنى):
«Taş kıran — تاش چاقىغان.»
«Odun kıran — ئوتۇن يارغان.»

kıran² -si. ① قىرغاق، كانار. ② تاغ باغرى، تاغ قاپتىلى، تاغ سىرتى.

kırânât. is. يېقىنلىشىش، بىر يەرگە توپلىنىش.

kıranta. is. it. ① چاچلىرى ئاقىرىشقا باشلىغان ئوتتۇرا ياشلىق ئەر كىشى. ② قىياپىتى كېلىشكەن (ئەر كىشى). ③ چاچلىرى چارلاشقان.

kırat, — tı. is. ① ئالماس، زۇمرەت قاتارلىق قىممەت باها تاشلارنىڭ ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى - كىرات. ② قەدىر - قىممەت، خاراكتېر.

kırba. is. ar. ① تۇرسۇق. ② هاراقكەش، پىيانىچىك. ③ كېچىك بالىلاردىكى قورساق كۆپىدىغان كېسەللىك.

kırbacı. is. ① قورساق كۆپىدىغان كېسەلگە مۇپتىلا بولغان بالىلارنى ئوقۇپ داۋالىغۇچى باخشى. ② تۇلۇم، تورسۇق ياساپ ساتقۇچى.

kırbaç, — cı. is. ئۇزۇن قامچا.

kırbaçlamak. قامچىلىماق، قامچا بىلەن ئۇرماق.

kırbaçlanmak. قامچىلانماق، قامچا بىلەن ئۇرۇلماق.

kırcın. is. هايۋانلار قىرغىنچىلىقى، هايۋانلاردىكى يوقۇملۇق كېسەل.

kırç. is. قىراۋ.

kırçıl. s. ① بوز، چار. ② قىرى، ياشانغان. ③ قىسقا يۇڭ، تۈك:
«Kırçıl at — بوز ئات.»
«Kırçıl sakal — چارساقال.»

kırçıllaşmak. بوز هالغا كەلمەك، چارلىنىشقا باشلىماق.

kırçoz. is. ئوتتۇرا ياشلىق، بۇرۇتلۇق ئادەم.

kırçozlaşmak. ئوتتۇرا ياشلىق تۇرۇپ، ساقاللىرى ئاقىرىشقا باشلىماق.

kırd. is. ar. مايمۇن.

kırdırmak. پارچىلاتماق، ئۇۋاتتۇرماق، چاقتۇرماق، ياردۇرماق.

kıredi. → **Kredi.**

kırgın. s. ① رەنجىمەك، كۆڭلى يېرىم بولماق، ئەپسۇسلانماق. ② كۈچسىزلانماق. ③ هايۋانلاردا بولىدىغان يۇقۇملۇق كېسەللىك. ④ قىرغىن (ئۆلتۈرۈش):
« Hiç beklemdiğim davranışından ötürü ona biraz kırgınım — كۈتمىگەن ھەرىكىتىدىن بىرئاز ئەپسۇسلاندىم.
Soğuklar bu günlerde kırgındır — بۇ كۈنلەردە سوغۇقنىڭ كۈچى قالمىدى.»

kırgınlık, — ğı. is. ① قىرغىنلىق. ② بىئاراملىق، كۆڭلى يېرىملىق.

Kırgız. is. öz. قىرغىز:
«Kızılsu kırgız özerk ili — قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى.»

Kırgızca. is. قىرغىزچە، قىرغىز تىلى.

Kırgızistan. is. öz. قىرغىزىستان.

kırıcı. s. ① قىرغۇچى، چاقۇچى.

② كۆڭۈل ئاغرىتقۇچى. ③ سەرراپ.

kırık¹. s. is. ① سۇنۇق. ② شالغۇت. ③ سۇنۇق پارچە:

«1. Kırık kol — سۇنۇق قول.
2. Kırık elma — شالغۇت ئالما.
3. Cam kırığı — ئەينەك سۇنۇقى.»

kırık². is. بىر ئايالنىڭ ئوينىشى، ئاشنىسى.

kırıkçı. is. سۇنۇقچى، تېڭىقچى (تىۋىپ).

kırıkçılık, — ğı. is. تېڭىقچىلىق، سۇنۇقچىلىق.

kırıklık, — ğı. is. بەدەندە ھېس قىلىنىدىغان يەڭگىل ناراھەتسىزلىك.

kırılgan. s. ئوڭاي سۇنىدىغان، ئاسان چېقىلىدىغان.

kırılma. is. ① چېقىلىش، سۇنۇش. ② سىلىق-يېرىلىش. ③ ئىككى تەرەپكە ئۆزىنى تاشلاپ مېڭىش:

kırılmak. ① چېقىلماق، سۇنماق. ② يىرتىلماق. ③ بىرسىگە ئاچچىقلانماق. ④ ئازايماق، يوقالماق. ⑤ قىرىلىپ كەتمەك (كېسەللىك ۋە ئۇرۇش سەۋەبىدىن). ⑥ كونىرىماق:

« Bardak kırıldı — ئىستاكان چېقىلدى.
Gömleğin yakası kırıldı — كۆينەكنىڭ ياقىسى يىرتىلدى.»

kırım¹. is. öz. قىرىم (سوۋېت ئىتتىپاقىدا).

kırım². is. ① قىرىلىش (تۈركۈملەپ ئۆلۈش). ② يىرتىلغان ياكى سۆكۈلگەن يەر (كىيىمنىڭ). ③ ھايۋانلارنىڭ توپى بىلەن ئۆلۈشى.

kırıntı. is. پارچە، ئۇۋاق:

«Ekmek kırıntısı — نان ئۇۋىقى.»

kırışık. s. ① قاتلانغان، پۈرلەشكەن. ② قورۇق.

« Kırışık yüz — پۈرلەشكەن يۈز.
Yüzünde hiç kırışık yok — يۈزىدە زادى قورۇق يوق.»

kırışmak. ① پۈرلەشمەك، كىرىشمەك. ② سوقۇشتۇرماق. ③ جىلۋە قىلماق:

« Çarşap kırışmış — چارشاپ پۈرلىشىپ كېتىپتۇ.
Yumurta kırışmak — تۇخۇم سوقۇشتۇرماق.»

kırıtmak. جىلۋە قىلماق، جىلۋىلەنمەك.

kırk, — kı. s. قىرىق (سان):

«Kırık gün — قىرىق كۈن.»

kırkı. is. يۇڭ قىرقىش قايچىسى، قىرقىم قايچىسى.

kırkıcı. is. يۇڭ قىرقىغۇچى، قىرقىمچى.

kırkım. is. ① قىرقىم. ② قىرقىم ۋاقتى.

kırkımcı. is. يۇڭ قىرقىغۇچى، قىرقىمچى.

kırklar. is. كۆرۈنمىگەنلەر، ئۈزۈن زامان كۆرۈشمىگەنلەر:

«Kırklara karışmak — كۆرۈشمىگەنلەر بىلەن كۆرۈشمەك.»

kırkıncı. s. قىرقىنچى.

kırkıntı. is. ① بىر نەرسىنىڭ يېنى ياكى ئۇچىدىن قىرقىلغان ياكى كېسىلگەن قىسىملار. ② كېسىلگەن چاچ ياكى ساقال، قىرقىندا.

kırklamak. ① قىرىق قېتىم قىلماق. ② كۆپ يۇماق.

kırklı. s. قىرىق كۈننى تولدۇرغان:

«Kırklı çocukla sokaga çıkıl-

maz — قىرقى ئەمدىلا توشقان بالىنى كوچىغا ئېلىپ چىقىشقا بولمايدۇ.»

kırklık. is. ① بوۋاق ئۇچۇن ھازىرلانغان يۆگەك، زاكا. ② يۇڭ قىرقىش قايچىسى.

kırkmak. قىرقىماق، كەسمەك.

kırk merdiven. is. تىك يوقۇش.

kırlağan. is. ① يۇقۇملۇق كېسەل. ② ۋابا كېسلى.

kırlangıç. is. ① قارلىغاچ. ② يېزىلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ كۆز ئاغرىقىنى داۋالايدىغان تېۋىپ.

kırlant. is. it. گۈلسۈك زىننەت، بېزەك.

kırlaşmak. بوزلاشماق، چارلاشماق.

kırlık[1], — ğı. is. بوز، چارلاشقان چاچ.

kırlık[2], — ğı. is. ① بوز يەر. ② شەھەر سىرتىدىكى ئوچۇقچىلىق. ③ ئاياللارنىڭ باش ياغلىقى.

kırma. is. ① قاتلاش. ② قىرىق ئاتار مىلتىق. ③ جىرىس (ئۇن)، يانجىلغان ياكى ئۇۋىتىلغان دان.

kırmacı. is. ① كىتاب قاتلىغۇچى. ② تۈگمەن، تۈگمەنچى.

kırmak. ① چاقماق. ② يانجىماق. ③ يوق قىلماق. ④ ئەرزانلاتماق، كېمەيتمەك:

«1. Taş kırmak — تاش چاقماق.
2. Arpa kırmak — ئارپا يانجىماق.
3. Bu yıl soğuk çok hayvanı kırdı — بۇ يىل سوغۇق كۆپ ھايۋاننى يوق قىلدى.
4. Fiyat kırmak — باھانى ئەرزانلاتماق، باھانى كېمەيتمەك.»

kırmalamak. ① ئۇششاقلىماق، توغرىلىماق. ② پۈرمە چىقارماق.

kırmızı. s. قىزىل.

kırmızılık, — ğı. is. قىزىللىق.

kırmızımsı. s. قىزىلغا مايىل.

kımızımtrak. s. قىزىلغا مايىل.

kırnak, — ğı. is. ① ئايال قۇل. ② گۈزەل قىز ياكى گۈزەل ئايال.

kırpık. s. ① قىرقىلغان، قىرقىقلىق. ② كېسىلگەن، كېسىك.

kırpilmak. قىرقىلماق، كېسىلمەك.

kırpıntı. is. قىرقىلغان ۋە كېسىلگەن نەرسىدىن چىققان پارچىلار، پۈرۈچ:

«Kumaş kırpıntısı — رەخت پۈرۈچى.»

kırpırmak. يۈرۈق تەسىرىدىن كۆزنى چىمىلداتماق.

kırpıştırmak. كۆزنى چىمىلداتماق (ئېچىپ يۇمماق).

kırtasiye. is. ar. ① قەلەم، قەغەز، سىياھ، دەپتەر قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. ② ئىدارىلەرنىڭ ئىش خىراجىتى.

kırtasiyeci. is. يېزىق قوراللىرىنى ساتقۇچى.

kırtasiyecilik, — ği. is. قەغەز، قەلەم ۋە سىياھ سودىگەرچىلىكى.

kırtipil. s. قىممەتسىز، ئېتىبارسىز، پەرىشان.

kısa. s. ① پاكار. ② قىسقا.

kısaca. s. ① پاكارغىنا. ② قىسقا، كالتا:

«Kısaca boylu — پاكار بويلۇق.»

kısacık. s. ① بەك قىسقا، بەك كالتا. ② بەك پاكار.

kısaç, — cı. is. ① قىسقۇچ (تۆمۈر-

چىلەرنىڭ)، ② قىسقۇچپاقنىڭ نەرسە‌لەرنى تۇتۇپ قىسىشقا يارايدىغان ئەزاسى.

kısa dalga. is. قىسقا دولقۇن:

«Pekin radyosu Türkiyeye kisa dalgalarda yayin yapmaktadir — بېيجىڭ رادىئوسى تۈركىيىگە قىسقا دولقۇندا رادىئو بېرىدۇ.»

kıskaçlamak. ① قىسقۇچ بىلەن تۇتماق. ② كونا زاماندا كۆشنى قىسىپ بېرىدىغان قىسقۇچ.

kısalık, — ğı. is. قىسقىلىق.

kısalmak. قىسقىراپ كەتمەك، كالتىرىماق:

«Yikanınca kumaş kisaldı — يۇغانسېرى رەخت قىسقىراپ كەتتى.»

kisaltmak. قىسقارتماق، قىسقا (پاكار) كۆرسەتمەك.

kısas. is. ar. قىساس، ئىنتىقام.

kısık, — ğı. is. ① قىسىق. ② بوغۇق ئاۋاز. ③ تار كېچىك.

kısıklı. is. ① سۈيى ئاز بۇلاق. ② تاشلاردىن ئېقىپ چىققان سۇ.

kısıklık, — ğı. is. بوغۇقلۇق:

«Ses kisikliği — ئاۋازنىڭ بوغۇقلۇقى.»

kısılmak. ① قىسىلماق، بوغۇلماق. ② ئازايماق:

«1. Sesi kisildi — ئاۋازى بوغۇلدى.

2. Yürek kisildi — يۈرەك قىسىلدى.

3. Musluğun suyu kisildı — تۇرۇبىسىنىڭ سۈيى ئازايدى.»

kısım. is. قىسىم، بۆلۈك، پارچە:

« Bir kisim buğday — بىر قىسىم بۇغداي.

Memleketin bir kısmı — يۇرتنىڭ بىر قىسمى.»

kısımlamak. قىسىملىماق.

kısıntı. is. ئوڭايسىزلىق، چەكلىمە.

kısır. s. ① قىسىر. ② ئۈنۈمسىز:

«Kısır inek — قىسىر ئىنەك.

Kısır toprak — ئۈنۈمسىز يەر.»

kısırlaşmak. قىسىر قالماق.

kısırlaştırmak. تۇغماس قىلىپ قويماق (ئوپېراتسىيە يولى بىلەن).

kısırlık, — ğı. is. قىسىرلىق.

kıskaç, — cı. is. قىسقۇچ، موچىن.

kıskanç. s. قىزغانچۇق، ھەسەتخور، كۈندەش.

kıskançlık, — ğı. is. قىزغانچۇقلۇق، ھەسەتخورلۇق، كۈندەشلىك.

kıskandırmak. قىزغاندۇرماق، ھەسەت قىلدۇرماق.

kıskanılmak. قىزغانماق.

kıskanmak. قىزغانماق.

kısmak. ① قىسماق، تېجىمەك. ② ھەسەت قىلماق:

«Masrafı kısmak — خىراجەتنى تېجىمەك.»

kısmen. z. ar. قىسمەن، بىر قىسىم:

«Eşyayı kısmen gönderdim — نەرسە - كېرەكنى قىسمەن ئەۋەتتىم.»

kısmet, — ti. is. ar. تەلەي، بەخت:

«Bu çocuğun kısmeti açık olacak — بۇ بالىنىڭ بەختى ئوچۇق بولغۇدەك.»

kısmetsiz. s. تەلەيسىز، بەختسىز.

kısmî. s. بىر قىسىم، قىسمەن.

kısrak. is. بايتال.

kıssa. is. ar. ① قىسسە، رىۋايەت. ② سەرگۈزەشت.

kıssahan. is. ئىسلام دۆلەتلىرىدە ھېكايە

سۆزلمگۈچى.
تۆلچەم، مىزان.
kıstas. is. ar.
قىستۇرۇلماق.
kıstırılmak.
① قىستۇرماق. ② قاچالماي‍-
kıstırmak.
دىغان ھالغا چۈشۈرۈپ قويماق:
«Parmağını kapıya kıstırdı —
بارمىقىنى ئىشىككە قىستۇردى.»
قىش:
kış. is.
«Kış geceleri uzun olur — قىش
كېچىلىرى ئۇزۇن بولىدۇ.»
قىشنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن يېنىك
kışçı. is.
بىر جىنايەت ئىشلەپ تۈرمىگە كىرگۈچى.
قىش بويىچە، قىشچە.
kışın. z.
① شۆپۈك، پوست (مېۋە -
kışir. is. ar.
چېۋىلەرنىڭ). ② يەر يۈزى.
سىيۇلۇش، قوپۇرۇلۇش
kışırlanma. is.
(تاختاينىڭ سىرى).
كۈشكۈرتۈش، ئوت قۇيرۇقلۇق.
kışkırtı. is.
كۈشكۈرتكۈچى، ئوت
kışkırtıcı. s.
قۇيرۇقلۇق قىلغۇچى.
كۈشكۈرتۈلمەك.
kışkırtılmak.
① ئۈركۈتۈپ قاچۇرماق
kışkırtmak.
(قۇش ياكى توخۇنى). ② يامان ئىشقا
باشلىماق.
ھەربىي لاگېر.
kışla. is.
قىشلاق.
kışlak, — ğı is.
① قىشنى ئۆتكۈزۈش،
kışlama. is.
قىشلاش. ② يامغۇر ۋە بوراندا پاراخوت‍-
لارنىڭ يولىنى داۋاملاشتۇرماي پورتتا
تۇرۇشى.
قىشلىماق:
kışlamak.
«Askerler siperlerde kışladı —
ئەسكەرلەر لاگېردا قىشلىدى.»
قىشلاتماق.
kışlatmak.
قىشلىق:
kışlık. s.
«Kışlık giyisi — قىشلىق كىيىم.»
قىس، كەم، يېتەرسىز، ئاز:
kıt, — tı. s.
«Bu yıl mahsul kıt — بۇ يىل
مەھسۇلات ئاز.»
① قىتئە. ② ئەسكەرلەر
kıt'a. is. ar.
بىرلىكى. ③ شېئىرنىڭ بىر تۈرى — قىتئە.
④ مەملىكەت. ⑤ پارچە، دانە. ⑥ ھەجىم.
⑦ ھۆسن خەت يېزىلغان لەۋھە:
ئاسىيا قىتئەسى.
«Asya kıt'ası —
ھەجىمى
Kıtası büyük bir kitap—
چوڭ بىر كىتاب.»
→ Kesme.
kıtâ. is. ar.
① قىرغىنچىلىق. ②
kıtal, — li. is. ar.
بىر - بىرىنى ئۆلتۈرۈش.
تولدۇرماق، بىردىماق.
kıtıklamak.
قىممەتسىز، ئەھمىيەتسىز،
kıtıpıyos. s.
ئەسكى:
«Kıtıpıyos bir hayvana binmiş,
ئەسكى ھايۋانغا
sürüyordu —
مىنىپتىكەن، ئەپقېچىپتۇ.»
① ئوتقا پۆچىلانغان قوناق
kıtır. is.
دانىسى. ② يالغان، ئويدۇرما سۆز ياكى
خەۋەر.
يالغانچى.
kıtırcı. s.
غۇچۇر - غۇچۇر:
kıtır kıtır. s.
«Kurt kuzuyu kıtır kıtır yemiş—
بۆرى قوزىنى غۇچۇر - غۇچۇر يېدى.»
قەھەتلەشمەك، قىسلاشماق.
kıtlaşmak.
قەھەتچىلىك، ئاچار-
kıtlık, — ğı. is.
چىلىق، قىسلىق، يېتەرسىزلىك، ئازلىق:
«Tahıl kıtlığı — «ئاشلىق يېتەرسىزلىكى.»
① قىيام، قويۇقلۇق.
kıvam. is. ar.
② ئۇيغۇنلۇق، ماسلىق. ③ ئاساس.
قىيام ھالغا كەل‍-
kıvamlandırmak.
تۈرمەك، قويۇقلاشتۇرماق.

kıvamlanmak. ① قويۇقلاشماق. ② قىيامغا كەلمەك. ③ پىشىپ يېتىشمەك.

kıvanç. is. مەمنۇنلۇق، خۇشلۇق.

kıvandırmak. مەمنۇن قىلماق، خۇش قىلماق.

kıvanmak. مەمنۇن بولماق، خۇش بولماق.

kıvılcım. is. ① ئوت ئۇچقۇنى. ② تۆمۈر ۋە تاشقا ئوخشاش ماددىلارنىڭ قاتتىق سۈركىلىشى ۋە بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇشىدىن ھاسىل بولىدىغان ئوت زەررىلىرى.

kıvılcımlanmak. ئوت ئالماق، تۇتاشماق.

kıvırcık. s. بۇجۇغۇر، بۇدۇر:
«Kıvırcık saç — بۇجۇغۇر چاچ.»

kıvır kıvır. s. بۇجۇر - بۇجۇر:
«Saçları kıvır kıvır — چاچلىرى بۇجۇر - بۇجۇر.»

kıvırmak. ① بۇجۇغۇر قىلماق، بۇدۇر قىلماق. ② بېجىرمەك. ③ ئويدۇرۇپ سۆزلىمەك. ④ ئازماق، چەتلەشمەك:
«1. Saçlarını kıvırmak — چاچلىرىنى بۇدۇر قىلماق.
2. Bu işi onun kadar kimse kıvıramaz — بۇ ئىشنى ھېچكىم ئۇنىڭچىلىك بېجىرەلمەيدۇ.
3. Gene yalanları kıvırmaya başladı — يەنە يالغان ئويدۇرۇشقا باشلىدى.
4. Araba birden bire sağa kıvırdı — ھارۋا بىردىنلا چەتلەشتى.»

kıvırtmak. بۇجۇغۇرلاتماق.

kıvır zıvır. s. ئەھمىيەتسىز، قىممىتى يوق:
«Bu pek öyle kıvır zıvır bir sergi değil — بۇ بەك ئەھمىيەتسىز كۆرگەزمە ئەمەس.»

kıvrak. s. ① جانلىق، تېتىك. ② كېلىشكەن، ياراشقان:
«Kıvrak bir adam — جانلىق بىر ئادەم.
Kıvrak bir kıyafet — كېلىشكەن بىر قىياپەت.»

kıvramak. پۇرلەشمەك.

kıvranmak. ① تولغانماق. ② دەرد تارتماق. قىينالماق:
«Zavallı sesini çıkarmadan kıvraniyor — بىچارە ئۈن - تىن قىلماي، تولغىنىپ تۇرىدۇ.
Yoksulluk içinde kıvranmak — كەمبەغەللىكتە قىينالماق.»

kıvrık. s. ① تولغىماچ، بۇرما، قايرىلما. ② پۈرۈك، قاتلاقلىق:
«1. Kıvrık bıyık — تولغىماچ بۇرۇت.
2. Kıvrık saç — قايرىلما ساچ.
3. Kenarları kıvrık bir elbise — پۈرلىشىپ كەتكەن كىيىم.»

kıvrılmak. ① بۇجۇغۇرلاشماق. ② پۈرلەشمەك. ③ تۈرۈلمەك، تۈگۈلمەك.

kıvrım. bağırsak, — ğı. is. ياغلىق ئۈچەينىڭ كۆتەن بېشى.

kıya. is. ئېغىر جىنايەت.

kıyacı. is. جىنايەتچى.

kıyafet, — ti. is. ar. ① قىياپەت، كۆرۈنۈش. ② قىلىق. ③ كىيىنىش. ④ شەكىل. ⑤ ھەربىي كىيىم.

kıyafetli. s. قىياپەتلىك:
«Asker kıyafetli — ئەسكەر قىياپەتلىك.»

kıyafet.name. is. ar. كىيىم - كېچەك شەكلىنى تونۇشتۇرغان كىتاب.

kıyafetsiz. s. كىيىنىشى، كۆرۈنۈشى سەت.

kıyak. s. گۈزەل، پاساھەتلىك:

«Kiyak bir söz — پاساھەتلىك سۆز.»

kıyakçı. is. ① دو چىققۇچى (قىماردا). ② ئەپپۇنكەش، نەشكەش.

kıyaklaşmak. گۈزەللەشمەك.

kıyaklık,-ğı. is. گۈزەللىك، گۈزەل قىلىق ۋە ھەرىكەت.

kıyam. is. ar. ① ئۆرە (تىك) تۇرۇش. ② ئىسيان. ③ بىر ئىشقا كىرىشىش.

kıyamet,-ti. is. ① قىيامەت، ئاخىرەت (ئۆلۈكلەر تىرىلىپ مەھشەردە توپلىنىدىغان زامان). ② قاتتىق ۋاراڭ - چۇرۇڭ. ③ پالاكەت، بالا - قازا.

kıyas. is. ar. ① قىياس. ② سېلىشتۇرۇش. ③ ئوخشىتىش:

«Bu adamı başkalarına kıyas edemeyiz — بۇ ئادەمنى باشقىلارغا ئوخشىتالمايمىز.

Geçen yıla kıyasla iyidir — ئۆتكەن يىلغا سېلىشتۇرغاندا ياخشى»

kıyasen. قىياسەن.

kıyasıya. z. ① ئۆلگىچىلىك. ② مۇدھىش، شىددەتلىك:

«Kıyasıya vurdu — ئۆلگۈدەك ئۇردى.»

kıyasi. s. ar. قائىدىگە، قانۇنىيەتكە ئۇيغۇن.

kıyaslamak. سېلىشتۇرماق، ئوخشاتماق.

kıyaslanmak. سېلىشتۇرۇلماق، ئوخشىتىلماق.

kıydırmak. ① كەستۈرمەك، قىيدۇرماق، توغراتماق. ② ئوقۇتماق (نىكاھنى).

kıygı. is. ناھەقچىلىككە ئۇچراتماق.

kıygın. is. ناھەقچىلىككە ئۇچرىغۇچى.

kıygınlık,-ğı. is. ناھەقچىلىك.

kıyı. is. ① ياقا. ② ساھىل. ③ كانار، پاسىل:

«Sandal kıyıdan gidiyor — قېيىق سۇ ياقىسىدا كېتىۋاتىدۇ.»

kıyıcı¹. is. ① قىيغۇچى، توغرىغۇچى. ② رەھىمسىز، زالىم.

kıyıcı². is. ① دەريا بويىنى سەيلە قىلغۇچى. ② دېڭىز بويىلىرىنىڭ مۇھاپىزەتچىسى.

kıyıcılık,-ğı. is. رەھىمسىزلىك، شەپقەتسىزلىك، زۇلۇم.

kıyık. s. توغرالغان، قىيىلغان.

kıyılmak. ① قىيىلماق، توغرالماق. ② ئاغرىماق:

«Yorgunluktan hertarafımkıyılıyor— ھارغىنلىقتىن ھەممىلا يېرىم ئاغرىۋاتىدۇ.»

kıyım. is. ① توغرام. ② ناھەقچىلىككە ئۇچراتماق. ③ ناھەقچىلىك قىلماق. ④ كوللېكتىپ ئۆلتۈرۈلۈش.

kıyım kıyım. z. ئىنچىكە، قىيما

«Kıyım kıyım kıymak — قىيما - قىيما توغرىماق.»

kıyımlı. s. قىيىلغان، توغرالغان.

kıyın. is. زۇلۇم.

kıyınmak. ئاغرىماق:

«Vücudum kıyındı.— ۋۇجۇدۇم ئاغرىدى.»

kıyıntı. is. ① ئاغرىق. ② قىرىندى:

«Midemde bir kıyıntı var — ئاشقازىنىمدا بىر كېسەل بار.

Tahta kıyıntısı — ياغاچ قىرىندىسى.»

kıyışmak. ① سۆزلەشمەك. ② تەڭ كەلمەك. ③ جاسارەت قىلماق:

«Sen onunla kıyışamazsın — سەن ئۇنىڭ بىلەن تەڭ كېلەلمەيسەن.»

kıyma. is. قىيما:

«Kıyma bıcağı — گۆش توغراش پىچىقى.»

Kıyma makinası — گۆش توغراش ماشنىسى.»

kıymak. ① توغرىماق. ② كۆزى قىيماق:

«Et kıymak — گۆش توغرىماق.

Paraya kıyarsan bulursun — پۇلغا كۆزۈڭ قىيسلا تاپسەن.»

kıymalı. s. قىيىملىق.

kıymalık,-ğı. is. قىيما قىلىشقا يارايدىغان:

«Kıymalı et — قىيىملىق گۆش.»

kıymet,-ti. is. ar. قىممەت، قەدىر (بىر نەرسىنىڭ قىممىتى).

kıymetlenmek. قەدىر - قىممىتى ئاشماق.

kıymetli. s. ① ماددىي ۋە مەنىۋى قىممىتى بولغان، قىممەتلىك، قەدىرۋە ئېتىبارى بولغان. ② ياخشى كۆرۈلىدىغان، قەدىرلىنىدىغان. ③ ئەھمىيەتلىك. ④ شەرەپلىك.

kıymetsiz. s. قەدىر - قىممىتى بولمىغان، قىممەتسىز.

kıymetşınas. s. قەدىر - قىممەتنى بىلگۈچى.

kıymettar. s. ar. far. قىممەتلىك، قەدىرلىك.

kıymık, - ğı. is. ئۇچلۇق نەرسە (ياغاچ ياكى سۆڭەك):

«Elime kıymık battı — قولۇمغا ئۇچلۇق نەرسە پاتتى.»

kıymıklanmak. ئۇچلۇق هالغا كەلتۈرمەك.

kıyrak. s. يېقىن، قوشنا.

kıyrat,-tı. is. ئالماس، ئۈنچە قاتارلىقلارنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

kız¹. is. قىز:

«Üç kızım var — ئۈچ قىزىم بار.»

kız². is. سۇمبۇلە (يۇلتۇزنىڭ ئىسمى).

kızak. is. چانا.

kızamık,-ğı. is. قىزىل (كېسەل):

«Çocuğum kızamık hastalığına tutuldu — بالام قىزىل كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالدى.»

kızamıkçık,-ğı. is. قىزىلغا ئوخشاش ۋە ئۇنىڭدىن يېنىك بالىلار كېسىلى، ئىسكارلاتىنا.

kızamıklı. s. قىزىل چىققان:

«Kızamıklı çocuk — قىزىل چىققان بالا.»

kızan¹. is. ① ئوغۇل بالا، ياش يىگىت. ② قوراللىق يېزا يىگىتى.

kızan². is. جۈپلىشىش، ھەۋىسى قوزغىلىش، كۈيلەش (هايۋان).

kızanlamak. كۈيلىمەك.

kızarmak. ① قىزارماق. ② خىجىل بولۇپ يۈزى قىزارماق. ③ تاۋىدا پىشۇرماق:

«1. Domatesler kızarmaya başladı — پەمىدورلار قىزىرىشقا باشلىدى.

2. Bu sözü işitince kızardı — بۇ سۆزنى ئىشتىپ يۈزى قىزاردى.

3. Bu et iyi kızarmış — بۇ گۆش ياخشى پىشىپتۇ.»

kızartı. is. ① قىزىرىپ قالغان يەر. ② ئۇششاق چېكىم - چېكىم قىزىللار. ③ قىزىل داغ. ④ قىزىللىق.

kızartıcı. s. خىجىل بولۇشقا سەۋەب بولىدىغان، خىجىل قىلىدىغان.

kızartmak. ياغدا قىزارتماق، پىشۇرماق:

«Balık kızartmak — بېلىق پىشۇرماق.»

kız.böceği. is. يىڭنىغۇچ (هاشارات).

kızdırılmak. ① تاۋىدا ياكى ياغدا پىشۇرۇلماق. ② ئاچچىقلانماق.

kızdırmak. ① ئاچچىقىنى كەلتۈرمەك. ② ئىسسىتماق، ياغدا قىزدۇرماق.

kızgın. s. ① ئىسسىق، قىزىق. ② خاپا. ③ بۇرغۇسىغا كىرگەن، كۈيەككە كىرگەن:
«Kızgın yağ — قىزىق ياغ.
Kızgın bir boğa — بۇرغۇسىغا كىرگەن بۇقا.»

kızgınlık, – ğı. is. ① قىزىقلىق، ئىسسىقلىق. ② خاپىلىق. ③ چىشى ھايۋانلارنىڭ كۈيەككە كىرىشى، كۈيلىشى.

kızgırmak. (يىلان) جارقىرىماق، چىرقىرىماق.

kızıl. s. ① قىزىل. ② ھەددىدىن ئارتۇق:
«Kızıl bayrak — قىزىل بايراق.
Kızıl deli — قىپقىزىل سارالڭ.»

kızıl· ay. is. قىزىل كرېست.

kızıl· baş. is. شىئە مەزھىپىنىڭ بىر تارمىقىغا بېرىلگەن نام.

kızılca. s. ① قىزىلغا مايىل، قىزغۇچ. ② ئاياللار يۈزىگە سۈرىدىغان ئەڭلىك. ③ ئالتۇن ئاقچا، ئالتۇن.

kızıl . haç. is. öz. قىزىل كرېست جەمئىيىتى.

kızıl· kanad. is. قىزىل قاناتلىق بېلىق.

kızıllık, – ğı. is. ① قىزىللىق. ② شەپەق:
«Akşam kızıllığında — ئاخشام شەپىقىدە.»

kızılmak. خاپا بولماق:
«Böyle şeylere kızılırmı? — بۇنداق ئىشلارغىمۇ خاپا بولغۇلۇقمۇ؟»

kızılsı. s. قىزىلغا مايىل، قىزغۇچ.

kızıltı. is. ① سۇس قىزىل. ② بىر يەرگە ئەكس ئەتكەن قىزىللىق.

kızışık. s. شىددەتلىك.

kızışmak. ① ئىسسىماق، شىددەتلەنمەك، ئۇلغايماق. ② قىزىشماق. ③ ھايۋانلارنىڭ جىنسىي تەلپى ئاشماق:
«Kavga kızıştı — جېدەل ئۇلغايدى.
Güreşçiler kızıştı — چېلىشچىلار قىزىپ كەتتى.»

kızıştırmak. ① قىزىشتۇرماق، ئۇلغايتماق، شىددەتلەندۈرمەك. ② ھەۋىسىنى ئاشۇرماق.

kız· kardeş. is. قىز قېرىنداش، ھەمشىرە.

kızlık, – ğı. is. قىزلىق.

kızmak. ① قىزىماق، ئىسسىماق. ② خاپا بولماق، ئاچچىقلانماق. ③ كۈيەككە كىرمەك:
«Tavanın sapı kızdı — تاۋىنىڭ سېپى قىزىپ كەتتى.»

kibar. s. ar. ① ئالىيجاناب، ئۇلۇغ. ② يېقىشىق، يارىشىملىق:
«O pek kibardır, öyle sözler söylemez — ئۇ بەك ئالىيجاناب ئادەم، ئۇنداق سۆزلەرنى قىلمايدۇ.
Kibar bir giyim — ياراشقان بىر كىيىم.»

kibarlaşmak. ① ئالىيجانابلاشماق. ② كىبىرىسى ئاشماق.

kibarlık, – ğı. is. ① ئالىيجانابلىق. ② كىبىرلىك.

kibir. is. ar. كىبىر، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش.

kibirlenmek. كىبىرىسى ئاشماق، ئۆزىنى چوڭ تۇتماق:

kibirli. s. كىبىرلىك، تەكەببۇر.

kibrit, – ti. is. ar. ① سەرەڭگە. ② توغرا يول كۆرسەتكۈچى. ③ قىزىل.

kibritçi. s. ① سەرەڭگە ساتقۇچى.

② پىخسىق، بىخىل.
kibritlik, -ği. is. سەرەڭگە قويۇلىدىغان يەر.
kibutz. is. ئىسرائىلىيىدە دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى.
kifayet, -ti. is. ar. يېتەرلىك، تولۇق.
kifayetli. s. يېتەرلىك.
kifayetsiz. s. يېتەرسىز.
kifoz. is. fr. ① دۈك. ② دۈمچەك.
kihalet, -ti. is. ① سۈرمە تارتىش. ② كۆز دوختۇرى.
kikirik. s. is. ① ھەم ئېگىز، ھەم زەئىپ ئادەم. ② خاسىڭ، يەر ياڭىقى.
kikla. is. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
kiklon. is. yun. شىددەتلىك بوران، قۇيۇنتاز.
kil. is. ھەيكەلتىراشلىقتا ئىشلىتىلىدىغان يېپىشقاق توپا، سېغىز توپا.
kile. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى:
«Bir kile buğday— بىر كىلە بۇغداي.»
kiler. is. far. يېمەك - ئىچمەك ئامبىرى.
kilim. is. ① پالاز. ② كەمبەغەل ۋە دەرۋىشلەرنىڭ كىگىز كىيىمى.
kilimçi. is. پالاز توقۇغۇچى ياكى ساتقۇچى.
kilimçilik, -ği. is. پالازچىلىق.
kilise. is. yun. ① چېركاۋ. ② خرىستىئان مەزھەپلىرى.
kilisi. is. شور بېسىپ كەتكەن، شورلۇق.
kilit, -di. is. ① قۇلۇپ. ② چاق ئوقىنىڭ چوكىسى. ③ ئاتىنىڭ پېشانىسىدىكى ئاق قاشقا:
«Sandık kiliti — ساندۇق قۇلۇپى.»
kilitçi. is. قۇلۇپساز.
kilitçilik, -ği. is. قۇلۇپسازلىق.

kilitlemek. ① قۇلۇپلىماق، قۇلۇپ سالماق. ③ سولاپ قويماق.
kilitlenmek. ① قۇلۇپلانماق، سولانماق. ② مەھكەم باغلانماق.
kilitletmek. ① قۇلۇپلاتماق، سولاتقۇزماق، ئەتكۈزمەك.
kilitli. s. قۇلۇپلاقلىق، ئېتىكلىك:
«Kilitli bir sandık — قۇلۇپلاقلىق ساندۇق.»
kiliz. is. قومۇش.
kilizman, kilizmen. is. قومۇشلۇق.
kilk. is. قومۇش قەلەم.
killi. s. سېغىزلىق:
«Killi toprak — سېغىزلىق توپا.»
kilo. is. yun. كىلو:
«1. Kilo almak — سەمرىمەك.
2. Kilo vermek — ئورۇقلىماق.
3. Bir kilo et — بىر كىلو گۆش.»
kilo. gram. is. yun. كىلوگرام، كىلو.
kilo. gram kuvvet. is. كىلوگرام كۈچ.
kilo. gram metre. is. yun. كىلوگرام مېتر.
kilo. metre. is. yun. كىلومېتر.
kilo. vat. is. كىلوۋات.
kils. is. ar. ھاك تېشى، بور.
kilsî. s. ar. بورلۇق.
kilüs. is. yun. خىلۇس (ئۈچەي چاۋىسى، لىمفا قانىلىدىكى سۈيۇقلۇقنىڭ ئاشقازان ئاستى بېزى، ئۆت، ئۈچەي سۈيۇقلۇقلىرى بىلەن قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان، كىلاتالىقنى يوقاتقان سۈتسىمان سۈيۇق جىسىم).
kilye. is. ar. بۆرەك.
kilyevi. s. بۆرەكسىمان.
kim. كىم:

« Bunu kim yaptı? — بۇنى كىم قىلدى؟

Kim çalışırsa kazanır — كىم ئىشلىسە چىشلەيدۇ.»

kimlik, -ği. is. ① سالاھىيەت. ② شەخسىي گۇۋاھنامە:

«Kimlik belgesi — شەخسىي گۇۋاھنامە، نوپۇس دەپتىرى.»

kimi, kimisi. بەزى، بەزىسى:

« kimi gelir, kimi gelmez — بەزىسى كېلىدۇ، بەزىسى كەلمەيدۇ.

Bu evlerin kimisi küçüktür — بۇ ئۆيلەرنىڭ بەزىسى كىچىك.»

kimişke. is. تەگلىمات، گۈللۈك كىگىز.

kimino. is.japon. ياپونلۇق ئەر - ئاياللار كىيىدىغان يېڭى، ئېتەكى ئۇزۇن كىيىم.

kimse. is. ① كىملىكى نامەلۇم. ② ھېچكىم:

« Içerde oturan kimseleri — ئىچكىرىدە ئولتۇرغانلار.

Bugün kimse gelmedi — بۈگۈن ھېچكىم كەلمىدى.»

kimsecik, -ği. is. ھېچكىم، ھېچ كىشى.

kimsesiz. s. ① ئىگە - چاقىسىز، قارانچۇقى بولمىغان. ② كىشىسىز، يالغۇز:

«Kimsesiz çocuk — ھېچكىمى يوق بالا.»

kimsesizlik, -ği. is. ① يالغۇزلۇق. ② ئىگە - چاقىسىزلىق.

kimüs. is. yun → **Kilüs.**

kimya. is. ar. خىمىيە:

«Kimya harbi — خىمىيۋى ئۇرۇش.»

kimyaci. is. خىمىك، خىمىيىگەر.

kimyager. is. ar. خىمىك.

kimyasal. s. خىمىيۋى.

kimyavi. s. → **Kimyasal.**

kimyoni. is. زەيتۇن رەڭگىدە.

kin. is. far. ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت:

«Kin beslemek — ئۆچمەنلىك ساقلىماق.»

kinaye. is. ar. كىنايە، تەنە:

«Kinaye yoluyla söylemek — كىنايە يولى بىلەن سۆزلىمەك.»

kinayeli. s. كىنايىلىك، تەنىلىك.

kinci. s. ئاداۋەت ساقلىغۇچى.

kindar. s. far. → **Kinci.**

kineskop. is. fr. كىنېسكوپ (تېلېۋىزور ئاپپاراتىدا تەسۋىر كۆرسەتكۈچى لامپا).

kinetik. s.yun. ھەرىكەت، ھەرىكەتچان.

kip, -pi. is. ① ئۆلگە، ئەندىزە، قېلىپ، مودېل. ② سۈپەت:

«Bir maddenin şekli bir kiptir, ağırlığı ise sanlarından biridir — بىر ماددىنىڭ شەكلى بىر سۈپەت، ئېغىرلىقى بولساساندىن بىرىدۇر.»

kir. is. ① كىر. ② خىجالەتچىلىك. ③ داغ:

«Gömleğin kiri — كۆڭلەكنىڭ كىرى.»

kira. is.ar. ئىجارە، كىرا:

«Ev sahibi kira almaya gelecek — ئۆي ئىگىسى ئىجارە ھەققىنى ئېلىشقا كېلىدۇ.»

kiracı. is. ① ئىجارىكەش. ② ئىجارىگە (كىراغا) بەرگۈچى:

«Biz bu atı kıra aldık — بىز بۇ ئاتنى كىراغا ئالدۇق.»

kiralamak. ① ئىجارىگە بەرمەك. ② ئى-

جارىگە ئالماق:

«Evi ona kiraladım, atı ondan kira aldım — ئۆينى ئۇنىڭغا ئىجارىگە بەردىم، ئاتنى ئۇنىڭدىن ئىجارىگە ئالدىم.»

kiralanmak. ئىجارىگە بېرىلمەك.

kiralı. s. ئىجارىگە ئېلىنغان، ئىجارىگە بېرىلگەن.

kiralık. s. كىرالىق، ئىجارىگە بېرىلىدىغان، ئىجارىگە ئېلىنىدىغان:

«Kiralık birçok yer var, amâ çok pahalı — ئىجارىگە ئالغىلى بولىدىغان كۆپ يەر بار، ئەمما پۇلى قىممەت.»

kiraz. is. yun. گىلاس.

kirazlık, — ğı. is. گىلاسلىق، گىلاس باغچىسى.

kirde. is. زاغرا (كۆممىقوناق ئۇنىدىن يېقىلغان).

kirdebil. is. چوڭ ھەرە.

kireç. is. ئاھاك، بور، شور:

«Kireç taşi — ئاھاك تېشى.»

kireççi. is. ئاھاك چىقارغۇچى ۋە ساتقۇچى.

kireçlemek. ئاھاك ئارىلاشتۇرماق.

kirçeli. s. شورلۇق:

«Kireçli su — شورلۇق سۇ.

Kireçli toprak — شورلۇق تۇپا.»

kireç· yeren. s. شوردىن قورقىدىغان (ئۆسۈملۈك).

kireçsiz. s. شورسىز.

kiremit, — di. is. yun. كاھىش.

kiremitçi. is. خۇمدانچى، كاھىش ياسىغۇچى.

kiremitçilik,· ği. is خۇمدانچىلىق.

kiremit · hane. is. خۇمدان.

kiriş. is. تارا (سازنىڭ)، كىرىچ.

kirişçi. is. تارا ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

kirişlemek. كىرىچ تارتماق، كىرىچنى كەرمەك.

kirizme. is. yun. ئاغدۇرۇش (يەرنى).

kirkit, — ti. is. خالۋاپلار ئىشلىتىدىغان تارغاق.

kirlemek. پاسكىنا قىلماق، كىر قىلماق.

kirlenmek. ① كىرلەنمەك، بۇلغانماق. ② يۈزى چۈشمەك، ئابرويى تۆكۈلمەك. ③ ھەيز كۆرمەك. ④ داغ چۈشمەك، نومۇسىغا زەرەر يەتمەك:

«Hava kirlendi — ھاۋا بۇلغاندى.»

kirletmek. ① كىر قىلىۋەتمەك. ② يۈزىنى چۈشۈرمەك، ئىناۋىتىنى تۆكمەك. ③ نومۇسىغا تەگمەك. ④ پاسكىنا قىلىۋەتمەك:

« Ter yakamı kirletti — تەر ياقامنى كىر قىلىۋەتتى.

Böyle bir şüphe insani kirletir — بۇنداق گۇمان ئىنساننىڭ ئابرويىنى تۆكىدۇ.»

kirli. s. ① پاسكىنا. ② ھەيز كۆرگەن. ③ غۇۋا (نۇر).

kirlilik, — ği. is. پاسكىنىلىق.

kirloz. s. پاسكىنا.

kirm. is. osm. قۇرت، ھاشارات.

kirman. is. قەلئە، ئىستىھكام.

kirmen. is. يىپ ئېگىرگەندە ئېگىرىلگەن يىپنى ئورىدىغان يىك، ئۇرچۇق.

kirnas. is. تەرەتخانىنىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى.

kirog rafi. is.fr. ئالقان ۋە ئالقان سىزىقلىرىغا قاراپ بەخت ـ تەلەي ھەققىدە سۆزلەش، پال ئېچىش.

kromegali. is. fr. قول ۋە ئاياغـلار- نىلڭ ئادەتتىن تاشقىرى چوڭـىيىپ كېتىشى.

kiropraksi. is. fr. ئۇۋۇلاپ داۋالاش ئۇسۇلى.

kiropraktör, – rü. is.fr. ئۇۋۇلاپ داۋالىغۇچى دوختۇر.

kirpi. is. zool كىرپە.

kirpik, – ği. is. كىرپىك.

kirpiksi. s. كىرپىككە ئوخشاش.

kirtik, – ği. is. گىلەمنىڭ چۈرىسـ دىكى پەۋاز.

kirtil. is. بېلىق تۇتىدىغان سېۋەت.

kirve. is. يېقىن دوست (ئەركەكلەر).

kispet, – ti. is. ياغلىق چېلىشتا چېـ لىشچىلار كىيىدىغان تار چاپان.

kisvé. is. ar. قىياپەت، تاشقى كۆرۈ- نۈش، كىيىم - كېچەك.

kişi. is. كىشى، شەخس:

«Bizi iki kişi aradi — بىزنى ئىككى كىشى ئىزدىدى.»

kişilik, – ği. is. ① كىشىلىك. ② ئىنـ سانىيەت:

«Iki kişilik yemek — ئىـكـكـى كىشىلىك تاماق.

Bu kişilik bir eylemdir — بۇ ئىنسانلارچە بىر ھەرىكەتتۇر.»

kişilik . dışı. s. ئىنسانلىققا خىلاپ.

ki şilikli. s. — ئىنسانىيەتلىك، ئادەمـ گەرچىلىك.

kişiliksiz. s. ئادىمگەرسىز، ئىنسانىـ يـەتسىز.

kişisel. s. شەخس، خۇسۇسىي.

kişi . zade. s. far. مەشھۇر.

kişmiş. is. far. كىشمىش (ئۈزۈم).

kişnemek. كىشنىمەك (ئات قاتارلىقلار).

kişver. is. far مەملىكەت.

kitabe. is. ar. يېزىـق، ئويمـا خەت (بىنا، ئىشىك ياكى مازار تېشىغا ئويۇلـ غان خـەت).

kitab . evi. is. كىتاب سېتىلىدىـغان يەر، كىتابخانا.

kitap, – bı. is. ar. كىتـاب:

«Kitap okumak — كىتاب ئوقۇماق.»

kitapçı. s. كىتاب ساتقۇچى.

kitapçılık, – ğı. is. كىتابچىلىق.

kitap · hane. is. كىتابخانا.

kitaplık,– ği. is. ① كىتاب ئىشكاپى. ② كۇتۇپخانا.

kitapsiz. s. ① كىتابـى يوق. ② تۆت مـۇقەددەس كىتـابـتىـن ھېچبىـرىگە ئىشەنـمەيـدىغان دىنسىز.

kitap · sever. is. كىتاب يىغقۇچى.

kitara. is. ispan. → Gitar.

kitle. is. ar. ئامما.

kitlemek. قۇلـۇپـلىمـاق، تـاقـىمـاق، سولىماق.

kitli. s. تـاقـاقـلىق، قۇلۇپـلاقـلىق، سولاقلىق.

kitman. is. ar. بىلگەنلىرىنى سۆزلىـ مەيدىغان ئادەم، ئاغزى چىڭ.

kiyan. is. far. ① يۇلتۇز. ② مەركەز.

kiyaset, – ti. is. زېرەكلىك، ئاقىلانە ھەرىكەت.

kiyasetli. s. ئەقىللىق، زېرەك.

kiyasetsiz. s. ئەقىلسىز، دۆت.

kiyojenik. is. ئىككى قات بولۇپ قېـ لىشىغا سەۋەب بولماق، ھامىلدارقىلىپ قويماق.

kizip, – zbi. is. ar. يالغان.

kizir. is. مۇئاۋىن يېزا باشلىقى.

klâkson. is. ing. دۇدۇك، سىگنال (ماتورلۇق قاتناش ۋاستىلىرىنىڭ).

klamp. is. fr. ئوپېراتسىيىدە تومۇرلارنى قىسىپ قويىدىغان قىسقۇچ.

klârnet, — ti. is. fr. پۈۋلەپ چالىدىغان بىر خىل ساز.

klâsik. is. fr. كلاسسىك:

«Klâsik eserler — كلاسسىك ئەسەرلەر.»

klik. is. گۇرۇھ:

«Dört kişilik klik — تۆت كىشىلىك گۇرۇھ.»

klinik. is. fr. كلىنىكا (كېسەللەرنى داۋالاش بىلەن، ئىلمىي تەكشۈرۈش ئىشلىرى ۋە ئوقۇغۇچىلار تەجرىبە ئېلىپ بارىدىغان شىپاخانا).

kliring. is. ing. تاشقى سودىدا مال ئالماشتۇرۇش.

klişe. is fr. قاپارتما يېزىق ياكى رەسىم.

kloroz. is. yun. ① ياش قىزلاردىكى قانسىزلىق. ② ئۆسۈملۈكلەرنىڭ سارغىيىپ كېتىش كېسەللىكى.

klüp. is. ing. كۇلۇب.

koalisyon. is. fr. بىرلەشمە، بىرلەشكەن:

«Geçici koalisyon hükümeti — ۋاقىتلىق بىرلەشمە ھۆكۈمىتى.»

kobra. is. كۆزەينەكلىك يىلان.

koca[1]. is. ئەر:

«Kocaya varmak — ئەرگە تەگمەك.»

koca[2]. s. ① چوڭ، زور. ② ياشانغان، قېرى:

«Koca bir bahçemiz var — زور بىر باغچىمىز بار.»

koca . kari. is. ① قېرى خوتۇن، ② موما.

kocalamak, kocalaşmak. قېرىماق، ياشانماق.

kocalı. s. ئېرى بار، ئەرلىك (ئايال).

kocalık. s. قېرىلىق، ياشانغانلىق.

koçalmak. قېرىماق، ياشانماق.

kocaltmak. قېرىشقا سەۋەب بولماق.

kocamak. قېرىماق، ياشانماق.

kocaman. s. چوڭ، زور، بەستلىك:

«Kocaman bir ayak kabi — چوڭ بىر ئاياغ كىيىمى.»

kocasız. s. ئەرسىز، تۇل.

kocasızlık, — ğı. is. ئەرسىزلىك، تۇللۇق.

kocuşmak. قۇچاقلاشماق.

koç, — çu. is. قوچقار.

koçak. s. ① يۈرەكلىك. ② مەرد، سېخى.

koçam. is. قوش ئۇچۇم.

koçkar. is سوقۇشتۇرۇش ئۈچۈن يېتىشتۈرۈلگەن قوچقار.

koçlanmak. قىرانلىققا يەتمەك (يىگىت).

koçmak. ① قۇچاقلىماق. ② ئاشماق، ئۆتۈپ كەتمەك.

koçu. is. ① قەدىمكى زامان ساياھەت ھارۋىسى. ② ئېگىز سېلىنغان ئامبار.

kodaman. s. → Kocaman.

kodein. is. yun. تەركىبىدە ئەپيۇن بولغان يۆتەل دورىسى.

kodeks. is. lât. دورىلارنىڭ تەركىبى، ياسىلىشى ۋە ئىشلىتىلىشى قاتارلىقلار يېزىلغان كىتاب.

kodes. is. تۈرمە، قاماقخانا، گۇندىخانا.

kof. s. ① پور، كاۋاك. ② قاپاقباش، تۇتۇرۇمسىز:
«Kof adam — تۇتۇرۇمسىز ئادەم.»
kofluk, – ğu. is. ① بوشلۇق. ② تۇ- تۇرۇمسىزلىق.
kofre. is. fr. كىچىك قۇتا.
kofti. is. ئويدۇرما، يالغان.
koğalamak. قوغلىماق، تەقىپ ئەتمەك، ئىزدىمەك.
koğcu. s. پىتنە - پاسات تېرىغۇچى، كاللا سوقۇشتۇرغۇچى.
koğuş. is. چوڭ ياتاق، كوللېكتىپ ياتاق.
kok, – ku. is. ing. كوكس كۆمۈرى.
kokak. s. سەت پۇراق، بەتبۇي.
kokard. is. fr. كاكار:
«Askerlerin şapkalarında kokart olabilir — ئەسكەرلەرنىڭ شەپكىسىدە كاكار بولىدۇ.»
koket, – ti. s. fr. بەك ياسانچۇق (ئايال).
koklamak. پۇرىماق.
koklaşmak. ① بىر - بىرىنى پۇراشماق. ② چۈشىنىشمەك:
«Hayvan koklaşa koklaşa, insan konuşa konuşa — هايۋان پۇرىشا پۇرىشا، ئادەم سۆزلىشە سۆزلىشە (تونۇشىدۇ).»
koklatmak. پۇراتماق:
«Bahçesinde meyvalar doluyor, amâ kimseye koklatmaz — بېغىنى مېۋىلەر بېسىپ كەتسىمۇ ھېچكىمگە پۇراتمايدۇ (بۇ بەرمەسلىك مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ).»
kokmak. پۇرىماق، پۇراق چاچماق، پۇراپ قالماق:
«Çül gibi kokuyor — گۈلدەك پۇراۋاتىدۇ.
Bu et kokmuş — بۇ گۆش پۇراپ قاپتۇ.»
kokmuş. s. ① پۇراق كىرىپ قالغان، ئىقسىپ قالغان. ② ھۇرۇن:
«Kokmuş adam — ھۇرۇن ئادەم.»
kokona. is. خرىستىئان ئاياللىرىغا بېرىلگەن نام.
kokoroz. is. ① مىسىر بۇغدىيى. ② سېسىق نەرسە.
kokot, – tu. is. fr. پاھىشە ئايال.
kokoz. s. ئۆزىنى باي قىلىپ كۆرسەتكۈچى.
kokozlamak. بەتخەجلىك قىلىپ پۇلىنى تۈگەتمەك.
kokteyil. is. ① ئەبجەش ھاراق. ② چاي ئولتۇرۇشى، چاي زىياپىتى.
koku. is. پۇراق، ھىد، بۇي:
«1. Güzel koku — گۈزەل پۇراق.
2. Pis koku — سېسىق پۇراق.
3. Kokusunu çıkarmamak — پۇرىقىنى چىقارماسلىق.
4. Kokusunu almak — مەخپىي تۇتۇلغان نەرسىنى بىلىۋالماق.»
kokulu. s. ① پۇراقلىق. ② مەززىلىك پۇرايدىغان.
kokusuz. s. پۇراقسىز، پۇرىقى يوق.
kokuşmak. سېسىپ بۇزۇلۇپ پۇراق پەيدا قىلماق.
kol. is. ① قول. ② يەڭ. ③ پۇتاق، شاخ. ④ رول (ماشىنا). ⑤ چالغۇ ئەسۋابلارنىڭ سېپى. ⑥ تارماق، شۆبە. ⑦ رازۋېتكا قىسىم. ⑧ ئەترەت. ⑨ قانات:

1. Bazi sıra dağlar bir kaç kola ayrılır — بەزىبىر تاغ تىزمىلىرى بىرقانچە تارماقق ئايرىلىدۇ.

2. Dil kurumunun sözlük kolu — تىل جەمئىيىتىنىڭ لۇغەت شۆبىسى.

-3. Sağ kol — ئوڭ قانات.

4. Sol kol — سول قانات.»

kola. is. it. ① شىلىم. ② پاستا (ياكو).

kolaçan. is. ئايلىنىپ يۈرۈپ كۆزەت قىلىش، كۆزدىن كەچۈرۈش:

«Şuraları bir kolaçan edeyim — شۇ يەرلەرنى كۆزدىن كەچۈرۈپ كېلەي.»

kolan. is. ئۇلاڭ، تۆشلۈك.

kolay. s. ئوڭاي، ئاسان، قولاي:

«Kolay iş. — ئوڭاي ئىش.»

kolayca. s. ئىنتايىن ئاسان، ئاسانلا، ئاسانلىقچە.

kolaycacık. z. ئاسانلا، ئوڭايلا، ئوڭايلىق بىلەن.

kolaylamak. بىر ئىشنىڭ ئاز بىر قىسمى قالماق.

kolaylanmak. تۈگەشكە ئاز قالماق.

kolaylaşmak. ئاسانلاشماق، ئوڭايلاشماق.

kolaylaştırmak. ئاسانلاشتۇرماق، ئوڭايلاشتۇرماق.

kolaylik, — ğı. is. ① ئاسانلىق، ئوڭايلىق، قولايلىق. ② ئىمكانىيەت:

«Kolaylığım olsaydı, ben borcumu öderdim — ئىمكانىيەت بولسا ئىدى، قەرزىمنى تۆلەپ بولاتتىم.»

kolçak, — ğı. is. ① بارماقسىز پەلەي. ② يەڭنىڭ كىر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن جەينەككىچە قەدەر تارتىۋالىدىغان يەڭلىك.

koldaş. is. خىزمەتداش.

koldaşlik, — ğı. is. خىزمەتداشلىق.

kolej. is. fr. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ دەرىجىسىدىكى مەخسۇس مەكتەپ.

koleksiyon. is. fr. كوللېكسىيە (مەلۇم بىر سىستېمىدا تەرتىپكە سېلىنغان ۋە ئىلمىي، بەدىئىي ۋە تارىخىي جەھەتتىن ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان بىر تۈردىكى نەرسىلەر توپلىمى، مەسىلەن: كىتاب، پوچتا ماركىسى، پۇل قاتارلىقلار).

koleksiyoncu. is. كوللېكسىيە توپلىغۇچى.

kolektif. s. fr. كوللېكتىپ.

kolektivizm. is. fr. كوللېكتىۋىزم.

kolera. is. yun. خولېرا (كېسەل).

koli. is. fr. پوچتا خالتىسى.

kollamak. ① كۈتمەك، كۆزەتمەك، ② قوللىماق. ③ دىققەت قىلماق:

«1. Firsat kollamak — پۇرسەت كۈتمەك.

2. O, her zaman zayifları kollar — ئۇ ھەر ۋاقىت ئاجىزلارنى قوللايدۇ.

3. Sağını, sulunu kollıyarak konuşmak — ئالدى - كەينىگە قاراپ - راق گەپ قىلماق.»

kolluk[1], — ğu. is. ① يەڭ ئۇچى، مانجەت. ② يەڭنىڭ كىر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن جەينەككىچە قەدەر كىيىۋالىدىغان يەڭلىك.

kolluk[2]. is. ساقچى ياكى ژاندارما.

kolon. is. fr. (مەتبۇئاتتا) ستون.

koloni. is. fr. ① مۇستەملىكە. ② كۆچمەنلەر ۋە ئۇلارنىڭ تۇرغان يېرى. ③ بىر مەملىكەتتە تۇرۇشلۇق چەت ئەللىك. ④ توپلام.

kol . ordu. is. ئۈچ دىۋىزىيىدىن تەركىب تاپقان ھەربىي قوشۇن، جۈن، جۈنتۈەن، كورپۇس.

koltuk. is. öz. ① قولتۇق (ئادەمنىڭ قولتۇقى). ② يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق. ③ شەھەر ئەتراپى، خالى يەر.

koltukçu. is. ① كونا ئۆي جابدۇقلىرىنى ئېلىپ ساتقۇچى. ② يالاقچى، خۇشامەتچى.

koltuklanmak. ① قولتۇقلىماق. ② ماختاپ كۆككە كۆتۈرمەك:

«Bohçasını koltuklayıp evden çıktı — بوغچىسىنى قولتۇقلاپ ئۆيدىن چىقتى.»

koltuklu. s. قولتۇق تىرەپ ئولتۇرىدىغان:

«Koltuklu sandalye getirilmiş mağazalara — قولتۇق تىرەپ ئولتۇرىدىغان ئورۇندۇق كەلتۈرۈلۈپتۇ ماگىزىنلارغا.»

koltukluk, — ğu. is. كىيىمنىڭ تەر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن قولتۇق ئىچىگە تىكىلگەن پارچە رەخت.

kolye. is. fr. بويۇنغا ئېسىلىدىغان زىننەت بويۇملىرى.

koma. is. yun. ھوشسىزلىنىش، بىھوشلۇق.

komandit, — ti. is. fr. شىركەتچىلىك.

kombina. is. rus. كومبىنات:

«Tarım kombinası يېزا ئىگىلىك كومبىناتى.»

kombinezon. si. .fr ① تەدبىر. ② ئاياللارنىڭ ئىچ كۆڭلىكى، رۇباشكىسى.

komedi. is. yun. كومېدىيە.

komedya. is. yun. → **Komedi.**

komik. s. fr. ① كۈلدۈرگۈچى، قىزىقچى. ② كۈلكىلىك.

komiklik, — ği. is ① كۈلكىلىك. ② قىزىقچىلىق.

komintern. is. rus. — كومىنتېرن خەلقئارا كوممۇنىست تەشكىلاتى، ئۈچىنچى ئىنتېرناتسىئونال.

komiser. is. fr. كومىسسار.

komiserlik, — ği. is. كومىسسارلىق.

komisyon is. fr. ①ھەيئەت، كومىسسىيون. ② شېرىنكانە، تاپان ھەققى، چاي پۇلى.

komisyoncu. is. دەللال، بىدىك.

komita. is. lât. مەخپىي توپىلاڭچى تەشكىلات.

komite. si. fr. ① كومىتېت. ② ھەيئەت:

«Parti komitesi — پارتىيە كومىتېتى.»

komod is. fr. تارتمىلىق ئىشكاپ.

komodin. is. it. تومپۇچكا.

komodor. si. ing. دېڭىز ئادمىرالى دەرىجىلىك ئوفىتسېر.

kompartıman. is. fr. ۋاگونلار ئارىسىدىكى كىچىك ئۆي.

kompas ,kumpas. is. fr. كومپاس.

kompliman. is. fr. كۆڭۈل ئاۋۇتقۇچى سۆز.

komplo si. fr. مەخپىي (يوشۇرۇن) پىلان:

«Onlar komplo düzenliyorlar — ئۇلار مەخپىي پىلان تۈزەۋاتىدۇ.»

komposto. is. it. مۇراببا، ۋارىنا:

«Elma kompostosu. — ئالما مۇراببىاسى.»

kompozisyon. is. fr. يېزىش قائىدىسى، يېزىقچىلىق ساۋاتى.

kompozitör, — rü. is. fr. كومپوزىتور.

komprador. is. sp. ئايرىم مەملىكەتلەردىكى يەرلىك ئەكسىيەتچى بۇرژۇئازىيە، بۇلار چەت ئەل مونوپولىيىچىلىرى بىلەن

ئالاقىدار بولۇپ، ئۆز مەملىكەتلىرىگە چەت ئەل كاپىتالىنىڭ كىرىشىگە ياردەم بېرىدۇ.

kompresör, – rü. is. fr. كومپرېسسور. (① هاۋا ياكى باشقا گازنى سىقىپ تۇرىدىغان ماشىنا. ② ئوپېراتسىيە ۋاقتىدا قان تومۇرلىرىنى قىسىپ قويىدىغان مەخسۇس ئەسۋاب).

komsomol. is. كومسومول (كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى).

«Çin komsomolları — جۇڭگو كومسوموللىرى.»

komşu. is. قوشنا:

«Bu da komşunun çocuğu — بۇمۇ قوشنىنىڭ بالىسى.

Komşu ülke — «قوشنا مەملىكەت.

komşuluk, – ğu. is. قوشنىدارچىلىق:

«Bu mahalledekiler o kadar komşuluk değil — بۇ مەھەللىدىكىلەرنىڭ قوشنىدارچىلىقى ئۇ قەدەر ئەمەس.»

komuta. is قوماندانلىق (ۋەزىپە).

komutan. is. قوماندان:

«Takım komutanı — «پەيجاڭ.

komutanlık, – ğı. is. قوماندانلىق.

komünist. is. fr. كوممۇنىست:

«Çin komünist partisi — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى.»

komünistlik, – ği. is. كوممۇنىستىك.

komünizm. si. fr. كوممۇنىزم:

«Son hedefimiz komünizmdir — ئاخىرقى نىشانىمىز كوممۇنىزمدۇر.»

komün, – nü. is. fr. كوممۇنا، گۇڭشې.

konak[1], – ğı. is. ① مەنزىل، ئۆتەڭ، قونالغۇ. ② بىر كۈنلۈك يول. ③ چوڭ ۋە كۆركەملىك ئۆي. ④ ھۆكۈمەت دائىرىلىرى. ⑤ مېھمان:

«Buradan orası, beş konaktır — بۇ يەردىن ئۇ يەرگىچە بەش ئۆتەڭدۇر.»

konak[2]. is. بوۋاقلارنىڭ بېشىدا پەيدا بولىدىغان كېپەك، تەمرەتكە.

konakçı. si. كوللېكتىپ سەپەردە مەنزىلگە ئالدىن بېرىپ ياتاق تەييارلىغۇچى.

konaklamak. سەپەر ئۈستىدە بىر يەردە قونۇپ قالماق.

konar . göçer. s. is. كۆچمەنلىك، مۇقىم ئولتۇراقلاشمىغان، قونار - كۆچەر.

konca. is. far. غۇنچە، پورەك.

konç, – cu. is. ① قونچ. ② قىلىچۋازلىق تەنھەرىكىتىدە قولقاپ ئۈستىگە كىيىلىدىغان تېرە يەڭلىك:

«Çizme koncu — «ئۆتۈك قونچى.

konçerto. is. ti. تەڭكەش قىلىپ چېلىنىدىغان مۇزىكا.

konçlu. s. قونچلۇق:

«Konçlu potin — «قونچلۇق بەتىنكە.

konçsuz. s. قونچسىز.

kondarmak. ئۈستىگە قۇرماق، ئۈستىگە ئىلاۋە قىلماق.

kondilom. is. ئىششىق.

kondroblast, – tı. is. fr. كۆمۈرچەك ھۈجەيرىسى.

kondrojen. si fr. كۆمۈرچەككە ئايلىنىدىغان ئاساسىي ماددا.

kondrojenez. is. fr. كۆمۈرچەكلەرنىڭ ھاسىل بولۇشى.

kondromatoz. is. fr. ئەركەكلەردە بولىدىغان سۆڭەك كېسىلى.

kondrotomi. is. fr. كۆمۈرچەكلەرنىڭ، قوۋۇرغا كۆمۈرچىكىنىڭ ئوپېراتسىيە يولى بىلەن كېسىلىشى.

kondoktor, kondüktör. si. fr. پويىزدا بىلەتكە قارىغۇچى ۋە ۋاگون ئىشلىرىغا قارىغۇچى خادىم.

konfederasyon. is. fr. ① بىرلىك، ئورتاقلىق. ② دۆلەتلەرنىڭ قۇرغان بىرلىكى.

konferans. is. fr. ① كونفرېنسىيە، ۋەكىللەر يىغىنى. ② دوكلات يىغىنى:
«Ahmet konferans verdi — ئەخمەت دوكلات بەردى.»

konferansçı. is. دوكلات بەرگۈچى.

konfeti. is. it. قەغەز قىيىقچىسى (خۇشاللىق كۈنلەردە كىشىلەرنىڭ ئۈستىگە چېچىلىدىغان رەڭلىك قەغەز پارچىلىرى).

konfeksiyon. is. fr. ① ھەر خىل چوڭلۇقتىكى تەييار كىيىم - كېچەك. ② كىيىم تىكىش سېخى.

konfeksiyuncu. is. تەييار كىيىم - كېچەك ساتقۇچى.

konfor. is. fr. ئوڭشايلىق، ماددىي راھەتلىك.

konformist, – ti. is. s. fr. ئۆرپ - ئادەتلەرگە ۋە قائىدە - يوسۇنغا ماس كېلىدىغان (ئادەم).

konfoçius. is. كۇڭزى.

konfoçiusçu. s. is. كۇڭزىچى.

konfoçiusçuluk, – ğu. is. كۇڭزىچىلىق، كۇڭزى تەلىماتى، كۇڭزى پەلسەپىسى.

kongre. is. fr. قۇرۇلتاي:
«Parti kongresi — پارتىيە قۇرۇلتىيى.»

konkasör, – rü. is. fr. تاش چېقىش ماشىنىسى.

konkur. is. مۇسابىقە، بەيگە.

kokurhipik. is. fr. ئات بەيگىسى (ئات بىلەن بولىدىغان تەنھەرىكەت).

konmak[1]. ① قونماق. ② قىسقا مۇددەت ئورۇنلاشماق. ③ چېدىر قۇرۇپ ئولتۇرماق:
«1. Yolcuların çoğu bu hana konar — يولۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسى بۇ يەردە قونىدۇ.
2. Yürükler yazın bu dağa konarlar — ساياھەتچىلەر يازدا بۇ تاغدا بولىدۇ.
3. Güvercinler oda üzerine konar — كەپتەرلەر ئۆينىڭ ئۈستىگە قونىدۇ.
4. Bıldırcın ağaca konmaz — بۆدۈنە دەرەخقە قونمايدۇ.»

konmak[2]. قويماق، سالماق، سېلىپ قويماق:
«Yemeğe tuz konur — تاماققا تۇز سېلىنىدۇ.»

konsa. is. ئۈچار قۇشلارنىڭ تاشلىقى.

konsekans. is. گۈزقاراش، چۈشەنچە.

konsept, – ti. is. پىكىر، ئۇقۇم.

konser. is. fr. سەنئەت كېچىلىكى.

korserto. → Konçerto.

konservatuvar. is. fr. مۇزىكا - تىياتىر مەكتىپى.

konserve. is. fr. كونسېرۋا (بوزۇلماس ئۈچۈن ھاۋا كىرمەيدىغان قىلىپ بېكىتىلگەن قاچىغا سېلىنغان يېمەكلىك).

konservecilik, – ği. is. كونسېرۋا - چىلىق.

konsey. is. fr. ① ھەيئەتلەر يىغىنى. ② ھەيئەتلەر يىغىنى ئېچىلىدىغان يەر.

konsistans. is. ① قويۇقلۇق، زىچلىق، پىششىقلىق. ② زىددىيەتسىزلىك، بىردەكلىك.

konsolide. s. fr. مۇددىتى ئۇزارتىلغان (قەرز).

konsolos. is. lât. كونسۇل، ئەلچى.

konsolos . hane. is. كونسۇلخانا، ئەلچىخانا.

konsolosluk, — ğu. is. كونسۇللۇق.

konsulta. is. it. كونسۇلتاتسيه (① بىر كېسەلنى بىرقانچە دوختۇرنىڭ بىرلىكتە تەكشۈرۈشى. ② بىرقانچە دوختۇرنىڭ بىر كېسەل توغرىسىدا چىقارغان بىرلەشمە قارارى).

konsül, — lü. is. it. ① قەدىمىي رۇم دۆلىتىدە ھەر يىلى سايلىنىغان ئىككى دۆلەت باشلىقىدىن بىرى. ② 1799 - يىلىدىن 1804 - يىلىغىچە فرانسىيىدە ئۈچ دۆلەت باشلىقىنىڭ ھەربىرى.

konsültasyon. is. fr. → **Konsülto.**

kontrol. is. fr. تىزگىنلەش.

kontrolcu. is. تىزگىنلىگۈچى.

kontrollu. s. تىزگىنلەنگەن.

konu. is. ① ماۋزۇ. ② مەزمۇن:
«Bir kitabın konusu — بىر كىتابنىڭ مەزمۇنى.
Bugün kadınların kurtuluşu konusunda demeç vereceğim — بۈگۈن ئاياللارنىڭ ئازادلىقى دېگەن ماۋزۇدا سۆز سۆزلەيمەن.»

konuk. is. مېھمان، قوناق.

konukçu. is. مېھماندار (مېھمانغا ھەمراھ بولغۇچى).

konuk . evi. is. مېھمانخانا، مېھمان ئۆيى.

konuklamak. مېھمان قىلماق، قوناق قىلماق.

konukluk. is. مېھمانخانا، قونۇقلۇق.

konu . komşu. is. قولۇم - قوشنىلار:
«Konu.komşumun yardımıyla ateşi söndürüverdiler — قولۇم - قوشنىلارنىڭ ياردىمى بىلەن ئوتنى ئۆچۈرۈپ ئالدى.»

konuk . sever. s. مېھماندوست، قوناقسۆەر:
«Uygurlar konuksever halktır — ئۇيغۇرلار مېھماندوست خەلقتۇر.»

konuk . severlik, — ği. is. مېھماندوستلۇق.

konulmak¹. قونماق.

konulmak². قويۇلماق، سېلىنماق:
«Yemeğe yağ konulmalı — تاماققا ياغ قويۇلۇشى لازىم.»

konum. is. ۋەزىيەت.

konuş. is. ① قونۇش. ② ۋەزىيەت. ③ مەۋقە.

konuşkan. s. سۆزمەن، گەپچى.

konuşma. is. سۆز، نۇتۇق.

konuşmak. ① سۆزلىمەك، گەپ قىلماق. ② سۆزلەشمەك، گەپلەشمەك.
«1· Çocuk daha konuşamiyor — بالا تېخى گەپ قىلالمايدۇ.
2· Dilsizler sadece el işaretleriyle konuşurlar — گاچىلار قول ئىشارىتى بىلەنلا سۆزلىشىدۇ.
3· Iki arkadaş konuşa konuşa yürüyorlar — ئىككى ئاغىنە سۆزلىشە - سۆزلىشە كېتىۋاتىدۇ.
4· Işiniz üzerinde konuşamadık — ئىشىڭىز ھەققىدە سۆزلىشەلمىدۇق.»

konuşturmak. سۆزلەتمەك، سۆز قىلدۇرماق.

konuşuk. is. كېلىشىم.

konuşulmak. سۆزلىشىلمەك.

konuf¹. is. ① مېھمانخانا. ② ياتاق.

konut². is. نۇقتا:
«Yazımın önemli konutunu anladın mi? — ماقالەمنىڭ مۇھىم نۇقتى...

سىنى چۈشەندىڭمۇ؟»

konyak. is. كانيەك (هاراق).

konvoy. is. ing. ① بىر يەرگە كوللېكتىپ هالدا كېتىۋاتقان قاتناش ۋاستىلىرى يەنى كالون. ② بىر يەرگە ئەۋەتىلگەن ئادەملەر:

«Otobüs konvoyu — ئاپتوبۇس كالونى.

Esirler konvoyu — ئەسىرلەر كالونى.»

kooperafif. is. fr. كوپېراتىپ:

«Tarım kooperatifi — دېھقانچىلىق كوپېراتىپى.»

kooperatifçi. is. كوپېراتىپ ئەزاسى.

kooperatifleşmek. كوپېراتىپلەشمەك.

koordinasyon. is. fr. ماسلىشىش، ئۇيغۇنلىشىش، هەمكارلىشىش:

«Bir birimizle koordinasyonda bulunmalı — بىر - بىرىمىزگە ماسلىشىشىمىز كېرەك.»

koparılmak. قوپۇرۇلماق، قولغا چۈشۈرۈلمەك.

koparmak. قوپۇرماق، قومۇرماق، ئۈزمەك، يۇلماق، قولغا چۈشۈرمەك:

«Çiçek koparmak — گۈل ئۈزمەك.

Aradan kâr mi koparmak istiyorsun? — ئوتتۇرىسىدىن پايدا تېپىشنى ئويلاۋاتامسەن؟»

kopartmak. قوپۇرتماق، ئۈزدۈرمەك، يۇلدۇرماق، قولغا چۈشۈرتمەك.

kopça. is. yun. ① تۈگمە، قارماق، ئىلمەك. ② يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ تىرنىقى.

kopçalamak. تۈگمىلىمەك، ئىلمەك بىلەن تاقىماق.

kopçalı. s. تۈگمىلەكلىك، ئىلمەكلىك.

koperasin. is. fr. تۆمۈر سۇلفاتى.

kopil. is. rom. ① هاياسىز ئوغۇل بالا. ② هارامزادە (بالا).

kopkolay. s. بەك ئوڭاي، بەك ئاسان.

kopmak. ① ئۈزۈلمەك. ② سۆكۈلمەك. ③ بولماق، چىقماق. ④ بەك ئاغرىماق:

«1. Ip koptu — يىپ سۆكۈلدى.

2. Düğme koptu — تۈگمە ئۈزۈلدى.

3. Ağac kökünden koptu — دەرەخ يىلتىزىدىن قومۇرۇلدى.

4. Harp koptu — سوقۇش بولدى.

5. Fırtına kopacak — بوران چىقىدۇ.

6. Belim koptu — بېلىم ئاغرىدى.

7. Bağırsaklarım kopuyor — ئۈچەي - باغرىم ئۈزۈلۈپ كېتەي دېدى.»

kopoy. is. zool. سالپاڭ قۇلاق ۋە تۈكى قىسقا ئوۋ ئىتى.

koprostaz. is. fr. قەۋزىيەت، ئىچىنىڭ قېتىپ كېتىشى.

kopsi kefali. is. بېشىنى كەسمەك:

«Bizim horozu kopsikefali ettim — بىزنىڭ خورازنىڭ بېشىنى كېسىۋەتتىم.»

kopuk, -ğu. s. ① ئۈزۈك، سۆكۈك، يۇلۇنغان. ② پۇلسىز، سەرگەردان:

«Kopuk düğme — ئۈزۈك تۈگمە.»

kopukluk, -ğu. is. ① ئۈزۈك. ② هالسىزلىق. ③ سەرگەردان.

kopuz. is. müz. قوۇز (قىرغىزلارنىڭ).

kopya, kopye. is. fr. كوپىيە، ئەسلى نۇسخا.

kopyacı, kopyeci. is. كۆچۈرگۈچى (ئىمتىهاندا).

kor. is. ① چوغ. ② «kolordu» سۆزىنىڭ قىسقارتمىسى. ③ قىزىل:

«Kor dudaklı — قىزىل لەۋ (كالپۇك).

Kor gibi — قىپقىزىل.»

korakor. is. fr. sp. بوكستا ئىككى بوكسچىنىڭ بەك يېقىن ئارىلىقتا مۇشتلىشىشى.

koral,-li. is. fr. دىنىي غەزەل ياكى مۇزىكا.

koralakat,-tı. is. مارجان رەڭلىك ھېقىق.

koralin. is. fr. مارجان رەڭگىدىكى ھېقىق.

koram. is. دەرىجە رېتى.

kor. amiral. is. دېڭىز ئارمىيەسىدە جياڭجۈن (گېنېرال)، لېتېنانت، جۇڭجياڭ.

kordela is. it. لېنتا:

«Sergi için kordela kesmek — كۆرگەزمىنىڭ لېنتىسىنى كېسمەك.»

kordiplomatik is. ئەلچىلەر ھەيئىتى، كونسۇللار ھەيئىتى.

kordon. is. fr. ① يىپەك باغ. ② سائەت ياكى مېداللىرىنى ئاسىدىغان زەنجىر. ③ ئىنچىكە زەنجىر. ④ كۆزەتچى.

kordon koymak — كۆزەتچى قويماق.

kor. general. is. گېنېرال لېيتېنانت، جۇڭجياڭ.

koridor. ir. fr. ① دەھلىز، كارىدور، ئارىلىق. ② قاپچىغاي.

korindon. is. hint. ئالماس شىپات، كوروند، كاربوروند، كرېمنىي كاربىدى.

koriza. is. tıp. زۇكام، تۇماۋ.

korkak. s. قورقۇنچاق، قورققاق، جاسارەتسىز.

korkaklık,-ğı. is. قورقۇنچاقلىق، قورققاقلىق، يۈرەكسىزلىك.

korkmak. ① قورقماق، ئۈركمەك، چۆچۈمەك. ② يۈرەكسىزلىك قىلماق:

«Gölgesinden korkmak — كۆلەڭگىسىدىن قورقماق.»

korku. is. قورقۇش، قايغۇ، غەم، ئەندىشە، تەھلىكە:

«1. Hastalık korkusu — ئاغرىق قايغۇسى.

2. Yalnış yapmak korkusu — خاتا ئىشلەشتىن قورقۇش.

3. Yollarda korku kalmadı — يوللاردا تەھلىكە يوق.»

korkulmak. ① قورقماق. ② غەم قىلماق، ئەندىشە قىلماق:

«Böyle şeylerden korkulurmu?— بۇنداق نەرسىلەردىن قورقۇلۇرمۇ؟

- Fırtına çıkacağından kurkuluyor — بوران - چاپقۇن چىقىشىدىن ئەندىشە قىلىنىۋاتىدۇ.»

korkulu. s. ① قورقۇنچلۇق. ② تەھلىكىلىك:

«Korkulu bir rüya — قورقۇنچلۇق بىر چۈش.

Bu korkulu işe girişmeyin — بۇ تەھلىكىلىك ئىشقا كىرىشمىگىن.»

korkuluk, -ğu. is. ① قارانچۇق، يالغان ئادەم. ② دۈشمەندىن ساقلىنىش ئۈچۈن ياسالغان پوتەي، سېپىل. ③ كارغا كەلمەس (ئادەم):

«Bostan korkuluğu — قوغۇنلۇققا تىكىلگەن قارانچۇق.»

korkunç. s. قورقۇنچ، ئاجايىپ:

«Korkunç bir manzara — ئاجايىپ بىر مەنزىرە.»

korkusuz. s. ئەندىشىسىز، بىخەتەر.

korkusuzluk, -ğu. is. بىخەتەرلىك.

korkutmak. قورقۇتماق، چۆچۈتمەك، تەھدىت ئەتمەك.

korluk, – ğu. is. ماڭغال، سەندەل.

korna. is. it. ماشىنا سىگنالى.

korniş. is. fr. پەردە ئاسقۇچ.

koro. is. yun. خور.

korsa, korse. is. fr. خوتۇن - قىزلار بېلىگە باغلىۋالىدىغان بەلباغ (بەلنى ئىنچىكە قىلىش ئۈچۈن).

korsan. is. it. دېڭىز قاراقچىسى.

korsanlık, – ğı. is. دېڭىز قاراقچىلىقى.

kort, – tu. is. ing. چويلا توپ مەيدانى.

koru. is. ئورمان.

korucu. is. ئورمان مۇھاپىزەتچىسى.

koruculuk, – ğu. is. ئورمان مۇھاپىزەتچىلىكى.

koruk, – ğu. is. پىشمىغان ئۈزۈم.

koruluk, – ğu. is. ئورمانلىق.

korumak. قوغدىماق، ئاسرىماق، مۇھاپىزەت قىلماق:

«Duvari yağmurdan korumak için iyi boyamışlar — تامنى يامغۇردىن ساقلاش ئۈچۈن كېلىشتۈرۈپ ئاقلىشىپتۇ.

Özgürlüğü korumak — ئەركىنلىكنى مۇھاپىزەت قىلماق»

korunmak. ئۆزىنى مۇداپىئە قىلماق:

«Düşmandan korunmak için epeyce silahlanmak gerekir — دۈشمەندىن مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن خېلى ئوبدان قوراللىنىش لازىم.»

koruyucu. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى، مۇھاپىزەت قىلغۇچى.

korvet, – ti. is. بىر خىل كىچىك ئۇرۇش پاراخوتى.

koskoca. s. چوڭ، چوپچوڭ:

«Koskoca delikanlı oldu — چوپ-چوڭ يىگىت بولۇپ قالدى.»

koskocaman. s. ناھايىتى چوڭ.

koskoslanmak. تەكەببۇرلاشماق.

kosmodise. is. fr. دۇنيانىڭ ۋە قانۇنلارنىڭ مەنتىق ۋە ئەخلاق جەھەتتىن تەتقىق قىلىنىشى.

kosmos. is. yun. ئالەم، دۇنيا، كائىنات.

kostak. s. نازۇك، چىرايلىق كىيىنگەن.

kostaklanmak. نازۇكلاشماق، چىرايلىق كۆرۈنۈشكە تىرىشماق.

kostoktomi. is. fr. قوۋۇرغىنى ئېلىپ تاشلاشتا قوللىنىلىدىغان پىچاق.

kostotomi. is. قوۋۇرغىنى كېسىش ئوپېراتسىيىسى.

kostüm, – mü. is. fr. كاستۇم-بۇرۇلكا، بىر قۇر كىيىم.

kostümlük s. is. كاستۇم - بۇرۇلكىلىق.

koşa. s. ① بىر ۋاقىتتىكى. ② تەپمۇتەڭ، تەڭپۇڭ.

koşalık, – ğı is. تەڭلىك، تەڭپۇڭلۇق، باراۋەرلىك.

koşarmak. بالىسى ئۆلگەن بىر ھايۋانغا ئانىسى ئۆلگەن بىر ھايۋان بالىسىنى ئەمگۈزۈپ چوڭ قىلماق.

koşma. is. ① يۈگۈرۈش. ② قوشاق. ③ شىنا.

koşmak[1]. ① قوشماق:

«Atları arabaya koşmak — ئاتلارنى ھارۋىغا قوشماق.»

koşmak[2]. ① يۈگۈرمەك. ② قوغلىماق. ③ ئارقىسىدا يۈرمەك (بىرىنىڭ):

«1. Çocuk koşurken düştü — بالا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يىقىلىپ چۈشتى.
2. Iki yıldır bu işin peşinden koşuyorum — ئىككى يىل بولدى بۇ ئىشنىڭ ئارقىسىغا چۈشكىلى.
3. Birinin yardımına koşmak — بىرىنىڭ ياردىمىگە ئىنتىلمەك.»

koşturmak. ① قوشتۇرماق. ② يۈگۈرۈتمەك، چاپتۇرماق. ③ قوغلاتماق.

koşu is. يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى.

koşucu. is. يۈگۈرگۈچى (تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىدە).

koşuk, — ğu. is. قوشاق، بېيىت، نەزم.

koşul. is. ئىمكان، شەرت، شارائىت:
«Iyi koşullarda yaşiyoruz — ياخشى شارائىتلاردا ياشاۋاتىمىز.»

koşum. is. هارۋا جابدۇقلىرى.

koşun. is. ① قوشۇن. ② سەپ.

koşuşmak. يۈگۈرەشمەك.

kotarmak. ① بوشاتماق. ② بۆلمەك، بۆلۈشتۈرمەك. ③ تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك. ④ هەل قىلماق:
«Yemeği pişirip kotardı — تاماقنى پىشۇرۇپ بۆلۈشتۈردى.
Bir işi kotarmadan başkasına girişmemeli — بىر ئىشنى تۈگەتمەيلا باشقىسىنى قىلىشقا كىرىشمەسلىك كېرەك.»

kotas, kotaz. is. ① بەزى قۇشلارنىڭ بېشىدىكى تاجىسى. ② قوتاز.

koton. is. ar. ① پاختا. ② يۇڭ رەخت.

kova. is. چېلەك، سوغا.

kovalamak. قوغلىماق.

kovalamaca. is. قوغلاشماق ئويۇنى (بالىلارنىڭ).

kovan. is. ① هەسەل هەرىلىرىنىڭ ئۇۋىسى ئۈچۈن ياسالغان ساندۇق. ② بىرەر سايمانىنىڭ ساپ ئورنىتىدىغان تۆشۈكى.

kovanlık, — ğı. is. ① هەسەل هەرىسى ساندۇقلىرى قويۇلغان يەر.

kovboy. is. ing. پادىچى (كالا باققۇچى).

kovcu. s. پىتنە - پاساتچى.

kovculuk, — ğu is. پىتنە - پاساتچىلىق.

kovdurmak. كاللا سوقۇشتۇرماق، يامانلىماق.

koverkot, — tu. is. ئاتقا مىنىشتە ۋە ئوۋچىلىقتا كىيىلىدىغان كىيىملىك رەخت.

kovlamak. كاللا سوقۇشتۇرماق، يامانلىماق.

kovmak. ① سۆز بىلەن چاقماق، دەشنام بەرمەك. ② قوغلاپ چىقارماق. ③ ئىزىغا چۈشمەك، تەقىپ قىلماق.

kovuk, — ğu. is. كاۋاك:
«Ağaç kovuğu — دەرەخ كاۋىكى.
Diş kovuğu — چىش كاۋىكى.»

kovuklu. is. كاۋاكلىك، ئىچى بوش.

kovulmak. ① دەشنام يېمەك. ② قوغلانماق:
«Düşman topraklarımızdan kovulmalı — دۈشمەن تۇپراقلىرىمىزدىن قوغلىنىشى لازىم.»

kovuntu. is. قوغلاندى.

kovuşturmak. ئارقىسىغا چۈشمەك، تەقىپ قىلماق.

koy. is. كىچىك دېڭىز قولتۇقى.

koyacak. is. نەرسە - كېرەكلەر قويۇلىدىغان قاچا:
«Dolap, sandık, sepet, tabak, bardak, kafes, kutu birer koyacaktır—

سېۋەت، تاۋاق، ئىستاكان، قەپەس، قۇتا
قاتارلىقلار نەرسە — كېيەرەك قويۇلىدىـ
غان قاچىلاردۇر.»

koyak, – ğı is. ۋادە، ئۇزۇن كەتكەن
ئويمانلىق.

koyar. is. ئىككى ئاقار سۇنىڭ بىرىـ
لەشكەن يېرى.

koymak, komak. قويماق، سالماق:
«1. Kâğıdı cebine kodu — قەغەز-
نى يانچۇقىغا سالدى.
2. Hertarafa nöbetçi konmuşlar —
ھەر تەرەپكە نۆۋەتچى قويۇشۇپتۇ.
3. Beni çok aç kodular — مېنى
خېلى ئاچ قويۇشتى.
4. Yemğe tuz komak — تاماققا
تۇز سالماق.
5. Imza koydu — «ئىمزا قويدى.

koyu. s. ① قويۇق. ② تۇم قارا.
③ نەق:
«1. Koyu süt — قويۇق سۈت.
2. Koyu kırmızı — قارا (تۇم) قىزىل.
3. Koyu renk — قويۇق رەڭ.
4. Koyu karşı devrimci — نەق
ئەكسىلئىنقىلابچى.»

koyu koyu. s. بەك قويۇق.

koyulaşmak ① قويۇقلاشماق، ② چوڭـ
قۇرلاشماق:
«Sohbet gitgide koyulaştı — سۆھـ
بەت بارغانسېرى چوڭقۇرلاشتى.»

koyulaştırıcı. is. يېپىشقاقلىقنى
ئاشۇرۇش ۋە قويۇقلاشتۇرۇش ئۈچۈن بۇ
ياققا ئارىلاشتۇرۇلىدىغان باشقا نەرسە.

koyulaştırmak. قويۇقلاشتۇرماق.

koyulmak. ① كىرىشمەك، باشلىماق.
② قويۇلماق، قويۇقلاشماق:
«Fabrika çalışmaya koyuldu —
زاۋۇت ئىشقا كىرىشتى.»

koyutmaçı, –cı is. ① قويۇقلاشتۇرۇلـ
غان سۈيۇقلۇق. ② سۈتنى قويۇقلاشتۇـ
رۇپ سالغان ئىرىش.

koyun[1]. is. ① قوي. ② بەك ياۋاش:
«Sincang koyunu — «شىنجاڭ قويى.

koyun[2]. is. قويۇن:
— «Annesi çocuğunu koynuna aldı —
ئانا بالىسىنى قوينىغا ئالدى.
Hepimiz vatanın koynunda yetiş-
tik — ھەممىمىز ۋەتەننىڭ
قوينىدا ئۆستۇق.»

koyunculuk, – ğu. is. قويچىلىق
(ئوقەت):

koyuntu. is. غەم – غۇسسە.

koyu. vermek. قويۇۋەتمەك.

koz. is. كوزىر (قارت ئويۇنىدا).

koza. is. غوزا:
«Pamuk kozası — «كېۋەز غوزىسى.

kozacı. is. پاختا سودىسىدا ساتقۇچى
بىلەن ئالغۇچىنى باھادا كېلىشتۈرگۈچى.

koza. hane. is. يىپەك غوزىسىنى
قويىدىغان يەر.

kozmoloji. is. كوسمولوگىيە (ئالەمـ
نىڭ تۈزۈلۈشى توغرىسىدىكى بىلىم).

köçek, – ği. is. ① تايلاق، بوتىلاق.
② ئايال مىجەز ئەركەك. ③ قىلىقسىز
(ئايال، قىز).

köçeklemek. بوتىلىماق.

köfte. is. far. كوتلېت (قىيما گۆشتىن
پىشۇرۇلغان).

köftün is. far. كالىلارغا يېدۈرۈلىدىـ
غان چىگىتتىن ياسالغان پوم.

köhne. s. far. كونا، ۋاقتى ئۆتكەن،

مودىدىن قالغان:
«Köhne bir ev — كونا ئۆي.»
köhneleşmek. ① كونىرىماق، ئەسكىرەپ كەتمەك. ② مودىدىن قالماق.
köhnelik, – ği. is. كونىلىق.
kök, – kü. is. ① يىلتىز. ② تەكتى، ئاستى. ③ ئاساس، مەنبە. ④ تۆپ:
«1. Ağaç kökü — دەرەخ يىلتىزى.
2. Işi kökünden temizlemeli — ئىشنى تېگى - تەكتىدىن پاكىزلاش لازىم.
3. O ailenin kökü belli değil — ئۇ ئائىلىنىڭ تېگى - تەكتى ئېنىق ئەمەس.»
kökdeş. is. تومۇرداش، تۇرداش نەرسىلەر.
köke. is. قەدىمىي ھەربىي پاراخوتى.
köken. is. ① پىلەك. ② ئەسلى نەسلى:
«Bu kökende üç karpuz var — بۇ پىلەكتە ئۈچ تاۋۇز بار.
Bu işçi kökenli kadrodur — بۇ ئىشچى نەسلىدىن كادىردۇر.»
kökertmek. كۆچەت يېتىشتۈرمەك، كۆكەرتمەك.
köklemek. قومۇرماق، يىلتىزى بىلەن قومۇرماق.
köklenmek, kökleşmek. يىلتىز تارتماق، بىخلانماق.
köklü. s. يىلتىزلىق:
«Köklü bitki — يىلتىزلىق ئۆسۈملۈك.»
kök. sakız. is. كۆك سېغىز (كاۋچۇك ئىشلەپچىقارغىلى بولىدىغان ئوت).
kölçer. s. بۇغداي كېسىلى.
köle. is. قۇل.
köleleştirmek. قۇللاشتۇرماق.
kölelik, – ği. is. قۇللۇق:
«Kölelik sistemi — قۇللۇق سىستېمىسى.»
kölemen. is. قۇللاردىن تەركىب تاپقان ئەسكەرلەر.
kömür. is. s. ① كۆمۈر. ② قاپقارا:
«Kömür saçlı — قاپقارا چاچلىق.»
kömürcü. is. ① كۆمۈرچى (ساتقۇچى). ② پاراخوتتا، فابرىكىدا ئوچاققا كۆمۈر توشۇغۇچى.
kömürcülük, – ğü. is. كۆمۈرچىلىك.
kömürleşmek. كۆمۈرلەشمەك.
kömürleştirmek. كۆمۈرلەشتۈرمەك.
kömürlük, – ğü. is. كۆمۈرلۈك، كۆمۈرخانا.
kön. s. كۆن.
könek, – ği. is. سۇ قاچىسى.
könü. is. ئادىل، ھەققانىيەتلىك.
könülük, – ğü. is. ئادالەت، ھەققانىيەت.
köpek, – ği. is. ئىت:
«1. Ev köpeği — ئۆي ئىتى.
2. Av köpeğı — ئوۋ ئىتى.
3. Tasmalı köpek — مەخسۇس ئۆگىتىلگەن ئىت.»
köpek. ayısı. is. ئىت ئېيىقى.
köpek. balığı. is. ئىت بېلىقى.
köpekgiller. is. ئىت تىپىدىكى ھايۋانلار.
köpeklemek, köpeklenmek. كۈچۈكلىنىپ يالۋۇرماق.
köpeklik, – ği. is. ئىتلارچە، ئىتلاردەك خۇشامەت قىلماق.
köpek. memesi is. قولتۇققا چىقىدىغان چىقان ياكى كۆتى يوغان.
köpek. üzümü. is. ئىت ئۈزۈمى.

köpoğlu, – nu. is. ① ئىتنىڭ بالىسى (تىل ئۇچۈن قوللىنىدۇ). ② مەككار، قۇۋ.

köpoğluluk, – ğu. is. مەككارلىق، قۇۋلۇق.

köprü. is. كۆۋرۈك:
«Çan - cang köprüsü — چاڭجياڭ كۆۋرۈكى.»

köprü. başı. is. كۆۋرۈكنىڭ باشلانغان ھەم تۈگىگەن يېرى.

köprüçü. is. ① كۆۋرۈك ياسىغۇچى. ② لەيلىمە (سال) كۆۋرۈك سالغۇچى.

köprüçülük, – ğü. is. كۆۋرۈكچىلىك:
«Çin köprüçülüğü — جۇڭگو كۆۋرۈكچىلىكى.»

köpük, – ğü. is. ① ماغزاپ. ② بۇژغۇن. ③ كۆپۈك:
«Sabun köpüğü — سوپۇن ماغزىپى.
Deniz köpüğü — دېڭىز بۇژغۇنى.
Çorpa köpügü — شورپا كۆپۈكى.»

köpüklenmek. كۆپۈكلەنمەك.

köpülemek. كۆرپە شىبىرىماق (يوتقان، قاتارلىقلارنى).

köpürmek ① كۆپمەك. ② ئاچچىقلانماق. ③ ماغزاپلانماق، كۆپۈك پەيدا بولماق:
«Bu sözü duyunca öyle bir köpürdüki — بۇ سۆزنى چۈشىنىش بىلەنلا شۇنداق ئاچچىقلاندىكى ...»

köpürtmek. ① كۆپتۈرمەك. ② ئاچچىقلىنىشقا سەۋەب بولماق.

kör[1] s. ① كور، قارىغۇ، ئەما. ② قاشاڭ، ئۆتمەس. ③ نۇرسىز. ④ ھەل قىلغىلى بولمايدىغان (مەسىلە). ⑤ تۆشۈكى يوق (يىڭنە). ⑥ غاپىل:
«Kör makas — قاشاڭ قايچا.
Kör lamba — نۇرسىز چىراغ.»

kör[2]. is. سۇرمە (كۆزگە سۈرتىلىدىغان قارا بوياق).

kör. bağırsak, – ğı. is. قارىغۇ ئۈچەي.

kör. düğüm. is. ① يەشكىلى بولمايدىغان تۈگۈن. ② ھەل قىلىنىشى قىيىن بولغان مەسىلە:
«Bu kördüğüm sorun — بۇ ھەل قىلىشقا قىيىن مەسىلە.»

kör. ebe. is. كۆزنى تېڭىپ قويۇپ باشقا بىرىنى تۇتىدىغان بالىلار ئويۇنى.

körelme. ① قۇرۇشۇش، قۇرۇپ قېلىش (ئادەم ئەزاسى ياكى ھۈجەيرىنىڭ ناتوغرا ئۇزۇقلىنىشى ئارقىسىدا بوشىشىپ قۇرۇپ قېلىشى). ② سېزىش ئىقتىدارىنى يوقىتىش.

körelmek. ① ئوتنىڭ ئۆچۈشكە باشلىشى، بۇلاقنىڭ قۇرۇشقا باشلىشى. ② قاشاڭلاشماق. ③ قۇرۇشقا باشلىماق (بۇلاق، قۇدۇق). ④ ئەھمىيىتىنى يوقاتماق. ⑤ پائالىيەتچانلىقىنى يوقاتماق:
«Bicak körleşti — پىچاق قاشاڭلىشىپ كەتتى.»

köreltmek. ئۆتكۈرلۈكىنى يوقىتىپ قاشاڭلاتماق.

köreşe. is. قار ئۈستىدىكى مۇز قاتلىمى.

kör. fare. is. zool. قارىغۇ چاشقان.

körfez. is. yun. دېڭىز قولتۇقى.

kör. kuyu. is. سۈيى قۇرۇپ كەتكەن قۇدۇق.

kör · kütük. is. ئۆزىنى بىلەلمىگۈدەك مەست.

körlemeden. z. قارىغۇلارچە، ھېچ دىققەت قىلماستىن، نىشانسىز، چۈشەنـ

مەستىنى.

körlenmek, körleşmek. ① قاشاڭـ لاشماق. ② كارغا كەلمەس ھالغا كەلـ مەك. ③ ئۇنۇمسىز ھالغا كەلمەك. ④ ئېتىبارىنى يوقاتماق، ⑤ يارا پۇتۇشكە يۈزلەنمەك.

«Bıcak körleşti — پىچاق قاشاڭلاشتى.»

körleştirmek. قاشاڭلاشتۇرماق:

«Makası körleştirdi — قايچىنى گاللاشتۇردى.»

körlük, — ğü. is. ① ئەمالىق. ② قارىغۇلارچە، ئەخمەقلەرچە ئىش. ③ غاپىللىق.

kör. ocak. is. بالىسىز (پەرزەنتسىز). ئائىلە.

körpe. s. ① يېڭى ئۈزۈلگەن مېۋە، كۆكتات. ② ياش، يېتىلىۋاتقان (ئادەم):

«Körpe hıyar — يېڭى ئۈزۈلگەن تەرخەمەك.»

körpecik. s. يېڭى، بەك ياش.

körsümek. كۈچىدىن قالماق، ئۆچۈشكە باشلىماق.

körtüm. is. چۈك ئېگەر.

körük, — ğü. is. كۆرۈك، شامال ساندۇقى:

«Demirci körüğü — تۆمۈرچى كۆرۈكى.»

körükçü. شامال ساندۇقى تارتقۇچى، كۆرۈك باسقۇچى.

körüklemek. ① كۆرۈك بىلەن پۈۋلىمەك، ئۇلغايتماق. ② كۈشكۈرتمەك:

«Ateşi körükleyin — ئوتنى ئۇلغايتىڭ.»

Kötülükçükörükleniyor — ئەسكىلەر كۈشكۈرتىلىۋاتىدۇ.

Kavgayı körüklemek — غوۋغانى چۈڭگايتماق.»

körü. körüne. z. قارىغۇلارچە.

köse. s. far. كوسا (ساقال، بۇرۇتسىز).

köseği. is. كۆسەي (ئوچاقنىڭ ئوتنى چوقچىلايدىغان).

kösele. is. چەم.

kösem. is. → Kösemen.

kösemen. is. سەركە.

kösemenlik, — ği. is. باشلامچىلىق، سەركىلىك.

kös kös. s. بېشىنى ساڭگىلاتقان ھالدا:

«Kös kös yürüyor — بېشىنى ساڭگىلىتىپ كېتىۋاتاتتى.

Kös kös durmak — بېشىنى ساڭگىلىتىپ تۇرماق.»

Köskötürüm. s. كۆتۈرۈم:

«Bu hayvan kös kötürümdür — بۇ ھايۋان كۆتۈرۈم بولۇپ قاپتۇ.»

kösnü. is. جۈپلىشىش ھەۋىسى (ھايۋانلارنىڭ).

kösnücül. s. شەھۋەتپەرەس.

kösnük. s. كۈيلەش ۋاقتى كەلگەن. (ھايۋان).

kösnül, kösnülük. s. شەھۋانىي.

köstebek, — ği. is. چاشقاننىڭ بىر تۈرى.

köstek, — ği. is. ① ئىشكەل ياكى چۈدەر. ② سائەت ياكى ئاچقۇچ زەنجىرى. ③ توسالغۇ.

kösteklemek. ① كىشەنلىمەك. ② ئاقساتماق (بىر ئىشنى).

kösteklenmek. كىشەنلەنمەك.

köstekli. s. ① كىشەنلىك. ② كىشەنلەنگەن.

kösü. is. غورو (ئىشىكنىڭ).

köşe. is. ① بۇرجەك. ② خىلۋەت يەر:
«Ülkenin bir köşesi — مەملىكەتنىڭ بىر بۇرجىكى.»
kötrüm. s. → Kötürüm.
kötü. s. يامان، ئەسكى:
«Kötü bir köpek — ئەسكى ئىت.»
kötücül. s. يامان نىيەت، قارا نىيەت.
~ eylem — قارا نىيەت ھەرىكەت.
kötülemek. ① ئاجىزلاشماق، ماغدۇرسىزلانماق. ② شىكايەت قىلماق، غەيۋەت قىلماق:
«Çocuk son günlerde ne kadar kötüleşmiş — بالا كېيىنكى كۈنلەردە نېمىدېگەن ئاجىزلاپ كەتكەن.
Şunu bunu kötülemek doğru değil — ئۇنى - بۇنى يامانلىماق توغرا ئەمەس.»
kötülenmek. يامانلانماق.
kötüleşmek. ① يامانلاشماق. ② (ئايال) ئەسكىلەشمەك:
«Hava kötüleşti — ھاۋا يامانلاشتى.»
kötüleştirmek. يامانلاشتۇرماق، ناچارلاشتۇرماق.
kötületmek. يامانلىتىشقا يول ئاچماق.
kötülük, – gü. is. ① يامانلىق، ئەسكىلىك، بۇزۇقلۇق. ② زەرەرلىك:
«Havaların kötülüğü yüzünden… — ھاۋانىڭ بۇزۇلۇشى تۈپەيلىدىن…
O, kimseye kötülük etmez — ئۇ ھېچكىمگە يامانلىق قىلمايدۇ.»
kötülükçü. s. بۇزۇق:
«Toplumda kötülükçüler var — جەمئىيەتتە بۇزۇقلار بار.»
kötümsemek. يامان كۆرمەك، كۆزگە ئىلماسلىق.
kötümser. s. ئۈمىدسىز.
kötümserlik, – ği. is. ئۈمىدسىزلىك.
kötürüm. s. ① پالەچ. ② ناكار، كېرەكسىز:
«Ahmet kötürüm olmuştur — ئەخمەت پالەچ بولۇپ قاپتۇ.
Bu adamın sağ bacağı kötürüm — بۇ ئادەمنىڭ ئوڭ پۇتى پالەچتۇر.»
köy. is. يېزا:
«Çin köylerinde büyük bir gelişme var — جۇڭگونىڭ يېزىلىرىدا چوڭ تەرەققىيات بار.»
köycü. s. is. يېزا ۋە يېزا خەلقى ئۈچۈن ئىشلىگۈچى.
köydeş. s بىر يېزىدىن:
«Mehmetle Ahmet köydeştir — مۇھەممەد بىلەن ئەخمەت بىر يېزىدىن.»
köylü. is. دېھقان، يېزىلىق:
«Çinde köylüler nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturuyor — جۇڭگودا دېھقانلار نوپۇسنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ.»
köymen. is. ھارۋىنىڭ سايۋىنى.
köz. is. ئوچاقتا ئاز قالغان چوغ.
köze. is. قەبرە تېشى، مەڭگۈ تاش.
kravat, – tı. is. fr. ① گالستۇك. ② فاكتۇر (مال ساتقۇچى يېزىپ بېرىدىغان، ئىسكىلاتتىن چىقىرىلىدىغان مال تىزىمى).
kredi. is. fr. ① نوپۇز، ھۆرمەت. ② قەرزنى تۆلەش مۇددىتى. ③ قەرز

ئىلىنغان پۇل ياكى ئورنىغا بېرىلگەن مال.

krema. is. it. ① قايماق. ② سېرىق ماي. ③ سۈت، تۇخۇم ۋە شېكەر بىلەن قىلىنىدىغان تاماق.

krematoryum. is. lât. جەسەت كۆيدۈرىدىغان ئورۇن.

krepe. is. fr. ئۇچى بۇجۇغۇرلاشتان ۋە پۈكلۈلگەن چاچ.

kreplin. is. fr. نېپىز ۋە يەڭگىل يىپەك رەخت.

krepon. is. fr. ئاياللارنىڭ ياسالما چېچى.

krestomati. is. fr. خروستوماتىيە (ئەسەرلەر تاللانمىسى).

kreş. is. يەسلى.

kreşendo. is. müz. it. ساز ئاۋازىنىڭ بارغانسېرى يۇقىرىلىشى، ئەۋج ئېلىشى.

kretenizm. is. fr. كىرەتىن كېسىلى (قالقان بەزلىرىنىڭ يېتىلمەي قېلىشى نەتىجىسىدە كېلىپ چىقىدىغان تەن ۋە ئەقىل زەئىپلىشىش كېسەللىكى).

kriptograf. is. fr. ① مەخپىي يېزىق بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② مەخپىي يېزىقنى تەرجىمە قىلىدىغان ماشىنا.

kriptografi. is. fr. مەخپىي بەلگىلەر بىلەن يېزىش.

kriptogram. is. fr. مەخپىي بەلگە بىلەن يېزىلغان خەت.

kriptolog. is. fr. مەخپىي يېزىق مۇتەخەسسىسى.

kriptoloji. is. fr. مەخپىي يېزىق ئىلمى ۋە تەتقىقاتى.

kristal, – lı. is. fr. كرىستال تاشقى كۆرۈنۈشى توغرا، كۆپ قىرلىق شەكىلدىكى قاتتىق جىسىم.

kristalize. is. fr. كرىستاللاشقان.

kristalli. s. ئىچىدە كرىستال بولغان.

krişna. is. ھىندىستانلىقلارنىڭ بىر ئىلاھى.

kritik[1]. s. ناھايىتى مۇھىم ۋاقىت، جىددىيلىك.

kritik[2]. is. ئەدەبىي تەنقىد، ئەدەبىي ئوبزورچى.

kritisizm. is. ئەدەبىي تەنقىدچىلىك.

kriz. is. fr. كرىزىس، بوھران، پاخاللىق:

«Siyasi kriz — سىياسىي كرىزىس.»

«Para krizi — پۇل پاخاللىقى.»

krizograf. is. ① كىتابلارنى ئالتۇن ھەل بىلەن يازغۇچى. ② كالۋۇتۇن (زەر يىپ) بىلەن كەشتە ئىشلىگۈچى ۋە نەققاش.

krizoterapi. is. ئالتۇن بىلەن داۋالاش.

kroki. is. fr. لايىھە، پىلان.

krokodil. is. fr. ① ئىشلەنگەن تىمساھ تېرىسى. ② تىمساھ تېرىسىدىن ياسالغان:

«Krokodil çanta — تىمساھ تېرىسىدىن ياسالغان پوپكا.»

kromizm. is. fr. رەڭسىز بىر ياۋايى ئۆسۈملۈكنىڭ سۈنئىي يول بىلەن يېتىشتۈرۈلۈپ رەڭگە كىرگۈزۈلۈشى.

kromolitografı. is. رەڭلىك تاش باسما.

kromoptometri. is. رەڭلەرنى كۆرۈش ئىقتىدارىنىڭ ئۆلچىنىشى.

kromoterapi. is. بەزى كېسەللىكلەرنى

رەڭلىك نۇر بىلەن داۋالاش.

kron. is. fr. پادىشاھلارنىڭ بېشىغا كىيىدىغان تاجى.

kronoloji. is. خرونولوگىيە (ۋەقەلەرنىڭ پەيدا بولغان ۋاقىتلىرى ئىزچىل تۈردە بىرلەپ كۆرسىتىلگەن رويخەت.)

kropi. is. تۈگۈم.

krup. is. تاماقنىڭ ياللۇغلىنىشى؛ ئارقىسىدا پەيدا بولۇپ، ئۆلۈمگە سەۋەب بولىدىغان تاماق ئاغرىقى، دىفتېرىيە.

ksantopsin. is. كېچىدە ئۇچىدىغان ھاشاراتلارنىڭ كۆزىدىكى رەڭ ماددىسى.

ksantosiyanopsi. is. سېرىق ۋە كۆك رەڭنى كۆرەلمەسلىك ھالىتى.

ksenomeni. is. ئاياللاردا ئادەت كۆرۈشنىڭ قالايمىقانلىقى.

kserofil. is. قۇرغاق يەردە ئۆسىدىغان (ئۆسۈملۈك).

kserostomi. is. ئېغىزنىڭ قۇرۇشى.

ksiloglifi. is. ياغاچقا خەت ئويۇش سەنئىتى.

ktenoyid. is. بېسازان بېلىقىغا ئوخشاش سۆڭەكلىك بېلىقلارنىڭ تەڭگىلىرى.

kuadrivektör, —**rü.** is. قول ۋە پۇتنىڭ ئوخشاشلا پالەچ بولۇشى.

kubaşmak. ھەمكارلاشماق.

kubat. s. ① قوپال. ② ھەرىكىتى ۋە سۆزى قوپال.

kubatlık, — **ğı.** is. قوپاللىق، تۇرپىلۇق.

kubbe. is. ar. ① قۇببە، گۇمبەز. ② ئاسمان.

kubbeli. s. قۇببىلىق، گۇمبەزلىك.

kubuh, — **bhu.** is. جىنايەت، رەزىل ھەرىكەت.

kubur. is. ① سوزۇنچاق قاپ. ② قەدىمى بىر تاپانچا.

kuburluk, — **ğu.** is. ① پارتلاتقۇچ دورا قېپى. ② تاپانچا قېپى.

kucak. is. قۇچاق.

kucaklamak. قۇچاقلىماق.

kucaklaşmak. قۇچاقلاشماق.

kudret, — **ti.** is. ar. قۇدرەت، كۈچ.

kudretli. s. ① قۇدرەتلىك، كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك. ② باي، پۇلدار.

kudretsiz. s. قۇدرەتسىز، كۈچسىز.

kudretsizlik, — **ği.** is. قۇدرەتسىزلىك، كۈچسىزلىك.

kudurgan. s. غالجىر، قۇترىغان.

kudurganlık, — **ğı.** is. غالجىرلىق، قۇترىغانلىق.

kudurmak. ① غالجىرلاشماق، غالجىر كېسەللىكىگە گىرىپتار بولماق. ② بەك شىددەتلەنمەك:

«Yaramaz çocuklar yine kudurdu— ئەسكى باللار تېخىمۇ ئەسكىلەشتى.»

kuduruk. s. غالجىر، قۇترىغان.

kuduz. s. غالجىر.

~ **köpek.** غالجىر ئىت، قۇترىغان ئىت.

~ **Kedi.** غالجىر مۈشۈك.

kuğu. is. zool. ئاق قۇ (قۇش).

kuğurmak. (كەپتەر) سايرىماق.

kukla. is. yun. قورچاق:

«Kukla gibi oynatmak — قورچاق ئويناتقاندەك ئويناتماق.»

kuklacı. is. قورچاق ياسىغۇچى ياكى قورچاق ئويۇنى كۆرسەتكۈچى.

kukuç, — **cu.** is. ئۇرۇقچا شۆپۈكى.

kuku. is. fr. كاككۇك.

kukulete. is. it. يامغۇر ۋە سوغۇقتا كىيىدىغان بۆك.

kul. is. قۇل.

kulaç, — çı. is. غۇلاچ:

«1. Üç kulaçta su çıktı — ئۈچ غۇلاچتا سۇ چىقتى.

2. İki kulaç ip — ئىككى غۇلاچ ئارغامچا.

3. Bir kulaç toprak — بىر غۇلاچ يەر.»

kulaçlamak. غۇلاچلىماق:

«İpi kulaçlamak — ئارغامچىنى غۇلاچلىماق.»

kulak, — ğı. is. قۇلاق:

«Kulağı sesler çınlattı — قۇلاقنى ۋاراڭ - چۇرۇڭ ياردى.»

kulakçı. is. قۇلاق، بۇرۇن ۋە ئىغىز دوختۇرى.

kulakçın. is. قۇلاقچىن (قۇلاقچا).

kulaklı. s. قۇلىقى بار، قۇلاقلىق:

«Küçük kulaklı kalpak — كىچىك قۇلاقلىق قالپاق.»

kulaklık, — ğı. is. ① سوغۇقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن قۇلاققا كىيگۈزۈپ قويۇلىدىغان ياپقۇچ. ② تېلېفوننىڭ قۇلاققا تۇتۇلىدىغان قىسمى، قۇلاقلىق.

kulaksız. s. قۇلىقى يوق، قۇلاقسىز.

kulak zarı. is. قۇلاق پەردىسى.

kulampara. is. far. ھەزىلەك.

kulan. is. قۇلان.

kulangolar. is. شەرقىي ئافرىقىلىق نېگىرلار.

kulis. is. fr. ① سەھنە ئارقىسى. ② بازار سىرتىدىكى سودا پېرى.

kullandırmak. قوللاندۇرماق.

kullanılmak. قوللىنىلماق.

kullanılmış. s. قوللىنىلغان، ئىشلىتىلگەن، كونا:

«Bu makina kullanılmışa hiç benzemiyor — بۇ ماشىنا ھېچلا كونىغا ئوخشىمايدۇ.»

kullanış. is. قوللىنىش ۋە قوللىنىش ئۇسۇلى.

kullanışlı. s. قوللىنىشقا ئوڭاي، ئىشلىتىشكە ئاسان، ئەپلىك:

«Kullanışlı bir makine — ئىشلىتىشكە ئەپلىك ماشىنا.»

kullanışsız. s. ئەپسىز، ئىشلىتىلىشى تەس:

«Kullanışsız bir silah — ئىشلىتىشكە ئەپسىز قورال.»

kullanmak. ① قوللانماق. ② ئىشلەتمەك. ③ ئادەتلەنمەك:

«1. Gözlük kullanmak — كۆزەينەك قوللانماق.

2. Aşçi kullanmak — ئاشپەز ئىشلەتمەك.

3. Tütün kullanmak — تاماكىغا ئادەتلەنمەك.»

kulle. is. ar. ① تاغ چوققىسى، چوققا. ② قەلئە. ③ تاج. ④ كۈب.

kulluk, — ğu. is. قۇللۇق.

kullukçu. is. ① خىزمەتچى. ② كۈزەتچى. ③ مەمۇر.

kulp, — pu. is. ① تۇتقۇچ. ② باھانە، سەۋەب:

«Çaydanlığın kulpu — چايداننىڭ تۇتقۇچى.»

kulplu. s. تۇتقۇچلۇق:

«Kulplu bardak — تۇتقۇچلۇق ئىستاكان.»

kuluçka. is. ① كۇرۇك. ② ھۇرۇن:

«Bu tavuk kuluçka olmuş — بۇ توخۇ كۇرۇك بوپتۇ.»

kulun. is. ئات ۋە ئېشەك بالىسى (تاي، تەخەي).

kulunlamak. ئات ۋە ئېشەك تۇغماق، قۇلۇنلىماق.

kulunluk, – ğu. is. ئات، ئېشەكلەرنىڭ بالىياتقۇسى.

kulübe. is. yun. كەپە.

kulüp, – bü. is. ① كۇلۇب. ② چوڭ زال. ③ كۆڭۈل ئېچىش يېرى.

kulvar. is. fr. ① تار كىچىك كارىدور، دەھلىز، ئارىلىق. ② تار تاغ يولى، تارلاق، قاپچىغاي.

kulzüm. is. ar. دېڭىز.

kum. is. قۇم.

kuma. is. كىچىك خوتۇن.

kuman. is. قىپچاقلار.

kumanca. is. قىپچاقچە.

kumanda. is. it. قوماندان، ئەمىر.

kumandan. is. it. قوماندان.

kumandanlık, – ğı. is. قوماندانلىق.

kumandarya. is. بىر خىل ئۈزۈم هارىقى.

Kumandilar. is. ئالتاي تۈركلىرىدىن بىر قەبىلە.

kumanya. is. ئوزۇق – تۈلۈك (سەپەر ئۈچۈن هازىرلانغان).

kumar. is. ar. قىمار.

kumarbaz. s. ar · far. قىمارۋاز.

kumarbazlık, – ğı. is. قىمارۋازلىق.

kumarcı. s. قىمارۋاز.

kumar.hane. is. قىمارخانا.

kumar . haneci. is. قىمارخانا ئىشلەتكۈچى، قىمارۋازلاردىن چوتار ئالغۇچى.

kumaş. is. ar. رەخت:

«Elbiselik kumaş aldim — كىيىملىك رەخت ئالدىم.»

kumaşmak. → Kubaşmak.

kumbara. is. ① پۇل سالىدىغان تۆشۈكلۈك قۇتا. ② مىناميوت ئوقى.

kumbaracı. is. مىناميوتچى (ئەسكەر).

kumbara . hane. is. مىناميوت ئوقى ياسىلىدىغان ياكى مىناميوتچىلار تۇرىدىغان يەر.

kumcu. is. قۇم توشۇغۇچى ۋە ساتقۇچى.

kumcul. s. قۇملۇقتا ياكى قۇمسال يەرلەردە ياشايدىغان (هاشارات ياكى گىياھ).

kumkuma. is. ① سىياھ قۇتىسى. ② ئىدىش، كوزا. ③ ئارتۇقچىلىقى بولغان ئادەم ياكى يەر:

« Fesat kumkumasi — پىتنە – پاسات يېرى.

Dedikodu kumkumasi — غەيۋەت – شىكايەتچى.»

kumla. is. قۇملۇق، قۇم بېسىپ كەتكەن يەر.

kumlamak. قۇم تۆكمەك.

kumlu. s. ① تەركىبىدە قۇم بولغان (يەر، توپا). ② چېكىم – چېكىم:

«Kumlu kumaş — چېكىم – چېكىم رەخت.»

kumpanya. is. it. ① شىركەتچىلىك. ② ئەينى پىكىردىكىلەر.

kumpas. is. fr. ① كومپاس. ② هىيلە، سۇيىقەست، مىكىر.

kumral. s. ساقال – بۇرۇتلۇق.

kumru. is. far. پاختەك.

kumsal. s. قۇملۇق، قۇمسال.

kumsallık, — ğı. is. قۇمسال يەر، قۇملۇق يەر.

kumsuz. s. قۇمسىز (يەر)، قۇمى يوق.

kumuç. is. zool. كۆمۈتا.

kumuk. is. داغىستان تۈركلىرى.

Kumul[1]. is. öz. قۇمۇل.

«Kumul ili — «قۇمۇل ۋىلايىتى».

kumul[2]. is. قۇم بارخانى.

kunama. is. ھەبەشىستاننىڭ غەربىي شىمالىدىكى نېگىرلارنىڭ تىلى.

kunda. is. بىر خىل زەھەرلىك ئۆمۈچۈك.

kundak. is. ① زاكا، يۆگەك. ② پايىنەك (مىلتىق):

«Çocuk kundakta iken — بالا يۆگەكتە ئىكەن».

kundakçı. is. ① مىلتىق - پايىنەكى ياسىغۇچى. ② ئوت تۇتاشتۇرغۇچى. ③ بۇزغۇنچى، بۆلگۈنچى.

kundakçılık, — ğı. is. ① ئوت قويغۇچى، جىنايەتچى. ② بۇزغۇنچىلىق، بۆلگۈنچىلىك.

kundaklamak. ① زاكىلىماق، يۆگەككە يۆگىمەك. ② پايىنەك تاقىماق. ③ تۈرمەك (چاچنى).

kundaklanmak. زاكىلانماق، يۆگەككە يۆگەلمەك.

kundaklı. s. زاكىلانغان، يۆگەككە يۆگەلگەن.

kundura. is. بوغقۇچسىز ۋە قونچسىز ئاياغ كىيىمى.

kunduracı. is. ① موزدوز. ② ئاياغ كىيىم ساتقۇچى.

kunduracılık, — ğı. is. ① موزدوزلۇق. ② ئاياغ كىيىم سېتىش ئوقەتى.

kunduz. is. قۇندۇز.

kunlamak. → **Kulunlamak.**

kunt, — tu. s. چىڭ، قېلىن ۋە چىداملىق:

«Kunt ayakkabı — «چىداملىق ئاياغ».

kunut[1]. is. ar. ئۈمىدسىزلىك.

kunut[2]. is. ar. ① ئىتائەتچانلىق. ② ئىبادەت. ③ «ۋىتىر» نامىزى. ④ نامازدا ئوقۇلىدىغان دۇئا.

kup. is. fr. ① ئاغزى كەڭ ئىستاكان. ② پىچىلغان كىيىم.

kupa[1]. is. it ① مۇسابىقىدە نەتىجە قازانغانلارغا بېرىلىدىغان تۈرلۈك قاچا. ② كۆرت قەغىزىنىڭ تايىنى.

kupa[2]. is. جەنۇبىي يېرىم ئاسمان گۈمبىزىدىكى يۇلتۇزلار.

kupe. is. fr. ئالىدا قەدەم ئېلىش

küphiyat, — tı. is. سەت ۋە رەزىل ئىشلار.

kupkuru. s. ① قۇپقۇرۇق. ② بەك جۇدەڭ، قۇرۇق ئۇستىخان.

kuple. is. fr. بىر خىل غەزەل، ناخشا.

kupes. is. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.

kupritler. is. تەركىبىدە مىس ۋە مىس تەركىبى بولغان مىنېراللار.

kuprofosfor. is. مىس ۋە فوسفور بىرىكمىسى.

kuprokrom. is. مىس ۋە خروم بىرىكمىسى.

kupronikel is. مىس ۋە نىكېل بىرىكمىسى.

kuprosilisyum. is. مىس ۋە كىرمىنىي بىرىكمىسى.

kuproterapi. is. مىس ۋە مىس داۋالاش،

ئۇنتۇقى بىلەن داۋالاش.

kupür. is. fr. گېزىت ۋە ژۇرنالـلار-
دىن قىيىندىلار.

kur. is. fr. ناز قىلىش، ئۆزىگە تارتىش:
«Kur yapmak — ئۆزىگە تارتماق.»

kur'a. is. ar. پال.

kurabiye. is. قاتلىما ناننىڭ بىر تۈرى.

Kurabiyeci. is قاتلىما نان ساتقۇچى.

kurada. s. پارچە - پۇرات، كېرەكسىز، ئەسكى - تۈسكى:
«Kurada eşyalar — كېرەكسىز نەرسىلەر.»

kürağ. is. قۇرۇلۇشى سەنئەت قىسمىتىگە ئىگە ئېگىز بىنا.

kurak. s. ① قۇرغاق. ② قۇرغاقچىلىق:
«1. Havalar kurak geçiyor — هاۋا قۇرغاق بولۇۋاتىدۇ.
2. Bu seferki kurak uzun sürdü — بۇ قېتىمقى قۇرغاقچىلىق ئۇزۇن داۋام قىلدى.
3. Kurak toprak — قۇرغاق يەر.»

kurakçıl. s. قۇرغاقنى خالايدىغان:
«Kurakçıl bitkiler — قۇرغاقنى خالايدىغان ئۆسۈملۈكلەر.»

kuraklık, — ğı. is. قۇرغاقچىلىق:
«Kuraklıktan ekinler kurudu — قۇرغاقچىلىقتىن (زىرائەت) ئۆسۈملۈكلەر قۇرۇپ كەتتى.»

kural. is. قائىدە:
«Uygur dilinin kuralları — ئۇيغۇر تىلىنىڭ قائىدىلىرى.»

kurallı. s. قائىدىگە ئۇيغۇن.

kuralsız. s. قائىدىگە ئۇيغۇن بولمىغان.

kuram. is. نەزەرىيە، تېئورىيە.

kurampa. is. پىلان، چېرتيوژ.

kuramsal. s. نەزەرىيىۋى.

kur'an. is. öz. قۇرئان.

kurbağa. is. پاقا.

kurbağacık, — ğı. is. ① قۇمچاق. ② تىلىنىڭ ئۇچىغا چىققان كىچىك نەرسە. ③ كىچىك ئاچقۇچ.

kurbağlama. is. پاقىچىلاپ ئۈزۈش.

kurbağagiller. is. پاقا تىپىدىكى هايۋانلار.

kurban. is. ar. قۇربان:
«1. Kurban bayramı — قۇربان هېيت.
2. Kurban kesmek — قۇربانلىق قىلماق.
3. Bu depremde çok kurban verildi — بۇ قېتىمقى يەر تەۋرەشتە كۆپ قۇربان بېرىلدى.
4. Halkımız kurtuluş namına çok kurban verdiler — خەلقىمىز ئازادلىق ئۈچۈن كۆپ قۇربان بەردى.»

kurbanlık, — ğı. is. قۇربانلىق:
«Kurbanlık koyun — قۇربانلىق قوي.»

kurben. z. يېقىندىن.

kurbet. is. ar. ① يېقىنلىق. ② ئۇرۇق - تۇغقانلىق.

kurcalamak. ① بۇرىماق، تولغىماق. ② مۇزاكىرە قىلماق، ئويلانماق. ③ مەسىلىنى مۇهاكىمە قىلماق. ④ ئارىلاشتۇرماق:
«Kiliti kurcalamişlar — قۇلۇپنى تولغىۋېتىپتۇ.
Meseleyi kurcalamak — مەسىلىنى مۇزاكىرە قىلماق.»

kurdelâ. is. it. لېنتا:
«Saç kurdelâsı — چاچ لېنتىسى.»

kurdurmak. قۇردۇرماق.

kurena. is. ar. ① يىـقىن كىشـىلەر. ② فاتمەدىن كېيىن ئوقۇلىدىغان سۈرىلەر.
kurevi. is. s. دېھقان، تېرىمچى.
kurgan. is. ① قـەلـئـە، قـورغـان. ② قەبرە، گۈمبەزلىك مازار.
kurgaz. s. بەك ئاچىز، بەك ئورۇق.
kurgu. is. ① پـۈرژىـنا. ② گـۇمان، شۈبھە، شەك:
«Saatın kurgusu — سائەتنىڭ پۈر- ژىنىسى.»
kuriye. is. fr. تاشقى ئىشلار مىنىس- تېرلىكىنىڭ باش ئەلـچىخانىـلار بىـلەن مەخپىي خەۋەرلىشىش ھۆججەتلىرىنى ئاپـ- رىپ - ئېلىپ كەلگۈچى.
kuri. is. شەرقىي - شىمالىي ئافرىقىـ- لىقلارنىڭ تىلى.
kurk, — ku. is. كۈرۈك (توخۇ).
kurlak, — ğı. is. توزاق، قاپقان.
kurmak. ① قـۇرمـاق، قـۇراشـتۇرماق. ② تۈزمەك:
«1. Bağdaş kurmak — بـاداشقان قۇرماق.
2. Fabrika kurmak — زاۋۇت قۇرماق.
3. Okul kurmak — مەكتەپ سالماق.
4. Plan kurmak — پىلان تۈزمەك.»
kurmay. is. سەنمۇ:
«Kurmay başkanı — سەنمۇجاڭ.»
kurna. is. ۋاننا (مۇنچىدىـكى يۇيۇنـ- دىـغان داس).
kurnaz. s. ① قۇۋ، ھىيلىگەر، پىلانچى. ② ئۇستات:
«Kurnaz adam bizi kendi sözümüz-le bağladı — قۇۋ ئادەم بىـزنى ئۆز سۆزىمىز بىلەنلا ئەپلىدى.»
kurnazlık, — ğı. is. ① قـۇۋلـۇق، ھىيلىگەرلىك. ② ئۇستاتلىق.
kuron. is. fr. قاپـلىـما (چىـرىـگـەن چىشنى).
kurs¹. is. ar. ① يۇمىلاق ۋە يالـپاق نـەرسە. ② بىـر يۇلتۇزنـىڭ كۆرۈنـگەن تەرىپى.
kurs². is. fr. كۇرس:
«Şofür kursu — شوپۇرلۇق كۇرسى.»
kursak, — ğı. is. ئۇچار قۇشلارنىـڭ تاشلىقى.
kursaklı. s. ① قورساقلىق. ② گەدىـ- نىدە ئۆسمىسى بار ئادەم.
kurşak. is. → **Kuşak.**
kurşun. is. ① قوغۇشۇن. ② مىلتىق، تاپانـچا قاتارلىق يېنىك قورالـلارنىڭ ئوقى.
kurşuni. s. قوغۇشۇن رەڭ، كۈل رەڭ.
kurşun. kalem. is. قـوغـۇشـۇن قەـ- لەم.
kurşunlamak. ① قوغۇشۇن قاپلـىماق. ② ئوتقا تۇتـماق. ③ قوغـۇشـۇن بىلەن تامغا بېسىپ پېچەتلىمەك.
kurşunlu. s. ① ئـىچىـدە قوغـۇشـۇن بولـغان. ② قوغۇشۇن قاپلانغان.
kurt, — du. is. zool. ① بۆرە. ② ئىش ئەھلى، ئىشقا ماھىر. ③ قۇرت:
«O, bu işin kurdudur — ئۇ بۇ ئىشنىڭ ماھىرى.
Ağaç kurtu — دەرەخ قۇرتى.»
kurtaran. s. قـۇتـۇلـدۇرغـان، ئـازاد قىلغان.
kurtarıcı. s. قۇتـۇلـدۇرغـۇچى، ئازاد قىلغۇچى، نىجاتكار.
kurtarılmak. ① قـۇتـۇلـدۇرۇلـماق. ② ئازاد قىلىنـماق.

kurtarmak. ① قۇتۇلدۇرماق. ② ئازاد قىلماق. ③ ئالدىنى ئالماق. ④ قولغا كەلتۈرمەك. ⑤ توسالغۇ بولماق.

kurtçuk, — ğu. is. قۇرتلارنىڭ لىچىنكىلىق دەۋرى.

kurtçul. s. لىچىنكىلارنى يېگۈچى.

kurtiye. is. fr. دەللال، بىدىك.

kurtızan. is. fr. ئۆزىنىڭ نازاكەتلىكى بىلەن باشقىلاردىن ئايرىلىپ تۇرىدىغان ئايال.

kurtize. is. fr. ① نازلانماق. ② ياخشى كۆرۈنۈشكە ھەرىكەتلەنمەك.

kurt. kapanı. is. بىر خىل چىلىشش ئۇسۇلى.

kurt. kulak, — ğı. is. مولۇڭ (تىبابەتچىلىكتە ... جۇۋا قىلىنىدۇ).

kurtlanmak. ① قۇرتلىماق، قۇرت پەيدا بولماق. ② زېرىكمەك:

«Sabahtan beri burada kurtlandım, biraz çıkalım — ئەتىگەندىن بېرى بۇ يەردە ئولتۇرۇپ زېرىكتىم، ئازراق ئايلىنايلى.»

kurtlu. s. ① ئىچىدە قۇرت پەيدا بولغان، قۇرتلاپ كەتكەن. ② جايىدا جىم تۇرمايدىغان (بالا).

kurt. masalı. is. قۇرۇق گەپ:

«Bana gene bir sürü kurt masalı okudu — ماڭا يەنە بىر مۇنچە قۇرۇق گەپ قىلدى.»

kurtulmak. ① قۇتۇلماق، خالاس بولماق. ② تۇغماق، بوشانماق. ③ ئازاد بولماق، ئەركىنلىككە ئېرىشمەك، ھۆر بولماق:

«1. Hasta kurtuldu— ئاغرىق قۇتۇلدى.

2. Canım kurtuldu — قۇتۇلدۇم.

3. Kadın sabaha karşı kurtulmuş — ئايال ئەتىگەندە بوشاندى.

4. Eziyetten kurtulmamış — ئاياپ مۇشەققەتتىن قۇتۇلالمىدى.»

kurtulmalık, — ğı. is. رەھىنلەرنى ۋە ئەسىرلەرنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن بېرىلگەن پۇل.

kurtuluş. is. قۇتۇلۇش، ئازاد بولۇش، ئازادلىق، ئەركىنلىك:

«Çin halk kurtuluş ordusu — جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى.»

kurt. yemez. is. bot. بىر خىل زىننەت دەرىخى، چوكا دەرىخى.

kurt. yeniği. is. ① سىر، مەخپىيلىك. ② قۇرتنىڭ ياغاچتىن ئاچقان تۆشۈكى. ③ قۇرتلارنىڭ ئۇۋىسى:

«Bu işte bir kurt yeniği var, yoksa bu kadar telâş etmezlerdi — بۇ ئىشتا بىر سىر بار، بولمىسا بۇنچىلىك ئەنسىرەش بولمايتتى.»

kuru. s. ① قۇرۇق. ② قۇرۇتۇلغان. ③ ئورۇق، ئاجىز. ④ پايدىسىز:

«1. Kuru ağaç — قۇرۇق ياغاچ.

2. Kuru öksürük — قۇرۇق يۆتەل.

3. Kuru üzüm — قۇرۇق ئۈزۈم.

4. Bu çocuk ne kadar kuru — بۇ بالا نېمىدېگەن ئورۇق.

5. Kuru vaitler — قۇرۇق ۋەدىلەر.

6. Kuru bir belirti — قۇرۇق بىر ئىپادە.»

kurucu. is. s. ① تەشكىللىگۈچى، ئۇيۇشتۇرغۇچى. ② ھازىرلىغۇچى.

kurul. is. ھەيئەت، جەمئىيەت، ئۇيۇشما:

«Bakanlar kurulu — مىنىستىرلار سوۋېتى.»

«Yazalar kurulu — يازغۇچىلار جەمئىيىتى.»

kurulamak. قۇرۇتماق:

«Saçını makina ile kurulamak — چېچىنى ماشىنا بىلەن قۇرۇتماق.»

kurulanmak. قۇرۇتۇلماق.

kurulmak. ① قۇرۇلماق. ② ئولتۇرماق:

«Millet meclisi kuruldu — مىللەت مەجلىسى قۇرۇلدى.

Koltuğa kuruldu — سافاغا ئولتۇردى.»

kurultay. is. قۇرۇلتاي:

«Üçüncü halk kurultayı — ئۈچىنچى خەلق قۇرۇلتىيى.»

kuruluk, — ğu. is. قۇرۇقلۇق.

kuruluş. is. ① قۇرۇلۇش. ② قۇرۇلۇشلار. ③ بىنالار:

«Cumhuriyetin kuruluşu — جۇمھۇرىيەتنىڭ قۇرۇلۇشى.

Hastaneler, okullar, bankalar, fabrikalar birer kuruluştur: — دوختۇرخانىلار، مەكتەپلەر، بانكىلار ۋە زاۋۇت - فابرىكىلار قۇرۇلۇشلاردۇر.»

kurum¹. is. ① مۇئەسسەسە، جەمئىيەت. ② كۆرەڭلەش، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش:

«Çin tarih kurumunun Şincang şübesi — جۇڭگو تارىخ جەمئىيىتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى.»

kurum². is. قۇرۇم، كۈيە.

kurumak. ① قۇرىماق. ② زەئىپلەشمەك، ئورۇقلىماق:

«1. Çoraplar iyice kurudu — پايپاقلار ئوبدانلا قۇرىدى.

2. Bu ağaçların hepsi kurudu — بۇ دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى قۇرىدى.

3. Zavallı çocuk bu hastalıktan sonra pek kurudu — بىچارە بالا بۇ قېتىمقى ئاغرىقتىن كېيىن بەكمۇ ئاجىزلىنىشىپ كەتتى.»

kurumlanmak. ① كۆرەڭلىمەك، مەغرۇرلانماق. ② قۇرۇم تۇتماق، كۈيە ياقلاپ كەتمەك.

kurumlu. s. ① كۆرەڭ، ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان، مەغرۇر. ② قۇرۇم تۇتۇپ كەتكەن.

kurumsuz. s. ① كىچىك پېئىل، كەمتەر. ② قۇرۇم تۇتمىغان.

kuruntu. is. ① خاتا ۋە ئورۇنسىز خىيال. ② يامان ئېھتىماللارنى ئويلاش. ③ ۋەھىمە.

kuruntucu. s. ① خاتا ۋە ئورۇنسىز ئېھتىماللارغا بېرىلگۈچى. ② ۋەھىمىچى.

kuruş. is. ar. 100 تۈرك لىراسىنىڭ دىن بىرىگە تەڭ پۇل بىرلىكى، خۇرۇش.

kuruşluk. is. خۇرۇشلۇق:

«On kuruşluk şeker — ئون خۇرۇشلۇق شېكەر.»

kurut, — tu. is. قۇرۇت:

«Kaymak kurutu — قايماق قۇرۇتى.»

kurutaç, — çı. is. قۇرۇتقۇچى (قۇرۇتۇش ئەسۋابى).

kurutmaç, — çı. is. باسقۇچ (قەغەزدىكى سىياھنى بېسىپ قۇرۇتىدىغان).

kurutma. is. قۇرۇتۇش.

kurutmak. قۇرۇتماق:

«Bataklığı kurutmak — پاتقاقلىقنى قۇرۇتماق.»

kurutulmak. قۇرۇتۇلماق.

kurutucu. s. is. قۇرۇتقۇچى، قۇرۇتىدىغان.

kurye. is. fr. → Kuriye.
kusare. is. ئالدى ياكى ئەتراپى
شادا بىلەن قورشالغان يەر.
kuskun. is. قۇشقۇن.
kuskunsuz. s. ① قۇشقۇنسىز. ② پە-
رىشان.
kuskus. is. ئۇششاق ئۈزۈپ قورۇ-
تۇلغان خېمىر.
kusmak. ① قۇسماق. ② بويىقى چىقماق:
«Çocuk yediğini kustu — بالا يېگىنى
نىنى قۇسۇۋەتتى.
Kumaş lekeyi kustu — رەختىنىڭ
بويىقى چىقتى.»
kusmuk, -ğu. is. قۇسۇق، قۇسۇلغان
نەرسە.
kuso. is. fr. مەددم قۇرتىنى چۇشۇرۇش
دورىسى ياسىلىدىغان دەرەخ.
kusturmak. قۇستۇرماق.
kusturucu. s. قۇستۇرغۇچى (دورا).
kusulmak. قۇسۇلماق.
kusuntu. is. قۇسۇق.
kusur. is. ar. ① قۇسۇر، ئەيىب.
② كەمچىلىك، يېتەرسىزلىك. ③ ئاشقان
قىسمى. ④ بىر نەرسىنىڭ يامىنى،
ئەسكىسى:
«1. Bu adamın bir çok kusuru
var — بۇ ئادەمنىڭ خېلى كۆپ ئەيىبى بار.
2. Ben çalışmada kusur etmedim —
مەن خىزمەتتە كەمچىلىك ئۆتكۈزمىدىم.
3. Paranın kusurunu vermedi —
ئاشقان پۇلنى بەرمىدى.
4. Insan kusuru — ئىنسان ئەسكىسى»
kusurlu. s. قۇسۇرى بار، كەمچىلىكى
بار، ئەيىبى بار:
«Kusurlu bir insandır — ئەيىبى بار
بىر ئىنسان.»
kusursuz. s. قۇسۇرسىز، ئەيىبسىز،
كەمچىلىكسىز:
«Kusursuz bir yazı yoktur — كەم-
چىلىكسىز بىر ماقالە بولمايدۇ.»
kuş. is. zool. قۇش، ئۇچار قانات.
kuşlar. is. ئۇچار قاناتلار.
kuşak. is. ① بەلباغ. ② چەمبەر.
③ نەسىل، ئەۋلاد.
kuşaklamak. چەمبەرلىمەك:
«Duvarı kuşaklamalı — تامغا چەم-
بەر سېلىش لازىم.»
kuşane. is. t. far. ① چوڭ قەپەز.
② كىچىك قازان. ③ قۇشقاچلار ئۇچۇن
ياساپ بېرىلگەن ئۇۋا.
kuşatılmak. قورشالماق، ئورالماق.
kuşatmak. ① بېلىگە باغلىماق. ② قور-
شىماق، مۇھاسىرىگە ئالماق، ئورىۋالماق.
③ چېتىلماق. ④ قاپلاپ كەتمەك.
kuş başı. s. قۇش بېشىچىلىك:
«Kuş başı et — قۇش بېشىچىلىك گۆش.»
kuş bakışı. is. ئېگىزدىن تۆۋەنگە
ئېگىلىپ قاراش.
kuşbaz. is. t. far. قۇشلارنى ئۆگەت-
كۈچى، قۇشۋاز.
kuşçu. is. قۇش ۋە قۇشقاچ بېقىپ
ساتقۇچى.
kuşçuluk, -ğu. is. قۇش ۋە قۇشقاچ
بېقىپ سېتىش ئىشى، قۇشچىلىق.
kuşet. is. fr يارا خەت ۋە پويىز ياتقى.
kuşhane. is. → Kuşane.
kuşku. is. ① گۇمان، شۈبھە. ② ئەندىشە.
kuşkucu. s. گۇمانخور.
kuşkuculuk, -ğu. is. گۇمانخورلۇق.
kuşkulandırmak. ① گۇمانلاندۇرماق،

شۈبھىلەندۈرمەك. ② ئەندىشىلەندۈرمەك.

kuşkulanmak. ① گۇمانـلانماق، شۈبـ
ھىلەنمەك. ② ئەندىشە قىلماق.

kuşkulu. s. گۇمانـلـىـق، شۈبھىلىك.

~eylem — گۇمانلىق ھەرىكەت.

kuşkusuzluk,-ğu. is. گۇمانسىزلىق، شۈبھىسىزلىك.

kuşlak. is. ئۇۋلىنىدىغان قۇش كۆپ يەر.

kuşlamak. تـىـرـىـشماق:

«Imtihana üç gün kala öyle bir kuşaldiki sorma — ئىمتىھانغا ئۈچ كۈن قالغاندا شۇنداق تىرىشتىكى، ئۇنى بىر دېمە.»

kuşluk,-ğu. is. ئەتىگەنـدىن چۈشـ
كىچە بولغان زامان.

kuşmar. is. قـىلتـاق، تۇزاق.

kuş. sütü. is. توخۇ سۈتى («ھەممە نەرسە بار، ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ).

kuş. tüyü. is. ماموق، پەر.

kuş. üzümü. is. قارا كىشمىش ئۈزۈم.

kut[1],-tu. is. تەلەي، بەخت.

kut[2]. is. رىزىـق، مەئىشەت.

kutan[1]. is. چوڭ سـاپـان.

kutan[2]. is. بىلىق بىلەن ئوزۇقلىنىدى
غان پەردە ئاياغلىق ۋە ئۇزۇن قاناتلىق
بىر خىل قۇش.

kutlama. is. ① تەبـرىكـلەش، مۇبا-
رەكـلەش، قۇتلاش. ② تەبـرىكـلەش
مۇراسىمى.

kutlamak. تەبرىكلىمەك، مۇبارەكلىمەك.

kutlanmak. تەبرىكلەنمەك، قۇتلانماق.

kutlaşmak. بىر-بىرىنى تەبرىكلەشـ
مەك، مۇبارەكلەشمەك، قۇتلاشماق.

kutlu. s. مۇبارەك، تەبرىك:

«Kutlu olsun — مۇبارەك بولسۇن.»

kutlulamak. → Kutlamak.

kutn. is. كېۋەز.

kutni. s. is. ① پاختىغا مۇناسىۋەتـ
لىك. ② پاختا رەخت.

kutnu. is. ar. پاختا ۋە يىپەك ئارـ
لاش توقۇلغان رەخت.

kutsal. s. مۇقەددەس:

«Kutsal toprak — مۇقەددەس تۇپراق.»

kutsallık,-ğı. is. مۇقەددەسـلـىك.

kutsamak. مۇقەددەس دەپ بىلـمەك.

kutsi. s. ar. → Kutsal.

kutsuz. s. تەلەيسىز، بەختسىز.

kutsuzluk,-ğu. is. تەلەيسىزلىك، بەختسىزلىك.

kutu. is. قۇتا:

«Kibrit kutusu — سەرەڭگە قۇتىسى.

Kalem kutusu — قەلەمدان.»

kutucu. is. فابرىكـلاردا قۇتا ياسـ
غۇچى ئىشچى.

kutulamak. قۇتـىغا قاچىلـىماق.

kutup,-tbu. is. ar. قۇتۇپ:

«Kutup yıldızı — قۇتۇپ يۇلتۇزى.»

kutuplanma. is. كومپاس يىڭنىسىنىڭ قۇتۇپقا قاراپ ئايلىنىش خۇسۇسىيىتى.

kutur,-tru. is. ar. ① دىئامېتىر.
② يان، تەرەپ، جەھەت، رايون.

kuvadratik. s. fr. ئىككىنچى دەرىجە.

kuvafför. is. fr. ئايال ساتىراش.

kuvarta. is. it. تۆتلۈك، تۆتىنچى.

kuvartetto. is. it. ئىككى كىشىلىك
ئانسىنىڭ بىر تۈرى.

kuver. is. fr. تەخسە، ۋىلكا، پىچاق،
قوشۇق قاتارلىق تاماق سايمانلىرى.

kuvoz,-zu. is. بالدۇر تۇغۇلغان با-

لىندىكى نورمال ھالغا كەلـگۈنچە بىرقىلىـ
دىغان ساندۇق.

kuvvet. is. ar. قۇۋۋەت، كۈچ، مادار:
«Silahlı kuvvet — قوراللىق كۈچ.»

kuvvetlendirmek. قۇۋۋەتلەندۈرمەك،
كۈچلەندۈرمەك.

kuvvetlenmek. قۇۋۋەتلەنمەك، كۈچلەنمەك.

kuvvetli. s. ① قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك.
② ساغلام، چىداملىق. ③ شىددەتلىك،
قاتتىق. ④ زور. ⑤ نوپۇزلۇق.

kuvvetsiz. s. قۇۋۋەتسىز.

kuvvetsizlik, – ği is. قۇۋۋەتسىزلىك،
كۈچسىزلىك.

kuyruk, – ğu. is. ① قۇيرۇق. ② ئۆچـ
رەت، نۆۋەت. ③ بىرىنىڭ كەينىگە كىـ
رىۋالغان ئادەم:
«Ahmet kuyruğu ile beraber ge-
liyor — ئەخمەت ئەگەشكەن ئادىمى
بىلەن بىللە كېلىۋاتىدۇ.»

kuyruklu. s. قۇيرۇقلۇق، قۇيرۇقى بار.

kuyruksuz. s. قۇيرۇقسىز، قۇيرۇقى يوق.

kuyruksuzlar. is. پاقا تىپىدىكى
قۇيرۇقسىز ھايۋانلار.

kuyrusu. s. قۇيرۇقسىمان.

kuytak, – ğı. is. مازار، قەبرە.

kuytu. s. ① يالغۇز، كۆزگە چېلىقـ
مايدىغان. ② خىلۋەت (يەر).

kuyu. is. ① قۇدۇق. ② چۇقۇر، ئويمان.

kuyucu. s. قۇدۇق كولىغۇچى.

kuyuculuk, – ğu. is. قۇدۇق كولاش
ئىشى.

kuyum. is. زىننەت بۇيۇملىرى (ئالتۇن،
كۈمۈشتىن ياسالغان).

kuyumcu. is. زىننەت بۇيۇملىرى
ياساپ ساتقۇچى، زەرگەر.

kuyumculuk, – ğu. is. زەرگەرلىك.

kûz. is. ar. رومكا، قەدەھ.

kuzen. is. بىر ئائىلىنىڭ ئىچىدىكى
ئەركەك نەۋرىلەر.

kuzey. is. شىمال:
«Kuzey Çin — شىمالىي جۇڭگو.»

kuzgun. is. قارا قاغا.

kuzguncuk, – ğu. is. گۇندىخانىنىڭ
تۆمۈر شادىلىق پەنجىرىسى.

kuzguni. s. قاپقارا، تۇم قارا.

kuzin. is. قىز نەۋرە.

kuzu. is. ① قوزا. ② ياۋاش، مۇ-
لايىم، مۆمىن.

kuzu. dişi. is. سۈت چىشى.

kuzulamak. قوزىلىماق، تۆللىمەك.

kuzulaşmak. مۇلايىملاشماق.

kuzulu. s. قوزىلىق:
«Kuzulu koyun — قوزىلىق قوي.»

kuzuluk, – ğu. is. قوزىلارنى سولاي-
دىغان قوتان.

küb. is. yun. كۇب.
«Metre küb — كۇب مېتر.»

kücü. is. ئۇرۇش ئايرىغۇچ (توقۇمىچىلىقتا).

küçücük. s. بەك كىچىك، كىچىككىنە.
~ kız — كىچىككىنە قىز.

küçük. s. ① كىچىك. ② قىسقا.
③ پارچە - پۇرات:
«Küçük ağaç — قىسقا دەرەخ.
Büyüklerden küçük hareket bek-
lenmez — چوڭلاردىن پارچە - پۇ-
رات ھەرىكەت كۈتكىلى بولمايدۇ.»

küçüklemek. كەمستمەك، پەس كۆرمەك.

küçükleşmek. ئۆزىنى كىچىك تۇتماق،
ئۆزىنى تۆۋەن تۇتماق، كىچىك پېئىل
بولماق.

küçüklük, — ğü. is. كىچىكلىك، كۆدەكلىك.
~ **yapmak** — كۆدەكلىك قىلماق.
~ **öncü.** is. پەشۇنىبۇ.
küçüksemek. كىچىك كۆرمەك، تۆۋەن كۆزمەك، پەس كۆرمەك.
küçülmek. ① كىچىكلەشمەك، تارلاشماق. ② ئۆز ئابروينى چۈشۈرمەك.
küçültmek. ① كىچىكلەتمەك، تارلاتماق. ② ئابروينى تۆكمەك:
«Yatak odayı küçülttü — كارىۋات ئۆينى تارلاشتۇرۇۋەتتى.»
küçümen. s. كىچىككىنە.
küçümsemek. كىچىك كۆرمەك، تۆۋەن كۆرمەك، پەس كۆرمەك.
küf. is. يېمەكلىك نەرسىلەر ئۈستىدە پەيدا بولىدىغان پاختا، يېمەكلىك نەرسىلەرنىڭ پاختىلاپ قېلىشى.
~ **bağlamak.** پاختىلاشماق.
küfe. is. يىرغان سېۋەت.
küfeci. is. ① سېۋەت بىلەن نەرسە كىرەك توشۇغۇچى، يۈدۈمچى، هامال. ② سېۋەت توقۇغۇچى.
küfecilik, — ği. is. ① هامماللىق، يۈدۈمچىلىك. ② سېۋەت توقۇش ئىشى.
küfelik. s. ① بىر سېۋەتكە پاتقۇدەك مىقداردا (نەرسە). ② ماڭالمىغۇدەك دەرىجىدە مەست.
küflenmek. ① پاختىلاشماق. ② ۋاقتى ئۆتمەك، كونىرىماق:
«Ekmek küflenmiştir — نان پاختىلىشىپ قاپتۇ.
Küflenmiş fikirler — ۋاقتى ئۆتكەن پىكىرلەر.»
küflü. s. ① پاختىلاشقان. ② ۋاقتى ئۆتكەن، كونىرىغان.

küfran. is. ar. ناشۈكۈرلۇق (قىلىنغان ياخشىلىقنى ئۇنتۇش).
küfretmek. تىللىماق، ئاغزىنى بۇزماق.
küfür, — frü. is. ① قاتتىق ۋە سەت تىللاش قىلىش. ② ناشۈكۈرلۇق. ③ هەقىقەتنى بۇرمىلاش. ④ كاپىرلار، مۇسۇلمان ئەمەسلەر. ⑤ خۇدانىڭ بارلىقى ۋە بىرلىكىگە زىت سۆز قىلىش.
küfürbaz. s. ar. ئاغزى بۇزۇق.
küfür. küfür. غۇر - غۇر، سەلكىن:
«Küfür küfür rüzgar — غۇر - غۇر (سەلكىن) شامال.»
küfüv — ffü. is. ar. لايىق:
«Bu kiz onun küffü değil — بۇ قىز ئۇنىڭ لايىقى ئەمەس.»
kuhaylân. is. ئەسىللىك ئەرەب ئېتى.
küh. is. far. تاغ.
kühen. s. far. كونا، ئەسكى.
kükre. s. خاپىلىق ۋە قورقۇشتىن ئېتىلىشقا تەمشەلگەن.
kükürt, — tü. is. گۈڭگۈرت.
kükürtlü. s. گۈڭگۈرتلۈك.
kül[1]. is. كۈل.
kül[2], **— lü.** is. ar. پۈتۈن، بارلىق، هەممە.
külâh. is. far. ① بۆك. ② قەغەز خالتا. ③ ئويۇن:
«1· Bir külâh şeker — بىر خالتا شېكەر.
2· Arnavut külâhı — ئالبانىيە بۆكى.
3· Külâh etmek — ئويۇن ئويناماق (قىلماق).»
külâhçı. s. ① هىيلىگەر. ② دوپپا (بۆك) تىكىپ ساتقۇچى.
kül. bastı. is. بىر تۈرلۈك كاۋاپ.
külbe. is. هۇجرا.

külçe. is. مۇتەك، نەكچا.
külek, – ği. is. كوزا، ئىدىش.
külfet, – ti. is. كۈلپەت، ھارغىنلىق.
klhan. is. far. ھاممامنىڭ ئوچىقى.
külhan. bey. is. ئافى، لۈكچەك.
küllemek. كۈل بىلەن كۆممەك.
küllenmek. كۈل تېرىشىپ كەتمەك.
külliyat, – tı. is. بىر يازغۇچىنىڭ ھەممە ئەسرى.
külliyen. z. پۈتۈنلەي، تامامەن.
külliyet. is. ar. پۈتۈنلەي، ئومۇمىيلىق.
külliyetli. s. ناھايىتى نۇرغۇن، خېلى كۆپ مىقدار.
küllü. s. ئىچىدە كۈل بولغان، كۈل ئارىلاشقان.
küllük, – ğü. is. ① ئەخلەتخانا، ئەخلەت ساندۇقى. ② كۈلدان.
külot, – tu. is. ئات مىنگۈچىلەر كىيىدىغان پەس قىسمى تار، ئۈست تەرىپى كەڭ چاپان.
külsel. s. كۈلسىمان.
külte. is. ① مەدەن پارچىسى. ② دەستە (گۈل).
kültivasyon. is. كولتىۋاتسىيە (يەرنى يۇمشىتىش).
kültivatör. is. تۇپىنى يۇمشىتىش ماشىنىسى.
kültür. is. fr. مەدەنىيەت:
«Kültür devrimi—مەدەنىيەت ئىنقىلابى»
kültürel. مەدەنىي:
«Uygur h...kının kültürel hayatı – ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىي ھاياتى.»
kültürleşme. is. مەدەنىيلىشىش.
kültürlü. s. مەدەنىيەتلىك:
«Çinliler kültürlü ulustur — جۇڭگو لۇقلار مەدەنىيەتلىك خەلقتۇر.»
kültürsüz. s. مەدەنىيەتسىز.
külünk, – ğü. is. جوتۇ، مىتىن.
külüstür. s. قىممىتى يوق، كار كەلمەيدىغان.
küm. is. كىچىك ئېغىل، قوتان.
kümbet, – ti. is. گۈمبەز.
küme. is. ① دۆۋە. ② توپ:
«1. Bir küme buğday—بىر دۆۋە بۇغداي.
2. Bir küme at — بىر توپ ئات.
3. Bir küme asker — بىر توپ ئەسكەر.»
kümek. is. → küme.
küme küme. z. دۆۋە – دۆۋە، توپ – توپ.
~eşek — توپ – توپ ئېشەك.
kümelemek. يىغماق، دۆۋىلىمەك.
kümülenme. is. دۆۋىلىنىش، بىرىكىش، جەم بولۇش
kümülenmek. دۆۋىلەنمەك، بىرىكمەك.
kümüleşme. is. بىر يەرگە توپلىنىش، بىرلىشىش
kümüleşmek. ئىتتىپاقلاشماق، ئويۇشماق.
kümes. is. ① كاتەك. ② كىچىك تار ئۆي:
«Biriktirdiğimiz parayla bir kümes edindik — ئىقتىساد قىلغان پۇل بىلەن كىچىك بىر ئۆيگە ئىگە بولدۇق.»
kümültü. is. تاغ ۋە ئورمانلاردا ئوۋچىلار ۋە ئورمان مۇھاپىزەتچىسىنىڭ ئۆيى.
künd. s. ① جەسۇر، قەھرىمان. ② قاشاڭ. ③ قىسقا، كالتە. ④ ئۇقۇشسىز.
künfeyekün. is. ar. ① بارلىق (مەۋجۇتلۇق)، يارىتىلىش. ② يوق بولۇش، ئاستىن – ئۈستۈن بولۇش.

küngüre. is. far. قۇببىنىڭ چوقـ
قىسى، گۇمبەزنىڭ ئەڭ ئۈستى.
künk, — gü. is. far. سۇ ئاققۇزىدىغان
نۇر.
künye. is. تەرجىمىھال ئانكىتى.
küp, — bü. is. كۈپ، تۈڭ.
küpe. is. ① هالقا. ② مۇنچاق:
«Bir çift küpe — بىر جۈپ هالقا.
Keçinin küpleri — ئۆچكىنىڭ
مۇنچاقلىرى.»
küpeli. s. ① هالقىلىق. ② مۇنچاقلىق:
«Küpeli kadın — هالقىلىق ئايال.
Küpeli keçi — مۇنچىقى بار ئۆچكە.»
küpleği. is. كەتمەن، پالتا، جوتۇ
قاتارلىقلارنىڭ ساپ بېكىتىدىغان كۆزى.
küpleme. is. قارنىڭ بوشلۇقىدا
سۇنىڭ يىغىلىشى.
küplü. s. ① هاراقكەش. ② كىچىك
قاۋاق.
kürdan. is. fr. چىش كولىغۇچى.
kürdi[1]. is. تۈرك مۇزىكىسىدا بىر پەردە.
kürdi[2]. s. كۈرتلارنىڭكىگە ئوخشاش.
küre[1]. is. مەدەن ئوچىقى.
küre[2]. is. ① يەر شارى، يۇمىلاق.
② دۇنيا.
kürege. is. كىچىك شىرە.
kürek, — ği. is. ① گۈرجەك. ② كىپـ
مىچىلەرنىڭ پالىقى.
kürekçi. is. ① گۈرجەك ياساپ ساتقۇچى.
② پويىز، پاراخوتلاردا ئوت قالىغۇچى.
③ كېمىدە پالاق ئىشلەتكۈچى.
kürek. ayaklılar. is. گۈرجەك
ئاياغلىق هايۋانلار.
kürekçilik, — ği. is. ① گۈرجەك ياساپ
سېتىش ئىشى. ② ئوت قالاش ئىشى.

kürelemek. → **Küremek**
küremek. ...رجەكلىمەك، كۈرىمەك.
kürek kemiği. is. ...اغاق (ئۇستىخان).
kürenay. is. ...ركىلەرنىڭ بىر خىل
...ۋلەپ چالىدىغان سازى.
kürk, — kü. is. ① ئىشلەنگەن تېرە.
② جۇۋا.
kürkçü. is. ① تېرىچى. ② جۇۋىچى.
kürkçülük, — ğü. is. ① تېرىچىلىك.
② جۇۋىچىلىق.
kürklü. s. جۇۋىلىق:
«Kürklü adam — جۇۋىلىق ئادەم.»
kürre. is. far. ① تاي، قۇلۇن.
② تەخەي.
kürsü. is. ar. ① مۇنبەر. ② پروفېسـ
سورلۇق:
«Meclis kürsü — مەجلىس مۇنبىرى.
Fakülte kürsüsü olanlar — فاكۇلتېتتا پروفېسسور بولغانلار.»
Kürt. öz. is. كۈرت (تۈركىيە، ئىراق
ۋە ئىراندا ياشىغان بىر مىللەت).
Kürtçe. is. كۈرتچە، كۈرت تىلى.
kürtün. is. ① لىگگىرچاق. ② شامال
توپلاپ قويغان قار دۆۋىسى.
kürümek. → **Küremek.**
küskü. is. سۈمبە (پولات سۈمبىسى).
küskün. is. نارازىلىق، خۇشال
بولماسلىق.
küskünlük, — ğü. is. نارازىلىق،
خاپىلىق.
küskütük. s. ① مىدىرلىماسلىق.
② قاتتىق دەست.
küsmek. ① ئاچچىقلانماق، خۇشال بولـ
ماسلىق. ② تەرەققىي قىلماي تۇرغۇن
هالدا قالماق.

küspe. is. far. ھايۋانلار يېمىكى، يېقىلغۇ ۋە ئوغۇت قىلىنىدىغان، يېغى ۋە سۈيى سىقىپ چىقىرىلغان تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تىرىپى، گۈل غوزىسى.

küstah. is. far. يولسىز، ھاياسىز، ئەدەبسىز، ئەخلاقسىز.

küstahlık, – ğı. is. يولسىزلىق، ھاياسىزلىق، ئەدەبسىزلىك، ئەخلاقسىزلىق.

küstahlaşmak. ھاياسىزلاشماق، ئەدەبسىزلەشمەك.

küstere. is. ① ئۇزۇن رەندە. ② تۆكمەن تېشى. ③ بىلەي چاقى.

küsuf. is. ar. كۈن تۇتۇلۇشى.

küsur. is. ar. كەسىر سان، ئاشقان مىقدار:

«Bu paranın küsurundan vazgeçtim- بۇ پۇلنىڭ ئارتۇقىدىن ۋاز كەچتىم.»

küsurat. is. ar. → **küsur.**

küşade. s. ① ئوچۇق. ② راھەت، خۇشاللىق.

küşat. is. far. ① ئېچىلىش. ② خۇشللۇق، گۈزەللىك. ③ ئوقيانىڭ تارتىپ ئېتىلىشى.

küşne. is. قارا پۇرچاق.

küt, – tü. s. ① قىسقا ۋە توم. ② قاشاڭ:

«Küt parmaklar — پاقا بارماقلار.

Küt bıcak — قاشاڭ پىچاق.»

kütis. is. tıp. تىنبره (ئادەمنىڭ).

kütle. is. ar. ئامما، كۆپچىلىك.

kütlü. is. چىگىتلىك پاختا.

kütük, – ğü. is. ① كۆتەك (دەرەخنىڭ). ② ئانا دەپتەر (بوغالتىرىيىدە). ③ تونۇرنىڭ ئوتلۇقى.

kütüpane, kütüp . hane. is. ar . far. كۇتۇپخانا:

«Şincağ kütüphanesi — شىنجاڭ كۇتۇپخانىسى.»

küûl. is. ar. ئىسپىرت.

küûli. s. ar. ئىسپىرتلىق.

L.l

l.L. ل. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئون بەشىنچى ھەرپى).

lâakal. z. ar. ئەڭ ئاز بولغاندا، ھېچبولمىغاندا.

lâalettayin. ar. پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان.

lâbirent, -ti. is. yan. ① سىرلىق بىنا (ئىچىدىن يول تېپىپ چىققىلى بولمايدىغان). ② يولدىن ئازغاشماق. ③ قىيىن ئىش. ④ تالاش - تارتىش.

labirenfektomi. is. ئىچكى قۇلاقنىڭ ئوپېراتسىيە ئارقىلىق چىقىرىلىشى، ئىچكى قۇلاقنى كېسىپ چىقىرىش ئوپېراتسىيىسى.

lâbis. s. ar. كىيىم كىيگەن، كىيىنگەن.

laborant, -tı. is. fr. ① تەتقىقات ئىشلىرىدا ۋە لابوراتورىيىلىك تەجرىبىلەردە ياردەمچى بولۇپ ئىشلەيدىغان خادىم. ② بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ دەرس ئۈچۈن كېرەكلىك لابوراتورىيىلىك تەجرىبىلەرنى ھازىرلىغۇچى خادىم.

laboratuvar. is. fr. لابوراتورىيە (تەجرىبە سىناق ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن تۈرلۈك ئۈسكۈنىلەر بىلەن جاھازلانغان ئۆي).

lâbros. is. lât. بىر خىل چوڭ بېلىق.

lâbrum. is. lât. ئۈستكى (يۇقىرىقى) لەۋ.

lâbyum. is. lât. تۆۋەنكى لەۋ.

lâcivert. s. far. زەڭگەر، قېنىق كۆك.

lâçin. is. s. ① لاچىن. ② تىك. ③ جۈرئەتلىك، شىددەتلىك.

laçerem. s. z. ① شۈبھىسىز، شەكسىز، تەييارلىقسىز. ② مۇتلەق. ③ ئاشكارا، ئوچۇق. ④ خالار - خالىماس.

lâde. s. far. ئەقىلسىز، دۆت، مۆڭ.

lâf. is. far. ① سۆزلەر تىزىسى، سۆز. ② قۇرۇق گەپ، پو:

«Ben lâfımı bitirmeden o atıldı— مەن سۆزۈمنى تۈگەتمەيلا ئۇ ئېتىلدى.

Onun söyledikleri lâftan ibaret— ئۇنىڭ سۆزلىگەنلىرى قۇرۇق گەپتىن ئىبارەت.»

lâfazan. s. far. كۆپ سۆزلەيدىغان، ۋالاقتەككۇر.

lâfazanlık, - ğı. is ۋالاقتەككۇرلۇك.

lâfçı. s. تولا سۆزلەيدىغان، گەپ توشۇيدىغان، پىتنە - پاساتچى.

lâfçılık, - ğı. is. ئورۇنسىز گەپ قىلىش، چاقچاق گەپ.

lâflamak. سۆھبەتلەشمەك، پاراڭلاشماق.

lâğar. s. far. ① ئاجىز، ئورۇق (ھايۋان). ② مىدىق، ھەرىكەتسىز سۇس.

lâğari. is. زەئىپلىك، ئورۇقلۇق.

lâğım. is. ① لەخمە. ② پاسكىنا سۇلارنى ئاققۇزىدىغان يەر ئاستى نو (تۇرۇبا):

«Düşmandan korunmak için lâğım kazalım — دۈشمەندىن ساقلىنىش

ئۆچۈن لەخمە قازايلى.»

lâğımcı. is. ① يەر ئاستى تۆرۆبا ئىشچىسى. ② لەخمە قازغۇچى (ئەسكەر).

lağv. etmek. ئەمەلدىن قالدۇرماق، بىكار قىلماق (بىرەر ئورگان ياكى ئادەمنى).

lâğvi. s. كېرەكسىز، قىممەتسىز، ئەھمىيەتسىز.

lağv. olmak. تارقىتىلماق، ئەمەلدىن قالدۇرۇلماق، بىكار قىلىنماق.

lâhana. is. yun. كالىلەك بەسەي، كاپۇستا.

lâhika. is. ar. قوشۇمچە:

«Konunun bir çok lâhikası var — تېمىنىڭ بىرمۇنچە قوشۇمچىسى بار.»

lâhim[1]. s. ar. ① گۆش بىلەن بېر قىلغان. ② باشقىلىرىنى گۆش بىلەن باقىدىغان.

lâhim[2], – hmi. s. گۆشلۈك، سېمىز.

lahin, – hni. is. ar. ① خۇش ئاۋاز. ② ئاھاڭ، مۇڭ.

lâhit, – hdi. is. ar. تامىلىرى تاش ياكى خىش بىلەن قوپۇرۇلغان، ئۈستى تاش بىلەن يېپىلغان مازار.

lahm. is. ar. ① گۆش. ② مېۋىنىڭ شۆپىكى بىلەن ئۇرۇقى ئوتتۇرىسىدىكى قىسمى.

lahmacun. is. ar. گۆش نان (تونۇردا پىشۇرۇلغان).

lâhuraki. is. لاھورنىڭ بىر خىل يۇڭ رەختى.

lâhuri. is. ar. لاھورنىڭ يۇڭ شالى.

lahza, lâhze. is. ar. زامانىنىڭ بۆلگىلى بولمايدىغان قىسقا پارچىسى.

lâhzâda, lâhzade. z. بىردىنلا، تېزدىنلا، ھايت - ھۇيت دېگۈچە.

lâhzadelik, – ği. is. تېزلىك، چاپسانلىق.

laik. s. → Layik.

laikleştirmek. → Layikleştirmek.

laiklik, – ği. is. → Layiklik.

lailâç. s. ar. دورا پايدا قىلمايدىغان، ئۈنۈمسىز.

laim. s. ar. ① تۆۋەن كۆرگەن، پەس كۆرگەن. ② ئەيىبلىگەن.

lâin. s. ar. ① مەلئۇن. ② دىندىن چىققان، دىندىن چىقىرىلغان.

laiya. is. far. شەرقىي ھىندىستاندا توقۇلغان بىر تۈرلۈك رەڭدار رەخت.

lâka. is. far. لاك.

lakacı. is. لاك بىلەن پەرداز بەرگۈچى.

lakalar. is. مۇسۇلمان نېگىرلار.

lâkap, – bı. is. لەقەم.

lâkaydi. is. ar. far. بىپەرۋالىق، كارى بولماسلىق.

lâke. s, fr. لاكلانغان:

«Lâke dolap — لاكلانغان ئىشكاپ.»

lâkırdı. is. ① سۆز، گەپ. ② قۇرۇق گەپ. ③ گەپ تالاشماق:

«Bu nasıl lakırdı böyle? — بۇ قانداق گەپ بولدى؟

Lâkırdıdır aldırma — قۇرۇق گەپ، قۇلاق سالما.»

lâkırdıcı. s. ① تولا گەپ قىلىدىغان. ② قۇرۇق گەپ قىلغۇچى. ③ پىتنە - پاساتچى.

lâkin. ar. لېكىن، ئەمما.

lakit, – ti. is. ar. كوچىغا تاشلىۋېتىلگەن بوۋاق.

lâkite. is. كوچىغا تاشلىۋېتىلگەن قىز بوۋاق.

lakonik. s. fr. بەك قىسقا ۋە راۋان،

چۇشىنىشلىك سۆز.

lâkoz. is. yun. بىر خىل بېلىق.

laktagoglar. is. ئەمچەكتە سۈت كۆپەيتكۈچى دورا.

laktaryum. is. fr. سۈت يىغىش ۋە تارقىتىش مەركىزى.

laktasyon. is. fr. ① سۈتنىڭ ئايرىلىشى. ② سۈتنىڭ ئايرىلىش جەريانى. ③ ئېمىزىش، ئەمگۈزۈش.

laktijen. is, fr. سۈت پەيدا قىلغۇچى، سۈت كۆپەيتكۈچى.

laktoskop, – pu. is. fr. سۈتتىكى ياغ مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان سايمان.

laktoterapı. is. fr. سۈتتىن پەرھىز.

laktoz. is. fr. سۈت شېكىرى.

laktozüri. is, fr. سۈيدۈكتە سۈت شېكىرىنىڭ پەيدا بولۇشى (بۇ، ئېككى قات ياكى يېڭى تۇغۇتلۇق ئاياللاردا بولىدۇ).

lal¹. is. ar. ① توق قىزىل. ② يارنىڭ قىزىل كالپۇكى. ③ قىزىل ئۈزۈم ھارىقى.

lal². s, far. ① تىلى تۇتۇلۇپ گەپ قىلالماسلىق، تىلسىز. ② ئۈن چىقارماي جىم تۇرغان، ئۈنسىز.

lâla. is, far. ① بالىلارنىڭ تەربىيىلىنىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② قۇل، بەندە.

lâlanga. is. تاۋىدا ۋە ياغدا پىشۇرۇلغان ھەم ئۈستىگە شېكەر سېۋىلگەن نان.

lâm¹. is, ar. ئەرەب ئېلىپبەسىدە 26 – ھەرپكە بېرىلگەن نام.

lâm². is. far. مىكروسكوپ بىلەن تەكشۈرۈلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە قويۇلىدىغان تار ۋە ئۇزۇن ئەينەك پارچىسى. ② يۇپقا ۋە ئۇزۇن مېتال پارچىسى.

lâma¹. is. peruca. لاما (لىۋككىسى يوق بىر خىل جەنۇبىي ئامېرىكا تۆگىسى).

lâma². is. tibet. تىبەت ۋە موڭغۇللاردا بۇددا راھىبى:

«Dalay lâma — «دالاي لاما.

lâma³. is. it. ① كېسىش سايمانلىرىنىڭ بىسى. ② يالپاق ۋە ئۇزۇن تۆمۈر ياكى پولات پارچىسى. ③ يالپاقلانغان ئالتۇن ياكى كۈمۈش.

lamacı. is. لاما دىنىنىڭ ئېتىقادچىسى.

lamaddiye. is. ar. نەرسىلەرنىڭ ماددا ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلمايدىغان دۇنيا قاراش.

lamba. is. yun. ① لامپا، چىراغ. ② ئېلېكترون لامپا، ۋاكۇئۇم لامپا.

lambacı. is. چىراغ ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

lambalı. s. لامپۇچكىلىق:

«Beş lambalı radyo — بەش لامپۇچكىلىق رادىئو.»

lambalık, – ğı. is. چىراغ قويۇلىدىغان يەر (ئورۇن).

lame. s. fr. مېتال يىپ بىلەن توقۇلغان رەخت ياكى مەدەن بىلەن جۇلالاندۇرۇلغان تېرە.

lâmekân. s. ar. ماكانسىز، ماكانى يوق.

lamel. is. ar. مىكروسكوپ بىلەن تەكشۈرۈلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە يېپىلىدىغان تۆت بۇرجەك كىچىك ئەينەك.

lamento. is, it. مەرسىيە، ماتەم كۈيى.

lami. s. ar. پارقىراق، پارلاق، جۇلالىق.

lânet, – ti. is. ar. ① قارغىش، قارغىما. ② بەك ئەسكى. ③ لەنەت:

«Öyle lânet bir yerki… شۇنداق

ئەسكى بىر يەركى، ...»

lânetlemek. ① قارغىماق. ② لەنەت ئوقۇماق.

lanetli. s. قارغىشقا ئۇچرىغان، نەزەردىن چۈشكەن، نەپرەتكە ئۇچرىغان. ② تەلەيسىز.

lanset. is. fr. ① نەشتەر. ② ئىككى بىسلىق پىچاق (دوختۇرلارنىڭ).

lantan. is. لانتان (خىمىيۋى ئېلېمېنت).

lapa lapa. z. لەپ - لەپ:

«Kar lapa lapa yağiyor — قار لەپ - لەپ يېغىۋاتىدۇ.»

lapas. is. لاپاس (هايۋانلارنى باغلاپ قويىدىغان يەر).

lapçın. is. مەسە (ئاياغ كىيىم).

lapilli. is. lât. ۋۇلقاندىن ئېتىلىپ چىققان تاشلار.

lap lap. z. ئىت قاتارلىق هايۋانلارنىڭ ئاياغ تاۋۇشى ۋە ئۇلارنىڭ بىر نەرسە ئىچكەندە چىققان ئاۋازى.

lapya, lapye, laplaz. is. يامغۇر سۇلىرى ئېرىتىۋېتەلەيدىغان هاك تېشى.

larengalji. is. fr. تاماق ئاغرىقى.

larengolog. is. fr. تاماق كېسەللىكلىرى مۇتەخەسسىسى.

larengorinoloji. is, fr. تاماق ۋە بۇرۇن كېسەللىكلىرى بىلىمى.

larengostenoz. is. fr. بوغۇز (تاماق)نىڭ تارىيىشى.

larengotomi. is. fr. بوغۇز ئوپېراتسىيىسى.

larenks. is. fr. كېكىرتەك، بوغۇز.

larengofarenjit, — ti. is. تاماق ۋە ئېغىز بوشلۇقىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

larengofon. is. بوغۇز تېترىكىنى ئالىدىغان ماشىنا.

larengoloji. is. تاماق (بوغۇز) نىڭ ئاناتومىيىسى، فىزىئولوگىيىسى ۋە پاتالوگىيىسى.

larengonekroz. is. تاماق كۆمۈرچەكلىرىنىڭ ئۆلۈشى.

larengopati. is. كېكىرتەك (تاماق) كېسەللىكى.

larengopleji. is. كېكىرتەك مۇسكۇللىرىنىڭ پالەچلىنىشى.

larengoraji. is. كېكىرتەكنىڭ قانىشى.

larengosel. is. تاماقتا بولىدىغان ئۆسمە.

larengoskop, — pu. is. تاماقنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

lasik. s. يېپىشقاق.

laskars. is. هىندى - چىن ئەتراپىدىكى پاراخوتچىلارغا بېرىلگەن لەقەب.

laskine. is. alm. قارت قەغىزى بىلەن ئوينىلىدىغان بىر خىل ئويۇن.

laso. is. isp. ① سالما (هايۋانلارنى تۇتۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئارغامچىدىن ياسالغان سىرتماق). ② بوغۇپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ياغلىق تاسما.

lasta. is. پاراخوتنىڭ يۈك مىقدارىنى بىلدۈرىدىغان ئۆلچەم بىرلىكى.

lastik. is. s. ① كاۋچۇكتىن ياسالغان. ② ئۆچۈرگۈچ (رېزىنكە ئۆچۈرگۈچ). ③ بوغقۇچ (پايپاق بوغقۇچى). ④ كامېر:

«Lastik çizme — رېزىنكە ئۆتۈك.»

~ **ağacı.** bot. كاۋچۇك دەرىخى.

lastikli. s. ① رەزىنكىلىك. ② ئىككى بىسلىق:

«Lastikli tekerlek — رېزىنكە چاق.

Lastikli söz — ئىككى بىسلىق سۆز.»

lâşe. is, far. ① سېسىپ كەتكەن ياكى سېسىشقا باشلىغان هايۋان ئۆلۈكى. ② زەئىپ، جانسىز، ئورۇق، قورۇق ئۇستىخان بولۇپ قالغان هايۋان.

laşin. is. ing. دېڭىزدا پاراخوت يەلكەنلىرىنىڭ ئارغامچا ياكى زەنجىر بىلەن باغلىنىشى.

latent, – ti. is. fr. يوشۇرۇن، مەخپىي.

lateral. s. fr. غول ئۈستەڭ بىلەن ئېتىز ئېرىقلىرىنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇرغۇچى.

lâtif. s. ar. ① يېقىملىق، شېرىن. ② مۇلايىم، نازۇك. ③ لېتىپ (ئەر ئىسمى).

lâtife. is. ar. ① لەتىپە. ② ئايال ئىسمى.

lâtifeci. s. چاقچاقچى، قىزىقچى.

latin. is. لاتىن.

latinca. öz. is. لاتىنچە.

latinceci. is. s. لاتىن تىلى ۋە ئەدەبىياتى مۇتەخەسسىسى.

latme. is. ar. ① شاپىلاق، ② مۇشت.

lâubalı. s. ① بىئەدەب. ② تەكەللۇپسىز. ③ ئۈستىگە مەجبۇرىيەت ئالمىغان.

labuballık, – ğı. is. ① ئەدەبسىزلىك. ② هۆرمەتسىزلىك.

lav. is. fr. يانار تاغدىن ئېتىلىپ چىققان سۇيۇق ماددا، لاۋا.

lava[1]. is. it. ① غەيۋەت، شىكايەت. ② يۇتماق، سۈمۈرمەك.

lava[2]. is. rus. گازاك ئاتلىق ئەسكەرلىرى.

lavabo. is. lât. ئۇمۇۋالنىك.

lavanta. is. it. ئەتىر، بۇيسۇ.

lavantacı. is. ئەتىر ياسىغۇچى ۋە سەييارە يۈرۈپ ئەتىر ساتقۇچى.

lavantacılık, – ğı. is. يۇيۇنۇشتا ۋە ساقال - بۇرۇتنى ئېلىشتا ئىشلىتىلىدىغان پۇراقلىق نەرسىلەرنى ياساش ئىشى ۋە سودىسى.

lavantalık, – ğı. is. يانچۇقتا ساقلىنىدىغان ۋە گىرىم شىرەسىدە بولىدىغان پۇراقلىق نەرسىلەر شىشىسى.

lavaş. is. ئۇزۇن بوغۇرساق.

lavaşa. is. ياپىلاق كۈمۈش پارچىسى.

lavdanom. is. fr. تەركىبىدە ئەپيۇن بولغان دورىلار.

lavi. is. fr. رەسىمنى بوياش ئۇسۇلى.

lavman. is. fr. ئاشقازان ۋە ئۈچەيلەرنى يۇيۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

lavta[1]. is. al. müz. ئۇدقا ئوخشايدىغان، قارنى ئۇدتىن كىچىك، زەخمەك بىلەن چېلىنىدىغان بىر تارلىق ساز.

lavta[2]. is. it. ① تۇغۇت دوختۇرى (ئەر). ② بالىنى (قورساقتىكى) ئانىنىڭ رەھىمىدىن تارتىۋېلىشتا قوللىنىلىدىغان قىسقاچقا ئوخشايدىغان سايمان.

lavtacı. is. ① لاۋتا چالغۇچى. ② لاۋتا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش سازلارنى ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى ئادەم.

lay. is. far. لاي، پاتقاق.

lay akıl. s. كالللىسى يوق، نېمە قىلىشنى بىلمەيدىغان.

layemut, – tu. is. ئۆلمەس.

layenkatı. s. ar. پۈرسەت بەرمەسلىك، ئارقىسى ئۈزۈلمەسلىك.

lâyık, – kı. s. ar. لايىق، مۇۋاپىق، باب، مۇناسىپ، ماس، ئويغۇن.

lâyiha. is. ar. لايىهە.

layik. laik. s. دۇنيا ئىشلارنى دىنىي

ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرمىغان، دۇنيا ئىشلىرىنى دىنىي ئىشلاردىن ئايرىم تۇتىدىغان.

layuhti. s. ar. يېڭىلمەسلىك.

laza. is. zool. ھەسەل ھەرىسى.

lazareto. is. it. دېڭىز پورتلىرىدا يۇقۇملۇق كېسەللەر بولغان بىر دۆلەتتىن كەلگەن پاراخوتتىكى ئادەملەرنىڭ كارانتىن ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن جايلاشتۇرۇلىدىغان بىنا.

lâzık. s. ar. يېپىشقاق، چاپلىشاڭغۇ.

lâzım. s. ar. لازىم، كېرەك.

lâzıme. is, ar. لازىملىق، كېرەكلىك.

lâzımlık, — ğı. is. تەرەت قاچىسى.

lâzib. s, ar. يېپىشقاق، چاپلىشاڭغۇ.

lazot. is. كۆمىمقۇناق.

leâmet. is. ar. پەسلىك، پەسكەشلىك.

lebâbet. is. ar. ئاقىللىق، زەكىلىك.

lebâdo. is. far. يامغۇرلۇق (كىيىم).

leb. alep. s. z. لىپمۇلىپ، ئاغزىغا قەدەر.

leben. is. ar. ① سۈت. ② سۈتتىن ئىشلەنگەن بىر خىل ئىچىملىك.

lebeni, lebeniye. s. سۈتلۈك.

lebeniyet. is. سۈتتىن ياسالغان تاماقلار.

lebib. s. ar. ئەقىللىق، زەكى.

leblâb. is. ar. bot. يۆگەي (ئوت).

leblebi. is. ① پوستى ئاقلىنىپ قورۇلغان نوقۇت. ② مىلتىق، تاپانچا ئوقى.

lebûn. s. ar. سۈتلۈك.

leçek, — ği. is. لېچەك (ئاياللارنىڭ).

ledg. is. osm. يىلان ۋە چايانىڭ نەشتەر ئۇرۇشى.

ledünniyet, — ti. is. بىر ئىشنىڭ مەخپىي تەرەپلىرى.

lef. is. ar. ئوراش، تۈرۈش، يۆگەش.

leffen. z. ئىلچىگە ئېلىنغان، بىرلىكتە:

«Vesi kalarımı mektubuma laffen gönderiyorum — ھۆججەتلىرىمنى خېتىمگە قوشۇپ ئەۋەتتىم.»

leffetmek. ئىچىگە ئالماق، قاتلىماق، يۆگىمەك، تۈرمەك.

legorn. is. ing. پەيلىرى ئاق توخۇ جىنسى.

leğen. is. داس، تەشتەك، ھېجىر.

leğencik, — ği. is. ① سۈيدۈكلۈك، دوۋساق. ② كۆلچەك.

leğençe. is. كىچىك داس، كىچىك تەشتەك.

leh. is, ar. ① تەرەپدار. ② پايدا، مەنپەئەت:

«Ben senin lehinde oy veriyorum — مەن ساڭا تەرەپدار بولۇپ ئاۋاز بېرىۋاتىمەن.»

Durum lehimize gelişiyor — ۋەزىيەت بىزنىڭ مەنپەئەتىمىزگە قاراپ راۋاجلىنىۋاتىدۇ.»

lehçe. is. ar. ① شىۋە، يەرلىك سۆز. ② يۈز، چېھرى، چىراي.

«Turfan lehçesi — تۇرپان شىۋىسى»

lehçe. bilim. is. دىئالېكتولوگىيە، شىۋەشۇناسلىق.

leheb. is. ar. يالقۇن.

leheban. is. ئوتنىڭ يالقۇنلىنىشى.

lehim. is. ar. كەپشەرلەش ماتېرىياللىرى، قەلەي.

lehimçi. is. كەپشەرچى، پاياتچىلىك.

lehimcilik, — ği. is. كەپشەرچىلىك.

lehimlemek. كەپشەرلىمەك.

lehimlenmek. كەپشەرلەنمەك، پاياتلانماق.

lehimli. s. کەپشەرلەنگەن، کەپشەرلىك.
lehtaz. s. ar. far. ① تەرەپدار، ② مەنپەئەتدار، پايدا بەرگۈچى.
lehüm. is. قوللىغۇچى، تەرەپدار بولغۇچى.
lehüma. is. قوللىغان ۋە تەرەپدار بولغان ئىككى كىشى.
lehv. is, ar. ① كېرەكسىز ۋە پايدىسىز ئىش. ② تاماشا، ئويۇن - كۈلكە.
leim. s. ar. ① پەسكەش. ② پىقسىق، بېخىل.
leitmotiv. is. alm. ئەدەبىي ئەسەردە سىيۇژىت.
lejitimist, – ti. is. تەختتىن چۈشۈپ كەتكەن بىر ھۆكۈمدارنىڭ قايتىدىن تەختكە چىقىشقا تەرەپدار بولغۇچى.
leke. is. ① داغ. ② بۆھتان، قارا:
«1. Kan leksi — قان دېغى.
2. O, Bana leke sürüyor — ئۇ، ماڭا قارا چاپلاۋاتىدۇ.
3. Beni lekeleme- مېنى قارىلىما.»
lekeci. is. كىيىم - كېچەكلەردىكى داغلارنى تازىلىغۇچى (ئادەم).
lekelemek. ① بۇيىماق. ② قارا چاپلىماق:
« Kumaşı leke lemek — رەختنى بويىماق.
O, bu adamı lekelemek istiyor — ئۇ، بۇ ئادەمگە قارا چاپلىماقچى بولۇۋاتىدۇ.»
lekelenmek. ① داغ چۈشمەك، پاسكىنا بولماق. ② قارا چاپلىماق:
«Lekelendim — قارىلاندىم»
lekeletmek. بويىياتماق.
lekeli. s. ① داغ چۈشكەن. ② يامان ئاتلىق:
«Lekeli elbise— داغ چۈشكەن كىيىم.»
leken. is. قارىغا پىتىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئاياغقا قاپلىۋالىدىغان بىر خىل ئۆرۈلمە ئاياغ كىيىمى.
lekende. is. قوپال تىكىش.
lekesiz. s. ① داغسىز، كىرلەنمىگەن. ② نۇقسانسىز، پاك - پاكىز.
leksikografi. is, fr. لۇغەتچىلىق، لېكسىكوگرافىيە.
leksikoloji. is, fr. لېكسىكولوگىيە.
leksikolojik. is. لېكسىكلىك.
lektör. is. ئالىي مەكتەپلەردە لېكتور.
lem. is. ar. پارقىراش.
lema. is. پارقىراقلىق.
lemeân. is. ar. پارلاش.
lemh. is. ar. قاراش، نەزەر.
lemha. is. ar. تەكرار قاراش.
lemis, – msi. is. ar. تۇتۇپ بېقىش (قول بىلەن).
lemograti. is. ۋابا ياكى باشقا يۇقۇملۇق كېسەللەر ھەققىدە يېزىلغان ئەسەر.
lemoloji. is. يۇقۇملۇق كېسەللەر ھەققىدىكى بىلىم، لېمولوگىيە.
lenduha. is. قوپال، ئىشلىتىشكە ئەپسىز، كېلەڭسىز (نەرسە).
lenfi. is. fr. لىمفا (ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى رەڭسىز سۇيۇقلۇق).
~ **damarları.** لىمفا قانىلى.
~ **dokusu.** لىمفا توقۇلمىسى.
~ **düğümcüğü.** لىمفا تۈگۈنى.
lenger. is. لېگەن، تاۋاق، پەتنۇس:
«Bir lenger pılâv — بىر لېگەن پولۇ.»
lengi. is. ئاقساقلىق.
lengüistik. is. far. تىل بىلىمى.
lentigo. is. lât. بەدەندە پەيدا بولىدىغان مەڭگە ئوخشاش ئۇششاق داغلار، سەپكۈن.

lentikül. is. fr. كۆزدە پەيدا بولغان قىزىللىق.

lento[1]. it. بىر مۇزىكا پارچىسىنىڭ ئاستا - ئاستا چېلىنىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ.

lento[2]. is. fr. ئىشىك ۋە پەنجىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان توغرا ياغاچ ۋە تاش.

lep, – bi. is. far. ① لەۋ، كالپۇك. ② نەرسىنىڭ قىرغىقى.

lepanda. s. گۈزەل، پاك، نازۇك.

lepiska. is. سېرىق ۋە يۇمشاق چاچ.

lepra. is. جۇزام، ماخاۋ (كېسىلى).

leprolog. is. fr. ماخاۋ كېسىلى ۋە مۇتەخەسسىسى.

leproloji. is. ماخاۋ كېسەللىكىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

leptofoni. is. fr. ئاۋازنىڭ ئاجىزلىشىپ كېتىشى، ئاۋازنىڭ بوغۇلۇپ قېلىشى.

lerci. is. ئۆشكىگە ئوخشاش بىر خىل ھايۋان.

lerzan. s. far. لەرزان، تىترەيدىغان، تىترەپ تۇرىدىغان.

lerze. is. far. تىترەش، لەرزە.

lerziş. is. far. تىترەش.

lesepase. is. fr. چېگرىدىن كىرىشكە رۇخسەت قىلىنىدىغان رەسمىي قەغەز، پاسپورت.

lesitin. is. fr. تۇخۇمنىڭ ئېقى.

leş. is. ① ھايۋان ئۆلۈكى، تاپ. ② نەپرەتكە ئۇچرىغان ئادەمنىڭ ئۆلۈكى.

leşcil. s. is. تاپ يەپ ئوزۇقلىنىدىغان ھاشارەتلەر.

leşker. is. far. ① لەشكەر. ② قەھرىمان، جەسۇر.

let. is. far. ئۇرۇش:
«Let vurmak -- ئۇرماق»

letafet, – ti. is. ar. ① لاتاپەت، نازاكەت، نازۇكلۇق. ② خوشلۇق. ③ گۈزەللىك، خوش خۇيلۇق.

letal. s. fr. ئۆلتۈرگۈچى.

letalite. is. fr. كېسەللەرنىڭ ئۆلۈم سانى.

letarji. is. fr. ئۇيقۇ كېسىلى.

leva. is. بۇلغارىيە پۇل بىرلىكى.

levahık. is. ئىلاۋە قىلىنغان نەرسىلەر، قوشۇمچە.

levanten. is. fr. يېقىن شەرقتە ئۇزۇن ۋاقىت قېلىپ ئولتۇراقلاشقان ۋە باشقىلارغا ئارىلىشىپ كەتكەن ياۋروپالىقلار.

levazim, levazimat. is. ar. ماتېرىيال، كېرەكلىك نەرسىلەر، لاۋازىمەت.

levazımcı. is. لاۋازىمەتچى.

levandane. s. ① تېز، چاققان، ئالدىراش. ② بەستلىك ۋە كېلىشكەن.

levha. is. ar. لەۋھە.

levin, levn. is. ar. ① رەڭ. ② تۈر، خىل.

levirlik, – ği. is. ئۆيلەنمىگەن بىرىنى ئاكىسىنىڭ تۇل قالغان خوتۇنى بىلەن ئۆيلىنىشكە زورلايدىغان قانۇن.

levs. is. ar. (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتە) پاسكىنىلىق.

levsiyat. is. ar. ① كىر نەرسىلەر، پاسكىنا نەرسىلەر. ② ئەخلاق بۇزۇقلۇقلىرى.

levz, levze. is. ar. بادام.

ley. is. رومىنىيە پۇل بىرلىكى.

leyl. is. ar. كېچە.

leyla. is. s. ar. ① بەك قاراڭغۇلۇق ۋە ئۇزۇن كېچە. ② قاتتىق مەست.

leyle. is. ar. كېچە.

leylek. is. تۇرنا.

leyli. s. ar. ① قونمدىغان. ② كېچىسى
پەيدا بولىدىغان.
leys[1]. is. ar. يېقىلىق.
leys[2]. is. ar. يېلۋاس.
leyyin. s. ar. يۇمشاق.
lezbianizm. is. ئاياللار ئوتتۇرىسىدى-
كى غەيرى تەبىئىي جىنسىي مۇناسىۋەت.
leziz. s. ar. ① تاتلىق، لەززەتلىك،
تەملىك ② خۇش قىلىدىغان:
«Leziz meyva — لەززەتلىك مېۋە.»
lezzet. is. ar. لەززەت، تەم.
lezzetlendirmek. لەززەتلەندۈرمەك،
تەم بەرمەك.
lezzetlenmek. لەززەتلەنمەك.
lezzetli. s. لەززەتلىك، تەملىك.
lezzetsiz. s. لەززەتسىز، تەمى يوق،
تەمسىز، بەتتەم.
lığ. is. لاتقا، لاي.
lığlanmak. لاي تۇتماق.
lian. is. ar. بىر بىرىگە لەنەت ئوقۇش.
libade. is. قىسقا جىلىتكە.
liban. is. ar. ① ئادەم سۈتى.
② ئېمىزىش.
libas. is. ar. كىيىم - كېچەك.
liberal. s. fr. لىبېرال، ئەركىنچى.
liberalizm. is. fr. لىبېرالىزم،
ئەركىنچىلىك.
liberten. is. fr. XVIII ئەسىردە دىنىي
ئېتىقادلاردىن قۇتۇلۇشنى خالىغان چۈشەنچە.
libre. is. fr. ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى.
libretto. is. it. ئوپېرا كىتابى.
librettocu. is. ئوپېرا يازغۇچى.
lider. is. ing. داھى، رەھبەر.
liderlik, – ği. is. رەھبەرلىك.
lif. is. ar. ① تال. ② تارا:
«Tambura lifi — تامبۇر تارىسى.»
liga. is. it ئۈچ دېگىز ملىي قەدەر
ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى.
ligabura. is. it. پاراخوت ۋە كېمىدە
قوللىنىلىدىغان ئىنچىكە ئارغامچا
ligam, licâm. is. far. تىزگىن.
liğen. is. → Leğen.
liha. is. ar. ساقال.
lihâf. is. ar. ①يېپىنچا. ② يوپۇق.
lihyani. s. ئۇزۇن ساقاللىق.
lihye. is. ar. ساقال.
lihyedar. s. ساقاللىق.
lika[1]. is. far. ar. لاك.
lika[2]. is. ar. ① ئۇچرىشىش. ② يۈز.
چېھرى، چىراي.
likât. is. ar. باشاق تېرىش.
likid. s. is. fir. ① مىقدارى بېكىتىلگەن. ② ئىشلىتىشكە بولىدىغان پۇل.
likide. is. fr. ھېسابلىشىش.
likidite. is. fr. ① تىجارەت ۋە
مالىيە ئورگانلاردا قوللىنىلىدىغان قىسقا
مۇددەتلىك سەرمايە، پۇلغا ئاسان ئال-
ماشتۇرۇلىدىغان نەرسىلەر.
likin. → **Lâkin.**
likorinoz. is. yun. سۇرلەنگەن بېلىق.
likör. is. fr. ئىچىملىك ئىسپىرت قو-
يۇلغان مېۋىلىك ياكى يوپۇرماقلىق قىيام.
lim. is. ئۇششاق لىمۇننىڭ بىر تۈرى.
liman. is. yun. پورت.
~ **yurdu** — پورت يۇرتى.
limanlamak. ① پورتقا كىرىپ قالماق.
② پەسەيمەك:
«Rüzgar limanladı.— شامال پەسەيدى.»
limanlık, – ğı. is. ① پورتقا ئوخشاش
(يەر). ② شامالسىز (ھاۋا) ياكى دولقۇن-

سىز (دېگىنىز).

limba. is. ئافرىقىدا يېتىشىدىغان بىر خىل دەرەخ.

limbo. is. it. ① كىچىك قېيىق. ② يۈكنى بىر كېمىدىن باشقا كېمىگە يۆتكەش.

lime. is. far. پارچە - پارچە.

limelime. s. پارچە - پارچە، جۇل - جۇل.

limiye. is. fr. ئوۋ ئىتى.

limon. is. لىمون.

limonata. is. it. لىمونات (لىمون سۈيىدىن ياسالغان ئۇسسۇزلۇق).

limonatacı. is. لىمونات ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

limoni. s. ① لىمون رەڭگى (يېشىلغا مايىل ئوچۇق سېرىق). ② جىلىخور، سەپرا: «Limoni tabiatlı — جىلىخور (سەپرا) مىجەز ئادەم.»

limonlu. s. ئىچىگە لىمون سىقىلغان ياكى لىمون توغرالغان.

limonluk, — ğu. is. ① ئۆسۈملۈك لەرنى سوغۇقتىن ساقلاش ئۈچۈن تەييار لانغان ئۈستى يېپىق ئەينەكلىك يەر. ② لىمون دەرىخىنى ساقلايدىغان يەر، لىمونلۇق.

limonyat, — tı. is. زۇمرەتنىڭ بىر تۈرى.

limozis. is. قاتتىق ئېچىرقاش.

lincoln. ئۇزۇن يۇڭلۇق ئىنگلىز قويى.

linç, — çi. is. ing. خەلقنىڭ بىرەر جىنايەتچىنى قانۇننىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا قارىماي ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈشى.

link. is. ئاتنىڭ بۆرە مېڭىشى.

linograji. is. fr. رەخت ئۈستىگە خەت يېزىش، رەختكە باسما بېسىش ئۇسۇلى.

lipodiyerez. is. ياغلارنىڭ ئورگانىزمدا ئۆزگىرىشكە ئۇچرىشى.

lipohemi. is. قاندا ياغنىڭ يېتىشىشى.

lipofreni. is. fr. ئەقلىسىزلىق.

lipofaj. is. tip. ياغنى ئەمگۈچى ھۈجەيرە.

lipofaji. is. fr. ياغنىڭ ئېرىپ يوقىلىشى.

lipojen. s. fr. ياغ ئىشلەپ چىقارغۇچى، ياغلاشتۇرغۇچى.

lipojenez. is. ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈك لەر قۇرۇلمىسىدا ياغنىڭ يېتىشىشى.

lipoklazi. is. fr. ياغنىڭ ئېرىشى.

lipoksidemi. is. قاندا ياغ كىسلاتا پەيدا بولۇش.

lipomeri. is. fr. قول ۋە پۇتىنىڭ تۇغما يوقلۇقى.

lipopeksi. is. توقۇلمىلاردا ياغ پەيدا بولۇش.

lipotrofi. is. بەدەندىكى ياغنىڭ كۆپىيىشى.

lipoyid. s. ياغلىق، ياغدەك، ياغسىمان.

lipozin. is. قاندا بولىدىغان ياغنى ئېرىتكۈچى ماددا.

lipüri. is. سۈيدۈكتە ياغ پەيدا بولۇش.

lir. is. yun. كونا زاماندا قوللىنىلغان بىر خىل ساز.

lira. is. it. ① يەتتە گرام ئېغىرلىقتىكى ئالتۇن پۇل. ② بىر پۇل ئورنىدا قوللىنىلغان قەغەز پۇل. ③ تۈركىيە پۇل بىرلىكى.

liralık. s. لىرالىق: «Yarim liralık kağıt — يېرىم لىرالىق قەغەز»

liret, — ti. is. it. ئىتالىيە پۇل

بىرلىكى.

lir. gitar. is. لىرگىتەر (XVIII ئە- سىرنىڭ ئاخىرلىرىدىكى بىر خىل ساز).

lirik. s. yun. لىرىك، لىرىكا.

lirizm. is. yun. ① لىرىكلىك شېئىر- لارنىڭ ئومۇمىسى. ② لىرىكلىك ئىلھام. ③ جۇشقۇنلۇق.

lisam. is. ar. چۈمبەل.

lisan. is. ar. تىل:

«lisana geldi — تىلى چىقتى.»

lisanci. is. تىلچى، تىل مۇتەخەسسىسى.

lisaniyat. is. تىل بىلىمى، لىسانىيەت.

lisans. is. fr. ① ئالىي مەكتەپ دىپلومى. ② مال ئېلىپ سېتىش رۇخسەت قەغىزى.

lisansiye. s. fr. دىپلوم ئالغۇچى.

lise. is. yun. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ.

liseli. is. s. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى.

liste. is. it. ① ئىسىملىك. ② تىزىم:

«1. Eşya listesi — نەرسە كېرەكلەر- نىڭ تىزىمى.

2. Yolcu listesi — يولۇچىلار ئىسىملىكى.

3. Yemek listesi — تاماق تىزىمى.»

litagog. is. ① بۆرەك ۋە سۈيدۈك خالتىسىدىكى قۇملارنى چىقىرىش. ② تاش چىقارغۇچى ۋە تاش (قۇم) چىقىرىدىغان ئامىل.

litektomi. is. fr. بەدەندىكى تاشنى ئېلىشنى مەقسەت قىلغان ئوپېراتسىيە.

literatür. — rü, is. ① بىر مەسىلىگە بېغىشلاپ يېزىلغان ئەسەرلەر. ② ئۇسلۇب ۋە بەدىئىلىكى ئۈستۈن ئەسەرلەر. ③ ھەرقانداق بىرساھەدە يېزىلغان ۋە بېسىلغان ئەسەرلەر.

litodiyaliz. is. fr. تاشنىڭ ئېرىشى، تاشنىڭ ئېزىلىشى، ئۇگۇلىنىشى.

litofon. is. سۈيدۈك خالتىسىدىكى تاشنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

litograf. is. ing. تاش باسما مۇتەخەسسىسى.

litografya. is. تاش باسمىدا بېسىلغان نەسىلەر.

litojen. s. fr. تاشلاشقان، تاشقا ئوخشاش قاتتىقلاشقان.

litoklest. is. fr. تاش يەنجىش ئەسۋابى، تاش يەنچىگۈچ.

litoloji. is. yun. تاش بىلىمى، تاش- چىلىق بىلىمى.

litoskop, — pu. is. تاشنى كۆرۈپ تۇرۇپ تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

litotom. is. سۈيدۈك خالتىسىدىكى تاشنى چىقىرىش ئەسۋابى.

litotomi. is. سۈيدۈك خالتىسىدىن تاش ئېلىش ئوپېراتسىيىسى.

litotritör, — rü. is. سۈيدۈك خال- تىسىدىكى تاشنى ئېزىش ئەسۋابى.

litoz. is. fr. تاش چاڭ- توزاڭلىرىنى سۈمۈرۈۋېلىشتىن پەيدا بولغان ئۆپكە كېسىلى.

litre. is. yun. لىتر:

«Bir litre süt — بىر لىتر سۈت.»

litrelik, — ği. is. لىترلىك.

lituri. is. سۈيدۈكتە كىسلا تۇزىنىڭ كۆپلۈكى.

liturya. is. yun. خىرىستىئانلارنىڭ ئىبادەت مۇراسىمى.

lityaz. is. fr. بۆرەكتە تاش پەيدا بولۇش.

livar. is. it. بېلىقلارنى تىرىك ساق- لايدىغان كىچىك كۆلچەك ۋە باشقا قاچا.

livata. is. ar. ئەركەكلەر ئوتتۇرسىدىكى جىنسىي مۇناسىۋەت.

livedo. is. تېرىدە پەيدا بولىدىغان قىزىل قاپارتمىلار.

lividite. is. بىر جەسەتنىڭ بەزى يەرلىرىنىڭ قىزىرىپ قېلىشى.

livre. is. fr. مېھمانخانىلاردىكى كۆتكۈچى خىزمەتچىلەرنىڭ كىيىمى.

liyakat, – tı. is. ar. لاياقەت. ئىقتىدار.

liyakatlı. s. لاياقەتلىك، ئىقتىدارلىق.

liyakatsız. s. لاياقەتسىز، ئىقتىدارسىز.

liyakatsızlık, – ğı. is. لاياقەتسىزلىك، ئىقتىدارسىزلىق.

liyenektomi. is. تالىنىڭ ئوپېراتسىيە بىلەن ئېلىپ تاشلىنىشى.

liyenografi. is. تالىنىڭ رېنتگېن بىلەن تەكشۈرۈلۈشى.

liyenopati. is. تال كېسىلى.

liyk, liykin. far. لېكىن.

liynet, – ti. is. ① يۇمشاقلىق. ② يەڭگىل ئىچ سۈرۈش.

liyotropik. s. fr. تېز ئېرىيدىغان.

liz. is. fr. ئېرىمەك.

lizemi. is. fr. قاننىڭ تارىلىشى، قاننىڭ ئايلىنىشى.

lizimetre. is. fr. يەرگە سىڭگەن يامغۇر سۈيىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

lizis. is. fr. كېسەل قىزىتمىسىنىڭ ئاستا تۆۋەنلىشى.

lizoid. is. fr. غالجىرغا ئوخشاش.

lizol. is. yun. lat. كوكس مېيىدىن ئېلىنغان مىكروپ ئۆلتۈرگۈچى ياغسىمان سۇيۇقلۇق.

lizöz. is. fr. ① بىرقانچە تاتىملىق كىتاب شەرھىسى. ② ئاياللارنىڭ ئۆيلىك كىيىمى.

lobut, – tu. is. تەنھەرىكەتتە قوللىنىلىدىغان قىسقا، بىر ئۇچى قېلىن تاياق.

loca. is. it. تىياتىر ۋە كىنوخانىلاردا؛ ياكى پارلامېنت زالىدا تۆت - بەش كىشىلىك مەخسۇس ئورۇن.

locya. is. بىر تەرىپى ۋە ئۈستى يېپىق، ئالدى ئوچۇق بالكونغا ئوخشىغان ئايۋان.

loda. is. ① چەش، ② دۆۋە:

«Buğday lodası — بۇغداي چەشى.

Saman lodası — سامان دۆۋىسى.»

lodos. is. yun. ① جەنۇب شامىلى. ② جەنۇب:

«Lodosa bakan pencere — جەنۇبقا قارىغان پەنجىرە.»

lodoslamak. شامال چىقىشقا باشلىماق ياكى جەنۇبقا ئۆزگەرتمەك.

lodosluk, – ğu. is. ① شامال چىققان تەرەپ. ② جەنۇبقا قارىغان تەرەپ. ③ جەنۇب.

lodra. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

logadit, – ti. is. كۆز ئېقى كېسەللىكى.

logagrafi. is. ar. پىكىرنى يېزىق بىلەن ئىپادە قىلالماسلىق.

logamnezi. is. fr. ئۇنۇتقاقلىق، ئەستە تۇتۇۋالالماسلىق.

logaritma. is. yun. لوگارىفما، جۈپسان.

logaritmik. s. لوگارىملىق، جۈپ سانلىق.

logistik. is. yun. ئىما - ئىشارەتلىك لوگىكا.

logopleji. is. fr. سۆز قىلىش ئورگانلىرىنىڭ پارالىچ بولۇپ قېلىشى.

loğ. is. تۇلۇق تاش.

loğdur. is. تۇلۇق جاھازى.

loğlamak. تۇلۇق سالماق.

loğusa. is. yun. ئىدەسى توشمىغان ئايال، قىرىقى ئىچىدىكى ئايال.

lohusa. is. → **loğusa.**

lojik. is. fr. لوگىك، مەنتىق.

lojisizm. is. fr. لوگىكىچىلىق، مەنتىقىچىلىق.

lojman. is. fr. ئەرزان باھالىق ياتاق، كوللېكتىپ ياتاق.

lokal. is. fr. مەلۇم بىر يەرگە ئائىت، يەرلىك:

«Lokal şartlar — يەرلىك شەرتلەر.»

lokalizatör, — rü. is. بىر نەرسىنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىپ بېرىش.

lokalize. s. fr. چېگرىلانغان، چېگرىسى ئېنىق بولغان.

lokanta. is. it. ئاشخانا، تاماقخانا، رېستوران:

«Pekin lokantasi — بېيجىڭ ئاشخانىسى (رېستورانى).»

lokantacı. is. ئاشخانا ئىگىسى.

lokavt, — tı. is. ئىشچىلارغا بېسىم ئىشلىتىش ئۈچۈن كارخانا ئىگىلىرىنىڭ كارخانىلارنى تاقىشى، ئىشچىلارنى ئىشتىن بوشىتىش.

loker. is. ing. پاراخوتلاردا نەرسە-كېرەك ساقلايدىغان يەر.

lokma. is. ar. ① لوقما، بىر قېتىمدىلا يەپ بولغىلى بولىدىغان يېمەك پارچىسى. ② بوغۇرساق (شەكەرلەنگەن):

«Ikinci lokmayi ağzıma götürürken kapi çalindi — ئىككىنچى لوقمىنى ئاغزىمغا سالاي دېگەندە ئىشىك چېكىلدى.»

lokmacı. is. بوغۇرساق پىشۇرۇپ ساتقۇچى.

lokma - göz. s. ئالغاي (كۆز).

lokma lokma. پارچە - پارچە، ئۇشاق - ئۇششاق.

lokomobil. îs. fr. لوكوموبىل (ھەر خىل ماشىنىلارنى، جۈملىدىن يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرىدىغان كۆچمە پار دۋىگاتېلى).

lokomotif. is. far. پاراۋۇز، پويىزنىڭ بۇقىسى.

lokomotör, — rü. is. ماتور بىلەن ئىشلەيدىغان ئوتتۇرا كىچىك ئىگە ماشىنا.

lomboz. is. پاراخوت ۋە چوڭ كېمىلەرنىڭ يەنجىرىسى.

lonca. is. isp. لونجا (قەدىمدە ئۇستا ۋە شاگىرتلاردىن قۇرۇلغان مەلۇم بىر ئىش ئورگىنى).

longa. is. roman. بىر خىل تۈرك مۇزىكىسى.

longe. is. بىر خىل قېيىق.

longuz. is. دېڭىز ياكى دەريالارنىڭ بىردىنبىرلا چوڭقۇرلاشقان يېرى.

lonjimetri. is. fr. يېقىنلىشىشقا بولمايدىغان يەرلەرنىڭ ئارىلىقىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم.

lop, — pu. s. ① يۇمشاق. ② يۇملاق. ③ يوغان:

«lop et — يۇمشاق گۆش.»

lor. is. ئىرىمچىلىك.

lorta. is. it. ئاياغ كىيىمى قېلىپىنىڭ دىئامېترى.

lostra. is. it. ئاياغ مايلاش.

lostracı. is. ئاياغ مايلىغۇچى.

lastromo. is. it. سودا پاراخوتلىرىدا ئىشچىلار باشلىقى.

loş s. قاراڭغۇ:

«Loş bir oda— قاراڭغۇ بىر ئۆي.»

loşluk, — ğu. is. قاراڭغۇلۇق.
lota. is. ئۆستەڭ سۇيىدە ياشايدىغان بىرخىل يىرتقۇچ بېلىق.
lotarya. is. it. لاتارىيە (تەلەي سىنايدىغان ئويۇن).
lotaryacı. s. it. لاتارىيىچى.
lök, — kü. s. ① ئېغىر، ئېشلىتىشقا يارىماس. ② بىر خىل ئەركەك تۆگە.
lökanemi. is. fr. خەتەرلىك قانسىزلىق، ئاق قان دانىچىلىرىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى.
lökemojen. is. fr. ئاق قان دانىچىلىرى كېسەللىكى.
lök lök. z. ئېغىر - ئېغىر، ئاستا - ئاستا:
«Löklök yürümek — ئاستا - ئاستا ماڭماق.»
lökoblast, — tı. is. ئاق قان دانىچىلىرى كېسىلىنىڭ قېنىدا بولىدىغان يېڭى ئاق دانىچىلار.
lökodermi. is. پېسە كېسىلى، ئاق كېسەل.
lökopeni. is. ئاق قان دانىچىلىرىنىڭ ئازىيىپ كېتىشى.
lökositoz. is. ئاق قان دانىچىلىرىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى.
lökositüri. is. سۈيدۈكتە ئاق قان دانىچىلىرى پەيدا بولۇش، ئاق قان دانىچىلىرى سىيمەك.
lökotriki. is. چاچنىڭ ئاقلىقى، باشنىڭ ئاقىرىشى.
lökün. is. زاماسكا (ياغاچچىلار ئىشلىتىدىغان).
lökünlemek. زاماسكىلىماق.
lösemi. is. fr. قاندا ئاق قان دانىچىلىرىنىڭ كۆپىيىشى بىلەن پەيدا بولىدىغان كېسەللىك، قان راكى.
luâb. is. ar. تۈكۈرۈك.
lub. is. ar. تاماشا، ئويۇن.
lubbâzân. is. تاماشىچىلار، ئويۇنچىلار.
lubet. is. ar. ① ئويۇنچۇق. ② قورچاق. ③ كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئەھۋال ۋە نەرسە.
lubet - baz. is. ar. far. ① ئويۇنچى. ② قورچاق ئويناتقۇچى.
lubet - gâh. is. تىياتىر، سەھنە، ئويۇن ئوينىلىدىغان يەر.
lugat, — tı. is. ① لۇغەت، سۆزلۈك. ② سۆز.
«Türkçe - uygurca lugat — تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت»
lugatçe. is. ar. far. ① كىچىك لۇغەت، كىچىك سۆزلۈك. ② تېرمىنولوگىيە.
lugatçi. is. لۇغەتشۇناس، لۇغەتچى.
lugaviyât. is. لۇغەتشۇناسلىق.
lukata. is. ar. كوچىغا تاشلانغان ۋە ئىگىسى بولمىغان نەرسە.
lul - lûli. is. far. ① ناخشىچى ۋە ئۇسسۇلچى ئايال. ② بۇزۇق ئايال.
lulu. is. fr. يۇڭلىرى ئۇزۇن كوكا (ئىت).
lumbago. is. lat. بەل ئاغرىقى.
lûmboz. is. → Lomboz.
lustur. is. مايلامچى (ئاياغنى).
lütfen. ar. ئىلتىماس، ئۆتۈنۈش:
«Ne zaman geleceğinizi lütfen haber veriniz — قاچان كېلىدىغانلىقىڭىزدىن خەۋەر بېرىشىڭىزنى سورايمەن.»
lütuf, — tfu. is. ar. ① ياخشىلىق. ② دوست

لارچە ھەرىكەت. ② گۈزەللىك، خۇشلۇق، ④ رۇخسەت.

lücce lücce. دولقۇن - دولقۇن.

lüfer. is. بىرخىل دېڭىز بېلىقى.

lügat. is. → **lugat.**

lühûd. is. ar. قەبرىلەر، مازارلار.

lühük. is. ar. ① يېتىشىش. ② ئېرىشىش. ③ بىرلىشىش. ④ قېرۇلۇش، بىرىكىش:

«Lüks bina — «چوڭ بىنا.

lüks. is. fr. ① چوڭچىلىق. ② تەنتەنە. ③ ئالاھىدە. ④ گاز لامپىسى.

lüle. is. ① تۇرۇم، يۆگەكلىك. ② ئېقىن سۇ ئۆلچىمى. ③ چۈمەك. ④قەغەز قالپاق. ⑤ ئېمىزگە.

lüleli. s. تۇرۇملۇك:

«Lüleli saç — «تۇرۇم چاچ.

lümen. is. يورۇقلۇق ئۆلچىمى.

lüp, – pü. is. ھوپ، غوپ:

«Deve hamur topağını lüp diye yutmuş — تۆگە خېمىر زۇگۇلىسىنى ھوپ قىلىپلا يۇتۇۋەتتى.»

lütufkâri. s. ئىلتىپاتچى، خۇش خۇي. يېقىملىق.

lüzuci. s. ar. يېپىشقاق.

lüzum. s. لازىم، كېرەك، زۆرۈر.

lüzumlu. s. لازىملىق، كېرەكلىك، زۆرۈرلۈك.

lüzumsuz. s. لازىمسىز، كېرەكسىز، زۆرۈرسىز.

M·m

m, M, م، (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 16 - ھەرپى).

maâb. is. ar. ئەيىب، ئىزاغا قويىدىغان.

maâbid. is. ar. ئىبادەت قىلىنىدىغان يەر، مەئبۇدلار.

maâbir. is. ar. كۆۋرۈك قاتارلىق نەرسىلەر.

maâcin. is. ar. خېمىر شەكلىدە يۇغۇرۇلغان نەرسىلەر.

mâd. is. ar. ① ئۆرۈلۈش، بۇرۇلۇش، كەينىگە كېتىش. ② ئاخىرەت.

maada s. ar. بۇندىن باشقا:
«Elimde bundan maada kitap kalmadı.— قولۇمدا بۇندىن باشقا كىتاب قالمىدى.»

maahaza. → Mahaza.

maaile. z. ar. ئائىلە بويىچە، پۈتۈن ئائىلە.

maâkıd. is. ar. ① تۈگۈم، باغ. ② تۈپلىنىدىغان يەرلەر.

maâkıl. is. ar. يوشۇرۇنىدىغان يەر، دالدا يەر.

maalesef. ar. ئەپسۇس:
«Maalesef çocuğun düğününde bulunamiyacağım— ئەپسۇسكى بالىلارنىڭ تويىدا يوق بولۇپ قالىدىغان بولدۇم.»

maâli. is. ar. ① چوڭقۇر پىكىر. ② ئۇلۇغلۇق.

maâlif. i. ar. سامانلىق، ھايۋان يېمەكلىكى قويۇلىدىغان يەر.

ma. is. osm. سۇ.

maâlim. is. ar. ① دىنىي ئېتىقادقا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر. ② ئىز - نىشان ئەسەرلىرى.

maalmemnuniye. ar. مەمنۇنىيەت بىلەن.

maan. z. ar. بىرلىكتە، باراۋەر، تەڭ.

maani. is. ar. ئۇقۇم، مەنا.

maarif. is. ar. مائارىپ.

maarik. is. ar. فرونت، جەڭ مەيدانلىرى.

maâsi. is. ar. ① ئاسىيلىق، خائىنلىق. ② گۇناھ.

maaş. is. ar. ① مائاش، ئايلىق. ② مەئىشەت، رىزىق.

maaşlı. s. مائاشلىق، ئايلىقچى.

maâyib. is. ar. ① ئەيىب ھېسابلىنىدىغان نەرسە. ② داغ، قارا.

maayiş. is. ar. تۇرمۇشقا كېرەكلىك نەرسىلەر.

maaz. is. ar. ① يوشۇرۇلىدىغان يەر. ② يوشۇرۇنۇش، مۆكۈنۈش.

maazallah. خۇدا ساقلىسۇن، خۇداغا ئامانەت.

maaziyadetin. z. ئارتۇقى بىلەن، مول - مول.

mabakı. is. ar. ئېشىپ قالغان نەرسە، ئارتۇق.

mabeka. is. → Mabaki

mabet. is. ar. ئىبادەتخانا.

mabeyin. is. ar. ① ئوتتۇرا. ② پادىشاھ

سارىيى. ③ ئارىغا چۈشكەن سوغۇقچىلىق؛
«Meseleyi mabeyinizde halletmelisiniz — مەسىلىنى ئوتتۇرىدا ھەل قىلىشىڭىزلار كېرەك.»

mabeyinci. is. پادىشاھنىڭ ئەلچىسى، ۋەكىلى.

mabeyincilik, — ği. is. ئەلچىلىك (پادىشاھنىڭ).

mabeyn. is. → Mabeyin.

mablak, — ğı. is. ar. ① ياغاچ ساپلىق. ② ئەينەكچىلەرنىڭ زاماسكا بېرىدىغان پىچىقى.

mabud. is. → Mabut.

mabude. is. ar. ① كۆپ خۇدالىق دىنلاردا ئايال ئىلاھ، ئىلاھە. ② سەۋگىلى، يار.

mabut, — tu. is. ar. ئاللا، خۇدا، ئېتىقاد قىلىنىدىغان نەرسىلەر.

Macar. is. öz. ۋېنگىرلار.

Macarca. is. ۋېنگىرچە.

Macaristan. is. öz. ۋېنگىرىيە.

macera. is. ar. ① ۋەقە، سەرگۈزەشت. ② تەۋەككۈل.

maceracılık, — ğı. is. تەۋەككۈلچىلىك؛
«Maceracılığa başvurmak — تەۋەككۈلچىلىك قىلماق.»

macit. s. ar. شان ۋە شەرەپ ئىگىسى.

macun. is. ar. خېمىرغا ئوخشاش يۇغۇرۇلغان نەرسىلەر.

macuncu. is. ① تۈرلۈك دورىلار بىلەن مەلھەم ساتقۇچى. ② باقۋۋەت دورىسى ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

macunlamak. زاماسكىلىماق.

macunlaşmak. قويۇقلاشماق.

maç, — çı. is. ing. مۇسابىقە؛
«Futbol maçı — پۇتبول مۇسابىقىسى.
Maç yapmak — مۇسابىقە ئۆتكۈزمەك.»

maça. is. it. كۈرت قەغىزىدە قاغا.

maço. is. it. بازغان، لوم (تاشچىلارنىڭ).

madalya. is. it. مېدال، ئوردېن؛
«Madalya kazandı — مېدال ئالدى.»

madalyon. is. it. مېدالىئون (ئاياللارنىڭ بويىنىغا ئاسىدىغان زىننەت بۇيۇمى).

madalyoncu. is. مېدالىئونچى، مېدالىئون ياساپ ساتقۇچى.

madam. is. fr. غەيرىي مۇسۇلمان ئايال.

madara. is. ئاددىي، ناچار، كۆرۈمسىز.
~etmek. ئىزا تارتتۇرماق.

madde. is. ar. ① ماددا، جىسىم. ② قىسىم، بۆلۈم، ماددا. ③ ئوتتۇرىغا قويۇلغان مەسىلە. ④ يىرىڭ، چاراھەت. ⑤ ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى — زەكەر؛
«1. Taş ,hava birer maddedir — تاش، هاۋا ئوخشاشلا ماددىدۇر.
2. Kanunun 35 - maddesi — قانۇننىڭ 35 - ماددىسى.
3. Bu maddeyi ileride inceleriz — بۇ مەسىلىنى كېيىن مۇزاكىرە قىلىمىز.»

maddeci. is. s. ماتېرىيالىست.

maddecilik, — ği. is. ماتېرىيالىزم.
«Diyalektik maddecilik — دىئالېكتىك ماتېرىيالىزم.»

maddeleşme. is. ماددىلىشىش.

maddesel. s. ماددىي هالغا كېلىش.

maddeten. z. ماددىي جەھەتتىن.

maddi. s. ar. ماددىي؛

«Maddi dünya — «ماددىي دۇنيا.

maddileşmek. ماددىيلاشماق، ماددىي هالغا كەلمەك.

maddilik, – ği. is. ماددىيلىق.

maddiyet. is. ماددىي نەرسلەر.

maddiyun. is. ماتېرىيالىزم.

mâdelet, madilet. is. ئادىللىق، ئىنسابلىق، توغرىلىق.

madem, mademki. مادامىكى (سەۋەبنى بىلدۈرىدۇ):

«Madem öyle söyledi, öyle yaparız — مادامىكى شۇنداق دەپتۇ، شۇنداق قىلىمىز.»

maden. is. ar. ① مەدەن، رۇدا. ② مېتال:

«Demir madeni — «تۆمۈر رۇدىسى.

~cevheri. رۇدا.

~filizi. رۇدا.

~kömürü. تاش كۆمۈر.

~ocağı. كان قۇدۇقى.

~sanayisi. كانچىلىق سانائىتى.

madenci. is. ① كان ئىشچىسى. ② مىنېراللورگىيە ۋە مېتاللورگىيە بىلەن شۇغۇللانغۇچى.

madencilik, – ği. is. مەدەنچىلىك، كانچىلىق.

madeni. s. ar. ① كان مەھسۇلاتلىرى، مېتال. ② مەدەندىن ياسالغان.

madeniyet, ti. is. ①مەدەندىن ئىشلەنگەن نەرسلەر. ② مەدەن. ③ مىنېراللورگىيە.

maden. kuyusu. is. كان قۇدۇقى.

madenli. s. ئىچىدە مەدەن بولغان.

madensel. s. مەدەنسىمان.

madensi. s. مېتاللىق، مېتالسىمان.

madensiz. s. مېتالسىز.

maden · suyu. is. مىنېرال سۈيى.

mader. is. far. ئانا، ئاپا.

maderane. z. ئانىلارچە، ئانا سۈپەت.

maderi. s. ① ئانىلىق، ئاپىلىق. ② ئانا جەمەت تۇغقان.

mderiyat. is. → **Mâderi.**

mader. zad. s. تۇغما.

madik. is. هىيلە، يالغان.

~ atmak. يالغان سۆزلىمەك.

madikçi. s. هىيلىگەر، رىياكار، يالغانچى.

madiyan. is. far. بايتال.

madlen. is. fr. شاكىلاتنىڭ بىر خىلى.

madrabaz. is. far. ① باقتال. ②خېرىدارلارنى ئالدىغۇچى، يالغانچى، كۆز بويامچى.

madrabazlık, – ğı. is. ① باقتاللىق. ② يالغانچىلىق، كۆز بويامچىلىق.

madrub. is. ar. ① كۆپەيتىلگەن. ② چېقىشىپ كەتكەن، ئۇرۇلغان. ③ تامغا بېسىلغان، پېچەتلەنگەن.

madrüs. s. ar. ① تاش بىلەن يېپىلغان. ② قوپال هەرىكەت.

madûm. s. ar. يوقالغان، بولمايدىغان.

madûmiyât. is. بولىنمايدىغان نەرسلەر.

madûmiyet. is. بولىنماسلىق، يوقلۇق.

madûn. s. ar. ① تېگى، تەكتى، تۆۋەن. ② تۆۋەن دەرىجىدىكى. ③ئاسىي قاتلام:

«Mâdûn örgütler — ئاسىي قاتلام تەشكىلاتلىرى.»

mafevk. s. ar. ① ئۈستۈن، يۇقىرى.

② يۇقىرى دەرىجىلىك ئوفتسېر.
mafiş. is. ar. ① بىر خىل ياغىدا پىشۇرۇلغان تاتلىق يېمەكلىك. ② يوق، قالمىدى:
«Bende para mafiş — مەندە پۇل يوق (قالمىدى).»
mafraş, mefreş. is. قىلدىن توقۇلغان تاغار.
mafsal. is. ar. ئىڭگە.
mafün. s. ar. بۇزۇق، چىرىك، سېسىق، نىخسىغان (گۆش).
magabin. is. ar. يوتا - ۋگىكى.
magadis. is. yun. بىر خىل ئەرەب سازى.
magair. is. ar. غار.
magak. is. far. ① ئويمان، چوقۇر. ② مازار، قەبرە.
magakçe. is. كىچىك چوڭقۇر.
magarat. is. ar. غارلار.
magarim. is. ar. ① تۆلەشكە تېگىشلىك قەرزلەر. ② ئىسلام قائىدىسى بويىچە گۇناھكارنىڭ تۆتەشكە تېگىشلىك قەرزى.
magasil. is. ar. ① غۇسل قىلىنىدىغان يەر. ② جەسەت يۇيۇلىدىغان يەر.
magaz. is. ar. تارىخىي ھېكايىلەر.
magazil, megazil. is. osm. يىپ ئېگىرىش ئەسۋابى.
magazin. is. ing. ژۇرنال، مۇددەتلىك ژۇرنال.
magben. is. ar. يوتا سۆڭىكى.
magbut. s. ar. ① ھەۋەس قىلماق، دورىماق. ② بەختلىك.
magma. is. yun. ماگما (يەر شارى ئىچىدىكى چوغسىمان سۇيۇق ماددا).
magmasal. s. ماگماسىمان.
magmatik. s. fr. → **Magmasal.**
magna, manyat, — tı. s. چوڭ سانائەتچى، چوڭ باي.
magnelit, — ti. is. يېشىل رەڭلىك، زىننەت ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان يېشىل تاش.
magnem. is. ar. ئولجا، غەنىيمەت.
magnet, — ti. is. fr. سۈنئىي ياكى تەبىئىي ماگنىت.
magnetik. s. ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە بولغان:
«Magnetik çelik— ماگنىتلىق پولات.»
magnetizma. is. fr. ① ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە نەرسىلەر. ② ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتنى تەتقىق قىلىش بىلىمى.
magnetefcn. is. ئۈننالغۇ.
magnezyum. is. ماگنىي.
magrem. is. ar. ① تۆلىنىشكە تېگىشلىك قەرزلەر. ② s. قەرزدار.
magres, magris. is. ar. كۆچەتلىك، كۆچەتزارلىق.
magri. is. يىلان بېلىقى.
magrip, mağrib. is. ar. مەغرىب، غەرب تەرەپ.
magsel. is. ar. جەسەت يۇيىدىغان يەر.
magsub. s. ar. زورلۇق بىلەن تارتىۋېلىنغان.
magşi. s. بىھوش.
magşiyane. z. بىھوشلارچە.
magza. is. ar. ① ئىستەك، ئارزۇ، مەقسەت، ئۈمىد. ② ئۇرۇش، غوۋغا، جېدەل، ماجرا.
magzub, magdub. s. ar. ئۆز - ئۆزى

گە خاپا بولغان.

magzübin. is. غەزەپكە ئۇچرىغان.

mağ. is. تـۈرلـۈك رەڭ دىكـى ئـۈي كەپتىرى.

mağara. is. ar. غار.

mağara . bilim. is. تەبىئىي غارلار- نى تەتقىق قىلىش بىلىمى.

mağarabilimci. is. غـا، بـىلـىمـىنى تەتقىق قىلغۇچى.

mağaza. is. ar. ماگىزىن، چوڭ دۇكان.

mağazacı. is. ① ماگىزىنچى. ② ئام- بار ساقلىغۇچى.

mağbun. s. ar. ① ئالدانغان. ② ھو- دۇققان، چۆچۈگەن.

mağdur. s. ar. ① ھەقسىزلىققا ئۇچرى- غان. ② گۇناھ تـۇپەيـلـىدىـن زەرەرگـە ياكى خەۋپكە ئۇچرىغۇچى.

mağduriyet. s. → Mağdurluk.

mağdurluk, – ğu. is. ھەقـسىزلـىققا ئۇچرىماقلىق.

mağrifet. is. ar. كەچـۈرۈم قىلـىش، ئەپۇ قىلىش.

mağlûb. s. → Mağlûp.

mağlubiyet. is. ar. مەغلۇبىيەت، يېڭىلىش.

mağluk. s. ar. يېپىق، يېپىقلىق، سو- لاقلىق، قۇلۇپلاقلىق.

mağlul. s. ar. ① ئۇسسىماق، سۇسىز- ماق. ② زەنجىرلەكلىك.

mağlup, mağlûp. s. ar. مەغلۇپ، يېڭىلىش.

mağmum. s. ar. ① تۇتۇق، بۇلۇتلۇق. ② غەمكىن، ھەسرەتلىك:

«Mağmum bir hava — بۇلۇتسلۇق ھـاۋا.

Mehmet pek mağmumdur acaba— «مۇھەممەد ھەجەبمۇ غەمكىنغۇ؟»

mağmumiyet. is. ① غەمكىنلىك، ھەسـ رەتلىك. ② بۇلۇتلۇق، تۇتۇقلۇق.

mağmur. s. ar. ① خاراب، ۋەيران. ② ئىسمى - جىسمى يوق بولماق، گۇمنام.

mağmuriyet. → Mağmurluk.

mağmurluk, – ğu. is. ① قاراڭغۇ- لۇق. ② چۈشىنىكسىزلىك. ③ ئاددىيلىق.

mağruk. s. ar. غەرق بولغان، سۇغا چۆكۈپ كەتكەن.

mağrukin. is. ① سۇغا چۆكۈپ كەت- كەنلەر. ② سۇغا غەرق بولـغان (كېمە، پاراخوت).

mağrur. s. ar. مەغرۇر، ھاكاۋۇر.

mağrurane. مەغرۇرانـە، غـۇرۇر بىلـەن، ھاكاۋۇرلۇق بىلەن، يوغانچىلىق بىلەن.

mağruriyet, – ti. is. مەغرۇرلۇق، ھاكا- ۋۇرلۇق، چوڭچىلىق، يوغانچىلىق.

mağruren. ئىشەنچە بىلەن، ئىشەنگەن- لىكتىن:

«Affınıza mağruren bu işi yaptım — كەچۈرگىنىڭىزگە ئىشەنگەنلىكىمدىن بۇ ئىشنى قىلدىم.»

mağrurlanmak. مەغرۇرلانماق، غۇرۇر- لانماق.

mağrurluk. is. مەغرۇرلۇق، غـۇ- رۇرلـۇق.

mağsul. s. ar. يۇيۇلغان، يۇيۇقلۇق.

mağsup. s. ar. زورلۇق بىلەن ئېلىن- غان، تارتىۋېلىنغان:

«Bu mağsup topraktır — بۇ، تار- تىۋېلىنغان يەر.»

mağşuş. s. ar. ① ئارىلاشما، ئەب- جەش، ساپ بولمىغان. ② ھىيلىلىك.

mağşuşat. is. ساپ بولمىغان نەرسىلەر.

mağz. is. far. ① روھ، ئەقىل، زې- ھىن. ② مېغىز.

mağzdar. s. ① ئەقىللىق، زېھنلىق. ② ئىلىكى توق.

möğzebe. is. ar. غەزەپ، نەپرەت، ئاچچىق.

mah[2],meh. is.far. ① ئاي. ② گۈزەل قىز ياكى يىگىت. ③ ئايغا ئوخشاش، چىرايلىق، گۈزەل.

mâh[2]. is. يىپتىش:
«Aç gözliye bir firin ekmek mah gelmez — ئاچكۆز ئادەمگە بىر دوخۇپكا نانمۇ يەتمەيدۇ.»

mahafet. is. ar. قورقۇنچ.

mahal. is. ar. يەر، ئەتراپ.

mahalib. is.ar. يىرتقۇچ هايۋانلارنىڭ پەنجىسى (تىرمىقى).

mahalle. is. ar. ① مەھەللە. ② مەھەللە خەلقى.

mahallebi. is. ar. سۈت بىلەن شېكەر ۋە گۈرۈچ ئۇنىدىن ياسالغان تاتلىق يېمەكلىك.

mahalleli. is. بىر مەھەللىلىك.

mahalli. is. ar. بىر يەرگە خاس، يەرلىك:
«Mahalli hükümet — يەرلىك هۆكۈمەت.»

mahalsiz. s. ① يەرسىز، ماكانسىز. ② كېرەكسىز، ئورۇنسىز بولمىغان:
«Mahalsiz söz — كېرەكسىز سۆز.»

mahane, mahyane. is. ar. ئايلىق مائاش.

maharaca. is. fr. → Mihraca.

maharet. is. ar. ماھارەت، ئۇستىلىق، ئۇزلۇق.

maharetli. s. ① ماھارەتلىك، ئۇستا، ماھىر، ئۇز، قولى ئەپلىك. ② ئۇستىلىق بىلەن ئىشلەنگەن، ئوبدان قىلىنغان.

maharetsiz. s. ماھارەتسىز، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان.

mahârim. is. ar. مەنئىي قىلىنغان، هارام. ② سىر، مەخپىي ئىش.

mahasal. is. ar. مەھسۇل، قولغا كەلگەن نەرسىلەر.

mahasin. is. ar ① گۈزەللىك. ② ياخشى ئەسەرلەر. ③ ياراشقان ساقال ۋە بۇرۇت.

mahat. is. ar. ئۆتەك، قۇنالغۇ. ② يۇرت.

mahaza. ar. بۇنىڭ بىلەن بىللە، شۇنداق بولسىمۇ.

mahazar. is. هازىر بولۇنغان.

mahazır. is. ar. ئومۇمىي ئىلتىماس، مۇراجىئەت، تىلەك.

mahâzi. is. ar. ئەسكىي ھەرىكەت.

mahazil. is. ar. رەزىل ئادەملەر.

mahâzir. is. ar. ئوسقۇنلۇق، ئېھتىيات قىلىدىغان نەرسىلەر.

mahber. is. ar. سىياھ قۇتىسى.

mahbes. is. ar. قاماقخانا، گۇندىخانا.

mahbez. is. ar. ناۋايخانا، بولكىخانا.

mahbub. s. ar. مەھبۇپ، مەشۇق، مەشۇقە.

mahbube. is. ar. مەھبۇبە (سۆيۈلگەن ئايال ياكى قىز).

mahbus. s. → Mahpus.

mahbusin. is. مەھكۇملار، قاماققا كېسىلگەنلەر.

mahcer. is. ar. كۆز چانىقى.

mahcir. is. ar. ① ئايرىلغان ۋە بۆلۈنگەن يەر. ② رىشاتكا، سالاسۇن.

mahcubane. خىجىل بولغان هالدا.

mahcube. s. تارتىنچاق (قىز).

mahcup, mahçup, mahcube. s.ar. تارتىنچاق، يۈزى تۆۋەن.

mahcupluk. is. تارتىنچاقلىق، يۈزى تۆۋەنلىك.

mahçe. is. ar. قۇببە، مۇنار ۋە بايراقـ نىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان يۇلتۇزلۇق ئاي.

mahdud. s. → Mahdut.

mahdut. s. ar. ① ئەتراپى قورشالغان. ②ئاز. ③ چەكلىك.

mahafaza. is. ar. ① مۇھاپىزەت قىلـ ماق، قوغدىماق، ساقلىماق. ② بىر نەرسە ساقلىنىدىغان مەخسۇس قاپ.

mahfi. is. ar. ① مەخپىي، يوشۇرۇن. ②يوشۇرۇنچە، ئوغرىلىقچە.

mahfil. is. ar. ① يىغىن مەيدانى. ② بىر يەرگە توپلانغانلار.

mahfiyen. مەخپىي هالدا، يوشۇرۇن هالدا، ئوغرىلىقچە.

mahfuf. s. ar. ئەتراپى ئىهاتە قىلىنـ غان، ئەتراپى چىتلانغان.

mahfuk. s. ar. هاياجانلانغان.

mahfur. s. ar. قېزىلغان، كولانغان (چوڭقۇر قەبرە).

mahfuz. s. ar. ① ساقلاپ قېلىنغان. ② مۇهاپىزەت قىلىنغان. ③ يوشۇرۇنغان. ④يادلانغان، ئوبدان ئۆگەنگەن.

mahfuzat. is. ①يوشۇرۇلغان ۋە مۇها- پىزەت قىلىنغان نەرسىلەر. ② سازچىنىڭ نوتىسىز يادقا چالغان مۇزىكا كۈيى.

mahfuzen. is. نەزەربەنت هالدا:

«Kaşkarda mahfuzen getirmişler— قەشقەردىن نەزەر بەنت هالدا ئېلىپ كەلدى.»

mahıv,-hvı. is. → Mahv.

mâhi. s. far. يوق بولغان، يوق قىلىنغان.

mâhi. is. far. بېلىق.

mahir. s. ar. ماهىر، ئۇستا، قولى ئەپـ لىك، ئۇز، ماهارەتلىك، قابىلىيەتلىك.

mahis. is. ar. بىر نەرسىدىن قايتىش، قۇتۇلۇش.

mahitab. is. far. ئاي يورۇقى، ئاي نۇرى.

mahiyan[1]. is. far. بېلىقلار.

mahiyan[2]. is. far. ئايلار، كۆپ ئاي.

mâhiyane[1]. is. بېلىق شورپىسى.

mâhiyane[2]. is. ئايلىق، مائاش.

mahiye. z. ①ئايلىق، مۇئاش. ②ئايلىق هېساۋىدا.

mahiyet,-ti. is. ماهىيەت.

mahiz. is. ar. ھەيز، ئادەت، ئاي بېشى.

mahkeme. is. ar. مەھكىمە، سوت، سوراق قىلىدىغان يەر.

mahkemelik. s. مەھكىمىگە بېرىـ لىشكە تېگىشلىك بولغان:

«Mahkemelik bir iş — مەھكىمىگە بېرىلىشكە تېگىشلىك ئىش.»

mahki. s. ar. هېكايە قىلغۇچى.

mahkûk,-kû. s. ئويۇلغان، قېزىلغان.

mahkuk. s. ar. توغرىلاندۇرۇلغان، دۇ- رۇسلاشتۇرۇلغان.

mahkûkât. is. ar. ئويـۇلغان ۋە قېـ زىلغان نەرسىلەر.

mahküm. s. ar. ① مەھكۇم، هۆكۈم قىـ لىنغان. ② مەجبۇر:

«Ben burada otarmaya mahkûmum— مەن بۇ يەردە ئولتۇرۇشقا مەجبۇر.»

mahkûmiyet,-ti. is. ①هۆكۈم قىلىنـ غانلىق. ②هۆكۈم قىلىنغان مۇددەت (كېـ سىلگەن ۋاقىت):

«Hiçbir mahkûmiyeti yoktur —

هيچقانداق هۆكۈم قىلىنغىنى يوق.
Mahkûmiyetini bitirmeden öl-mek — كېسىم مۇددىتىنى توشقۇز- ماستىن ئۆلمەك.»

mahlep,-bi. is. ① ئادراسمان. ② هە- سەل.

mahlûc. s. ar. ئېتىلغان (پاختا).

mahluf. is. ar. قەسەم ئىچىش، قەسەم قىلىش.

mahlûk. s. ar. مەخلۇق.

mahlûkat. is. ar. مەخلۇقات.

mahlul. is.ar. ①مىراسخورى يوق بىر- دىن هۆكۈمەتكە قالغان مۈلۈك. ② ئىچىدە بىر جىسىم ئېرىگەن سۇيۇقلۇق.

mahlût. s. ar. ئارىلىشىپ كەتكەن.

mahlut, – tu. s.ar. ئارىلىشىپ كەتكەن، ساپ بولمىغان، ئارىلاش، ئەبجەش.

mahmara. is. ar. ئاچلىق، ئاچلىقتىن ئاجىزلىشىش.

mahmedet, –ti. is.ar. ①تەقدىرلەش- كە ئەرزىيدىغان هەرىكەت. ② شۈكۈر، تەشەككۈر.

mahmi. s. ar. قوغدالغان، بىرىنىڭ هىمايىسىدە بولغان.

mahmidat,mahmedet. is.ar. ①مەد- هىيلەش، ماختاش، تەقدىرلەش. ② تەق- دىرلىنىشكە تېگىشلىك هەرىكەت.

mahmiye. is. ar. ① قوغداش، هىمايە قىلىش. ② قوغدىلىدىغان چوڭ شەهەر.

mahmul. s. ar. يۈك ئارتىلغان.

mahmule. is. يۈك.

mahmum. s. ar. ① قىزىتما، قىزىقى ئاشقان. ②قۇرۇق گەپ ساتىدىغان.

mahmur. s.ar. ① ئۇيقۇچان. ② ئۇيقۇ باسقان، مۈگدىگەن.

mahmut. s. ar. تەقدىرلەنگەن، تەق- دىرلىنىشكە تېگىشلىك.

mahmuz. is.ar. ①دۈشتكۈچ. ②خوراز- نىڭ دوكۇرگى. ③سوقۇش پاراخوتلىرىنىڭ ئالدىغا ئۇزىراپ چىققان قىسمى. ④كۆۋ- رۈكنىڭ ئاستىغا سېلىنغان توساق.

mahnuk. s. بوغۇلغان، ئۇنى پۈتۈلگەن، بوغۇق.

mahnukan. z. ئۈنى پۈتۈلگەن هالدا، بوغۇلغان هالدا.

mahpes. is. ar. قاماقخانا، تۈرمە.

mah·peyker,meh· perker s. ar. ئاي جامال، ئاي يۈزلۈك، گۈزەل.

mahpus. s. مەهبۇس، قامالغان، سو- لانغان.

mahpusane. is.ar. far. مەهبۇسخانا، قاماقخانا، سولاقخانا.

mahpusluk,–ğu. is. مەهبۇسلۇق.

mahra. is. ئۈزۈم تۈشۈشتا ئىشلىتىل- دىغان ساندۇق.

mahrama,makrama. is.ar. ① لۆنگە. ② قول ياغلىق.

mahreç, mahâric. is.ar. ① مەخرەج (هېسابتا). ② ئىلگىرى مەكتەپتە يېتىش- تۈرۈپ ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى. ③ تاشقى بازار، مال بازىرى.

mahrem. s. ar. ①مەخپىي. ② نىكاهلى- نىشقا بولمايدىغان. ③ يېقىن، تارتىن- ماس. ④ هارام نەرسە. ⑤ سىرداش:
«Mahrem bir mektup aldım— مەخپىي بىر خەت ئالدىم.»

mahreman. is. ① سىرلار، مەخپىي نەرسىلەر. ② سىرداشلار، يولداشلار.

mahremane. مەخپىيچە، يوشۇرۇنچە.

mahremiyet, – ti. is. ①مەخپىيلىك.

②يېقىنلىق.

mahrub¹. s. ar. خاراب بولغان، ۋەيران بولغان.

mahrub². s. ar. ① مەھرۇم قىلىنغان. ② ھەقسىزلىققە (ناھەقلىققە) ئۇچرىغان.

mahruk,-ku. s.ar. يانغان، يېقىلغان، تۇتاشقان.

mahrukat,-tı .is. ar. ئوتۇن، كۆمۈرگە ئوخشاش يېقىلغۇ، يېقىلغۇ ئەشيا.

mahrum,mahrûm. s.ar. مەھرۇم، تېگىشلىكىگە ئېرىشەلمىگەن.

mahrumiyet. is. ar. ① مەھرۇملۇق، ② يوقسۇللۇق.

~bölgesi. تەرەققىي قىلمىغان رايون.

~cezası. بىر ئوقۇغۇچىنىڭ مەلۇم مەزگىل ھەرىكەتلەرگە قاتناشتۇرۇلماسلىقى.

mahrur. s. ar. خاپا بولماق، ئاچچىقلانماق، ئاچچىقى كەلمەك.

mahrus. s. ar. مۇھاپىزەت قىلىنغان، قوغدالغان.

mahruse. is. ar. چوڭ شەھەر.

mahsuben. ar. ھېسابىدا، ئاۋانس:
«Bunu mahsuben aldım — بۇنى ئاۋانس ئالدىم.»

mahsud¹. s. is. ① زىرائەتى ئورۇلۇپ بولغان (ئېتىز). ② ئورۇلۇپ بولغان (زىرائەت).

mahsud². s. ھەسەت قىلىنغان.

mahsul. is. ar. مەھسۇل.

mahsulat. is. ar. مەھسۇلات.

mahsuldar. s. ar. مۇنبەت، بەرىكەتلىك.

mahsullü. s. مەھسۇلاتلىق، كۆپ ھوسۇل بېرىدىغان:
«Bu toprak çok mahsullüdür — بۇ يەر كۆپ ھوسۇل بېرىدۇ.»

mahsulsuz. s. is. مەھسۇلى كەم، ئاز ھوسۇل بېرىدىغان.

mahsup,mahsüp. s. ① ھېسابقا كىرگۈزۈلگەن. ② قەرز.

mahsur¹. s. ar. ① قورشالغان، مۇھاسىرىگە ئېلىنغان. ② مەنئىي قىلىنغان. ③ قىسىلغان، سىقىلغان.

mahsur². s. ar. ① بەك ھارغىن. ② پەقىر، يوقسۇل، موھتاج.

mahsurin. is. مۇھاسىرىگە ئېلىنغان، قورشالغان (ئادەم).

mahsus¹. .s. ar. ①مەخسۇس. ② خاس.

mahsus². z. ① مەخسۇس، بولۇپمۇ. ② بىلىپ تۇرۇپ. ③كەسكىن ئەمەس، چاقچاق ئارىلاش.

mahsus³. s. ar. ھېس قىلىنغان، تۇيۇلغان.

mahsusan. خۇسۇسەن، بولۇپمۇ.

mahşer. is. ar. ① مەھشەر (ئۆلۈكلەر سوراققا تارتىلىدىغان يەر ۋە ۋاقىت). ② كىشىلەر توپى.

mahşud. s. ar. توپلانغان، يىغىلغان، جەم بولغان.

mahtube. is. ar. ①ئۆزىگە تېگىشلىنى خالىغان قىز ياكى ئايال. ② چېيى ئىچۈرۈلگەن قىز ياكى ئايال.

mahtun. s. ar. سۈننەت قىلىنغان، خەتنە قىلىنغان.

mahtur. s. ar. خەتەرلىك، خەۋپلىك.

mahtur. is, ar. ئەندىشە، غەم-غۇسسە.

mahtut, mahtute. s. ar. ① ئۈستىگە سىزىق سىزىلغان. ② يېزىلغان، يېزىقلىق.

mahuf. s. ar. قورقۇنچ.

mâhur. is. far. شەرق مۇزىكىسىدىن

بىر مۇقام.
mahut. s.ar. بىلىنگەن، ئىسمى ئۆتكەن، تىلغا ئېلىنغان:
«Mahut mesleeyi gene mi açtılar— يۇقىرىدا دېيىلگەن مەسىلىنى يەنە ئوتتۇرىغا قويۇشقا باشلىدىمۇ؟»
mahv.etmek. ar.t. ①يوقاتماق. ② بۇزۇپ كېرەكتىن چىقارماق، نابۇت قىلماق. ③ پەرىشان قىلماق:
«Kuraklık ekini mahvetti — قۇرغاقچىلىق زىرائەتلەرنى نابۇت قىلىۋەتتى.»
mahviyet, – ti. is. ar. كىچىك پېئىللىق، كەمتەرلىك، ئۆزىنى كىچىك تۇتۇش، ئارتۇقچە تەكەللۇپ.
mahvolmak. ① يوق بولماق. ② كېرەكتىن چىقماق، بۇزۇلماق.
mah[2] s. ar. ①خالىس، خالىسانە، بەدەلسىز. ② ساپ سۈت.
mahzâ, mahzan. s. ar. پەقەت، يالغۇز، زادى.
mahzar. is. ar. يۇقىرىغا سۇنۇلىدىغان، نۇرغۇن ئىمزا قويۇلغان ئىلتىماس ياكى ئەرز.
mahzen. is. ar. يەر ئاستى ئامبار، ئامبار.
mahzub. s. ar. بوياقلىق، بويالغان، رەڭلىك.
mahzuf. s. ar. ئۆچۈرۈلگەن، ئېلىپ تاشلانغان.
mahzulen. z. پەرىشان هالدا.
mahzun[1]. s. ar. قايغۇلۇق، غەمكىن، هەسرەتلىك.
mahzun[2]. s. ar. خەزىنىدە ساقلانغان.
mahzunlaşmak. غەمگە چۆشمەك، قايغۇلانماق، هەسرەتلەنمەك.
mahzur[1]. is.ar. ①توسالغۇ. ② ئېھتىيات قىلىنىدىغان نەرسە.
mahzur[2]. s. ar. هارام،مەنئى قىلىنغان.
mahzurât. is. هارام نەرسىلەر.
mahzuz. s. ar. خۇشلانغان، مەمنۇن بولغان، رازى بولغان.
mahzuziyet, –ti. is.ar. خۇشلىنىش، مەمنۇن بولۇش، رازى بولۇش.
maib. is. ar. ① ئەيىب، قۇسۇر، يېتەرسىزلىك. ②s. ئەيىبلەنگەن.
mâide. is. ①ئۈستىگە تاماق قويۇلغان، داستىخان. ② زىياپەت، يېمەك.
mâil. s. ar. ①مايىل. ② بىر تەرەپكە ئاغقان، بىر تەرەپكە ئېگىلگەن. ③ بىر نەرسىگە بولغان هەۋەس. ④ مۇپتىلا. ⑤ يېقىن. ⑥ئوخشاپ كەتكەن، ئوخشىغان.
«Sarıya mail — سېرىققا يېقىن.»
main. is. ar. پاك، پاكىز سۇ.
maişet, – ti. is. ar. مەئىشەت، تىرىكچىلىك.
maiyet,–ti. is. ar. ① قول ئاستىدىكى. ② باراۋەرلىك، يولداشلىق. ③ بىرىنىڭ خىزمىتىدە ياكى بۇيرۇقىدا بولۇش.
maiyetinde. باراۋەر، بىرلىكتە:
«Mehmetin maiyetinde Çine gittim— مەهەممەت بىلەن بىرلىكتە جۇڭگوغا باردىم.»
majeste. is. fr. هۆكۈمرانلارغا بېرىلگەن نام.
majistral. s. fr. ئاساس، ئۇل.
majûskül, – lü. s. is. بىرئاز چوڭ، باشقىلىرىدىن بىرئاز چوڭ، چوڭ هەرپ.
makabih. is. ar. سەت قىلىق.
makabil. is. ar. ئاۋۋالقى، ئۆتمۈش.
makabir, mekabir. is.ar. قەبرىلەر، مازارلار.

makadir[1]. is. ar. قۇدرەت، قۇۋۋەت (كۆپلۈك).

makadir[2]. is. ar. مىقدار (كۆپلۈك).

makaid. is. ar. ئولتۇرىلىدىغان يەر.

makak. is. كىچىك ۋە ئوتتۇرا بوي بىر خىل مايمۇن جىنسى.

makal. is. ar. ماقال، سۆز.

makale. is. ar. ① ماقالە. ② سۆز. ③ نۇتۇق.

makam is. ar. ① دائىرە. ② ماكان، مەھەل. ③ مەمۇرىيەت. ④ مۇقام:
«Çin makamları — جۇڭگو دائىرىلىرى.»

makamat, -tı. is. «makam» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.

makaminda. شۇ ئۇسۇلدا.

makap. is. تۆمۈر كېسىدىغان پولات قەلەم.

makar. is. ar. ① قارار قىلىنغان يەر. ② ئولتۇرىلىدىغان يەر. ③ مەركەز، پايتەخت.

makara[1]. is. ar. ① غالتەك، ناچا. ② هارۋا ئوقى.

makara[2]. is. قۇيرۇقى بىلىققا ئوخشايدىغان پىلىغا ئوخشاش بىر خىل دېڭىز هايۋىنى.

makarna. is. it. ئۈگرە، ئىنچىكە كېسىلگەن خېمىر، گۇامىيەن.

makarnacı. is. ئۈگرە ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

makas. is. ar. ① قايچا. ② چىرماق (چېلىشتا).

makasçı. is. ① تۆمۈريولدا ئاچال باشقۇرغۇچى. ② قايچا ياساپ ساتقۇچى. ③ ئوغرى.

makasçılık, -ğı. is. ① قايچىچىلىق. ② باشقا گېزىت خەۋەرلىرىنى كۆچۈرۈش ئىشى. ③ تۆمۈريولدا ئاچال باشقۇرۇش خىزمىتى.

makaslama. is. چاپراسلاش.

makaslamak. ① قايچىلىماق. ② فىلىم ۋە باشقا ئەسەرنى قىسقارتماق. ③ كەسمەك، قىيماق.

makaslanmak. ① قىيىلماق، كېسىلمەك. ② كېسىپ قىسقارتىلماق (فىلىم لېنتىسى).

makaslık, -ğı. is. تەرەتخانا تۇربىسى.

makastar. is. ar. far. كىيىم پىچكۈچى ئۇستا، كېسىمچى.

makat, -dı is. ar. ① كۆت، قوڭ، سوڭ. ② كۆتەن. ③ ئورۇندۇقنىڭ ئادەم ئولتۇرىدىغان يېرى. ④ پاكار ئورۇندۇق.

makber. is. ar. قەبرە، مازار، مەقبەر.

makbere. is. ar. قەبرىستان، مازارلىق، مەقبەرە.

makbuh. s. ar. سەت كۆرۈنىدىغان، كۆڭۈلگە ياقمايدىغان.

makbuha. is. كۆڭۈلگە ياقمايدىغان ئىش.

makbûl. s. ar. ① كۆڭۈلگە ياقىدىغان. ② قوبۇل قىلىنىدىغان:
«Bu herkesçe makbûl bir öneridir — بۇ كۆپچىلىك تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنىدىغان تەكلىپ.»

makbur. is. ar. كۆمۈلگەن.

makbuz. is. ar. ① پۇل تاپشۇرۇۋېلىش هۆججىتى. ② قەرز ئېلىش هۆججىتى.

makderet. is. ar. قۇۋۋەت، كۈچ.

makduh. s. ar. كۆڭۈلگە ياقمايدىغان، ئەيىبلىك.

makes. is. ar. ئەكس ئەتمەك، ئەكس سادا.

maket, -ti. is. far. نۇسخا، ئۆرنەك

(نەرسىلەرنىڭ مودېلى).

maketçi. is. مودېل ياسىغۇچى.

makferlan. is. ing. يەڭسىز پەلتۇ.

makhur. s. ar. ① غەزەپكە ئۇچرىغان. ② بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان، تەسلىم بولۇشقا مەجبۇر بولغان.

makıl. is. osm. يەر. يوشۇرۇنىدىغان.

makıys, makis. s. ar. قىياس قىلىنغان.

maki[1]. is. it. ① قويۇق ئورمانلىق. ② پارتىزانلار تۇرىدىغان يەر.

maki[2]. is مايمۇننىڭ بىر تۈرى.

makina, makine. is. it. ① ماشىنا. ② بىر نەرسىنى ھەرىكەتلەندۈرىدىغان ئاپپارات، مېخانىزم. ③ ئاپتوموبىل. ④ تاپانچا:

«Dikiş makinası — كىيىم تىكىش ماشىنىسى.

Saatin makinasi — سائەتنىڭ مېخانىزمى.»

makineleşme. is. ماشىنىلىشىش.

makineleşmek. ماشىنىلاشماق.

makineleştirmek. ماشىنىلاشتۇرماق.

makineli. s. ① ماشىنا بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان، ماشىنا بىلەن ئىشلەيدىغان:

«Makineli tüfek — پىلىموت.»

makinist, – ti is. it. ماشىنىست، تۈرلۈك ماشىنىلارنى ياساش ۋە ئىشلىتىشنى بىلىدىغان ئۇستا.

makinistlik, – ği. is. ماشىنىستلىق.

makir. s. ar. ھىيلىگەر، ھىيلە ئىشلەتكۈچى.

makiyaj. is. fr. گىرىم، پەدەز.

makiyan. is. far. مېكىيان.

makrodaktil. is. fr. قول ۋە ئاياغ بارماقلىرىنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق چوڭ ۋە ئۇزۇنلۇقى.

makrodonti. is. چىشنىڭ ھەددىدىن تاشقىرى چوڭلۇقى.

makroglosi. is. fr. تىلنىڭ يوغىناپ كېتىشى.

makrokili. is. fr. كالپۇكنىڭ ھەددىدىن زىيادە يوغانلىقى.

makrokiri. is. fr. قولنىڭ زىيادە يوغانلىقى.

makromasti. is. fr. چوڭ ئەمچەكلىك، ئېلىنىنىڭ ئارتۇقچە يوغانلىقى.

makromeli. s. قول پاچاقتىن بىرىنىڭ ياكى بىرقانچىسىنىڭ ئارتۇقچە چوڭىيىپ كېتىشى.

makronukleus. is. fr. مېغىز، ئۇرۇقچا.

makropodi. is. fr. ئاياغنىڭ زىيادە چوڭىيىپ كېتىشى.

makrorini. is. fr. چوڭ بۇرۇنلۇق، بۇرۇن يوغانلىقى.

makrosefal. s. is. fr. يوغان باش.

makroskeli. is. fr. ئۇزۇن پاچاق، شادا پاچاق.

makroskopi. is. fr. كۆز بىلەن تەكشۈرۈش، مىكروسكوپسىز تەكشۈرۈش.

makroti. is. tip. تاشقى قۇلاقنىڭ ئادەتتىن تاشقىرى چوڭلۇقى.

makruh. s. ar. ① يارىلانغان. ② يىرىڭ پەيدا بولغان يارا، چىقان.

makrun. s. ar. ① ئېرىشكەن. ② تۇتۇشۇپ كەتكەن.

makruniyet, – ti. is. يېقىنلىق.

makruz. s. ar. ئۆتنە بېرىلگەن، ئارىيەت بېرىلگەن.

maksat, — dı. is. ar. ① مەقسەت، نىيەت. ② ئىستەك.

maksatli. s. ① مەقسەتلىك. ② يامان نىيەتلىك.

maksila. is. ئۈستۈنكى ئېڭەك سۆڭىكى.

masimum. is. lât. ماكسىمۇم (ئۈستۈن دەرىجە، ئەڭ يۇقىرى).

maksum. is. ar. بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.

maksus. s. ar. كېسىلگەن، قىرقىلىپ كەتكەن.

maksut, — du. s. is. ① ئارزۇ قىلىنغان، نىيەت قىلىنغان. ② s. ئارزۇ، ئىستەك. ③ ئەر ئىشى — مەخسۇت.

makşur. s. ar. ① شۆپۈك، پوست. ② پوستى سويۇلغان.

makta. is. ar. ① كېسىلگەن يەر. ② ئورماندا دەرەخ كېسىلىدىغان رايون.

maktel. is. ar. ① ئادەم ئۆلتۈرىدىغان يەر. ② ئۆلتۈرۈش. ③ ئۆلگۈچى بىر كىشىنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن يېزىلغان شېئىر مەرسىيە.

maktu. s. ar. ① كېسىلگەن. ② ئۆلچەم بويىچە سېتىلمىغان.

maktua. s. is. گېزىت ۋە ژۇرنالدىن كېسىپ ئېلىنغان.

maktuan. z. ① مۇقىم باھا. ② كۆتۈرە ۋۇپلىش (سودىدا.)

maktuât. is. گېزىت، ژۇرنالدىن كېسىۋېلىنغان پارچىلار.

maktul. s. ar. ئۆلتۈرۈلگەن، قەتل قىلىنغان.

maktulin. is. ئۆلتۈرۈلگەنلەر، قەتل قىلىنغانلار.

makud. s. ar. باغلانغان، تۈگۈلگەن. چىڭگىلگەن.

mâkul — lü s. ar. ① ئەقىلغە ئۇيغۇن. ② توغرا ئىش قىلىدىغان. ③ ئۇيغۇن:

«1. Mâkul bir fikir — ئەقىلغە ئۇيغۇن بىر پىكىر.

2. Mâkul bir adam — توغرا ئىش قىلىدىغان ئادەم.

3. Mâkul bir fiyat — ئۇيغۇن باھا.»

makul. s. ar. ① سۆزلەنگەن، دېيىلگەن. ② سۆزلەنگەن سۆز.

makûlât[1]. is. ar. ئاقىلانە.

makulât[2]. is. ar. ① تۈر، كاتېگورىيە. ② ئومۇمىي پرىنسىپلار.

makule. is. ar. جىنس، تۈر، خىل.

makûs. s. ar. ① زىت، تەتۈر، ئەكس. ② ئەكس ئەتكەن. ③ تەلەيسىز. ④ ئوڭۇشسىز.

makûsen. z. زىت ھالدا.

makûsiyet, — ti. is. قارىمۇ قارشىلىق، زىتلىق.

makyaj, makiyaj. is. fr. گىرىم، پەرداز.

~aynasi. گىرىم ۋە پەرداز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەينەك.

~yapmak. گىرىم قىلماق، پەرداز قىلماق.

makyajci. is. گىرىمچى، گىرىم قىلغۇچى.

makyajlamak. گىرىم قىلماق، پەرداز قىلماق.

makzi. s. ar. ① تۆلەنگەن، ئادا قىلىنغان. ② تاماملانغان، تۈگىگەن.

mal[1]. is. ar. مال، (كالا قاتارلىق چوڭ باش ھايۋانلار).

mal[2]. is. ar. ① مال ـ مۈلۈك. ② قەدىر ـ قىممىتى بولغان، يارامىلىق نەرسە، ③ پۇل. ④ سېتىش ئۈچۈن چىقىرىلغان نەرسە.

⑤ گۈزەل خوتۇن - قىز. ⑥ ئەپيۇن قاتارلىق هۇشسىزلاندۇرغۇچى نەرسىلەرنىڭ ئومۇمىي نامى.

mala. is. far. ① تامچىلارنىڭ هاندۇۋىسى. ② قۇيمىچىلارنىڭ كۇرجىكى.

malafa. is. ئەرلەرنىڭ تاناسىل ئەزاسى؛ زەكەر.

malak. is. zool. ① سۇ كالىسىنىڭ موزىيى. ② ئەقىلسىز، يۆلك.

malakit, – ti. is. yun. يېشىل تاش (يېشىل رەڭلىك مىنېرال).

malalamak. ئاسپالىت ياتقۇزۇلغان يولنى باستۇرۇپ تۈزلەتمەك.

malama. is. yun. ئالتۇن لىرا.

malâ · mal. s. ar. لىپمۇلىق، ئاغزىغا قەدەر تولغان.

malarya. is. it. بەزگەك.

malasi. is. fr. يۇمشاقلىق، سۆڭەكنىڭ يۇمشاپ كېتىشى.

malâyani. s. ar. قۇرۇق، مەنىسىز، ئورۇنسىز:

«Malâyani sözler — قۇرۇق سۆزلەر.»

malaz. is. ar. ① بىنام يەر، چۆپ بېسىپ كەتكەن يەر. ② سۇ بېسىپ كەتكەن ئېتىز.

malef. is. ar. سامانلىق.

malez. is. fr. راھەتسىزلىك، هۇزۇرسىزلىق.

malezim. is. ar. كېرەكلىك نەرسە، مالىزىمە.

malî. s. ar. مالىيە:

«Malî yıl — مالىيە يىلى.»

mali. s. far. ① تولۇق. ② ناهايىتى كۆپ.

malik. is. ar. ① ئىگە، ساھىپ. ② مۈلكىيەت هەققى بولغان بىرى. ③ ئەر ئىسمى — مالىك.

malikâne. is. ar. ① چوڭ ۋە چىرايلىق ئۆي. ② زېمىن هوقۇقى.

malike. is. ar. بىر نەرسىنىڭ ئىگىسى بولغان ئايال.

malikî. öz. is. ئىسلامىيەتتا سۈننەت ئەھلى دەپ ئاتالغان تۆت مەزھەپتىن بىرى.

malikîler. is مالىكى مەزھىبىدىكىلەر.

maliye. is. far. مالىيە:

«Maliye bakanlığı — مالىيە مىنىستىرلىكى.»

maliyeci. is. مالىيە ئورۇنلىرىدا ئىشلىگۈچى، مالىيە مۇتەخەسسىسى.

maliyet, – ti. is. ar تەننەرخ، باها:

«Bu masanın maliyeti ne kadar? — بۇ شىرەنىڭ تەننەرخى قانچىلىك؟»

mal · kıran. is. كالا ۋاباسى.

malkoçoğlu. is. هىيلىگەر، رىياكار.

mallanmak. مال ئىگىسى بولۇپ قالماق، باي بولۇپ قالماق.

maltiz. is. هەرىكەتچان ئوچاق.

maltız. keçisi. is. ئاق دېڭىز ئەتراپىدىكى قىسقا يۇڭلۇق بىر خىل ئۆچكە.

malûl, – lü. s. ئاقساق، توكۇر.

malûlgazi. is. → Malûl.

malûliyet, – ti. is. ar. ئاقساقلىق، كېسەللىك.

malûm. s. ① مەلۇم، ئاشكارا. ② شۈبھىسىز.

malûmat. is. ar. مەلۇمات، بىلىم، ساۋاق.

malûmatlı. s. مەلۇماتلىق، بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق.

malûmatsız. s. مەلۇماتسىز، بىلىمسىز.
malumiye. is. ar. ئوسمان پادىشاھ-
لىقى دەۋرىدە ھەر يىلى مەككە ۋە مەدىنە
خەلقىگە تارقىتىش ئۈچۈن ئەۋەتىلىدى-
غان پۇل.
malzeme. is. ar. ① مەھسۇلات بۇيۇ-
مى، مەنقۇلات. ② قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى:
« Okul malzemeleri — مەكتەپنىڭ
مەنقۇلاتلىرى.
Bir eser için malzeme toplamak —
بىر ئەسەر ئۈچۈن ماتېرىيال توپلىماق.»
mama. is. بوۋاقلار يېمىكىنىڭ ئومۇمىي نامى.
mama. is. fr. ئانا، ئاپا.
mamba. is. زەھەرلىك يىلانلارنىڭ
ئومۇمىي ئاتىلىشى.
mamektomi. is. fr. ئەمچەك بەزلى-
رىنىڭ كېسىپ تاشلىنىشى.
mamelek, — ki. is. ar. بارى - يوقى،
ھەممە.
mamul, — lü. s. ar. مەھسۇلات، بۇيۇم.
mamulat. is. ar. ئىشلەپچىقىرىلغان
نەرسىلەر، مەھسۇلاتلار، بۇيۇملار.
mamur. s. ar. ① پاراۋان، مەمۇرىچى-
لىق، باياشات. ② ئىشلەنگەن. ③ ئاھا-
لىسى بارلىغان.
mamuriyet, — ti. is. ar. پاراۋانلىق،
باياشاتلىق، مەمۇرىچىلىق.
mamut. is. fr. ياۋروپادا ۋە ئاسىيا
بىلەن ئامېرىكىنىڭ شىمالىدا ياشايدىغان
بىر خىل پىل.
mânâ. is. ar. مەنە، ئۇقۇم، ماھىيەت،
ئىپادە.
mânâcâ. z. مەنە (مەزمۇن) جەھەتتىن.
manalı. s. ① مەنىلىك، مەزمۇنلۇق.
② يېپىق مەنىلىك.
manasız. s. ① مەنىسىز. ② مۇناسى-
ۋەتسىز، قۇرۇق، ئورۇنسىز.
manasızlık, — ğı. is. ① مەنىسىزلىك.
② ئورۇنسىزلىق.
manastır. is. lât. مونابستىر.
manat, manet. is. رۇس پۇلى، رۇبلى.
manav. is. yun. ① كۆكتات، مېۋە -
چېۋە ساتقۇچى. ② كۆكتات ۋە مېۋە دۇكىنى.
manca. is. it. ① يېيىلىدىغان نەرسى-
لەرنىڭ تۈرى. ② مۇشۇك ۋە ئىت
قاتارلىقلارنىڭ ئوزۇقى.
manda. is. zool. سۇ كالىسى.
mandal. is. ar. ① ئىشىك ۋە دېرىزى-
لەرنىڭ ئىلغۇچى. ② يۇيۇلغان كىرلارنى
ئېسىپ قۇرۇتقاندا قىسىپ قويىدىغان
قىسقۇچ.
mandalına. is. isp. bot. ماندارىن
(چوزە).
mandallamak. ① ئىشىككە غورۇ سېلىپ
قويماق. ② دېرىزىنىڭ ئىلغۇچىنى
ئېتىپ قويماق.
mandallı. s. تاقاقلىق (غورۇ، دەم ۋە
ئىلغۇچ بىلەن)
mandarin. is. fr. قەدىمكى ياۋروپا-
لىقلارنىڭ جۇڭگونىڭ يۇقىرى مەمۇر-
لىرىگە بەرگەن نامى.
mandater. s. fr. مانداتلىق، ۋەكالىتەن
باشقۇرۇلغان.
mandıra. is. yun. ① ئۈستى يېپىق
ئېغىل. ② قوي‌چىلىق فېرمىسى.
mandibul. is. lat. ئاستىنقى ئېڭەك
سۆڭىكى.
mandolin. is. fr. ماندالىن.
mandoz. is. yon. خەرەك.
mandril. is. zool. ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق

مايمۇنلارنىڭ تۈرى.

manej. is. fr. ① ئات كۆندۈرۈش. ② ئات كۆندۈرىدىغان يەر. ③ مەيدان، ئويۇن كۆرسىتىدىغان يەر.

manen. ar. مەنىۋى جەھەتتىن، روھىي جەھەتتىن.

manend, manende. s. far. ...گە ئوخشاش... دەك (تەك).

mânevi. s. ar. مەنىۋى.

mâneviyat, – ti. is. ① ماددىي بىرلەشمىگەن، تەبىئەتتىن ئۈستۈن كۈچلەر. ② روھ، مەنىۋىيەت:

«Mâneviyata inananlar gittikçe azaliyor = روھقا ئېتىقاد قىلىدىغانلار بارغانسېرى ئازىيىۋاتىدۇ.»

maneviyum. is. ar. روھقا ئىشىنىدىغانلار، روھانىلار.

manevra. is. it. مانېۋىر.

manga. is. ① ھەربىيدە بەن. ② ئۇرۇش كېمىلىرىدىكى ئەسكەر ياتىقى.

mangabey. is. قىزىل باش مايمۇن.

mangal. is. ar. ① سەندەل (ئىسسىنىش سايمىنى). ② بىلىقلارنى كېچىسى ئالداپ تۇتۇش ئۈچۈن ئىچىگە ئوت يېقىلىدىغان سايمان ۋە مۇشۇ ئۇسۇلدا قىلىنىدىغان بېلىق ئوۋى. ③ پۇل، مىس پۇل، ئاقچا. ④ كۆمۈر تۈپىنىدىن ياسالغان، چاپسان يانىدىغان يېقىلغۇ.

mangiz. is. rom. پۇل.

~eritmek. پۇل خەجلىمەك.

mâni[1]. is. ar. بىرىنچى، ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى مىسرالىرى قاپىيەداش بولغان خەلق قوشىقى.

mâni[2]. is. ar. توسالغۇ، توسقۇن:

«Mâni olmak — توسقۇن بولماق.»

mani. is. fr. ① سەپرا، تېرىككەك. ② ئەسەبىيلىك (كېسەل)، سەۋدا ئاغرىقى.

mania. is. ar. ① توسالغۇ، توسۇق. ② قىيىنچىلىق.

mânialı. is. ئۇ يەر، بۇ يەردە توسقى بولغان يەر:

«Manialı tarla — توساقلىق ئېتىز.»

mânidar. s. ar. مەنىلىك، چۈشىنىشلىك.

manifaktür, – rü. is. fr. مانۇفاكتۇرا (ماشىنا ئىشلەتمەي قول ئەمگىكىگە تايانغان كارخانا).

manifatura. is. it. گەزمال:

«Manifatura mağazası — گەزمال دۇكىنى.»

manifaturacı. is. ① گەزمالچى. ② گەزمال دۇكىنى.

manifaturacılık, – ğı. is. گەزمالچىلىق.

manifesto. is. it. ① سودا پاراخوتلىرىغا يۈك قاچىلايدىغان پورتتىلا يۈك چۈشۈرۈلىدىغان پورتتىكى تاموژنا ئورۇنلىرىغا يېزىپ بەرگەن جەدۋىلى. ② خەلققە قارىتىپ چىقىرىلغان تەنتەنىلىك مۇراجىئەت، خىتابنامە، سىياسىي يازما مۇراجىئەت.

manika. is. it. پاراخوت ۋە ماشىنىلارنىڭ بولغانىغان ھاۋاسىنى تازىلايدىغان ئۈسكۈنە.

manikür, – rü. is. fr. تىرناقنى بوياپ پەردازلاش.

manikürcü. is. s. تىرناق بوياپ پەردازلىغۇچى.

manikürcülük, – ğü. is. تىرناقنى بوياپ پەردازلاش ئىشى.

maniple. is. it. تېلېگرامما بېرىدىغان

ئاپپارات.

manipülatör. is. fr. رادىست (تېلېگرامما بەرگۈچى).

manita. is. yum. ئوغرىلىق.

manitacı. is. ئوغرى.

manivelâ. is. it. ① پىشاڭ. ② دەستەك، ۋاستە.

maniyerizm. is. fr. ئەدەبىياتتىكى كونىلىقنى ساقلاش، مۇتەئەسسىپلىك.

manizm. is. دۇنيانىڭ نېگىزى بۇتتا دەپ بىلگۈچى پەلسەپىۋى تەلىمات، مونىزم، بىرچىلىك.

manjak. is. ئاسفالتقا ئوخشايدىغان قاتتىق ھىدرو - كاربون.

mankafa. s. ① ئەخمەق، دۆت، ئەقلىسىز. ② ئەقلىدىن ئازغان.

manken. is. fr. ① كىيىم قېلىپى (ماگىزىنلاردا ۋە تىككۈچىلىك دۇكانلىرىدا كىيىم كىيگۈزۈپ قويۇلىدىغان ئادەم شەكلىدىكى قېلىپ). ② مودا دۇكانلىرىدا كىيىملەرنى كىيىپ خېرىدارلارغا كۆرسەتكۈچى قىز ياكى ئايال.

mano. is. it. قىمارخانىغا قويۇلغان پۇل.

manometre. is. yum. مانومېتر (گاز ياكى سۇيۇق جىسىملارنىڭ بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

mansap, — bı. is. ar. بىر دەريانىڭ دېڭىزغا ياكى باشقا بىر دەرياغا قۇيۇلىدىغان يېرى.

mansıp. is. ar. مەرتەبە، دۆلەت خىزمىتىدىكى يۇقىرى ئەمەلدارلىق.

mansur. s. ar. غالىپ، مۇزەپپەر.

mansure. s. ar. ئۈستۈن كەلگەن، غالىپ كەلگەن.

mansuriyet, — ti. is. ar. ئاللانىڭ ياردىمى بىلەن غالىپ كەلمەك.

manşet, — ti. is. fr. ① مانجېت (يەڭ ئۇچى). ② چوڭ خەتلىك ماۋزۇ.

manşon. is. far. ئاياللارنىڭ سوغۇقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىككى قولىنى تىقىۋالىدىغان تېرە يەڭلىكى.

manta. is. ئاق بىنەپشە (نابات).

mantar. is. yun. ① يەر مەدىكى. ② (ھايۋانلارنىڭ) بۇرۇن ئۇچى. ③ پوروپكا. ④ پىتنە - پاسات.

mantarcı. is. ① ساددا ئادەملەرنىڭ پۇلىنى ئالداپ ئېلىۋالغۇچى. ② يالغانچى، كاززاپ ئادەم. ③ يەر مەدىكى يېتىشتۈرگۈچى ياكى ساتقۇچى.

mantarcılık, — ğı. is. ① ئالدامچىلىق بىلەن پۇل تېپىش يولى. ② يالغانچىلىق، كاززاپلىق.

mantarlamak. ئالدىماق، يالغان سۆزلىمەك.

mantarlı. s. يەر مەدىكى ئىشلىتىلگەن تاماق.

mantarlık, — ğı. is. يەر مەدىكى يېتىشتۈرۈلىدىغان يەر.

mantarsı. s. يەر مەدىكىسىمان.

mantı. is. çin. مانتا.

mantık, — ğı. is. ar. لوگىكا، مەنتىق بىلىمى:

«Mantık kitabı» — «مەنتىق كىتابى».

mantıkçı. is. ① مەنتىقچى، مەنتىق بىلىمى بىلەن مەشغۇل بولغۇچى، لوگىكاشۇناس. ② تەپەككۇر يولى بىلەن پىكىر يۈرگۈزگۈچى.

mantıkçılık, — ğı. is. مەنتىقنى پۈتۈن پەلسەپىنىڭ ئاساسى ھېسابلايدىغان كۆز قاراش.

mantık . dışı. s. ar. t. مەنتىق بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى بولمىغان:
«Mantıkdışı mantksız demek değildi — مەنتىقتىن سىرت دېگەنلىك، مەنتىقسىز دېگەنلىك ئەمەس.»

mantıkıyat, — tı. is. مەنتىقى بىلىم بىلەن مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر.

mantıkyûn. is. لوگىكاشۇناس، مەنتىقىيۇن.

mantıkî. s. ar. ① مەنتىقلىق، لوگىكىلىق، مەنتىقكە ئۇيغۇن. ② تەبىئىي.

mantıklı. s. ① مەنتىقلىق، مەنتىققە ئۇيغۇن. ② توغرا پىكىر قىلىدىغان، مەنتىقتىن ئايرىلمايدىغان:
«Mantıklı söz — مەنتىققە ئۇيغۇن سۆز.
Mantıklı adam — توغرا پىكىر قىلىدىغان ئادەم، مەنتىقلىق ئادەم.»

mantık . öncesi. s. ① مەنتىقتىن ئاۋۋال پەيدا بولىدىغان. ② باشلانغۇچ جەمئىيەتتە ۋە بالىلىق دەۋردە مېڭىنىڭ تەرەققىي قىلمىغان ئەھۋالى.

mantık . ötesi. s. مەنتىقتىن ئۈستۈن.

mantıksal. s. ① مەنتىق بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② مەنتىقىلىك.

mantksız. s. ① مەنتىقسىز، لوگىكىغا خىلاپ. ② مەنتىققە خىلاپ ھەرىكەت:
«Mantıksız söz — مەنتىقسىز سۆز.
Mçntıksız adam — مەنتىققە خىلاپلىق قىلىدىغان ئادەم.»

mantıksızlık, — ğı. is. مەنتىقسىزلىق.

mantılla. is. isp. ئاياللارنىڭ شارپىسى.

mantın. is. fr. قېلىن توقۇلغان بىر خىل يىپەك رەخت.

manto. is. fr. ئايالچە پەلتو.

mantuk. s. ar. ① سۆزلەنگەن، دېيىلگەن، ئاڭلىتىلغان. ② سۆز، كەلام. ③ مەزمۇن، ئۇقۇم.

mantunita. is. it. ئىتتۈۋېتىش، يېپىۋېتىش، تاقىۋېتىش.

manüel. is. fr. دەستۇر، ياندا ئېلىپ يۈرىدىغان قوللانما.

manüskri. is. fr. قول يازما.

manyat, — tı. is. ① كىچىك بېلىقچى كېمىسى. ② مۇشۇنداق كېمىدە ئىشلىتىلىدىغان بېلىق تورى.

manyerizm. is. بەزى ئېرۋا كىسەللىرىدە يۈزدە كۆرۈلىدىغان ئىپادە.

manyetofon. is. fr. ئۈنئالغۇ.

manzara. is. ar. مەنزىرە، كۆرۈنۈش:
«Bu köyün manzarası çok güzel — بۇ يېزىنىڭ مەنزىرىسى ناھايىتى گۈزەل (ياخشى).»

manzaralı. مەنزىرىلىك.

manzum. s. ar. ① نەزم شەكلىدە يېزىلغان قوشاق، ۋەزنىلىك، قاپىيىلىك. ② تەرتىپلىك، مۇنتىزىم. ③ قاپىيىلىك ۋە ۋەزنىلىك ماقالە.

manzume. is. ar. ① نەزمىلىك شېئىر. ② سىستېما. ③ جامائە ۋە مەسچىت قاتارلىق بىنالار.

manzur. s. ar. كۆرۈلگەن، قارالغان.

maon. is. ھىندىستاننىڭ ئېغىرلىق ئۆلچەيدىغان ئۆلچىمى.

map. is. رەسىم ئالبومى، رەسىملىك.

mâr[1]. is. zool. يىلان.

mâr[2]. s. ar. ئۆتكەن، ئۆتۈپ كەتكەن، ئۆتمۈش.

maral. is. بۇغىنىڭ چىشىسى، مارال.

marangoz. is. it. ياغاچچى، مۇجالڭ.
marangozluk, – ğu. is. ياغاچچىلىق.
maravedi. is. ئىسپانىيىنىڭ مىس
پۇلى.
maraz. is. ar. ① كېسەللىك. ② s. سەت قىلىق، ئەسكى مىجەز. ③ دەرد:
④ ئەيىب، قۇسۇر. ⑤ زىرائەت كېسەللىكى. ⑥ ئىللەت:
«Bu iş bana maraz oldu — بۇ ئىش ماڭا دەرد بولدى.
O ne maraz adamdır bilemezsin — ئۇنىڭ قانداق ئىللىتى بارلىقىنى بىلەلمەيسەن.»
maraza. is. ar. جېدەل، ماجىرا، غوۋغا، ئۇرۇش:
«Aralarında maraza eksik olmaz — ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا جېدەل - ماجىرا تۈگىمەيدۇ.»
marazi. s. كېسەل بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
marazillik, – ği. is. كېسەللىك.
maraziyet, – ti. is. پاتولوگىيە (كېسەللىك جەريانىنى ئۆگىنىش ھەققىدىكى پەن).
marazlanmak. ئاغرىماق، كېسەل بولماق.
marazm. is. جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن ئاجىزلىشىپ كېتىش.
maregraf. is. fr. دېڭىز سەۋىيىسىنىڭ ئۆزگىرىشىنى ئاپتوماتىك ئۇسۇلدا يېزىپ تۇرىدىغان ئەسۋاب.
mareke. is. ar. ئۇرۇش مەيدانى. فرونت.
maraşal. is. fr. مارشال.
mareşallık, – ğ. is. مارشاللىق ئۇنۋان، مارشاللىق.
margarin. is. fr. سۈنئىي قايماق.
marid. s. ar. جاھىل.
marife. is. ar. بىلىم، مەرىپەت.
marifet,–ti. is. ① بىلىم. ② ماھىرلىق، تالانت. ③ ئارتۇقچىلىق. ④ ئۆيگۈن بولمىغان ۋە كىشىنى خۇش قىلمايدىغان. ⑤ ۋاست، دالالەت:
«Bu adamın birçok marifeti var — بۇ ئادەمنىڭ بىر مۇنچە ئارتۇقچىلىقى بار.
Yaptığın marifeti beğendin mi? ياقمىغان ئىشنى قىلىپ قويۇپ كۆڭلۈڭ قەرەل تاپتىمۇ؟»
marifetli. s. ئارتۇقچىلىقى بولغان (ئادەم ياكى نەرسە).
mariz. s. ar. كېسەل، كېسەل ئادەم.
marizlemek. ئۇرماق، كالتەكلىمەك:
«Mehmet eşeği marizledi — مۇھەممەد ئېشەكنى كالتەكلىدى.»
marizlenmek. تاياق يېمەك.
marj. is. fr. ① بانكىدىكى ئېھتىيات پۇلى. ② باسما قەغەزنىڭ قىرغىقى. ③ بىر تاختا پىچتا ماركىسىنىڭ كېسىم پۇلى.
mark. is. alm. مارك (گېرمانىيە پۇل بىرلىكى).
marka. is. it. ① ماركا، بەلگە. ② بېلەت ياكى پۇل ئورنىغا ئىشلىتىلىدىغان مەدەن پارچىسى. ③ پۇتبولدا پۇت ياكى تەن بىلەن توسۇش ھەرىكىتى.
markalamak. ئىشارەت (بەلگە) قويماق.
markalı. s. ماركىلىق، بەلگە قويۇلغان.
markasız. s. ماركىسىز، بەلگىسىز.
marke. s. fr. بەلگە قويۇلغان، قەيت

قىلىنغان.

markizet,—ti. is. fr. يۇپقا گۈللۈك (پەزىدە گۈلسىز) پاختا رەخت.

Marksizm. is. ماركسىزم.

Marksizm - Leninizm. is. ماركسىزم - لېنىنىزم.

marmara. öz. is. مەرمەر دېڭىزى.

marmelad. is. fr. مۇراببا.

marmot,—tu. is. fr. تاغ چاشقىنى.

mars. is. كۇرۇد، مارس (يۇلتۇز).

marsala. is. it. بىر خىل تاتلىق شاراب.

Marseyez. is. fr. فرانسۇزلارنىڭ دۆلەت شېئىرىنىڭ نامى.

marsık,—ğı. is. ① تۈتۈنى ۋە پۇرىقى باش ئاغرىتىدىغان ئوتۇن كۆمۈرى. ② نېگىر، قارا تەنلىك.

marsivan. is. far. نەسىللىك ئېشەك.

marşi. fr. مارش:
«Kurtuluş marşi — ئازادلىق مارشى.»

marşandız. is. fr. يۈك پويىزى.

mart. is. lât. مارت:
«Sekiz mart uluslararası emekçı kadın bayramı — 8 - مارت خەلقئارا ئەمگەكچى ئاياللار بايرىمى.»

martaval. is. ① يالغان، ئويدۇرما. ② مۇبالىغە، كۆپتۈرمە، لاپ.

martavalcı. is. يالغانچى، كاززاپ.

martı. is. بېلىقچى قۇش.

martın. is. بىر ئاتارلىق مىلتىق.

martini. is. it. جۈيزە شۆپۈكى، ياۋا نەشپۈت، ئاچچىق خەمەك بىرىكمىسىدىن ياسالغان هاراق.

martir. is .fr. جىسمانىي ۋە روھىي ئازاب.

maruf. s. ar. هەممىگە تونۇلغان، مەشهۇر، ئاتاقلىق.

marufat,—ti. is. ① هەممىگە تونۇلغان ۋە مەشهۇر نەرسىلەر. ② دىنىي قائىدىگە ئۇيغۇن نەرسىلەر.

marufiyet,—ti. is. مەشهۇرلۇق، ئاتاقلىق.

marul. is. yun. كاللەكبەسەي تىپىگە كىرىدىغان كۆكتات.

mâruz. s. ar. ① بىر نەرسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراش، دۇچ كېلىش. ② سۇنۇلغان، ئەۋەتىلگەن:
«Fena bir muameleye maruz kalmak — قوپال مۇئامىلىگە دۇچ كەلمەك.
Falan tarafından mâruz bir mektup — پالانچى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن خەت.»

marya. is. yun. ① ساغلىق قوي. ② چىشى هايۋان. ③ تۈرلۈك ئوششاق بېلىق.

mas,—ssı. is.ar. سۈمۈرۈش، ئېمىش، شوراش.

masa. is. lât. ① شىرە. ② ئىدارىلەردىكى بۆلۈم، ئىشخانا، گۇرۇپپا قاتارلىقلار. ③ بىر كىشىگە ياكى دۆلەتكە ئايرىلغان دائىرە:
«Çalışma masası — خىزمەت شىرەسى»

masabih. is. ar. يورۇقلۇق بەرگۈچى ۋاستىلەر.

masad. is. ar. ① تارتما، پەلەمپەي. ② باسقۇچ.

masaid. is. ar. پەلەمپەي، يۇقىرىغا چىقىدىغان يەر.

masais. is. ar. مۇسىبەت، بالا - قازا.

masaj. is. fr. ئۇۋۇلىماق، ئۇۋۇلاپ داۋالىماق.

masajcı. is. ئۇۋۇلاپ داۋالىغۇچى (دوختۇر).

masal. is. ar. ① ھېكايە، چۆچەك، مەسەل. ② قۇرۇق ۋە يالغان سۆز.

masalcı. is. ① مەسەلچى، ھېكايىچى. ② يالغان توقۇغۇچى، يالغان سۆزلىگۈچى.

masalih. is. ar. قىلىنغان ئىشلار.

masari. is. ar. «مىسرا» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.

masarif. is. ar. خىراجەتلەر، راسخوتلار، چىقىملار.

masarifat. is. چىقىم، خىراجەت، راسخوت.

masat. is. ar. قاساپلارنىڭ چاقمىقى.

masalıb. is. ar. دىۋانىلار، سافالار.

masbû. s. ar. مەغرۇر، ھاكاۋۇر، تەكەببۇر.

masbuğ. s. ar. سىرلانغان، بويالغان.

masdariye. is. ar. هاراق بېجى.

masduk. s. is. ① توغرىلىقى ئىسپاتلانغان (سۆز). ② ئېنىقلانغان (ھەقىقەت).

masdur. s. ① يوللانغان، ئەۋەتىلگەن. ② كۆكسى ئاغرىغان.

masebak. s. is. ar. ئۆتۈپ كەتكەن، ئۆتكەن (نەرسە).

maselef. s. is. ئالدىنقى، ئاۋۋالقى، دەسلەپكى.

mashara. s. مەسخىرە، زاڭلىق، شاڭخو.

mashub. s. ar. بىرلىكتە ئېلىنغان، باراۋەر ئېلىپ مېڭىلغان.

mashuben. باراۋەر، بىرلىكتە.

masif. is. ar. يازنى ئۆتكۈزىدىغان يەر.

masik. is. ar. ① يېپىشقاق. ② ساقلىغان، تۇتقان.

masiyet, = **ti.** is. ① ئىسيان، قوزغىلاڭ، توپىلاڭ. ② جىنايەت ئۆتكۈزۈش.

maskara. s. ar. ① كۈلكىلىك، قىزىقارلىق. ② رەزىل، بىمەنە. ③ ھەزىلكەش، كۈلدۈرگۈچى، قىزىقچى:
«Görseniz ne maskara bir şey — كۆرسىڭىز، نېمىدېگەن كۈلكىلىك نەرسە.
Bırak şu maskarayı — قويغىنا، شۇ رەزىلنى.»

maskelemek. ① ماسكىلانماق. ② نىقابلانماق، يوشۇرۇنماق.

maskelenmek. ① ماسكىلانماق. ② نىقابلانماق، يوشۇرۇنماق.

maskeli. is. ① نىقابلىق. ② ماسكىلىق.

maskot. is. fr. ① ياخشىلىق كەلتۈرىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغان نەرسە. ② ياخشىلىق كېلىدىغان ئادەم ياكى ھايۋان.

maskul. s. ar. سىرلانغان، جۇلالاندۇرۇلغان، پارقىرىتىلغان.

masl. is. ar. سۈت ۋە قېتىقتىكى يېيىشلىغا مايىل سۇ.

maslahat. is. ar. ① ئىش، مەسىلە. ② ئەرلەرنىڭ تاناسىل ئەزاسى. ③ ئەھمىيەتلىك ئىش. ④ تىنچلىق. ⑤ بىر ئىشنىڭ پايدىلىق بولۇشىغا سەۋەب بولىدىغان نەرسە.

maslahatgüzar. is. ar. بىر دۆلەتنىڭ ئىككىنچى بىر دۆلەتتە تۇرىدىغان ئىش باشقۇرىدىغان دىپلوماتىيە خادىمى.

maslak. is. ① سۈيى داۋاملىق ئېقىپ تۇرىدىغان بۇلاق. ② كىچىك كۆلچەك،

سۇ ئامبىرى. ③ سۇلاق (ھايۋانلارنى سۇغىرىدىغان).

maslûp. s. ar. ① ئېسىقلىق. ② ئېسىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

masmavi. s. كۆپكۆك.

masna. is. ar. سۇ ئامبىرى، كۆلچەك.

masnu. is. ar. ئىشلەنگەن نەرسىلەر، سۈنئىي نەرسىلەر.

masoterapi. is. ئۇۋۇلاپ داۋالاش.

masra[1]. is. ar. جەڭ مەيدانى، فرونت.

masra[2]. is. → **Masura.**

masraf. is. ar. خىراجەت، چىقىم، راسخوت:

«Onların masrafı çoktur — ئۇلارنىڭ چىقىمى كۆپ.»

masraflı. s. باھالىق، قىممەت، پۇللۇق.

masrafsız. s. ئەرزان:

«Masrafsız bir ev — ئەرزانغا توختىغان ئۆي.»

masruf. s. ar. خەجلەنگەن، سەرپ قىلىنغان، ئىشلىتىلگەن، خىراجەت قىلىنغان.

masetmek. is. سۈمۈرمەك، ئىچىگە تارتماق، ئەممەك.

mastaba. is. ar. ① جامە، مەسچىت، مېھمانخانا، سارايلار ئىشىكىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ئادەم ئولتۇرىدىغان مەخسۇس ئورۇندۇق. ② ئۇلۇغ ئادەملەرنىڭ قەبرىسى.

mastalya. is. it. ياغاچ تۇڭ، ياغاچ كۈپ.

mastar[1], **masder.** is. ar. مەستەر.

mastar[2], **mestar.** is. ar. زاۋۇت - فابرىكىلاردا قوللىنىلىدىغان تۈرلۈك ئۆلچەملىك قېلىپلار.

mastara. is.ar. ھەرىكەتچان ئۆلچەش ئەسۋابى.

mastariye. is. ar. ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە تامۇزنا ئورۇنلىرى ئالىدىغان باجنىڭ بىر تۈرى.

mastaktomi. is. fr. ئوپېراتسىيە ئارقىلىق ئەمچەكنىڭ ئېلىپ تاشلىنىشى.

mastı. is. ئۇزۇن سالپاڭ قۇلاقلىق ۋە پۇتلىرى قىسقا، تۈكلىرى بۇجغۇر بىر خىل ئىت.

mastıf. is. ing. كۆزەت قىلىدىغان بىر خىل بەستلىك ئىت.

mastika. is. yun. سېغىز ھارىقى.

mastit. is. fr. كۆكرەك (كۆكس) كېسەللىكى.

mastodini. is. fr. ھامىلدار ئاياللارنىڭ كۆكرەك ئاغرىقى.

mastoloji. is. fr. كۆكرەك ئاناتومىيىسى ۋە كۆكرەك كېسەللىكلىرى بىلىمى.

mastopati. is. كۆكرەك (ئەمچەك) كېسەللىكى ۋە ئاغرىشى.

mastor, mastur. s. ھاراقكەش، قاتتىق مەست.

mastoraji. is. ئەمچەكنىڭ قانىشى.

mastori. is. yun. ① ئۇستاز. ② ئەپەندى.

mastorlaşmak, masturlaşmak. قاتتىق مەست بولماق:

«Ahmet mastorlaşmış — ئەخمەت قاتتىق مەست بولۇپتۇ.»

mastotomi. is. fr. كۆكرەكنىڭ (ئەمچەكنىڭ) ئوپېراتسىيە ئارقىلىق ئېلىپ تاشلىنىشى.

maturi. yun. كېمە ۋە پاراخوتنىڭ ئەڭ كەڭ يېرى.

mâsum. s. ar. ① گۇناھسىز. ② كىچىك بالا. ③ پاك، ساپ:
«Dört tane mâsumu var — تۆت كىچىك بالىسى بار.»
masume. is. ar. گۇناھسىز ئايال.
masumluk, -ğu. is. گۇناھسىزلىق، پاكلىق، ساپلىق.
masun. s. ar. ① قوغدالغان. ② ساقلاپ قېلىنغان، بىخەتەر.
masur[1]. s. ar. قىيىن، مۇشكۇل.
masur[2]. s. پىرىسلانغان، سىقىپ سۈيى ياكى يېغى ئېلىنغان.
masura. is. ① غالتەك، ناچا قاتارلىقلار. ② ئېقىن سۇ ئۆلچەم بىرلىكى.
masurat. is. قىيىن ئىشلار.
maş. is. far. ماش پۇرچاق.
maşa. is. ① لاخشىگىر، قىسقۇچ. ② ۋاستە.
~ gibi. ئىنتايىن ئورۇق.
maşalamak. چاچنى قىسقۇچ بىلەن قىسىپ بۇجغۇرلاتماق.
maşallah. ar. ① ماشائاللاھ (تىل تەگمىسۇن، كۆز تەگمىسۇن). ② تىل تۇمار.
maşatlık, -ğı. is. غەيرىي مۇسۇلمانلارنىڭ، بولۇپمۇ يەھۇدىيلەرنىڭ قەبرىستانلىقى.
mâşer. is. ar. جامائەت، ئامما.
mâşeri. is. ar. كوللېكتىپ.
maşer. şinas. جەمئىيەتشۇناس.
maşinasyon. is .fr. ھىيلىلىك ئىش، سۇيىقەست.
maşinizm. is. fr. ① قول ئەمگىكىنىڭ ئورنىنى مېخانىزمنىڭ ئىگىلىشى. ② مېخانىزمنىڭ قوللىنىشى بىلەن باشلانغان ئىقتىسادىي دەۋر، ماشىنىزم.
maşita. is.ar. ياتلىق بولغۇچى قىزنى كىيىندۈرۈپ زىننەت ئىشىنى قىلغۇچى ئايال.
maşiye. is. ar. قوي ۋە ئۆچكە قاتارلىق كىچىك باش ھايۋانلار.
maşlah. is. ar. ئالدى ئىتىك، يەڭ تەرىپى ئوچۇق بىر خىل ئاياللار كىيىمى.
maşraba, maşrapa. is. ar. سۇ ئىچىشكىمۇ، سۇ ئېلىشقىمۇ بولىدىغان تۆمۈر ساپلىق.
maşrik. is: ar. شەرق، كۈنچىقىش.
maşuk, -ku. is. مەشۇق.
maşuka. is. ar. ياخشى كۆرگەن قىز (ئايال).
mat[1]. is. osm. مات (شاھماتتا يېڭىلىش).
mat[2]. s. fr. تۇتۇق، خىرە، غۇۋا، جۇلاسىز.
matabi. is. ar. مەتبەئەلەر.
matabih. is. ar. ئاشخانىلار.
matador. is. isp. كالا بىلەن سوقۇشقۇچى.
mataf. is. ar. تاۋاپ قىلىنىدىغان يەر، زىيارەتگاھ.
matah. is. ar. ① ماتا، مال، ئادەم، نەرسە (كەمسىتىش، مەسخىرە قىلىش نىيىتى بىلەن). ② ياخشى مال:
«Onun ne matah olduğunu biliriz — ئۇنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلىمىز.
Bu da bir matah mı? — بۇمۇ ياخشى مالمۇ؟»
matahir. is. ar. ① پاكىزلىنىش،

يۈيۈنۈش. ②سەرراپ، غۇسىل قىلىنىدىغان يەر.

matali. s. ar. كۆنچىقىش، شەرق.

matâlib. is. osm. تەلەپ قىلىنغان نەرسە.

matam. is. ar. ① تاماق يەيدىغان يەر. ② تاماق، غىزا.

matâmih. is. ar. كۆز چۈشكەن ۋە تاماقلىنىدىغان (نەرسە).

mâtâmir. is. ar. ① يەر ئاستى ئامبار. ② قەبرە، مازار.

matan. is. ar. غەيۋەتخانا (بىراۋنىڭ ئەيىبلىرىنى سۆزلەيدىغان يەر).

matara, matra. is. ① سەپەردە ئېلىپ يۈرۈلىدىغان سۇدان، باكالاشكا، كۆرتە. ② دورا تېمىتقۇچ. ③ ئۇزۇن بويۇنلۇق شىشە (سۇ ئالىدىغان).

matarık. is. تۆمۈرچىلەرنىڭ بولقىسى ياكى بازغىنى.

matarid. is. ar. نەيزە.

matarih. is. ar. ① تەرك قىلىنىدىغان نەرسە. ② بىر نەرسە تاشلانغان يەرلەر. ③ باج ئۈچۈن ئايرىلغان كىرىم.

mataya. is. ar. مىنىدىغان مال (مىنىدىغان ھايۋانلار).

matbaa. is. ar. مەتبەئە، باسمىخانا.

matbaacı. is. ① مەتبەئەچى، باسمىخانا ئىشچىسى.

matbaacılık,—ğı. is. مەتبەئەچىلىك.

matbah. is. ar. ئاشخانا (تاماق ئېتىلىدىغان).

matbu. s. ar. ① مەتبەئەدە بېسىلغان. ② رەتلىك، چىرايلىق.

matbua. is. ar. مەتبەئەدە بېسىلىپ تەييارلانغان نەرسىلەر.

matbuat,—tı. is. مەتبۇئات.

matbuh. s. ar. ① پىششىق، پىشۇرۇلغان. ② كۆيدۈرۈلۈپ ئۇۋۇتىلغان. ③ قاينىتىپ ئېلىنغان.

matbuhat. is. پىششىق تاماق.

mate. is. ياپراقلىرىدىن چاي ياسىلىدىغان بىر خىل دەرەخ.

mateahhar, mataahhar s.ar. كېيىن پەيدا بولغان.

matekaddem. is. ar. ئۆتكەن زامان، ئۆتمۈش.

matem. is. ar. ① ماتەم. ② قايغۇ. ③ مۇسىبەت ۋاقتى. ④ قارا، قارا رەڭ.

matematik. is. fr. ماتېماتىكا.

matematikçi. is. ① ماتېماتىكچى. ② ماتېماتىكا مۇئەللىمى.

matemi. s. → Matemli.

matemli. s. is. ھازىدار.

materyal. is. alm. ماتېرىيال، ماددا.

materyalist. s. is. ماتېرىيالىست.

mteryalizm. is. fr. ماتېرىيالىزم.

materyel. is. fr. مەھسۇلات، بۇيۇم.

mathun. is. ar. ئۇۋۇتىلغان، يۇمشىتىلغان.

matine. is. fr. كۈندۈلۈك كىنو ۋە تىياتىر.

matiko. is. bot. قارىمۇچ دەرىخى (بۇنىڭ دانىسى ئىچ سۈرۈشنى داۋالاش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).

matiz.[1] is. yun. ئارغامچا ئېشىش.

~etmek. ئارغامچا ئەشمەك.

matiz[2]**.** s. yun. شەرق مەست.

matizlik,—ği. is. مەستلىك.

matkap. is. ar. ① بۇرغا. ② بۇرغىلاش ماشىنىسى (ياغاچ ۋە تۆمۈر قاتار-

لىقلارغا تۆشۈك تېشىدىغان).

matlab. is. ar. تەلەپ قىلىنغان نەرسە، ئىستەك.

matlub. is. → Matlup.

matlubat, – tı. is. ① قەرزگە بەرگەن پۇللار. ② سودا ئورۇنلىرىنىڭ مال باھاسىغا ئالىدىغان پۇللىرىنىڭ توپلىمى:

«Matlubatını tahsil edemiyor — قەرزگە بەرگەن پۇللىرىنى توپلىيالمايدۇ.»

matlûl. is. ar. نەم.

matlûp. s. ar. ① تەلەپ قىلىنغان، يارىغان. ② قەرزگە بېرىلگەن پۇل:

«Bizce matlup olan budur— بىزگە يارىغىنى بۇدۇر.»

matma. is. ar. تەمە قىلىنغان نەرسە.

matmah. is. كۆز چۈشكەن يەر.

matmazel. is. fr. ياتلىق بولمىغان غەيرىي مۇسۇلمان قىز.

matmûr. s. ar. يەرگە كۆمۈلگەن، كۆمۈكلۈك (يەرگە).

matmûre. is. ar. يەر ئاستى ئامبىرى، قەبرە ياكى زىندان.

matrah. is. ar. باجنىڭ مىقدارىنى بېلىدۇرۇش ئۈچۈن ئاساس قىلىنغان قىممەت.

matrak. is. ar. ① چاقچاق، ھەزىل. ② كۈلكىلىك ئىش، كۆڭۈل ئاچىدىغان. ③ تۆم كالتەك.

matraka. is. تاشچى ۋە ھەيكەلتىراشلارنىڭ بولقىسى.

matrakçı. is. چاقچاقچى، ھەزىلكەش.

matrakuka. is. ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى، زەكەر.

matriks. is. lat. بالىياتقۇ.

matris. is. fr. ئىستىراتىپ (مەتبەئەچىلىكتە).

matrudin. قوغلاندى (ئادەم).

matruh. s. ar. ئېتىپ چۈشۈرۈلۈپ ۋېتىلگەن.

matruk. s. ar. ① ئىرادىسىز، ئاغزى بوش. ② يامغۇردا كۆپچۈپ كەتكەن.

matruş. s. far. چۈشۈرۈلگەن (ساقال - بۇرۇت).

matrut. s. ar. قوغلانغان، قوغلاندى.

mattal. s. ar. قەرزنى كېچىكتۈرگەن.

matuf. s. ar. بىر تەرەپكە مايىل بولغان، مايىللىق.

mâtuk. s. ar. ئازاد بولغان (قۇل).

mâtuka. s. ئازاد قىلىنغان قۇل.

matum. s. ar. يېگىلى بولىدىغان (نەرسە).

matumat. is. يېمەك - ئىچمەك.

matun[1]. s. ar. ۋابا كېسەلىگە گىرىپتار بولغان:

matun[2]. s. ar. ① ئەيىبلەنگەن. ② نەيزە بىلەن يارىلانغان.

matunen. z. ۋابا كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ...

matvî. s. ar. ① تۈرۈكلۈك (نەرسە). ② يۆگەكلىك.

maun[1]. is. bot. → Mahun.

maun[2]. is. ar. ① زاكات. ② ساۋابلىق ئۈچۈن قىلىنغان ئىش. ③ ئۆيگە كېرەكلىك نەرسە.

mayalamak. is. خېمىر ۋە سۈتكە ئېچىتقۇ سالماق.

mayalanmak. ئېچىماق، بولماق:

«Hamur mayalandı — خېمىر بولدى.»

mayalı. s. ئېچىتىلغان، بولدۇرۇلغان.

mayalık. s. ① خېمىرتۇرۇچ.

② نەسىللىك چىشى ھايۋان:
«Mayalık koyun — نەسىللىك قوي.»
mayasız. s. ئېچىتقۇسىز، خېمىرى تۇرۇچسىز، پېتىر (خېمىر).
maydanoz. is. يۇمغاقسۇت، ئاشكۆكى.
maye¹. is. far. ① خېمىر تۇرۇچ، ئېچىتقۇ. ② ئەسلى، خاراكتېر. ③ بايلىق، پۇل. ④ قۇۋۋەت، كۈچ، ئىقتىدار. ⑤ بىلىم، مەدەنىيەت. ⑥ ھېنگاڭ.
mâye². s. far. تۈرك مۇزىكىسىدىن بىر مۇقام.
mayhoş. s. far. ئاچچىق - چۈچۈك.
mayhoşluk. is. ئاچچىق - چۈچۈكلۈك.
mayın. is. ing. مىنا:
«Deniz altı mayını — سۇ ئاستى مىناسى.»
mayınlamak. مىنا كۆممەك.
mayıs¹. is. lât. يىلنىڭ بەشىنچى ئېيى — ماي:
«Bir mayıs uluslararası emekçiler bayramı — بىرىنچى ماي خەلقئارا ئەمگەكچىلەر بايرىمى.»
mayıs². is. يېڭى كالا تېزىكى.
mâyi. is. s. ① سۈيۈق، سۇيۇقلۇق. ② سۇدەك ئاقىدىغان.
mâyiat. is. سۇغا ئوخشاش ئاقىدىغان نەرسىلەر.
mayistra. is. it. ① كېمە يەلكىنى. ② غەربىي شىمال شامىلى.
maymun. is. yun. مايمۇن.
maymuncu. is. مايمۇن ئويناتقۇچى، مايمۇنچى.
maymuncuk. is. ھەرقانداق قۇلۇپنى ئېچىشقا بولىدىغان ئەگرى ۋە ئۇچلۇق تۆمۈر.
maymunluk, — ğu. is. ھەييارلىق، قىزىقچىلىق.
mayna. is. it. ① ھەرقانداق بىر نەرسىنى ئارغامچا بىلەن تۆۋەنگە چۈشۈرۈش. ② ئاخىرلاشتۇرۇش. ③ توختاش، تۈگەش:
«Aralarımızdaki kavga mayna oldu — ئوتتۇرىمىزدىكى ماجىرا ئاخىرلاشتى.»
mayo. is. fr. ① سۇ ئۈزۈش كىيىمى. ② چېلىشچىلارنىڭ بەدەنگە يېپىشىپ تۇرىدىغان كىيىمى. ③ تانسچى ئاياللارنىڭ بەدەنگە چاپلىشىدىغان كىيىمى.
maytap, —bı. is. ① مەشئەل. ② پوجاڭزا. ③ چاقچاق، مەسخىرە، شاڭخو.
mayûbat. is. ① سەت قىلىق ۋە سۆز. ② كەمچىلىك ۋە قۇسۇر.
mayuk. is. گۈل غۇنچىسى.
mayup. s. ar. ① ئەيىبلەنگەن. ② كەمچىلىكى بولغان.
mâz. is. ئۆچكە.
mazaik, mazayık. is. ar. تار، قىستاڭ يەر.
mazak, — ğı. is. رەڭگى قىزغۇچ، ئۈستى سىزىقلىق بىر خىل بېلىق.
mazalle. is. ar. سايە يەر، كۆلەڭگىلىك.
mazanne. s. ar. ① گۇمانلىق ئادەم. ② ئەۋلىياھ ھېسابلانغان.
mazarrat, — tı. is. زىيان، زەرەر.
mazarratlı. s. زىيانلىق، زەرەرلىك.
mazbata. is. ar. كۆپ ئىمزالىق ئىسپات.
mazbut, — tu. s. ar. ① مۇنتىزىم. ② ھىم. ③ يىغىق، يىغىقلىق. ④ قولغا كەلتۈرۈلگەن. ⑤ ئۇنتۇلمىغان.

mazca. is. ar. ① ياتىدىغان يەر، ياتاق. ② گۆر، قەبرە.

mazdeizm. is. fr. زەردۇشت دىنى (ئوتقا چوقۇنىدىغان دىن).

mazeret,–ti. is. ① كۈتۈلمىگەن بىر ئىشقا يولۇقۇشقا سەۋەب بولغان ئەھۋال. ② سەۋەب، باھانە.

mazeretli. s. ئۆزۈرلۈك، مەزەرەتلىك.

mazeretsiz. s. سەۋەبسىز.

mazgal. is. yun. قەلئە، پوتەيلەرنىڭ كۆزنەكۈرىسى.

mazhar[1]. s. ar. ئېرىشكەن، ئۇلاشقان، يېتىشكەن.

mazhar[2]. is. ar. قىزغۇراقسىز داپ.

mazhariyet,–ti. is. ئېرىشمەكلىك، نائىل بولماقلىق.

mazi. is. far. شازاندىرا دەپ ئاتىلىدىغان، قىش - ياز يېشىل تۇرىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.

mazi. is. ar. ① ئۆتكەن زامان، ئۆتمۈش. ② بىرەر شەخسنىڭ ياكى جامائەتنىڭ ئۆتكەنكى تۇرمۇش ئۇسۇلى.

mazik. is. ar. تار ۋە قىستاڭ يەر.

mazız. s. ar. مۇسىبەتكە ۋە پالاكەت قايغۇسىغا ئۇچرىغان، قايغۇلۇق.

mazleme. is. ar. ① زۇلۇم، زالىملىق. ② ئادالەتسىزلىك.

mazlum. s. ① مەزلۇم، زۇلۇم كۆرگەن، ئېزىلگەن. ② ياۋاش، بويىنى قىسىق، گەپكە كىرىدىغان:

«Mazlum milliyet eninde sonunda kurtulacak — ئېزىلگەن مىللەتلەر بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ئازادلىققا چىقىدۇ.

Kozu gibi davranan milliyet mazlum durumdan kurtulamaz — قوينىڭ قوزىسىدەك ياۋاش مىللەت ئازاد بولالمايدۇ.»

mazlumane. s. ① زۇلۇم چەككەن، ئېگىلگەن، ھەقسىزلىككە ئۇچرىغان. ② ئاۋازسىز، جىمجىت.

mazlume. s. «mazlum» سۆزىنىڭ ئاياللار ئۈچۈن قوللىنىلىشى.

mazmaza. is. ar. ① تەرەت ئالغاندا ئېغىزنى چايقاش. ② غار - غار (ئېغىزنى).

mazmum. s. is. ar. ئىلاۋە، قوشۇمچە.

mazmun. is. ar. ① مەزمۇن. ② نۇقتىلىق، ئىخچام (سۆز). ③ تولەشكە تېگىشلىك نەرسە.

maznuk. s. ar. زۇكام، زۇكام بولۇش.

maznun. s. is. ar. ① ئەيىبلىك (جىنايەتلىك) دەپ تونۇلغان. ② زەن قويۇلغان.

mazot,–tu. is. ros. مازوت (نېفتىنىڭ بېنزىن، كىرسىن قاتارلىقلار ئاجرىتىپ ئېلىنغاندىن كېيىن قالغان قالدۇقى).

mazrup. s. ar. ① سوقۇلۇپ كەتكەن، ئۇرۇلۇپ كەتكەن. ② پېچەتلەنگەن، تامغا بېسىلغان، مۆھۈرلەنگەن.

mazrûr. s. ar. زەرەر، زىيان كۆرگەن.

mazul. s. ar. خىزمەتتىن ئېلىپ تاشلانغان.

mazulan. is. ئىشتىن چىقىرىلغان ئادەم، خىزمەتتىن بوشىتىلغان ئادەم.

mazurka. s. ar. بىر خىل تانسا ۋە ئۇنىڭ مۇزىكىسى.

mea. is. fr. يول، قىسقا يول، چىغىر يول، تار يول، يول ئاغزى.

meabid. is. ar. زىيابەت.

meal. is. ar. ① ئۇقۇم، مەزمۇن، مەپھۇم. ② مەيدانغا كەلگەن نەرسە، نەتىجە.

meârib. is. ar. ① ھاجەت، ئىستەك. ② ئىش، خىزمەت. ③ ئېھتىياجلىق نەرسە.

meâsim. is. ar. ① گۇناھ بولىدىغان. ② گۇناھلار.

measir. is. ar. ياخشى ئەسەرلەر، نىشانلار، ئىزلار.

meatoskopi. is. tıp. سىيدۈك يولى ئاغزىنىڭ دىئاگنوزى.

meatotomi. is. fr. سىيدۈك يولىنى كېڭەيتىش ئوپېراتسىيىسى.

mebadi. is. ar. ئالدىنقىلار، باشتىكىلەر.

mebahis. is. ar. تەتقىقات نۇقتىسى، مۇنازىرە مەسىلىلىرى.

mebaliğ. is. ar. ① پۇل، پۇل مىقدارى. ② غەنىيمەت.

mebani. is. ar. ① بىنا. ② ئاساس، ئۇل.

mebas. is. ar. يوللاش، ئەۋەتىش.

mebde. is. ar. ① باش، ئاۋۋال، باشلانغۇچ، تۇنجى. ② پرىنسىپ. ③ مەنبە. ④ بىلىمنىڭ مەنبەسى.

meber. is. ar. ئېھسان، ياخشىلىق.

meberrat. is. ياخشىلىق ۋە ساۋابلىق ئۈچۈن قىلىنغان ئىش.

meberre. is. ساۋابلىق ئۈچۈن قىلىنغان ئىش.

mebguz. s. ar. نەپرەتلىنىدىغان، كىشىنى ناخۇش قىلىدىغان.

mebhus[1]. s. ar. تىلغا ئېلىنغان، سۆزى قىلىنغان.

mebhus[2]. s. نەپەس قىسىلقى.

mebhut. s. ھەيران قالغان، ھاڭ - تاڭ قالغان.

mebit. is. ar. كېچىلىك يەر (كېچىنى ئۆتكۈزىدىغان).

mebiz. is. ar. تۇخۇم قويىدىغان نەرسە، تۇخۇمدان.

meblâğ. is. ar. مەبلەغ، پۇل مىقدارى.

meblû. s. ar. يۇتۇلغان، يۇتقان.

meblûl. s. ar. نەم، نەملىك، نەملىشىپ كەتكەن.

mebna. is. ar. ① قۇرۇلۇش مەيدانى، ئۇل. ② قۇرۇلۇش، بىنا.

mebni. s. ar. ① لىقتىسن، لىكتىسن. ② قىلىنغان، قۇرۇلغان، سېلىنغان:

— «Hastalığına mebni gelemedi — كېسەللىكىدىن كېلەلمىدى.»

mebniyen. z. ① يىقىلمىغان، ئۆرۈلمىگەن، تىك تۇرغان. ② بىناغا ئوخشاش.

mebrud. s. ar. سوغۇق، سوۋۇغان.

mebsus[1]. s. ar. ① يېقىملىق. ② پايدىلىق.

mebsus[2]. z. ① كۆرسىتىلگەن. ② ئېپچىلغان (كونۋېرتتىكى خەت).

mebsus[3]. s. ar. ئۆقتۇرۇلغان، ھەركىمگە ئاشكارا بولغان.

mebsut. s. ar. ① تارقالغان، ئېچىلغان. ② تەپسىلىي بايان قىلىنغان.

mebşure. s. ar. بەستلىك، خۇش پىچىم.

mebtun. s. ar. يۇقۇملۇق دىزىنتېرىيىگە گىرىپتار بولغان.

mebtute. s. ar. «ئۈچ تالاق» بىلەن ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

mebus. is. ar. ① پارلامېنت ئەزاسى، خەلق ۋەكىلى. ② ئەۋەتىلگەن، يوللانغان.

mebusiyet, – **ti.** is. → **Mebusluk.**

mebusluk, – **ğu.** is. خەلق ۋەكىللىكى، پارلامېنت ئەزالىقى.

mebyiz. is. ئانىلىق ئورگانىزمى (ئۇۋسۇملۇكتە).

mebzul, – **lü.** s. ar. كۆپ، مۇرغۇن، جىق، تولا.

mebzulen. z. ar. كۆپ مىقدار.

mebzuliyet, – **ti.** is. كۆپلۈك، جىقلىق، مۇرغۇنلۇق.

mecaa, mecaat. is. ar. ئاچلىق، ئېچىرقىماق.

mecal. is. ar. ① كۈچ، دەرمان، مادار، تاقەت. ② ئىمكان، پۇرسەت.

mecali. is. ar. ئەينەك.

mecâlis. is. ar. مەجلىسلەر، يىغىنلار.

mecalisiz. s. هالسىز، تاقەتسىز، دەرمانسىز، هارغىن.

mecalisizlik, – **ği.** is. هالسىزلىق، تاقەتسىزلىك، دەرمانسىزلىق، هارغىنلىق.

mecami[1]**.** is. ar. توپلىنىدىغان يەر، يىغىنلىق.

mecami[2]**.** is. ar. مەجمۇئە، ژۇرنال.

mecanin. is. ar. مەجنۇن، ساراڭ؛ ئەقلىنى يوقاتقان.

mecari. is. ar. سۇ يولى.

mecaz. is. s. ar. مېتافورا، كىنايە، ئىستىئارە، ئوخشىتىش.

mecazen. z. كىنايە يول بىلەن، كىنايە بىلەن.

mecazi. s. كىنايىلىك.

mecbur. s. ar. ① مەجبۇر. ② سۆيگەنىدىن كېيىن قايتا ئەسلىگە كەلگەن. ③ مەمنۇن قىلىنغان، كۆڭلى ئېلىنغان. ④ مەپتۇن، شەيدا، كۆڭلى چۈشكەن.

mecburen. z. ar. مەجبۇرەن، مەجبۇرلۇق بىلەن:
«Bu işi mecburen kabul ettim — بۇ ئىشنى مەجبۇرەن قوبۇل قىلدىم.»

mecburi. s. ar. مەجبۇرىي:
«Mecburi hizmet — مەجبۇرىي خىزمەت.»

mecburiyet, – **ti.** is. ar. مەجبۇرىيەت.

meccan. s. ar. بىكار، ھەقسىز، پۇلسىز.

meccani. s. ar. ① بىكار، پۇلسىز. ② پۇلسىز يېتىپ ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى.

mecd. is. ar. چوڭلۇق، ئۇلۇغلۇق.

mecelle. is. ar. كىتاب، ژۇرنال، مەجەللە.

mecenne. is. ar. ① جىن كۆپ يەر. ② ساراڭلىق.

mecerre. is. ar. سامانيولى.

mechel. s. ar. ① يولسىز چۆل. ② بەلگىسىز، ئېنىقسىز.

meci. is. ar. كېلىش.

mecid. is. ar. بەك ئۇلۇغ.

mecidiye, mecit. s. ar. قەدىمكى تۈركىيىدە قوللىنىلغان يىگىرمە خۇرۇش قىممىتىدىكى كۈمۈش پۇل.

meclâ. is. ar. ئەينەك.

meclis. is. ar. ① مەجلىس، يىغىن. ② مەجلىس ئېچىلىدىغان ئورۇن. ③ ئولتۇرۇشۇش (بەزمە).

meclûbin. is. قولغا ئېلىنغان، تۇتقۇن.

meclûbiyet, – **ti.** is. تۇتقۇنلۇق.

meclûp. s. ar. ① كەلتۈرۈلگەن، جەلپ قىلىنغان. ② تۇتقۇن.

mecmâ, – **ı.** is. ar. ① يىغىن ئورنى.

② بىرلىككە كەلگەن نۇقتا.

mecmu, – u. s. ar. ① جەم بولغان. ② ھەممە، پۈتۈن.

mecmua. is. ar. مەجمۇئە، ژۇرنال.

mecmuan. z. ar. ھەممە بىرلىكتە.

mecmuiyet, – ti. is. ar. بىر پۈتۈن، پۈتۈنلۈك.

mecnun, mecnune. s. ar. ① مەجنۇن، ساراڭ، سەۋدايى. ② ئاشىقلىقتىن ئۆزىنى يوقاتقان، شەيدا.

mecnuniyet, – ti. is. ساراڭلىق، مەجنۇنلۇق.

mecra. is. ar. ① سۇ ئېقىنى، سۇ يولى. ② سۇيۇقلۇق ئاققان نو ياكى ئېرىق. ③ ئىشنىڭ يۈرۈشى. ④ ئاخبارات: «Bu iş tabii mecrasından çıktı — بۇ ئىش راسا جايىدا بولدى. Bu havadis hangi mecradan geldi? — بۇ خەۋەر قايسى يوللار بىلەن كەلدى.»

mecruh. is. ar. ① مەجرۇھ، يارىدار. ② رەددىيە.

mecruhin. is. مەجرۇھلار، يارىدارلار.

mecruhiyet, – ti. is. ① يارىدارلىنىش. ② رەت قىلىش.

mecuc. is. ar. «يەجۇج» بىلەن بىرلىكتە قىيامەتتە پەيدا بولىدىغان مەخلۇق.

mecur. is. ar. ① ئىجارىگە بېرىلگەن (مۈلۈك، هارۋا، ئات). ② ساۋابلىق ئالغان.

mecus. is. fr. ① ئوتقا چوقۇنغۇچى. ② زەردۇشت دىنىدىكىلەر.

meczum[1]. s. ar. كەسكىن قارار، قىلىنىشى مۇھەققەق بولغان.

meczum[2]. s. ar. ماخاۋ كېسىلى بولغان.

meczup, – bu. s. ar. ① ئەقلى-ھوشىنى يوقاتقان (بىرى). ② تارتىپ كېتىلگەن، بىر تەرەپكە مايىل بولغان.

meç[1], – çi. is. تۈز ۋە ئىنچىكە قىلىچ (سىنگۇ ئويۇنىدا قوللىنىلىدۇ).

meç[2]. is. سۇمبۇل چاچ.

meçhul, – lu. is. ar. نامەلۇم، مەجھۇل.

meda. is. ar. ① يىراقلىق، ئۇزاقلىق. ② ئاخىر، ناھايەت. ③ غايە.

medâfin. is. ar. قەبرە، مازار.

medahik. is. ar. كۈلكىلىك نەرسە ياكى ئادەم، ھەييار، قىزىقچى.

medahil. is. ar. ① كىرىدىغان يەر. ② ئۆي.

medain. is. ar. شەھەر.

medami. is. ar. ① كۆز. ② كۆز يېشى.

medar. is. ar. ① مۇھىم نۇقتا. ② سەۋەب، ۋاستە. ③ ياردەمچى.

medayih. is. ar. تەقدىرلەشكە ئەرزىيدىغان.

meddah. is. ar. ① مەدداھ. ② مەدھىيىلىگۈچى، كۈيلىگۈچى.

meddahlık, – ğı. is. مەدداھلىق، كۈيچىلىك.

medebe. is. ar. توي ئىشى.

medeni. s. ar. ① مەدەنىي. ② شەھەرلىك.

medenileşmek. مەدەنىيلەشمەك.

medenileştirmek. مەدەنىيلەشتۈرمەك.

medeniyet, – ti. is. ar. مەدەنىيەت.

medeniyetsiz. s. ① مەدەنىيەتسىز.

② ۋەھشىي، ياۋايى.

meder. is. ar. ① كېسەك. ② يېزا، شەھەر.

medet, – di. is. ar. مەدەت، يار- دەم، يار - يۆلەك.

medfa. is. ar. دوختۇر، تېۋىپ.

medfuât. is. خىراجەت، راسخوت، چىقىم.

medhiyat. is. ar. مەدھىيە، مەدھىيە ئەسەرلىرى.

medhiye. is. ar. → Methiye.

medhur. s. ar. قوغلاندى.

medhuş. s. ar. قورققان، چۆچۈگەن، ئۈركۈگەن.

medid. s. ar. ئۇزۇن، ئۇزۇن سۈرگەن.

mediha. is. ar. مەدھىيە شېئىرى.

medikal. s. fr. تىببىي.

medkuk. s. ar. ئۇششاق يانچىلغان، ئىنچىكە توغرالغان.

medlûl, – lû. is. ar. ① ئۇقۇم، مەنە، مەزمۇن. ② پاكىت.

medma. is. ar. ① كۆز يېشى بېزى. ② كۆز يېشى.

medrec. is. ar. ① قەدەممۇقەدەم يۇقىرىلايدىغان يول. ② پەلەمپەيلىك يول. ③ چىغىر يول. ④ بالداقمۇبالداق ئىلگىرىلەيدىغان كەسىپ.

medrese. is. مەدرىس.

medreseli. s. مەدرىس تالىپلىرى.

medrese · nişin. s. – مەدرىستە يېتىپ قورىقۇچى.

medsus. s. ar. ① ھىيلىلىك، ھىيلە گەرلىك، ھىيلە ئارىلاشقان. ② كۆمۈلگەن.

meduv. s. ar. تەكلىپ قىلىنغان، چاقىرىلغان.

meduvvin. is. تەكلىپ قىلىنغانلار، چىللانغانلار، چاقىرىلغانلار.

medyun. s. is. ar. قەرزدار.

mefahir. is. ar. خۇشاللىق، مەمنۇنلۇق.

mefasid. is. ar. بۇلغىنىشلىك، بۇزغۇنچىلىق.

mefatih. is. ar. ئاچقۇچ، كىلىت.

mefatir. is. ar. ئىپتار قىلماق، ئېغىز ئاچماق (روزىدا).

mefaze. is. ar. قۇملۇق يەر، سەھرا، چۆل - جەزىرە.

mefhum. is. ar. ئۇقۇم، چۈشەنچە، مەنە.

mefkaret. is. ar. يوقسۇللۇق، ھاجەتمەنلىك.

mefkûre. is. ar. غايە، ئىدېئال.

mefkûreci. s. ئىدېئالىست.

mefkûrecilik, – ği. is. ئىدېئالىزم.

mefkut, – tu. s. ar. مەۋجۇت بولمىغان.

mefluç. s. ar. پالەچ، پارالىچ.

mefluk. s. ar. يوقسۇل، بىچارە، چارىسىز.

mefrağ. is. ar. سۇنىڭ ئاققان يېرى.

mefrak. is. ar. باشنىڭ ئەڭ ئۈستى قەرىپى.

mefred. s. ar. زور، بەستلىك.

mefruş. is. ar. ① كۆمەك. ② ئورۇنلاشتۇرماق.

mefruz. s. ar. ئايرىلغان، بۆلۈنگەن: «Çiftlik arazisinden mefruz tarlalar — دېھقانچىلىق مەيدانىدىن ئايرىلغان ئېتىزلار.»

mefsedet. is. ar. بۇزغۇنچىلىق، پىتنە - پاسادلىق.

mefsud. s. ar. قان ئېلىنغان، قان ئېلىنىدىغان.

mefsuh. s. ar. ① ئەمەلدىن (كۈچتىن) قالدۇرۇلغان. ② بىكار قىلىنغان.

meftah. is. ar. خەزىنە، ئامبار، ساك.

meftuh. s. ar. ① ئېچىقلىق، ئوچۇق. ② قولغا كەلتۈرۈلگەن.

meftam. s. ar. سۈتتىن ئايرىساق (بالىنى).

meftun. s. ar. مەپتۇن، شەيدا، كۆڭلىنى بەرمەك.

meftur¹. s. ar. مەخلۇقات.

meftur². s. ar. زېرىكمەك، بەزمەك، تويماق.

meful, – lü. s. ar. ئىشلەنگەن.

megagraf. is. رەسىمنى چوڭايتىدىغان سايمان.

megafon. is. yun. ئاۋازنى چوڭايتىدىغان چوڭ كاناي.

megakaryosit, – ti. is. fr. ئۈستىخان ئىلىكىدىكى بەك چوڭ ھۈجەيرە.

megakolon. is. ar. ئادەمنىڭ چوڭ ئۈچەيىنىڭ ئۇزۇنلىشى ۋە كېڭىيىپ كېتىشى.

megalodonti. is. tıp. چىشنىڭ ھەددىدىن زىيادە چوڭلۇقى.

megalogastri. is fr. ئاشقازاننىڭ چوڭىيىپ كېتىشى.

megalohepatı. is. جىگەرنىڭ چوڭىيىپ كېتىشى.

megalomeli. is. tıp. قول ۋە پۇتنىڭ نورمالسىز چوڭلۇقى.

megalopodi. is. fr. ئاياغنىڭ تامامەن ياكى قىسمەن ھەددىدىن تاشقىرى چوڭىيىشى.

megak. is. far. مازار، قەبرە، ئويمان، چوڭقۇر.

megametre. is. fr. ① مىڭ كىلومېتىرلىق ئۆلچەم. ② (دېڭىزدا) يەرنىڭ بويلىشىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

megaton. is. fr. بىر مىليون تونىلىق ئۆلچەم

megazem. s. fr. پېشانىنىڭ كەڭلىكى بىلەن باش سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىكى نىسبەتكە بېرىلگەن سۈپەت.

meğer. s. far. مەگەر، ئەگەر.

mehabet. is. ar. ھەيۋەت، ھۆرمەت.

mehabetli. s. ar. ھەيۋەتلىك.

mehalik. is. ar. ① خەتەرلىك يەر. ② خەتەرلىك ئىش.

meham. is. ar. ① ئەھمىيەتلىك نەرسە، كېرەكلىك، لازىملىق، زۆرۈر ئىشلار. ② ئويغا سالىدىغان نەرسىلەر.

mehan. s. ar. خورلانغان، خور كەلگەن.

mehanet. is. ar. ھەقىر، كۆزگە ئىلماسلىق.

mehar. is. far. ① تۆگىنىڭ بۇرنىغا ئۆتكۈزۈلگەن چۇلۇك، بۇرۇندۇق. ② تىزگىن

mehaz. is. ar. ① ماتېرىيال مەنبەسى. ② بىر نەرسىنىڭ كېلىش مەنبەسى.

mehhil. is. ar. ئاياللارنىڭ جىنسىي يولى.

mehcur. s. ar. ① يىراقلىق، ئۇزاقلىق، ئايرىلغان. ② تاشلىنىپ كەتكەن، قوللىنىلمايدىغان:

«Evladından mechur — ئەۋلادىدىن ئايرىلغان.

Mechur bir söz — تاشلىنىپ كەتكەن سۆز.»

mehd. is. ar. بۆشۈك.
mehdum. s. ar. خاراب، ۋەيران.
meheb. is. ar. بوران ئاغزى.
mehenk. is. → **Mihenk.**
mehere. is. ar. ئۇستىلار.
mehib. s. ar. ① ھەيۋەتلىك، چوڭ. ② قورقۇنچلۇق، خەۋپلىك. ③ يولۋاس.
mehil. is. ar. ۋاقىت، مۇددەت.
mehil. s. ar. قورقۇنچلۇق.
mehin. s. ar. ① خار. ② قەدىرسىز.
mehire[1]. s. ar. تويلۇقى ئىغىر.
mehire[2]. s. ar. ئۇستا، بەك ماھىر (ئايال).
mehleke, mehlike. is. ar. ① خەتەرلىك يەر. ② ھالاك بولىدىغان ئىش.
mehlika. s. far. ئاي يۈزلۈك، گۈزەل.
mehmetçik, — ği. is. تۈرك ئەسكەرلىرىگە بېرىلگەن نام.
mehmus. s. ar. مەخپىي، خۇپىيانە.
mehmusen. z. ئوغرىلىقچە، مەخپىي ھالدا.
mehmuz. s. ar. ① ئەيىپلەنگەن. ② is. دوكۇر.
mehpare, mahpare. is. far. گۈزەل (ئايال).
meht, — di. is. ar. بۆشۈك.
mehtabiye. is. far. ① رەڭدار پوجاڭزا. ② ئاي نۇرىغا ئاتاپ يېزىلغان شېئىر.
mehtap, — bı. is. far. ① ئاي يورۇقى. ② تولۇن ئاي.
meher. is. far. ① ئات باققۇچى. ② خەۋەرچى. ③ قاراۋۇل (چېدىرلارغا قارايدىغان).
mehter.hane. is. far. ① قەدىمىي سازى گۇرۇپپىسى. ② قاماقخانا، تۈرمە.
mehtuk. s. ar. يىرتىق، بۇزۇق.
mehub. s. → **Mehib.**
mehveş. s. is. ئايدەك چىرايلىق، گۈزەل (ئايال).
mehyum. s. ar. ھەيران قالغان، ھاڭ - تاڭ بولغان.
mehzum. s. ar. يېڭىلگەن، بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان.
mekaid. is. ar. ھىيلە، ئالدام.
mekâmin. is. ar. يوشۇرۇنىدىغان يەر.
mekân. is. ar. ① ماكان، يەر، ئۆي، يۇرت. ② كائىنات.
mekânet, — ti. is. ar. ① ئىقتىدار، كۈچ. ② سالماقلىق، جىددىي.
mekanik. is. yun. ① مېخانىك. ② مېخانىكا (ھەرىكەت ۋە كۈچلەر).
mekanikçilik, — ği. is. **Mekanizm.**
mekanizm. is. fr. مېخانىزم (① ماشىنا. ② ماشىنىنىڭ، ئاپپاراتنىڭ ياكى بىرەر ئەسۋابنىڭ ئۆزىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرگۈچى ئىچكى تۈزۈلمىلىرى).
mekanizma. is. it. ھەرىكەتلەندۈرگۈچ ئاپپارات:
«Tüfeğin mekanizması — مىلتىقنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى قىسمى.»
mekanografi. is. fr. ئېلېكترلەشتۈرۈش ۋە ماشىنىلاشتۇرۇش ھەرىكىتى.
mekarih. is. ar. ① مەكرۇھ نەرسىلەر. ② دەرد، غەم - قايغۇ.
mekarim. is. ar. سېخىيلىك، مەردلىك.
mekarimkâr. s. ar. far. سېخىي، مەرد، قولى ئوچۇق.
mekatib. is. ar. خەتلەر.
mekayil. is. ئاشلىق ئۆلچەش ئەسۋابى.

mekel. is. ar. ① هايات كەچۈرىدىغان يەر. ② يېمەك - ئىچمەك، مەئىشەت.

mekfül. s. ar. كېپىل بولغان، كاپالەتكە ئېلىنغان.

mekhul. s. ar. سۈرمە، سۈرمە تارتقان.

mekide. is. ar. هىيلە، رىيا.

mekik, — ği. is. far. موكا:

«Şehirde arabalar mekik dokuyor — شەھەردە ماشىنىلار باپكارنىڭ موكىسىدەك كېلىپ كېتىپ تۇرىدۇ.»

mekin. s. ar. ئولتۇراقلاشقان، يەرلەشكەن.

mekkar. s. ar. مەككار، هىيلىگەر.

mekkâre. is. ar. ئىجارىگە ئېلىنغان هايۋان.

mekkâreci. is. هايۋان ئىجارىگە ئېلىپ يۈك توشۇغۇچى.

mekkari. is. هىيلىگەرلىك، مەككارلىق.

mekkas. is. ar. سودىگەرلەردىن باج يىغقۇچى.

Mekke. öz. is. مەككە (سەئۇدى ئەرەبىستانىدا).

meklüm. s. ar. يارىدار.

mekmen. is. ar. مۆكۈنىدىغان يەر، سوقۇنىدىغان يەر.

mekmun. s. ar. مەخپىي، يوشۇرۇن.

mekmure. is. ar. جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولغۇچى ئايال.

meknuz. s. ar. كۆمۈكلۈك، يوشۇرۇلغان.

mekonik. s. fr. ئەپيۇن.

mekonizm. is. tıp. ئەپيۇن بىلەن زەھەرلەنگەن.

mekoyum. is. fr. يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقنىڭ قورساق پوقى.

mekr. is. ar. مىكىر، هىيلە.

mekrub. s. ar. قايغۇلۇق، هەسرەتلىك.

mekruh. s. ar. ① مەكرۇ (دىنىي ياساق). ② چىركىن، يىرگىنچلىك، ياسكىنا.

meks[1]. is. ar. ① سودا بېجى. ② باج ئېلىش.

meks[2]. is. ar. تۇرۇش، كۈتۈش، ساقلاش.

mekseb. is. ar. ① پايدا. ② پايدا كېلىدىغان يەر. ③ پايدا ئېلىش يولى.

meksub. s. ar. ① قولغا كەلتۈرۈلگەن. ② ئادەتلەنگەن، كۆنگەن.

meksuf. s. ar. تۇتۇلغان.

meksur. s. ar. سۇنغان، ئۇشتۇلغان.

mekşuf. s. ar. ئوتتۇرىغا قويۇلغان، ئاشكارا قىلىنغان.

mektep, — bi. is. ar. ① مەكتەپ. ② شاگىرتلار. ③ بىر ئۇستىنىڭ مەزھىپى. ④ پاھىشىخانا. ⑤ قاماقخانا، تۈرمە. ⑥ خەت يېزىلىدىغان يەر.

mektepli. is. s. ① مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى. ② مەكتەپتە تەربىيىلەنگەن.

mektum. s. ar. ① مەخپىي تۇتۇلغان. ② هۆكۈمەتتىن مەخپىي تۇتۇلغان.

mektup, — bu. is. خەت.

mektupçu. is. بىر ۋىلايەت مەركىزىدە خەت - چەك ئىشلىرىغا مەسئۇل كىشى.

mektuplaşmak. خەتلەشمەك.

mekül. s. ar. ① يېيىلگەن. is. ② يېمەك.

mekülât. is. يېمەك - ئىچمەك، مەئىشەتلەر.

mekzebe. is. ar. يالغان سۆز.

makzum. s. ar. ① غەملىك، هەسرەت-

لىك. ② سەۋرچان.

mela. is. ar. سەھرا.

melâbe. is. ar. ① ئويۇن. ② ئويۇنچۇق.

melabis. is. ar. كىيىم - كېچەك.

melah. is. far. چېكەتكە.

melahat. is. ar. گۈزەللىك، شېرىنلىك.

melahatlı. s. گۈزەل، تاتلىق، شېرىن.

melahim. îs. ar. ① قانلىق جەڭ، كۈرەش. ② ئۇرۇش مەيدانلىرى.

melaib. is. ar. ① ئويۇن ئوينايدىغان يەر. ② ئويۇن. ③ ئويۇنچۇق.

melâik. is. ar. مالائىكلەر.

melâl. is. ar. جان سىقىلىشى، تەقەززا، تىت - تىت بولۇش.

melalji. is. fr. قول ۋە پۇتتىكى نېرۋا ئاغرىقى.

melâmet. is. ar. ① ئازارلاش. ② ئەيىبلەش.

melan. s. ar. توشقۇزۇقلۇق، تولدۇرۇلغان.

melanemi. is. fr. قاننىڭ قارىيىپ كېتىش كېسەللىكى.

melânet, — ti. is. ar. ياسانلىق، ئەسكىلىك.

melanoderm. s. fr. قارا تەنلىك.

melanodonti. is. چىشنىڭ قارىيىپ كېتىش كېسەللىكى.

melanoglosi. is. تىلنىڭ قارىلىقى.

melanoz. is. fr. تۈرلۈك ئۆسمۈلۈكلەر كېسەللىكىگە بېرىلگەن نام.

melanuri. is. fr. سۈيدۈكنىڭ قارامتۇللىشىشى.

melanurya. is. lat. بىر خىل بىلىق تۈرى (بەدىنى سىزىقلىق كۆمۈش رەڭدە).

melaz. is. ar. يوشۇرۇنىدىغان يەر.

melbes. is. fr. كىيىم - كېچەك.

melbûs. s. ar. كىيىنگەن، كىيىم كىيگەن.

melda. s. ar. ياش (خوتۇن) چوكان.

melduğ. s. يىلان ياكى چايان چاققان.

melek, — ği. is. ar. مەلەك (ئاللا بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدا ئەلچىلىك قىلغۇچى).

meleke. is. ar. ئادەتلەنمەك، كۆنمەك، پىشماق.

meleme. is. ① مەرەش (قوي ۋە ئۆچكە). ② s. ھۇرۇن، قولىدىن ئىش كەلمەس.

melemek. مەرىمەك (قوي، ئۆچكە).

meleşmek. بىرلىكتە مەرىمەك، مەرەشمەك.

meleş. is. ئىككى قوزىلىق قوي.

melez. s. شالغۇت:

«Katır bir melez hayvaudir — قېچىر شالغۇت هايۋاندۇر.

Melez dil — شالغۇت تىل ياكى بۇزۇلغان تىل.»

melfuf. s. ar. ① باغلانغان، يۆگەلگەن. ② قوشۇمچە قىلىنغان.

melfuz. s. ar. سۆزلەنگەن، تەلەپپۇز قىلىنغان.

melhame. is. ar. قانلىق كۈرەش.

melhem. is. ar. مەلھەم، قويۇق ياغلىق دورا.

melhub. s. ar. يالقۇنجىغان، تۇتاشقان (ئوت).

melhuf. s. ar. غەمكىن، ھەسرەتلىك.

melik, — ki. is. ar. قىرال، ھۆكۈمدار.

melike. is. ar. مەلىكە (ئايال ھۆكۈم-

دار ياكى شاھنىڭ خوتۇنى).

melioydoz. is. fr. ئىنسان ۋە ھايۋانلاردا بولىدىغان يۇقۇملۇق مىكروبلۇق كېسەل.

melit, – ti. is. tıp. مەگىز كېسەللىكى.

melitemi. is. قاندا شېكەر ماددىسىنىڭ كۆپلىكى.

melkut. s. ar. كوچىغا قويۇۋېتىلگەن بالا.

mellah. is. ar. يەھۇدىي مەھەللىسى.

melodi. is. fr. ① يېقىملىق كۈي، ياخشى ئاڭلىنىدىغان ئاھاڭ. ② ئاھاڭ، مۇقام. ③ مۇزىكا.

melodici. is. ئاھاڭغا سالغۇچى، سازەندە:
«Uygur melodicisi — «ئۇيغۇر سازەندىسى.»

meloman. is. fr. ساز ھەۋەسكارى:
«Uygurlar birer melomandırlar — ئۇيغۇرلار ساز ھەۋەسكارلىرىدۇر.»

melomeli. s. ئارتۇقچە پۇت ۋە قول بولۇش.

melon. is. fr. ئەرەنچە ئۈستى يۇملاق شەپكە.

meloterapi. is. كېسەلنى ساز ۋە ناخشا بىلەن داۋالاش.

melsa. s. ar. ① تۈز (ئەگرى توقاي سىز). ② شاراب.

melsuk. s. ar. چاپلاشتۇرۇلغان، يېپىشتۇرۇلغان.

meltem. is. ياز كۈنلىرى دېڭىزغا قاراپ سوققان شامال.

melûb. s. ar. ئېغىزدىن شۆلگەي ئاققان.

melûf. s. ar. ئادەتلەنگەن، كۆنۈپ قالغان.

melül, – lü. s. ar. ① بىرىنى قىسىلغان، كۆڭلى يېرىم. ② زېرىككەن، بىزار بولغان.

melum[1]. s. ar. ئازارلانغان، كۆڭۈلى ئاغرىغان.

melûm[2]. s. كۆڭلى يېرىم، غەمكىن.

melun. s. ar. قارغىشقا كەتكەن، لەنەتكە ئۇچرىغان.

memat, – tı. is. ar. مامات، ئۆلۈم:
«Hayat – memat meselesi — ھايات – مامات مەسىلىسى.»

memba, – ı. is. ① بۇلاق. ② مەنبە.

memduh. s. ar. تەقدىرلەنگەن، كۈيلەنگەن.

meme. is. ئەمچەك، يېلىن.

memeli. s. ئەمچەكلىك:
«Memeliler — ئەمچەكلىك ھايۋانلار.»

memelik, – ği. is. ① يېلىن خالتىسى (ھايۋانلارنىڭ بالىلىرى ئېمىۋالمىسۇن ئۈچۈن). ② ئاياللارنىڭ لېپتىكى، باغىرداق. ③ ئاياللارنىڭ ياسالما ئەمچىكى.

memeliler. is. ئەمچەكلىك ھايۋانلار، سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلار.

memeş. is. كالىنىڭ شۆلگىيى.

memhur. s. ar. تامغىلانغان، مۆھۈرلەنگەن، پېچەت ئۇرۇلغان.

memhus. s. ar. ① پارقىراق، جۇلالانغان. ② ئەتلەك، ئېتى تولۇق.

memhuv. s. يوقالغان.

memil. is. ar. بىر تەرەپكە مايىل بولۇش، بىر تەرەپكە قىڭغىيىش.

memişhane. is. ar. ھاجەتخانا، تەرەتخانا، خالا جاي.

memlaha. is. ar. شورلۇق، شورلۇق يەر.

memleket, – ti. is. ar. ① مەملەكەت. ② يۇرت:
«Kaşkar Ahmedin memleketidir — قەشقەر ئەخمەتنىڭ يۇرتىدۇر.»

memleketli. is. s. ① يۇرتداشلىق. ② ۋەتەنداشلىق.

memlûh. s. ar. تۇزلانغان نەرسلەر.

memlük, – kü. is. ar. ① قۇل، ئەسىر. ② قۇل ئەسكەرلەر.

memlûkane. z. قۇللارچە.

memlûkiyet, – ti. is. قۇللۇق، ئەسىرلىك.

memnu, – nu. s. ar. مەنئى قىلىنغان، چەكلەنگەن.

memnuat. is. ar. چەكلەنگەن نەرسلەر، مەنئى قىلىنغان نەرسلەر.

memnun. s. ar. مەمنۇن، خۇشلۇق:
«Sizi gördüğüme çok memnun oldum — سىزنى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن بەك مەمنۇنمەن.»

memnuniyet, – ti. is. ar. مەمنۇنىيەت، خۇشاللىق.

memnuniyetle. خۇشاللىق بىلەن.

memnuniyetsizlik, – ği. is. مەمنۇنىيەتسىزلىك، ناخۇشلۇق.

memnunluk, – ğu. is. ① مەمنۇنلۇق، خۇشاللىق. ② رازىلىق.

memorandum. is. lat. مېمورانىدۇم (خەلقئارا مۇناسىۋەتلەردە بىرەر ھۆكۈمەتنىڭ دىپلوماتىيە يولى بىلەن مۇھاكىمە قىلىش لازىم بولغان مەسىلىلەر يۈزىسىدىن ئۆز نۇقتىئىنەزەرىنى بايان قىلىپ يازغان بايانىنامىسى).

memşa. is. ar. ھاجەتخانا، تەرەتخانا، خالا جاي.

memtul. s. ar. بولقا بىلەن سوقۇلغان.

memtur. s. ar. ئۈستىگە يامغۇر چۈشكەن.

memul, – lu. s. ar. ① ئويلانغان، ئۈمىد قىلىنغان، كۈتۈلگەن. ② ئېھتىمال:
«Bugün gelmeleri memuldur — بۈگۈن كېلىشى ئېھتىمال.»

memun. s. is. ئەمىن، بىخەتەر.

memur. is. ar. ① خىزمەتچى، ② ۋەزىپىسى بولغان.

memuriyet, – ti. is. ar. ① مەمۇرلۇق، خىزمەتچىلىك. ② ۋەزىپە.

men[1]. is. ar. توسۇپ قويماق، توختىتىپ قويماق، مەنئى قىلماق.

men[2]. is. ar. قىلغان ياخشىلىقىنى باشقا ئۇرماق، مىننەت قىلماق.

menabit. is. ar. يايلاق، ئوتلاق (كۆپلۈك).

menahil. is. ar. ھايۋانلارنى سۇغىرىدىغان يەر.

menahir[1]. is. ar. بۇرۇن تۆشۈكى.

menahir[2]. is. ar. قۇشخانا (ھايۋان ئۆلتۈرىدىغان يەر).

menair. is. ar. مۇنار (كۆپلۈك).

menafi. is. ar. پايدا، مەنپەئەت.

menkıb. is. ar. داستانلار.

manakır. is. ar. ① تاش ئويمىچىلىرىنىڭ سايمانلىرى. ② يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى.

menakir. is. ar. گۇناھ ئىشلار، ئەسكى ئىشلار.

menal. is. ar. ① قولغا كەلتۈرۈلگەن نەرسە، مال - مۈلۈك. ② ئىگە بولماق.

menam. is. ar. ① ئۇيقۇ. ② ياتاق

(ئۆي). ③ چۈش (كۆرمەك).

mename. is. تۆشەك، ئۈستىدە يېتىلىدىغان يەر.

menami. s. ① چۈشكە تەبىر بەرگۈچى. ② تەبىرنامە.

menar. is. ar. ماياك.

menasıb. is. ar. دەرىجە، پەلەمپەي، بالداق.

menasık. is. ar. ئىبادەتخانا.

menasim. is. ar. ① ئالامەت، بەلگە. ② يول.

menasir[1]. is. ar. ① تاشچىلارنىڭ قەلىمى. ② يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى.

menasir[2]. is. ar. ياغاچچىلارنىڭ ھەرىسى.

menat. is. ar. دار (ئادەم ئاسىدىغان).

menazım. is. ar. رەت، سەپ.

menazil. is. ar. مەنزىللەردىكى قونالغۇ.

menbet, menbit. is. ar. يايلاق، ئوتلاق.

menbuz. z. ھارامزادە (ئاتىسى نامەلۇم).

menca. is. ar. قۇتۇلۇش.

mencat. is. ar. قۇتۇلۇش، ئامانلىققا ئېرىشىش.

mencalâb. is. far. پاسكىنا، سېسىق سۇ.

mencud. s. far. غەمكىن، ھەسرەتلىك.

mencuk. is. ar. ① بايراق موسىسى ۋە مۇنارنىڭ ئۇچىغا قادىلىدىغان كىچىك يېرىم ئاي. ② يامغۇرلۇق، كىرلىك. ③ بايراق.

mendeme. is. ar. پۇشايمان قىلىش، پۇشايمان قىلىنغان ئىش.

mendil. is. قول ياغلىقى.

mendirek, – ği. is. yun. قولتۇق (دېڭىزنىڭ).

menecer, menajer. is. ing. باشقۇرماق، ئىدارە قىلماق، يولباشچىلىق قىلماق.

men. edilmek. ar. مەنئى قىلىنماق، چەكلەنمەك.

men. etmek. مەنئى قىلماق، چەكلىمەك:
«Kötülüğü menetmek gerekir — ئەسكىلىكنى چەكلەش كېرەك.»

menekşe. is. far. بىنەپشە (نابات).

menend. is. far. ① ئوخشاش، ئوخشاشلىق. ② خۇددى، ... دەك،... تەك.

menenjit, – ti. is. مېنىنگىت:
«Henenjit hastalığına yakalandı — مېنىنگىت كېسەللىكىگە گىرىپتار بولدى.»

menevi. s. ar. سىپىرما، مەنى.

meneviş. is. نەرسىلەر ئۈستىدىكى سىزىقلار.

menevişli. s. چىمىر-چىمىر، سىزىقلىق.

menfa. is. ar. سۈرگۈن قىلىنىدىغان يەر.

menfaat, – tı. is. مەنپەئەت، پايدا.

menfaatçi. s. is. مەنپەئەتپەرەس، شەخسىي مەنپەئەتچى، ئۆز پايدىسىنى كۆزلەيدىغان.

menfaatli. s. پايدىلىق، مەنپەئەتلىك.

menfaat. perest, – ti. s. مەنپەئەتپەرەس، ئۆز پايدىسىنى كۆزلەيدىغان:
«Menfaatperest olmamali — مەنپەئەتپەرەست بولماسلىق لازىم.»

menfes. is. ar. نەپەس يولى، نەپەس ئالىدىغان يەر.

menfez. is. ar. كىرىش - چىقىش يېرى، تۆشۈك، تۈڭكۈرنىڭ ئاغزى.

menfi. s. ar. ① مەنپىي. ② سۈرگۈن. ③ بولۇشسىز (گراماتىكىدا).

menfuh. s. ar. ① سىمىز. ② كۆپتۈرۈل- گەن، پۈۋلەپ كۆپتۈرۈلگەن.

menfur. s. ar. نەپرەتلىنىدىغان، يىرگىنچلىك:

«Menfur eylemler kinansın — يىرگىنچلىك ھەرىكەتلەر ئەيىپلەنسۇن.»

menfuş. s. ar. تىتىلغان (پاختا، يۇڭ).

mengeç. is. يۇڭ ئېگىرىدىغان سايمان.

mengel. is. زىننەت ئۈچۈن پۇتقا سېلىۋالىدىغان ھالقا، بىلەيزۈك.

mengene. is. yun. ① سىقىپ ياغ ۋە سۇ چىقىرىدىغان سايمان، جۇۋاز. ② ھەر خىل سىققۇچى، پىرېسلىگۈچى ئۈسكۈنىلەر.

menhar[1]. is. ar. قۇشخانا (ھايۋان ئۆلتۈرىدىغان).

menhar[2]. is. ar. بۇرۇن تۆشۈكى.

menhec. is. ar. ئوچۇق ۋە كەڭ يول.

menhel. is. ar. ①ھايۋانلارنى سۇغى- رىدىغان يەر. ② ئۆتەك.

menhi. is. ar. دىن چەكلىگەن ئىشلار.

menhidroz. is. fr. ئاياللارنىڭ ھەيز كۆرگەندە ئارتۇقچە تەرلىشى.

menhir. is. تىك ۋە يوغان تاشتىن ياسالغان ئابىدە، مەڭگۈ تاش.

menhir[2]. is. → **Menhar.**

menhiyat. is. دىنىي چەكلىمىلەر.

menhub. s. ar. بۇلاڭ - تالاڭغا ئۇچرىغان، تالانغان.

menhubat. is. بۇلاڭ - تالاڭ قىلىن- غان نەرسىلەر.

menhus. s. ar. تەلەيسىز، بەختسىز.

menhuş. s. ar. چايان ۋە يىلان چېقىۋالغان.

menhut. s. ar. يونۇلغان، تاراشلانغان.

meni, — **ni.** is. ar. مەنئىي:

«Böyle yapmak menidir — مۇنداق قىلىش مەنئىدۇر.»

meni[1]. is. ar. ئۆزۈمچىلىك.

meni[2]. is. ar. مەنىي، سپېرما، ھەشق.

meni[3]. s. ar. ① قولغا كەلتۈرۈش قىيىن بولغان. ② تېپىلغاق.

meniha. is. ar. ھەدىيە، بەخش.

menin. is. ar. چاڭ - توزان.

meningoensefalit. is. fr. مېڭە ۋە ئۇنىڭ پەردىلىرىدىكى كېسەللىك.

meningokok. is. fr. مېنىنگىست مىكروبى.

meningokoksemi. is. fr. قاندا مېنىن- گىت مىكروبىنىڭ بولۇشى.

meniş. is. far. تۇغما خاراكتېر، مىجەز، خۇي.

menkibe. is. ar. تارىخىي شەخسلەر توغرىسىدىكى ھېكايەت.

menkibevi. s. ئەپسانىۋى.

menkib. is. ar. قول سۆڭىكىنىڭ مۈرە بىلەن تۇتاشقان يېرى.

menku. s. ar. سۇدا قاينىتىلغان.

menkuat, — **tı.** is. قاينىتىلغان گىياھ سۈيى.

menkub[1]. s. ar. تېشىلگەن، تېشىك- لىك، تېشىك ئېچىلغان.

menkûb[2]. s. ar. ① بەختسىز، تەلەيـ- سىز. ② نەزەردىن چۈشكەن.

menkubiyet, — **ti.** is. نەزەردىن چۈشمەكلىك، چۈشكۈنلۈك.

menkûha. is. ar. نىكاھلانغان، نىكاھلىق ئايال.

menkul, – lü. s. ar. ① توشۇلغان. ② يۆتكەلگەن. ③ ئېغىزدىن - ئېغىزغا كۆچۈپ كەلگەن.

menkûlat. is. ① توشۇلغان نەرسىلەر. ② تەپسىر ۋە ھەدىس بىلەن مۇناسىۋەتلىك بىلىملەر.

menkûp. s. ar. نەزەردىن ۋە ئېتىبار-دىن چۈشكەن.

menkûr. s. ar. ئىنكار قىلىنغان.

menkus. s. ar. نۇقسان، كەمچىلىك، يېتىشسىزلىك.

menkus. s. ar. ① زىننەتلىك. ② بوياق بېرىلگەن، رەسىم سىزىلغان. ③ گەجدىن ياسالغان نەقىشلىك پەنجىرە.

menkuz. s. ar. بۇزۇلغان، ئىشلىتىش-تىن قالغان.

menna. s. ar. توسقۇن بولغان.

mennac. s. ar. مەرد، سېخىي.

men · olunmak. چەكلەنمەك، مەنئى قىلىنماق.

menometroraj. is. fr. ھەيز جەريا-نىدا خۇننىڭ كۆپ كېلىشى.

menopoz. is. fr. ئاياللاردا ھەيزنىڭ توختىشى (ھەيز كۆرۈش يېشىدىن ئۆتۈشى).

menoraji. is. fr. ئادەتنىڭ (ھەيز-نىڭ) كۆپىيىشى.

menoralji. is. ھەيزنىڭ ئاغرىپ كېلىشى.

menore. is. fr. ھەيزنىڭ نورمال كېلىشى.

menostaksi. is. fr. ھەيز ۋاقتىنىڭ ئۇزىراپ كېتىشى.

menostaz. is. fr. ھەيزنىڭ راۋان-سىزلىقى.

mensec. is. ar. توقۇمىچىلىق فاب-رىكىسى.

mensek. is. ar. ① ئىبادەتخانا. ② ئەرفاتتا قۇربانلىق سويۇلىدىغان يەر.

mensi. s. ar. ① ئۇنتۇلغان. ② تەرك قىلىنغان، تاشلانغان.

mensim. is. ar. ① پۇل. ② تۆگە تىرنىقى.

mensiyat. is. ئۇنتۇلغان نەرسە.

mensubat. is. خىزمەتداشلار.

mensubin. is. ① كەسىپ ئەھلى. ② بىر ئىش ياكى ئادەم بىلەن مۇناسىۋىتى بولغانلار.

mensubiyet, – ti. is. مەنسۇپلۇق، مۇناسىۋەتلىك.

mensuc. s. ar. توقۇلما نەرسە.

mensusat, – tı. is. توقۇلما نەر-سىلەر.

mensuh. s. ar: چىقىرىلغان ھۆكۈم-نىڭ بىكار قىلىنىشى.

mensuk. s. ar. رەتلىك تىزىلغان، رەتلەنگەن.

mensup, – bu. s. مەنسۇپ، تەۋە، مۇناسىۋەتلىك:

«Bu derneğe mensup olanlar — بۇ جەمئىيەتكە مەنسۇپ ئادەملەر.»

mensur[1]. s. ar. ①نەسىر، نەسىر شەكلىدە يېزىلغان. ② چاچما:

«Mensur şiirlar — چاچما شېئىرلار.»

mensur[2]. is. قىلىچ دۇئىلى.

menşe, – i. is. ar. ① مەنبە، ئەسلى. ② ئوقۇپ چىققان مەكتەپ،

يېتىشىپ چىققان يەر.

menşur. s. ar. نەشىر قىلىنغان.

menteşe. is. far. گىرە، گىرەچە:

«Kapı menteşesi — ئىشىك گىرەسى.»

menun. is. ar. ① ۋاقىت، زامان. ② ئۆلۈم. ③ ئەجەل، ئاقىۋەت، زاۋال.

menus. s. ar. كۆنگەن، ئۆگەنگەن، ئۆزلەشكەن.

menut. s. ar. ① ئېسىلغان، ئېسىقلىق. ② باغلىق، ئائىت.

menvi. is. ar. مەقسەت، غايە، مەقسەت قىلىنغان نەرسە.

menzele. is. ar. ① دەرىجە، رەت. ② بېكەت.

menzil. is. ar. ① مەنزىل، قونالغۇ، ئۆتەڭ. ② ھەربىي قىسىملارنىڭ ئارقا سەپ خىزمىتى. ③ ئىككى مەنزىل ئارىلىقى. ④ پوچتا ئاتلىرى تۇرىدىغان يەر.

menzilci. is. ئاتلىق خەت - چەك توشۇغۇچى، پوچتىكەش.

menzile, menzilet. is. ar. ① باسقۇچ، دەرىجە، ئورۇن. ② قونالغۇ يەر.

menzil.hane. is. پوچتىكەشلەرنىڭ ئات يەڭگۈشلەيدىغان يېرى.

menzilli. s. ① قارىغا ئېتىش ئارىلىقى. ② قونالغۇ يېرى.

menzul, — lü. s. ar. قېرىلىق ۋە باشقا سەۋەبلەردىن ماغدۇرلىمايدىغان ھالغا كەلگەن.

mephus. is. ar. بۆلۈم، قىسىم (كىتابنىڭ).

mera. is. ar. ① ئوتلاق، يايلاق. ② تېرىلغۇنىڭ ھايۋان بېقىش ئۈچۈن ئايرىلغان قىسمى.

merah[1]. is. ar. بەك خۇشاللىق.

merah[2]. is. ar. ① دەم ئېلىش يېرى، كۆڭۈل ئاچىدىغان يەر. ② يەر، ماكان. ③ ئۇۋا، ئائىلە.

merahil. is. ar. مەنزىل، قونالغۇ، مۇساپىلەر.

merak[1], — kı. is. ar. ① قىزىقىش. ② ھەۋەس، ئىشتىياق. ③ خالاس، ياقتۇرۇش، خۇش. ④ غەم - قايغۇ:

«1. Bu makinanin nasil çalıştığını merak ettim — بۇ ماشىنىنىڭ قانداق ئىشلەۋاتقانلىقىغا قىزىقتىم.

2. Bahçeye, çiçeğe merakı olmak — باغچىغا، گۈلگە ھەۋەس قىلماق.

3. Mehmedin yemeğe okadar merakı yok — مەھەممەتنىڭ تاماق بىلەن ئانچە خۇشى يوق.

4. Meraktan çatlıyorum, bu çocuk nerde kaldı — كىشىنى غەمدە قويۇپ بۇ بالا نەگە كەتتى (قەيەردە قالدى).»

merak[2]. s. ar. ئاتنىڭ ساغرىسى.

merakıd. is. ar. ① مازار، قەبرە. ② يېتىپ - قوپىدىغان يەر، ئارام ئالىدىغان يەر.

meraki[1]. s. ar. ① پەلەمپەي. ② دەرىجە.

meraki[2]. s. ar. ھەۋەسكار.

meraklanmak. ① قايغۇرماق، ئەندىشە قىلماق. ② مەيۈسلەنمەك، ئېچىنماق.

merakli. s. ① ھەۋەسكار. ② قىزىقىش، ئارزۇ. ③ زەۋق. ④ قايغۇ، غەم. ⑤ ئاشىق:

«1. Meraklı çocuk bütün gün ba-

na soru soruyor — هەۋەسكار بالا كۆن بويى مەندىن سوئال سورايدۇ.

2. Avâ meraklı adam — ئوۋغا قىزىقىدىغان ئادەم.

3. Yemeğe meraklı — تاماققا زوقى بار.

4. Kitap meraklisi — كىتاب ئاشىقى.»

meraksiz. s. ① غەمسىز، بىغەم. ② هەۋەسى يوق، ئىشتىياقى يوق.

meral, – li. is. مارال، بۇغىنىڭ چىشىسى.

meralji. is. fr. يوتا ئاغرىقى.

meram. is. ar. ① مەقسەت. ② نىيەت، ئىستەك، ئارزۇ.

merametçi. is. ① ياماقچى (ئۆتۈك). ② كەپشەرچى، داغمالچى.

merametlemek. رېمونت قىلماق، تۈزىمەك، ئوڭشىماق.

merare. is. ar. ئۆت خالتىسى.

merasim. is. ar. ① مۇراسىم. ② نىزام، يول:

«Her işin bir merasimi var — هەر ئىشنىڭ بىر يولى بولىدۇ.»

merasimsiz. s. مۇراسىمسىز، مۇراسىم ئۆتكۈزمەستىن.

merazibe. is. far. چېكرا قوغدىغۇچىلار.

merbat. is. ar. ① قوي ۋە ئۆچكە باغلايدىغان يەر. ② ئىبادەتخانا (مۇسۇلمانلارنىڭ). ③ مونastir.

merbut, – tu. s. ar. ① باغلاقلىق. ② باغلاقلىق ئات. ③ بىرسىگە باغلىنىپ قالماق.

merbutiyet, – ti. is. ① بىرلىك، ئورتاقلىق. ② ئىشەنچە. ③ مۇناسىۋەت.

mercan. is. ar. مارجان (دېڭىزدىن چىقىدىغان).

mercan. köşk. is. مەرجانگۈش (ئېسىل پۇراقلىق بىرخىل ئۆسۈملۈك).

mercek, – ği. is. مەرجەك (كىنو ۋە رەسىم ئاپپاراتلىرىنىڭ يورۇقلۇقىنى تەڭشەش ئورگىنى).

merci, – i. is. ar. مۇراجىئەت يېرى، ئىلتىماس قىلىنىدىغان يەر.

mercu. s. ar. ① يالۋۇرۇلغان، ئىلتىماس قىلىنغان. ② ئارزۇ قىلىنغان، ئۈمىد قىلىنغان، تىلەنگەن.

mercuh. s. ar. ئۈستۈن تۇتۇلغان، قىممەت بىلىنگەن (قىممەتلىك هېسابلانغان).

mercum. s. ar. رېجىم جازاسى.

merdan. is. far. مەردلەر، سۆزىدە تۇرىدىغانلار، يىگىتلەر.

merdane[1]. s. far. ① مەردانىلەرچە، مەردلەرچە. ② جاسارەت بىلەن.

merdane[2]. is. ar. توغۇچ.

merdiven. is. far. ① شوتا. ② تارتما، پەلەمپەي.

merdivenli. s. پەلەمپەيلىك.

merdut. s. ar. ① قوغلانغان، قوغلاندى. ② رەت قىلىنغان، رەددىيە بېرىلگەن.

merdümgiriz. s. far. كىشىگە ئارىلاشمايدىغان، ئادەمدىن قاچىدىغان.

merebe. is. ar. كەسىپ، ئىش، مەشغۇلىيەت.

merde. is. ar. جاهىل.

merek. is. يەم - خەشەك قويۇلىدىغان ئۆي.

mergul. s. far. ① تۈرۈلگەن (چاچ).

② قۇش ئاۋازى. ③ يېقىملىق ئاۋاز.

mergup. s. ar. ياخشى كۆرۈلگەن، يېقىملىق.

merhaba. ar. سالاملاشماق، قارشى ئالماق سۆزى.

merhabalaşmak. سالاملاشماق، سالام بەرمەك.

merhale. is. ar. ① باسقۇچ. ② مەنزىل. ③ ئىككى ئۆتەڭ ئارىلىقى. ④ بىر كۈنلۈك يول:

«Mücadelenin ilk merhalesi — كۈرەشنىڭ بىرىنچى باسقۇچى.»

merhamet, — ti. is. ar. ئىچ ئاغرىتىش:

«Dulkun, Uçkuna merhamet etti — دولقۇن ئۇچقۇنغا ئىچ ئاغرىتتى.»

merhametsiz. s. شەپقەتسىز، باغرى قاتتىقلىق.

merhem. is. ar. → **Melhem.**

merhub. s. ar. ① قورقۇنچلۇق (نەرسە). ② يولۋاس.

merhum. s. ar. مەرھۇم، رەھمەتلىك (ئەر):

«Merhum başbakan — مەرھۇم باش مىنىستىر (زۇڭلى).»

merhume. s. is. مەرھۇمە (ئايال).

merhun. s. ar. رەنگە قويۇلغان.

merhuz. s. ar. ① يۇيۇلغان. ② تەرلىگەن.

meri[1]. s. ar. كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان.

meri[2]. s. ar. ① يۈرگۈزۈلۈۋاتقان. ② كىيىپ ئۆتىدىغان، نوپۇزلۇق، ھۆرمەتكە ئىگە.

meri. is. ar. تاماق ۋاقتىدا چىلىنىدىغان كاناي.

meridyen. s. far. مېرىدىئان سىزىقى.

merih. is. öz. كۆرۈد، مارس (يۇلتۇزى).

merinos. is. isp. مېرىنوس (ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي).

meriyat. is. كۆرگىلى بولىدىغان نەرسىلەر.

merkat. is. ar. قەبرە، مازار.

merkep. is. ar. ① ئېشەك. ② مىنىدىغان نەرسە. ③ كېمە.

merkepçi. is. كىراغا ئېشەك بەرگۈچى.

merkez. is. ar. ① مەركەز، ئۆزەك، ئوتتۇرا قىسىم، يادرو. ② شەكىل، يېزىل. ③ پايتەخت. ④ نۇقتا:

«1. Heytikar kaşkar şehrimizin merkezidir — ھېيتكار قەشقەر شەھرىمىزنىڭ (مەركىزىدە) قاق ئوتتۇرىسىدا.

2. Benim düşüncem bu merkezdedir — مېنىڭ چۈشەنچەم مۇشۇ شەكىلدە.

3. Pekin, Çinin merkezidir — بېيجىڭ جۇڭگونىڭ پايتەختىدۇر.

4. Meselenin ağırlık merkezi — مەسىلىنىڭ ئېغىرلىق نۇقتىسى.»

merkezi. s. ar. مەركىزىي:

«Merkezi nokta — مەركىزىي نۇقتا. Merkezi radyo — مەركىزىي رادىئو»

merkezileşmek. مەركەزلەشمەك، ئۆزەكلەشمەك.

merkezileştirilmiş. مەركەزلەشتۈرۈلگەن، ئۆزەكلەشتۈرۈلگەن.

merkeziyet, — ti. is. مەركەزچىلىك، ئۆزەكچىلىك.

merkez. kaç. s. مەركەزدىن قاچقان، مەركەزدىن ئايرىلغان، ئۆزەكتىن قاچقان.

merkezlemek. مەركەزلىمەك، ئۆزەكلەمەك.

merkum. s. ar. ① ئىسمى ئاتالغان. ② يېزىلغان، قەيت قىلىنغان.

merkup, – bu. is. مەسە ئۈستىگە كىيىلىدىغان ئۆتۈك.

merkür. öz. is. مېركۇرىي، ئاززۇ (يۇلتۇزى).

merlıngeç, – cı. is. bot. مەستەكى رۇمى (دەرەخ).

mermer. is. yun. مەرمەر.

mermerci. is. مەرمەر بۇيۇملىرى ئىشلەيدىغان، بولۇپمۇ قەبرە تاشلىرى ياسايدىغان بىرى.

mermercilik, – ği. is. تاشچىلىق ھۈنىرى (سەنئىتى).

mermerşahi. is. ئاق پاختا رەخت.

mermi. is. ar. ئوق:
«Top mermisi — «توپ ئوقى.

mermiyat. is. ① ئوقلار. ② ئېتىپ تاشلانغان نەرسىلەر.

mermuz. s. ar. ئىما - ئىشارەت بىلەن بىلدۈرمەك.

mermuzat. is. ئىما - ئىشارەت بىلەن بىلدۈرۈلگەن نەرسە.

merokoksalji. is. fr. ساغرا ئاغرىقى.

merozmi. is. tip. بەزى پۇراقلارنى پۇرىيالماسلىق.

merrat. is. قېتىم، نۆۋەت (كۆپلۈك).

merre. is. ar. قېتىم، نۆۋەت.

merreten. بىر قېتىم، بىر نۆۋەت.

mersa. is. ar. پورت، غارغالتا.

merserize. is. fr. ① خىمىيۋى ئۇسۇل بىلەن چۈلاندۇرۇلغان پاختا يىپ. ② s. بۇ خىل يىپ بىلەن توقۇلغان تۇقۇلما.

mersi. fr. «سالامەت بولۇڭ، رەھمەت» دېگەن مەنىدە.

mersin. is. yun. يوپۇرماقلىرى دائىم يېشىل تۇرىدىغان بىر خىل دەرەخ ۋە ئۇنىڭ مېۋىسى.

mersiye. is. ar. مەرسىيە (ۋاپات بولغۇچىغا ئاتاپ يېزىلغان شېئىر ياكى سۆزلەنگەن سۆز).

mersiyehan, mersiyekâr. s. مەرسىيە ئوقۇغۇچى ياكى مەرسىيە سۆزى سۆزلىگۈچى.

mersud. s. ar. ① كۆزىتىش. ② ھېس سابلانغان.

mersum. s. ar. ① يېزىلغان. ② ئەسلەنگەن، يادلانغان. ③ ئەنئەنە.

mersumhâr. is. باج يىغقۇچى، باجگىر.

mersus. s. ar. ① قۇرغۇشۇن بىلەن چىڭىتىلغان. ② چىڭ، پۇختا.

mert. s. far. مەرد، جەسۇر، سۆزىدە تۇرىدىغان.

mertçe. z. مەردلەرچە، باتۇرلارچە.

mertebe. is. ar. ① مەرتىۋە، دەرىجە. ② پەلەمپەي، باسقۇچ. ③ ئۇنۋان. ④ نۆۋەت.

mertek, – ği. is. تۆت بۇرجەك، قىلىن پەنەركە.

mertub. s. ar. ① يېڭى. ② نەم:
«Mertub sebze — «يېڭى كۆكتات.

mer'ub. s. ar. قورققان، چۆچۈگەن، ئۈركۈگەن.

mer'uben. z. قورققان (چۆچۈگەن) ھالدا.

mervaha. s. ar. تۇزلەگلىك.

mervi. is. ar. ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈرگەن.

merzaga. is. ar. پاتقاقلىق.

merzagan. is. ar. ① جەھەننەم، دوزاخ. ② مازار، قەبرە.

merzat. is. ar. رازى بولماق، خۇشال بولماق.

merzbbum. is. far. ① دۆلەت. ② ۋەتەن، يۇرت.

merzübum. is. far. ئەقلىم، كىلىمات.

mes[1]**.** is. ar. ① چېقىلىش، تېگىش. ② مەيدانغا كېلىش.

mes[2]**.** is. isp. چېركاۋلاردا دۇئاغا تەڭكەش قىلىنغان مۇزىكا.

mesabe. is. ar. دەرىجە، ئۇنۋان.

mesaf. is. ar. گىزەككە تۇرىدىغان يەر.

mesafa. is. ar. ئىككى يەر ئارىسىدىكى ئارىلىق، يىراقلىق، ئۇزاقلىق.

mesağ. is. ar. رۇخسەت، ئىجازەت.

mesaha. is. ① يەر ئۆلچەش. ② يەر ئۆلچىمى، يەر كۆلىمى.

mesai. is. ar. خىزمەت، ئەمگەك.

mesaj. is. fr. دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ بىر - بىرىگە يازغان خېتى ياكى تەبرىك تېلېگراممىسى، تەبرىك خەت ياكى تەبرىك تېلېگراما:

«Bay Sunyatsen, Ata Türkün doğum günü dolaysıyla bir mesaj gönderdi- سۇن جۇڭشەن ئەپەندى ئاتا تۈركنىڭ تۇغۇلغان كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن بىر تېلېگراما ئەۋەتتى.»

mesajeri. is. ar. ① يولۇچىلارنى ۋە ئۇلارنىڭ يۈك - تاقىنى توشۇيدىغان خىزمەت گۇرۇپپىسى. ② بۇ گۇرۇپپا تۇرىدىغان يەر.

mesane. is. ar. سۈيدۈك خالتىسى، دوۋساق.

mesatir. is. ar. ① سىزغۇچ. ② تامچە-لارنىڭ ھاندۇۋسى.

mesavi[1]**.** is. ar. ئەسكىلىك، يامانلىق (كۆپلۈك).

mesavi[2]**.** is. ar. ئۆي، تۇرار جاي (كۆپلۈك).

mesbaa. is. ar. يىرتقۇچ ھايۋانلار كۆپ ئورۇنلاشقان يېرتىقۇچ رايون.

mesbûk[1]**,** – **ku.** s. ① ئارقىدا قالغان. ② ئۆتكەندە بولغان، ئۆتمۈش.

mesbûk[2] s. ar. قېلىپقا تۆكۈلگەن.

mescit. is. ar. مەسچىت.

mescum. is. ar. تۆكۈلگەن، ئاققان.

mescun. is. ar. سولانغان، قامالغان، مەھبۇس.

messur. is. ar. ① تاشقىن (سۇ). ② قىزىق دوخۇپكا، يالقۇنجىغان ئوت.

mesdud. is. ar. يېپىقلىق، ئالدىغا تام سوقۇلغان.

mesel. is. ar. ① مەسەل (ئىبرەت ۋە ئۆلگە ئېلىنىدىغان كىچىك ھېكايە). ② كىنايىلىك سۆز. ③ ئوخشىتىش. ④ ماقال - تەمسىل. ⑤ تەربىيىۋى ئەھمىيەتكە ئىگە ھېكايە.

meselâ. ar. مەسىلەن.

mesele. is. ar. ① مەسىلە. ② قىيىن ئىش:

«Turislerin oraya gitmeleri şimdi bir maseledir — ساياھەتچىلەرنىڭ ئۇ يەرگە كېتىشى ئەمدى بىر مەسىلىدۇر.»

mesemme. is. تېرىدىكى ئۇششاق تۆشۈكلەر.

meserret, – **ti.** is. خۇشاللىق.

mesfu. s. ar. كۆز تەگكەن.

mesfuh. is. ar. ① ئېقىتىلغان، تۆكۈل-

گەن. ② تاغنىڭ ئېتىكى.

mesfur. ئىسمى ئاتالغان، ئىسمى قەيت قىلىنغان.

mesh[1]. is. ar. مەسى (تەسەررۇت ئالغاندا).

mesh[2]. is. ar. ① قىياپىتىنى ئۆزگەرتىپ سەتلەشتۈرۈش. ② باشقىلارنىڭ شېئىرىنى ئۆزگەرتىپ ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش.

meshetmek. ① سىيلىماق. ② ياغلىماق، ياغ سۈرمەك.

meshuf. is. ar. ① سۇغا قانمىغان. ② سۇسىزلىماق.

meshuk. s. ar. يانجىلىپ ئۇندەك هالغا كەلگەن.

meshun. s. ar. ئىسسىتىلغان، يىللىتىلغان، ئىسسىنغان.

meshur. is. ar. سېھىرلەنگەن، جۇدا قىلىنغان.

mesih. is. ar. ① شەكىل ئۆزگەرتكەن. ② ئاجايىپ - غارايىپ.

Mesih. öz. is. پەيغەمبەر.

mesihi. s. ar. ① ئەيسا پەيغەمبەر ئۈممىتى. ② خرىستىئان.

mesil[1]. is. ar. سۇ يولى، سۇنىڭ ئېقىش يولى.

mesil[2]. is. ar. ئوخشاش، كەبى، گويا، خۇددى.

mesina. is. it. بېلىق قارمىقىنىڭ ئات قىلىدىن ياسالغان يىپى.

mesire. is. ar. ساياھەت (سەيلە) قىلىدىغان يەر، هاۋالىنىدىغان يەر.

mesken. is. ar. ① ئولتۇراق جاي، ئۆي. ② بەزى گۈللەردە ئۇرۇق خالتىسى.

meskenet, – ti. is. ar. ① مىسكىنلىك. ② پەقىرلىق، يوقسۇللۇق. ③ قولىدىن ئىش كەلمەسلىك.

meskub. s. ar. تېشىلگەن تۆشۈك.

meskûb. s. ar. قېلىپقا تۆكۈلگەن.

meskûkât, – tı is. ar. مەدەن پۇل (كۆپلۈك).

meskûn. s. ar. ① ئادەم ئولتۇرىدىغان (يەر). ② كۆللەپ ياشىنغان.

meslek, – ki. is. ar. ① كەسىپ. ② مەسلەك، يول، سىستېما.

mesleki. s. ar. كەسپىي، كەسىپكە ئائىت.

meslekli. s. كەسىپ ئەھلى، كەسىپ ئىگىسى، مەسلەكلىك.

mesleksiz. s. ① مەسلەكسىز، بەكار تەلەپ، بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتمىغان. ② شاختىن شاخقا قونۇپ يۈرگۈچى.

meslektaş. s. is. ar. كەسىپداش، مەسلەكداش.

meslûh. s. ar. تېرىسى سويۇلغان.

meslûl. ar. ① غىلاپىدىن چىقىرىلغان (قىلىچ، پىچاق). ② دىن ئۈچۈن قۇربان بولغان. ③ سىل كېسىلىگە گىرىپتار بولغان.

meslût. s. ar. ① مەغلۇپ، يېڭىلگەن. ② زەئىپ، ئاجىز.

mesmuat. is. ar. بىلىنگەن ۋە ئىشىتىلگەن خەۋەرلەر.

mesmum. s. ar. زەھەرلەنگەن، زەھەرلىك.

mesmumen. z. زەھەرلەنگەن هالدا.

mesmur. s. ar. مىخ بىلەن تۇتتۇرۇلغان.

mesnai. s. ئىككىلىك، ئىككى يۈزلۈك.

mesnet, – di. is. ar. ① تىرەك، دەستەك. ② ئورۇن، ئۇنۋان، دەرىجە، ئاتاق.

mesnevi. is. ar. ئىككىلىك، مەسنەۋى (شېئىرىي شەكىل).

mesnu. s. ar. ① ئىشتىلگەن، ئاڭلانغان. ② ئاڭلاشقا تېگىشلىك.

mesra. is. ar. كېچە سەپىرى، كېچىدە يولغا چىقىش.

mesrah. is. ar. ئوتلاق، يايلاق.

mesrebe. is. ar. ① ئوتلاق. ②بەدەندە مەيدىدىن قېرنىغا قەدەر ئۆزارغان تۈكلۈك يەر.

mesrur. s. ar. خۇشاللىق.

messah[1]. s. ar. ئۆلچەپ كەسكۈچى.

messah[2]. ar. ئۆۋۈلاپ داۋالىغۇچى.

messetmek. ar. ھېس قىلماق، تۇيماق: «Ben ihtiyaç messettim — مەن ئېھـ تىياج ھېس قىلدىم.»

mest[1], — ti. s. far. مەست.

~etmek. ① مەست قىلماق. ② بىھوش قىلماق.

~olmak. ① مەست بولماق. ② بىھوش بولماق.

mest[2], — ti. is.ar. مەسە (ئاياغ كىيىم).

mestan. is. مەستلەر.

mestane. z. مەستانە، ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا.

mestçi. is. مەسە تىككۈچى.

mestur. is. ar. ئۆرتەلگەن، چۈمكەلگەن، خۇپىيانە.

mesture. is. ar. مەخپىي يول.

mesudiyet, — ti. is. بەختلىك.

mes'ul, — lü. is. ar. مەسئۇل، جاۋابكار.

mesuliyet, — ti. مەسئۇلىيەت، جاۋابـ كارلىق.

mesuliyetli. is. مەسئۇلىيەتلىك، جاۋابكارلىق.

mesuliyetsiz. s. مەسئۇلىيەتسىز.

mesuliyetsizlik, — ği. is. مەسئۇلـ يەتسىزلىك.

mesum. s. ar. گۇناھكار، گۇناھلىق.

me'sur. s. ar. يولى كېسىلگەن، ئەسىر ئېلىنغان.

mesut. s. ar. بەختلىك، بەختىيار: «Mesut bir hayat—بەختلىك تۇرمۇش.»

meşahid. is. ar. شەھىتلىك (كۆپلۈك).

meşahir[1]. is. ar. كۆرگەزمە (كۆپلۈك).

meşahir[2]. is. ar. مۆتىۋەرلەر، نوپۇز- لۇقلار.

meşakkat, — tı. is. ar. مۇشەققەت، قىيىن.

meşale. si. ar. ① مەشئەل، ئوتقاش. ② يورۇقلۇق بەرگۈچى سايمان.

meşale ‹ keş. is. ① مەشئەل كۆتۈرگۈچى، تۇتقۇچى. ② رەھبەر.

meşar. is. ar. ھەجگە بارغۇچىلارنىڭ ھاجى بولماستىن بۇرۇن تۇرىدىغان يېرى.

meşari. is. ar. ① يوللار. ② سۇ تۇرۇبىلىرى.

meşarib. is. ar. ① خۇي، مىجەز. ② كۇرۇشكا.

meşayeh. is. ar. ماشايىخ، شەيخلەر.

meşbu, — u. s. ar. ① تولغان، لىق توشقۇزۇلغان. ② تويغان، توق.

meşcu. s. ar. جاسارەتلىك.

meşcuc. s. ar. باش ۋە يۈزىدىن يارىلانغان.

meşdud. s. ar. ① چىڭ باغلانغان. ② يىپەك رەخت.

meşduh. s. ar. ① قىرقىسان. ② چۆچۈگەن، ھودۇققان.

meşe. is. دۇب دەرىخى.

meşelik, — ği. is. دۇبزارلىق، دۇب ئورمانلىقى.

meşfer. is. ar. كالپۇك، لەۋ، ئەرىن.

meşgale. is. مەشغۇلىيەت.

meşguf. s. ar. ئاشىق، مەجنۇن، سەۋدا.

meşgul, – lü. s. ar. ① مەشغۇل، شۇغۇللىنىش. ② ئويغا پاتماق:

«Müdür şimdi meşguldur — مۇدىر ھازىر ئىش بىلەن مەشغۇل.»

meşguliyet, – ti. is. مەشغۇلىيەت.

meşher. is. ar. كۆرگەزمە.

meşhet, – di. is. ar. شېھىتلەر كۆمۈلگەن جاي.

meşhudat. is. كۆز بىلەن كۆرگەن، تونۇش نەرسىلەر.

meşkum. is. ar. ① جاسارەتلىك. ② شوخ (ئات). ③ قورقۇنچاق سالغۇچىلىق،

meşhum. s. ar. توشقۇززۇقلۇق.

meşhur. s. ar. ① مەشھۇر، تونۇلغان، ئېتى چىققان، داڭلىق. ② نوپۇزلۇق.

meşhut, meşhude. s. ar. تونۇش.

meşib. is. ar. ياشانماق، قېرىماق، چاچ ۋە ساقالنىڭ ئاقىرىشى.

meşime. is. ar. بالىياتقۇ.

meşin. is. far. كۆن، خۇرۇم، شاۋرۇن قاتارلىقلار.

meşinci. is. كۆنچى.

meşinli. s. كۆن بىلەن قاپلانغان:

«Meşinli sandık — كۆن ساندۇق.»

meşiyet, – ti. is. ① ئىرادە، ئارزۇ، تىلەك. ② يۈرۈش.

meşk[1]. – ki. is. ar. ① مەشق. ② كۆنۈكمە.

meşk[2]. is. far. تۇلۇم (سۇ قاچىلايدىغان).

meşkçe. is. كىچىك سۇ تۇلۇمى.

meşkûk, – kü. is. ar. گۇمانلىق، گۇمان پەيدا قىلىدىغان.

meşkûl. is. ar. ① ئۈچ پۇتى ئاق (ئات). ② ئاقساق. ③ ئايىغى چۇشەلگەن.

meşkûr. s. ar. ① مەدھىيىلەنگەن، كۈيلەنگەن. ② رەھمەت ئېيتىشقا ئەرزىيدىغان.

meşmulat. is. ① ئەتراپى چۆرىدەلگەن، ئىماتىلەنگەن. ② بىر نەرسىنىڭ ئىچىدىكى نەرسىلەر.

meşmum. s. ar. ① پۇرالغان. ② ئىپار، ئەتىر قاتارلىق پۇراقلىق نەرسە.

meşmumat. is. پۇرالغان نەرسىلەر، ئىپار، ئەتىر قاتارلىق پۇراقلىق نەرسىلەر.

meşra. is. ar. ① چىغىر يول، جىم يول. ② ئېرىق.

meşrep, – bi. is. ar. خۇي، خاراكتېر، ۋەزىيەت:

«Bu adamın meşrebi hoşuma gitmiyor — بۇ ئادەمنىڭ مىجەزى ماڭا ياقمايدۇ.»

meşru, – u. s. ar. ① ھەقلىق، قانۇنىي، يوللۇق. ② ئۇيغۇن.

meşruat. is. قانۇنغا ئۇيغۇن، توغرا.

meşrub, meşrup. s. is. ar. ئىچىلىدىغان نەرسە. ② ئىچىملىك. ③ ئۇسسۇزلۇق.

meşrubat, – tı. is. ar. ئىچىلىدىغان نەرسىلەر.

meşruh. s. ar. ① شەرھلەنگەن. ② تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن.

meşruhat, – tı. is. ar. شەرھ، چۈشەندۈرۈش.

meşrut, – tu. s. ar. شەرتلىك.

meşrutiyet, –ti. is. بىر ھۆكۈمدارنىڭ رەھبەرلىكىدىكى پارلامېنت رەھبەرلىكى.

meşta, meştat. is. ar. ① قشلاق. ② هەربىي لاگېر.

meşum. s. ar. بەختسىز، تەلەيسىز، ئەسكى.

meşun. s. ar. شالاڭ (چاچ).

meşur. s. ar. ① ئىدراك قىلىنغان، چۈشىنىلگەن. ② بىلىملىك.

meşveret. is. ar. ① پىكىر ئېلىش، كېڭەشىش. ② بىرقانچە كىشىنىڭ يىغىنى.

met,–ddi. is. ar. ① ئۇزىتىش. ② دېڭىز سۈيىنىڭ ئۆرلەپ كۆپىيىشى.

meta,–ı. is. ar. ① تىجارەت مېلى. ② سەرمايە. ③ ئۆي بىساتلىرى. ④ ئالماشتۇرۇش ياكى سېتىش مەقسىتى[1] بىلەن ئىشلەپ چىقارغان نەرسە.

metafizik. is. s. yun. مېتافىزىكا.

metaib. is. ar. هارغىنلىق، جاپا-مۇشەققەتلىك.

metakroz. is. fr. رەڭنىڭ ئۆزگىرىشى، رەڭ ئۆزگەرتىش.

metal,–li. is. fr. ① مېتال، مەدەن. ② مېتالدىن ياسالغان.

metalib. is. ar. تەلەپلەر، ئىستەكلەر.

metalist. s. fr. مېتال ئىشچىسى.

metalürji. is. fr. مېتاللورگىيە.

metalürjik. s. fr. مېتاللورگىيىلىك: «Metalürjik endüstri — مېتاللورگىيە سانائىتى.»

metanet, – ti. is. چىدام، غەيرەت.

metanetli. s. ar. چىداملىق، غەيرەتلىك.

metanetsiz. s. چىدامسىز، غەيرەتسىز.

metarik. is. ar. ① بولقا، بازغان. ② توقماق، هاسا. ③ نەيزە.

metelik,–ği. is. yun. ① مېتال پۇل. ② ناهايىتى ئاز.

meteliksiz. s. كەمبەغەل، يوقسۇل.

metenkefal. is. lât. ئارقا مېڭە.

meteorit,–ti. is. ئاسماندىن چۈشىدىغان مەدەن ياكى تاش.

meteorizm. is. fr. مەيدە ۋە ئۈچەيلەردە كۆپ مىقداردا گاز توپلىنىش.

meteorolog. is. fr. مېتېئورولوگىيە ئالىمى.

meteoroloji. is. fr. مېتېئورولوگىيە (هاۋانى ۋە هاۋادىكى هادىسىلەرنى تەكشۈرىدىغان ئىلىم).

metfen. is. ar. قەبرە، گۆر.

metfu, – u. s. بېرىلگەن پۇل.

metfun. s. ar. كۆمۈلگەن، دەپنە قىلىنغان.

meth, medih. is. ar. كۈيلەش، ماختاش، مەدھىيىلەش.

methal,–li. is. ar. ① ئىشىكتىن كىرىش يولى. ② ئارىلىشىش، مۇداخىلە قىلىش. ③ بوغۇز ۋە كوچىلارنىڭ كىرىش يېرى. ④ كىرىش سۆز.

methar. is. ar. ئامبار، ئىسكىلات.

meth·etmek. مەدھىيىلىمەك، كۈيلىمەك، ماختىماق.

methiye, medhiye. is. ar. مەدھىيە.

metin[1], – tni. is. ar. تېكىست: «Bu yazının tam metni — بۇ ماقالىنىڭ تولۇق تېكىستى.»

metin[2]. s. ar. مۇستەھكەم، چىڭ، تېز پۈكمەس.

metis[1]. is. fr. مېتىس (جىنسلىرى باشقا هايۋاندىن تۇغۇلغان هايۋان)، شالغۇت.

metis[2]. is. fr. ئارىلاشما (توقۇمىچىلىقتا).

metod. is. yun. مېتود، ئۇسۇل.

metodizm. is. fr. مېتودىزم (XVIII-ئەسىردە مەيدانغا كەلگەن دىنىي ئېقىم ۋە خىرىستىئان تەرىقاتى).

metodlu. s. ① مېتودقا ئۇيغۇن، سىستېمىلىق. ② مېتودلۇق؛

«Meтedlu bir çalışma— سىستېمىلىق بىر خىزمەت.

Metodlu bir adam — مېتودلۇق بىر ئادەم.»

metodoloji. is.fr. مېتودولوگىيە (پەننىڭ بىرەر ساھەسىدە قوللىنىلىدىغان تەتقىقات ئۇسۇللىرىنىڭ يىغىندىسى).

metodsuz. s. ① ئۇسۇلى بولمىغان. ② ئۇسۇلغا دىققەت قىلمايدىغان؛

«Metodsuz öğretim — ئۇسۇلسىز ئوقۇتۇش.

Metodsuz öğrenci— ئۇسۇلغا دىققەت قىلمايدىغان ئوقۇغۇچى.»

metralji. is. .tıp. بالىياتقۇ ئاغرىقى.

metrdotel. is. fr. مېھمانخانا ۋە ئاشخانىلاردا خىزمەتچىلەرنى ئىشقا بۇيرۇپ، ئىش قىلدۇرغۇچى.

metre. is. fr. مېتر.

metrez. is. fr. نىكاھسىز خوتۇن.

metro[1]. is. it. مېتر.

metro[2]. is. fr. مېترو (يەر ئاستى تۆمۈر يولى).

metrodini. is. بالىياتقۇ كېسەللىكى ۋە سانجىقى.

metroloji. is. fr. ① ئۆلچەم ئىلمى. ② ئېغىرلىق ۋە ئۆلچەم ھەققىدىكى كىتاب.

metroparalizi. is. بالىياتقۇنىڭ تۆۋەنلەپ كېتىشى.

metropati. is. بالىياتقۇنىڭ بۇزۇقلۇقى، بالىياتقۇ كېسەللىكى.

metroperitonit. is. بالىياتقۇ ۋە قورساق پەردىسى كېسەللىكى.

metropol. is. باشقا دۆلەتلەرنى بېسىۋېلىپ ئۆز مۇستەملىكىسىگە ئايلاندۇرغان ۋە ئۇلارنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىۋاتقان جاھانگىر دۆلەت، مۇستەملىكىچى.

metraji. is. بالىياتقۇنىڭ قانىشى.

metrosel. is. بالىياتقۇنىڭ ساڭگىلاپ قېلىشى.

metrosistoz. is. بالىياتقۇ ئىچىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

metruk,-kü. s.ar. ① تەرك قىلىنغان. ② قوللانمىغان، ئىشلىتىلمىگەن.

metrukât,-tı. is. ar. ئۆلگۈچىدىن قالغان نەرسىلەر، مىراس، تەگمىش.

metruke. is.ar. ① ئېرى تاشلىۋەتكەن خوتۇن. ② ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

metrukiyet,-ti. is. ar. ئايرىلىش، بوشىنىش.

met' ub. s.ar. ① هارغان، هارغىن. ② بىزار بولغان، زېرىككەن.

metze,metzen. is. ئاۋستىرالىيە ۋە گېرمانىيىلەردە قوللىنىلىدىغان ھەجىم ئۆلچىمى بىرلىكى.

meunet. is. ar. مۇشەققەت، جاپا.

mevad. is.ar. ① كائىناتتىكى مەۋجۇدىيەتلەر. ② ئىشلار. ③ قانۇنلار. ④ ماددىلار.

mevahib. is.ar. ① ئېھسان. ② ئېھسان قىلىنغان نەرسە.

mevaid. is.ar. ① داستىخان. ② تەييار نېمەت.

mevaiz. is. ar. نەسىھەتلەر، تەلىماتلار.

mevkif. is. ar. ①بېكەتلەر، ئۆتەڭلەر. ② ئولتۇرىدىغان يەرلەر.

mevakib. is.ar. گۇرۇھلار، تەشكىلاتلار، جەمئىيەتلەر، ئۇيۇشمىلار.

mevalid[1]**.** is.ar. ① تۇغۇلغان يەر. ② تۇغۇلغان ۋاقىت. ③ مەۋلۇتلار.

mevalid[2]**.** is.ar. ① بوۋاقلار. ② مەۋجۇدات، مەۋجۇت نەرسىلەر.

mevani. is. ar. توسۇق، توسالغۇ.

mevaşi. is. ar. قوي، ئۆچكە ۋە كالا قاتارلىق ھايۋانلار.

mevat. is. ar. ① جانسىز نەرسە. ② بوز يەر، ئىگە - چاقىسىز يەر.

mevazin. is. ar. تارازىلار، جىڭلار.

mevbik. is. sm. خەتەرلىك يەر، خەۋپلىك يەر.

mevc. is. ar. دولقۇن.

mevce. is. ar. دولقۇن.

mevcelenmek. دولقۇنلانماق.

mevcudat,–tı. is. ar. مەۋجۇت نەرسىلەر، بار نەرسىلەر.

mevcudiyet,–ti. is. ar. مەۋجۇدىيەت، بارلىق.

mevcut. s. ar. مەۋجۇت، بار.

mevduat,–tı is. ar. ئامانەت نەرسىلەر، ئامانەت پۇللار.

meveddet,–ti. is.ar. ياخشى كۆرۈش، سۆيۈش، سەۋگى.

mevfur. s. ar. كۆپ، جىق، نۇرغۇن، كۆپەيگەن، كۆپەيتىلگەن.

mevhibe. is. ar. سەدىقە، ئېھسان.

mevhil. s. ar. پاتقاقلىق.

mevhun. s. ar. ئاجىز، زەئىپ.

mevid. is. ar. ① ۋەدە بېرىش، ۋەدە قىلىش. ② ئۇچرىشىش يېرى، كۆرۈشۈش يېرى.

mevize, mevizet, meviza. is. نەسىھەت.
~ Vermek — پەند - نەسىھەت قىلماق.

mevki,–i. is. ar. ① يەر، ئورۇن. ② مەخسۇس ئورۇن. ③ مەۋقە.

mevkid. is. ar. ئوچاق.

mevkif. is. ar. بېكەت، تۇرغۇچ، ئىستانسا (پويىز).

mevkip,–bi. is. ar. قوش ئۈۋىسى.

mevkuf. s. ar. ① تۇتقۇن. ② مۇناسىۋەتلىك. ③ تەقدىم قىلىنغان، بېغىشلانغان: «Bütün ümrümü halk davasına mevkuf ettim— پۈتۈن ئۆمرۈمنى خەلق ئىشىغا تەقدىم قىلدىم.»

mevûl. s. ar. ئامانەت قويۇلغان.

mevkut,–tu. is. ar. مۇددەتلىك چىقىدىغان.

mevlâ. is. ar. ① ئىگە. ② تەڭرى. ③ ئازاد قىلغۇچى. ④ سۆزلەش ھوقۇقى بولغان.

mevlâne. is.ar. ① مەۋلانە (بەزى ئۇلۇغ ئالىملارغا بېرىلىدىغان نام). ② ئەپەندىم، جانابىي.

mevlit, mevlüt. is. ar. مەۋلۇت (مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كېچىسى بولۇپ، قەمەرىيە ئايلىرىدىن رەبىئۇلئەۋۋەلنىڭ ئون ئىككىسىگە توغرا كېلىدۇ).

mevlût. s.ar. ① يېڭى تۇغۇلغان (بالا). ② ئەر ئىسمى.

mevrus. s. ar. مىراس (نەرسە).

mevrut. s. ar. كەلگەن.

mevsik. is.ar. مۇكەممەل، چېنىقىش.

mevsim. is.ar. مەۋسۇم، پەسىل:

«Yazın en sıcak mevsimidir — يازنىڭ ئەڭ ئىسسىق مەۋسۇمىدۇر.
Yağmur mevsimi — «يامغۇر مەۋسۇمى.

mevsimlik. s. پەسىللىك:
«Ilk bahar ve son baharda giyilen mevsimlik elbise — ئەتىياز ۋە كۈزدە كىيىدىغان پەسىللىك كىيىم.»

mevsimsiz. s. ۋاقتى ئۆبدان تاللانمىغان، ۋاقتى كەلمەستىن قىلىنغان.

mevsûk, — ku. s.ar. توغرىلىقىغا ئىشىنىلگەن، ئىشەنچلىك.

mevsul, — lü. s.ar ① بىرلەشكەن. ② ئېرىشكەن.

mevsum. s.ar. ① تامغىلانغان، بەلگە قىلىنغان. ② نام بېرىلگەن، ئىسىم قويۇلغان.

mevt, — ti. is.ar. ئۆلۈم.

mevta. is.ar. ئۆلۈك.

mevut. s.ar. ① ۋەدە بېرىلگەن. ② ئالدىن بەلگىلەنگەن (توختىتىلغان).

mevvac. s.ar. قاتتىق دولقۇنلۇق.

mevzi, — i. s.ar. ① ئورۇن، پوزىتسىيە، ھالەت، ۋەزىيەت، كۆز قاراش. ② ھەربىي بازا (جېندى).

mevziî s.ar. چەكلىك، كېڭەيمىگەن.

mevzu, — u. is. ar. ① مەسىلە. ② s. قويۇلغان، سېلىنغان. ③ s. قۇرۇلغان:
«Bugün hangı mevzu üzerinde duracağız — بۈگۈن قايسى مەسىلە ئۈستىدە توختىلىمىز.»

mevzuat, — tı is. ① يۈرگۈزۈلىۋاتقان قانۇنلار. ② ساندۇق، تاغار قاتارلىق نەرسە - كېرەك قاچىلايدىغان نەرسە.

mevzun. s.ar. ① تۈزۈك، كېلىشكەن، قاملاشقان، ئۆيغۇن. ② قاپىيىلىك، ۋەزنىلىك:
«Endamı mevzun adam — تەقى-تۇرقى قاملاشقان بىر ئادەم،
Mevzun bir söz — «قاپىيىلىك سۆز.

mey. is. شەرقىي ئاناتولىدا قوللىنىلغان بىر خىل سۇناي.

meya. is.ar. ① يېڭى ۋاقتى. ② يەرگە تۆكۈلگەن سۇيۇقلۇقنىڭ ئېقىشى.

meyan. is.far. «شۇ ئەسنادا» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ:
«Bu meyanda o da var — شۇ ئەسنادا ئۇمۇ بار.»

meyancı s. ۋاسىتە، ۋاسىتىچى.

meydan. is.ar. ① مەيدان، ئوچۇقچىلىق، ئۈستى ئوچۇق يەر. ② پۇرسەت:
«Yarış meydanı — «مۇسابىقە مەيدانى.

∼vermek. پۇرسەت بەرمەك:

meydancı. is. ① قورۇ ۋە باغچىلاردا تازىلىق ئىشچىسى. ② گۇندىپاي.

meydancık, — ğı. كىچىك مەيدان.

meydani. is.dok. بىرخىل يىپەك رەخت.

meydanlık, — ğı. is. ئوچۇقچىلىق.

meyelân. is.ar. ① ئەگرى. ② يېقىنلىق (مۇناسىۋەت).

mey. hane. is.far. مەيخانا، قاۋاقخانا، هاراقخانا.

meyhaneci. is. قاۋاقخانىچى.

meyil, — yli. is.ar. ① ئىگىلىك، ئەگىم، خاھىش. ② ھەۋەس قىلىش، قىزىقىش. ③ ئىستەك، ئارزۇ.

meyl. etmek. ① مايىل بولماق، تەرىپىنى ئالماق، ئىگىلمەك، يېقىنلاشماق. ② خالىماق، قىزىقماق، ياخشى كۆرمەك.

meymene. is. ar. ھەربىي قوشۇننىڭ ئوڭ قانىتى.

meymenet, — ti. is. ar. ياخشى خۇسۇسىيەت، بەخت تەلەي.

meymenetli. s. بەختلىك، ـ تەلەيلىك.
meymenetsiz. s. تەلەيسىز، بەختسىز.
meymun. s. ar. تەلەيلىك، بەختلىك.
meyn. is. ar. يالغان، يالغان سۆزلەش.
meysere. is.ar. ① بايلىق. ② ھەربىي قوشۇننىڭ سول قانىتى.
meysir. is. ar. بىرخىل قىمار.
meysur. s. ar. ئاسانلاشقان، ئاسان ئىشلەنگەن.
meysurat. is. ئوڭاي نەرسىلەر.
meyt. is. ar. مېيىت، ئۆلۈك.
meyte. is.ar. ① ھايۋان ئۆلۈكى، تاپ. ② ھارام گۆش.
meyus. s.ar. ① مەيۇس. ② ئۈمىدسىز: «Bundan dolayı meyus olmak — بۇ تۈپەيلى مەيۇس بولماق.»
meyusen. z. ئۈمىدسىز ھالدا.
meyusiyet, – ti. is.ar. ئۈمىدسىزلىك.
meyva, meyve. is.far. ① مېۋە. ② پايدا، مەنپەئەت. ③ ياخشى ياكى يامان ئاقىۋەت.
meyvacı. is.far. مېۋە يېتىشتۈرگۈچى ياكى ساتقۇچى.
meyvacılık – ğı. is. ① مېۋە يېتىشتۈرۈش ئىشى. ② مېۋە ئېلىپ ساتقۇچى.
meyva ; dışı. is. مېۋە شۆپۈكى، مېۋە پوستى.
meyvahoş. is·far. مېۋە بازىرى.
meyvalı. s. ① مېۋىلىك. ② مېۋىدىن ئىشلەنگەن. ③ ئىچىدە مېۋە بولغان.
meyvalık, – ğı. ① مېۋە باغچىسى. ② مېۋە قاچىسى. ③ مېۋە ساقلايدىغان يەر.
meyvemsi. s. مېۋىسىمان.
meyvasiz. s. مېۋىسىز، مېۋە بەرمەيدىغان.
meyyal, – li. s. ar. ① ئامراق: «Bu çocuk oyuna meyyaldır — بۇ بالا ئويۇنغا ئامراق.»
meyyit, – ti. is. ar. ① مېيىت، ئۆلۈك. ② بەك ئاجىز، زەئىپ.
meyyitane. z ئۆلۈكتەك، ئۆلۈككە ئوخشاش.
mezabir. is.ar. ① قومۇش. ② قومۇش قەلەم.
mezahim. is. ar. ئەرزىيەت، جاپا.
mezahir[1]. is. ar. ① نەرسە كۆرۈنگەن يەرلەر. ② ئېرىشىش.
mezahir[2]. is.ar. گۈللۈك، گۈل باغچىسى.
mezaik. is. ai. تار، قىستاڭ يەر.
mezak. is. ar. ① لەززەت ئېلىش، تەمىنى تېتىش. ② تەم، لەززەت.
mezalik. is. ar. تېيىلغاق يەر.
mezalim. is. ar. ① زۇلۇم. ② ئەدلىيە ئىدارىسى.
mezar. is. ar. مازار، قەبرە.
mezarcı. is. گۆركار، گۆر قازغۇچى.
mezaristan. is.ar. مازارلىق، گۆرلۈك.
mezarlık, – ğı. is. ar. مازارلىق، گۆرلۈك
mezat, – dı. is. ar. ① قىممەت سېتىش. ② ئۆلگۈچى ياكى كۆچۈپ كەتكۈچىنىڭ نەرسە كېرەكلىرىنى سېتىشقا چىقىرىش.
mezatçı. is. قىممەت ساتقۇچى.
mezbaha. is.ar. قۇشخانا.
mezbele. is.ar. ئەخلەتخانا، ئەخلەت، سۇپۇرۇندە.
mezbub. s.ar. ① چىۋىن كۆپ يەر. ② غالجىر، غالجىرلاشقان.
mezbuh. s.ar. ① بوغۇزلانغان. ② قۇر-

بانلىق قىلىنغان.

mezbuhane. ar. far. ئاخىرقى ئۈمىد ۋە ئاخىرقى كۈچ بىلەن:
«Mezbuhane bir karşı koyma — ئاخىرقى كۈچ بىلەن قارشى چىقىش.»

mezbur. ar. ① ئىسمى ئاتالغان (ئىسمى تىلغا ئېلىنغان)، يۇقىرىدا يېزىلغاندەك. ② قەيت قىلىنغان.

mezc. is. ar. ئارىلاشتۇرۇش، ئىلەشتۈرۈش.

mezc . etmek. ئارىلاشتۇرماق، قوشماق، ئىلەشتۈرمەك.

meze. is. ① مەزە (قۇرۇق مېۋە-چېۋە قاتارلىق نەرسىلەر). ② هاراق ئىچكەندە يېيىلىدىغان زاكۇسكا. ③ چاقچاق، ھەزىل.

mezec. is. پىشلاق، بېلىق كونسېرۋاسى قاتارلىق زاكۇسكا بولىدىغان نەرسىلەرنى ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

mezelenmek. مەززە قىلماق، چاقچاق قىلىپ كۆڭۈل ئاچماق.

mezelik. s. زاكۇسكا، مەزەلىك.

mezellet, — ti. is. ئېتىبارسىزلىق، ھەقىرلىق، خورلۇق.

mezemmet, — ti. is. ar. ① ئەيىبلىمەك. ② ئەيىبلىنىدىغان ئىش.

mezen. is. ar. ① ئۆرپ - ئادەت. ② ئۇسۇل، يول.

mezene. is. ar. ئەزان ئوقۇلىدىغان پەشتاق.

mezenkefalon. is. tıp. ئوتتۇرا مېڭە.

mezensefalit, — ti. is. fr. ئوتتۇرا مېڭە كېسەللىكى.

mezesiz. s. زاكۇسكىسىز، قۇرۇق:
«Şarabı mezesiz içti — هاراقنى قۇرۇق ئىچتى.»

mezhep, — bi. is. ar. ① مەزھەپ، بىر دىندىن بۆلۈنۈپ چىققان تارماق. ② يول.

mezer. is. ar. گۈللۈك (باغچە).

mezid. is. s. ar. ① كۆپىيىش. ② كۆپەيگەن.

mezillet, — ti. is. ① تېيىلغاق (يەر). ② خاتالىشىشقا سەۋەب بولغان نەرسە.

meziyet, — ti. is. ar. ئارتۇقلۇق، ئۈستۈنلۈك، قابىلىيەت.

mezkûr. s. ar. مەزكۇر، يۇقىرىدا ئېيتىلغان.

mezmum. s. ar. سەت كۆرۈنگەن.

mezra. is. ar. ① ئېتىز، تېرىلغۇ يەر.

mezru[1]. s. ar. ئۆلچەنگەن (گەز، مېتر بىلەن).

mezru[2]. s. ar. تېرىلغان، تېرىقلىق.

mezruat, — ti. is. ar. زىرائەتلەر.

mezun. s. ar. ① پۈتتۈرگەن (ئوقۇشنى). ② رۇخسەت ئالغان (بىر يەرگە بېرىش ئۈچۈن). ③ قابىلىيەتلىك، ھوقۇقلۇق:
« Tarih okulundan mezun — تارىخ مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن.
Bunu yapmaya mezun değilim — بۇنى قىلىشقا ھوقۇقلۇق ئەمەس.»

mezura. is. it. مېتر (تىككۈچىلەر قوللىنىدىغان 1.50 m لىك مېتر).

mezzah. s.ar. ھەزىلكەش، قىزىقچى.

mığra. is. zool. يىلانبېلىقنىڭ بىر تۈرى.

mıh. is. far. چوڭ مىخ.

mıhladız. is. ing. ماگنىت.

mıhlamak. ① مىخلىماق. ② بەند قىلىپ قويماق. ③ پىچاق سالماق. ④ ئورناتماق.

mıhî. s. مىخسىمان.

mıhlı. s. ① مىخى بار، مىخلىق. ② مىخلانغان. ③ باغلىق، قاراشلىق.

mıklad. is. ① ئاچقۇچ، قۇلۇپنىڭ تىلى.
② خەزىنە.
mıknatıs. is. ar. ① ماگنىت. ② ماگ-
نىتلىق ماددا.
mıknatısiyet, — ti. is. ماگنىتلىق
خۇسۇسىيىتى.
mıknatıslamak. ماگنىتلاشتۇرماق.
mıknatısli. s. ماگنىتلىق.
mıncık, — ğı. is. مۇشۇك قاتارلىق
هايۋانلارنىڭ تىرناقلىق پەنجىسى.
mıntaka. is. ar. رايون:
«Altay mıntakası — ئالتاي رايونى.»
mınzar. ar. ① ئەينەك (قارايدىغان).
② رىنتگېن.
mırıldamak. پىچىرلىماق، غودۇڭشۇماق.
mırlamak. مياۋلىماق (مۇشۇك).
mısdak, — kı. is. ar. ① توغرا ۋە
ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان
نەرسە. ② ئۆلچەم، مىزان.
mısır. is. bot. كۆممىقوناق.
mısırlık, — ğı. s. كۆممىقوناقلىق.
mısır. tavuğu. is. ئۇرۇش توخۇسى،
كۈركە.
mıskal. is. ar. قومۇشتىن ياسالغان دۇدۇك.
mıskala. is. ar. مەدەن پارقىرىتىدىغان
ئەسۋاب.
mısra, — ı. is. ar. مىسرا، شېئىر
يەتتە قۇر:
«Bir mısra şiir — بىر مىسرا شېئىر.»
mıstar. is. ar. سىزغۇچ.
mısvat. is. s. ئاۋازنىڭ كۈچى.
mışıl mışıl. ئاۋازسىز ۋە چوڭقۇر نەپەس
ئېلىش.
mıthan. is. ar. تۈگمەن.
mıtlâk. s. ar. خوتۇن ئېلىپ قويۇۋېتىدىغان.

mıtrab. is. ar. خۇش خۇي (ئادەم).
mıtva. s. ar. ئىتائەتچان.
mıymıntı. s. مىس-مىس:
«Bu çok mıymıntı bir adam — بۇ
بەكمۇ مىس - مىس ئادەم.»
mıymıntılık. is. مىس - مىسلىق.
mızfar. s. ar. ① غالىب. ② بىر ئاز
ياماشقان پىلەك.
mızıka. is.yun. ① ئوركېستىر. ② ئېغىز
گارمونى (گارمونكا).
mızıkacı. is. ئېغىز گارمونى چالغۇچى.
mızıkçı. s. چىدىماس (چىدىماسلىق
قىلىپ ئويۇن بۇزغۇچى).
mızıkçılık, — ğı. is. چىدىماسلىق
(ئويۇندا).
mızırdanmak. چىدىماسلىق قىلماق،
نارازىلىق ئاھاڭىدا سۆزلىمەك، ھېچ نەر-
سىدىن مەمنۇن بولماسلىق.
mızmar. is. ar. ئات بەيگىسى مەيدانى.
mızmız. s. ① ھەر نەرسىدىن قۇسۇر
چىقارغۇچى. ② ھەددىدىن ئارتۇق ھۇرۇن.
mızmızlanmak. ھۇرۇنلاشماق.
mızmızlık,—ğı. is. ھۇرۇنلۇق.
mızrak, — ğı. is. ar. نەيزە.
mızraklı. s. نەيزە تۇتقان، نەيزىلىك
(ئادەم).
mızraksı. s. نەيزىگە ئوخشىغان، نەيزىسىمان.
mızrap. is. ar. زەخمەك.
mia. is. ar. ئۇچەي.
miad. is. ar. مۇددەت:
«Asker ayakkabısının miadi altı
aydır — ئەسكەرلەرنىڭ ئاياغ كىيىمى
كىيىش مۇددىتى ئالتە ئاي.»
mibzer. is. ar. ئۇرۇق سېلىش ماشىنىسى.
micred. is. ar. ① چىش تازىلاش

ئەسۋابى. ② دوختۇر پىچقى.

miço. is. it. ① مەيخانا شاگىرتى. ② ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلاردا ياردەمچى.

mide. is. ar. ① ئاشقازان. ② ئىشتىها: «Midem ameliyattan sonra iyi çalişiyor. — ئاشقازىنىم ئوپېراتسىيىدىن كېيىن ياخشى ئىشلەيدىغان بولۇپ كەتتى.»

mideci. is. ئاچكۆز.

midecilik, – ği. ئاچكۆزلۈك.

midesiz. s. ① ھەرقانداق نەرسىنى يەيدىغان. ② يىرگىنمەيدىغان.

midevi. s. ar. ئاشقازانغا ياقىدىغان.

midhat, – tı. is. ar. مەدھىيىلەش، كۈيلەش.

midilli. is. تۇتى (ئاتنىڭ بىر تۈرى).

midrar. is. سىيىدۈك تۇتالماسلىق، پات ـ پات ۋە كۆپ سىيىدىغان.

midriyaz. is. far. كۆز قارىچۇقىنىڭ داۋاملىق تۈردە نورمالسىز كېڭىيىپ كېتىشى.

midye. is. zool. yun. قۇلۇلە، سەدەپ.

mifreş. is. ar. خەتتاتلارنىڭ پىچىقى (قەلەم ئۇچلايدىغان).

mifreşe. is. قەلەمدانىنى يېپىپ قويىدىغان لاتا.

mifsad. is. ar. ① قان ئېلىش. ② قان ئېلىش نەشتىرى.

miftah. is. fr. ① ئاچقۇچ (قۇلۇپنىڭ). ② شېئىر بەلگىسى. ③ چەت تىل ئۆگىنىش قوللانمىسى.

mifzal. is. ar. ئەقىل ۋە پەزىلەت ئىگىسى.

mig. is. far. ① بۇلۇت. ② تۇمان.

migren. is. يېرىم باش ئاغرىقى، شەقىقە.

migsel. is. ar. ئىۋرىق، داس قاتارلىق يۇيۇنۇش ئەسۋابلىرى.

migvel. is. ar. خەنجەر، ئىنچىكە قىلىچ.

migzel. is. يىپ ئېگىرىدىغان سايمان.

miğfer. is. ar. تۆمۈر قالپاق، مىس قالپاق.

mih. s. far. چوڭ، ئۇلۇغ.

mihad. is. ar. ① تۆشەك. ② مەرۇزە (كۆرپە ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان قىسقا ۋە تار گىلەم).

mihan. s. چوڭلار، ئۇلۇغ ئادەملەر.

mihaniki. is. yun → Mekanik.

mihatta. is. ar. خەتتاتلارنىڭ قەلەم ئۇچىنى تازىلايدىغان ئەسۋابى.

mihber. is. ar. فىزىكا ۋە خىمىيە تەجرىبىلىرىدە ئىشلىتىلىدىغان ئەينەك نوكەش، كىچىك يېسسا شىشە.

mihbere. is. سىياھ قۇتىسى.

mihcem. is. ar. قان بېرىش ئەسۋابى.

mihen. is. ar. مۇشەققەت، جاپا.

mihenk, – ği. is. ar. ① ئالتۇننىڭ ساپلىقىنى تەكشۈرىدىغان تاش. ② بىراۋنىڭ ئەخلاقىنى ئۆلچەيدىغان نەرسىلەر.

mihenkçi. is. سىنچى.

mihfer. is. خەتتاتلار ئىشلىتىدىغان قەلەمتىراش.

mihin, mihine. s. far. ئەڭ چوڭ، ئەڭ ئۇلۇغ.

mihir, – hri. is. far. ① سەۋگى، مۇھەببەت. ② مېھىر ھەققى (نىكاھتا). ③ كۈن.

mihleb. is. ar. يىرتقۇچ ھايۋان پەنجىسى.

mihmandar. is. far. ① مېھماندوست، مېھماندار. ② مېھمانلارنى كۈتكۈچى.

mihmandarlık, – ğı. is. مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىش ئىشى، مېھماندارلىق.

mihnet, – ti. is.ar. ① دەرد - ئەلەم. ② جاپا مۇشەققەت. ③ بالا - قازا، مۇسىبەت، تەلەيسىزلىك.

mihnetli. s. ① غەملىك، دەردلىك. ② جاپاكەش.

mihr¹. is. ar. مېھىر ھەققى (نىكاھتا).

mihr². is. far. كۈن، قۇياش.

mihrace. is. ھىندىستاندا مۇسۇلمان بولمىغان ھۆكۈمدارلارغا بېرىلگەن نام.

mihraf. is. ar. ئىچكى يارىلارنى تەكشۈرۈش ئەسۋابى.

mihrak, – kı. is. مەركەز، مۇھىم نۇقتا، ئاساس.

mihrap, – bı. is. ar. مېھراب (مەسچىتتە).

mihras. is. ar. ھاۋانچا.

mihriban. s. far. مېھرىبان، شەپقەتلىك، دوست.

mihribani. is. دوستلۇق.

mihrnaz. s. كۆپ ناز قىلىدىغان.

mihsad. is. ar. ئوغاق.

mihtab. is. ar. پالتا.

mihter. s. far. تېخىمۇ چوڭ، تېخىمۇ ئۇلۇغ.

mihver. is. ar. ① ئوق (ھارۋىنىڭ). ② مۇھىم نۇقتا.

mika. is. lât. چىرىمتال.

mikado. is. jop. ① ياپونىيىدە خانلىق سارىيى. ② ياپون خانى. ③ بىرخىل گاز ماشىنىسى. ④ بىرخىل قاتار ئويۇنى.

mikafilit, – ti. is. fr. تەبىئىي ئالىيۇمىن.

mikalı. s. ① ئىچىدە چىرىمتال بولغان. ② چىرىمتالغا ئوخشىغان.

mikâp. is. ar. كۇب:

«Bir metre mikâbı — بىر كۇب مېتىر.»

mikat¹. is. مەككە يېرىدا ھاجىلارنىڭ ئېھرام كىيىدىغان يېرى.

mikat², – tı. is. بىر ئىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن يەر ۋە ۋاقىت.

mikleme. is. ar. قەلەم قۇتىسى، قەلەمدان.

miknese. is. ar. سۈپۈرگە.

miknet, – ti. is. ar. كۈچ، قۇۋۋەت، قۇدرەت، ئىقتىدار.

miknetli, miknetlü .s. كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك، قۇدرەتلىك.

mikras, mikraz. is. ar. قايچا.

mikranaliz. is. fr. مىكروئانالىز (كىچىك ماددىلارنىڭ خىمىيۋى ئانالىزى).

mikrob. is. fr. ① مىكروب. ② ساقچى، ژاندارما.

mikrobik. s. مىكروبقا ئائىت.

mikrobiyoloji. is. fr. يۈسۈملۈكلەر دۇنياسى ۋە ھايۋانات دۇنياسىغا دائىر.

mikroblanmak. مىكروبلانماق.

mikroblefarizm. is. كۆز قاپاقلىرىنىڭ زىيادە كىچىكلىكى.

mikroblu. s. مىكروبى بولغان، مىكروب يۇققان، مىكروبلۇق.

~ **ilaç** مىكروبلۇق دورا.

mikrodiseksiyon. is. ئەڭ كىچىك جانلىقلار ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان ئوپېراتسىيە.

mikrodonti. is. چىشنىڭ نورمىدىن زىيادە كىچىك بولۇشى.

mikrofil. s. كىچىك يوپۇرماقلىق.

mikrofon. is. fr. مىكروفون.

mikrofoncu. is. فىلىم ئېلىشتا ۋە تېلېۋىزورغا ئېلىشتا مىكروفون ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى تېخنىك.

mikrofoni. is. ئاۋازنىڭ ئاجىزلىقى، ئاۋازنىڭ بەلگىلىك ھالدا ئاجىزلىشىشى.

mikrofotoğraf. is. yun. مىكروفوتوگراف (مىكروفىلارنى رەسىمگە ئالىدىغان ئاپپارات).

mikrogram. is. مىكروگرام (بىر مىليون گراملىق ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

mikrogranit, – ti. is. fr. مىكروگرانىت (ناھايىتى ئۇششاق گرانىت).

mikrohepati. is. جىگەرنىڭ كىچىكلىكى.

mikrokori. is. قارىچۇقنىڭ كىچىك بولۇشى.

mikromasti. ئەمچەكنىڭ نورمىدىن ئارتۇق كىچىك بولۇشى.

mikrometre. is. fr. مىكرومېتر (بىر مېترنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ ئۆلچەم).

mikron. is. fr. مىكرون (بىر مېترنىڭ مىليوندىن بىرىگە، بىر مىللىمېترنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم).

mikropodi. is. پۇتنىڭ نورمىدىن كىچىك بولۇشى.

mikropsuz. s. مىكروبسىز.

mikropsuzlandırmak. مىكروبسىزلاندۇرماق.

mikrosefal. s. is. باشنىڭ كىچىك بولۇشى.

mikroseli. is. پاچاقلارنىڭ كىچىك بولۇشى.

mikrosi. is. tıp. قۇلاق قاسقىنىنىڭ كىچىكلىكى.

mikrosomi. is. بەدەننىڭ نورمىدىن زىيادە قىسقىلىقى.

mikrospleni. is. تالنىڭ كىچىكلىكى.

mikrostomi. is. ئېغىزنىڭ كىچىكلىكى.

mikrosaniye. is. مىكروسانىيە (بىر سېكۇنتنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ ۋاقىت ئۆلچىمى).

miksar. s. ar. ① كۆپ سۆزلەيدىغان، ۋالاقتەككۇر. ② كۆپەيتكەن.

miksefe. is. ar. كوندانساتور (ئېچىگە ئېلېكتر توكى تولدۇرۇلغان ئەسۋاب).

mikser. is. ing. يېمەكلىكلەرنى (قېتىق، سۈت، مېۋە، كۆك سۈيى، ياغ قاتارلىقلارنى) ئارىلاشتۇرىدىغان ماشىنا.

mikşat. is. ar. خەتتاتلارنىڭ قومۇش قەلەملەرنى ئۇچلايدىغان ئەسۋابى.

miktar. is. ar. ① مىقدار، سان. ② بۆلۈم، بۆلەك:
«Bir miktar asker gönderildi — بىر تۈركۈم ئەسكەر ئەۋەتىلدى.»

mikyas. is. ar. ئۆلچەم سايمىنى.

mil[1]. is. ing. مىل:
«Evimize daha 40 mil var — ئۆيىمىزگە يەنە 40 مىل بار.»

mil[2]. is. كەلكۈندىن كېيىن ھاسىل بولغان قۇملۇق ۋە لاتقا.

mil[3]. is. ar. ① كۆزگە سۈرمە تارتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئۇستىخان سايمان. ② ئۇچلۇق پولات قەلەم. ③ ئۇچلۇق تاغ چوققىسى.

milâdi. s. ar. مىلادى.

milâhat. is. ar. ① كېمىچىلىك. ② كېمىچىلىك بىلىمى.

mil.aka. is. ar. ① ياغاچ قوشۇق. ② خەتتاتلار ئىشلىتىدىغان كىچىك قوشۇق.

milaka. tıraş. is. ياغاچ قوشۇق ياسىغۇچى.

milât. is. ar. ① مىلاد (ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كۈنى). ② تۇغۇلغان كۈن.

mildiyu. is. fr. ئەمىلەك دېغى.

milel. is. ar. مىللەتلەر.

milhafe. is. ar. ① يېپىنغان نەرسە. ② يوتقان.

milhez. is. ar. سىياھنى ئىلەشتۈرۈش ئەسۋابى.
miligram. is. fr. مىللىگرام.
mililitre. is. fr. مىللىلىتر (بىر لىتر- نىڭ مىڭدىن بىرى).
milimetre. is. fr. مىللىمېتر.
milimikron. is. fr. مىللىمىكرون.
milis. is. fr. خەلق ئەسكىرى، مىڭبېك:
«Çinde halk milisi çoktur — جۇڭگودا خەلق ئەسكىرى كۆپ.»
militan. s. fr. ① بىر پىكىر، كۆز قاراشنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن كۈرەش قىلغۇچى. ② بىر تەشكىلاتنىڭ ئاكتىپ ئەزاسى:
«Aramızda militan bir dostluk var — ئوتتۇرىمىزدا كۈرەشچان بىر دوستلۇق بار.»
militarist. s. fr. مىلىتارىست.
militarizm. is. fr. مىلىتارىزم.
milik. is. ar. ① مۈلۈك. ② مەملىكەت.
milkati. is. ar. ① قىسقۇچ، لاخشىگىر. ② بالىياتقۇدىن بالىنى قىسىپ ئالىدىغان سايمان.
milik · bar. is. ing. ئىسپىرتسىز ئىچىملىك.
milik · dar. is. ar. ھۆكۈمدار.
milik · dari. is. ھۆكۈمدارلىق.
millet, — ti. is. ar. ① مىللەت. ② خەلق. ③ ئوخشاش دىنغا ئېتىقاد قىلغان ئىنسانلار. ④ دىن، مەزھەپ:
«Uygur uzun tarihe sahip bir millettir — ئۇيغۇر ئۇزۇن تارىخقا ئىگە بىر مىللەت.
Çin milleti — جۇڭخۇا خەلقى.»
milletler · arası. خەلقئارا:
«Milletler arası ticaret — خەلقئارا تىجارەت. (سودا)»
millet · vekili. is. خەلق ۋەكىلى.
milli. is. ar. ① مىللىي. ② دۆلەت:
«Milli dans — مىللىي ئۇسسۇل.
Milli bayram — دۆلەت بايرىمى.»
millileştirmek. ① دۆلەتلەشتۈرمەك. ② مىللىيلەشتۈرمەك:
«Daireleri millileştirmek gerekir — ئىدارىلەرنى مىللىيلەشتۈرۈش كېرەك.»
milliyet. is. ar. مىللەت:
«Her milliyetten Çin halkı sosyalist yolda israrla yürüyor — جۇڭگودىكى ھەر مىللەت خەلقى سوتسىيالىستىك يولدا قەتئىيلىك بىلەن مېڭىۋاتىدۇ.»
milliyetçi. is. مىللەتچى.
milliyetçilik, — ği. is. مىللەتچىلىك:
«Sosyalist rejimde milliyetçilik halkın çıkarlarına ters düşer — سوتسىيالىستىك تۈزۈمدە مىللەتچىلىك قىلىش خەلق مەنپەئىتىگە خىلاپتۇر.»
millet · perver. s. is. مىللەتپەرۋەر.
millet · perverlik, — ği. is. مىللەتپەرۋەرلىك.
milliyetsiz. s. مىللەتنى سۆيمەيدىغان.
milliyon. is. ar. ① مىللەتچىلەر. ② ئىرقچىلار.
milyar. is. s. fr. مىليارد.
milyardar. is. s. بايلىقى مىلياردقا يەتكەن ئادەم، ناھايىتى باي ئادەم.
milyun. s. is. مىليون:
«Çindeki milyonlarca insan mesut hayat yaşiyor — جۇڭگودىكى مىليونلارچە ئىنسان بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.»
milyoner. s. is. مىليونېر:
«Kapitalist ülkelerde milyonerler

çok olmasına rağmen yoksullar da sayısızdir — كاپىتالىستىك مەملىكەتلەردە مىلىيونېرلار بولغىنىغا قارىماي، كەمبەغەللەر مۇ سان - ساناقسىزدۇر.»

mim¹. ar. ① ئەرەبچە ھەرپىنىڭ 24 دىنچىسى. ② ئەبجەد ھېسابىدا «40» نى بىلدۈرىدىغان ھەرپ. ③ مۇھەررەم ئېيىنى بىلدۈرىدىغان بەلگە.

mim². is. fr. ① كونا يۇنانلىقلاردا يازغۇچىلارنىڭ ئەنئەنىلەرگە ئاساسەن يازغان خەلق كومېدىيىسى. ② بۇ خىل كومېدىيىدە رول ئالغۇچى.

mimar. is. ar. قۇرۇلۇش مۇتەخەسسىسى:
«Bizde mimarlar çok yetişmeli — بىزدە قۇرۇلۇش مۇتەخەسسىلىرى كۆپ تەربىيىلىنىشى كېرەك.»

mimari. s. ar. ① بىناكارچىلىق. ② قۇرۇلۇشقا ئائىت. ③ بىر بىنانىڭ شەكلى، خۇسۇسىيىتى. ④ شەكىل، مودا.

mimariye. is. s. بىناكارچىلىقتا بېرىلگەن ھەق.

mimarlık, — ğı. is. → Mimari.

mimber. is. مۇنبەر.

mimik. is. fr. ① پىكىرنى قول ۋە پۇت بىلەن ئىپادىلەش سەنئىتى. ② سۆزلىگەندە يۈزدە كۆرۈلگەن ئىپادىلەر. ③ ئويۇنچىلارنىڭ يۈزىدىكى ئىپادە ھەرىكىتى.

mimli. s. ar. ئەسكى دەپ تونۇلغان.

mina¹. is. گىرىتسىيىدە قوللىنىلىدىغان ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

mina². is. ar. پورت.

mina³. is. far. ① بوتۇلكا، شېشە. ② ئاسمان. ③ سىر (تۆمۈر قاتارلىق مەدەنلەرنى سىرلايدىغان).

minam. is. ar. كۆپ ئېھسان قىلغان.

minare. is. ar. ئەزان ئوقۇلىدىغان پەشتاق، مۇنار.

minarat. is. ar. مۇنارلار.

minassa. is. ar. ① تويدا قىز ئولتۇرىدىغان يەر. ② كۆرگەزمە يېرى.

minbad. z. ar. بۇندىن كېيىن.

minbaz. is. osm. پاختا ئاتقۇچىلارنىڭ كىرىچىنى ئۇرىدىغان توقمىقى.

mindef. is. ar. پاختا ئېتىش، پاختا ئاتقۇچىلارنىڭ سايمىنى.

mindel. s. ar. ① ئاچكۆز، تويماس. ② مۇستەبىت.

minder. is. ar. ① كۆرپە، سېلىنچا. ② پاراستىن ئۈستىدە تەنھەرىكەت قىلىنىدىغان كۆرپە.

mine. is. far. ① مەدەنلەرنى سىرلايدىغان سىر. ② سائەت، كومپاس قاتارلىقلارنىڭ رەقەم، يېزىق ۋە باشقا بەلگىلەر بولغان يۈزى. ③ نەپىس ئىشلەنگەن نەقىش. ④ چىشنىڭ ئۈستىگە قاپلانغان كىرلىك. ⑤ ئايال ئىسمى.

mineci. is. سىرچى.

minelemek. نەقىشلىمەك:
«Yüzüğü minelemek — ئۈزۈكىنى نەقىشلىمەك.»

mineral. s. fr. مىنېرال:
«Mineral maddeler — مىنېرال ماددىلار.»

mineralleştirmek. ① بىر مەدەننى پىشۇرماق (ئوت ۋە باشقا يوللار بىلەن). ② مەدەننى ئېرىتىپ، مەدەن سۈيى قىلماق.

mineralog. is. fr. مىنېرالوگىك (مىنېرال بىلىمىنى تەتقىق قىلغۇچى).

mineraloj. is. fr. مىنېرال بىلىمى، مىنېراللوگىيە.

minerograf. is. fr. مىنېراللارنىڭ تارىخىنى يازغۇچى.

minhac. is. ar. ① چوڭ ۋە كەڭ يول. ② تەدبىر، ئۇسۇل، مېتود، يول.

minhat. is. ar. ياغاچچىلارنىڭ رەندىسى.

mini. is. كىچىك ۋە مازاقلىندىغان (كىشلەرنى).

minibüs. is. كىچىك ئاپتوبۇس، بولكىۋاي.

minicik. s. بەك كىچىك.

minik. s. ھەم كىچىك، ھەم ياخشى كۆرۈنىدىغان.

minimal. s. fr. → Minimum.

minimini. s. بەك كىچىك ۋە چىرايلىق.

minimum. is. مىنىمۇم، بىر نەرسىنىڭ بەك كىچىك دەرىجىسى.

minkar. is. ar. ① تاشچىلارنىڭ قەلىمى (سۈمبىسى). ② كىچىك قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى.

minkani. s. تۇمشۇقسىمان.

minkaş. is. ar. ① قىسقۇچ، موچۇن. ② تۆمۈر قەلەم.

minnet, – ti. is. ar. مىننەت:
«Mümin minnet duyduğundan dolayı teşekkür etti — مۆمىن مىننەتدار بولغانلىقى ئۈچۈن رەھمەت ئېيتتى.»

minnettar. s. ar. مىننەتدار.

minnettarlık, – ğı. is. مىننەتدارلىق.

minser. is. ar. ① يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى. ② تاشچىلارنىڭ قەلىمى (سۈمبىسى).

minstrel. is. ① ساز چالغۇچى ياكى ناخشا ئېيتقۇچى. ② ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ مۇزىكىلىق ئويۇنى.

minşar. is. ھەرە (ياغاچچىلارنىڭ).

minşari. s. ھەرىگە ئوخشاش.

mintan. is. far. ① ياقىسىز ۋە ئۇزۇن يەڭلىك ئەرلەر كۆڭلىكى. ② كۆڭلەك ئۈستىگە كىيىلىدىغان يەڭلىك جىلىتكە.

minu. is. ① جەننەت. ② زۇمرەت (تاش). ③ پەلەك، ئاسمان. ④ بوتۇلكا، ئەينەك.

minüskül. is. fr. كىچىك ھەرپ.

minval, – li. is. ar. يول، ئۇسۇل، مېتود.

minyatür, – rü. is. fr. ① كونا زامان كىتابچىلىقىدا نەپىس ئىشلەنگەن رەسىملەرگە بېرىلگەن نام. ② قەغەز، پىل چىشى ۋە باشقا نەرسىلەرگە رەسىم سىزىش ياكى رەسىم ئويۇش سەنئىتى. ③ s. بەك كىچىك.

minyon. s. fr. نازۇك، ئىنچىكە، ئوماق:
«Minyon bir kadın — نازۇك بىر ئايال.»

minzar. is. ar. ئەينەك.

mir[1]**.** is. far. باشلىق، قوماندان، ئەمىر.

mir[2]**.** is. rus. رۇس دېھقانلار جەمئىيىتى.

mira. is. ar. رىياكارلىق، ئىككى يۈزلىملىك.

mir . ab. is. far. مىراب (سۇ ئىشلىرىغا مەسئۇل خادىم)، كۆكبېشى.

miraç, mirac. ① مىراج (ئىسلام دىنى ئېتىقادى بويىچە مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ئاسمانغا چىقىپ خۇدا بىلەن كۆرۈشۈشى). ② چىقىدىغان يەر. ③ پەلەمپەي، شوتا.

mirahur. is. قەدىمدە سارايدا ئات باققۇچى، مىراخور.

miralay. is. far. پولكوۋنىك.

mirar. is. ar. نۆۋەت، قېتىم (كۆپلۈك).

miraren. z. قېتىملارچە.
miras. is. ar. ئۆلگۈچىدىن قالغان مال ـ مۈلۈك، مىراس، تەگمىش.
mirasçi. is. ① مىراسخور. ② بىرىنىڭ ئىشىنى داۋام قىلدۇرغۇچى.
mirasçilik, — ği. is. مىراسخورلۇق.
miras . yedi. is. s. كۆپ مىراس قالغان.
mirat. is. ar. ئەينەك.
mirfak. is. ar. ① جەينەك (قول). ② يېمەك ـ ئىچمەك ئامبىرى ياكى ئاشخانا.
mirfaka. is. ar. جەينەك قويۇلىدىغان كىچىك ياستۇق.
mirfed. is. ar. چوڭ ئاپقۇر.
miri. s. far. ① ھۆكۈمەتنىڭ، خەزىنىنىڭ مالىيەسى. ② دۆلەت خەزىنىسى. ③ ھۆكۈمەت ئالىدىغان باج.
mirkak. is. ar. نوغۇچ.
mirkam. is. ar. ① قەلەم. ② قۇياش سائىتىنىڭ مىلى.
mirkat. ar. پەلەمپەي، تاتما، شوتا.
mirliva. is. far. گېنېرال، بىرىگادىر.
mirsat, — dı. is. ① يۇلتۇزلار تەتقىقاتىدا ئىشلىتىدىغان ئەسۋاب. ② كېمە ۋە پاراخوتنىڭ سۇغا ئاتىدىغان تۆمۈرى. ③ كۆزەت قىلىش يېرى، قاراۋۇل يېرى.
mirveha. is. ar. يەلپۈگۈچ.
miryametre. is. fr. 10 مىڭ مېترلىق كونا ئۆلچەم.
mirza. is. ar. مىرزا (بىر قەبىلە ئۇنۋانى).
mis[1]. is. ar. ① ئىپار. ② مۇكەممەل، ناھايىتى ياخشى.
~sabunu. ئەتىرسوپۇن.
mis[2]. is. ing. شەخسىي ئائىلىلەردە بالا تەربىيىلىگۈچى.
misafir. is. ar. ① مېھمان. ② كۆز ئېقىغا چۈشكەن داغ. ③ مۇساپىر (سەپەر ئۈستىدىكى):
«Bize sık sık misafir geliyor — بىزگە پات ـ پات مېھمان كېلىپ تۇرىدۇ.»
misafir . hane. is. ar — far. مېھمانخانا:
«Konukları misafirhaneye davet etmek — مېھمانلارنى مېھمانخانىغا تەكلىپ قىلىش لازىم.»
misafir.perver. is. ar. مېھماندوست:
«Uygurlar misafirperverdirler — ئۇيغۇرلار مېھماندوست كېلىدۇ.»
misafir.perverlik, — ği. is. مېھماندوستلۇق:
«Biz misafir perverlikle ün almıştik — بىز مېھماندوستلۇق بىلەن شۆھرەت قازانغان.»
misak[1]. is. ar. ① ۋەدىلەشمەك، باغلاشماق. ② قەسەم.
misak[2]. is. ar. ئىلگىرى سۈرۈش.
misal, — li. is. ar. ① مىسال. ② ئوخشاش، خۇددى. ③ چۈش.
misam. is. ar. بىلەك.
misbah. is. ar. ① چىراغ، لامپا. ② ئەتىگەندە شاراب ئىچىدىغان ئىستاكان.
misbak. is. چىلگە شال.
misbar. is. چوڭقۇر يارىلارغا تىقىلىدىغان دورىلانغان داكا.
misen. is. ar. بولەي تېشى.
misil, — sli. is. ar. ① ئوخشاشلىق. ② ھەسسە:
«Dünyada bunun misli yoktur — دۇنيادا بۇنىڭ ئوخشاشلىقى يوقتۇر.»
misilleme. is. يامانغا يامانلىق قىلىش.
misk, — ki. is. ar. ئىپار.

miskal[1], **— li.** is. ar. مسقال:
«Bir miskal altın — بىر مىسقال
ئالتۇن.»
miskal[2], **miskale.** is. ar. زەرگەرلەر-
نىڭ مەدەننى جۇلالاندۇرىدىغان ئەسۋابى.
miskam. s. ar. ئاغرىقچان.
miskap, — bı. is. ar. سۇمبە.
miskat. is. ar. ① سۇ تۇگى، ئىدىش.
② قەدەھ.
misket[1]. is. fr. ① بومبا ئىچىدىكى
قوغۇشۇن ۋە تۆمۈر پارچىلىرى. ② بىلـ
يارت تېشى.
misket[2]. is. s. ① خۇش خۇي پۇراقـ
لىق، پۇراقلىق ئۈزۈم ھارىقى:
«Misket şarabı — پۇراقلىق ھاراق.»
misk. faresi. is. ئىپار چاشقىنى.
misk. geyiği. is. ئىپار كېيىكى.
miski. s. ① ئىپاردەك پۇرايدىغان.
② ئىپاردەك قارا رەڭلىك.
miskin. s. ① قارا رەڭلىك. ② تەر-
كىبىدە ئىپار بولغان.
miskin. s. ar. ① ھەرقانداق ئىش
ئالدىدا ئىش چىقارمايدىغان، جىمغۇر.
② ھەددىدىن ئارتۇق ھورۇن، مىس -
مىس. ③ ماخاۋ كېسىلىگە ئۇچرىغان.
④ ئاجىز، بىچارە:
«Ne miskin adam — نېمىدېگەن
جىمغۇر ئادەم.
Bırakın şu miskini elinden bir
şey gelmez — قويغىنا! ئۇ
مىس - مىسنى، قولىدىن بىر نەرسە
كەلمەيدۇ.»
miskin. hane. is. ar. ماخاۋ كېسەلـ
لىرى توپلانغان يەر.
miskinleşmek. ھورۇنلاشماق.

misk. öküzü. is. ئىپار كالىسى.
misk. sıçanı. is. ئىپار چاشقىنى.
misma. is. ar. ① قۇلاق. ② قۇلاقلىق
(رادىئو ۋە تېلېفون ئاڭلايدىغان). ③ تىڭـ
شىغۇچ (دوختۇرلارنىڭ كېسەل
تەكشۈرىدىغان).
mismar. is. ar. مىخ.
misvak. is. ar. مىسۋاك (مۇسۇلمانلار-
نىڭ چىش يۇيىدىغان ياغاچ چوتكىسى).
misyon. is. fr. ① ۋەزىپە، بىرىكە
يۈكلەنگەن ۋەزىپە. ② ھۆكۈمەت تەرىپـ
دىن بېرىلگەن ۋاقىتلىق ۋەزىپە.
misyoner. is. fr. ① دىن تارقاتقۇچى
پاپا، راھىب. ② بىر پىكىرگە ۋە بىر
غايىگە ئۆزىنى ئاتىغان ۋە بۇنى ئىشقا
ئاشۇرۇشقا كىرىشكەن ئادەم.
miş. is. far. قوي.
mişar. is. ar. ئۇندىن بىر.
mişkat. is. ar. قارا چىراغ، لامپا ۋە
شام قويۇش ئۈچۈن تامغا ئويۇلغان ئويۇق.
mişmiş, mişmiş. is. ئۆرۈك ۋە ياۋا
ئۆرۈك.
mişrat[1]. is. ar. دائىم كۆن نۇرى چۈ-
شىدىغان يەر، كۈنگەي.
mişrat[2]. is. ar. ① نەشتەر. ② ئۆتـ
كۈر پىچاق.
mişvare. is. ar. ① ھەرە كۆنەگىسى.
② ھەرە كۆنەگىسىدىن ھەسەل ئالىدىغان
سايمان.
mişvar. gâh. is. ar. ① ئات بازىرى.
② ئويۇن كۆرسىتىلىدىغان يەر.
mişvel. is. ar. كىچىك ئوغاق.
mişveli. s. ئوغاقسىمان.
mit. is. fr. ① ئەپسانىلەر. ② خىيالىي.
mitil. is. ① ياستۇق ياكى يوتقان

كىرلىكى. ② ئىككى تەرىپى ئاق، كىر-
لەكسىز يوتقان.

mitin. is. far. تاشچىلارنىڭ جوتۇسى.

miting. is. ing. زور يىغىن:
«Milli bayramı dolaysıyla Pekinde bir miting yapıldı — دۆلەت باي-
رىمى مۇناسىۋىتى بىلەن بېيجىڭدا زور
يىغىن ئۆتكۈزۈلدى.»

mitoloji. is. fr. ئەپسانىلەر ھەققىدە-
كى بىلىم.

mitoman. s. is. يالغان سۆزلەشنى
ئادەت قىلىۋالغان.

mitos. is. yun. ⇛ Mit.

mitra. is. lat. چوڭ جوتۇ.

miyah. is. ar. سۇلار.

miyar. is. ar. ① قىممەتلىك مەدەن-
لەردە ئىشلىتىلگەن، قىممىتى ۋە ساپلىقىنى
ئايرىيدىغان ئۆلچىگۈچ. ② ئۆلچەم.

miyav. is. مىياڭ (مۈشۈك ئاۋازى).

miyavlamak. مىياڭلىماق (مۈشۈك).

miyop, — pu. s. is. ① يىراقنى كۆ-
رەلمەيدىغان (كۆز). ② يېقىنىنىلا ئوچۇق
كۆرىدىغان (ئادەم).

miz. is. far. ① داستىخان. ② مېھمان.

miza. is. it. دوغا چىققان پۇل.

mizâb. is. ar. سۇ يولى.

mizaç, — çı. is. ar. ① مىجەز، خا-
راكتېر، خۇي. ② ئىنسان ۋۇجۇدىنىڭ
فىزىئولوگىيىلىك تۈزۈلۈشى.

mizaçlı. s. يا ئۇبداق، يا مۇنداق
مىجەزى بار.

mizaçsız. s. سالامەتلىكى ياخشى
بولمىغان، مىجەزى يوقلۇق، كەيپى يوق.

mizah. is. ar. ① ھەجۋى، تەنە،
كىنايە. ② چاقچاق، ھەزىل.

mizahçı. is. ① ساتىرچى، ھەجۋىچى،
كىنايىچى. ② چاقچاقچى، ھەزىلكەش.

mizahi. s. ساتىرىك ئەسەر، ھەجۋى
ئەسەر.

mizan. is. ar. ① تارازا. ② ئۆلچەم.
③ ئادالەت، باراۋەرلىك. ④ ئەقىل -
ئىدراك.

mizansen. is. fr. لىرىك ۋە دراماتىك
بىر ئەسەرنى سەھنىلەشتۈرۈش.

mizantrop. s. is. fr. نەزەردىن چۈش-
كەن، نەپرەتكە ئۇچرىغان:
«Ben mizantropum, toplantılarda bulunamam — مەن نەزەردىن چۈش-
كەن بىر ئادەم، شۇڭا يىغىلىشلاردا
بولالمايمەن.»

mizar. is. ar. ① پەردە. ② توسالغۇ،
توسۇق. ③ يوپۇق.

miz. ban. is. far. ئۆي ئىگىسى،
مېھمان كۈتكۈچى.

mizebbe. is. ar. چىۋىن قورۇغۇچ.

mizer. is. ar. پەشتىمال.

mizkâr. is. ar. دائىم ئەركەك تۇغى-
دىغان چىشى.

mizmar. is. ① نەيگە ئوخشاپ قالى-
دىغان ساز. ② نەپەس يولى.

mizvae. is. ar. ئەردىن ئەرگە چىقىپ
تۇرىدىغان خوتۇن.

mobilya, mobilye. is. it. ئۆي جا-
ھازىلىرى، ئۆي سايمانلىرى.

mobilyacı. is. ① ئۆي جاھازىلىرىنى
ياسايدىغان ۋە ساتىدىغان ئادەم. ② ئۆي
جاھازىلىرى دۇكىنى.

mobilyalı. s. ئۆي جاھازىلىرى بىلەن
جاھازىلانغان.

mobilyasiz. s. ئۆي جاھازىلىرى بىلەن

جاھازىلانمىغان.

moda. is. it. ① مودا، پاسون. ② زامانـ
غا لايىق:
«Elbise modası. — كىيىم پاسونى.
Moda bir şafka — زامانـغا
لايىق شەپكە.»

model. is. fr. ① مودېل (بىر نـەر-
سىنىڭ نۇسخىسى). ② شەكىل. ③ ئۆر-
نەك ژۇرنىلى. ④ تىپ، كاتېگورىيە. ⑤
ئوخشاشلىق. ⑥ كىيىم نۇسخىلىرى ژۇرنىـ
لى. ⑦ مەلۇم زامانغا خاس:
«1. Bu elbisenin modelini be-
ğenmedim — بۇ كىيىمنىڭ شەكلىـ
نى ياقتۇرمىدىم.
2. Bu şekli modelden aldım —
بۇ شەكىلنى ئۆرنەك ژۇرنىلىدىن ئالدىم.
3. Bu çocuk annesinin modeli-
dir — بۇ بالا ئانىسىنىڭ ئۆزىلا...
4. 1970 modeli bir teyp —
1970 - يىلى ئىشلەنگەن ئۈنئالغۇ.»

modelci. is. مودېـل ياسـىغۇچى ۋە
ھازىرلىغۇچى.

modelcilik, — ği. is. مودېلچىلىك.

modelhane. is. مودېل ياساش ئىشخا-
نىسى.

moderatör, — rü. s. fr. ئاستىلاتقۇچ.

modern. s. fr. زامانـىۋى:
«Modern silah — زامانىۋى قورال.»

modernleştirmek. زامانىۋىلاشتۇرماق:
«Çinde dört modernleştirme ger-
çekleştiriliyor — جۇڭگودا تـۆتنى
زامانىۋىلاشتۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلۇۋاتىدۇ.»

modistra. is. it. تىككۈچـى ئايال.

modülasyon. is. fr. ① ئاۋاز ئۆر-
غۈسى. ② مۇزىكىنىڭ بىر تـونـدىن باشقا
بىر تونغا ئۆزگىرىشى (نوتىغا).

Moğol. öz. is. موڭغۇل:
«Iç moğulistan özerk bölgesi —
ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى.»

mokasen. is. fr. ① پەس پاشنىلىق،
بوغقۇچسىز ئاياغ كىيىمى.

mola. is. it. ① ھاردۇق ئېلىش، دەم
ئېلـىش. ② تـىزرنـى سـۇغـا تاشـلاش
(بېلىقچىلارنىڭ):
«Köye gidinceye kadar iki yerde
mola verdik — يېزىغـا بـېرىشـتا
ئىككى يەردە ھاردۇق ئالدۇق.»

molas. is. s. كاربوناتلىق قۇم تېشى،
كاربونـاتـلـىق قـۇم تېـشىدىـن ھاسىل
بولغان.

molekül, — lü. is. fr. مولېكۇلا، زەررىچە.

moleskin. is. ing. ① ئەستەر قىلىـ
دىغان تىۋىتـلـىق رەخـت. ② پارقىرىـ
تىلغان مەخسۇس پاختىلىق رەخت.

molla. is. ar. ① موللا، چوڭ قازى،
چوڭ ئالـىم. ② مـەدرىس ئوقـۇغۇچـىسى،
تالىپ.
«Türk mollası — تۈرك ئالىمى.»

moloz. is. yun. ① تـوپـا، خـىـش
ئارىلاشقان تاش پارچىلـىرى. ② قۇرۇ-
لۇش ئورنىدىكى ئەخلەتلەر. ③ s. قىمـ
مەتسىز، ئىشقا يارىمايدىغان.

molozcu. is. قۇرۇلۇش ئورنـىدىـكـى
كېرەكسىز تاش - توپىلارنى توشۇغۇچى.

molozlaşmak. ① سەتلـەشـمـەك. ②
قېرىلاشماق:
«Ona bak epeyce molozlaşmiş —
ئۇنىڭغا قارىغىنا، خېلىلا قېرىپتۇ.»

molozluk, — ğu. is. كـېرەكـسـىز
تـاشـلار بىـلـەن تولـۇپ كەتكەن توپا

دۆۋسى.

mona. is. ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق مايمۇن.

monark. is. fr. مونارخيه باشلىقى.

monarşi. is. fr. مونارخيه (يەككە هاكىمىيەتچىلىك).

monarşist. is. fr. مونارخيه تەرەپدارى، مونارخىيىلىك دۆلەت تۈزۈمىنىڭ تەرەپدارى.

monarşizm. is. fr. مونارخىزم.

moncuk, – ğu. is. ① تىلتۇمار (كۆز، تىل، تەگمىسۇن دېگەن نىيەت بىلەن بويۇنغا ئېسىۋالىدىغان مونچاق). ② زىننەت ئۈچۈن بويۇنغا ئېسىلىدىغان تۈرلۈك قىممەتباھا تاشلار.

monden. s. fr. ① ئويۇن - تاماشا ئۈچۈن دايىما بىر يەرگە توپلىنىغانلار، ياسىنىدىغانلار. ② ئويۇن - تاماشىنى ياخشى كۆرىدىغان. ③ ھەۋەسكە، ئويۇن - تاماشىغا بېرىلگەن.

mongo. is. موڭغۇلىيىنىڭ پۇل بىرلىكى.

mongos. is. بىر ئەمچەكلىك مايمۇن.

monitön, – rü. is. fr. ① ئەقىل ئۆگەتكۈچى ياكى دەرس بەرگۈچى. ② تەنھەرىكەت ئۆگەتكۈچى.

monizm. is. fr. مونىزم (بىرچىلىك دۇنيانىڭ نېگىزىنى روھ دەپ بىلىدىغان پەلسەپىۋى تەلىمات).

monodram. is. يالغۇز ناخشىچى ئۈچۈن يېزىلغان ئوپېرا.

monogam. s. fr. ئۆمرىدە بىرلا قېتىم ئۆيلەنگەن ياكى تۇرمۇشقا چىققان.

monografi. is. fr. مونوگرافىيه (ئالاھىدە بىر مەسىلىنى ياكى بىرەر تېمىنى ھەر تەرەپتىن تەتقىق قىلىشقا بېغىشلانغان ئىلمىي ئەسەر).

monokl, – lü. is. fr. يالغۇز كۆزلۈك كۆزەينەك.

monolog. is. fr. مونولوگ (سەھنىدە، بولۇپمۇ دراما ئەسەرلىرىدە رول ئالغۇچىلاردىن بىرىنىڭ باشقىلارغا يەنى باشقا روللاردىكى ئارتىسلارغا ياكى يالغۇز ئۆزىگە ۋە ياكى تاماشىچىلارغا قارىتا سۆزلىگەن نۇتقى).

monopil. s. يالغۇز ئىشكىلىك.

monotip. is. lat. ھەرپ تىزىش ماشىنىسى.

monoton. s. fr. تەڭشەلگەن، ئوخشاش چىققان (ئاۋاز)، تەڭكەش قىلىنغان.

monoroy. is. يالغۇز رېلس ئۈستىدە ماڭىدىغان قاتناش ۋاستىسى.

monosikl. is. fr. سىرىكچىلارنىڭ يالغۇز چاقلىق ۋېلسىپىتى.

monoteizm. is. بىر خۇدالىق.

monsenyör, – rü. is. fr. بىر ھۆكۈمدار ئائىلىنىڭ شاھزادىلىرىگە، پاپالارغا ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك دىنىي ئادەملەرگە بېرىلگەن ئاتاق، ئۇنۋان.

monşer. fr. دوستۇم.

montaj. is. fr. ① ھەر تۈرلۈك ماشىنا ۋە ئۈسكۈنىلەرنى ياكى بىر كارخانىنىڭ ئايرىم - ئايرىم قىسىملىرىنى بەلگىلىك بىر پىلان ئاساسىدا جاي - جايىغا قويۇپ ئورنىتىش، يىغىپ تەييار ھالغا كەلتۈرۈش. ② سەھنە ئەسىرى ياكى باشقا ئەدەبىي ئەسەرلەردە ئېپىزوت ۋە پارچىلارنى ئاجرىتىۋېلىپ بىر - بىرىگە ئۇلاپ تەرتىپكە سېلىپ قىسقا بىر ئەسەر يارىتىش.

mor. s. سۆسۈن (رەڭ).

moral. is. fr. مەنىۋى كۈچ.

morarmak. ① سۆسۈن رەڭگە كىرمەك. ② تاتىرىپ كەتمەك. ③ كۆكىرىپ كەتمەك:

«Yüzü birden bire morardı — يۈزى بىردىنلا تاتىرىپ كەتتى؛

Soğuktan dodakları morardı — سوغۇقتىن كالپۇكلىرى كۆكىرىپ كەتتى.»

morartmak. سۆسۈن رەڭ بەرمەك.

moratoryum. is. lat. ئۇرۇش ياكى بوھران تۇپەيلىدىن خەلق ئۇستىدىكى قەرزلەرنىڭ ھۆكۈمەت تەرىپىدىن كېچىكتۈرۈلۈشى.

marfoloji. is. fr. مورفولوگىيە (① ئور- گانىزىملارنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە شەكلى توغرىسىدىكى ئىلىم. ② گىراماتىكىنىڭ سۆز تۈرلىرى، سۆزلەرنىڭ ئۆزگىرىشى توغرىسىدىكى بۆلۈمى).

morfolojik. s. مورفولوگىيىلىك.

morina. is. يېغى ئۈچۈن ئوۋلىنىدىغان بېلىق.

mors. is. fr. شىمالىي دېڭىزدا ياشايدىغان سۈت ئەمگۈچى ھايۋان، دېڭىز پىلى.

mort. s. is. fr. ① ئۆلگەن، ئۆلۈك. ② ئۆلۈم.

mort. s. ئۆلگەن.

mortlamak. ئۆلمەك:

«Çoktan mortladı — ئۇزۇندىن بېرى ئۆلگەن.»

mortlatmak. ① ئۆلتۈرتمەك. ② ئۇتتۇۋالماق.

morto. is. it. ئۆلمەك.

mortocu. is. ① تاۋۇت كۆتۈرگۈچى. ② ئۆلۈم - يېتىمدە ئايەت ئوقۇپ تۇرمۇش كەچۈرگۈچى. ③ ئىمام. ④ تاۋۇت ھارۋىسى.

moruk. is. erm. بوۋاي، ياشانغان قېرى.

moruklamak, moruklaşmak. قېرىماق، ياشانماق:

«Seni görmiyeli iyice moruklamışsın — سېنى كۆرمىگەندىن بېرى خېلىلا قېرىپسەن.»

moskof. is. ① ئىلگىرى دوستلارغا بېرىلگەن نام. ② موسكۋالىق. ③ رۇسلار. ④ ئىنسابسىز، مەرھەمەتسىز زالىم.

mosmor. s. ① پۈتۈنلەي سۆسۈن، ھەممە يېرى بىنەپشە رەڭ. ② ئىزا تارتماق.

mostra. is. it. ① ئۈلگە، نۇسخا، ئەۋرىشكە. ② ئوۋلىنىدىغان قۇشلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلىش ئۈچۈن دوراش.

motel. is. fr. ئاپتوبۇس ۋە ئاپتوموبىل بىلەن سەپەر قىلغۇچىلار ئۈچۈن تەييارلانغان كىچىك مېھمانخانا.

motiç. is. fr. ① سىيۇژىتنىڭ تەركىبىي ئېلېمېنتى، ئەسەرنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى. ② ئاھاڭ، كۈي.

motive etmek. ھەرىكەت قىلدۇرماق، ھەرىكەتكە كەلتۈرمەك.

motor, motör. is. fr. ماتور.

motor. bot, — tu. is. ing. ماتورلۇق قېيىق.

motorlu. s. ماتورلۇق.

motorsuz. s. ماتورسىز.

motosiklet, — ti. is. موتسىكلىت.

moto. tren. is. fr. ماتورلۇق پويىز.

motris. is. fr. ئىچىدىن ياندىغان،

دۇگاتېل بىلەن ماگىدىغان ۋە پويىزنى سۆرەيدىغان ماشىنا.

mozaik, – ği. is. fr. خىلمۇ خىل رەڭدىكى مەرمەر تاشلار بىلەن چىقىرىلغان رەسىم ياكى گۈل بېزىكى.

mozaikçi. is. مەرمەر قۇرۇلۇشلاردا مەرمەر تاشتىن گۈل ۋە رەسىم چىقارغۇچى.

mozak. is. توڭگۇز كۈچۈكى، تورۇشىن.

mozole. is. fr. ئابىدە، خاتىرە سارىيى، قەبرە، مازار.

mönü, menü. is. fr. ① تاماق تۈرلىرى جەدۋىلى، تاماق تۈرلىرىنىڭ ئىسمىلىكى. ② داستىخانغا كەلتۈرۈلىدىغان يېمەكلىكلەر.

mû, mûy. is. تۈك، موي.

muabber. s. ar. تەبىر بېرىلگەن، ئۆرۈلگەن (چۈش).

muabbir. s. is. ar. چۈش ئۆرىگۈچى، چۈشكە تەبىر بەرگۈچى.

muaccel. s. ar. ① ئالدىدىن. ② ئالدىراش. ③ تۈرك مۇزىكىسىدىن بىر مۇقام.

muaccib. s. ar. ① ھەيران قىلىدىغان. ② چۆچۈتىدىغان، ئاجايىپ.

muacciz. s. ar. زېرىكتۈرگۈچى، ئىچ پۇشۇرىدىغان.

muad¹. s. ar. ھازىرلاقلىق، تەييارلىق، ھازىرلانغان، تەييارلانغان.

muad². s. ar. ① دۆلەتلەشكەن. ② قالاقلاشقان، كەينىگە قايتقان.

muadadat, – tı. is. ياردەم قىلىش.

muadat. is. ar. دۈشمەنلىك، ئۆچمەنلىك.

muaddel. s. ar. ئۆزگەرتىلگەن، ئۆزگىرىش كىرگۈزۈلگەن.

muaddil. s. ai. ① ئۆزگەرتكەن، ئۆزگىرىش كىرگۈزۈلگەن، ئىسلاھ قىلغان. ② تەڭلەشتۈرگەن، ئوخشاش قىلغان.

muaddit, – di. is. ar. سانىغۇچ، سانىغۇچى.

muadele. is. ar. ① تەڭلىك، باراۋەرلىك، ئوخشاشلىق. ② چۈشىنىكسىز ۋە بۆلۈنمەس نەرسە.

muadil. s. ar. تەڭ، باراۋەر.

muaf. s. ar. ① كەچۈرۈم قىلىنغان، ئەپۇ قىلىنغان. ② پەرقلەندۈرۈلگەن. ③ ئەركىن، ئازاد، ھۆر.

muafat. is. ar. ① كەچۈرۈش، ئەپۇ قىلىش. ② ئاسراش، قوغداش، ھمايە قىلىش.

muafiyet, – ti. is. ar. ئالاھىدىلىك.

muahat. is. ar. ① قېرىنداشلىق، تۇغقانلىق. ② قېرىنداشچە مۇھەببەت. ③ يېقىن دوستلۇق.

muahede. is. توختامنامە، شەرتنامە، كېلىشىم.

muaheze. is. ar. ① ئەيىبلەش. ② تەنقىد.

muahezekar. ئەيىبلەنگەن. ② تەنقىدلەنگەن.

muaheze. name. is. تەنقىدىي ئەسەر (ماقالە).

muahhar. is. ar. ① كەينىگە سۈرۈلگەن، كېچىكتۈرۈلگەن. ② ساغرا، سان (ھايۋانلارنىڭ).

muahid. is. osm. كېلىشكەن ھەر ئىككى تەرەپ، كېلىشىم ئىمزالاشقان تەرەپلەر.

muahidin. s. ar. كېلىشىم قىلغان تەرەپلەر.

muakab. s. ar. جازالاندۇرۇلغان.

muakabe. s. ar. ① جازالاش. ② جازا.

muakib. s. ar. جازا بېرىلگەن، چارە كۆرۈلگەن.

mukaid. s. ar. ① كېلىشىم هاسىل قىلىنغان. ② سۆزلەشكەن ۋە كېلىشىم هاسىل قىلغانلاردىن بىرى.

muakakd. s. is. ar. ① تۈگسۈلۈك، تۈگۈ ۋكلۈك. ② مۇرەككەپ ۋە يېپىق (سۆز). ③ چۈشىنىكسىز سۆز.

muakkip. s. ar. قوغلىغان، ئىزىغا چۈشكەن

mualeca. is. ar. ① دورا، ② دورا بېرىش.

mualla. s. ar. ① يۇقىرى، ئۇلۇغ. ② بىر خىل هۆسنىخەت شەكلى. ③ ئۈستۈن، ④ ئايال ئىسمى.

muallâk, – kı, s. ① مۇئەللەق، ئېسىقلىق. ② هاۋادا، بوشلۇقتا تۇرغان. ③ باغلىق. ④ بوشلۇق:

«Bu mesele muallâk kaldı — بۇ مەسىلە ئېسىقلىق قالدى.

Bu iş size muallâktır — بۇ ئىش سىزگە باغلىق.»

muallel. s. ar. ئىللەتلىك، ناچار.

muallem. s. ar. تەربىيىلەنگەن.

muallil. s. is. ar. قىيىنچىلىق تۇغدۇرۇپ بەرگ ن، باهانە تاپقان.

muallim. is. ar. مۇئەللىم، ئوقۇتقۇچى (ئەر).

muallime. is. ar. مۇئەللىمە، ئايال ئوقۇتقۇچى.

muallim· hane. is. ar. دارىلمۇئەللىمىن، ئوقۇتقۇچى يېتىشتۈرۈش مەكتىپى.

muallimlik, – ği. is. مۇئەللىملىك، ئوقۇتقۇچىلىق.

muamele. is. ar. ① مۇئامىلە. ② پۇل، ئۇسۇل، قائىدە. ③ ئېلىم - بېرىم (سودا). ④ جىنسىي مۇناسىۋەت، جىنسىي ئالاقە:

«1. Buna karşı muamelesini beğenmedim — يۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسىنى ياقتۇرمىدىم.

2. Bu adam muamele bilmiyor — بۇ ئادەم ئىشنىڭ يولىنى بىلمەيدۇ.

3. Borsada bugün muamele olmadı — بازاردا بۈگۈن ئېلىش - بېرىش بولمىدى.»

muameleci. is. s. ① ماتاش ئېلىپ ئىشلەيدىغان. ② يۇقىرى ئۆسۈم بىلەن قەرز بەرگۈچى، جازانىخور.

muamma. is. ar. ① تېپىشماق. ② سىرلىق ئىش.

muammer. s. ar. ① ئۇزۇن يىللار ياشىغان، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەن. ② ئايال ۋە ئەر ئىسمى.

muammerin. ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلەر.

muanat. is. ar. ① بىر نەرسىنىڭ جاپاسىنى تارتماقلىق. ② كۆز - قۇلاق بولماق.

muanber. s. ar. خۇش پۇراقلىق.

muanede. is. ① جاهىللىق قىلماق. ② جاهىللاشماق.

muanık. s. ar. قۇچاقلاشقان.

muanid. s. ar. جاهىل.

muanidane. is. جاهىلارچە.

muannif. s. ar. قاتتىق ئەيىبلەنگەن.

muannit. s. ar. جاهىل.

muannitlik, – ği. is. جاهىللىق.

muanven. s. ar. ① ئاتاق، ئۇنۋان بېرىلگەن ياكى ئۇنۋان ئالغان. ② تەنتەنىلىك.

muaraza. is. ① غەۋغا. ② قارشى

چەقىش، زىت پىكىردە بولۇش.

muarekât. is. ar. سوقۇش، ئۇرۇش، غوۋغا، ماجىرا.

muareke. is. ar. سوقۇش، غوۋغا.

muariz. s. ar. قارشى چىققان، قارشى سۆزلىگەن.

muarra. s. ar. ① يالىڭاچ، يالىڭاچلانغان. ② مەھرۇم بولغان، پاكىزلانغان.

muarreb. s. ar. ئەرەبلەشتۈرۈلگەن، ئەرەبلەشكەن.

muarref. s. ar. ① تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن، تەپسىلىي تونۇلغان. ② بىلىنگەن، تونۇلغان. ③ تونۇشلۇق.

muarrık. s. ar. تەرلەتكۈچى (دورا).

muasare, muasaret. is. ar. زاماندا شلىق، ئوخشاش زاماندا ياشىغانلىق.

muasat. is. ar. ئىسيان قىلىش، توپىلاڭ قىلىش.

muasere. is. ar. ① قىيىنچىلىق، جاپالىق. ② كەمبەغەللىك، يوقسۇللۇق، پەقىرلىق.

muasır. is. s. زاماندا ش.

muasırlaşmak. زامانغا ئۇيغۇنلاشماق.

muasi. is. ar. ئىسيان كۆتۈرگەن، توپىلاڭ قىلغان.

muassel. s. ar. ھەسەل ئارىلاشقان.

muaşaka. is. ar. مۇھەببەتلىشىش، بىر - بىرىگە ئاشىق بولۇش.

muaşiran. is. بىرلىكتە ياشىغان ئادەملەر.

muaşşir. s. ar. ① ئونلۇق، ئونغا بۆلۈنگەن، ئوندىن بولغان. ② ئون مىسرالىق شېئىر.

muaşşir. is. ar. ئۆشرە يىغقۇچى.

muatep, muateb. s. ar. ئازارلانغان، ئازار چەككەن.

muatıb. s. ar. ئازارلىغان، ئازار بەرگەن.

muattal. s. ar. ① ئىشلىمەس، يارىماس. ② بوش، ئىشسىز، بىكار.

muattar. s. ar. ① خۇش بۇي پۇراقلىق، گۈزەل پۇراقلىق. ② بىرخىل لالە. ③ ئايالچە ئىسىم.

muavedet. is. ar. قايتىش.

muavenet. is. ar. ياردەم، ياردەمچىلىك.

muavin. s. ar. مۇئاۋىن، ياردەمچى، ئورۇنباسار.

muavinlik, – ği. is. مۇئاۋىنلىق، ياردەمچىلىك، ئورۇنباسارلىق.

muavveç. s. ar. ① ئەگرى - بۈگرى. ② ئىگىلىك، ئىگىلگەن.

muavvik. s. ar. بىر ئىش، مەسىلە ۋە باشقىنى كەينىگە سۈرىدىغان، ئېسىپ قويماق.

muayede. is. ar. ① بايراملىشىش، بىر - بىرىنى تەبرىكلەش. ② ئوسمان پادىشاھلىقى سارىيىدا روزى ھېيت ۋە قۇربان ھېيت كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلىدىغان مۇراسىم.

muayene. is. ar. ① كۆزدىن كەچۈرۈش، تەكشۈرۈش. ② دىئاگنوز (دوختۇرلۇق).

muayneci. is. چېگرىدىن ئۆتكەن نەرسىلەرنى ئېچىپ تەكشۈرگۈچى خادىم.

muayyenat. is. ئەسكەر ۋە دۆلەت خادىملىرىغا دۆلەت تەرىپىدىن بەلگىلىك مۇددەتتە بېرىلىدىغان ئاشلىق ۋە باشقىلار.

muayene. hane. is. ar – far. كېسەل كۆرۈش ئۆيى.

muayyen. s. ar. ① مۇئەييەن، بەل-

گىلىك. ② قارارلاشتۇرۇلغان.

muazadet. is. ياردەم قىلىش.

muazere. is. ئۆزرە سورىماق.

muazzam. s. ar. ① چوڭ، زور، يوغان. ② ئەھمىيەتلىك. ③ قۇدرەتلىك، كۈچلۈك:
«Muazzam at — «كۈچلۈك ئات.

muazzep, — bi. s. ar. ئازاب چەككەن، قىينالغان، جاپا تارتقان.

muazzez. s. ar. ① ھۆرمەت بىلەن قوبۇل قىلىنغان. ② ئەزىز. ③ ئايال ئىسمى.

muazzir. s. ar. يالغان.

mubah. s. ar. مۇباھ (ئىسلام دىنىدا).

mubayaa. is. ar. سېتىۋالماق.

mubayaacı. is. سېتىۋالغۇچى.

mubiden. is. مەجۇسى راھىبلىرىنىڭ باشلىقى.

mubit, — di. is. far. مەجۇسلارنىڭ راھىبى.

mubtal. s. ar. ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

muceb. s. ar. is. ① كېرەكلىك، لازىملىق. ② بىر سۆز ۋە بۇيرۇقنىڭ نەتىجىسى. ③ مەسئۇل بىراۋنىڭ ئىمزاسى.

mucer. s. ar. ئىجارىگە بېرىلگەن (نەرسە).

muci. s. ar. ① قىسقا، يىغىنچاق (ماقالە). ② يېزىش ئۇسلۇبى.

muci. s. ar. ئاغرىتقان، جاننى قىينايدىغان.

mucibe. s. ar. ① لازىم بولغان. ② is. سەۋەب.

mucir. s. is. ar. ئىجارىگە بەرگەن، ئىجارىگە ئالغان.

mucit, — di. is. ar. ئىجاد قىلغان، ئىجاد قىلغۇچى.

muciz. s. ar. قىسقا سۆز بىلەن كۆپ نەرسە ئاڭلاتقان.

mucize. is. ar. ① مۆجىزە. ② ھادىسە. ③ ھەيران قالدۇرىدىغان.

mucuk. is. كىچىك چىۋىن.

mucur. is. ① كۆمۈر ئۇۋىقى. ② بىر نەرسىنىڭ يارىماس قىسمى.

muçik. is. ساپاننىڭ پاتقىقىنى تازىلايدىغان تۆمۈر كالتەك.

muda. s. ar. ئامانەت قويۇلغان (نەرسە).

mudarib. s. ar. ئۇرۇشقاق، بىر - بىرىنى ئۇرىدىغان.

mudhik. s. ar. كۈلدۈرگۈچى.

mudhikat. is. كۈلكىلىك نەرسىلەر، كومېدىيە.

mudhike. is. ar. كومېدىيە.

mudi. is. ar. ئامانەت قويغان (پۇل).

mudil[1]. s. ar. مۈشكۈل، قىيىن.

mudil[2]. is. ar. يولدىن چىقارغان، ئازدۇرغان.

mudilat. is. ar. قىيىن ئىشلار.

mufahham. s. ar. ئۇلۇغلۇق، ئېتىبارلىق، ئىززەتلىك.

mufarakat. is. ar. ئەر - خوتۇننىڭ «تالاق» يولى بىلەن ئايرىلىشى.

mufarık. s. ar. ئايرىلغان، ئاجراشقان (ئەر - خوتۇن).

mufassal. s. ar. مۇپەسسەل، ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا چۈشەندۈرۈلگەن.

mûfi. s. ar. ① ئىشقا ئاشۇرغان. ② ساداقەتلىك بىلەن ئىشلىگەن. ③ تۈگەتكەن، تامامىلغان، پۈتتۈرگەن.

muftır. s. ar. ئىپتار قىلغان، ئېغىز ئاچقان (ئادەم).

mug. is. far. ① ئوتقا چوقۇنىدىغان، زەردۇشت دىنىدىكى (ئادەم). ② مەيخانىچى.

mugabene. s. ar. بىر - بىرىنى ئالداش.

mugaddi. s. ar. باققۇچى.

mugalebe. is. ar. غەلىبە قىلىش ئۈچۈن تىرىشىش.

mugalla. s. is. ar. ① قاينىتىلغان (نەرسە). ② يۈتى دەرىخى، ماي چېچەكى ۋە باشقىلاردىن قاينىتىلغان شەربەت (دورا).

mugalli. s. ar. ياخشى قاينىتىلغان.

mugammed. s. ① يېپىلغان، يېپىقلىق. ② غىلاپ ئىچىدىكى.

mugan. is. far. ① ئوتقا چوقۇنىدىغانلار. ② تەرىقەت باشلىقى.

muganni. s. is. ناخشىچى.

muganniye. is. ناخشىچى ئايال ياكى قىز.

mugayebe. is. ar. غايىب بولماق، يوقىماق.

mugayeret, – ti. خىلاپلىق، ئۇيغۇنسىزلىق، پەرقلىق.

mugayir. s. ar. خىلاپ، ماس كەلمىگەن.

mugaylan. is. يانتاق، تۆگە تىكىنى.

mugayyer. s. ar. غەيرىيلەشتۈرۈلگەن، ئۆزگەرتىلگەن.

mugayyebat, – tı. is. كۆرۈنمەيدىغان ۋە غايىب نەرسىلەر.

mugayyebe. s. يوشۇرۇن، كۆرۈنمىگەن.

mugayyib. s. يوشۇرۇلغان، غايىب بولغان.

mugazzi. s. ar. باققان، باققۇچى.

mugbeçe. is. far. ① زەردۇشت دىنىي ئىبادەتخانىسىدىكى خىزمەتچى بالىلار. ② مەيخانا شاگىرتى.

mugis. s. ar. ياردەم قىلغان، ياردەم قىلغۇچى.

mugmed. s. ar. غىلاپقا سېلىنغان، يېپىقلىق.

mugtariyet. is. ar. ① چەت ئەل تەرىپىدىن ئىدارە قىلىنىشى. ② مۇستەملىكە، بېقىندىلىق.

mugtasıb. s. ar. بېسىپ ئالغان، مەجبۇرىي قولغا كىرگۈزۈۋالغان، تارتىپ ئېلىنغان.

mugterib. s. ar. ① ياتقان، چۆككەن. ② غۇربەت چەككەن. ③ كۈننىڭ پېتىشى.

mugtenem. s. غەنىيمەت (ئولجا) ئېلىنغان.

muğfel. s. ar. ئالدىنىلغان.

muğfil. s. ar. ئالدامچى، گوللامچى.

muğkede. is. ① زەردۇشت دىنىدىكىلەرنىڭ ئىبادەتخانىسى. ② مەيخانا.

muğlak, – kı. s. ar. ① چۈشىنىش تەس بولغان، چۈشىنىكسىز. ② يات كەلگەن، بىشەپ تۇيۇلغان. ③ يېپىق:
«Bu olgular bana muğlak geliyor — بۇ ئىشلار ماڭا يات تۇيۇلىۋاتىدۇ.»

muğlakat. is. چۈشىنىكسىز، چۈشىنىش قىيىن بولغان.

muğlakiyet. is. چۈشىنەلمەسلىك.

muğlim. is. ar. بەچچىۋاز.

muğrak. s. ar. غەرق بولۇپ كەتكەن، پېتىپ كەتكەن، چۆكۈپ كەتكەن.

muğterik. s. سۇدا تۇنجۇقۇپ قالغان.

muğterif. s. ar. ئوچۇم بىلەن سۇ ئېلىش.

muğtesil. is. دىنىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە يۇيۇنۇش.

muğzib. is. ئاچچىقلاندۇرۇش، غەزەپكە كەلتۈرۈش.

muh. is. ar. ① يىلىك. ② مېڭە. ③ جەۋھەر.

muhabbet, – ti. is. ① مۇھەببەت. ② ياراناق، دوستلۇق.

«Muhabbet beslemek — مۇھەببەت
بىلدۇرمەك.
Muhabbet etmek — «مۇڭداشماق.
muhabbetleşmek. دوستلارچە مۇناسىۋەت-
تە بولماق، مۇھەببەتلەشمەك,
muhabbetname. is. ar. مۇھەببەت
خېتى، مۇھەببەتنامە.
muhabere. is. خەۋەرلىشىش، خەت
يېزىشىش.
muhabereci. is. خەت توشۇغۇچى
ئەسكەر.
muhabir. is. ar. مۇخبىر.
muhabirlik, — ği. is. مۇخبىرلىق.
mahacat. is. ① تېپىشماق مۇسابىقە-
سى. ② بىر — بىرىنى ھەجۋىي قىلماق.
muhacce. is. ar. بىر — بىرى بىلەن تا-
لاش — تارتىش قىلماق، بىر نەرسىنى ئىسپ-
پاتلاش ئۈچۈن تىرىشماق.
muhaccel. s. ① ھۇجرىغا (يېڭى توي بول-
غانلارنىڭ ئۆيى) كىرگەن. ② is. يوتىسىدا
ئاق ھالىتى بار ئات.
muhacceme. is. ھەر تەرەپتىن بىردەك
قىلىنغان ھۇجۇم.
muhaceret, — ti. is. بىر يەردىن باشقا
يەرگە كۆچۈپ بېرىپ يەرلەشمەك.
muhacim. s. ar. ھۇجۇم قىلغۇچى.
muhacir. is. ar. مۇھاجىر، كۆچمەن.
muhacirin. is. كۆچمەنلەر، مۇھەممەد پەي-
غەمبەر بىلەن مەككىدىن مەدىنىگە كۆچكەنلەر.
muhacirlik, — ği. is. كۆچمەنلىك.
muhaddep, — bi. is. ar. دۇمباق، تومپى-
يىپ چىققان.
muhaddir. s. is. ھوشسىزلاندۇرۇش
دورىسى.
muhaddis. s. ar. ھەدىس ـ زەپنى كەلتۈرىدىغان.

muhadenet, — ti. is. ar. دوستلۇق.
muhadi. s. ar. ھىيلە قىلغۇچى، ئالدامچى.
muhadiane. z. ھىيلىگەرلىك بىلەن،
ئالدامچىلىق بىلەن.
muhafaza. is. ar. مۇھاپىزەت، ئاسراش،
ساقلاش.
muhafazakâr. s. is. ar. مۇتەئەسسىپ،
كونىلىقنى ساقلىغۇچى.
muhafete. is. ar. ئاستا ئوقۇش ياكى
سۆزلەش.
muhafız. s. ar. قوغدىغۇچى:
«Muhafız birlikleri — مۇھاپىزەتچىلەر
قىسمى.»
muhakat. is. ar. چۆچەك ئېيتىشماق،
بىر — بىرىگە ھېكايە سۆزلەپ بەرمەك.
muhakeme. is. ar. ① مۇھاكىمە. ② ھۆ-
كۈم قىلىش، كېسىش.
muhakkak, — kı. s. ar. مۇھەققەق، چوقۇم:
«O, yarın muhakkak gelecek — ئۇ،
ئەتىلىككە چوقۇم كېلىدۇ.»
muhakkar. s. ar. خورلانغان، ھاقارەتكە
ئۇچرىغان.
muhakkik. s. ar. تەكشۈرۈپ ھەق-
قەتنى ئوتتۇرىغا چىقارغۇچى.
muhakkem. s. ar. مۇستەھكەملەنگەن.
muhakkir. s. ar. ھاقارەتلىگۈچى، خورل-
غۇچى، پەس كۆرگۈچى.
muhal, — li. s. ar. ① ئىمكانسىز. ② چۈ-
شىنىكسىز.
muhalaa. is. ar. ئايالنىڭ بىر مىقدار پۇل
بېرىپ ئېرىدىن ئاجرىشىشى.
muhalefet, — ti. is. ar. قارشىلىق، خىلاپ-
لىق، زىتلىق:
«Muhalefet parti — «قارشى پارتىيە.
muhaleset, — ti. is. ar. دوستلۇق،

يىقىنلىق.

muhalif. s. is. ar. ①قارىمۇ قارشى، زىت:
«Bu fikirler birbirine muhaliftir — بۇ پىكىرلەر بىر - بىرىگە قارىمۇ قارشىدۇر.
Mahalif parti — زىت پارتىيە.»

muhallak. s. ar. ① باش ۋە ساقال - بۇرۇتنى چۈشۈرتكەن. ② مىنادا ھاجىلارنىڭ باش - كۆزىنى چۈشۈرىدىغان يەر.

muhalledat, muhalledin, muhalledun. is. ar. ئەبەدىي (مەڭگۈ) نەرسىلەر.

muhallef. s. ar. ① ئارقىدا قالغان، ② ئۆلگۈچىدىن مىراس قالغان (مال).

muhallefat. is. ar. ئۆلگۈچىدىن مىراس قالغان نەرسىلەر.

muhallefe. is. ar. ئېرى ئۆلۈپ تۇل قالغان ئايال.

muhallil. s. ar. ① ئېرىتكەن. ② ھەل قىلغان. ③ ھارامنى ھالال قىلغان. ④ ئىشقىقا ۋە باشقا كېسەللەرگە شىپا دورا.

muhallim. s. ar. ئاچچىقى كەلگەن بىرىنىڭ ئاچچىقىنى ياندۇرماق.

muhallis. s. ar. قۇتۇلدۇرغۇچى.

muhamat. is. ar. ① ئادۋوكاتلىق. ② ھۇجۇمدىن قوغدىماق.

muhami. is. ar. ① ئادۋوكات، ئاقلىغۇچى. ② قوغدىغۇچى، مۇداپىئە قىلغۇچى.

muhammedi. s. is. osm. مۇسۇلمان.

muhammen. s. ar. تەخمىن قىلىنغان.

muhammer[1]. s. ar. ئېشەككە ئوخشىتىلغان.

muhammer[2]. s. ar. بولدۇرۇلغان، ئېچىتىلغان.

muhammes[1]. s. ئوتتا قىزارتىلغان، ئوتتا قورۇتۇلغان.

muhammes[2]. is. ar. مۇخەممەس (بەشلىك شېئىر).

muhammin. s. ar. ① تەخمىن قىلغان. ② تەخمىنەن باھا كەسكۈچى.

muhammis. is. كۆمىقۇناق قاتارلىق نەرسىلەرنى قورۇپ ساتقۇچى.

muhanat. s. is. ar. ① رەزىل، پەسكەش. ② قورقاق، قورقۇنچاق.

muhanna[1]. s. ar. ئەگرى، ئېگىك، پۈكۈكلۈك.

muhanna[2]. s. ar. خېنىلەنگەن، خېنە بىلەن بويالغان.

muhannes. s. is. رەزىل، پەسكەش، نامەرد.

muhanneslik, —ği. is. ar. قورقاقلىق.

muhannit. s. ar. جەسەتلەرنى مۇمىيالىغۇچى.

muharat. is. ar. بىترى بىلەن چاقچاقلاشماق، چاقچاق بىلەن ئۆزىنى خۇش قىلماق.

muharebe. is. ar. ① سوقۇش، ئۇرۇش، جەڭ. ② قاتتىق تالىشىش، قاتتىق مۇنازىرە قىلىشىش:
«Ikinci dünya muharebesi — ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى.»

muharese, muhareset. is. ar. قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق.

muhareşe. is. كۈشكۈرتمەك.

muharip, —bi. s. ar. جەڭچى، كۈرەشچى.

muharrem. is. ar. ① قەمەرىيە كالېندارىدا بىرىنچى ئاي. ② مەنئى - قىلىنغان، ھارام قىلىنغان. ③ ئەلنىڭ ئوغلى ھۈسەيىن كەربالادا شېھىت بولغان ئاي.

muharremat. is. ① دىن مەنئى قىلغان نەرسىلەر. ② مۇسۇلمانلار ئۈچۈن ھارام قىلىنغان نەرسىلەر (يېمەك، ئىچمەك).

muharrer. s. ar. يېزىلغان، يېزىقلىق.

muharrib. s. ar. يوقاتقان، ۋەيران قىلـ ـغان، ۋەيران قىلغان.

muharrif. s. ar. ① بۇزغان، ئۆزگەرتكەن (ماقالىنى). ② هىيلە قىلغان، هىيلىگەر.

muharrik[1]. s. ar. ① هەرىكەتلەندۈرگەن. ② قوزغىغان، كۈشكۈرتكەن.

muharrik[2]. s. ar. ① كۆيدۈرگەن، كۆيـ ـدۈرگۈچى، ياققان، ياققۇچى. ② ئۇسساتـ ـقان. ③ بەك ئىچىندۈرغان.

muharrikiyet. is. هەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ.

muharrir. is. ar. ① مۇھەررىر، يازغۇچى. ② ماقالە يازغۇچى، كاتىپ، كۆچۈرگۈچى.

muharrirlik, – ği. is. مۇھەررىرلىك، يازغۇچىلىق.

muhasama. is. ar. دۈشمەنلىك.

muhasara. is. ar. مۇھاسىرە، قورشاۋ، ئەتـ ـراپنى ئورىۋالماق، ئۇزۇن مۇددەت قورـ ـشىۋالماق.

muhasebe. is. ar. ① هېسابات. ② هېساـ ـبات بۆلۈمى، بوغالتىرىيە.

muhasebeci. is. s. بوغالتىر.

muhasede. is. هەسەت قىلماق، قىزـ ـغانماق.

muhasır. s. ar. مۇھاسىر، قورشاۋ.

muhasip, – bi. is. ar. هېسابچى، بوغالتىر.

muhasiplik, – ği. is. بوغالتىرلىق.

muhassal. s. ar. ① مەھسۇلات. ② سۆزنىڭ قىسقىسى، هاسىلكالام.

muhassan. s. كۈچلەندۈرۈلگەن.

muhassas. s. ar. ئايرىلغان، بېرىلگەن، مەخسۇسلاشتۇرۇلغان.

muhassasat. is. ar. ① مائاش قاتارلىق بېرىلگەن نەرسىلەر. ② دۆلەت بوتچىتىدە هۆكۈمەت ئورگانلىرى ئۈچۈن ئايرىلغان پۇل.

muhassen. s. ar. ① گۈزەل. ② نازۇك.

muhassenat. is. ① پايدىلىق، ياخشى، خەيرلىك ئىشلار. ② مەنپەئەتلىك.

muhasser. s. ar. هەسرەتتە قالغان.

muhassıl. s. ar. ئىشلەپ چىقىرىلغان، بارـ ـلىققا كەلتۈرۈلگەن.

muhassirin. is. زەرەر ۋە زىيانغا سەۋەب بولغان نەرسە ياكى ئادەم.

muhaşşi[1]. s. ar. هاشىيە ئىشلىگۈچى (كىتابقا).

muhaşşi[2]. s. ar. قورقۇتقۇچى.

muhat[1]. is. ar. ماڭقا، ماڭقىغا ئوخشاش سۇيۇقلۇق.

muhat[2]. s. ar. ① ئەتراپى قورشالغان، چىتلانغان. ② بىر نەرسىنىڭ ئىچىدە بولغان.

muhatap, – bi. is. ar. ① خىتاب، سۆز قاـ ـرىتىلغۇچى (ئادەم). ② ئىككىنچى شەخس.

muhatara. is. ar. ① قورقۇنچلۇق هال، خەتەر. ② زەرەر، زىيان.

muhataral. s. خەتەرلىك.

muhatarat. is. قورقۇش، خەتەر (كۆپلۈك).

muhat. s. ماڭقىغا ئوخشىغان.

muhavere. is. ar. بىر – بىرى بىلەن سۆزلىشىش.

muhavvel. s. ar. هاۋالە قىلىنغان، ئەۋەتىلگەن.

muhavvile. is. ar. ترانسپورماتور (ئېلېكتر كۈچىنى كۈچەيتىدىغان ياكى پەسەيتىدىغان سايمان.)

muhayyel. s. ar. خىيالىدا بولغان، خىيال قىلىنغان.

muhayyem. s. is. ① تىكىلگەن (چېدىر). ② چېدىر. ③ چېدىرغا ئورۇنلاشقان (ئادەم).

muhayyemğâh. is. ① چېدىرلاردىن بارـ

لىقىقا كەلگەن ئوردىگاھ. ② چېدىرلار تىكىلگەن مەيدان.

muhayyer. s. ar. ① ياقمىسا قايتۇرۇپ بېرىش شەرتى بىلەن ئېلىنغان نەرسە. ② ئىختىيارىنى تاللىۋالىدىغان. ③ شېكەر رەڭلىك قەغەز.

muhayyib. s. مەھرۇم قىلماق.

muhayyil. s. ar. خىيال قىلغان، ئويلىغان.

muhayyile,muhayyele. is. ar. ئىدراكىي كۈچ.

muhayyir[1]. s. is. ar. ھەيران قالدۇرىدىغان، چۆچۈتكەن.

muhayyir[2]. s. ar. ① تاللاپ ئېلىنغان. ② ئىختىيارىنى بېرىلگەن.

muhazara. is. ar. ① مۇنازىرە، پىكىر تالاش - تارتىشى. ② بىر - بىرىگە ھېكايە ۋە لەتىپە ئاڭلىتىش. ③ ئەدەبىيات، تارىخ ۋە پەن ھەققىدە خاتىرىدە قالغان بىلىملەر.

muhazarat. is. يۈزمۇ يۈز كېلىمەك، تاقمۇتاق كەلمەك.

muhazele. is. ar. پەسلىك، رەزىللىك.

muhazere. is. بىر - بىرىنى قورقۇتماق.

muhazi. s. ar. ① بىر - بىرىنىڭ قارشىسىدا بولغان، بىر - بىرىنىڭ زىتىدا بولغان. ② پاراللېل.

muhazzab. s. ar. بويالغان، سىرلانغان، رەڭ بېرىلگەن.

muhazzar. s. ar. ① يېشىل رەڭ بىلەن بويالغان. ② تەبرىكلەنگەن، قۇتلانغان.

muhazzir. is. قورقۇپ داڭ قېتىپ قالماق.

muhbir. s. is. ① خەۋەر يەتكۈزگۈچى. ② گېزىتكە خەۋەر يەتكۈزۈپ بەرگۈچى، مۇخبىر. ③ يۇقۇملۇق كېسەلدىن خەۋەر بەرگۈچى بەلگە.

muhbirlik, -ği. is. ar. مۇخبىرلىق.

muhcil. s. ar. خىجىل قىلىدىغان، ئىزا تارتتۇرىدىغان.

muhdes. s. ar. ① كېيىن پەيدا بولغان، ئىلگىرى بولمىغان. ② يېڭى. ③ يېڭىلىق.

muhdesat. s. يېڭى نەرسىلەر.

muhdis. s. ar. كېيىن ۋە يېڭىدىن مەيدانغا كەلگەن.

muhibban. is. دوستلار، ئاشىقلار.

muhif. s. ar. قورقۇنچلۇق، قورقۇنچ.

muhik. s. ar. توغرۇلۇق.

muhil[1]. s. ar. ھاۋالە قىلغۇچى.

muhil[2], -li. s. بۇزغۇچى.

muhip, -bbi s. ar. ① ياخشى كۆرگەن، مۇھەببەت كۆرسەتكەن. ② تەرەپدارلىق قىلغۇچى. ③ ئەر ئىسمى (مۇھىب).

muhis. ar. ھېس قىلدۇرغۇچى.

muhiş. s. ar. قورقۇتقۇچى، ئۈركۈتكۈچى.

muhit, -ti. s. ① ئەتراپ، ئۆپچۆرە. ② قورشالغان، چىتلانغان. ③ is. ئوكيان. ④ مۇھىت.

muhkem. s. ar. ① مەھكەم، چىڭ. ② ساق، بۇزۇلمىغان، بېجىرىم. ③ ئۆزگەرتىلىشى مۇمكىن بولمايدىغان.

muhkim. s. ar. كۈچلەندۈرۈلگەن.

muhlis. s. ar. ① خالىس، پاك. ② دوستلۇقتا سەممىي. ③ ئەر ئىسمى (مۇخلىس).

muhlisane. z. سەممىيەتلىك بىلەن، چىن كۆڭۈلدىن.

muhnik, -ki. s. ar. بوغقۇچى.

muhrec. s. ar. ① چىقىرىلغان. ② ماتېماتىكىدا نەتىجە.

muhrez. s. ar. ھەممە كىشى قوللىغان.

لايدىغان.

muhrik, – ki. s. ar. ① كۆيدۈرگۈچى، ياققۇچى. ② كۆيۈك، يېنىق.

muhrip, – bi. is. ar. خاراب قىلغۇچى، ۋەيران قىلغۇچى.

muhriz. s. ar. ئېگىلىگەن، قولغا كەلتۈرگەن.

muhsin. s. ar. ① ياخشىلىق قىلغۇچى. ② ئەر ئىسمى (مۇھسىن).

muhtacin. is. ① موھتاجلار، ئېھتىياجلىقلار. ② يوقسۇللار، كەمبەغەللەر.

muhtaç. s. ar. موھتاج.

muhtal¹. s. ar. هاكاۋۇر، تەكەببۇر.

muhtal². s. ar. ① هىيلىگەر، ئالدامچى. ② ئىشەنگىلى بولمايدىغان.

muhtar. s. ar. ① مۇختار، ئاپتونوم. ② يېزا ۋە مەھەللە باشلىقى:
«Çinde beş muhtar bolgesi var — جۇڭگودا بەش ئاپتونوم رايون بار.»

muhtariyet, – ti. is .ar. مۇختارىيەت، ئاپتونومىيە.

muhtarlık, – ğı. is. ar. ① يېزا ۋە مەھەللە باشلىقلىقى، يېزا ۋە مەھەللە ھۆكۈمىتى. ② يېزا ۋە مەھەللە باشلىقى رەھبەرلىكىدىكى يېزا ۋە مەھەللە.

muhtas. s. ar. بىر نەرسىگە خاس، بىرىگە خاس.

muhtasar. s. ar. ①قىسقا، يىغىنچاقلانغان، خۇلاسىلەنگەن. ②ئاز چىقىم بىلەن ئىشلەنگەن.

muhtasaran. z. قىسقىچە.

muhtasıd. s. ar. ئورمىچى، ھوسۇل توپلىغۇچى.

muhtasım. s.ar. دۈشمەنلىك قىلغۇچى.

muhtatıb¹. s. ar. ①سۆز سۆزلىگۈچى، ۋەز ئېيتقۇچى، نۇتۇق سۆزلىگۈچى، خۇتبە ئوقۇغۇچى. ②قىز سورىتقۇچى.

muhtatıb². s. ar. ①ئوتۇن كەسكۈچى، ئوتۇنچى. ② بىر يېزىنىڭ ئوتۇن ئېھتىياجىنى قامدايدىغان ئورمانلىق.

muhtatif. s. ar. ①كۆزنى قاماشتۇرىدىغان. ②ئېلىپ قاچقۇچى.

muhtazı. s. ar. كىچىك پېشىل.

muhtazıane. z. ar. كىچىك پېشىل يىلىق بىلەن.

muhtazir, muhtazar. s. ar. جان تالاشقان.

muhtebis. s. ar. ① بىر يەرگە سولىنىپ قالغان. ②سولانغان، ئېتىلگەن. ③ باشقىسىنىڭ نەرسىسىنى ئېلىۋالغان. ④ جازا مۇددىتىنى ئۆزارتىش بۇيرۇقى.

muhtebes. s. ar. قاماققا ئېلىنغان، سولانغان، تۈرمىگە تاشلانغان.

muhtebir. s. ar. ①تەجرىبە قىلىنغان، سىنالغان. ②بىلگۈچى، خەۋەردار بولغۇچى.

muhtecib. s. ar. يېپىلغان، ئورالغان، ئوراقلىق، يېپىقلىق.

muhted. s. ar. ①كەسكىن، كەسكىنلەشكەن. ②غەزەپلەنگەن، ئاچچىقلانغان.

muhtedi. s. ar. ھىيلىگەر.

muhtefi. s. ar. يوشۇرۇنغان.

muhtekir. s. is. ar. بېسىمدارلىق قىلىپ مېلىنى قىممەت ساتقۇچى.

muhtel. s.ar. ①بۇزۇق. ②مۇرەككەپ، قالايمىقان.

muhtel. s. ar. ئېرىدىن ئاجراشقان خوتۇن.

muhtelic. s. ar. ئىختىيارسىز تىترەش، تىترەك.

muhtelif. s. ar. ①تۈرلۈك، ھەرخىل،

ھەر قايىسى. ② خىلاپ، زىت، قارىمۇ قارشى:

«Çinin muhtelif bölgeleri — جۇڭگونىڭ ھەرقايىسى رايونلىرى.»

muhtelik. s. ar. يالغان سۆزلىگۈچى، بوھتان چاپلىغۇچى.

muhtemel. s. ar. ئېھتىمال، مۇمكىن:

«Bugün yağmuryağması muhtemel— بۈگۈن يامغۇر يېغىش ئېھتىمالى بار.»

muhtemi. s. ar. پەرھىز قىلغۇچى، مەنئى قىلىنغان نەرسىلەرنى يېمىگۈچى.

muhtera. s. ar. ئىجاد قىلىنغان، تېپىلغان.

muhterik. is. ar. كۆيۈپ كەتكەن، كۆيۈك (نان).

muhteraat. is. ar. ①يېڭىدىن تېپىلغان نەرسىلەر. ②يالغان سۆزلەر، ئويدۇرما سۆزلەر.

muhterem. s.is.ar. ①ھۆرمەتكە لايىق. ②ئەر ۋە ئايال ئىسمى.

muhteri. s. ar. - ①ئىجاد قىلغۇچى، ئىجادكار. ②يالغان سۆزلەپ بوھتان چاپلىغۇچى.

muhterib. s. ar. ئۇرۇشقۇچى، سوقۇشقۇچى.

muhterif. is. ar. ھۈنەرۋەن، كەسىپ ئەھلى، كەسىپ.

muhteris. s. ar. ①ئارتۇقچە ھەۋەس. ②ئېھتىيات قىلغان.

muhteriz. s. ar. ئېھتىياتچان.

muhteşem. s. ar. ①تەنتەنىلىك. ② ئەر ئىسمى (مۇھتەشەم):

«Muhteşem şölen — تەنتەنىلىك زىياپەت.»

muhteşid. s. توپلانغان، توپلاقلىق.

muhtetin. s. ar. سۈننەت (خەتنە) قىلىنغان.

muhteva. is. ar. مەزمۇن:

«Bu raporun muhtevası iyidir — بۇ دوكلاتنىڭ مەزمۇنى ياخشى.»

muhtevi. s. ar. ئۆز ئىچىگە ئالغان.

muhtezen. s. ar. ①ئامبارغا قويۇلغان. ②يوشۇرۇلغان.

muhtezir. s. ar. ئېھتىيات قىلىنغان.

muhtir. s. ar. خاتىرىلەتكۈچى، ئەسكە كەلتۈرگەن.

muhtira. s. ar. ①ئەسلىمە. ② خاتىرە دەپتەر.

muhti. s. ar. ①يېڭىلىشكەن، خاتالاشقان، ئازغان، گۇناھكار. ②خاتالاشتۇرىدىغان، ئازدۇرىدىغان.

muhyi. s. ar. ھايات بەرگەن، جانلاندۇرغان.

muid. s. ar. ھازىرلانغان، تەييارلانغان.

muin. s. ar. ① ياردەمچى. ②شاگىرت. ③ئەرەنچە ئات (مۇئىن).

muinli. s. ar. ئەسكەرلىككە كىرگەندە ئائىلىسىگە قارايدىغىنى بولمىغان.

muinsiz. s.ar. ئەسكەرلىككە كىرگەندە ئائىلىسىگە قارايدىغىنى بولمىغان:

muir. s. ar. ئۆتنە بەرگۈچى.

muit,-di. is. ar. ياردەمچى ئوقۇتقۇچى.

mûje. is. far. قايغۇ، غەم، ئەندىشە.

muk[1]. is. ar. كۆز يېشىنىڭ مەنبەسى.

muk[2]. is. far. تىكەن.

mukaariyet. is. چوڭقۇرلۇق.

mukabele. is. ar. ①روبرو كەلمەك. ②بەدەل بەرمەك. ③قارشى چىقماق، مۇش قاي-تۇرماق.

mukabeleci. s. is. ①جامەلەردە قۇرـ ئان ئوقۇغۇچى. ②ئەسكەرلەرنىڭ يوقلىمىسىنى قىلغۇچى.

mukabbeb. s. ar. قۇببە شەكلىدە، قۇببە ئورنىتىلغان، قۇببىلىك.

mukabbel. s. ar. سۆيۈلگەن (باشقا بىراۋ تەرەپتىن).

mukabbız. s. ar. سىقىقۇچى، سىقىدىغان، تارايتقۇچى.

mukabbil. s. ar. ①بىر تەكلىپنى قوبۇل قىلغۇچى. ② سۆيۈپ قويغان.

mukabil. s. ar. ①مۇقابىل. ② روبرو. ③بەدەل.

«Mukabil taaruza geçmek — قارشى ھۇجۇمغا ئۆتمەك.»

mukaddem. s.ar. ①ئاۋۋال، بۇرۇن. ② تەقدىم قىلىنغان، سۇنۇلغان. ③ئەھمىيەتلىك، قىممەتلىك.

mukaddema. z. بۇنىڭدىن بۇرۇن، قەدىمدىن.

mukaddemaet. is. ar. ئاۋۋالقىلار، بۇرۇنقىلار، ئالدىدا ئۆتكەنلەر، كونىلار.

mukaddeme. is. ar. ① بىر ئىشنىڭ باشلانغۇچى. ②كىرىش سۆز. ③ ئاساس. ④ئالدىدا يۈرگۈچى قوشۇن.

mukadder. s.ar. ①پېشانىگە پۈتۈلگەن، تەقدىر ئىلاھىي. ②قىممىتى بىلىنگەن. ③ is. ئايال ئىسمى.

mukadderat,-tı. is. ar. تەقدىر:

«Her millet mukadderatın bizzat tayin etmelidir— ھەر مىللەت ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلىشى كېرەك.»

mukaddes. s.ar. ①مۇقەددەس، قۇتلۇق. ② ئايال ئىسمى:

«Mukaddes toprağımıza kimse sal dıramaz— مۇقەددەس يۇرتىمىزغا ھېچكىم تاجاۋۇز قىلالمايدۇ.»

mukaddim. s. ar. تەقدىم قىلغۇچى، سۇنغۇچى.

mukaddir. s. ar. ①تەقدىر قىلغان، تەگرى. ②ياقتۇرغان، كۆڭلىگە ياققان.

mukaffa. s. ar. قاپىيىلىك.

mukaffel. s.ar. ①قۇلۇپلاقلىق، قۇلۇپلانغان. ②ھەم يېپىقلىق.

mukalled. s. ar. ①بوينىغا مېدالىيون ئېسىلغان. ②تەقلىد قىلىنغان، ئۆرنەك قىلىنغان.

mukallib. s. ar. ئۆزگەرتكەن، باشقا بىر شەكىلگە كىرگۈزگەن.

mukallit. s.ar. ①تەقلىدچى، دورامچى. ② is. بىرىگە ئوخشاش بولۇش ئۈچۈن تىرىشقۇچى.

mukallitlik,-ği. is. تەقلىدچىلىك، دورامچىلىق.

mukamere. s. ar. قىمار ئوينىماق.

mukamir. s. ar. قىمارۋاز.

mukanfez. s. ar. تىپرىسى يۇمشاق تىكەن بىلەن قاپلانغان.

mukannen. s. ar. يۈزىگە چۈمپەردە تارتىۋالغان، چۈمپەردىلىك.

mukannin. s. ar. قانۇن تۈزگۈچى.

mukantar. s. ar. ئەگمىلىك، كەمەرلىك. ②ئەگمە شەكىلدە، ئەگمىلىك كۆۋرۈك.

mukantara. is. قۇياش سائىتى.

mukarabet. is.ar. ①ئېرىشمەك. ② جىنسىي ئالاقىدە بولماق. ③ جانانىنىڭ ئەككى قېشىنىڭ بىرلىشىشى. ④ ئىككى گۈزەلنىڭ روبرو كېلىپ قېلىشى.

mukarib. s. is. بىر ـ بىرىگە يېقىن ئادەملەرنىڭ ھەربىرى.

mukarin. s.ar. ①يېقىنلاشقان، پۈتۈشـ

كەن. ②ئۇيغۇن:
«Gerçeğe mukarin.— ھەقىقەتكە ئۇيغۇن.»

mukarnas,mukarnes. s.ar. ①پەـ لەمپەيلىك. ② قۇببە شەكىللىك. ③ رەڭگا رەڭ. ④ بىرخىل بۆك.

mukareb. s.ar. ① يېقىن، يېقىنلاشقان. ② ئوردىغا ياكى پادىشاھقا يېـقىـن. ③ ئاللاغا ئەڭ يېقىـن مالائىـكە.

mukarreban, mukarrebin, mukarre-bun. is. ar. ①يېقىن ئادەملەر. ②پاـ دىشاھنىڭ شەخسىي ئىشىنى قىلغۇچىـلار.

mukarrer. s. ar. ①قارارلاشتۇرۇلغان. ②كەسكىن. ③بېكىتىلگەن.

mukarrerat. is. قارارلاشتۇرۇلغان نەرسىلەر، قوبۇل قىلىنغان قارار.

mukarri. s. ar. ئەيىبلىـگۈچى.

mukarrib. s. ar. يېقىنـلاشتۇرغۇچى، يېقىنلىششقا سەۋەب بولغۇچى.

mukarrih. s. ar. (يارىنى) ئېغىـز ئاچـدۇرغۇچـى (دورا).

mukarrir. s. is. ①قارارلاشتۇرغۇچى. ②بىر مەسىلىنى ئايرىم ئايرىم چۈشەندۈر-مەك. ③ مەدرىستە مۇدەررىس ياردەمچىسى.

mukarriz. s. ar. تەقرىز ۋە تەقـرىز يازغۇچىـسى.

mukasat. s. ar. زەخمەت، جاپا.

mukaseme. s. ar. ①بۆلۈشۈش، تەقسىم قىلىشىش. ② ئىسلام دۆلەتلىرىدە يەر بې-جىغا بېرىلگەن نام.

mukassat. s. ar. مۇددەت بىلەن بۆلۈپ تۆلىنىدىغان قەرز.

mukassem. s. ar. بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.

mukassi. s. ar. ①تار. يېپىق، تىنىـ جىق. ②ئىچ پۇشۇرىدىغان.

mukassir,mukassır. s.is.ar. ①كۇـ ناھلىق، ئەيىبلىك. ②بىر ئىشنى قىلالىـ سىمۇ قىلىشتىن باش تارتماق. ③ بىرئىشنى قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن تاشلاپ قويماق.

mukaşşer. s. ar. پوستى سويۇلغان.

mukatele. is. ar. ①بىر-بىرىنى ئۆلـ تۈرمەك. ②بىر - بىرى بىلەن ئۇرۇشماق. ③ئۇرۇش، سوقۇش، جەڭ.

mukatil. s. ar. ①ئۇرۇشقۇچى. ② ئۆلتۈرگۈچى.

mukatta. s. ar. پارچىلانـغان.

mukattaat. is. ①پارچىلانغان، كېسىلـ گەن. ②ھەربىرى بىـر مەنە بېرىـدىغان ھەرپلەر. ③تولۇقسىز، كەم - كۇستا جۈمـ لىلەر. ④قىسقارتما. ⑤ قىتئە شەكلىدىكى شېئىرىي پارچىلار.

mukavele. is. ar. توختام، كېلىشىم، پۈتۈم.

~ **yapmak.** توختام تۈزمەك.

mukavele.name. is. ar. توختامنامە، شەرتنامە، ئەھدىنامە.

mukavemet,-ti. is.ar. ①قارشىلىق:
«Milli eziyete mukavamet göste-rilmeli— مىللىي زۇلۇمغا قارشىلىق كۆر-سىتىلىشى لازىم.»

mukavemetçi. is. ①دۈشمەنگە قارشى كۈرەش قىلغۇچى. ② ئۇزۇنغا يۈگۈرگۈچى، شاتىرى.

mukavemetli. s. بەرداشلىق بەرگۈچى، كۈچلۈك.

mukavemetsiz. s. چىدىماس، بەر-داشلىق بېرەلمىگۈچى، كۈچ سىـز.

mukavemetsizlik,-ği. is. كۈچسىز-لىك، بەرداشلىق بېرەلمەسلىك.

mukavim. s.ar. ①كۈچلۈك، چىداملىق، جەسۇر. ② قارشىلىق كۆرسەتكۈچى. ③ بەرداشلىق بەرگەن.

mukavva. is. ar. مۇقاۋا، كاردون قەغەز.

mukavves. s. ar. ئەگمەچ، ياىغا ئوخشاش، ئەگمىلىك.

mukavvi. s. ar. ①قۇۋۋەت بەرگۈچى. ②قۇۋۋەت دورىسى.

mukayasa. s. ar. ئالماشتۇرۇش، تېگىششىش.

mukayese. is. ar. سېلىشتۇرۇش:
«Şimdiki hayatimiz kurtuluştan öncekisiyle mukayese edilemez—
هازىرقى تۇرمۇشىمىزنى ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى تۇرمۇشىمىز بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ.»

mukayyet. s.ar. ①مۇناسىۋەتلىك، ئالاقىدار. ②بىر شەرتكە مۇناسىۋەتلىك. ③ئەھمىيەت بەرگەن. ④قەيت قىلىنغان. ⑤زەنجىرگە باغلانغان. ⑥مۇھاپىزەت قىلغۇچى، قوغدىغۇچى.

mukayyi. s. ar. قۇستۇرىدىغان، قۇستۇرغۇچى.

mukayyiat. is. قۇستۇرىدىغان دورىلار.

mukayyit,–ti. is. ar. ①خاتىرىلىگۈچى، خاتىرە يازغۇچى (ئادەم). ②(تىلىمىز ئىشلىرىدا) خاتىرىلەۋېلىش ماشىنىسى.

mukbil. s. is. ①بەختىيار، هالى ياخشى. ②ئەر ئىسمى (مۇقبول).

mukdim. s. ar ئۆز ئىشىنى جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەيدىغان، بېرىلىپ ئىشلەيدىغان.

mukıd. s. ar. ئوت قالىغۇچى.

muksit. s. ar. ئادىل ۋە ئىنساپلىق.

mukır. s.ar. ئىقرار قىلغۇچى، ئېتىراپ قىلغۇچى.

mukız. s. ar. ①ئويغاق، بىدار. ② غەپلەتتىن قۇتقۇزغۇچى.

mukim. s. ar. مۇقىم، ئولتۇراقلىق، تۇرۇشلۇق.

mukle. s.ar. ①كۆز قارىچۇقى. ② كۆزنىڭ قارا ۋە ئاق قىسمى.

mukmir. s. ar. ئايدىڭ، ئاي نۇرى.

mukni. s. ar. قايىل قىلىدىغان، ئىشەندۈرىدىغان.

mukri. s. ar. ①قۇرئان ئوقۇشنى ئۆگەتمەك. ② قۇرئان ئوقۇغۇچى.

mukriz. s. ar. ①قەرزگە پۇل بەرگۈچى. ② قەرز.

muktasir. s. ar. سۆزنى قىسقا سۆزلىمەك، سۆزنى ئۇزارتماسلىق.

muktataf. s.ar. ①توپلانغان، توپلاقلىق، يىغىلغان. ②ئانتولوگىيە.

muktebes. s. ar. پايدىلىنىش ئۈچۈن ئېلىنغان.

muktebis. s. ar. بىر كىشىنىڭ بىلىمى ياكى ئەسىرىدىن پايدىلانماق.

mukteda. s. ar. ئۈلگە قىلىنىدىغان.

muktedi. s. ar. ①ئۇيغۇنلاشقان. ② بويۇن ئېگىدىغان.

muktedir. s. ar. ①ئىقتىدارلىق، قولىدىن ئىش كېلىدىغان. ② قۇدرەتلىك، كۈچلۈك.

muktefa. s. ar. ئۈلگە قىلىنىدىغان.

mukterib. s. ar. يېقىنلاشقان، بىر نەرسىنىڭ يېنىغا كەلگەن.

muktiriz. s. ar. قەرز (پۇل) ئېلىش.

muktesit. s.ar. ئىقتىسادچىل، ئورۇن-

سىز يەرگە پۇل خەجلىمەسلىك.

mukteza. s. ar. ①كېرەك بولىدىغان، لازىملىق (نەرسە).

mukteziyat. is. ar. ①كېرەكلىك نەرسىلەر. ②نەتىجىلەر.

mulem. s. ar. بەلگە قويۇلغان.

muleta. s. arp. كالا بىلەن سوقۇش قۇچىلارنىڭ كالىنى ھودۇقتۇرۇش ۋە ھاردۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان قىزىل رەخت.

mulin. s. ar. جارچى، ئېلانچى، بىلدۈرگۈچى.

mum. is. far. ①شام. ②توكنىڭ يورۇقلۇق بېرىش ئۆلچىمى. ③s. رازى: «O,bu işe çoktan mum— ئۇ بۇ ئىشقا كۆپتىن بېرى رازى.»

mumcu. is. شام ياساپ ساتقۇچى.

mum.hane. is. شام ياسايدىغان ئىشخانا.

mûmiyan. s. ar. بېلى ئىنچىكە، زىبا بويلۇق.

mumlamak. ① مۇم سۈرمەك. ② پېچەتلىمەك. ③ چۈۋۈلۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن رەختىنىڭ كانارلىرىغا مۇم سۈرمەك.

mumlaşmak. مۇمدەك بولۇپ كەتمەك.

mumlu. s. مۇم بىلەن ياسالغان، تەركىبىدە مۇم بولغان.

mumluk. s. شامدان.

mumsu. s. مۇمسىمان، مۇمغا ئوخشىغان.

mumya. is. far. ① مۇمىيا (سېسىماسلىق ئۈچۈن دورىلىنىپ كۆمۈلگەن جەسەت). ② بەك ئاجىز ۋە سارغىيىپ كەتكەن (ئادەم). ③ پۈتۈن كېسەللەرنى ساقايتىدىغان دورا.

mumyalamak. جەسەتنىڭ چىرىمەسلىكى ئۈچۈن دورىلار بىلەن قاتۇرماق..

mumyalaşmak. مۇمىيا ھالىغا كەلمەك.

mumza. s. ar. ئىمزالانغان، ئىمزا قويۇلغان.

munafık. s. ar. بۇزغۇنچى، بۆلگۈنچى.

munafıklık, – ği. is. ar. بۆلگۈنچىلىك، بۇزغۇنچىلىق.

munazzaf. s. .ar پاكىزلانغان، تازىلانغان.

munazzım. s. ar. تەرتىپكە سالغۇچى، رەتكە سالغۇچى.

munfasıl. s. ar. ① ئايرىلغان. ② ۋەزىپىسىدىن ئايرىلغان.

munfasım s. ئېزىلگەن، زۇلۇمغا ئۇچرىغان.

munfatır. s. ar. يېرىق، يېرىلغان.

mûnis. s. ar. ① كۆنگەن، يات بولمىغان، ئادەتلەنگەن. ② يېقىملىق، سۆيۈملۈك. ③ ئۆيگە ئۆگىتىلگەن (ھايۋان). ④ ئەر ئىسمى.

munkabız. s. ar. ① بۇزۇق، بۇزۇلغان. ② قەۋزىيەت بولغان، ئىچى قېتىپ قالغان، ئىچى كەلمەسلىك.

munkalib. s. ar. ئۆزگەرگەن، ئۆزگىرىش ياسىغان.

munkarız. s. → **Münkarız.**

munkatı. s. ar. ① توختالغان. ② تۈگىگەن. ③ مۇناسىۋەتنى ئۈزگەن. ④ داۋاملاشمىغان.

munsabig. s. ar. بويالغان.

munsarif. s. ar. كەينىگە كەتكەن، چېكىنگەن، كەينىگە ئۆرۈلگەن.

munsap. s. ar. ① دەرياغا ياكى دېڭىزغا قويۇلۇشى (سۇنىڭ). ② ئېرىشمەك،

ئۇلاشماق.

munsif. s. ar. ئىنساپلىق.

muntabrı. s. is. ① بېسىلغان، نەشىر قىلىنغان. ② پېچەتلىك، پېچەتلەنگەن (قەغەز). ③ گۈزەل، چىرايلىق، يېقىملىق. ④ ئۇنتۇلماس، خاتىرىسى كۈچلۈك.

muntabıh. s. ar. پىشقان، پىششىق.

muntabık. s. ar. ئۇيغۇنلاشقان، بىر-بىرىگە ماسلاشقان.

muntalik. s. ar. ① ئاجراشقان (ئەردىن). ② تەرك قىلغان، تاشلىۋەتكەن. ③ تاشلىۋېتىلگەن. ④ غەم-قايغۇسىز.

muntasıf. s. ar. ئۆچكەن، ئۆچۈرۈلگەن.

muntasıh. s. ar. گەپ ئاڭلايدىغان، قۇلىقى يۇمشاق، نەسىھەتنى ئالىدىغان.

muntasıhane. is. گەپ ئاڭلىغان هالدا، نەسىھەتنى قوبۇل قىلغان هالدا.

muntazam s. ar. مۇنتىزىم، تەرتىپلىك.

muntazar. s. ar. ئىنتىزار، تۆت كۆز بىلەن كۈتمەك.

muntazır. s. ar. ساقلىغۇچى، ئىنتىزار بولغۇچى.

munzacır. s. ئىچى سىقىلغان، يۈرىكى سىقىلغان.

munzalim. s. ar. زۇلۇمغا باش ئەگكۈچى.

munzam. s. ar. ئۇلاۋە قىلىنغان، قېتىلغان.

munzıc. s. ar. ① پىشىپ يېلىكتەك بولۇپ كەتكەن (تاماق). ② پىشىپ يېتىلگەن. ③ ئوڭاي هەزىم بولىدىغان، سىڭىشلىك. ④ يىرىڭ ئالدۇرىدىغان.

mur. is. far. ① چۈمۈلە. ② كەمبەغەللىك ۋە ئاجىزلىقنىڭ سىمۋولى. ③ دات.

murabaha. is. ar. جازانىخورلۇق.

murabahacı. is. ar. جازانىخور.

murabayat. is. قاينىتىلغان مېۋە سۈيى.

murabba[1]. s. is. ar. تۆتلىك:
«O, murabba yazmayı seviyor — ئۇ تۆتلىك شېئىر يېزىشنى خالايدۇ.»

murabba[2]. s. ar. ① مۇراببا. ② تەربىيە كۆرگەن، تەربىيىلەنگەن:
«Üzüm murabbâsi — ئۈزۈم مۇراببىسى.»

murabbanişin. s. ① باداشقان (چاززا) قۇرغۇچى.

murabıt. is. ar. ① ئىبادەت بىلەن بەند بولغۇچى. ② دەرۋىش.

murafakat, – tı. is. ar. ① يولداشلىق (ئاغىنىدارلىق) قىلغۇچى. ② بىرگە بولغۇچى، هەمرا.

murafık. is. ar. ① يولداشلىق، ئاغىنىدارلىق. ② هەمراھ.

murakabe. is. ar. ① تىزگىنلەش. ② نازارەت.

murakasa. is. ar. ئۇسسۇل، تانسا.

murakıp, – bı. is. ar. ① تىزگىنلىگۈچى. ② نازارەت قىلغۇچى.

murakıplık, – ğı. is. تىزگىنلەش.

murakka. s. ar. ① ياماقلىق، ياماق سېلىنغان. ② خەتتاتلار ئىجادىيىتىنىڭ توپلىمى. ③ ياماقلىق، كونا پاختىلىق چاپان. ④ ژۇرنال. ⑤ دەرۋىشلەرنىڭ جەندىسى.

muran. is. چۈمۈلىلەر.

murana. is. lât. يىلانبېلىققا ئوخشايدىغان، گۆشى لەززەتلىك بىر خىل بېلىق.

murane. z. ① چۈمۈلىدەك. ② كۆچ- قۇۋۋەتسىز.

murassa, — i. s. ar. ① قىممەت باھا تاشلار بىلەن (جاۋاھىرلار) بېزەلگەن. ② بىر خىل يېزىش ئۇسۇلى.

murassas. s. ar. قوغۇشۇن ياكى قەلەي بىلەن قاپلانغان ياكى كەپشەرلەنگەن.

murat. is. ar. ① ئارزۇ. ② مەقسەت، غايە. ③ ئەر ئىسمى.

murçe. is. far. ① ئۇششاق چۈمۈلە. ② دات. ③ رەزىل، پەسكەش، قەدىرسىز ئادەم.

murdar, mundar. s. far. ① پاسكىنا، يىرگىنچىلىك. ② جىنسىي مۇناسىۋەتتىن كېيىن يۇيۇنمىغان، جۇنۇپ. ③ دىنىي قائىدىگە ئاساسەن بوغۇزلانمىغان (ھايۋان).

murdarlık, mundarlık, — ğı. is. پاسكىنىلىق.

murdia, murzia. is. ar. ① ئەمچەكتە بالىسى بار ئايال. ② سۈت ئانىسى.

muris. s. ar. ① مىراس قالدۇرغۇچى. ② ئىگە قىلغۇچى، بەرگۈچى. ③ ۋەسىيەتنامە ئىگىسى.

murtabit, — ti. is. ar. ① باغلاقلىق. ② مۇناسىۋەتلىك.

murtat. s. ar. → **Mürtet.**

musa. s. ar. ① ۋەسىيەت قىلىنغان. ② ۋەسىيەتنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا مەسئۇل بولغۇچى. ③ تەۋسىيە قىلىنغان، يۇقىرى.

musaadi. s. ar. بۈيۈك، ئۇلۇغ، بەك يۇقىرى.

musabbag. s. ar. بويالغان، بويالغان.

musabin. is. ① مۇسىبەت، بالا- قازا ۋە پالاكەتكە ئۇچرىغانلار. ② كېسەللىكە گىرىپتار بولغانلار.

musaddak, — kı. s. ar. ① قىلىنغان، ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەن. ② تەستىق.

musaddi. s. ar. ① باش ئاغرىتقۇچى (ئادەم). ② كىشىنىڭ كەيپىنى بۇزىدىغان (ئادەم).

musaf. s. ar. → **Mushaf.**

musafaa, musafaat. is. ar. ① بىراۋنىڭ باشقا بىرسىنى قۇچاقلىشى. ② قۇچاقلىشىش. ③ بىرسىنى ئۇرۇش. ④ كۆزنىڭ ئۈتكۈرلۈكى.

musafaha. is. ar. ئىككى ئادەمنىڭ بىر- بىرى بىلەن قول ئېلىشىپ سالاملىشىشى.

musafat. is. ar. سەمىمىي دوستلۇق، سەمىمىيلىك.

musaffa. s. ar. پاكىزلەنگەن، ساپ، پاك.

musafef. s. ar. رەت- رەت تىزىلغان، رەتلەنگەن.

musaffi. s. ar. تازىلىغۇچى، پاكىزلىغۇچى.

musaffir. s. ar. ① سېرىق رەڭ بىلەن بويالغان، سارغايتىلغان. ② ئىسقىرتماق.

musaggar. s. ar. كىچىكلىتىلگەن، ئۇششاقلانغان.

musahare. is. ar. ئۆيلىنىش بىلەن ھاسىل بولغان تۇغقانلىق.

musahaba, musahabet. is. ar. سۆھبەت، سۆزلىشىش.

musahhaf. s. ar. ئىملاسى خاتا.

musahhah. s. ar. خاتاسىز، خاتالىرى تۈزىتىلگەن.

musahhihlik, — ği. is. كوررېكتورـ

لۇق ئىشى.

musahip, — bi. is. ar. ① مۇساھىپ (ئىلگىرى بۇيۇكلەرنىڭ يېنىدا تۇرىدىغان ۋە سۆزمەن ئادەملەرگە بېرىلگەن نام). ② سۆھبەتلىشىدىغان، ئاشنىلىق قىلغۇچى.

musakka. is. s. ar. كۆكتات قىيمىسى.

musal. s. ar. ① يەتكۈزۈپ قويۇلغان. ② باغلانغان.

musaleh. is. ar. ۋەسىيەت قىلىنغان.

musalih. s. ar. ① تىنچلىق ۋە خاتىرجەملىك ئىچىدە. ② ئەپلىشىپ قالغان.

musalla. is. ar. ① ناماز ئوقۇشقا بولىدىغان ئوچۇقچىلىق. ② جامەلەردە جىنازا نامىزى ئوقۇلىدىغان يەر.

musalleb. s. ar. ① قاتۇرۇلغان. ② قۇرۇتۇلغان.

musalli. s. ar. بەش ۋاق نامازنى قازا قىلماي ئوقۇيدىغان.

musammem. s. ar. ① قەتئىي قارارلاشتۇرۇلغان. ② ھازىرلانغان، تەييارلانغان.

musammet. s. is. ar. تولۇق، ئىچى بوش بولمىغان، بوش يېرى قالمىغان (نەرسە).

musandıra. is. yun. ① ئويۇق، لىمتاقلىق. ② تام ئىشكابى. ③ ئاشخانىدىكى قاچا - قومۇچ ئىشكاپى.

musanna, — ı. s. ar. ① ئويدۇرما. ② خىيالىي. ③ نەپىس ئىشلەنگەن. ④ زىننەتلەنگەن، پەردازلانغان.

musannef. s. ar. يېزىپ چىقىلغان، تەسنىپ قىلىنغان (كىتاب، ئەسەر).

musannefat. is. ar. يېزىلغان، تەسنىپ قىلىنغان (ئەسەرلەر).

musannif. s. is. ar. ① تەسنىپ قىلغۇچى، يازغۇچى. ② تۈرلەرگە ئايرىغۇچى. ③ كارتا (كاپىيەن) ئىشكاپى.

musap. s. ar. ① مۇسىبەتكە ئۇچرىغان، بېشىغا بالا - قازا، پالاكەت كەلگەن. ② كېسەلگە دۇچار بولغان.

musaraa. is. ar. ① چېلىشچىلىق، چېلىشچىلىق، پالۋانلىق. ② كۈرەش، جاپا.

musaraha. s. ar. ① ئوچۇق سۆزلىمەك. ② ئوچۇقلۇق، ئاشكارىلىق.

musari. is. s. ar. چېلىشچى، پالۋان.

musarra. is. s. ar. ئىككى مىسراسى قاپىيەلىك شېئىر.

musavele. is. ar. ① ئۇرۇشۇش ئۈچۈن ئېتىلماق. ② مۇشتلاشماق، ئۇرۇشماق.

musavver. s. ar. ① رەسىملىك، رەسىم قويۇلغان. ② زېھنىدە چۈشەنگەن.

musavvir. is. s. ar. ① رەسسام. ② ئىدراكى كۈچ. ③ نەرسىلەرگە شەكىل بەرگۈچى.

musavviran, musavvirin. is. رەسساملار.

musavvire. is. s. خىيال.

musavvit. s. ar. ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلغان، ۋارقىرىغان، ئاۋاز چىقىرىش - ئاۋازلىق.

musayaha. is. ar. ۋارقىرىشىش.

musaykal. s. ar. جۇلالىق، پارقىراق، پارقىراقلىق.

musevi. s. is. ar. مۇساۋىيلەر، مۇسا پەيغەمبەرنىڭ دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغانلار.

musevilik, — ği. is. ① مۇساۋىي دىنى. ② مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشكەن كىتاب — تەۋرات.

mushaf. is. ar. ① قۇرئان. ② كىتاب.

③ ئىنسان ياكى ئىنساننىڭ يۈزى.

musır, musir. s. ar. سۆز ياكى پىكىردە قاتتىق تۇرغان.

musibet, – ti. is. ar. ① مۇسىبەت. ② تۇيۇقسىز كەلگەن پالاكەت. ③ تەلەيسىز.

musibetli. s. تەلەيسىز، بەختسىز.

musikar. is. far. ① تۇمشۇقىدا خىلمۇخىل تۆشۈك بولۇپ شامال چىققاندا تۈرلۈك ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر ئەپسانىۋى قۇش. ② كۆپ ئاۋازلىق ساز.

musiki. is. ar. مۇزىكا، ساز
«Uygur musiki çok güzeldir — ئۇيغۇر مۇزىكىسى ناھايىتى ياخشى.»

musikici. is. مۇزىكىچى، سازچى.

musikicilik, – ği. is. مۇزىكىچىلىك، سازچىلىق.

musikişinas. is. far. مۇزىكىشۇناس، مۇزىكىچى.

musil. s. ar. ① يەتكۈزىدىغان، ئېلىپ بارىدىغان. ② توشۇغۇچى.

musile. is. ar. مۇدەررىسلىكتە ئىككىنچى دەرىجىلىك ئۇنۋان.

musip, musib. s. ar. ① توغرا، دۇرۇس. ② يېڭىلمەيدىغان، خۇلۇقمايدىغان.

mus ir[1] – rri. s. ar. ① قاتتىق تۇرىدىغان. ② جاھىل.

musir[2]. s. ar. مول، بەرىكەتلىك.

muska. is. ar. ① تۇمار. ② تۇمارغا ئوخشاش قاتلاقلىق (تۈرۈكلۈك).

muskacı. is. تۇمار يازغۇچى.

muskarari. s. تۇمارغا ئوخشاش بويۇنغا ئېسىۋالىدىغان.

muskıt. s. ar. ① چۈشۈپ كېتىشكە (بالىنىڭ) سەۋەب بولغان. ② قورساقتىكى بالىنى چۈشۈرىدىغان دورا.

muskıtat. is. بالا چۈشۈرىدىغان نەرسىلەر.

muslih. s. ar. ① تۈزەتكەن، ئىسلاھ قىلغان. ② تىنچلىق كەلتۈرگەن، سۈلھ قىلغان.

musluk, – ğu. is. ar. ① (تۇرۇبىنىڭ) جۈمەك. ② قول يۇيىدىغان يەر. ③ ئەرلەرنىڭ تاناسىل ئەزاسى.

muslukçu. is. تاھارەت ئېلىۋاتقان ياكى يۈز يۇيۇۋاتقانلارنىڭ يانچۇقىدىن نەرسە كېرىكىنى ئوغرىلىۋالغۇچى.

muson. is. fr. ھىندى ئوكياندا ئالتە ئاي بىر يانغا، ئالتە ئاي يەنە بىر يانغا قاراپ چىقىدىغان شامال.

mustabır. s. ar. سەۋرلىك، سەۋر قىلغۇچى.

mustar[1]. s. ar. مەجبۇرىي.

mustar[2]. is. ar. بىر خىل كۈچلۈك شاراب.

mustarip. s. ar. ① دەردمەن. ② كەيپسىز، بىتاب.

mustatil. s. is. ar. ① ئۇزارغان. ② تىك تۆت بۇرجەك.

mustatilli. s. ar. تىك تۆت بۇرجەك شەكلىدە.

mustazil. s. ar. ① سايىدا ئولتۇرغان، سايىدىغان. ② ھىمايە قىلىنغان.

muş[1]. is. fr. كىچىك ساياھەت كېمىسى.

muş[2]. is. far. چاشقان.

muşamba. is. ar. ① سۇ ئۆتكۈزمەيدىغان، بىر تەرىپىگە كاۋچۇك ياكى ياغ سۈرتۈلگەن. ② مۇشۇ خىل رەختتىن

تمكىلگەن يامغۇرلۇق. ⑧ ئۆي ۋە باشقا يەرلەردە يەرگە سېلىنىدىغان رەڭدار قىلىن رەخت.

muşek. is. zool. چاشقان.

muşer. is. ar. بىر خىل ئەگرى ھەرە.

muşkâf. s. ar. ① قىلنى قىرىققا ياردىغان، مەسىلىگە ئىنچىكە قارايدىغان. ② چوڭقۇر چۈشىنىدىغان. ③ ھوشيار. ④ تەتقىقى.

muşt[1]. is. far. ① مۇش. ② ئىرچ، ئوچۇم.

muşt[2]. is. تاغاق.

muşta. is. far. ① تۆمۈر مۇشت. ② تۆمۈر توقماق. ③ قىلىچ، پىچاقلارنىڭ دەستىسى. ④ موزدۇزلارنىڭ كوۋىسى.

muştalamak. تۆمۈر مۇشت بىلەن ئۇرماق.

muşti[1]. s. ar. تاغاق شەكلىدە، تاغاقسىمان.

muşti[2]. is. ئوچۇم (مقدار).

muştu. is. far. خۇش خەۋەر.

muştucu. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

muştulamak. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزمەك.

muştuluk. is. سۆيۈنچە.

mut, – tu. is. ① بەخت، سائادەت. ② خۇرسەنلىك.

muta[1]. is. ar. ① ئاتا، بەخش، بېرىش. ② ئېرىدىن ئاجراشقان ئايالغا ئەر تەرەپتىن بېرىلگەن كىيىم - كېچەك.

muta[2]. s. ar. گەپ ئاڭلايدىغان، ئىتائەتچان.

mutaassıp, – bı. s. is. مۇتەئەسسىپ، كونىلىقنى ساقلىغۇچى.

mutaattir. s. ar. ① خۇش پۇراق نەرسىلەرنى سۈرگۈچى. ② خۇش پۇراق.

mutaazzım. s. ar. كىبىرلىك، غۇرۇرلۇق.

mutabakat, – tı. is. ar. ① ئۇيغۇنلۇق. ② ماسلىشىش، قوشۇلۇش:

«Ben bu görüşe mutabakat oldum— مەن بۇ پىكىرگە قوشۇلدۇم.»

mutabık, – kı. s. ar. ① قوشۇلغان (پىكىر بىرلىكى). ② رازى بولغان. ③ ئۇيغۇن، مۇۋاپىق:

«Bu görüşle mutabık kaldım — بۇ كۆز قاراشقا رازى بولدۇم.»

mutadi. s. ar. ئادەتلەنگەن، كۆنگەن.

mutaf[1]. is. far. ① جۇل (يوپۇق) ۋە توغرا قاتارلىقلارنى توقۇغۇچى. ② جۇل ۋە توغرا قاتارلىق نەرسىلەرنى ساتقۇچى.

mutaf[2]. is. far. تاۋاپ قىلىنىدىغان، ئەتراپىدا ئايلىنىدىغان.

mutaher. s. ar. تازىلانغان، پاكىزلەنگەن.

mutahhar. s. ar. ① پاكىزلانغان، تازىلانغان. ② پاك، مۇقەددەس، مۇبارەك.

mutahhariyet, – ti. is. ar. پاكىزلىق، تازىلىق، پاكلىق.

mutak. s. ar. ئەركىنلىكى بېرىلگەن، ئازاد قىلىنغان.

mutalebe. is. ar. ① ھەق تەلەپ قىلماق. ② دەۋا. ③ تەلەپ.

mutali. s. ar. دەرس تەكرارلىغۇچى ياكى كىتاب ئوقۇغۇچى.

mutalla. s. ar. ئالتۇن سۈيى بىلەن پەردازلانغان.

mutallaka. s. is. ئەردىن ئاجرىشىپ تۇل قالغان خوتۇن.

mutallik. is. ar. خوتۇنىنى تالاق قىلىۋېتىپ بويتاق قالغان ئەر.

mutalsam. s. ar. تىلسىملىق، تىلسىملاشقان، جودا قىلىنغان.

mutalsım. s. ar. جودىگەر، جودىچى.

mutantan. s. ar. ① كۆركەم، تەنتەنىلىك. ② پارلاق، زىننەتلىك. ③ ۋاراڭ - چۇرۇڭ.

mutarasıd. s. ar. ① دىققەت بىلەن كۆزەتكەن. ② ساقلىغۇچى، ئىنتىزار بولغۇچى، تەقەززا بولغۇچى.

mutarra. s. ar. ① ساپ. ② يېڭى. ③ خۇش پۇراق. ④ پارىلداق، جۇلالىق.

mutarraz. s. ar. كانارلىرى يىپەك بىلەن ئىشلەنگەن.

mutasabbı. s. ar. بالىلىق قىلغان، بالىلارچە ئىش قىلىدىغان.

mutasabbir. s. ar. قىيىنچىلىققا كۆكرەك كېرىدىغان، بەرداشلىق بېرىدىغان، سەۋرچان.

mutasabbiyane. z. بالىلارچە، بالىلاردەك.

mutasaddı. s. ar. ① يېرىلغان، پارتلاپ كەتكەن. ② تارالغان، چېچىلغان، يېيىلغان.

mutasaddık. s. ar. سەدىقە بەرگۈچى.

mutasaffi. s. ar. پاكىزلەنگەن، ساپلاشقان.

mutasallib. s. ar. ① قاتتىقلاشقان، قاتقان. ② تىز پۈكمەيدىغان، قەتئىي.

mutasanni. s. ar. چىرايلىق كۆرۈنۈشكە تىرىشقۇچى، سۈلەتۋاز.

mutasarrıf. s. ar. ① بىر نەرسىنى ئىشلىتىش ھوقۇقىغا ئىگە بولۇش. ② بىر ئىشنى، خالىغىنىچە باشقۇرىدىغان. ③ بىر نەرسىنىڭ ئىگىسى، ئىگە.

mutasarrifiyet. is. ① ئىشلىتىش ھوقۇقى. ② بىر نەرسىنى ئىشلىتىش ھوقۇقىغا ئىگە بولۇش.

mutasarrım. s. ar. ① توسقۇنلۇقنى يېرىپ ئۆتكۈچى. ② قولى ئەپلىك، ماھىر، ئۇز.

mutasavver. s. ar. ① تەسەۋۋۇر قىلىنغان. ② ئېھتىمالى بولغان، ئىشلىنىشى مۇمكىن بولغان. ③ قارارلاشتۇرۇلغان، نىيەت قىلىنغان.

mutasavvıf. is. ar. سوپىزمنى يېيىشقا تىرىشقۇچى.

mutasavvıt. s. ar. ئاۋاز چىقىرىدىغان.

mutasavvir. s. ar. ① تەسەۋۋۇر قىلغان. ② نىيەت قىلغان. ③ تەسۋىرلەنگەن.

mutasayyif. s. ar. ياز ئايلىرىنى بىر يەردە ئۆتكۈزگۈچى.

mutasım. s. ar. ① قولى بىلەن تۇتقۇچى. ② يامان ئىشلاردىن قولىنى تۇزگۈچى.

mutasyon. s. خاراكتېرنىڭ بىردىنلا ئۆزگىرىشى.

mutat. s. ar. كۆنگەن، ئادەتلەنگەن، ئۆگىنىلگەن.

mutatabbip. s. ar. ① ساختا (يالغان) دوختۇر. ② مەكتەپ يۈزى كۆرمەستىن ئەمەلىيەتتىن ئۆگەنگەن دوختۇر.

mutatabık. s. ar. ماسلاشقان، ئۇيغۇن.

mutatahhir. s. ar. ① تازىلانغان، پاكىزلەنگەن. ② مەنىۋى جەھەتتىن پاكلانغان، ئەسكى ئىشلاردىن خالى بولغان.

mutataim. s. ar. تەمىنى ئېتىماق.

mutatarrib. s. ar. جۇشقۇنلۇق، جانـ لىنىقلىق.

mutatarrif. s. ar. ئۆزىنى چەتكە ئالغان.

mutatavil. s. ar. ① ئۇزارغان. ② ئۇزارتىلىپ ئېگىزلىتىلگەن.

mutatavvi. s. ar. ① ئىبادەتتە بولـ غۇچى. ② قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى قىلغان. ③ .is پىدائىي (ئەسكەر).

mutatavvik. s. ar ① بويىنىغا مېدالىـ يون قاتارلىق زىننەت بۇيۇملىرىنى ئاسقان. ② بىر ئىشنىڭ جاۋابكارلىقىنى ئۈستىگە ئالغان.

mutatayyib. s. ar. ① خۇش پۇراق. ② گۈزەل، خۇش، تاتلىق، تەملىك.

mutavassıl. s. ar. ① بىر يەرگە يېـ تىپ بارغان، ئېرىشكەن. ② ئارزۇسىغا يەتكەن، مەقسىتىگە يەتكەن.

mutavassıt. s. is. ① ئىككى تەرەپكە ئەلچىلىك قىلغۇچى، ۋاستە بولـغۇچى. ② ئوتتۇرا ھاللىق خەلق. ③ سالاچى، ئارىچى.

mutavele. is. ar. بىر ئىشنى كەيـ نىگە تارتماق.

mutavi. s. ar. باش ئەگكەن، ئىتائەت قىلغان، ئىتائەتچان.

mutavvak. s. ar. ① بويىنىغا مېدالىيون قاتارلىق نەرسىلەر ئېسىلغان. ② بويىنىغا تاسما، زەنجىر قاتارلىق نەرسىلەر سېلىنغان.

mutavvaka. is. ar. بويىنىدا ھالقا شەكلىدە ۋە ئۆز رەڭگىدىن ئېنىقمۇ قويۇق تۈكى بولغان كەپتەر.

mutavvel. s. ar. ① ئۇزارتىلغان. ② تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن. ③ .is مەدرىسىلەردە ئوقۇتۇلىدىغان ئەرەب ئەدە- بىيات تارىخىي كىتابى.

mutavvelat. is. ① ئۇزارتىلغان نەرسىلەر. ② بىر پىكىر تەپسىلىي چۈ- شەندۈرۈلگەن ۋە كېڭەيتىلگەن ماقالە.

mutavvif. is. ar. مەككىدە ھەج ۋاقـ تىدا بېجىرىلىدىغان ئىشلارنى قىلدۇرغۇچى، يول كۆرسەتكۈچى شەخس.

mutayebat. is. ar. قىزىق ھېكايىلەر.

mutayebe. is. ar. چاقچاق قىلىشـ ماق.

mutayyeb. s. ar. ① كۆڭلى ئېچىلـ غان، كۆڭلى خۇش بولغان. ② خۇش پۇراق نەرسىلەرنى سۈرگەن.

mutazaccır. is. ar. ئىچى سىقىلغان، ئىچى پۇشقان.

mutazallil. is. ar. ① سايىدا قالـ غان. ② قوغدالغان، ئاسرالغان.

mutazallim. s. ar. ئۆزىگە قىلىنغان زۇلۇم ۋە زورلۇقتىن شىكايەت قىلغۇچى.

mutazammin. s. ar. ① ئىچىگە ئالـ غان، ئوردۇالغان. ② كېپىل، جاۋابكار.

mutazannın, mutazanni. s. ar. گۇ- مان بىلەن ئىش قىلغۇچى.

mutazarrı. s. ar. يالۋۇرغۇچى، ئىلتىماس قىلغۇچى.

mutazarrıf. s. ar. ساختىلىق بىلەن چىرايلىق كۆرۈنۈشكە ئۇرۇنغۇچى.

mutazarrır. s. ar. زەرەر كۆرگەن، زىيان تارتقان.

mutazavvi. s. ar. ئەتراپىنى خۇش بۇي قاپلاپ كەتكەن.

mutbik. s. ar. ① يۈركىگەن. ② داۋام قىلغان. ③ پۈتۈن، ھەممە.

müteattil. s. ar. بوش قالغان، ئشسىز قالغان.

muteber. s. ar. ① ئېتىبارى بولغان. ② ئىشەنچلىك، ئىناۋەتلىك.

mutedil. s. ar. مۆتىدىل، يا سوغۇق، يا ئىسسىق ئەمەس، ئوتتۇرا هال.

mutekif. s. ar. ئېتىكاپ (مەخسۇس بىر يەرگە كىرىۋېلىپ، ئىبادەت بىلەن بولغان).

mutekifin. is. ۋاقتىنى ئىبادەتخانىدا ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچى.

mutekit. s. ar. دىنىي سۆزلەرگە ئىشەنگۈچى.

mutel. s. erm. كېسەل، ئاقساق - چولاق، ئەيىبى بار.

mutemet. is. ar. ① بىر ئىدارىنىڭ پۇل - مۇئامىلە ئىشلىرىغا مەسئۇل خادىم. ② ئىسلام دۆلەتلىرىدە ۋەزىرلەرگە بېرىلگەن نام. ③ ئۆزىگە ئىشىنىدىغان.

mutena. s. ar. ① دىققەت بىلەن ئىشلەنگەن، ئەھمىيەتلىك.

muter. s. ar. بەك يوقسۇل بولسىمۇ باشقىلاردىن بىر نەرسە تىلىمىگۈچى.

muteref. s. ar. ئېتىراپ قىلىنغان.

muterif. s. ar. ① ئۆز كەمچىلىك ۋە خاتالىقىنى يوشۇرماستىن سۆزلىگۈچى. ② ئەمەلىيەتنى بىلىپ تۇرۇپ سۆزلىگۈچى.

muteriz. s. ar. ئېتىراز بىلدۈرگەن، قارشى چىققان.

mutesif. s. ar. ① زۇلۇم قىلغان. ② توغرا يولدىن چىققان.

mutezim. s. ar. ① ئۆز يولىدا ماڭغان. ② بىر ئىشنى هەۋەس بىلەن قىلغان. ③ ساغلام.

mutezir. s. ar. ئۆزرە سورىغۇچى.

mutfak, – ğı. is. ar. ئاشخانا (تاماق ئېتىلىدىغان).

muthike. is. ar. كومېدىيە.

muti, – i. s. ar. ① ئىتائەتچان، ئىتائەت قىلغۇچى، ياۋاش. ② ئەرەنچە ئىسىم (مۇتى).

mutik. s. ar. ئازاد قىلىنغان، ئەركىن قويۇۋېتىلگەن.

mutim. s. ar. تاماق يېدۈرگۈچى، تويغۇزغۇچى.

mutlak, – kı. s. ar. ① مۇتلەق. ② مەۋجۇدىيەت. ③ ئەركىنگە قويۇۋېتىلگەن، جىددىي.

mutlaka. z. ar. ① قانداقلا بولمىسۇن، ② جىددىي هالدا، چوقۇم:

«Mutlaka gitmeliyim – قانداقلا بولمىسۇن كېتىشىم كېرەك.»

mutlakçılik, – ğı. is. مۇتلەقچىلىك، ئابسولىيۇتىزم (بىر كىشىنىڭ هۆكۈمرانلىقىغا ئاساسلانغان ئىدارە ئۇسۇلى):

«Biz kesin olarak mutlakçılığa karşı koymalıyız — بىز مۇتلەقچىلىككە قەتئىي قارشى تۇرۇشىمىز كېرەك.»

mutlakiyet, – ti. is. ① مۇتلەقچىلىك. ② پادىشاھلىق دۆلەت تۈزۈمى.

mutlu. s. ① بەختىيار. ② تەلەيلىك:

«Mutlu yaşam — «بەختىيار تۇرمۇش.»

mutluluk, – ğu. is. ① بەختىيارلىق. ② زەۋق.

mutmain. s. ar. خاتىرجەم.

mutrib. is. ar. ① سازەندە، سازچى. ② ناخشىچى، غەزەلخان.

mutsuz. s. بەختسىز.

mutsuzluk, – ğu. is. بەختسىزلىك.

muttali, – i. is. s. ar. خەۋەردار،

خەۋپرى بولماقلىق،

muttarit. s. ar. ① رەتلىك، تەرتىپ-
لىك. ② ئۆرنەك بولارلىق:
«Muttarit haraket — ئۆرنەك بولار-
لىق ھەرىكەت.»

muttasıf. s. ar. ماھىيەتلىك.

muttasıl. s. ar. ① ئۈزۈلمەيدىغان،
توختىماستىن. ② بىر-بىرىگە تۇتىشىپ
كەتكەن:
«Muttasıl yağmur yağiyor — توختى-
ماستىن يامغۇر يېغىۋاتىدۇ.»

muvacehe. is. ar. دەرقەم، يۈزمۇ يۈز.

muvadaa. is. ar. ① ئەپلىشىپ قال-
ماق، ئەپ بولۇپ قالماق. ② تاشلىۋەت-
مەك، تەرك قىلماق.

muvafakat, – ti. is. ar. ① رازى
بولماق، مۇۋاپىق تاپماق. ② ئۇيغۇن
كېلىش.

muvafakiyet, – ti. is. ar. مۇۋەپپە-
قىيەت، ئېرىشىش.

muvaffakiyetli. مۇۋەپپەقىيەتلىك.

muvaffakiyetsiz. s. مۇۋەپپەقىيەتسىز.

muvafık. s. ar. ① ئۇيغۇن، مۇناسىپ.
② پىكىرداش.

muvahhiş. s. ar. قورقۇنچقا سېلىپ
قويغان، ئۈركۈتكەن.

muvahhit. s. ar. ① ئاللانىڭ بىرلى-
كىگە ئىشەنگەن، ئاللاغا ئىشەنگەن.
② يالغۇز خۇدالىق.

muvakkar. s. ar. ① ھۆرمەتلەنگەن.
② ئېغىر بېسىق. ③ ئەر ئىسمى
(مۇۋەككەر).

muvakkat, – tı. s. ar. ① ۋاقىتلىق،
مۇۋەققەت. ② مەلۇم بىر ۋاقىت ئۈچۈن
ئىشلىتىلىدىغان پويىز:
«ABD 'nin Çindeki muvakkat iş
güderi — ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنىڭ
جۇڭگودىكى ۋاقىتلىق ئىش باشقۇرغۇچىسى.»

muvakkaten. z. ar. ۋاقىتىنچە.

muvakkir. s. ar. ھۆرمەت بىلدۈرگەن.

muvakkit, – ti. is. ar. كۈنگە قاراپ
ناماز ۋاقتىنى بەلگىلىگۈچى (ئادەم).

muvakkit.hane. is. ① ۋاقتىنى بەل-
گىلەشكە كېرەكلىك سايمانلار قويۇلغان
ئۆي. ② چوڭ جامەلەر يېنىدا بولىدىغان
ۋاقتىنى بەلگىلەش ئۆيى.

muvalat. is. ar. ① دوستلۇق. ②
دوستلارچە، ئۆزئارا ياردەم.

muvaneset. is. ar. ① دوستانە ياشى-
ماق. ② ئادەمدىن قاچمايدىغان (ھايۋان)،
ئۆيگە ئۆگەنگەن.

muvanis. s. ar. ① بىر-بىرىگە
ئۆگىنىپ، بىرلىكتە ياشىغان. ② ئادەمگە
كۆنگەن، ئادەمدىن قاچمايدىغان (ھايۋان).

muvaredat. is. ar. ① بىر يورتتىن
ئىككىنچى بىر يورتقا كەلگۈچى. ②
پىكىر. ③ ئىلھام. ④ لايىھە.

muvarede. is. ar. ① بېرىپ-كېلىش.
② ئىككى شائىرنىڭ بىر پىكىرنى ئەينى
شەكىلدە يېزىشى.

muvasala. is. ar. بېرىش-كېلىش
ئىمكانىيىتى، قاتناش، ئالاقە.

muvasalat. is. ar. يېتىپ بېرىش:
«Muvasalat etmek — يېتىپ بارماق.»

muvasat. is. ar. ① ياردەم. ② ياخشى-
لىق قىلماق، دوستلۇق قىلماق. ③
ئۆلگۈچىنىڭ ئائىلىسىگە قىلىنىدىغان
ياردەم.

muvasebe. is. ar. ① ئېتىلماق، بىر-
بىرىنىڭ ئۈستىگە ئېتىلماق. ② سەكرىمەك.

muvassi. isi ar. تەۋسىيە قىلماق، ئۆندىمەك.

muvazaa. is. ar. ① مەسلىھەت بىلەن قىلىنغان ئىش.

muvazat. ar. ① پاراللېل بولۇش، تەڭپۇڭلىشىش. ② قارشى تۇرۇش، تەڭ كېلىش.

muvezene, muvazenet. is. ar. ① تەڭپۇڭلۇق، مۇۋازىنەت، تەڭپۇڭلاشماق. ② قىياس، مۆلچەر. ③ كىرىم - چىقىمنىڭ تەڭپۇڭلىششى، بالانس.

muvazeneli. s. ① تەڭپۇڭلۇق. ② ئورۇنلۇق، جايىدا:

«Buradakiler daha çok muvazeneli, daha çok ulusun geleceğiyile ilgilenirler — بۇ يەردىكىلەر خېلىلا جايىدا، كۆپىنچە مىللەتنىڭ كېلەچىكىگە (ئىستىقبالىغا) كۆڭۈل بۆلىدىكەن.»

muvazenesiz. s. ① تەڭپۇڭسىز. ② ئورۇنسىز.

muvazenesizi. s. ar. پاراللېل، تەڭداش

muvazıb. s. ar. تىنماستىن بىر ئىش بىلەن بولغان.

muvazin. s. ar. ① ئېغىرلىق ئۆلچىمىدە ئوخشاشلىق. ② تەڭپۇڭ.

muvazzaf. s. ar. ① بىر ۋەزىپە ياكى خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② ئايلىقچى.

muvazzah. s. ar. ئېنىق، ئايدىڭلاشقان، ئوچۇق چۈشەندۈرۈلگەن.

muvazzih. s. ar. ئايدىڭلاتقان، چۈشەندۈرگەن.

muveşşah. s. ar. ① زىننەتلىك. ② مۇۋەششەھ (شېئىر شەكلىنىڭ بىر تۈرى).

muyin. is. far. ئۈن سېلىپ يىغلىماق.

muyi, muyin. s. ar. ① قىل، تۈك، موي، تېرە. ② يوڭدىن، تېرىدىن ئىشلەنگەن.

muyine. is. far. ① تېرە. ② تېرىدىن قىلىنغان خۇرۇم چاپان.

muymul. is. ar. قارچىغىغا ئوخشايدىغان بىرخىل يىرتقۇچ قۇش.

muytap, — bı. is. far. يۇڭدىن نەرسە توقۇغۇچى ھۈنەرۋەن.

muz. is. ar. شاڭجياۋ، بانان.

muzad. s. ar. زىت، قارىمۇ قارشى.

muzaaf. is. ar. ئىككى قات، قاتمۇقات.

muzaffer. s. ar. ① غالىب. ② ئۈستۈنلۈك قازانغۇچى. ③ ئەر ياكى ئايال ئىسمى (مۇزەپپەر).

muzafferen. z. ئۈستۈنلۈك قازانغان ھالدا، غالىب كەلگەن ھالدا.

muzafferiyet, — ti. is. ar. غالىب كەلمەك، ئۈستۈنلۈك قازانماق، غالىبلىق، ئۈستۈنلۈك.

muzahat. is. بىر نەرسىگە ئوخشىماق، ئوخشاشلىق.

muzaheret. is. ar. قوللىماق، ياردەم قىلماق.

muzahi. s. ar. ئوخشاشلىق.

muzahir. s. ar. قوللىغۇچى، ھىمايە قىلغۇچى.

muzallel. s. ar. سايىۋانلىق، كۆلەڭگىلىك، سايە چۈشكەن.

muzam. s. ar. is. ① چىڭايتىلغان. ② بىر نەرسىنىڭ ئەڭ زور ياكى مۇھىم تەرىپى.

muzamat. is. ar. چىڭايتىلغان، چوڭ دەپ قارالغان.

muzari. s. is. ar. ① ئورتاق. ② يولداش.
③ ئوخششىدىغان.

muzcir. s. ar. دەرد، ئەلەم.

muze. is. far. ئۆتۈك، بەتىنكە.

muze·duz. is. far. موزدۇز.

muze. duzan s. موزدوزلار.

muze. duzi. is. موزدۇزلۇق.

muzga. is. ar. بىر پارچە گۆش، گۆش پارچىسى.

muzır, —rrı. s.ar. زىيانلىق، زەرەرلىك.

muzırlık,—ğı. is. زەھەرلىك ھەرىكەت.

muzi[1]. s. ar. نۇرلۇق، پارلاق.

muzi[2]. s. ar. كۆڭۈل ئاغرىتقۇچى، جاپا سالغۇچى.

muzif. s. ar. مېھمان قوبۇل قىلغۇچى، مېھماننى ئۆيدە تۇتۇۋالغۇچى.

muzik. s. ar. قىسقۇچى، تارلاشتۇرغۇچى.

muzip. s. ar. شاگخو، قىزىقچى.

muziplik, — ği. is. شاگخوچىلىق، قىزىقچىلىق.

muziyat. is. ar. كىشىگە ئارام بەرمەيدىغان بۆرگە، چۈسا، پاشا قاتارلىق ھاشاراتلار.

muzlim. s. ar. ① قاراڭغۇلۇق، زۇلمەت. ② مەخپىي، يوشۇرۇن، نامەلۇم. ③ قورقۇنچ، ئەسكى.

muzmahil. s. ar. ① چۆكۈپ كەتكەن، ئۇلتۇرۇشۇپ كەتكەن. ② خاراب بولغان، يوق بولغان.

muzmer. is. s. ar. ① مەخپىي ۋە يوشۇرۇن نەرسىلەر. ② ئوي، نىيەت.

muzmerrat. is. ① مەخپىي نەرسىلەر، سىرلار. ② كۆڭۈلگە پۈكۈلگەن نىيەت ۋە باشقىلار.

muztar. s. ar. ① بىر ئىشقا زورلىغان. ② بىر ئىشنى قىلىشتا قىيىنچىلىق ئىچىدە قالغان. ③ چارىسىز، ئامالسىز.

muztarım. s. ar. ① يالقۇنجىغان، تۇتاشقان (ئوت). ② ھاياجانلانغان. ③ ئالدىراپ - تېنەپ كەتكەن.

mübaade. mübaadet. is. ar. ① بىر - بىرىدىن ئايرىلماق. ② ئۇزاق تۇرماق.

mübaale. is. ar. جىلۋىلەنمەك.

mübadat .is. ar. ① ھۇجۇم قىلىش. ② دۈشمەنلىك قىلىش.

mübadele. is. ar. ئالماشتۇرۇش، تېگىشىش:
«Mal mübadelesi yapıldı — مال ئالماشتۇرۇش ئېلىپ بېرىلدى.»

mübadeleci. is. ئالماشتۇرغۇچى.

mübadere. is. ar. بىر ئىشقا كىرىشمەك.

mübadil. is. ar. مۇبادىل (تۈركىيىدىكى روملار بىلەن ئالماشتۇرۇپ يۇنانىستاندىن كەلتۈرۈلگەن تۈركلەر).

mübagame. is. ar. تىلسى تاتلىق، ئاغزى يۇمشاق (ئادەم).

mübagat. is. ar. زىنا.

mübagate. is. ar. ① تۇيۇقسىز بولۇش (بىر ئىش). ② تۇيۇقسىز ھۇجۇم.

mübagaze. is. ئاداۋەت (ئۆچمەنلىك) ساقلىماق.

mübahat. is. ar. ماختىنىش، ئۆزىنى ماختاش.

mübahele. is. ar. لەنەت ئوقۇش.

mübahhar. s. ar. ئىسىرىقلانغان، ئىسرىق سېلىنغان.

mübahi. s. ar. ئۆزىنى ماختىغۇچى.

mübahis. i. s. بىر مەسىلە ئۈستىدە سۆزلەشمەك ياكى تالاش - تارتىش قىلماق.

mübait. s. ar. بىر - بىرىدىن يىراقلاشقان.

mübalâğa. is. ar. مۇبالىغە (بىر نەرسىنى ئەسلى ھالىتىدىن ئاشۇرۇپ كۆرسىتىش).

mübalâğacı. s. مۇبالىغىچى، چوڭ ئايتقۇچى.

mübalâğalı. s. مۇبالىغىلىق.

mübalât. ① دىققەت، ئېھتىيات. ② قايغۇ.

mübalâtkâr. s. دىققەت (ئېھتىيات) بىلەن ئىش كۆرگۈچى.

mübâne. is. ar. تالاق يولى بىلەن ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

mübarek. s. ar. ① ئەزىز، ھۆرمەت، مۇبارەك. ② بەختلىك. ③ بەرىكەتلىك، باياشاتلىق:

«Bayramınıza mübarek — بايرىمىڭىزغا مۇبارەك.»

mübareke. s. ar. تەلەيلىك، بەختلىك.

mübareki. s. ar. تەبرىكلەش، قۇتلۇقلاش.

mübarezat. is. ar. ئۆزئارا ئۇرۇشۇش.

mübarezet. is. ar. ① ئۇرۇشۇش، سوقۇشۇش، جەڭ قىلىشىش. ② ئار - نومۇس ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان دوئېل.

mübareze. gâh. is. جەڭ مەيدانى.

mübariz. s. is. ar. بىرگە - بىر سوقۇشقان (ئېلىشقان).

mübarizen, mübarizin. is. ar. ئۇرۇشۇشقا تەييارلانغانلار.

mübasele. is. ar. ھۇجۇم قىلماق، بىرگەدە ھۇجۇمغا ئۆتمەك.

mübasete. is. ar. بىراۋ بىلەن ئوچۇق، تارتىنمايلا سۆزلىشىش.

mübaşeret. is. ar. بىر ئىشقا كىرىشمەك.

mübaşir. is. ar. ① سىرتتا گۇۋاھ - ئىسپاتلارنى چاقىرىش، چاقىرىق قەغىزى تارقاتقۇچى شەخس. ② ھۆكۈمەتنىڭ بۇيرۇقلىرىنى مۇناسىۋەتلىك ئادەملەرگە بىلدۈرگۈچى.

mübayenet, — ti. is. ar. ① ئايرىملىق. ② زىددىيەت.

mübâyin. s. ar. ① بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغان، پەرقلىق. ② زىد، بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى.

mübdi. s. ar. ① ئىجاد قىلغۇچى. ② دىنىي ئىشلاردا بىدئەتكە تەۋە ئادەم.

mübbeccel. s. ar. ① ئۇلۇغ. ② ئۇلۇغلاشقان. ③ is. ئەرەنچە ياكى ئايالچە ئىسىم.

mübeddel. s. ar. ئۆزگەرتىلگەن، بىر شەكىلدىن بىر شەكىلگە كىرگەن.

mübeddil. s. ar. ① ئۆزگەرتكەن. ② باشقا تۈسكە كىرگۈزگەن.

mübeddile. s. ar. ① ئۆزگەرتكۈچى. ② ترانسفورماتور.

mübehhiç. s. ar. گۈزەللەشتۈرگۈچى.

mübelliğ. s. ar. بىر بۇيرۇق ياكى خەۋەرنى جايىغا يەتكۈزگەن.

müberhen. s. ar. ① دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان. ② ئاشكارا.

müberkaa. s. is. بېشى ئاق، باشقا يېرى قارا قوي (ئاق باش قارا قوي).

müberit. s. ar. سوۋۇتىدىغان، سوغۇق

ساقلايدىغان بايمان.

mübeşşer. s. ar. خەۋەر بىلەن خۇش قىلغۇچى.

mübeşşir. s. ar. خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

mübevvil. s. ar. سۈيدۈكنى كۆپەيتىدىغان، ئادەمنى كۆپ سىيدۈرىدىغان.

mübeyyen. s. ar. ئوتتۇرىغا چىققان، ئاشكارىلانغان.

mübezzir. s. ar. ئىسراپ قىلغان، ئورۇنسىز يەرگە خەجلىگەن.

mübezzirin. is. ئىسراپ قىلغۇچىلار.

mübhic. s. ar. خۇشال قىلىدىغان.

mübi. s. is. ساتقۇچى.

mübin. s. ar. ① ياخشى ـ ياماننى ئايرىۋالالايدىغان. ② ئاشكارا، ئوچۇق.

mübki. s. ar. يىغلاتقان، يىغلاتقۇچى.

mübrid. s. ar. سوۋۇتىدىغان، سوۋۇتقۇچى.

mübriz. s. ar. مەيدانغا چىقارغان، كۆرسەتكەن.

mübtega. is. ar. ئارزۇ قىلىنغان نەرسە.

mübtehic. s. ar. خۇشال بولارلىق، خۇشال بولىدىغان.

mübtehil. s. ar. دۇئا قىلىپ تىلىگەن.

mübtel. s. ar. بىكار قىلىنغان، ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

mübtela. s. ar. يېپىلگەن، يۇتۇلغان.

mübteli. s. ar. يېگەن، يۇتقان.

mübtesim. s. ar. كۈلۈمسىرىگەن، تەبەسسۇم.

mübti. s. ar. مىدىق، ھەرىكىتى سۇس.

mücaad. s. ar. بۇجغۇر، بۇدۇر بۇدۇر قىلىنغان (چاچ).

mücab. s. ar. ① تەلىپى قوبۇل قىلىنغان. ② دۇئاسى قوبۇل قىلىنغان.

mücadele. is. ar. كۈرەش:
«Biz ülkemizi kudretli bir sosyalistik ülke halinde inşa etmek için mücadele ediyoruz. — بىز ئېلىمىزنى كۈچلۈك بىر سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتىمىز.»

mücadeleci. s. ar. كۈرەشچى، كۈرەش قىلغۇچى.

mücahede. is. ar. ① ئۇرۇشۇش، سوقۇشۇش، ئېلىشىش. ② ئۆز نەپسىگە قارشى كۈرەش.

mücahere. is. ar. ئوتتۇرىغا چىقىرىش.

mücahit. is. ar. ① مۇقەددەس ئىشلار ئۈچۈن كۈرەش قىلغۇچى. ② غەيرەت قىلغۇچى. ③ ئەردەنچە ئىسىم (مۇجاھىت):
«Afgan mücahitleri — ئافغان مۇجاھىتلىرى.»

mücalis. s. ar. بىللە ئولتۇرغانلار.

mücamaa. is. ar. جۈپلىشىش (ئەركەك بىلەن چىشى).

mücamele. is. ar. ① ئۆزئارا ياخشى ئۆتۈشمەك. ② دۆلەتلەر ئارا دوستانە ئۆتۈشمەك.

mücanebet, — ti. is. بىر نەرسىدىن ئۆزىنى تارتماق، بىر ئىشنى قىلىشتىن باش تارتماق. ② يىراقلاشماق.

mücaneset, — ti. is. ar. ئوخشاش جىنىستىن بولۇش، ھەمجىنسلىق.

mücanib. s. ar. ئۆزىنى تارتقان، يىراقلاشقان.

mücanis. s. ar. ئەينى جىنىستىن،

ھەمجىنس.

mücaraha. is. ar. بىر ـ بىرىنى يارىدار قىلىش.

mücareze. is. ar. قاتتىق چاقچاقلىشىش، قوپال چاقچاق قىلىش.

mücaseret. is. ar. جاسارەت كۆرسىتىش.

mücasir. s. ar. جاسارەت كۆرسەتكۈچى، جاسارەت كۆرسەتكەن.

mücaveret. is. ar. ① قوشنىلىق. ② يېقىنلىق.

mücavir. s. is. ① قوشنىدارچىلىق. ② ئۆمرىنى مەككە ياكى مەدىنىدە ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگەن.

mücaviran. is. ar. ① قوشنىلار. ② ۋاقتىنى ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچىلەر.

mücaz. s. ar. ① قىلىنىشى ماقۇل كۆرۈلگەن. ② رۇخسەت ئېلىنغان، دىپلومى بار.

mücazat. is. ar. جازالاش.

mücazeten. z. جازا تەرىقىسىدە.

mücber. is. ar. مەجبۇر قىلىنغان، زورلانغان.

mücbir. s. ar. مەجبۇر قىلغان،زورلىغان.

~ **sebep.** مەجبۇر قىلغان سەۋەبلەر.

mücebbir. s. ar. سۇنۇقچى، تېڭىقچى.

mücedded. → **Müceddet**

müceddeden. z. يېڭىدىن، يېڭىباشتىن.

mücedder. s. ar. چېچەك (كېسەل).

müceddet. s. ar. يېڭى، تېخى ئىشلىتىلمىگەن، يېپيېڭى.

müceddit. s. is. ar. يېڭىلىغۇچى، ئىسلاھ قىلغۇچى.

mücef. z. ar. ئىچى بوش، بوشتىلغان، كاۋاك...

müceffef. s. ar. قۇرۇتۇلغان، سۈيى قالمىغان.

mücehhez. s. ar. ① كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئالغان. ② هازىرلانغان، تەييارلانغان.

mücella. s. ar. پارقىراق، جۇلالىق.

mücelli. s. ar. ① جۇلا بېرىدىغان، پارقىرىتىدىغان. ② پاكىزلىگەن.

mücellit, – **di.** is. ar. كىتاب مۇقاۋىسىنى ئىشلىگۈچى.

mücellit.hane. is. ar. مۇقاۋا ئىشلەيدىغان يەر.

mücellitlik, – **ği.** is. مۇقاۋىچىلىق.

mücennan. s. ar. ① قاناتلىق، قانىتى بار. ② بىاش ياكى ئاخىرقى ھەرپىنى ئۆزگەرتىش بىلەن مەنىسى ئۆزگىرىدىغان بېيىت.

mücerreban. is. سىنالغان ۋە سىناقتىن ئۆتكەن، تەجرىبىدىن ئۆتكەن.

mücerrebat. is. ar. تەجرىبە قىلىنغان، سىنالغان.

mücerredat. is. ar. ① ئابستراكت ئۇقۇم. ② مەنىۋى دۇنيا.

mücerrediyet, – **ti.** is. ar. ① يالىڭاچلىق. ② ئابستراكت. ③ بويتاقلىق.

mücerre. s. ar. ① جىسىم ھالدا بولمىغان. ② باشقا بىر نەرسىگە ئارىلاشمىغان. ③ يالاڭ، يالىڭاچ. ④ يالغۇز، تەنھا. ⑤ بويتاق.

mücerrib. s. ar. سىنىغۇچى، تەجرىبە قىلغۇچى.

mücessem. s. ar. ① جىسىم ھال

دىكى، جىسىم شەكلىگە كىرگەن. ② قات پارتما، بۆرتمە.

mücevher. is. ar. ① قىممەت باھا تاش ۋە مەدەنلەردىن ئىشلەنگەن زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ ئومۇمىي نامى. ② قىممەتلىك تاش ۋە مەدەنلەر بىلەن زىننەتلەنگەن.

mücevherat. is. ar. قىممەتلىك تاش، مەدەنلەردىن ياسالغان زىننەت بۇيۇملىرى.

mücevherci. is. ① زەرگەر. ② قىممەت باھالىق تاش ۋە مەدەنلەردىن زىننەت بۇيۇمى ياسىغۇچى.

mücevhercilik, – ği. is. زەرگەرلىك.

mücevvef. s. ar. ئىچى بوش، ئىچى كاۋاك.

mücevver. s. ar. زۇلۇم ۋە جەبىر كۆرگەن.

mücevvez. s. ar. رۇخسەت بېرىلگەن، جائىز كۆرۈلگەن.

mücib. s. ar. ① سورالغان ئىشلارغا جاۋاب بەرگۈچى. ② خالىغىنىنى قىلغۇچى. ③ تەڭرى، خۇدا.

mücid. s. ar. قېلىدىن كەلگىنىچە ئىشلىمەك.

müciz. s. ar. رۇخسەت بەرگەن.

müclâ. s. ar. سىرگۈن قىلىنغان.

mücmel. s. ar. ① خۇلاسە قىلىنغان، يىغىنچاقلانغان، قىسقارتىلغان. ② مۇجمەل:

«Bu konuda mücmel bir fikir vermek için kısa bir izahta bulunayim — بۇ ھەقتە يىغىنچاق پىكىر بېرىش ئۈچۈن قىسقىلا ئىزاھ بېرىپ ئۆتەي.»

mücrim. s. ar. گۇناھكار، جىنايەتچى، ئەيىبكار.

mücrimiyet, – ti. is. گۇناھكارلىق، ئەيىبكارلىق.

mücteba. s. ar. ① تاللانغان، پارلانغان، مۇنەۋۋەر. ② مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ لەقىبى. ③ ئەرەنچە ئىسىم (مۇجتەبا).

müctenih. s. ar. بىر تەرەپكە مايىل بولغان.

müctenip. s. ar. ئېھتىيات قىلغان، ئارىلاشمىغان.

mücteri. s. ar. جاسارەت كۆرسەتكۈچى، جۈرئەتلىك.

mücver. is. mutf. ياغدا پىشۇرۇلغان بىر خىل تاماق.

müçtemi, – i. s. ar. توپلانغان، يىغىلغان، بىرىككەن، جەم بولغان.

müçtenip. s. ar. ئېھتىيات قىلغان.

müd. is. ar. بىر خىل ئاشلىق ئۆلچەش ئەسۋابى.

müdaabe. is. ar. ئۆز ئارا چاقچاق قىلىشماق.

müdabere. is. ar. بىر – بىرىگە ئارقىسىنى قىلماق.

müdafaa. is. مۇداپىئە، قوغدىنىش.

müdafi. s. is. ئۆزىنى قوغدىغۇچى.

müdahale. is. ar. مۇداخىلە، ئارىلىشىش:

«Hiç bir yabancı ülkenin müdahelesine izin vermedik ve vermiyeceğiz — ھەرقانداق بىر چەتئەلنىڭ ئارىلىشىشىغا يول قويمىدۇق ھەم يول قويمايمىز.»

müdahene. is. ar. خۇشامەتچىلىك،

يۈزمۇ يۈز ماجىتاش.

müdahere. is. ar. ئۈزۈن مۇددەتلىك ئىجارە.

müdahil. s. ar. ئارىلاشقۇچى.

müdahin. s. ar. خۇشامەتچى.

müdam. s. ar. .is ① داۋاملىق. ② ئۈزۈم ھارىقى.

müdame. is. ar. ئۈزۈم ھارىقى، ۋىنو.

müdami. s. is. دائىم ۋىنو ئىچىدىغان.

müdana. is. ar. مىننەت.

müdani. s. ar. ئوخشايدىغان، جۈپ.

müdara. is. ar. لىللا:
«Müdara bir adam — لىللا ئادەم.»

müdava, müdavat. is. ar. داۋالاش.

müdavemet. is. ① داۋام قىلىش، ئۈزۈلۈپ قالماسلىق. ② ئۈزۈلدۈرۈپ قويماستىن ئىشلەش. ③ داۋاملىق بېرىپ كېلىش.

müdavere. is. ar. ① ئۆرىمەك. ② ئىدارە قىلماق.

müdavi. s. ar. داۋالىغۇچى، كېسەلنى ساقايتقۇچى.

müdavim. s. is. ① داۋاملىق بېرىپ تۇرىدىغان. ② داۋاملىق ئىشلەيدىغان.

müdayene. is. ar. بىر - بىرىدىن قەرز ئېلىش، بىر - بىرىگە قەرزدار بولۇش.

müdbir. s. ar. تەلەيسىزلىكنىڭ قۇربانى بولغان، چۈشكۈن.

müddehar. s. ar. تويلانغان، يىغىلغان، تېجەلگەن.

müddei. s. ar. ① دەۋاگەر. ② تۆھمەتخور.

müddet, - ti. is. ar. مۇددەت، زامان، ۋاقىت، چاغ.

müddetsiz. s. مۇددەتسىز:
«Müddetsiz hapis cezası — مۇددەتسىز قاماق جازاسى.»

müdedbir. s. ar. تەدبىرلىك، دەبدەبىلىك.

müdebbeb. s. ar. كۆركەملىك.

müdehhan. s. ar. تۈمانلىق.

müdehhen. s. ar. خۇش پۇراق ياغ سۈرۈلگەن.

müdehhiş. s. ar. قورقۇتىدىغان، چۆچۈتىدىغان، مۇدھىش.

müdekkik. s. ar. تەتقىق قىلغۇچى، ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلغۇچى.

müdellel. s. ar. دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان، ئىسپاتلىق.

müdemmag. s. ar. ئەخمەق، دۆت، گالۋاڭ، مۆڭ.

müdemmer. s. ar. يوق بولغان، يوقالغان.

müdemmir. s. ar. يوقاتقۇچى، يوق قىلغۇچى.

müdennes. s. ar. كىر بولۇپ كەتكەن.

müderhem. s. ar. باي، پۇلى كۆپ.

müderris. is. ar. ① پروفېسسور. ② دەرس بەرگۈچى.

müdevvenat. is. ar. بىر يەرگە توپلانغان ۋە توپلام قىلىنغان ئەسەرلەر.

müdevver. s. ar. ① ئايلاندۇرۇلغان، ئاغدۇرۇلغان. ② تەجرىبە قىلىنغان. ③ يۇمىلاق، دومىلاق. ④ يېڭى پىلانغا كىرگۈزۈلگەن.

müdevvin. s. ar. شېئىر ۋە باشقا ئەسەرلەرنى توپلاپ، توپلام ھالىغا كەلتۈرگۈچى.

müdevvir. s. ar. ① ئايلاندۇرغۇچى. ② تەرجىمە قىلغۇچى. ③ باشقۇرغۇچى، ئىدارە قىلغۇچى.

müdhal. s. ar. ئىچكىرىگە (ئىچىگە) كىرگۈزۈلگەن، قاتناشتۇرۇلغان.

müdir. is. ar. → **Müdür.**

müdiriyet,—ti. is. ar. **Müdüriyet.**

müdrik. s. ar. ① ئىدراك قىلغان، ئەقلى يەتكەن. ② يېتىشكەن. ③ ئېرىشكەن.

müdrike. is. چۈشىنىش كۈچى.

müdrir. s. ar. كۆپ سىيدۈرىدىغان.

müdür, müdir. is. ar. مۇدىر، باشقۇرغۇچى، رەھبەر، باشلىق:

«Okul müdürü — مەكتەپ مۇدىرى.»

müdüre, müdire. is. ar. مۇدىرە، ئايال مۇدىر، ئايال باشلىق:

«Ayşe müdüremizdir — ئايشەم مۇدىرىمىزدۇر (باشلىقىمىز).»

müdüriyet. is. ar. ① مۇدىرلىك، مۇدىرىيەت. ② مۇدىر ئىشخانىسى.

müdürlük, — ğü. is. ① مۇدىر ئىشخانىسى. ② مۇدىرلىك ۋەزىپە.

müebbet. s. ar. ① ئاخىرغىچە. ② ئۆمۈرلۈك:

«Müebbet sürgün cezası — مۇددەتسىز جازا.»

müeccel. s. ar. ① كېچىكتۈرۈلگەن، كەينىگە سۈرۈلگەن. ② نىكاھ بەدىلى، ئايالنىڭ تۇل قېلىشىغا ياكى بوشىنىشىغا باغلىق قەرز.

müeccil. is. ar. ئىلگىرى سۈرۈلگەن.

müedda. is. ar. ① چۈشەنچە، ئۇقۇم. ② مەزمۇن. ③ ئادا قىلىنغان، تۆلەنگەن.

müeddep. s. ar. ① ئەدەبلىك; تەرتىپلىك; ئەخلاقلىق. ② بىسلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق. ③ is. ئەرەنچە ئىسىم.

müeddi. s. ar. ① مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن، يول ئاچقان. ② سەۋەب بولغان. ③ ئادا قىلغان، تۆلىگەن.

müekkid. s. ar. ① كۈچەيتىلگەن، مۇستەھكەملەنگەن. ② تەكرار تەربىيە بېرىلگەن.

müellefat,—tı. is. ar. يېزىق ئەسەرلىرى، يېزىقلىق ئەسەرلەر.

müellif. is. ar. ئاپتور، يازغۇچى، توپلىغۇچى، مۇئەللىپ:

«Bu kitabın müellifi kim? — بۇ كىتابنىڭ ئاپتورى كىم؟»

müellim. s. ar. ئەلەم قىلغان، دەۋەت قىلغان، رەنجىگەن، ئېچىنغان.

müemmen. s. ar. ① تەمىن ئېتىلگەن، تەمىنلەنگەن. ② بىخەتەر.

müennes. s. is. ar. چىشى.

müesses. is. ar. قۇرۇلغان، تەسىس قىلىنغان.

müessese. is.ar. مۇئەسسەسە، جەمئىيەت:

«Bilimsel müesseseler — ئىلمىي مۇئەسسەسەلەر.»

müessir. s. ar. ئۈنۈملۈك، ئىنجابىي:

«Müessir önlemler almak — ئۈنۈملۈك تەدبىر كۆرمەك.»

müessis. s. is. قۇرغۇچى، ياسىغۇچى.

müevvel. s. ar. ① باشقا بىر چۈشەنچە بىلەن بىلدۈرۈلگەن. ② (چۈش ھەققىدە) تەبىر بېرىلگەن.

müeyyet. s. ar. ① كۈچلەندۈرگۈچى، مۇستەھكەملىگۈچى. ② توغرىلانغان. ③ ياردەم كۆرگەن، ياردەم ئالغان. ④ ئايال ياكى ئەر ئىسمى.

müeyyid. s. ar. ① كۈچلەندۈرگۈچى، مۇستەھكەملىگۈچى. ② توغرىلىغۇچى. ③ ياردەم قىلغۇچى.

müezzi. s. ar. زۇلۇم قىلغۇچى.

müezzin. is. ar. مۇئەزىن، مەزىن، ئەزان ئوقۇغۇچى:

«Bu adam mesçitin müezzini — بۇ ئادەم مەسچىتنىڭ مەزىنى.»

müfad. is. ar. مەزمۇن، ئۇقۇم.

müfadat. is. ar. مال بېرىش يولى بىلەن تۇتقۇن بولغۇچىنى قۇتۇلدۇرۇش.

müfagame. is. سۆيمەك، سۆيۈشمەك.

müfahare, müfaharet. is. ar. بىر-بىرىنى ماختىماق، ئارتۇقچىلىقلىرىنى دېيىشىپ ئۆزىنى ئۈستۈن كۆرسىتىشكە تىرىشماق.

müfahame. is. ar. كېلىشىمگە كەلمەك، بىر - بىرىنى چۈشىنىشمەك.

müfahir. s. ar. ماختانغان.

müfam. s. ar. سۇنىڭ كۆتۈرۈلۈشى (كۆپچۈشى).

müfarakat. is. ar. ① بىر يەردىن ئايرىلىش، بىراقلىشىش. ② ئەر - خوتۇننىڭ بىر - بىردىن ئايرىلىشى.

müfavazaten. z. ھەمكارلاشقان ھالدا، شېرىكلەشكەن ھالدا.

müfavız. is. ar. شېرىكلەشكەنلەر، ئورتاقلاشقانلار.

müfâz. s. ar. مول، بەرىكەتلىك، كەڭ.

müfecci. s. ar. ئېچىندۇرىدىغان، قايغۇغا سالىدىغان.

müfekkir. s. ar. ① پىكىر قىلغان. ② چۈشەندۈرگەن، پىكىر قىلدۇرغان.

müfekkire. is. ar. ئىدراكىي كۈچ، پىكىر قىلىش كۈچى.

müferrek. s. ar. بۆلۈنگەن، ئايرىلغان.

müferric. s. ar. غەم - قايغۇنى يوق قىلىدىغان، خۇشاللىق كەلتۈرىدىغان.

müferrid. s. ar. پۈتۈن ۋاقتىنى ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچى.

müferrih. s. ar. ① كۆڭۈل ئاچىدىغان، خۇش قىلىدىغان. ② كۆڭۈلنى خۇش قىلىدىغان دورا.

müfesser. s. ar. چۈشەندۈرۈلگەن، تەپسىلىي بىلدۈرۈلگەن.

müfettih. s. ar. ① ئاچىدىغان. ② is. ئىشتىھا ئاچىدىغان دورا، كېڭەيتىدىغان دورا.

müfettin. s. ar. ① پىتنىخور، پىتنە. ② قۇتراتماق. ③ ھەيران قالدۇرماق.

müfettiş. s. ar. تەكشۈرگۈچى، مۇپەتتىش.

müfettişlik, — ği. is. مۇپەتتىشلىك.

müfettit. s. ar. ① سۇندۇرغۇچى. ② ئەزگۈچى. ③ پارچىلىغۇچى.

müfezzi. s. ar. قورقۇتىدىغان، چۆچۈتىدىغان، ھەيران قالدۇرىدىغان.

müfid. s. → Müfit.

müfhim. s. ar. باشقىلارغا ئېغىز ئاچتۇرمايدىغان، باشقىلارنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلاپ قويىدىغان.

müfik. s. ar. ① شىپا بولىدىغان، ياخشى بولۇپ قالغان. ② غايەت چىرايلىق، مۇكەممەل.

müfit. s. ar. ① پايدىلىق. ② چۈشەندۈرگەن.

müfkir. s. ar. كەمبەغەللەشتۈرىدىغان، يوقسۇللاشتۇرىدىغان.

müflih. s. ar. ① ئامانلىققا ئېرىشكەن.

② قۇتۇلغان.

müflik. s. ar. ئۇستا، ماھىر، ناھايىتى ياخشى (شائىر).

müflis. s. ar. ① پۇلنى تۈگىتىۋەتكەن، ② قولى قۇرۇپ قالغان.

müfni. s. ar. يوقاتقان.

müfrag. s. ar. قۇيۇلغان، تۆكۈلگەن (قېلىپقا).

müfredat, – tı. is. ① ئاددىي نەرسىلەر. ② جۇزئىي (بىر پۈتۈنلۈكنى مەيدانغا كەلتۈرىدىغان پارچىلار).

müfret. s. ar. ① تەك، ئوخشاشلىقى يوق. ② (گىراماتىكىدا) بىرلىك.

müfrez. s. ar. بىر پۈتۈندىن بۆلۈنۈپ چىققان:

«Bu kızıl ordunun müfrezisidir — بۇ، قىزىل ئارمىيىنىڭ بىر قىسمىدۇر.»

müfreze. is. ar. بىر ئەسكىرىي قىسىمدىن ۋاقىتلىق بۆلۈنۈپ چىققان تارماق.

müfrit. s. ar. ① ئاشۇرمىچىلىق، كۆپتۈرۈش. ② مۇبالىغە، چەكتىن ئاشۇرۇۋېتىش.

müfsid. s. → Müfsit.

müfsit. s. ar. ① بۇزغۇچى، يامانلاشتۇرغۇچى. ② بۆلگۈنچى.

müft. s. far. ھەقسىز، بەدەلسىز.

müftasıd. s. ar. تومۇردىن قان ئالغۇچى.

müfteal. s. ar. ① سۈنئىي، ئويدۇرما. ② ساختا، ياسالما.

müftehir. s. ar. ① ماختانچۇق. ② شانلىق، شەرەپلىك. ③ ھەقسىز ئىشلىگۈچى.

müfteri. s. ar. بوھتانچى، قارا چاپلىغۇچى.

müfteris. s. ar. يىرتقۇچ.

müftü. is. ar. مۇپتى (ۋىلايەت ۋە ناھىيىلەردە دىنىي ئىشلارنى باشقۇرىدىغان ئادەم).

mühendis. is. ar. ئىنژېنېر:

«Su mühendisi — سۇ ئىنژېنېرى.»

mühendis. hane. is. ar. ئىلگىرى تۈركىيە ئوفىتسېرلىرى ياكى ئىنژېنېر تەربىيىلەيدىغان مەكتەپلەرگە بېرىلگەن نام.

mühendislik, – ği. is. ئىنژېنېرلىق.

mühenned. s. is. hint. ھىندىستان قۇيۇچىدىن سوقۇلغان قىلىچ.

mühevvil. s. ar. ① دەھشەتلىك، خەۋپلىك، قورقۇنچلۇق. ② قورقۇتىدىغان.

müheykel. s. ar. ھەيكەلدەك يوغان - يولپى.

müheyya. s. ھازىر، تەييار.

müheyyiç. s. ar. ھاياجانلاندۇرىدىغان، ھاياجانغا سالىدىغان.

mühezzeb. s. ar. ① تازىلانغان. ② تەربىيىلەنگەن.

mühib. s. ar. ① ھەيۋەتلىك. ② خەتەرلىك.

mühim, – mmi. s. ar. ئەھمىيەتلىك.

mühimmat, – ti. s. ar. ئۇرۇش قوراللىرى.

mühimme, is. ar. قىيىن ۋە ئالدىراش مۇھىم ئىش.

mühimsemek. مۇھىم دەپ بىلمەك، ئەھمىيەت بەرمەك.

mühin. s. ar. ① خورلىغۇچى. ② ھەقىر، خار. ③ خىيانەتكار، خائىن.

mühlet, – ti. is. ar. مۆھلەت (چەكلىك ۋاقىت).

mühlik. s. ar. ① ھالاك قىلغۇچى، ئۆلتۈرگۈچى، خەتەرلىك.

mühmel. s. ar. ① بىرىش قالغان، تاشلىۋېتىلگەن. ② ئىسكەتسىز. ③ كۆرۈمسىز:
«Mühmel bir elbisesatın aldı ئىسكەتسىز كىيىم سېتىۋالدى.
Mühmel bir bina yapıldı — كۆرۈمسىز بىر بىنا سېلىندى.»
mühmelat. is. ar. ئۇقۇمسىز، چۈشىنىكسىز، قۇرۇق سۆزلەر.
mühmil. s. ar. ئەھمىيەت بېرىلمىگەن، بىقىمسىز، پەرۋىشسىز قالغان.
mühre. is. far. ① قەغەزنى سىلىقلاشتۇرىدىغان، پارقىرىتىدىغان ئەينەك ئەسۋاب. ② ئەينەك مونچاق. ③ تۆمۈرچىلەرنىڭ بولقىسى. ④ قاداق (پۇتقا چىقىدىغان). ⑤ پەرداز لىغۇچى.
mührelemek. قەغەزگە جىلا بەرمەك، قەغەزنى پارقىراتماق، سىلىقلاشتۇرماق.
mühteci. s. ar. ھەجۋىي قىلغۇچى، بىراۋنى شېئىر ۋاستىسى بىلەن سۆككۈچى.
mühtecin. s. ar. كىچىك ياتلىق قىلىنغان (قىز).
mühtedi. s. ar. ① توغرا يول تاپقان، ھىدايەتكە ئېرىشكەن. ② ئۆز دىنىنى تاشلاپ مۇسۇلمان بولغان.
mühtelik. s. ar. ھېچ ئويلانماي ئۆزىنى خەتەرگە يولۇقتۇرغان.
mühtez. s. ar. ① تەۋرىگەن، تىترىگەن. ② خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالمىغان.
mühud. is. ar. بۆشۈك.
mühür, — hrü. is. far. ① تامغا، مۆھۈر. ② تامغا ئىزى. ③ مۇشۇكنىڭ بوينىدىكى قارا مەڭ. ④ دىۋان ئەدەبىياتىدا مەھبۇبەنىڭ ئاغزى. ⑤ ئىمزانىڭ ئورنىغا قوللىنىلىدىغان بەلگە.
mühürcü. is. تامغا ئويغۇچى.
mühürdar. is. ar. far. مۆھۈرچى، تامغىچى (مەخسۇس مۆھۈر، تامغا تۇتىدىغان خادىم).
mühürlemek. ① مۆھۈر (تامغا) باسماق. ② پېچەتلىمەك:
«Belge kağıdı mühürlediler — ھۆججەت قەغىزىگە تامغا باستى.
Kapıyı mühürledi — ئىشىكنى پېچەتلىدى.»
mühürlenmek. ① مۆھۈرلەنمەك، تامغىلانماق. ② پېچەتلەنمەك.
mühürlü. s. ① مۆھۈر بېسىلغان، تامغا بېسىلغان. ② پېچەتلەنگەن.
mühürsüz. s. ① مۆھۈرسىز، تامغىسىز. ② تامغا بېسىلمىغان.
müj. is. far. ① كىرپىك. ② سۈس تۇمان.
müjde. is. far. ① خۇش خەۋەر. ② سۆيۈنچە:
müjdeci. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.
müjdelemek. خۇش خەۋەر يەتكۈزمەك.
müjdelenmek. خۇش قىلماق.
müjdelik, — ği. is. سۆيۈنچىلىك.
müje. is. far. كىرپىك.
müjek. is. far. كىرپىكنىڭ قىللىرى.
müjgân. is. far. ① كىرپىك (كۆپلۈك). ② ئايال ئىسمى (مۇجگان).
mükâfaha. is. ar. ① چاپىمۇچاپ كېلىپ قالماق. ② ئۇرۇشماق، سوقۇشماق.
mükâfat. is. ar. ①مۇكاپات. ② ياخشىلىققا ياخشىلىق:
«Çinde halka yarar sağliyan herkes mükâfat alabilir — جۇڭگودا

خەلققە پايدىلىق ئىش قىلغان ھەرقانداق ئادەم مۇكاپاتقا ئىگە بولالايدۇ.
Iyilik edenler mükâfatını ğörür — ياخشىلىق قىلغانلار ياخشىلىق كۆرىدۇ.»

mükâfi. s. ar. ① تەڭ، باراۋەر. ② (ماتېماتىكىدا) ئەگرى سىزىق.

mükâfil. is. ar. بىر ـ بىرىگە كېپىل بولۇشنى قوبۇل قىلغۇچىلارنىڭ ھەر بىرى.

mükâhhal. s. ①سۈرمە سۈرۈلگەن (كۆزگە). ② چىمەنلەشكەن (يەر).

mükâlebe. is. ar. ئىتلاردەك تالىشىش، خىرىلدىماق، بوغۇشماق، ئىتلاردەك بىر ـ بىرىگە ئېتىلماق.

mükâleme. is. ar. ① سۆزلەشمەك، سۆھبەتلەشمەك. ② تالاش ـ تارتىش. ③ بىر كېلىشىمگە كېلىش ئۈچۈن ۋەكىللەر ئوتتۇرىسىدىكى سۆھبەت. ④ چەت تىل ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىككى تىلدا يېزىلغان جۈملىلەر.

mükaleme. name. is. سۆزلىشىشنى ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىككى خىل تىلدا تۈزۈلگەن كىتاب.

mükârehe. is. ar. يىرگىنىش، سەسكىنىش.

mükâri. is. ar. تۆگىچى، ئاتچى، ئېشەكچى قاتارلىقلارغا بېرىلگەن نام.

mükaşefe. is. ar. ① تەتقىق قىلىش. ② تەكشۈرۈش. ③ مەيدانغا چىقىرىش، ئوتتۇرىغا قويۇش.

mükâşeha. is. ar. بىرىگە قارىتا ئۆچمەنلىك ساقلىماق.

mükâşif. s. ar. ① كەشپ قىلغۇچى، بىر نەرسىنى ئوتتۇرىغا چىقارغۇچى. ② دەرۋىش، ئىلاھنىڭ سىرلىرىنى بىلگەن.

mükâtebe. is. ar. خەت يېزىشماق.

mükatib. s. ar. خەت ئېلىشىش.

mükateme. is. ar. يوشۇرۇش، مەخپىي تۇتۇش.

mükavaha. is. ar. ① بىر ـ بىرى بىلەن تىللىشىش. ② جەڭدە دۈشمەندىن غالىب كېلىش.

mükâyede. is. ar. ھىيلە قىلىش.

mükâzebe. is. ar. بىر ـ بىرىگە يالغان سۆزلەش.

mükedder. s. ar. ① قايغۇلۇق. ② سۈزۈك بولمىغان (سۇ).

mükeddir. s. ar. ① قايغۇغا سالىدىغان. ② كۆڭۈلنى ئاينىتىدىغان. ③ ئەيىبلىگۈچى.

mükeffen. s. ar. كېپەنلەنگەن.

mükelleb. s. ar. ① ئوۋغا ئۆگەنگەن. ② ئىشكەللەنگەن (پۇت).

mükellef. s. ar. ① بىر ئىشنى قىلىش مەجبۇرىيىتىدە قالغان، مەجبۇر. ② كەمچىلىكسىز. ③ ئىسلام قائىدىسىگە ئاساسەن پىتر ۋە زاكات بېرىش مەجبۇرىيىتى بولغان. ④ باج تۆلەش مەجبۇرىيىتى بولغان.

mükellefiyet, – ti. is. ar. ① مادىي ۋە مەنىۋى مەجبۇرىيەت، جاۋابكارلىق. ② مەجبۇرىي يۈكلەنگەن ۋەزىپە.

mükellef. s. ar. ① تاج كىيگەن. ② بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن، پەردازلانغان.

mükemmel. s. ar. ① مۇكەممەل، تەلتۆكۈس. ② كەمچىلىكسىز. ③ ناھايىتى ياخشى:
«Bu, mükemmel bir adam — بۇ مۇكەممەل بىر ئادەم.
Ellerinde mükemmel tüfekler

قولىدا ئەڭ ياخشى قوراللىرى — var
بار.»

mükemmeliyet, — ti. is. مۇكەممەل-
لىك.

mükerrem. is. ar. ① ھۆرمەتلىك،
ئىززەتلىك. ② ئەر ياكى ئايال ئىسمى
(مۇكەررەم).

mükerrer. s. ar. ئۈستى - ئۈستىلەپ،
تەكرارلانغان، تەكرار قىلىنغان.

mükerrerat. is. تەكرارلانغان
نەرسىلەر.

mükerreren. z. ar. تەكرار - تەك-
رار، بىرمۇنچە قېتىم.

mükerrir. s. ar. تەكرارلىغۇچى.

mükesser. s. ar. سۇنۇق، سۇنغان.

mükessif. s. ar. قويۇقلاشتۇرۇلغان،
زىچلاشقان، قويۇقلۇق، زىچلىق.

mükessir. s. ar. سۇندۇرغان،
ئۇششاقلىۋەتكەن.

mükevven. s. ar. يارىتىلغان، بار-
لىققا كەلتۈرۈلگەن.

mükevvenat. is. ar. مەۋجۇدات،
مەخلۇقات.

mükevvin. s. ar. قىلغۇچى، ياراتـ-
قۇچى، بارلىققا كەلتۈرگۈچى.

mükeyyif. s. ar. كەيپ بەرگۈچى،
لەززەت بېرىدىغان.

mükeyyifat. is. ar. كەيپ قىلىدى-
غان، مەست قىلىدىغان، مەست قىلىدىغان
ماددىلار.

mükezzib. s. ar. (سۆز ياكى خەۋەر-
نىڭ) راست ئەمەسلىكىنى ئاشكارا
قىلماق، ئىنكار قىلغان.

mükhüle. is. ar. سۈرمە قۇتىسى.

mükib. s. ar. غەيرەت بىلەن (جان
تىكىپ) ئىشلىگۈچى.

mükra. s. ar. ئىجارىگە ئېلىنغان،
ئىجارىگە بېرىلگەن.

mükreh. s. ar. بىر ئىشقا زورلانغان.

mükrem. s. ar. ئىكرام قىلىنغان،
ھۆرمەتلەنگەن.

mükri. s. ar. ئىجارىگە بەرگۈچى.

mükrih. s. ar. بىر ئىشقا زورلىغۇچى.

mükrim. s. ar. ① كۈتۈۋالغان.
② مېھماندوست.

müksir. s. ar. ① كۆپەيگەن.
② مېلى جىق، باي.

müktefi. s. ar. قانائەت قىلغۇچى،
قانائەتچان.

müktehil. s. ar. كۆزلىرىگە سۈرمە
تارتىۋالغان.

müktesebat, — tı. is. ar. ئىگىلىگەن
بىلىملەر.

müktesep. s. ar. ئېرىشىلگەن،
قازىنىلغان، قولغا كەلتۈرۈلگەن.

müktesip. s. ar. ئېرىشكەن، قازان-
غان، قولغا كەلتۈرگەن.

müktin. s. ar. يوشۇرۇنغان.

mükûs. is. ar. ① باج، ئۆشرە.
② باج يىغىش.

mül. is. far. شاراب، ۋىنو.

mülâabe. s. ar. ئوينىشقان، چاقـ-
چاقلاشقان.

mülâane. is. ar. بىر - بىرىگە لەنەت
ئوقۇماق.

mülâbis. s. ar. يېقىنلىق كۆرسەتـ-
كۈچى، دوستلۇق پوزىتسىيىدە بولغۇچى.

mülâhaza. is. ar. ① مۇلاھىزە (ئىنـ-
چىكە چۈشەنمەك). ② ئېتىبار بىلەن
قارىماق.

mülâhham. s. ar. سېمىز، ئەتلىك.

mülahhas. s. ar. قىسقارتىلغان (سۆز ياكى ماقالە)، يىغىنچاقلانغان.

mülâhid. s. ar. مۇسۇلمانلىقتىن باشقا دىنغا كىرگەن.

mülaib. s. ar. ئويناشقان.

mülâkat. is. ar. ① ئۇچرىشىش. ② سۆز، سوئال جاۋابلىق سۆز:

«Gazetecilere mülakat vermek — مۇخبىرلارغا قارىتا سۆز قىلماق.»

mülâki. s. ar. كۆرۈشكەن، ئۇچراشقان.

mülakkab. s. ar. لەقەمى بار، لەقەملىك (ئادەم).

mülam. is. ar. ئەيىپلىمەك، سۆكمەك.

mülâmese. is. ar. ① تەگمەك، تۇتماق. ② مۇناسىۋەتتە بولماق.

mülâsaka. is. ar. ① پۈتۈپ قالماق، ئېتىلمەك. ② يېپىشماق، يېقىنلاشماق.

mülasık. s. ar. ① پۈتۈك، ئېتىك. ② يېپىشقاق.

mülatafa. is. ar ئۆزئارا چاقچاقلاشماق.

mülatame. is. ar. بىر-بىرىگە مۇشت ئېتىشماق.

mülâtif. s. ar. چاقچاقچى، ھەزىلكەش، باشقىلار بىلەن چاقچاقلىشىدىغان.

mülattıf. s. ar. ① ياخشىلىق قىلىپ كۆڭلىنى ئالغان. ② يۇمشاتقۇچى دورا.

mülayemet. is. ar. ① مۇلايىملىق. ② ئۇيغۇنلۇق. ③ ئۇچەيلەرنىڭ يۇمشاقلىقى.

mülayim. s. ar ① مۇۋاپىق، لايىق، ئەقلىغە ئۇيغۇن. ② مۇلايىم، ياۋاش:

«1. Mülâyim bir öneri — ئەقلىغە مۇۋاپىق تەكلىپ.

2. Mülayim bir adam — مۇلايىم ئادەم.»

3. Mülayim kaplan — ياۋاش يولۋاس.»

mülazik. s. ar. يېپىشقاق، يېپىشقان.

mülâzım. s. ar. بىر ئىشقا كىرىشىش نەقستى بىلەن ھەقسىز ئىشلىگۈچى.

mülcem. s. ar. غەمكىن، تىزگىنلەنگەن.

mülebbes. s. ar. كىيىلگەن، ئىشلىتىلگەن (كىيىم).

mülemma. s. ar. ① ئالا-بۇلا، ئالىنچىپار. ② پارقىراق، پارىلدايدىغان، جۇلالىق. ③ داغلاشقان، كىرلەشكەن.

mülemmakâr. s. ① ئىككى يۈزلىمە. ② پارىلدايدىغان، پارلاق.

mülevven. s. ar. ① رەڭلىك. ② بوياقلىق، بويالغان.

mülevves. s. ar. ① پاسكىنا، مەينەت، كىر، يىرگىنچلىك. ② قالايمىقان، چىسەرەمجان.

mülevvın. s. ar. ① بوياق بەرگۈچى. ② رەڭگە كىرگۈزگەن. ③ بويىغۇچى.

müleyyin. s. is. ar. ① يۇمشىتىدىغان، يۇمشاتقۇچى (نەرسە). ② ئىچىنى بوشىتىدىغان دورىلار.

müleyyen. s. ar. يۇمشىتىلغان، ئېۋىتىلگەن.

mülga. s. ar. ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، قېلىپ تاشلانغان.

mülhak. s. ar. ① بىر پۈتۈنگە كېيىن قوشۇلغان، قوشۇمچە قىلىنغان. ② مەركەزگە قاراشلىق.

mülhakat, - tı. is. ar. ① بىر پۈتۈنگە قوشۇلغانلار، قوشۇمچىلار. ② مەركەزگە قاراشلىق يەرلەر.

mülhem. s. ar. ئىلھاملانغان.

mülhid. s. is. → **Mülhit.**

mülhidlik, – ği. is. ئاتېئىستلىق، دىنسىزلىق.

mülhik. s. ar. قوشۇلغان، قوشۇمچە قىلىنغان.

mülhim. s. ar. ئىلھام بەرگەن.

mülhit. s. is. ① خۇداسىز، دىنسىز. ② توغرا يولدىن چىققان.

mülimme. is. ar. پالاكەت، بالا - قازا.

mülk, – kü. is. ar. ① كۆچمەس مۈلۈك. ② بىر دۆلەتكە قاراشلىق تېررىتورىيە. ③ مۈلۈك.

mülkî. s. ar. ① بىر مەملىكەت بىلەن ئالاقىدار. ② مەمۇرى: «Mülki heyet — مەمۇرى ئۆمەك.»

mülkiye. is. ar. مەمۇرىلار (ھەربىي بولمىغانلار).

mülkiyeli. is. سىياسىي پاكۇلتېت ئوقۇغۇچىسى ۋە بۇ پاكۇلتېتنى پۈتتۈرگۈچى.

mülkiyet, – ti. is. مۈلۈككە ئىگىدارچىلىق.

müllâk. is. ar. بىر نەرسىگە ئىگە بولغۇچىلار.

mülsak. s. ar. بىر نەرسىنىڭ ئارقىسىغا تىركەلگەن، ئۇلانغان.

mültebis. s. ar. ① باشقا بىر نەرسىدىن پەرقلەندۈرۈلمىگەن، پەرقلەندۈرۈش قىيىن بولغان.

mülteca. s. ar. پاناھ جاي، پاناھ بولىدىغان يەر.

mülteci. s. is. ① مۇساپىر. ② پاناھلىق ئىزدىمەك (سىياسىي جەھەتتىن).

mültefet. s. ar. ① ئىلتىپات قىلىنغان. ② ئەھمىيەت بېرىلگەن، كۆڭۈل بۆلگەن.

mültef. s. ar. ① بىر - بىرىگە ئارىلىشىپ كەتكەن. ② بىللە بولغان.

mültefit. s. ar. ① ئىلتىپات قىلىدىغان، خۇش مۇئامىلە قىلىدىغان. ② ئەھمىيەت بېرىدىغان، كۆڭۈل بۆلىدىغان.

mültefitane. z. ئىلتىپات قىلغۇدەك.

mültehi. s. ar. ① ساقاللىق. ② ساقىلى چىققان.

mültehib. s. ar. ① يالقۇنجىغان، تۇتاشقان (ئوت). ② كېسەل بولغان. ③ كۆبجۈپ قىزىرىپ كەتكەن.

mültehif¹. s. ar. ① تۇتاشقان (ئوت). ② ھەسرەت چەككەن. ③ قاتتىق دەردمەن.

mültehif². s. ar. (يوتقانىدەك نەرسىگە) يۆگەنگەن.

mülteim s. is. ① ياخشىلانغان، ياخشى بولۇپ قالغان. ② پۈتۈپ قالغان (يارا).

mülteka. is. ar. ① ئۇچرىشىش يېرى ۋە ۋاقتى. ② ئۇچرىشىش، كۆرۈشۈش. ③ ئىككى دەريا سۈيىنىڭ بىرلەشكەن يېرى.

mültekit. s. ar. تېرىۋالماق (يەردىكى بىر نەرسىنى)، توپلىماق.

mülteki. s. ar. بىرلەشكەن، كۆرۈشكەن.

mültekim. s. ar. لوقما قىلىپ يۇتماق.

mültemes. s. ar. ئىلتىماس قىلىنغان.

mültemi. s. ar. ① پارقىراق، پارلاق. ② ئېلىپلا قاچماق.

mültemis. s. ar. ۋاستىچى بولماق، ئارىچى بولماق.

mültesik, multasık. s. ar. ① بىر-

بىرىنى باغلايدىغان. ② بىر - بىرىگە ئۇلانغان، قوشۇمچە قىلىنغان.

mültevi. s. ar. پۈكۈكلۈك، ئېگىك.

mültezim. is. ar. ① دۆلەتكە ئائىت باج، خىراجنى كۆتۈرە ئالغۇچى. ② بىر ئىش ياكى بىر ئادەمنىڭ تەرىپىنى ئالغۇچى.

mülük. is. ar. پادىشاھلار، ھۆكۈمدارلار.

mülüki. s. پادىشاھقا خاس بولغان.

mülzim. s. ar. ① جىم تۇرۇشقا مەجبۇر قىلىنغان، ئاغزى تۇۋاقلانغان. ② بىرىگە ۋەزىپە يۈكلەنگەن.

mülzime. is. ar. ئۈستەل ئۈستىدىكى قەغەزلەرنىڭ ئۇچۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۈستىگە باستۇرۇلغان نەرسە.

mümahhas. s. ar. ① سىنالغان. ② قۇۋۋەتلىك، چىداملىق.

mümarat. is. ar. - كۆرەش، تالاش تارتىش.

mümarese, mümareset. is. ar. بىر ئىش ياكى سەنئەتتە ماھىر بولۇش، قولى گۈللۈك.

mümas. s. ar. تەگمەك.

mümaselet, – ti. is. ar. ئىككى نەرسىنىڭ بىر بىرىگە ئوخشاپ كېتىشى.

mümasil. is. ar. ئوخشىغان، ئوخشاشلىق.

mümaşat. is. ar. ① بىللە كېتىش، بىللە مېڭىش، ھەمراھلىق، باراۋەر ھەرىكەت قىلىش. ② ئۇيغۇنلىشىش. ③ بىرىنىڭ پىكرىگە يالغاندىن قوشۇلغان بولۇپ كۆرۈنۈش.

mümazaha. is. ar. چاقچاقلاشماق، ئويناشماق.

mümazzak. s. ar. پارچىلانغان، پارچە - پارچە قىلىنغان.

mümbit, – ti. is. ar مۇنبەت (يەر)، ھوسۇللۇق.

mümecced. s. ar. ئۇلۇغلانغان، شان شەرەپ بېرىلگەن.

mümehhed. s. ar. ① ئېچىلىپ سېلىنغان، يېيىلغان. ② سەرەمجان ھالغا كەلتۈرۈلگەن، سەرەمجانلاشتۇرۇلغان.

mümehhid. s. ar ① ئېچىپ سالغان، يايغان. ② سەرەمجان ھالغا كەلگەن، سەرەمجانلاشقان.

mümellek. s.ar. مۈلۈك قىلىپ بېرىلگەن.

mümillik. s.ar. مۈلۈك قىلىپ بېرىلگەن.

mümerred. s. ar. ① ئېگىز. ② تاملىرى تۈز ۋە ئېگىز قۇرۇلۇش.

mümessek. s. ar. ئىپاردەك پۇرايدىغان، خۇش پۇراق.

mümessel. s. ar. ① ئۈلگە تەرىقىسىدە سۆزلەنگەن. ② نەشىر قىلىنغان، بېسىلغان.

mümessil. s. ar. ① ۋەكىل. ② سىنىپ باشلىقى. (مەكتەپتە). ③ تارقاتقۇچى (كىتاب، ژۇرنال، گېزىت).

mümessillik; – ği. is.ar. ۋەكىللىك.

mümevveh. s. ar ① خىيالىي. ② ئويدۇرما.

mümeyyez. s. ar. تاللانغان، ئىلغانغان، ئايرىلغان، پارلانغان.

mümeyyiz. is. ar. ① ئىمتىھان نەتىجىسىگە قارىغۇچى. ② كاتىپنىڭ يازغانلىرىنى تۈزەتكۈچى. ③ s. ياخشى - يامانىنى، توغرا - خاتانى ئايرىغۇچى.

mümhil. s. ar. ① بىر ئىشنى بەلگىلىك مۇددەتتە ئارقىغا سۈرگۈچى. ② ساقلىغۇچى، كۈتكۈچى.

mümid. s. ar. ① ياردەم بەرگۈچى، ياردەمچى. ② ئۈزارتقۇچى.

mümil. s. ar. زېرىكتۈرگۈچى، بىزار قىلغۇچى.

mümin. s. is. ar. ئىمان ئىگىسى، مۇسۇلمان، مۆمىن.

mümit. s. ar. ئۆلتۈرگۈچى، ئۆلۈمگە سەۋەب بولغۇچى.

mümkün. s. ar. مۇمكىن.

mümkinat. z. is. بولۇش ئېهتىمالى بار نەرسىلەر.

mümsik. s. ar. ① بىر نەرسىدىن قولىنى تارتقۇچى. ② بېخىل، پىخسىق. ③ جاهىل.

mümtaz. s. ar. ① ئىلغار، مۇنەۋۋەر، تاللانغان. ② قەدىرلىك. ③ ئەر ئىسمى: «Mümtaz bir öğrenci idi, şimdi de çok yaratıcı olmuş — مۇنەۋۋەر (ئىلغار) ئوقۇغۇچى ئىدى، هازىرمۇ ئىجادىيەتچى بوپتۇ.»

mümted. s. ar. داۋام قىلغان، سوزۇلغان.

mümtehan. s. ar. سىنالغان، سىناقتىن ئۆتكەن.

mümtehin. s.ar. سىنايدىغان، سىنىغۇچى.

mümteli. s.ar. ① توشقۇزۇلغان، توشۇق، تولدۇرۇلغان. ② مەيدە كۆپۈش كېسىلى.

mümteni. s. ar. ① بىر ئىشنى قىلىشتىن باش تارتىدىغان. ② ئىمكانسىز.

mümtesil. s.ar. بۇيرۇققا ئىتائەت قىلغان.

mümtezic. s. ar. ① بىر - بىرىگە ماسلاشقان. ② هىم بېكىتىلگەن. ③ باشقىلار بىلەن ئىناق ئۆتىدىغان.

mümtır. s. ar. يامغۇرلۇق.

mümza. s. ar. ئىمزالانغان، ئىمزا قويۇلغان.

mümzi. s. is. ar. ئىمزالىغۇچى، ئىمزا قويغۇچى.

münaam. s. ar. باياشاتلىق (مولچىلىق) ئىچىدە ياشىغان.

münacat, — tı. is. ar. مۇناجەت (تەڭرىگە يالۋۇرۇش).

münada. s. ar. چاقىرىلغان.

münadi. is. ar. جارچى.

münadil. s. ar. توغرا يولدىن چىقىپ كەتكەن، خاتا يولغا كىرىپ كەتكەن.

münadim[1]. is. ar. ① دوست، يولداش. ② دۆلەت رەهبەرلىرىنى قىزىقچىلىق بىلەن خۇش قىلغۇچى ئادەم.

münadim[2]. s. ar. يوق بولغان، يوقالغان.

münafaka. is. ar. ئىككى يۈزلۈك، ئىككى يۈزلىمىلىك.

münafat. is. ar. بىر بىرىگە زىت، قارىمۇقارشى.

münaferet. is. ar. ① بىر - بىرىگە نەپرەت بىلدۈرۈش. ② باشقىلارنى كىچىك كۆرۈپ كۆزىگە ئىلماسلىق، خورلاش.

münafık. s. is. ar. ① ئىككى يۈزلىمىلىك قىلغۇچى. ② بۆلگۈنچىلىك قىلغۇچى، ئۇتتۇرىنى بۇزغۇچى. ③ مۇناپىق (مۇسۇلمان بولماي تۇرۇپ مۇسۇلماندەك كۆرۈنگۈچى).

münafi. s. ar. خىلاپ، زىت.

münaggas. s. ar. غەم - قايغۇلۇق، غەمكىن، ناخۇش.

münakalât, — tı. is. ar. قاتناش - ترانسپورت: «Münakalât bakanlığı — قاتناش مىنىستىرلىكى.»

münakale. is. ar. ① ترانسپورت. ② بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە يۆتكەش. ③ نۆۋەت بىلەن ھېكايە سۆزلەش. ④ قەدەھنى قولدىن - قولغا سۇنۇش.

münakasa. is. ar. كېمەيتىش.

münakaşa. is. ar. ① مۇنازىرە، تالاش - تارتىش. ② ئىنچىكە تەتقىق قىلىش.

münakaza. is. ar. مەنە ۋە مەزمۇنلار ئوتتۇرىسىدىكى زىتلىق.

münakahe. is. ar. ① نىكاھلىنىش. ② ئىسلام دىنىنىڭ نىكاھ ئىشلىرىغا دائىر قائىدىلىرى.

münakız. s. ar. بىر - بىرىگە جىپسىلاشمىغان، بىر - بىرىگە زىت.

münakid. s. ar. ① تەشكىل قىلىنغان. ② ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا رەسمىي قوبۇل قىلىنغان، ئىمزالانغان. ③ باغلانغان، تۈگۈلگەن.

münakis. s. ar. ئەكس ئەتكەن.

münakkah. s. ar. ① سۈيۈلغان، ئاقلانغان. ② تېپىلگەن (خامان).

münakkahiyet. is. ① ئەڭ ياخشىسىنى تاللاش. ② ئاز ۋە ساز يېزىش.

münakkas. s. ar. ئازايتىلغان، كېمەيتىلگەن.

münakkaş. s. ar. ① نەقىش بىلەن بېزەلگەن. ② گۈللۈك رەختلەرگە بېرىلگەن نام.

münakkat. s. ar. تەنقىدلەنگەن.

münakkayat. is. ar. تازىلانغان نەرسىلەر.

münakkıs. is. ar. ئازايتىلغان، كېمەيتىلگەن.

münasebet, – ti. ① مۇناسىۋەت، ئالاقە. ② ئىككى نەرسە ئوتتۇرىسىدىكى نىسبەت. ③ سەۋەب:

«Iki devletin münasebeti — ئىككى دۆلەت مۇناسىۋىتى.»

münasebetli. is. s. ar. ① مۇناسىۋىتى بولغان، ئالاقىسى بولغان. ② ئەقىلغە ئۇيغۇن، مۇۋاپىق، مۇناسىپ.

münasebetsiz. ① نامۇۋاپىق. ② ئۇيغۇن كەلمەيدىغان، لايىق بولمىغان. ③ ھۆرمەتسىز:

«1. Münasebetsiz bir eylem — مۇۋاپىق بولمىغان بىر ھەرىكەت.

2. Münasebetsiz bir adam — ھۆرمەتسىز بىر ئادەم.

«3. Bu benimle münasebetsizdir — بۇ، مېنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتسىز.»

münasebetsizlik, -gi. is. ① تېتىقسىز ھەرىكەت. ② ھۆرمەتسىزلىك. ③ ئەسكىلىك.

münasefe, münasefet. is. ar. ① يېرىم - يېرىمىدىن بۆلۈنگەن. ② ئوخشاش (تەڭ يېرىمىدىن) ئىككىگە بۆلۈش.

münasip. s. ar. مۇناسىپ، ئۇيغۇن، لايىق، مۇۋاپىق.

münaşede. is. ar. ئۆزئارا شېئىر ئوقۇشۇش، ئۆزئارا بېيىت ئېيتىشىش.

münavebe. is. ar. نۆۋەتلىشىش، نۆۋەتلەشتۈرۈش، نۆۋەت:

«Bunu münavebe ile yapalım — بۇنى نۆۋەت بىلەن قىلايلى.»

münavebeten. z. نۆۋەت بىلەن، ئۆز رېتى بىلەن.

münavehe. is. ar. ① ئۈن سېلىپ يىغلاش. ② هازا (ماتەم) تۇتۇش.

münavele. is. ئۆتنە - يېرىم، ئۆزئارا بىر نەرسە سۇنۇشماق.

münazaa. is. ar. ① تالاش - تار

تىش، ئېغىز جېدەلى. ② ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى دۈشمەنلىك.

münazaat. is. جېدەل - ماجىرالار، تالاش - تارتىشلار.

münazara. is. ar. پرىنسىپقا ئۇيغۇن مۇنازىرە، ئىلمىي مۇنازىرە.

münazır. s. ar. ① مۇنازىرە قىلغۇچى. ② پارالېل.

münazi. s. ar. ماجىراچى، غوۋغاچى.

münazil. s. ar. ① خىزمەتتىن توختىتىلغان. ② تەركىدۇنيا بولۇپ كەتكەن.

münbagı. s. ar. ئۇيغۇن، لايىق.

münbais. ① بىرەر سەۋەب كەلتۈرۈپ چىقارغان، ئوتتۇرىغا چىققان. ② ئەۋەتىلگەن:

münbasit. s. ar. ① ئوچۇق، ئېچىلغان. ② مەمنۇن، خۇشال:

~etmek. مەمنۇن قىلماق.

münceli. s. ar. ① پارلاق، نۇرلۇق. ② ئاشكارا بولماق.

müncemit. s. ar. ① توڭلىغان. ② مۇزدەك، مۇز ھالىدا بولغان.

müncer, – rri. s. ar. ئاخىرلاشقان، ئاياغلاشقان.

müncezib. s. ar. ① تەلپۈنگەن (بىر يەرگە). ② بېرىلگەن، قىزىققان، ئۆزىنى ئۇرغان.

münci. s. is. ar. يامان ئەھۋالدىن، خەتەردىن قۇتۇلدۇرغۇچى. ② ئەر ئىسمى. ③ ئازادلىق ئۇرۇشتىن كېيىن مۇستاپا كامالغا بېرىلگەن ئۇنۋان.

münciz. s. ar. كېيىدە تۇرىدىغان، سۆزىنى ئىشقا ئاشۇرىدىغان.

mündemiç. s. ar. ئىچىدە بولغان، ساقلانغان.

münderecat, mündericat. is. مۇندەرىجە، ئىچىدىكىلەر.

münderis. s. ar. ۋەيران بولغان، ئۆرۈلگەن، ئىزى قالمىغان.

münderisat. is. ئۆرۈلۈپ ئىزى قالمىغان قۇرۇلۇش قاتارلىقلار.

münebbih. s. ar. ① ئۇيقۇدىن ئويغاتقۇچى. ② غەپلەتنى يوق قىلغۇچى. ③ سائەتنىڭ قوڭغۇرىقى، قوڭغۇراقلىق سائەت.

münecci. s. ar. قۇتۇلدۇرغان، قۇتۇلدۇرغۇچى.

müneccim. is. ar. ① مۇنەججىم (يۇلتۇزلارغا قاراپ پال ئاچقۇچى). ② ئاسترونومىيە بىلەن شۇغۇللانغۇچى.

münekker. s. ar. نامەلۇم (تونۇش بولمىغان) بىر نەرسىگە دالالەت قىلغۇچى.

münekkes. s. ar. تەتۈر ئاغدۇرۇلغان، ئاستىن - ئۈستۈن قىلىنغان.

münekkit, – ti. is. تەنقىدچى.

münekkitlik, – ği. is. تەنقىدچىلىك.

münevver. s. ar. ① زىيالىي. ② پارلاق، يورۇق. ③ مۇنەۋۋەر. ④ is. ئايال ئىسمى:

«Çinde münevver gençler çoktur — جۇڭگودا زىيالىي ياشلار ناھايىتى جىق.»

münevvim. s. ar. ① ئۇخلىتىدىغان (دورا). ② ھوشسىزلاندۇرىدىغان (دورا).

münevvir. s. ar. نۇرلاندۇرىدىغان، يورۇتىدىغان، يورۇقلۇق بېرىدىغان.

münezzeh. s. ar. ① پاك. ② پېشانىسى ئوچۇق. ③ يامان ئىشلاردىن خالى، گۇناھسىز. ④ ھەرقانداق بىر نەرسىگە ئېھتىياجى بولمىغان:

«O, böyle şeylerden münezzehtir — ئۇ، بۇنداق ئىشلاردىن خالى.»

münezzel. s. ar. تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن.

münezzil. s. ar. تۆۋەنگە چۈشۈرگۈچى.

münfatır. s.ar. يېرىلىپ ئىككىگە ئايرىلغان.

münfecir. s. ar. ① (تاڭ ھەققىدە)
ئاتقان، ئاقارغان. ② ئاققان، قاينىغان (سۇ).

münfehim. s. ar. چۈشىنىلگەن، ئۆزلەشـ
تۈرۈلگەن.

münfek. s. ar. قوپۇرۇلۇپ كەتكەن،
سۆكۈلۈپ كەتكەن، چىقىپ كەتكەن.

~ olmak. چىقىپ كەتمەك، قوپۇرۇلۇپ
كەتمەك.

münfelik. s. ar. ① پارتلايدىغان.
② ئېچىلىدىغان.

münferic. s. ar. ① بىر - بىرىدىن
يىراق. ② ئارىسى كەڭ.

münferiden. z. ① ئايرىم - ئايرىم.
② بىردىن - بىردىن. ③ ئۆز ئالدىغا،
يالغۇز ھالدا.

münferik. s. ar. ئايرىلغان.

münferit. s. ar. ① ئايرىم بولغان،
ئۆز بېشىغا يالغۇز. ② تۈرمىلەردىكى
كامېر (يالغۇز كىشىلىك ئۆي).

münfesih[1]. s. ar. ① بۇزۇلغان، بىـ
كار قىلىنغان. ② تارالغان.

münfesih[2]. s. ar. ① جەمقىلغان، جىـ
قايغان، كۆپەيگەن. ② كېڭەيگەن.

münfetih. s. ar. ئوچۇق، ئېچىقلىق.

münhal, — li. s. ar. ① ئېرىيدىغان.
② بوش. ③ ئوچۇق.

münhani. s. ar. ① ئەگرى، ئېگىلىپ
كەتكەن. ② ئەگرىلىك. ③ ئەگرى سىزىق
(ماتېماتىكىدا).

münhaniyet. is. ئەگرى نەرسىلەر،
ئەگرى شەكىللىك.

münharif. s. ar. ① بىر تەرەپكە قايـ
غان، توز ماڭمىغان. ② ئۆزگىرىپ كەتـ
كەن. ③ ساغلام بولمىغان. ④ ئىككى
بۇرجىكى پاراللېل.

münhaasır. s. ar. ① يالغۇز بىرىگە
ياكى بىر نەرسىگە ئايرىلغان. ② چەكـ
لەنگەن، چەكلىك. ③ قورشالغان.

münhasif. s. ar. ① كۆزى ئەما، قارىـ
غۇ. ② غۇۋا، خىرە.

münhat. s. ar. ئويمان، چوڭقۇر:
«Münhat arazı — ئويمان يەر (ئېتىز).»

münhebit. s. ar. يۇقىرىدىن تۆۋەنگە
چۈشكەن.

münhedim. s. ar. خاراب بولغان،
يىقىلغان، خارابە.

münhemik. s. ar. ①بىر ئىشقا بەك بېرىلـ
گەن، بىر ئىش بىلەن قاتتىق ھەپىلەشكەن.
② ئۆزىنى بەك ئۇرۇۋەتكەن (يامان ئىشتا):
«İçkiye münhemik — ئىچىملىككە
بەك بېرىلگەن.»

münhezim. s. ar. ① بۇزغۇنچىلىققا
ئۇچرىغان، بۇزۇلغان، بۇزۇق. ② يېڭىلگەن.

münhi. s. ar. خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

münkad. s. ar. بويۇن ئېگىدىغان.

münkali. s. ar. يىلتىزىدىن قومۇرۇۋېـ
تىلگەن.

münkariz. s. ar. ① تۈگىگەن، تامامـ
لانغان. ② (ئائىلە سۇلالە ھەققىدە)،
ئاخىرلاشقان، مۇنقەرز.

münkasım. s. ar. قىسىملارغا بۆلۈنـ
گەن، پارچە قىلىپ بۆلۈنگەن.

münkazi. s. ar. تۈگىگەن، تامام
بولغان، ئاخىرلاشقان.

münker. s. ar. ① ئىنكار قىلىنغان،
قوبۇل قىلىنمىغان. ② ياخشى كۆرۈلمەيـ
دىغان.

münkesif. s. ar. تۇتۇلغان، تۇتۇق(كۈن).

münkesir. s. ar. سۇنغان، سۇنۇق.

münkeşif. s. ar. ① ئوتستۇرىغا چىقـ
قان، بارلىققا كەلگەن. ② يېڭىدىن
پەيدا بولغان، كەشپ قىلىنغان.

münkir. s. is. ar. ① ئىشەنمىگەن
ياكى ئىنكار قىلغان. ② خۇداسىز.

münşak. s. ar. ① ئەگەشكەن، ئارقىـ
دىن ماڭغان. ② ئەۋەتىلگەن، يوللانغان.

münsebik. s. ar. قېلىپقا تۆكۈلگەن.

münselib. s. ar. قالمىغان، تۈگىگەن
(راھەت، ھۇزۇر، بەخەتەرلىك ھەققىدە).

münselih. s. ar. ① سېرىپ چىقىرىلـ
غان، سويۇلغان (تېرە). ② ئاخىرقى
كۈنگە ئۇلاشقان.

münselik. s. ar. ① بىر تەرىقەتكە
كىرگەن. ② بىرەر كەسىپكە مەنسۇپ
بولغۇچى.

münserih. s. ar. ئىتتىك ـ ئىتتىك
ماڭغۇچى (كەتكۈچى).

münşaib. s. ar. پۇتاق چىقارغان،
شاخلانغان، تارماقلارغا ئايرىلغان.

münşak. s. ar. ھەر تەرىپىدە چوڭقۇر
بىر يېرىق ئېچىلغان، يېرىلغان.

münşeat. is. ar. ① خەت ـ چەكلەر
ژۇرنىلى، مەجمۇئە. ② خەتلەر. ③ يېزىـ
لىشقا باشلانغان نەرسىلەر.

münşeil. s. ar. تۇتاشقان، يورۇغان.

münşi. s. ar. ① كاتىپ، سېكرېتار.
② قەلىمى كۈچلۈك.

müntahip, — bi. سايلىغۇچىلار.

müntahabat, — tı. is. ئانتولوگىيە
(يازغۇچىلارنىڭ، بولۇپمۇ شائىرلارنىڭ
تاللانغان بەدىئىي ئەسەرلىرى توپلىمى).

müntahap. is. s. ar. ① تاللانغان.
② يەرلىك خەلق قۇرۇلتىيى ئەزاسى.

müntahil. s. ar. ئەسـ
باشقىسىنىڭ ئەسىرىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش، ئەدەبىيات
ئوغرىسى.

müntakış. s. ar. ئۆستىگە ئىشلەپ،
زىننەتلەپ چىرايلىق بىر ھالغا كەلتۈرۈلـ
گەن، نەقىشلىك.

müntakız. s. ar. بۇزۇلغان، يىقىلغان،
خاراب بولغان، ۋەيران بولغان.

müntakid. s. ar. بىر ئەدەبىيات ۋە
سەنئەت ئەسىرىنى ھەر تەرەپتىن تەتقىق
قىلىپ ياخشى ياكى ناچارلىقى ھەققىدە
باھا بەرگۈچى، ئەدەبىي تەنقىدچى.

müntakil. s. ar. ① بىر يەردىن باشـ
قا يەرگە كۆچكەن، يۆتكەلگەن. ② مىـ
راس بولۇپ قالغان. ③ ئۆلگەن.

müntakim. s. ar. ئىنتىقام ئالغۇچى،
ئۆچ ئالغۇچى.

müntasib. s. ar. تىك تۇرغان.

müntebih. s. ar. ① ئويغاق. ② بىر
ئىشتىن ساۋاق ئېلىپ كۆزى ئېچىلغان.
③ ھوشيار، ئېھتىياتچان.

müntefi[1]. s. ar. غايىب، كۆزگە كۆ-
رۈنمەيدىغان، يوقالغان.

müntefi[2]. s. ar. پايدا قىلىدىغان،
مەنپەئەت بېرىدىغان.

müntefih. s. ar ① سەمرىگەن، سېـ
مىز. ② كۆپكەن.

münteha. s. is. ar. ① ئاخىرلاشقان،
تۈگىگەن، ئاخىرقى دەرىجىگە يەتكەن.
② ئاخىرى، تۈگەنچە.

müntehi. s. ar. ① ئاخىرقى نۇقتىغا
يەتكۈچى، تۈگىگەن. ② ئەڭ ئاخىرقى.
③ بىر ئىشنى تۈگەتكۈچى.

müntehip, müntahip, müntahib.

ئوخشاش نەرسىلەر ئىچىدىن يارايدىغىنىنى تاللىۋالغۇچى.

müntehir. s. ar. ئۆزىنى ئۆلتۈرىۋالغان.

müntehirin. is. ئۆزىنى ئۆلتۈرگەنلەر.

müntehiz. s. ar. پايدىلىق زامان ۋە ۋەزىيەتنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويمىغۇچى.

müntekis. s. ar. دومىلىماق.

müntemi. s. ar. ① مۇناسىۋەت ئورناتقان، مۇناسىۋەتلىك. ② بىرىگە باغلىنىپ قالغان.

münten. s. ar. كېسەل يۇقتۇرۇۋالغۇچى.

müntesib. s. is. → **Müntesip.**

müntesic. s. ar. توقۇلغان.

müntesik. s. ar. رەتلىك تىزىلغان، مۇنتىزىم، رەتلىك.

müntesip. s. is. ① بىرىگە باغلىنىپ قالغان. ② مۇناسىۋىتى بولغان، مۇناسىۋەتلىك.

münteşir. s. ar. ① تارالغان، كېڭەيگەن، تارقالغان، يېيىلغان. ② بېسىلغان، نەشر قىلىنغان، بېسىلىپ چىققان، (كىتاب، ژۇرنال). ③ تارقاق، چېچىلاڭغۇ. ④ ئېغىزدىن - ئېغىزغا يېيىلغان (مەخپىي نەرسىلەر).

müntevi. s. ar. بىر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن ئۆز - ئۆزىگە ۋەدە بېرىش، ئىرادە باغلاش.

müntezi. s. ar. يۇلغان، قوپۇرغان، قومۇرغان.

müntiç, müntici. s. ar. ① ئاخىرلاشتۇرغان، تۈگەتكەن، ئاخىرىغا يەتكۈزگەن. ② بىر ئىشنىڭ مەيدانغا چىقىشىغا رولى بولغان.

müntin. s. ar. ① پۇراپ قالغان، بۇزۇلۇپ قالغان. ② مىكروب، كېسەل يۇقتۇرغۇچى

münzecir. s. ar. مەنئى قىلىنغان، چەكلەنگەن.

münzel. s. ar. تەڭرى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ۋەكىل.

münzil. s. ar. ئاسماندىن چۈشكەن.

münzir. s. ar. بىرىنى قورقۇتۇش يولى بىلەن توغرا يولغا باشلاشقا ئۇرۇنغۇچى.

müphem. s. ar. ① نېمە ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغىلى بولمايدىغان، مۇجمەل. ② مۇرەككەپ، چۈشىنىكسىز، ئوچۇق بولمىغان:

«Müphem konuşmak — مۇجمەل سۆزلىمەك.»

müphemleşmek. مۇجمەللەشمەك.

müphemiyet, — ti. is. تۇتۇقلۇق، مۇجمەللىك، مۇرەككەپلىك.

müpteda. is. ar. ① باشلانغۇچ، ئىپتىدائىي ② ئىگە (گراماتىكىدا).

müptedi. s. ar. (ئۆگىنىشكە) باشلىغان.

müptelâ. s. ar. ① (ئەسكى نەرسىلەرگە) بېرىلىپ كەتكەن، مۇپتىلا. ② ئۇچرىغان، يولۇققان.

«Içkiye müptelâ oldum — ئىچىملىككە بېرىلىپ كەتتىم.

Verem hastalığına müptelâ olmuş — ئۆپكە كېسىلىگە مۇپتىلا بوپتۇ.»

müptelâyan. is. ① بىر ئىشقا يولۇقماق. ② تۇتۇلماق.

müpteni. is. ar. بىر نەرسىنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان، بىنا قىلىنغان.

müptezel. s. ar. ① مولچىلىق، ئەرزانچىلىق. ② ھەممە پايدىلىنىدىغان، پاھىشە:

«Müptezel bir kadin — بىر پاھىشە ئايال.»

müraat. is. ar. ①كۆزىتىش، قوغداش. ② ھۆرمەت قىلىش، رىئايە قىلىش.

müracaat. is. ar. مۇراجىئەت، ئىلتىماس.

~ etmek. ئىلتىماس قىلماق.

müracaatçı s. is مۇراجىئەت قىلغۇچى، ئىلتىماس سۇنغۇچى.

müracaha. is. ar. ياخشى ئىش قىلىش ئۈچۈن باشقىلار بىلەن بەسلەشمەك.

müradefe. ① مەنىداشلىق. ② ھەمراھ (سەپەرداشلىق).

müradif. s. ar. ① مەنىداش (سۆز). ② يولداش.

müragama, müragamat. is. ar. باشقىلارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرىدىغان ھەرىكەتلەردە بولماق، باشقىلارنىڭ غەزىپىنى قوزغايدىغان ھەرىكەت.

mürahane. is. ar. ① رەنىنە ئورنىدا قالدۇرماق. ② بىر ئىش ئۈچۈن مۇنازىرىگە كىرىشمەك.

mürahik. s. ar. يىگىتلىك يېشىغا يېقىنلاشقان.

mürai. s. ar. ئىككى يۈزلىمە.

mürailik, – ği. is. ئىككى يۈزلىمىلىك.

müramat. is. ar. بىر - بىرىگە ئوق ئاتماق.

mürasele. is. بىر - بىرىگە خەت ئەۋەتمەك، مەكتۇپلاشماق، خەۋەرلەشمەك.

müravede. is. ar. ① ئىستەك، ئارزۇ. ② مۇھەببەت.

müraveza. is. ar. بىرىسىنى ھىيلە بىلەن ياكى قورقۇتۇش يولى بىلەن بىر ئىشنى قىلماسلىققا ياكى قىلىشقا كۆندۈرمەك.

mürayat. is. ① يالغان ھەرىكەت، ساختىپەزلىك. ② ئىككى يۈزلىمىلىك.

mürci. s. ar. ئارقىغا قايتۇرغۇچى.

mürd. s. ar. ① ئۆلۈك.② ئۆلگەن(ئادەم).

~ olmak. ئۆلمەك.

mürde. s. is. ar. ئۆلۈك، ئۆلگەن، مۇردا.

~ dil. تاش يۈرەك، رەھىمسىز.

mürdeğah. is. ئۆلۈكلەر، جەسەتلەر.

mürdüm. is. bot. مۇراببا قايناتقىلى بولىدىغان قارا ئۆرۈك.

müre. is. → **Mühre.**

mürebba. s. is. ar. ① تەربىيە بەرگەن (ئادەم). ② مۇراببا. (يېمەك).

mürebbi. is. ar. ① بالا تەربىيىلىگۈچى. ② ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى. ③ باققۇچى، بوردىغۇچى:

«Mürebbilerin elinde büyümüş bir çocuk — تەربىيىچىلەرنىڭ قولىدا ئۆسكەن بالا.»

mürebbiye. is. ar. قەدىمدە بىرىنىڭ بالىسىنى تەربىيىلەش ئىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئايال.

müreccah. s. ar. ئەلا، ئۈستۈن:

«Ölüm, siyasi aşağılamadan müreccahtir — ئۆلۈم سىياسىي خورلۇقتىن كۆپ ئەلا.»

mürecceb. s. ar. مۇبارەك.

müreccih. s. ar. ئەلا بىلگەن، ئۈستۈن كۆرگەن.

mürcddef. s. ar. ① ئارقا - ئارقىدىن ماڭدۇرۇلغان، تىزىلغان. ② is. رادىپلىق غەزەل ياكى قەسىدە.

müreffeh. s. ar. باياشات، راھەت:

«Müreffeh bir hayat geçiriyoruz — باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتىمىز.»

müreffih. s. ar. راھەتكە ئېرىشكەن، ھېچ نەرسىگە ئېھتىياجى چۈشمەيدىغان تۇرمۇش.

mürehheb. s. ar. قورقۇتۇلغان، چۆچۈتۈلگەن، ئۈركۈتۈلگەن.

mürekkebat. is. ar. مۈرەككەپ نەرسىلەر.

mürekkep[1]. s. ar. ① مۈرەككەپ.

murekkep[2]. – bi. is. سىياھ:
«Anlaşma mürekkebi kurumadan iptal edildi — كېلىشىم سىياھسى قۇرۇماستىنلا بۇزۇلدى.»

mü ekkepçi. is. سىياھ ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

mürekkeplemek. سىياھ سۈرتمەك، سىياھ بىلەن بويىماق.

mürekkeplenmek. سىياھ يۇقۇپ قالماق.

mürekkepli. s. ar. ① سىياھ تېگىپ قالغان، سىياھ يۇقۇپ قالغان. ② ئىچىدە سىياھسى بولغان:
«Mürekkepli kalem — سىياھ قەلەم.»

mürekkeplik, – ği. is. سىياھ قۇتىسى.

mürekkez. s. ar. تىكىلگەن، قادالغان.

mürekkib. s. ar. ① بىرلەشتۈرگەن. ② مۈرەككەپلەشتۈرگەن. ③ مۈرەككەپ.

müressem. s. ar. ① بىر نەرسىنىڭ كۆرۈنۈش شەكلىنى رەسىم قىلىپ سىزغان. ② گۈل ۋە رەسىملەر بىلەن بېزەلگەن.

müreşşen. s. ar. ① تامچا - تامچا ئېقىتىلغان. ② تەربىيە ئالغان، تەربىيىلەنگەن. ③ دوراملىق.

mürettebat. si. ar. ① پاراخوت ۋە ئايروپىلان خادىملىرى. ② بىر ئىش ئۈچۈن ئاجرىتىلغان چىقىم:
«Çin sivil havayollarına ait uçağın mürettebati — جۇڭگو خەلق ئاۋىئاتسىيە ئايروپىلانلىرىنىڭ خادىملىرى.»

mürettep, – bi. s. ① تىزىلغان، رەتلەنگەن، رەتلىك. ② غەرەزلىك قىلىنغان (ئىش). ③ تەييارلانغان، بەلگىلەنگەن. ④ تەييارلانغان، ھازىرلانغان، توپلانغان.

mürettip. s. ar. ① تىزغۇچى. ② is. نابورچىك، ھەرپ تىزغۇچى.

mürettip . hane. is. ar. far. نابورخانا، ھەرپ تىزىش ئىشخانىسى.

mürettiplik, – ği. is. نابورچىكلىك.

mürevvak. s. ar. دېزىنفېكسىيە قىلىنغان، تىندۇرۇلغان، سۈزگۈچتىن ئۆتكۈزۈپ سۈزدۈرۈلگەن.

mürevvec. s. ar. ئېتىبارلىق.

mürevven. s. ar. ① خۇش پۇراقلىق نەرسىلەر سۈرۈلگەن. ② راھەتكە ئېرىشتۈرۈلگەن.

mürevviç. s. is. بىر پىكىرنى قوللىغۇچى ۋە تارقاتقۇچى.

mürevvih. s. ar. ① خۇش پۇراق بەرگۈچى. ② ئارام بېرىدىغان.

mürg, murg. is. far. قۇش، ئۇۋ قۇشى.

mürgane[1]. z. قۇشتەك، قۇشقا ئوخشاش.

mürgane[2]. is. far. قۇش تۇخۇمى.

mürgak. is. far. قەدىمكى تۈرك مۇقاملىرىدىن بىرى.

mürgek. is. far. كىچىك قۇش.

mürit, – di. is. ar. ① مۇرىت، بىر تەرىقەت شەيخىگە قول بەرگۈچى. ② بىرىسىرۇق بەرگۈچى.

müritlik, – ği. is. مۇرىتلىق.

mürsel. s. ar. ① يوللانغان، ئەۋەتىلـ
گەن. ② ئەر ئىسمى.

mürsil. s. ar. يوللانغان، ئەۋەتىلگەن.

mürşit, — ti. is. s. far. ① توغرا
يول كۆرسەتكۈچى، رەھبەر. ② غەپلەتتىن
ئويغاتقۇچى.

mürtagib. s. ar. ئىلتىماس قىلغۇچى،
يالۋۇرغۇچى.

mürtaki. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرىـ
لىغان. ② راۋاجلانغان، تەرەققىي قىلغان.

mürtebit. s. ar. باغلانغان، باغلىق
بولغان.

mürteca. s. ar. ئۈمىد قىلىنغان.

mürtecel. s. is. ھازىرلىقسىز سۆزـ
لەنگەن (سۆز)، ھازىرلىقسىز ئوقۇلغان
(شېئىر).

mürteci[1]. s. ar. ① مۇتەئەسسىپ، كونىـ
لىق تەرەپدارى. ② كونىلىققا تارتقۇچى.

mürteci[2]. s. ar. ئۈمىد قىلىنغان، ئارزۇ
قىلىنغان.

mürtecilen. z. ھازىر جاۋاب بىلەن.

mürtedi. s. ar. مەنئى قىلىنغان ئىشـ
لارنى قىلىشتىن ئۆزىنى تارتىدىغان.

mürtedif. s. ar. ئارقىسىدىن كەتكۈـ
چى، ئارقىسىغا چۈشۈۋالغۇچى، ئىزدىگۈچى.

mürtefi. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرىـ
لىغان، ئېگىز بىر يەرگە چىققان. ②ئۇلۇغ،
ئېگىز.

mürtefid. s. ar. پايدىلانغان.

mürtehil. s. ar. ① ئۆلگەن. ②باشـ
قا بىر يەرگە كەتكەن، كۆچۈپ كەتكەن.

mürtehin. s. ar. رەنىە قىلىپ تۇـ
تۇۋالغان.

mürtei. s. ar. ئوتلىغان.

mürteid. s. ar. ئۈركۈپ تىترىگەن.

mürteiş. s. ar. تىترەك، تىترىگەن.

mürtekib. s. ar. ساقلىغان، كۆزەتكەن.

mürtekibin, mürtekiban. is.
① يامان ئىش قىلغۇچىلار. ② پارا
ئالغۇچىلار.

mürtekip. s. ar. ① ئەسكى ئىش
قىلغان. ② پارا يېگەن. ③ ھۆقۇقىنى
يامان ئىشلارغا ئىشلەتكەن.

mürtekiz. s. ar. ① تىكىبلىگەن.
② تىكىكلىك.

mürtes. is. ar. يارىلىنىپ جەڭ مەيـ
دانىدىن ئايرىلغان ئەسكەر.

mürteşi. s. ar. پارا ئالغان، پارايېگەن.

mürteşif. s. ar. يۇتۇملاپ - يۇتۇملاپ
ئىچىلگەن.

mürteşih. s. ar. سىزىپ چىقىش
(چىلەكتىن).

mürtet, — ddi. s. is. ar. ئىسلام
دىنىدىن چىقىپ باشقا بىر دىنغا كىرـ
گۈچى، مۇرتەت.

mürtezik. s. ar. كۈنلۈك تۇرمۇشنى
تەمىن ئەتكەن.

mürtezika. is. ar. ئەسكەرلىك مائاش
ئالغۇچىلار.

müruc. is. ar. تۈزلەڭلىك، ئوتلاق.

mürur, mürür. is. ar. ① بىر تەـ
رىپىدىن كىرىپ يەنە بىر تەرىپىدىن
چىقماق، ئۆتمەك. ② تېگەش، ئاخىرلىشىش.

müruriye. is. ar. ① ئۆتۈش ئۈچۈن
بېرىلگەن قەغەز، ئۆتۈش رۇخستى، ئۆتۈش
ھەققى، ئۆتۈش بېجى.

mürüvvet, — ti. is. ar. ① بىر ئائىـ
لىدىكى خۇشاللىق ئىش. ② يىگىتلىك،
مەردلىك. ③ ئالىيجانابلىق، سېخىيلىق.
④ ئايال ئىسمى (مۇرۇۋۋەت).

mürüvvetli. s. ئالىيجانابلىق، مۇرۇۋۋەتلىك.

mürüvvetsiz. s. مۇرۇۋۋەتسىز، ئىنسانىيەتسىز.

mürver. is. بىر خىل دورا ئۆسۈملۈكى.

müsaade. is. ar. ① رۇخسەت. ② ئۈيغۇنلۇق، پايدىلىق. ③ ياردەم: «Müsaade edermisiniz bana?— رۇخسەت قىلامسىز ماڭا؟»

müsaadekâr. s. ar · far. قىيىنچىلىق تۇغدۇرمايدىغان، ماس كېلىدىغان، خۇش كۆرۈنىدىغان.

müsabaka. is. ar. مۇسابىقە.

~ **ya girmek** مۇسابىقىگە قاتناشماق.

müsabık. s. is. مۇسابىقىچى.

müsademe. is. ar. ① ئۇرۇش، جەڭ، سوقۇش. ② بىر - بىرى بىلەن ئۇرۇشۇش. ③ دېڭىزدا ئىككى پاراخوتنىڭ بىر - بىرىگە سوقۇلۇپ كېتىشى.

müsadere. is. ar. مۇسادىرە.

müsadif. s. ar. ئۇدۇل كېلىپ قالغان، توغرا كېلىپ قالغان، تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغان.

müsaferet. is. ar. ① ساياھەت، سەپەر. ② بىر يەرگە ياكى بىرسىنىڭ ئۆيىگە قىسقا مۇددەت ئۈچۈن بارماق.

müsag. s. ar. ① ئاسان يۇتۇلغان. ② ئۆتۈش ئۈچۈن رۇخسەت بېرىلگەن.

müsaheme. is. ar. ①قۇرئى سالماق. ② تەلەي سىناش ئويۇنى.

müsahere, müsaheret. is. ① كېچىنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزمەك، تۈنىمەك. ② سەگەك تۇرماق.

müsahhan. s. ar. ئىسسىتىلغان، قىزىتىلغان، ئىسسىقلىقنىڭ ئارتىشى تەمىن ئېتىلگەن.

müsahhar¹. s. ar. ① قولغا چۈشۈرۈلگەن. ② باش ئەگكەن، ئىتائەت قىلغان.

müsahhar². s. ar. ① تەسىرگە ئۇچرىغان (بىرسىنىڭ ياكى بىر نەرسىنىڭ). ② سېھىر قىلىنغان، سېھىر بىلەن ئالدانغان.

müsait. s. ar. ① بىر ئىشنى ئوڭايلاشتۇرغان. ② چۈشىنىشلىك. ③ ياردەم قىلغان.

müsakata. is. ar. چۈشۈشكە سەۋەب بولۇش، چۈشۈرۈش، ئارقا - ئارقىدىن چۈشۈرۈش.

müsakkâb. s. ar. تۆشۈك تېشىلگەن.

müsakkaf. s. ar. ئۈستى يېپىق، ئۈستى يېپىلغان.

müsakkafat. is. ar. ئۈستى تام بىلەن قاپلانغان بىنالار.

müsakkal. s. ar. ئېغىرلىقى ئارتتۇرۇلغان، ئېغىرلاشتۇرۇلغان.

müsakkıb. s. ar. تۆشۈك ئاچقۇچى، تېشىلغۇچى.

müsakkil. s. ar. ئېغىرلىقى ئارتقان، ئېغىرلاشقان.

müsal. is. ar. ساقال.

müsalaha. is. ar. ① تىنچلىق كېلىشىمى. ② ئىككى تەرەپنىڭ ئىختىلاپىنى تۈگىتىش ئۈچۈن چارە ئىزدىشى. ③تىنچلىق.

müsalahaname. is. تىنچلىق شەرتنامىسى، تىنچلىق بىتىم.

müsalahat. is. تىنچلىق شەرتنامىلىرى.

müsalebe. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.

müsalefe. is. ar. ① بىرسىنىڭ ئالدىغا ئۆتمەك، بىرىدىن ئۆتۈپ كەتمەك. ② بىرلىكتە سەپەرگە چىقماق.

müsalemet, müsaleme. is. ar. تىنچلىقتا بىللە ئۆتمەك.

müsalemetkâr. تىنچلىقپەرۋەر.

müsalif. s. ar. ① ھەمراھ. ② بىر ئىشنى تەڭ قىلغان. ③ ئالدىدا بولغان.

müsamaha. is. ar. ① خۇشامەت. ② دىققەتسىزلىك. ③ كۆز يۇمماق.

müsamahakâr. s. ① خۇشامەتچى. ② كۆز يۇمغۇچى.

müsamere. is. ar. كۆڭۈل ئېچىش كېچىسى، ۋېچىركا.

müsanehe. ar. بىر يىل ئۈچۈن ئىجارىگە بەرمەك.

müsaraat. is. ar. ئالدىرىماق، تېنىمەك.

müsaraka, müsarakat. is. ar. ئوغرىلىق.

müsatere. is. ar. ① يېپىنماق، پۈركىنمەك، ئېتىلمەك. ② ياپماق، ئەتمەك.

~etmek - يېپىنماق، پۈركىنمەك.

müsavat. is. ar. تەڭلىك، باراۋەرلىك.

müsavatçi. i. → **Eşitçi.**

müsavatçılık, - ğı. is. تەڭلىك تەرەپدارى.

müsavatsızlık, - ğı. is. تەڭسىزلىك، باراۋەرسىزلىك.

müsavi. s. is. ar. تەڭ، باراۋەر.

müsavilik, - ği. is. تەڭلىك، باراۋەرلىك.

müsayefe. is. ar. بىر - بىرىگە قىلىچ ئۇرماق، دۇئېل.

müsbet. s. ar. → **Müspet.**

müsbiğ. s. ar. ① تولۇقلىغۇچى. ② تەڭرىنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى.

müsbit. s. ar. ئىسپاتلىغان، ئىسپاتلىغۇچى.

müsebbiha. is. ar. ئوڭ قولنىڭ ئىشارەت(كۆرسەتكۈچ) بارمىقى، بىگىز قول.

müsebbip. s. is. ar. ① بىر ئىشقا سەۋەب بولىدىغان. ② ئوتتۇرىغا چىقارغان، ئىجاد قىلغان.

müsabbitat. is. مەست قىلغۇچى دورىلار.

müsecca. s. is. قاپىيىلىك جۈملە، قاپىيىداش جۈملە.

müseccel. s. ar. ئەسكىلىكتە داڭقى چىققان، يامان دەپ تونۇلغان.

müseddes. s. ar. ① ئالتە قىسىمدىن بارلىققا كەلگەن، ئالتىلىق. ② ئالتە قەۋەت. ③ ئالتە مىسرالىق شېئىر.

müseddid. s. ar. توغرا يولغا باشلىغان.

müsekkin. s. is. ar. ئاغرىق پەسەيتىدىغان ياكى توختىتىدىغان (دورا).

müsellah. s. ar. ① قوراللانغان. ② قورال.

müsellem. s. ar. ئىنكار قىلغىلى بولمايدىغان ياكى ئېتىراز بىلدۈرگىلى بولمايدىغان.

müselles. s. is. ar. ① ئۈچ قىسىمدىن بارلىققا كەلگەن، ئۈچلۈك. ② مۇسەللەس، ئىچىملىك. ③ ئۈچ مىسرالىق شېئىر.

müsellesat, - tı. is. تىرىگونومېترىيە.

müsellese. s. is. ھىدروگېن، ئوكسىگېن ۋە كاربوندىن بارلىققا كەلگەن ماددا.

müsellim. s. ar. ① بەرگەن، ئۆتكۈزگەن. ② يېزا ۋە كەنت باشلىقلىرىغا بېرىلگەن نام.

müsellis. s. is. ar. ① ئۈچلۈك. ② ئۈچكە بۆلۈش. ③ مۇسەللىس (ئابابەكرى، ئۆمەر ۋە ئوسماننى خەلىپە

دەپ تونۇپ، ئەلىنىڭ خەلىپىلىكىنى ئىنـ
كار قىلغۇچى).

müselsel. s. ar. ① زەنجىرسىمان كەلگەن، بىر-بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى كەلگەن. ②is. دىۋان شېئىردا مىسرالىرى قاپىيىداش كەلگەن مەنزۇمە. ③ بىر خىل يېزىش ئۇسۇلى.

müsemma. s. ar. ① نام بېرىلگەن، ئاتىلىق، ئىسىملىك. ② تەيىنلەنگەن، قارارلاشتۇرۇلغان.

müsemmen. s. is. ar. ① سەككىز-لىك، سەككىز پارچىدىن مەيدانغا كەلگەن. ② دىۋان شېئىرىدا سەككىز مىسرادىن مەيدانغا كەلگەن مەنزۇمە.

müsemmim. is. ar. زەھەرلىك، زە-ھەرلىگۈچى.

müserrec. s. ar. ئېگەر توقۇلغان، ئېگەرلىك.

müsevveg. s. ar. رۇخسەت بېرىلگەن.

müsevvegat. is. ئەركىن قويۇپ بې-رىلگەن، رۇخسەت بېرىلگەن.

müsevvem. s. ar. ① بىر بەلگە بىلەن ئېنىقلانغان. ② زىننەتلىك.

müsevver. s. ar. ئەتراپى ئېگىز تام بىلەن چۆرىدەلگەن.

müsevvid. s. is. كۆپىيە يازغۇچى، لايىھە تۈزگۈچى.

müsevvif. s. ar. ئىشنى سەۋەبسىز ئارقىغا سۈرگۈچى، بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قالدۇرغان، ئىشنى كېچىكتۈرگۈچى، ھۇرۇن.

müseyyebelik, — ği. is. ھۇرۇنلۇق.

müseyyef. s. ar. قىلىچ بىلەن قورال-لانغان، قىلىچ ئېسىۋالغان.

müshil. s. is. ar. ① سۈرگە (دورا). ② ئوتتايلاشتۇرىدىغان.

müsi. s. ar. ئەسكى ئىشلار بىلەن شۇغۇللانغۇچى.

müsid. s. ar. ① بىراۋنى بەختىيار قىلغۇچى. ② ياردەم قىلغۇچى.

müsin. s. ar. قېرى، ياشانغان.

müskir. s. ar. مەست قىلىدىغان.

müskirat. is. ar. ئىچىملىك، ئىچىملىكلەر.

müskit. s. ar. جىم تۇرۇشقا مەجبۇر قىلىدىغان، سۆزلەشكە ئورۇن قالدۇرمىغان.

Müslim. is. ar. مۇسۇلمان:
«Çin müslimanları — «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى.

müslüman. s. is. ar. far. ①ئىسلام دىنىغا ئىشىنىدىغان. ② توغرا يولدىن ئايرىلمايدىغان، ئىنساپلىق. ③ دىندار، ئاللانىڭ بۇيرۇقىدىن ئايرىلمايدىغان.

müslümanlık, — ğı. is. ① ئىسلام دىنى. ② مۇسۇلمانلىق. ③ ئىسلام دىنىدىن بولغانلار ياكى دۆلەتلەر، ئىسلام دۇنياسى.

müsmin. s. ar. ①سەمرىگەن، سېمىز. ② سەمرىتكۈچى (دورا).

müsmir. s. ar. ① پايدىلىق، بەرىـكەتلىك. ② نەتىجىسى كۆرۈلىدىغان. ③ مېۋىلىك، مېۋە بېرىدىغان.

müspet, — ti. s. ar. ①ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىدىغان. ② ئۈنۈملۈك بولغان. ③ ئىسپاتلانغان، توغرا:
«1. Müspet olaylar — ھەقىقىي ۋەقەلەر.
2. Müspet deliller — «.توغرا دەلىللەر
«Müspet önlem — «.ئۈنۈملۈك تەدبىر

müsri. s. ar. تېزلىتىدىغان، ئال-دىرىتىدىغان.

müsrif. s. ar. ئىسراپ قىلىدىغان،

ئىسراپخور، ئىسراپچى..

müsriflik, — ği. is. ئىسراپخورلۇق.

müstabir. s. ar. چۈشكە تەبىر بەرگۈچى، چۈش ئۆرۈگۈچى.

müstabtin. s. ar. ① بىر ئىشنىڭ ماھىيىتىنى بىلگۈچى. ② بىر ئىشنىڭ ماھىيىتىنى بىلىشكە ئىنتىلگۈچى.

müstaceb. s. ar. ھەيران قالغۇدەك (ئىش).

müstacel. s. ar. تېز ئىشلىنىشى تەلەپ قىلىنغان، ئالدىراش.

müstaceliyet, — ti. is. ئالدىراشلىق، تېنەشلىك.

müstacib. s. ar. ھەيران قالغۇچى.

müstacil. s. ar. ① ئالدىرىغان، تېپىنگەن، بىر ئىشنىڭ تېز ئىشلىنىشىنى كۈتكەن. ② تېزدىن كېتىپ قالغان.

müstafi. s. ar. ① بىر ئىشتىن ئىختىيارىي چېكىنگەن، ئىستىپا قىلغان. ② گۇناھىنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى ئىلتىماس قىلغۇچى.

müstagis. s. ar. ياردەم ئىزدىگۈچى، مەدەت تىلىگۈچى.

müstagreb. s. ar. ھەيران قالدىغان.

müstagrib. s. ar. ھەيران قالغۇچى.

müstağni. s. ar. ① كۆزى توق، قانائەتچان. ② نازلىنىدىغان. ③ كۆپ تەلەپ قىلمايدىغان.

müstağrik. s. ar. چۆكۈپ كەتكەن، پېتىپ كەتكەن.

müstahak. s. ar. لايىق، خاس، ھەق: «Mustahak cezaya çarptırılmış — ھەق جازاسىنى يېدى.»

müstahber. s. ar. خەۋەر ئالغۇچى، سوراشتۇرۇپ بىلگۈچى.

müstahcer. s. ar. تاشتا ئايلانغان، تاش ھالغا كەلگەن.

müstahdem. s. ar. ياللىنىپ ئىشلىگۈچى.

müstahdim. s. is. بىراۋنى ئۆز خىزمىتىگە سالغۇچى.

müstahfiz. s. is. قوغدىغۇچى، مۇھاپىزەتچى.

müstahil. s. ar. بولۇش ئىمكانى بولمىغان.

müstahkar. s. ar. قىممىتى بولمىغان، ئەھمىيەتسىز.

müstahkem. s. ar. ① مۇستەھكەم، مەھكەم، چىڭ. ② مۇستەھكەملەنگەن (قەلئە، ئىستىھكام قاتارلىق)، قەلئەلىك.

müstahkır. s. ar. كۆزگە ئىلماسلىق، كىچىك كۆرگەن.

müstahkim. s. ar. دەستەك بولغۇچى، قوللىغۇچى.

müstahlas. s. ar. قۇتۇلدۇرۇلغان.

müstahleb. s. ar. سۈت ھالغا كەلتۈرۈلگەن.

müstahlib. s. ar. تاتلىغان، تىرنىلغان.

müstahlis. s. ar. قۇتقۇزغۇچى.

mustahsal. s. is. ھاسىل بولغان، ئىشلەپ چىقىرىلغان.

müstahsen. ① ھەممىگە ياقىدىغان. ② چىرايلىق، گۈزەل.

müstahzar. s. ar. ① رېتسېپتا يېزىلغان ۋە ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان دورا. ② ھازىرلانغان، تەييارلانغان. ③ ئەستە تۇتۇلىدىغان، ئەسلىنىدىغان.

müstahzir. is. ar. ھازىرلىغۇچى، تەييارلىغۇچى.

müstain. s. ar. يارده‌مگه مۇھتاج (بولغۇچى).

müstair. s. ar. ① بىر نه‌رسىسىنى ئارىيه‌ت ئالغۇچى. ② كىنايىلىك سۆزلىشىش.

müstait, — ddi. s. ar. ① ئىستىداتلىق، قابىلىيه‌تلىك. ② ئه‌قىللىق. ③ ھه‌ۋه‌سكار.

müstakar, — rrı. s. is. ① مۇقىملاشقان، يه‌رله‌شكه‌ن، ئولتۇراقلاشقان. ② قارارگاھ.

müstakbel. s. ar. ① كېله‌چه‌ك زامان، ئىستىقبال. ② كېله‌ر زامان (گىرامماتىكىدا).

müstakil. s. ar. مۇسته‌قىل، ئۆز ئالدىغا.

müstakim. s. ar. ① تۈز، توغرا. ② توغرا يولدىن ئايرىلمايدىغان، ھىيله بىلمه‌يدىغان، نومۇسلۇق.

müstakir. s. ar. يه‌رلىشىپ قالغان، مۇقىم.

müstakis. s. ar. قىساس ته‌له‌پ قىلغان.

müstakraz. s. ar. ① قايتۇرۇش شه‌رتى بىله‌ن ئېلىنغان. ② قه‌رز ئېلىنغان.

müstakrazat. is. قه‌رز ئېلىنغان پۇللار.

müstakriz. s. ar. قه‌رزدار، قه‌رز ئالغۇچى.

müstaktır. s. is. تامچا - تامچا ئېقىتماق، تېمىتماق.

müstaktil. s. ar. ئۆزىنى خه‌ته‌رگه ئاتقۇچى، جانىنى ئالقانغا ئېلىپ قويغۇچى، قورقماس.

müstalim. s. ar. بىلىم ئىزدىگۈچى، سورىغۇچى، ھه‌ۋه‌سكار.

müstamel. s. ar. ① قوللىنىلغان. ② كونا، ئه‌سكى.

müstamer, müstamere. s. is. مۇسته‌ملىكه.

müstamir. s. ar. مۇسته‌ملىكىچه.

müstamil. s. ar. قوللانغان، ئىستېمال قىلىنغان.

müstansır. s. ar. ياردەم ته‌له‌پ قىلغۇچى.

müstantik. is. ar. سوراقچى (سوتتا). ② سوراققا تارتماق، سوراق قىلماق.

müstareb. s. ar. ئه‌ره‌بله‌شتۈرۈلگه‌ن.

müstarib. s. ar. ئه‌ره‌بله‌شكه‌ن، ئه‌ره‌بلىشىپ كه‌تكه‌ن.

müstasab. s. ar. قىيىن، مۈشكۈل.

müstasabat. s. ① قىيىن دەپ بىلىنگه‌ن نه‌رسىله‌ر. ② قىيىن ئىشلار.

müstashab. s. ar. دوست قىلىنغان.

müstasraf. s. ar. ① سايلانغان. ② تاللانغان، ئىلغانغان.

müstasveb. s. ar. مۇۋاپىق تېپىلغان، توغرا دەپ بىلگه‌ن.

müstatrib. s. ar. ئويۇن - تاماشىچى.

müstavtin. s. ar. بىر يه‌رنى ۋه‌ته‌ن قىلغان.

müstavzih. s. ar. بىر ئىشنى ئېنىقلاش ئۈچۈن تىرىشقۇچى.

müstazhir. s. ar. ① يار - يۆله‌ك بولغۇچى. ② يارده‌مگه مۇھتاج بولغۇچى.

müstazıl. s. ar. ① سايىدىغان، سه‌گىدىگه‌ن. ② بىراۋنىڭ ھىمايىسى ئاستىغا كىرگه‌ن.

müstazım. s. ar. ① مۇبالىغه قىلغان، كۆپتۈرگه‌ن. ② ئۆزىنى چوڭ تۇتقان.

müstear. s. ar. ياسالما، يالغان، له‌قه‌م.

müstebat. s. ar. يىراق بىلىنگه‌ن، بولۇشىغا كۆز يه‌تمىگه‌ن.

müstebdel. s. ar. تېگىشتۈرۈلگەن، ئالماشتۇرۇلغان.

müstebdil. s. ar. تېگىشكۈچى.

müstebhir. s. ar. ① يەك كەڭ، دېڭىزدەك كەڭ. ② بىلىمى كۆپ ۋە چوڭقۇر.

müstebin. s. ar. ئېنىقلانغان.

müstebit. s. ar. مۇستەبىت.

müstebitlik, — ği. is. مۇستەبىتلىك.

müstebşir. s. ar. ① خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى. ② سۆيۈنچە ئالغۇچى.

müstecap, — bı. is. قوبۇل قىلىنغان، لايىق كۆرۈلگەن.

müstecel. s. ar. مەلۇم مۇددەت كېچىكتۈرۈلۈشى تەلەپ قىلىنغان.

müstecir. is. ar. ئىجارىگە بەرگۈچى، ئىجارىكەش.

müsteclib. s. ar. ئۆزىگە تارتماق.

müstecmi. s. ar. ① توپلانغۇچى. ② توپلانغان.

müstedel. s. ar. ئىسپاتلانغان، قانائەتلەندۈرۈلگەن.

müstedi. is. ar. ئىلتىماس قىلغۇچى.

müstedib. s. ar. بىلىم ۋە ئەدەب ئۆگەنگۈچى.

müstedil. s. ar. دەلىل كەلتۈرگەن.

müstedir. s. ar. ① يۇملاق ۋە دائىرە شەكىللىك. ② چۆرگىلىگەن، چۆرگىلەيدىغان.

müstefit. s. ar. پايدىلانغان، پايدىلانغىلى بولىدىغان.

müstefreşe. is. ar. قەدىمدە سارايلاردا نىكاھسىز ئېلىنىدىغان خوتۇن، قول ئايال ياكى قىز.

müstefriğ. is. ar. ① قۇسقۇچى، قۇسقان. ② قۇستۇرغۇچى.

müstefti. s. ar. بىر مۇشكۈلنىڭ ھەل قىلىنىشىنى تىلىگۈچى.

müstehas. s. ar. توپا ئاستىدا كۆمۈلۈپ ساقلىنىپ قالغان، تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن.

müstehasat. is. پالېئونتولوگىيە (يەر ئاستىدىن تېپىلىدىغان تاش قاتلاملىرىنى يەنى تاشقا ئايلانغان ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆگىنىدىغان بىلىم).

müstehcen. s. ar. قېپيالىڭاچ، ئەدەبسىزلەرچە.

müstehcin. s. ar. ① ئەيىب ھېسابلىنىدىغان. ② ئىپلاس.

müstehdi. s. ar. توغرا يولنى ئىزدىگۈچى.

müstehil. s. ar. ① مۇمكىن بولمايدىغان. ② چۈشىنىكسىز.

müstehir. s. ar. كەچ قالغۇچى، كېچىككۈچى.

müstehlek. s. ar. يەپ - ئىچىلىپ تۈگىگەن.

müstehlik, — ki. is. ar ئىستېمالچى، تۈگەتكۈچى.

müstehzi. s. ar. چاقچاقچى، ھەزىلكەش.

müsteir. s. ar. قەرز ئالغۇچى.

müstekbir. s. ar. ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچى، تەكەببۇر.

müstekra. s. ar. ئىجارىگە بېرىلگەن.

müstekreh. s. ar. يىرگىنچلىك، نەپرەت قىلىنغان.

müstekrehat. is. نەپرەتلىنىدىغان، يىرگىنچلىك نەرسىلەر.

müstekri. s. ar. ئىجارىگە ئېلىنغان.

müstekrih. s. ar. ① نەپرەت قىلغۇچى. ② ئىشتىھانى تۇتۇلدۇرىدىغان.

müsteksir. s. ar. چوڭقايتەۋپتەدىغان، مۇبالىغىلەشتۈرىدىغان.

müstekşif. s. ar. تەكشۈرۈپ - تەت- قىق قىلىشقا تىرىشىدىغان، كەشپ قى- لىشقا كۈچ چىقىرىدىغان.

müsteliz. s. ar. تــەمىنىى تېتىغـان، لەززەت ئالغان.

müstelzim. s. ar. كېرەكلىك، لا- زىــملىق.

müsemhil. s. ar. مۇھلـەت تەلـەپ قىلغان.

müstemi. s. ar. ① قۇلاق سالغـان، ئاڭلىغان. ② سىرتتىن دەرس تىڭشىغۇچى.

müstemin. s. is. جېنىنى قۇتقۇزۇش شەرتى بىلەن تەسلىم بولغۇچى.

müstemirren. z. داۋاملىق تۈردە.

müstemleke. is. ar. مۇستەملىكە.

müstemlekeci. is. مۇستەملىكىچـى.

müstemlekecilik, – ği. is. مۇســ تەملىكىچىلىك.

müstenif. s. ar. ① يېڭىباشتىن باشـ لىغان. ② سوتنىڭ چىقارغان ھۆكمىگـە نارازى بولۇپ يۇقىرى دەرىجىلىك سوتقا ئىلتىماس قىلغۇچى.

müstenir. s. ar. پارلاق، جۇلالىق.

müstenit. s. ar. ① ئاسـاسـلانـغـان، ئاساس قىلغان. ② دەلىل بولغان، ئاساسى بولغان:

«Bu sözünüz neye müstenittir — بۇ سۆزىڭىز نېمىگە ئاساسلىنىدۇ.»

müstenkif. s. ar. ۋاز كەچكەن، قو- لىنى تارتقان.

müstensih. is. ar. ① سۈرەت چىقار- غۇچى. ② كۆپەيتىش ماشىنىسى

müsterca. s. ar. ① كۈتكەن، ساقلـ غان. ② يالۋۇرغان، ئىلتىماس قىلغان.

müsterci s. ar. ئارىيەت ئېلىنغـان نەرسىنىڭ قايتۇرۇلۇشىنى تەلەپ قىلىش.

müsterhim. s. ar. يالۋۇرغۇچى.

müsterhin. s. ar. ① رەھـنگـە ئېـ لىنغان. ② رەھنـە بەدىلىگە پۇل ئالغۇچى.

müsterih. s. ar. راھەتلىنىپ قالغان، غەمدىن قۇتۇلغان.

müsterşid. s. ar. توغرا يولنى ئىز- دىگۈچـى، توغـرا يولنـى تېپىش ئۈچۈن يولباشچى ئىزدەش.

müsteskal. s. ar. سوغـۇق قـارشـى ئالماق، سوغۇق مۇئامىلە.

müsteski. s. ar. ① يامغۇر تـەلـەپ قىلىشقا (زارەخەتمىگە) چىققان. ② قۇر- ساققا سۇ يىغىلغان.

müsteslim. s. ar. ① باش ئەگكەن، ئىتـائەت قىلغان. ② مۇسۇلمانلىقنـى قو- بۇل قىلغان.

müstesna. s. ar. ① بىر پۈتۈنـدىـك ياكـى قـائىدىـنىڭ سىرتىدا بـولـغـان. ② ئوخشاشلاردـىن ئۈستۈن بولغان، باشـ قىنىغا ئوخشىمايدىغان.

müsteşar. is. ar. مىنىستـرلىكلـەردە ۋە ئەلچىخانىلاردا مىنىستىردـىن ۋە ئەلـ چىدىن تۆۋەن تۇرىدىغان ئەمەلدار.

müsteşhed. s. ar. گۇۋاھلىققا كۆرسـ تىلگۈچـى.

müsteşrik, – ki. is. شەرقشۇنـاس (شەرق مـەملىكەتلىرـىنىڭ تـارىخىنـى، تىلىنى ۋە ئەدەبىياتـىنى تـەتقىق قىلـ دىغان ئالىم).

müstetir. s. ar. يوشۇرۇن.

müstevda. s. is. ئامانەت قويۇلغان.

müstevi. s. ar. تەكشىلىك، تـەكشـ

لىك سىزىقى، تۈز يەر، تەكشى يەر.

müstevli. s. is. ① بېسىۋالغان، ئىشغال قىلغان. ② ھەر تەرەپكە تارالغان. ③ يۇقۇملۇق (كېسەل).

müsteykin. s. ar. خاتىرجەم بولغان، ئەمەلىيەتنى بىلگەن.

müstezat. s. ar. چاچما شېئىر.

müstezin. s. ar. رۇخسەت سورىغان.

müstezkir. s. ar. خاتىرلىگەن، خاتىرىسىنى قىلغان.

müsul. is. ar. بىرىنىڭ ئالدىدا ھۆرمەت بىلەن تىك تۇرماق.

müsvedde. is. ar. ① كۆپىيە. ② مەشىق دەپتىرى. ③ ھېچ ئىشقا يارىمايدىغان.

müşaare. is. ar. شېئىر ئوقۇشۇش، مۇشائىرە.

müşabehet, – ti. is. ar. ئىككى نەرسە ئوتتۇرىسىدىكى ئوخشاشلىق، ئوخشىشىش.

müşabih. s. ar. ئارىسىدا ئوخشاشلىق بولغان.

müşafehe. is. ar. يۈزمۇيۈز بولماق، يۈزمۇيۈز لەشمەك.

müşahede. is. كۆرۈش، شاھىت بولۇش، گۇۋاھ بولۇش.

müşahhas. s. ar. ① پەرق ئېتىلگەن. ② كونكرېت:

«Müşahhas önlemler almalıyız — كونكرېت تەدبىرلەر قوللىنىشىمىز كېرەك.»

müşahit. is. s. شاھىت، گۇۋاھچى.

müşar. s. ar. ئىشارەت قىلىنغان، ئىشارەت بىلەن كۆرسىتىلگەن.

müşareket. is. ar. ئورتاقلىق، شېرىكلىك.

müşarik. s. ar. ① ئورتاقلاشقان. ② ئورتاق.

müşarünileyh. s. z. ئىسمى ئاتالغان (ئورنى يۇقىرى ئادەملەر).

müşateme. is. ar. بىر بىرى بىلەن تىللاشماق.

müşavere. is. ar. مەسلىھەت، كېڭەش.

müşavir. is. ar. مەسلىھەتچى:

«Ahmet okulun müşaviri — ئەخمەت مەكتەپنىڭ مەسلىھەتچىسى.»

müşavirlik, – ği. is. مەسلىھەتچىلىك.

müşebba. is. ① تويغان، توق. ② كۆپەيتىلگەن.

müşebbeh. s. ar. ئوخشىتىلغان، بىر نەرسە بىلەن ئوخشاشلىقى بولغان.

müşebbehe. s. ar. ئوخشىتىلغان.

müşebbehunbih. s. ar. ئۆزىگە ئوخشىتىلغان.

müşebbek. s. ar. ① بېلىق تورىغا ياكى قەپەسكە ئوخشاش كۆز چىقىرىپ تۈرۈلگەن (تۇقۇلغان). ② ئوگمىنىمۇ تەتۈرىسىمۇ ئىشلەتكىلى بولىدىغان، كالۋۇتۇن ۋە رەڭدار يىپەك بىلەن ئىشلەنگەن كەشتە. ③ پارچە تاختا بىلەن قىلىنغان قەپەس.

müşeccer. s. ar. ① پۇتاقلىق، شاخلىق. ② پۇتاق (شاخ). ③ گۈللۈك (رەخت).

müşedded. s. ar. ① كۈچى ئارتتۇرۇلغان. ② شىددەتلىك.

müşeddit. s. ar. شىددەتلەندۈرگۈچى، كۈچلەندۈرگۈچى.

müşekkel. s. ar. ① بىر خىل شەكىل ئالغان، شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن. ② كۆرۈنۈشلۈك بولغان.

müşerref. s. ar. شەرەپ قازانغان، ئۇلۇغ نام ئالغان، داڭقى چىققان.

müşevves. s. ar. ئارىلىشىپ كەتكەن، مۇرەككەپ، قالايمىقان (نەرسىلەر).

müşir¹. is. ar. مارشال.

müşir². s. ar. خەت بىلەن بىلدۇرۇلگەن، خەۋەر بېرىلگەن.

müşiriyet, — ti. is. ar. مارشاللىق.

müşker. is. يانار تاغ ئاغزى.

müşkül. s. ar. ① قىيىن، مۇشكۇل، مۇشەققەت، تەس. ② تۇسقۇن، قىيىنچىلىق.

müşkülat. — tı. is. ar. ① مۇشكۇللۇك، مۇشكۇللۇكلەر، جاپالىق، جاپالىقلار. ② قىيىنچىلىق، قىيىنچىلىقلار:

«Karşıma müşkülat çıkardı — ئالدىمغا قىيىنچىلىق تۇغدۇردى.»

müşküle. is. كەچ كۈزدە پىشىدىغان، پوستى قېلىن ئۈزۈم، قاشقىر ئۈزۈم.

müşrif. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرىغا چىققان. ② ئەتراپقا قارىغان، ئەتراپنى كۆزەتكەن. ③ ئۆلۈمگە يېقىنلاشقان.

müşrik. s. is. ئاللانىڭ بىرلىكىگە ئىشەنمەيدىغان.

müştail. s. ar. ① يالقۇنجىغان، تۇتاشقان، يانغان. ② ئوت ئالغۇچى ماددا.

müştak¹, — kı. s. ar. يىلتىزى باشقا، باشقا تومۇردىن تۈزۈلگەن (سۆز).

müştak², — kı. s. ① ئەسلىگەن، كۆرگۈسى كەلگەن، ئارزۇ قىلغان. ② ئەر ئىسمى (مۇشتاق).

müştehir. s. ar. ھەركىمگە تونۇلغان، مەشھۇر، ئاتاقلىق، نوپۇزلۇق.

müştekâ. s. ar. شىكايەت قىلىنغان، غەيۋەت قىلىنغان.

müşteki. s. ar. شىكايەت قىلغۇچى.

müştemil. s. ar. بىر نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئورىۋالغان.

müştemilât. is. ar. قوشۇمچىلار.

müşterek, — ki. s. ar. ① ئورتاق، كۆپچىلىككە ئائىت. ② باراۋەر، تەڭ. ③ ھەمكارلىق:

«Müşterek mal — ئورتاق مال.»

müştereken. z. ئورتاق ھالدا، بىرلىكتە، باراۋەرچە، تەڭلا، ھەمكارلىق بىلەن:

«Bu işi müştereken yapiyoruz — بۇ ئىشنى بىرلىكتە قىلىۋاتىمىز.»

müşteri. is. ar. ① خېرىدار. ② پۇل بېرىپ، يولدىن چىققان ئايالغا بىر مۇددەت بىللە بولغۇچى ئەر.

müşür. is. مارشال.

müşürlük. is. مارشاللىق.

müta. is. ar. ① ۋاقىتلىق پايدا، ۋاقىتلىق مەنپەئەت. ② شىئە مەزھىپىدىكىلەردە مەلۇم پۇل بەدىلىگە قىلىنىدىغان ۋاقىتلىق توي.

mütalâa. is. ar. ① بىر نەرسىنى ئىنچىكىلەپ چۈشەنگەنگە قەدەر ئوقۇش. ② بىر نەرسە ھەققىدە ئەتراپلىق چۈشىنىش. ③ بىر مەسىلە ئۈستىدە چوڭقۇر چۈشەنگەندىن كېيىن پىكرىنى بېرىش.

mütareke. is. ar. ئۇرۇش توختىتىش:

«Iki ülke arasında mütareke anlaşmasi imzalandı — ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى ئىمزالاندى.»

müteaccin. s. ar. خېمىر ھالغا كەلگەن.

müteaddit. s. ar. كۆپ، نۇرغۇن،

جىق، تولا.

müteaffin. s. ar. پۇراپ قالغان، سېسىپ قالغان، ئىقسىپ قالغان.

müteahhit. is. ar. بىر ئىشنى ئۈستىگە ئالغان.

müteakip. is. ar. ئەگىشىلگەن، ئارقىدىن كەلگەن:

«Dersi müteakip — دەرستىن كېيىن.»

müteallik, — ki. s. ar. ئائىت، دائىر، تەئەللۇق.

müteammid. s. ar. ئالدىن ئويلىنىپ قىلىنغان، پىلان بىلەن ئىشلەنگەن.

müteammim. s. ar. تارالغان، ئومۇملاشقان.

mütearız. s. ar. ئاتاقلىق، مەشھۇر، تونۇلغان، داڭلىق.

mütearrız. s. ar. ① ھۇجۇم قىلغان. ② باشقىلارنىڭ ھوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلغان.

müteayyiş. s. ar. بېقىلغان.

müteazzil. s. ar. ① ئىشتىن بوشىتىلغان، خىزمىتىدىن قالدۇرۇلغان. ② پېنسىيىگە چىققان.

mütebahhir. s. ar. ① بىلىمى كەڭ، كۆپ ئوقۇغان. ② دېڭىزدەك كەڭ ۋە كۆپ بولغان.

mütebabit. s. ar. ① بارغانسېرى بىر ـ بىرىدىن يىراقلاشقان، ئۇزاقتا بولغان. ② يىراق.

mütebaki. s. ar. ① ئېشىپ قالغان، قېپقالغان. ② كۆپەيگەن، كۆپ.

mütebariz. s. ar. ① سوقۇشقۇچ ئۇچۇن ئوتتۇرىغا چىققان. ② ئوچۇق، مەلۇم، كۆرۈنىدىغان.

mütebasbıs. s. ar. خۇشامەتچى، خۇشامەت قىلىدىغان.

mütebayin. s. ar. ① بىر ـ بىرىگە قارىمۇ قارشى، زىت. ② ئورتاق سان بولمىغان.

mütebeddil. s. ar. ① باشقا شەكىلگە كىرگەن. ② قارارسىز.

mütebessim. s. ar. كۈلۈمسىرىگەن، تەبەسسۇم.

mütecanis. s. ar. ① بىر جىنىستىن ۋە بىر تۈردىن بولغان. ② ئاھاڭداش.

mütecasir. ① باتۇرلۇق، جاسارەت كۆرسەتكەن. ② بىر ئىشنى قىلىشقا تۇتۇش قىلغان.

mütecevvid. s. ar. ① يېشىلدۈرۈلگەن (كىيىم)، يالىڭاچلانغان. ② يالغۇز قالغان. ③ بويتاق، تۇل. ④ خالى. ⑤ تەركىدۇنيا.

mütecaviz. s. ar. ① تاجاۋۇز قىلغان، تاجاۋۇزچى. ② ئارتۇق:

«Iki ayı mütecaviz bir zamandan beri — ئىككى ئايدىن ئارتۇق ۋاقىتتىن بېرى.»

mütecemmi. s. ar. جەمئىي بولغان، يىغىلغان، توپلانغان، بىر يەرگە كەلگەن.

mütecessis. s. ar. ① سىرلىق نەرسىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان، ئۆگىنىشكە قىزىقىدىغان. ② ھەۋەسكار، بىر نەرسىگە قىزىقىدىغان.

mütecezzi. s. ar. ① پارچە ـ پارچە، پارچىلاشقا بولىدىغان. ② پارچىلانغان.

mütedahil. s. ar. ① بىر ـ بىرىگە ئۆتۈشكەن، گىرەلەشكەن. ② تېخى تۆلەنمىگەن، يىغىلىپ قالغان (مائاش ھەققىدە). ③ ۋاستىلىك سۆزلەنگەن. ④ مۇتاناسىپ.

mütedair. s. ar. دائىر، مۇناسىۋەتـ

لىك، باغلىق:
«Edebiyata mütedair bir konuşma oldu — ئەدەبىياتقا دائىر بىر سۆھبەت بولدى.»

mütedavil. s. ar. ① (پۇل) ئىشلىتىلگەن. ② (سەرمايە) ئوبوروت بولىدىغان.

mütedeyyin. s. ar. ① دىندار. ② مەلۇم بىر دىننى قوبۇل قىلغان:
«Islâm diniyle mütedeyyin — ئىسلام دىننى قوبۇل قىلغان.»

müteehhil. s. ar. ئۆيلۈك - ئوچاقلىق، تۇرمۇش قۇرغان.

müteellim. s. ar. دەردمەن.

müteenni. s. ar. ئېغىر - بېسىق، سالماقلىق، ئويلىنىپ ئىش كۆرىدىغان.

müteessif. s. ar. غەمكىن، كۆڭلى يېرىم.

müteessir. s. ar. ② غەمكىن، دەردمەن. ② تەسىرلەنگەن:
«Bu sözden müteessir oldum — بۇ سۆزدىن تەسىرلەندىم.»

müteezzi. s. ar. دەرد تارتقان، جاپا چەككەن.

mütefavit. s. ar. ئوتتۇرىدا پەرق بولغان، پەرقلىق.

mütefekkir. is. ar. ① مۇتەپەككۇر. ② ئويچان.

mütefennin. is. ar. ئالىم.

müteferrik. s. ar. ① ئايرىم - ئايرىم، چېچىلاڭغۇ. ② خىلمۇخىل، ھەر خىل:
«Müteferrik haberler— ھەر خىل خەۋەرلەر.»

müteferrika. is. ar. پارچە چىقىم ئۈچۈن ئايرىلغان پۇل.

mütefessin. s. ar. ئوخشاشلاردىن ئۆتۈپ كېتىدىغان.

mütegallibe. is. ar. زومىگەرلەر، مىلتارىستلار، فېئوداللار.

mütegallip. s. ar. زوراۋانلىق.

mütehakkim. s. ar. ① ھاكىم، ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزگۈچى. ② زوراۋانلىق قىلغۇچى، بېسىم ئىشلەتكۈچى.

mütehalif. s. ar. بىر - بىرىگە زىت، بىر - بىرىگە ماس كەلمىگەن.

mütehallil. s. ar. ① ئېرىيدىغان. ② يېشىلگەن، سۆكۈلگەن. ③ بىر - بىرىدىن ئايرىلغان.

mütehallis. s. ar. ① قۇتۇلغان. ② (شېئىردا) تەخەللۇسى بولغان.

mütehammil. s. ar. چىدىغۇچى، بەرداشلىق بەرگۈچى، چىداملىق.

müteharrik, – ki. s. ar. ① ھەرىكەتچان. ② ئايلىنىدىغان، پىرقىرايدىغان:
«Buharla müteharrik — پار بىلەن ھەرىكەت قىلىدىغان.»

mütehassil. s. ar. ھاسىل بولغان، بارلىققا كەلگەن.

mütehassis. s. is. ① مۇتەخەسسىس. ② ئايرىم بىر ئىشتا قوللىنىلىدىغان.

mütehassislık. is. مۇتەخەسسىسلىك.

mütehassir. ھەسرەت چەككەن، دەرد تارتقان.

mütehaş. s. ar. چېكىنگەن، ئۆزىنى تارتقان، ئۈركەك.

mütehaşşit. ئەينى بىر مەقسەتتە بىر يەرگە توپلانغان.

mütehavvil. s. ar. ① ئۆزگەرگەن، باشقا بىر تۈسكە كىرگەن. ② داۋاملىق

ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان.

mütehayyir. s. ar. ھەيران قالغان، ئەجەبلەنگەن.

mütehayyiz. s. ar. ① يەر ئالغان، يېرى بولغان. ② ئېتىبارلىق.

mütehevvir. s. ar. جىلىخور، چېچىلغاق.

müteheyyi. s. ar. تەييار، تەييارلانغان.

müteheyyiç. s. ar. ھاياجانلانغان، ھاياجانلىق.

mütekabil. s. ar. تاقابىل، يۈزمۇ يۈز.

mütekait. s. ar. پېنسىيىگە چىققان، ھاردۇقتا چىققان، دەم ئېلىشقا چىققان.

mütekamil. s. ar. كامالەتكە يەتكەن، يېتىشكەن، تەييار بولغان.

mütekarip. s. ar. يېقىنلاشقان.

mütekasif. s. ar. ① قويۇقلاشقان، قويۇق. ② توپلانغان.

mütekasil. s. ar. ھۇرۇنلۇق قىلىدىغان، خۇش ياقماس.

mütekatı. s. ar. ① چاپىراس. ② (ماتېماتىكىدا) كېسىشىش نۇقتىسى.

mütekayyih. s. ar. يىرىڭلىق.

mütekebbir. s. ar. ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان.

mütekellim. s. ar. ① سۆزلىگۈچى. ② نۇتۇق ياكى ۋەز سۆزلىگۈچى. ③ ناتىق. ④ (گىراماتىكىدا) بىرىنچى شەخس.

mütekerrir. s. ar. تەكرارلانغان، بىرقانچە قېتىم بولغان.

mütekevvin. s. ar. ① رەڭلىك، رەڭدار، رەڭگارەڭ. ② تۇراقسىز، تېز ئۆزگىرىدىغان.

mütelezziz. s. ar. لەززىتىنى ئالغان، تەمىنى تېتىغان، خۇشال بولغان.

mütemadi. s. z. ar. داۋامەت، داۋاملىق.

mütemariz. s. is. ئۆزىنى ئاغرىق كۆرسىتىدىغان، يالغان ئاغرىق.

mütemayil. s. ar. ① مايىل بولۇۋالىدىغان. ② بىر تەرەپكە ئېگىلگەن.

mütemayiz. s. ar. ① ئۆزىنى كۆرسىتىدىغان. ② پەرقلىق، ئېنىق.

mütemeddin. s. ar. مەدەنىيلەشكەن، مەدەنىي.

mütemekkin. s. ar. يەرلەشكەن، ئولتۇراقلاشقان.

mütemer. is. ar. يىغىن، مەجلىس، قۇرۇلتاي.

mütemerkiz. s. ar. بىر يەرگە توپلانغان.

mütemeshir. s. ar. مەسخىرە قىلغۇچى، چاقچاق قىلغان، ئويناشقان.

mütenavip. s. ar. ئالماشقان، نۆۋەتلەشكەن.

mütenazir. s. ar. ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل، روبىرو.

mütenebbin. s. ar. ئەقلىنى تاپقان، ھوشىنى يىغقان.

müteneffir. s. ar. نەپرەت قىلىنىدىغان، يىرگىنىدىغان.

müteneffiz. s. ar. نوپۇزلۇق، سۆزى ئۆتىدىغان.

mütenekkir. s. ar. قىياپىتىنى ئۆزگەرتىدىغان، ئىسمىنى يوشۇرغان.

mütenevvi. s. ar. خىلمۇ خىل، تۈرلۈك.

müteradif. s. is. ar. ① بىر - بىرىگە تەۋە بولغان، بىر - بىرىگە قارىغان. ② بىر مەنىلىك. ③ يېزىلىشى باشقا، مەزمۇنى بىر بولغان (مەنىداش سۆز).

müterafik. s. ar. ① بىرلىكتە بولغان، ھەمراھ بولغان. ② قوشۇلغان، ئارىلاشقان.

müterakim. s. ar. بىرلەشكەن، توپلاشقان، يىغىلغان.

müterakki. s. ar. تەرەققىي تاپقان، راۋاجلانغان، يۇقىرىغا ئۆرلىگەن.

mütercim. is. ar. تەرجىمان.

mütereddit. s. ar. تۇراقسىز، بىقارار، ئۆزگىرىشچان.

mütesanit. s. ar. بىر - بىرىگە يۆلەنچۈك بولىدىغان، بىر - بىرىگە يار - يۆلەك بولىدىغان، بىر - بىرىنى قوللايدىغان.

müteselli. s. ar. تەسەللى بېرىدىغان، كۆڭۈلنى ئاۋۇتىدىغان.

müteselsil. s. ar. زەنجىرسىمان، بىر - بىرىگە ئۇلاشقان.

müteşabih. s. ar. بىر - بىرىگە ئوخشاپ كېتىدىغان.

müteşabbis. s. is. تەشەببۇس قىلغۇچى، تەشەببۇسكار (ئادەم).

müteşeffi. s. ar. ① ياخشىلانغان، شىپا بولغان. ② ئۆچىنى ئالىدىغان (ئالغان).

müteşekkil. s. تەشكىل بولغان، بەلگىلىك بىر شەكىل ئالغان.

müteşekkir. s. ar. ياخشىلىقنى بىلىدىغان، كۆرگەن ياخشىلىقىغا شۈكرى قىلىدىغان، مىننەتدار.

mütetebbi. s. ar. بىر مەسىلىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىدىغان، تەتقىقاتچى.

mütevahhiş. s. ar. ① ياتسىرىغان، يېتىرقايدىغان. ② ئۈركۈيدىغان، قورقىدىغان.

mütevakkif. s. ar. ① بىر ئىزدا توختاپ قالغان، ئالغا باسمايدىغان. ② بىر نەرسىگە باغلىق بولۇپ قالغان.

mütevali. s. ar. ئىز بېسىپ ماڭىدىغان، ئۈزلۈكسىز داۋام قىلىدىغان.

mütevazı. s. كەمتەر:

«Mütevazı olmayin — كەمتەر بولۇپ كەتمىگىن.»

mütevazi. s. ar. بىر بىرىگە تەڭ بولغان.

mütevazin. s. ar. بىر - بىرىگە ماس.

müteveccih. s. ar. ① بىر يەرگە كەتمەكچى بولغان. ② يۆنەلگەن. ③ مۇھەببىتى بولغان.

müteveccihen. z. ① بىر يەرگە كەتمەك ئۈچۈن. ② مەلۇم بىر يەرگە قاراپ يۆنەلگەن:

«Çinheyeti anayurda müteveccihen Ankaradan ayrıldı — جۇڭگو ۋەكىللەر ئۆمىكى ۋەتىنىگە قايتىش ئۈچۈن ئەنقەرەدىن ئايرىلدى.»

müteveffa. s. ar. ۋاپات بولغۇچى، ئۆلۈپ كەتكۈچى.

mütevehhim. s. ar. ۋەھىمىگە چۈشكەن، قورققان، قورقۇنچاق.

mütevekkil. s. ar. تەۋەككۈل قىلغان، تەۋەككۈلىگە ئىش قىلغان.

mütevelli. is. ar. ۋەقىپنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ئادەم، مۇتەۋەللى.

mütevellit. s. ar. ① دۇنياغا كەلگەن، تۇغۇلغان، تۆرەلگەن. ② بارلىققا كەلگەن، ھاسىل بولغان.

mütevessi, – ii. s. ar. ① كېڭەيگەن. ② راۋاجلانغان، تەرەققىي قىلغان، چوڭايغان.

müteyakkız. s. ar. ① سەزگۈر، كۆزى ئوچۇق. ② ئېھتىياتچان، ھوشيار، بىدار.

mütezad. s. ar. بىر - بىرىگە زىت، بىر بىرىگە قارىمۇ قارشى.

mütezayit. s. ar. ئارتقان، كۆپەيگەن.

mütezelzil. s. ar. يەر تەۋرىگەندەك تەۋرىمەك.

müthiş. s. ar. ① قورقۇنچقا سالىدىغان، دەھشەتلىك. ② قورقۇنچ. ③ بەك گۈزەل. ④ مۇكەممەل.

müttaki. s. ar. گۇناھتىن ساقلانغۇچى، زاھىت.

mütlif. s. ar. ① ئۆلتۈرگۈچى. ② خەتەرلىك. ③ كىرەكسىز ھالغا كەلتۈرگۈچى.

müttefik, – ki. s. is. ئىتتىپاقداش: «Müttefik ülkeler — ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر.»

müttehiden. z. ar. بىرلىكتە، باراۋەر.

müttehit. s. ar. بىرلەشكەن، ئىتتىپاقلاشقان، ئۇيۇشقان.

müttehiz. s. ar. قوبۇل قىلغۇچى، ماقۇل بولغۇچى.

mütteka. is. ar. قولتۇق تايىقى، ھاسا ۋە باشقا تايىنىدىغان نەرسىلەر.

müttesi. is. ar. يېزىلغان نەرسىلەر، ئەسەرلەر.

müvekkil. is. ar. بىرسىنى ئۆزىگە ۋەكىل قىلغۇچى.

müvellidül. humuza. is. ئوكسىگېن.

müvellide. is. تۇغقۇت ئانا.

müvelli. dülma. is. ar. ھىدروگېن.

müverrih. is. ar. تارىخچى، تارىخشۇناس.

müverrihin. is. تارىخچىلار، تارىخشۇناسلار.

müvezzi. is. ar. تارقاتقۇچى.

müvezziin. is. تارقاتقۇچىلار.

müyesser. s. ar. ① ئاسانلا بارلىققا كېلىدىغان، ئاسان. ② ئايال ئىسمى.

müzab. s. ar. ئېرىتكەن، ئېرىتىلگەن.

müzad. s. ar. كۆپەيتىلگەن.

müzaheret, – ti. is. ar. ياردەم، مەدەت، يار - يۆلەك.

müzahir. s. ar. ياردەمچى، مەدەتكار، يار - يۆلەك بولغۇچى.

müzahrefat. is. ar. ① ئەخلەت، سۈپۈرەندى. ② يالغان، پىتنە.

müzakerat, – ti is. ar. مۇزاكىرىلەر.

müzakere is.ar. ① مۇزاكىرە. ② ئېغىز ئىمتىھانى. ③ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئېغىز ئىمتىھانى ئۈچۈن تەييارلىنىشى: «Öğrtmen ikinci dersi müzakereye ayirdi — ئوقۇتقۇچى ئىككىنچى دەرسنى ئېغىز ئىمتىھانى ئۈچۈن ئايرىدى.»

müzakereci. is. ar. ① دەرس تەييارلاتقۇچى. ② خەت ئالاقە ۋە ماقالە نەرسە - كېرەكلەرنى تۈزەتكۈچى كاتىپ.

müzavece. is. ar. ئۆيلىنىش، ئۆيلۈك بولۇش.

müzayaka. is. ar. ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق، يوقسۇللۇق، نامراتلىق.

müzayede. is. ar. بىر دەللالنىڭ ۋاستىسى بىلەن مالنى قىممەت (يۇقىرى) باھادا سېتىش.

müzd. is. far. ① ئىجارە. ② مۇكا-
پات. ③ بەدەل.

müzdehim. s. ar. تىقما - تىقماق.

müzdevic. s. ar. ① ئۆيلەنگەن.
② بىرلەشكەن، ئۇيۇشقان.

müze. is. yun. مۇزېي، بۇيۇمخانا:
«Tarih müzesi — تارىخ مۇزېيى.»

müzebzep. s. ar. ① بۇزۇق، چىچى-
لاڭغۇ (رەھبەر): ② قالايمىقان.

müzehhep. s. ar. ① ھەل بېرىل-
گەن، ئالتۇن سۈيىگە چىلانغان. ② ھەل
بېرىلگەن، پەردازلانغان.

müzehhip. is. ar. كىتابلارنى زىن-
نەتلىگۈچى، سەنئەتكار.

müzekker. is. ar. ئەر، ئەركەك.

müzekkere. is. ar. يۇقىرى ئورۇنغا
يېزىلغان خەت.

müzelik. s. ① مۇزېيغا قويۇلىدى-
غان نەرسىلەر. ② كونا، ئاجايىپ.

müzevvir. s. ar. ① گەپ توشۇيدى-
غان، ئارىغا سوغۇقچىلىق سالغۇچى.
② يالغانچى.

müzeyyen. s. ar. ① زىننەتلەنگەن،
پەردازلانغان. ② ئايال ئىسمى.

müzik, – ği. is. yun. مۇزىكا،
ساز:
«Bu akşam güzel bir müzik dinledik — بۈگۈن ئاخشام ئېسىل مۇزىكا ئاڭلىدۇق.»

müzil. s. ar. يوقاتقان، تۈگەتكەن،
ئېلىپ تاشلىغان.

müzisyen. is. fr. مۇزىكانت.

müzmin. s. ar. ① ئۇزۇن داۋام قىلى-
غان، تەدرىجىي تەرەققىي قىلغان.
② ئەبەدىي، مەڭگۈ.

N·n

n. N, — 17 ن (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ھەرپى).

naaş. is. ar. ① جەسەت، مۈردا. ② ئىچىگە جەسەت سېلىنغان تاۋۇت، جىنازا.

naat. is. ar. ① مۇھەممەد پەيغەمبەرگە بېغىشلانغان قەسىدە. ② مەدھىيىلەش، كۈيلەش. ③ تۈرك دىنىي مۇزىكىسىنىڭ بىر تۈرى.

Nabatiler, Nebatiler. öz. is. ناباتىلەر (قەدىمكى زاماندا غەربىي شىمال ئەرەبىستاندا ياشايدىغان بىر ئەرەب قەۋمى).

nabazan. is. ar. تومۇرنىڭ سوقۇشى.

nabedid. s. far. غايىب بولغان، يوقىلىپ كەتكەن.

nabehre. s. far. ① ئۈلۈغ، زور، كاتتا. ② ساپ بولمىغان، ئارىلاشما. ③ ئەسلى (تېگى) ياخشى بولمىغان، ئاددىي.

nabekâr. s. far. ① بىر ئىشقا يارىماس، كارغا كەلمەس. ② ھۇرۇن، بىلى بوش.

nabesud. s. far. ① يېڭى، قول تەگمىگەن. ② پايدىسىز، كېرەكسىز.

nabız, — zı. is. ar تومۇر، مىجەز:

«Nabızına göre hareket etmek — بىراۋنىڭ مىجەزىگە قاراپ ھەرىكەت قىلماق.

Nabızını tutmak — «تومۇرنى تۇتماق.

~ düşüklüğü — بىر كېسەلنىڭ مىجەزىنىڭ ئۆزگىرىپ قېلىشى.

nabi[1]. s. ar. ① خەۋەر يەتكۈزگۈچى، خەۋەر ئېلىپ كەلگۈچى. ② ئەر ئىسمى.

nabi[2]. s. ar. يەردىن قايناپ ئېتىلىپ چىققان (سۇ).

nabina. s. far. ① كور، قارىغۇ، ئەما (تۇغما). ② كۆرمەيدىغان، پەرق قىلالمايدىغان.

nabinayan. is. تۇغما كورلار.

nabinayi. is. كورلۇق، قارىغۇلۇق.

nabit. s. ar. يەردىن ئۈنۈپ چىقىۋاتقان،

~olmak. يەردىن ئۈنۈپ چىقىۋاتماق.

nabud. s. far. ① يوقالغان، غايىب، كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان. ② پەرىشان.

~etmek. يوق قىلماق.

~olmak. نابۇت بولماق.

nabz is. → Nebiz.

nabza. is. تومۇرنىڭ بىر قېتىم سوقۇشى.

nacak. is. قىسقا ساپلىق پالتا.

naci. s. ar. ① قۇتۇلغان، سالامەتلىككە، ئامانلىققا ئېرىشكەن. ② جەننەتلىك، ③ ئەر ئىسمى (ناجى).

naçar. s. far. ① چارىسى يوق، چارىسىز. ② بىچارە.

naçarî. is. چارىسىزلىق، ئامالسىزلىق.

nâçiz. s. far.. ئەھمىيەتسىزلىك، قىممەتسىزلىك

nâçizi. is. ئەھمىيەتسىز، قىممەتسىز.

nadan. is. far. ① ھەرىكىتى قوپال، توڭ، كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان. ② بىلىمسىز، نادان:

«Ne gibi nadan bir adam — نېمىدېگەن

تولڭ ئادەم.»

nadanî. is· نادانلق، بلمسزلك.

nadanlık, – ğı. is. نادانلـق، بلمسزلك.

nadaret.is. → Nazaret.

nadas. is. ① يەر ئاغدۇرۇش. ② ياۋا
ئوت - چۆپلەردىن تازلىنىپ، هاردۇق
ئالدۇرۇلغان (يەر):
«Tarlayi kasımda nadas ederek baharda ekmeli — ئېتىزنى 11 - ئايدا
ئوسا قىلىپ قويۇپ، ئەتىيازدا تېرىش
كېرەك.»

nadi. s. is. ① ۋارقىرىغان، توۋلىغان.
② مەجلىس، يىغىن. ③ ئەر ئىسمى.

nadide. s. far. ① ئاز ئۇچرايدىغان،
كۆرۈلمىگەن. ② is. ئايال ئىسمى (نەدىدە).

nadim. s. پۇشايمان قىلماق، نادامەت
قىلماق.

nadiman. is. پۇشايمان قىلغۇچىلار.

nadimiyet, – ti. is. پۇشايمانلىق.

nadir. s. is. ① ئاز. ② تەڭداشسىز.
تەڭدىشى ئاز، ئاڭسۇق. ③ ئەر ئىسمى.
(نادىر).

nadirât. is. تەڭدىشى ئاز ئۇچرايدىغان نەرسىلەر، ئاڭسۇق نەرسىلەر.

nadire. is. ① تەڭدىشى ئاز ئۇچرايدىغان نەرسىلەر، ئاڭسۇق نەرسىلەر.
② لەتىپە. ③ ئايال ئىسمى (نادىرە).

nadiren. z. ar. بەك ئاز، ئاز ئۇچرايدىغان، ئاز كۆرۈلىدىغان، ئاڭسۇق.

nador. is. ① قەدىمكى ۋېنگرىيىدە
شاھنىڭ ۋەكىلى ② قەدىمكى پولشادا
ۋالىي.

nadürüst· s. far. ① ئەگرى. ② خاتا.
③ يالغان.

nadürüstî. is. ① ئەگرىلىك. ② خاتالىق. ③ يالغانچىلىق. ④ راھەتسىزلىك، مىجەزى يوقلۇق.

naf. is. far. ① كىندىك. ② بىر
نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسى، ئۆزەك.

nafaka. is. ar. ① تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر. ② تۇرمۇش پۇلى، نەپەقە.

nafakalanmak. تۇرمۇشنى قامدىماق،
تەمىن ئەتمەك.

nafe. is. far. ① ئىپارنىڭ پۇرىقى.
② مەھبۇبەنىڭ چېچى. ③ تۈلكە، قارا
بۇلغۇن ۋە توشقان قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ تېرىسى ۋە بۇ تېرىدىن تىكىلگەن
كىيىم.

naferiz. s. ① كىندىك چۈشۈرىدىغان.
② پۇراق چاچىدىغان.

nafi[1]. s. ar. پايدىلىق، ئىشقا يارامىلىق.

nafi[2]. s. ar. ① يوقىتىپ قويۇلغان،
ئېلىپ تاشلانغان. ② كېرەكسىز قىلىنغان.
③ سۈرگۈن قىلىنغان. ④ ئەر ئىسمى
(نافى).

nafia. is. ar. ① ئاۋاتلىق. ② ئايال
ئىسمى (نافىيە).

nafice. is. ئىپار كىندىك.

nafih. is. ar. پۈۋلىگەن، پۈۋلىگۈچى.

nafile. s. ar. ① يارامسىز، پايدىسىز.
② بىھۇدە، ئورۇنسىز:
«Yapilan bütün çabalar nafiledir — قىلىنغان تىرىشچانلىقلارنىڭ ھەممىسى
ئورۇنسىزدۇر.»

nafir. s. ar. ① نەپرەتلىنىدىغان. ② قورقـ
قان، ئۈركۈگەن، ئۈركەكەن، قورقۇنچاق.

nafiz. s. ar. ① بىر تەرەپتىن كـ

رىپ، يەنە بىر تەرەپتىن چىققۇچى، بىر
تەرىپىنى تېشىپ يەنە بىر تەرىپىدىن
ئۆتكەن، تەشكۈچى. ② ئىچكىرىگە كىر-
گەن. ③ تەسىرى بولغان، سۆزى
ئۆتىدىغان. ④ ئەرئىسمى (نافىز).

naftalin, naftalen. is. far. نەپتەلىن.

nagah, nageh. s. far. ① ۋاقىتسىز.
② تۇيۇقسىز، تۇساتتىن.

nagehan, nagâhan. z. far. تۇيۇق-
سىز، تۇساتتىن، ناگىھان.

nagor. is. fr. zool. ئاھۇ.

nagüvar, nagüvare. s. far. ① سى-
ڭىش قىيىن، ھەزىم قىلىنىشى تەس.
② تەمى ئاچچىق.

nağme. is. ar. ① نەغمە. ② نوتا.
③ نازلىنىپ قىلىنغان سۆز:
«Bana nağme yapma — ماڭا ناز
قىلىپ سۆزلىمە.»

nah. is. far. ① ئىنچىكە يىپ. ② يۇڭ-
قا گىلەم.

nahafet, nehafet. is. ar. ئاجىزلىق،
زەئىپلىك، جۈدەڭگۈلۈك.

nahah. z. far. خالىماستىن، زورلاش
بىلەن.

nahak. s. far. ① ناھەق. ② بى-
ھۇدە، ئورۇنسىز.

naharir. is. ar. بىلىملىك، تەجرى-
بىلىك (ئادەملەر).

nahast. s. osm. كۆتۈرۈلۈم.

nahb[1]. is. ar. ① ئۈن سېلىپ يىغ-
لاش، يالۇۋۇرۇپ يىغلاش. ② ئەجەل،
ئۆلۈم.

nahb[2]. is. ar. ① سىقىپ چىقىرىش.
② بىر نەرسىنىڭ ئەڭ ياخشىسىنى تاللاش.

nahçir. is. ① تاغ تېكىسى، كىيىك ۋە
شۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ ئورتاق ئېتى.
② كىيىك ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى، مەخ-
سۇس تاغ تېكىسىنى ئوۋ قىلىش.

nahham. s. ar. ① يۆتىلىپ كۆپ
بەلغەم چىقىرىدىغان. ② پىخسىق، بېخىل،
قىزغانچۇق.

nahhas[1]. is. ar. مىسكەر.

nahhas[2]. s. is. ar. ① ھايۋان سو-
دىگىرى، ھايۋان ئېلىپساتقۇچى. ② ئەسىر
ساتقۇچى.

nahi. s. ar. مەنئى قىلىنغان، چەك-
لەنگەن، توسقۇن بولغان.

nahib[1]. s. ar. بۇلاڭ - تالاڭ قىل-
غۇچى، بۇلاڭچى.

nahib[2]. s. ar. قورقۇناق، ئۈركەك.

nahib[3]. is. osm. ① ئۈن سېلىپ يىغ-
لاش. ② ئۆلۈم، ئەجەل.

naide. is. ar. ① بالاغەتكە يېتىپ
كۆكسى كۆتۈرۈلۈپ قالغان قىز. ② ئايال
ئىسمى (نائىدە).

nahif. s. ar. ئاجىز، زەئىپ، جۈدەڭ.

nahik. s. ar. ھاڭگىرىغان.

nahil[1]. s. ar. زەئىپلەشكەن، ئورۇق،
ئاجىزلاشقان.

nahil[2]. is. s. ar. غەلۋىرچى، ئەلگەك-
چى، غەلۋىرنى ئۆتكۈزگۈچى.

nahir. s. ar. ① بوغۇزلانغان، كال-
لىسى كېسىلگەن، قۇربانلىق قىلىنغان.
② دىماغنى قېقىپ قويىغان (ئاچچىقنى
بىلدۈرۈش ئۈچۈن).

nahire. is. ar. ئاينىڭ 1 - كۈنى
ياكى ئاخىرقى كېچىسى.

nahis. s. ar. ① بەختسىز، تەلەيسىز.
② is. قاتتىقچىلىق، قىسچىلىق، قەھەتچىلىك.

nahit[1], **— di.** is. far. ① زۆھرە

(چولپان) يۇلتۇزى، ئاق يۇلتۇز. ② ياش
قىز. ③ ئەر ئىسمى (ناھىت).

nahit². s. ar. ئەقلى تـوشقـان، بالا-
غەتكە يەتكـەن.

nahiv. is. ar. ① تەرەپ، يان، يول،
قىرغاق، كانار، قاسنـاق. ② سـۆز تـ-
زىمى، جۈملە بىلىمى، سىنتاكسىس، نەھۋە.

nahiye. is. ar. ① كانار، بىر نەرسـ-
نىڭ يان قىسمى، تـەرەپ، يان. ② گەتـ-
راپ، ئۆپچۆرە. ③ رايـون، يېزا، كەنت:
«Nahiyeli hükümet — يـېـزىـلـىـق
ھۆكۈمەت.»

nahiz. is. s. far. ① تۇزاق، قاپقان.
② ئەيىبلىك، ئاقساق - چولاق. ③ ئاد-
دىي، قوپال.

nahle. is. ① يالغۇز خـورما دەرىخـى.
② يالغۇز كۆچەت.

nahnaba. is. ar. ①يۆتەل، يۆتىلىش.
② خىرقىراپ نەپەس ئېلىش.

nahor. is. ئوتتۇرا ئاسيانىـڭ ئېگىز
تاغلىرىدا ياشايدىغان بىر خىل ياۋا قوي-
نىڭ مەخسۇس نامى.

nahoş. s. far. ناخۇش، ئەسكى، سەت.

nahoşi. is. سەتلىك، يىرگىنچلىك.

nahr. is. ar. بوغۇزلاش.

nahs. is. ar. ① بـەختـسىزلـىك. ②
بەختسىز ھېسابلىنىدىغان.

nahseyn. is. كـۇرۇد ۋە سـەكـەنتىـر
(مارس ۋە ساتۇرن) يۇلتۇزلىرى.

naht, – ti. is. ar. ① تاش، ياغـاچ
ۋە باشقـىلارنى يـونـۇش. ② ياغـاچنى
يونۇش يولى بىلەن قاپـارتمـا شەكـىل
چىقىرىش سەنئىتى. ③ بىرقانچە سۆزدىن
بىر سۆز ياسـاش.

nahuda. s. far. ① ئاتـسـت، ئالـلا-
سىز. ② كېمە ۋە پاراخوت كاپىتانى.

nahun. is. far. تىرناق.

nahune. is. far. ① تىرناق. ②تىر-
ناققا ئوخشاش نەرسە (زەخمەك ۋە باشقىلار).

nahvet, – ti. is. ar. مەغرۇرلىنىش،
ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش.

nahz. is. ar. ① تېـشـىـش، يارىـدار
قىلىش. ② ھاۋانچىدا يانجىش. ③ سـۆز
بىلەن كۆڭۈل ئاغرىتىش، رەنجىتىش.

nal¹. s. ar. ① قورسىقى ئاچقـان، ئېـ-
چىرقاپ كەتكەن. ② ئۇسـساپ چـاڭقاپ
كـەتـكـەن.

nal². s. ar. ① بىراۋنىڭ ئۆلۈم خەۋ-
رىنى ئېلان قىلغۇچى. ② بىراۋنىـڭ ئۆ-
لۈمىدىن خەۋەر بەرگۈچى. ③ شۇم خەۋەر
يەتكۈزگۈچى.

naib. s. is. ar. → **Naip.**

naibe. s. is. ar. ① ئايال ۋەكـالەتـ-
چى. ② قازا، بالا، مۇسىبەت.

nail. s. ar. ① ئېرىشكەن، قولغا كەلـ-
تۈرگەن، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان. ② ئەر
ئىسمى (نائىل).

nailiyet, – ti. is. ar. ئېـرىـشـىـش،
ئىگە بولۇش، قولغا كەلتۈرۈش.

naim¹. is. ar. ① ھـۇزۇر، سـائادەت،
باياشـات ئىچىدە ياشاش. ② ئەر ئىسمى.

naim². s. ar. ① يۇمشاق. ② يېقىـى،
ياش. ③ سۆڭەكـسىز.

naimat. is. ① يۇمشاق ۋە يېڭى نەر-
سىلەر. ② نازۇك نەرسىلەر.

naime. s. ar. ① گۈزەل، نازۇك، نا-
زاكەتلىك. ② نەپىس. ③ is. ئايال ئىـسـ-
مى (نائىمە).

naip. is. ar. ① ۋەكالەتچـى، مـۇۋەقـ-
قەت ھاكىمىيەت يۈرگۈزگۈچى. ② دۆۋەت

بىلەن كېلىدىغان، نۆۋەت كۈتكەن؛ «Kıral naibi — قىرال ۋەكىلى.»

naiplik, – ği. is. ۋەكىللىك.

nair. s. ar. ① يانغان. ② يورۇغان.

naire. is. ar. ئوت، يالقۇن.

naka. is. ar. ① ھىنگان (تۆگىنىڭ چىشىسى). ② دېڭىز پىلىنىڭ چىشىدىن ياسالغان تەسۋىر.

nakabil. s. far. ① بىرلىمايدىغان، ئىمكانى يوق. ② قابىلىيەتسىز، بىلىمسىز.

nakabilen. is. ① ئىمكانى يوق ئىشلار. ② قابىلىيەتسىز، بىلىمسىزلەر.

nakabul. s. far. قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز.

nakale. s. ar. ① توشۇغۇچىلار. ② تەرجىمانلار. ③ خەۋەرچىلەر، خەۋەر يەتكۈزگۈچىلەر. ④ توكنى ۋە ئىسسىقلىقنى ئۆتكۈزىدىغان ماددىلار.

nakâm. s. far. ① ئارزۇسىغا ئېرىشەلمىگەن، مۇرادىغا يېتەلمىگەن. ② قۇرۇق قالغان.

nakarat, – ti. is. ar. ① نەقرات. ② ئورۇنسىز تەكرارلانغان سۆز.

nakden. z. ar. ① پۇل ئورنىدا، پۇل بىلەن. ② ئاۋانس، ئالدىدىن: «Nakden yardım etmek — پۇل بىلەن ياردەم قىلماق.»

nakdi. s. ar. پۇل بىلەن مۇناسىۋەتلىك: «Nakdi yardım — پۇل ياردىمى.»

nakdi. ceza. جەرىمانە، ئىشتىراپ.

nakdine. is. ar. ① نەق پۇل. ② قىممەتلىك مال.

nakıl. is. → → Nakil.

nakıliyet, – ti. is. Nakiliyet.

nakır. is. ar. ① نىشانغا (قارىغا) تەگكەن ئوق. ② تېشىلگەن، ئويۇلغان، قېزىلغان نەرسە.

nâkıs. s. ar. ① چالا، نۇقسان، مۇكەممەل بولمىغان، تۈگىمىگەن. ② كەمچىلىكى بولغان، ئەيىبى بولغان. ③ مىنۇس، ئېلىش (ئالامىتى).

nakısa. is. ar. يېتەرسىزلىك، قۇسۇر.

nakısat. is. ① يېتىشسىزلىكى بولغانلار. ② ئاياللار.

nakış, – kşı. is. ar. ① نەقىش. ② كەشتە. ③ رەسىم، سۈرەت. ④ ھىيلە:

nakışkâr. is. → Nakkaş.

nakışlamak. ① زىننەتلىمەك. ② زەر باسماق.

nakışlı. s. ① كەشتىلىك (گۈللۈك). ② زىننەتلىك، بېزەكلىك: «Nakışlı masa örtüsü — كەشتىلىك شىرە ياپقۇچى.»

nakız. s. ar. بۇزغۇچى.

naki. s. ar. قانغۇچە ئىچكىلى بولىدىغان، قاندۇرىدىغان، كۆپ، جىق.

naki. s. ar. ① ساپ، پاكىز. ② نازۇك، بەك گۈزەل، نەپىس. ③ ئەر ئىسمى (ناكى).

nakia. is. ar. ① زىياپەت. ② توي تامىقى.

nakib. s. is. ar. ① قەبىلە باشلىقى. ② شەيخقا ياردەم قىلغۇچى، شەيخ ۋەكىلى.

nakibe. is. ar. ① جان. ② ئەقىل.

nakibüleşraf. is. ar. ناقىبۇل ئەشراپ (① مۇھەممەد پەيغەمبەر ئەۋلادىدىن بولغانلارغا قارايدىغان ۋە ئۆلىمالاردىن تاللانغان بىرى. ② مەككىدىكى ناقىبۇل ئەشراپنىڭ ئىستانبولدىكى

ۋەكىلى).

nakih. s. ar. كېسەلدىن تېخىچە ئۈزۈل بولۇپ كېتەلمىگەن، ئەسلىگە كېلەلمىگەن.

nakil¹, nakıl, – kli. is. ar. ① توشۇش، يۆتكەش (بىر نەرسىنى). ② كۆچۈش. ③ تەيىنلەش (ۋەزىپىگە). ④ كۆچۈرۈش (خەتنى). ⑤ تەرجىمە قىلىش. ⑥ تەقلىد قىلىش. ⑦ ھېكايە قىلىش: «Okul müdüründen nakilini istedi — تەيىنلىنىشنى مەكتەپ مۇدىرىدىن تەلەپ قىلدى.

Çevirmen cümleleri nakil işinden vaz geçiyor — تەرجىمان جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىشتىن ۋاز كەچتى.»

nakil². s. ar. ① ئاڭلىغان خەۋەر ۋە ۋەقەلەرنى باشقا ئادەملەرگە يەتكۈزگۈچى. ② يەتكۈزگۈچى. ③ ترانسپورت، توشۇمىچىلىق.

nakil³. s. ar. ① ۋاز كەچكەن، يېنىۋالغان. ② باش تارتىدىغان، بىر ئىشنى قىلىشتىن قاچىدىغان.

nakir. is. ar. ① ئۈستى ئويمىغۇل – دومغۇل تاختاي ياكى تاش. ② خورما ئۇرۇقچىسىنىڭ ئۈستىدىكى چوقۇر. ③ كىچىك ۋە كېرەكسىز نەرسە.

nakis. s. ar. ① بېشىنى ئالدىغا ئەگكەن. ② تۆۋەن.

nakisa, nakise. is. ar. ① كەمچىلىك، نۇقسان، قۇسۇر. ② ئىزاغا قالىدىغان، ياراشمايدىغان نەرسە، ئەيىب.

nakit, – kdi. is. ar. ① نەق پۇل. ② پۇل.

nakiz. s. ar. قارىمۇ قارشى، زىت.

nakizeyn. is. بىر – بىرىگە زىت ئىككى نەرسە.

nakkab. s. ar. تۆشۈك ئاچقۇچى.

nakkaban. is. تۆشۈك ئاچقۇچىلار.

nakkad. s. ar. ① ياخشىنى ياماندىن ئايرىغۇچى. ② تەنقىدچى.

nakkal. s. ar. ① ھېكايىچى. ② توشۇغۇچى، يۆتكىگۈچى.

nakkar. s. is. ar. ① ئويمىكەش (تاش، ياغاچ ۋە مەدەنلەرگە ئويما ئويغۇچى). ② چالغۇچى (ناغرا قاتارلىقلارنى). ③ چەككۈچى (تۇخۇمدىن چىقىش ئۈچۈن تۇمشۇقى بىلەن تۇخۇمنى چەككۈچى).

nakkare. is. ar. ناغرا.

nakkarezen. s. is. ناغرىچى.

nakkaş. is. ar. ① نەققاش. ② ئويمىكەش.

nakkaşlık, – ğı. is. ① نەققاشلىق. ② ئويمىكەشلىك.

nakletme. is. يوللاش، ئەۋەتىش.

nakletmek. ar. توشىماق، يۆتكىمەك، كۆچۈرمەك.

nakli. s. ar. ترانسپورت ئىشلىرى.

nakliyat, – ti. is. ar. ① نەقلىيات، ترانسپورت ئىشلىرى، توشۇمىچىلىق. ② ئەنئەنىۋى بىلىملەر.

nakliyatçi. is. نەقلىياتچى، توشۇش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى، توشۇغۇچى.

nakliye. is. ① ترانسپورت ئىشى، توشۇمىچىلىق، توشۇش ھەققى.

nakliyeci. is. ترانسپورت (نەقلىيات) ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى، توشۇغۇچى.

nakliyecilik, – ği. is. نەقلىياتچىلىق، توشۇمىچىلىق.

nakmet, nikmet. is. ar. ئىنتىقام ئېلىش، ئۆچ ئېلىش.

naks. is. ar. ① يىپىتسىزلىك. ② ئازايتماق.

nakşetmek. ① نەقىشلىمەك، زىننەتلىمەك، پەدەزلىمەك، نەقىش ئىشلىمەك. ② ياخشى جايلاشتۇرماق.

nakşibendi. s. is. ar. باھاۋۇددىن نەقشبەند تەرىپىدىن قۇرۇلغان تەرەققىياتقا ئائىت (بىرى).

nakur. is. ar. دۇدۇك، كاناي.

nakus. is. ar. ① خرىستىئانلارنىڭ ئىبادەتكە چاقىرىش ئۈچۈن چالىدىغان قوڭغۇرىقى، چاڭى. ② چاڭ شەكىللىك پانۇس.

nakz· is. ar. بۇزۇش، چېقىش.

nakzetmek. ① بۇزماق. ② بىر دەۋا ئۈستىدىكى قارارنىڭ يۇقىرى سوت تەرىپىدىن ھۆكۈمسىز قىلىنىشى.

nal[1]. is. ar. ① تاقا (ئات، ئېشەك تاقىسى). ② پۇپۇچ، كېپىش قاتارلىق ئاياغ كىيىملىرى. ③ ھاسا قاتارلىقلارنىڭ ئۇچىغا بېكىتىدىغان مەدەن ھالقا. ④ ساپانىڭ چىشى.

nal[2]. is. far. ① قومۇش دۇدۇك، نەي. ② قومۇش قەلەم. ③ شېكەر قومۇشى. ④ ئىڭراش. ⑤ قېرىنداش قەلەمنىڭ سىياھى.

nalan. s. far. ① ئىڭرىغان. ② ئايال ئىسمى (نالان).

∼ olmak. ئىڭرىماق.

nal. bant, -di. is. ar. far. ھايۋانلارنى تاقىلىغۇچى.

∼ dolabı. is. دار (ھايۋانلارنى ئېسىپ قويۇپ تاقىلايدىغان).

nalbantlık, - ğı. is. تاقىچىلىق.

nalbur. is. ar. ① تۆمۈر - تەسەك ساتقۇچى. ② تاقىچى، تاقا سوقىدىغان تۆمۈرچى.

nalçă. is. ar· far. ① ناھال.

nalende. s. far. ئىڭرىغان، ئىڭرىغۇچى.

naleyn. is. ar. ① بىر جۈپ ناھال، بىر جۈپ تاقا. ② بىر جۈپ ياغاچ كېپىش. ③ ئايال ئىسمى (نالېين).

nalın. is. ar. مۇنچا ۋە سەرراپلاردا پۇتىغا سېپىۋالىدىغان تاسمىلىق ياغاچ كېپىش.

nalıncı. is. ياغاچ كېپىش ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

nali. s. ناھال (تاقا) شەكىللىك.

naliş. is. ① ئىڭرىماق. ② نالە قىلماق.

nallamak. ① تاقىلىماق. ② ئۆلتۈرمەك.

naltıraş. is. ① يونىغۇچى، قازغۇچى. ② تاختا كېپىش ياسىغۇچى.

nam. is. s. far. ① ئات، ئىسىم. ② ئاتاق، شان. ③ ئاتلىق، ئىسىملىك:

«Mumin nam şahıs — مۆمىن ئاتلىق ئادەم.»

nama. is. ① نېمەت ۋە راھەت ئىچىدە بولۇش. ② ھەدىيە.

namağlûp. s. ar. far. يېڭىلمەس.

namahrem. s. is. far. نامەھرەم.

namaz. is. far. ناماز:

«Beş vakit namaz — بەش ۋاق ناماز.»

namaz. gâh. is. far. ئۈستى ئوچۇق ناماز ئوقۇلىدىغان يەر.

namazlik, - ğı. is. جاينماز.

namazsiz. s. ئادەت كۆرگەن (ئايال).

namdar. s. far. ئاتاقلىق، مەشھۇر.

name. is. far. ① مەكتۇپ. ② مۇھەببەت

بەت مەكتۇپى. ③ كىتاب. ④ قوللانما، رىسالە. ⑤ ژۇرنال.

namerd. s. → Namert.

namert. s. far. قورقاق، پەسكەش، پەزىلەتسىز، نامەرد.

namertlik, – ği. is. نامەردلىك، قورقاقلىق، پەسكەشلىك، پەزىلەتسىزلىك.

namik. is. ar. ① يازغۇچى، ئاپتور. ② ئەر ئىسمى (نامىك).

nami¹. s. ar. يەردە ئۈنگەن، يېتىشكەن، چوڭايغان.

nami². s. far. ① ئاتاقلىق، مەشھۇر، تونۇلغان، نامى چىققان. ② is. ئەر ئىسمى.

namizac. s. far. يەڭگىل كېسەل، مىجەزى يوق، كەيپسىز.

namizaci. is. كەيپسىزلىك، بىئاراملىق.

namlı. s. ناملىق، مەشھۇر، تونۇلغان.

namlu. is. far. ① مىلتىق، تاپانچا قاتارلىق قوراللارنىڭ ئوق چىقىدىغان يېرى (تۆمۈر نۇرى). ② قىلىچ قاتارلىق كەسكۈچى قوراللارنىڭ بىسى ۋە ئۇچى:

«Tüfek namlosundan iktidarçıkar— مىلتىقتىن ھاكىمىيەت چىقىدۇ.»

namurad. s. far. مۇرادىغا يېتەلمىگەن، ئارزۇسىغا ئېرىشەلمىگەن، ئۈمىدى بوشقا كەتكەن.

namus. is. ar. ① نومۇس. ② ئەدەب، ئىپپەت، ھايا. ③ توغرىلىق. ④ قانۇن، نىزام.

namusiye. is. كارىۋات چىملىدىقى، شىرما.

namuslu. s. نومۇسلۇق، نومۇسچان، ئەخلاقلىق، ئەدەبلىك.

namussuz. s. نومۇسسىز، ئەخلاقسىز، ئەدەبسىز.

namussuzluk, – ğu. is. نومۇسسىزلىق، ئەخلاقسىزلىق، ئەدەبسىزلىك.

namütenahi. s. far. ar. بىپايان، چېكى يوق.

namver. s. far. ئاتاقلىق، مەشھۇر، تونۇلغان، نام ئالغان.

namveri. is. شۆھرەت، ئاتاق، نام.

namzet, – di. is. far. ① نامزات، كاندىدات. ② چاي ئىچكۈزۈپ قويۇلغان. ③ مىراس قالدۇرغۇچىنىڭ تەيىن قىلغان مىراسخورى، ۋەسىيەت قىلىنغان ئادەم.

namzetlik, – ği. is. نامزاتلىق، كاندىداتلىق.

nana. is. far. نان.

nanay¹. s. يوق.

nanay². is. مۇزىكىسىز يالغۇز ناخشا. (تۈركىيىدە).

nandu. is. zool. (ئامېرىكىنىڭ) تۆگە قۇشى.

nene. is. ar. يالپۇز.

neneli. s. تەركىبىدە يالپۇز بولغان.

nane. mola. s. is. ① كۈچسىز، چىدامسىز (ئادەم). ② كۆپ كېسەل بولىدىغان، كېسەلچان.

nanerubu. is. يالپۇز يوپۇرمىقىدىن چىقىرىلىدىغان پۇراقلىق سۇيۇقلۇق.

naneşekeri. is. تەركىبىدە يالپۇز يوپۇرمىقى بولغان شېكەر.

nanik. is. بارماق قولىنى بۇرنىغا تاقاپ، قالغان قوللىرىنى ھەرىكەتلەندۈرۈش بىلەن قىلىنىدىغان چاقچاق.

nankin. is. far. dok. مەللەرەڭ رەخت.

nankör. s. far. ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان، ئۆزىگە قىلىنغان ياخشىلىقنى يوققا چىقارغۇچى، نانكور.

nankörlük, – ğü. is. نانكورلۇق.

nanosefal. is. s. far. باشنىڭ ناھايىتى كىچىك بولۇشى.

nanozome. is. far. ۋۇجۇدنىڭ ناھايىتى كىچىك بولۇشى

nansuk· is. ar. يۇپقا توقۇلغان ئىچكى كىيىملىك رەخت.

nâr. is. ar. ① ئوت. ② جەھەننەم، دوزاخ.

nar is. far. ئانار.

~çiçeği. s. is. ئانار گۈلى.

nar. is. ar. قاتتىق ۋارقىراش، لۈكچەكلەرچە ۋارقىراش.

nardenk. is. far. ئانار، ئۆرۈك قاتارلىقلاردىن ياسالغان مۇراببا.

nardin· is. far. bot. ناردىن.

narenc, nareng. is. far. تەمى ئاچچىق ھەم تاتلىق جۈيزە (مېۋە).

narenci, narengi. is. far. جۈيزە رەڭگى.

nareciye. is. far. جۈيزە، لىمون قاتارلىق مېۋىلەرنىڭ ئومۇمىي ئېتى.

naresa. s. far. ① ئۆيغۇنسىز، ئۆيغۇن بولمىغان. ② ۋايىغا يەتمىگەن، پىشمىغان. خام.

naresal. is. ① ئۆيغۇنسىزلىق. ② خاملىق.

nareside. s. far. ① نارەسىدە. ②بالاغەتكە يەتمىگەن.

nargile. is. far. چىلىم.

~ suyu. تەمسىز سۇ.

narh. is. far. نەرخ، باھا.

nâri. s. ar. ① ئوتقا مۇناسىۋەتلىك. ② يانىدىغان، پارتلايدىغان، ئوت ئالىدىغان. ③ is. جىن، پەرى.

narin. s. far. ① زىلۋا (بوي). ② يۇپقا. ③ نازۇك.

narinlik, – ği. ① زىلۋالىق. ②يۇپقىلىق. ③ نازۇكلۇق.

narkisizm. is. yun. → Narkislik

narkislik. is. yun. ① ئۆزىنىڭ بەك چىرايلىق ئىكەنلىكىنى ھېسابلاش.②جىنسىي زوقىنى ئۆزلۈكىدىن قاندۇرۇش (ئەر – ئايال).

narkotik. is. s. far. ناركوتىك (ھۇشسىزلاندۇرىدىغان ھەمدە ۋاقتىنچە ئاغرىق سەزدۇرمەيدىغان مەست قىلغۇچ ماددا — دورا).

narkoz. is. far. ناركوز (ھېچقانداق ئاغرىق سەزمەيدىغان دەرىجىدە بىھوش قىلىپ سۈنئىي رەۋىشتە ئۇخلىتىش ياكى بىرەر ئەزانى ئاغرىق سەزمەيدىغان قىلىش).

narkozcu. ئوپېراتسىيە قىلىنغان كېسەلگە بىھوش قىلىش دورىسى بەرگۈچى.

narteks. is. تاشقى دەھلىز، تاشقى ئارىلىق.

narven. is. far. ① قارا ياغاچ. ② ئانار دەرىخى.

nas, – ssı. is. ar. ① كەسكىن ھۆكۈم. ② قۇرئان سۆزى. ③ بىر مەنىلىك سۆز. ④ دوگما.

nâs. is. ar. ① ئۇيقۇ باسماق، ئۇيقۇسىرىماق.② زەئىپلىك، ھالسىزلىق، كۈچسىزلىك.

nâs. is. ar· ئىنسان، خەلق.

nâsan. s. مۈگدىگەن، ئۇيقۇسى كەلگەن.

nasara. is. ar. ناسارا (① ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ يۇرتى «ناسىرا» لىقلار. ② مۇسۇلمانلار ئىدارىسى ئاستىدىكى خىرىس

تىئائىلارغا بېرىلگەن نام).

nasavab. s. ar. ① توغرا بولمىغان، خاتا. ② ھەقسىز.

nasayih. is. ar. نەسىھەتلەر، تەربىيىلەر.

nâsaz. s. far. خىلاپ، ئۇيغۇن بولمىغان، زىت. ناچار.

nasazi. is. ئۇيغۇنسىزلىق، زىتلىق، ئەسكىلىك.

nasbetmek. بەلگىلىمەك، تەيىنلىمەك.

nasencide. s. far. ① تارتىلمىغان، ئۆلچەنمىگەن. ② قىممىتىنى تاپمىغان. ③ ياخشى چۈشىنىلمەستىن قىلىنغان ياكى سۆزلەنگەن.

nâsıb. s. ar. ① يەرلەشتۈرۈلگەن، ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ② تەيىنلەنگەن، ئاتانغان.

nasıf. is. ar. بىر نەرسىنى ئىككى تەڭ پارچىغا بۆلگۈچى.

nâsıh. s. ar. نەسىھەتچى، نەسىھەت بەرگۈچى.

nâsık. s. ar. ① رەتلىك، تىزىقلىق. ② رەتكە سالغۇچى، تىزغۇچى.

nasıl. s. قانداق:

«1. Nasıl kağıt istiyorsun? قانداق قەغەزنى خالايسەن؟

2. Nasıl, iyi oldumu? قانداق، ياخشى بولدىمۇ؟

3. Nasıl geldin? قانداق كەلدىڭ؟

4. Bu davranışlarına nasıl kızmam — بۇ قىلىقلىرىغا نېمە ئۈچۈن خاپا بولماي.

5. Nasıl sen hâlâ gitmedinmi? قانداق، سەن تېخى كەتمىدىڭمۇ؟»

nasılsa. z. نېمە بولسا بولسۇن، قانداق بولمىسۇن: «Nasılsa söz vermiş oldum: نېمە بولسا بولسۇن ۋەدە بەرگەن بولدۇم.»

nasıp. is. ar. تەيىنلەش، بەلگىلەش، يەرلەشتۈرۈش، ئۆستۈش (دەرىجە).

nasir. is. ar. ① قانداق. ② ناسىر (بەدەندىكى تۆك ياكى يۇڭ چۈشۈپ تېرىنىڭ قاتتىق ھالغا كېلىشى):

«Elleri nasır bağlamış — قوللىرى قاداقلىشىپ كېتىپتۇ.»

nâsır. s. ar. ① ياردەمچى، ياردەم قىلغۇچى. ② ئەر ئىسمى (ناسىر).

nasıralı. is. ① تۇنجى خرىستىئانلار. ② ئىنجىلغا ئىشەنگەن خرىستىئان مەزھەپ مەنسۇبى (مۇسا پەيغەمبەرنىڭ دىنىنى ئىنجىل قائىدىسىگە باغلىغۇچى مەزھەپ ئەزاسى). ③ مۇسەۋىلەر تەرىپىدىن ئەيسا پەيغەمبەرگە بېرىلگەن نام.

nâsırin. is. ياردەم بەرگۈچىلەر، ياردەمچىلەر.

nâsıriye. is. ناسىرىيە (قەدىمكى مىسىر پۇلى).

nasırlanmak veya nasırlaşmak. ① قاداقلانماق، قاداقلاشماق. ② ھېس ھوشىنى يوقاتماق.

nasırlı. s. قاداقلاشقان، قاداقلىق:

«Nasırlı parmak — قاداقلاشقان (قاداقلىق) بارماق.»

nasi. s. ar. ئۇنۇتقان، ئۇنتۇپ قالغان.

nasibe. is. ar. ئىشارەت تېشى، ئىشارەت تاختىسى (يوللارغا بەلگە بولسۇن ئۈچۈن تىكىلگەن).

nasic. s. ar. ① توقۇغان. ② رەتلەنگەن، تەرتىپكە سالغان، تىزغان.

nasihat, — ti. is. ar. نەسىھەت.

nasihatçı. s. is. نەسىھەت بەرگۈچى.

nasihatname. is. ar. far. دىراكتىك
ئەسەرلەر.

nasik. s. ar. دىندار، ئىبادەت قىلغۇچى.

nasip, — bi. is. ar. ① نەسىۋە، ھەسسە. ② نېسىپ قىلىنغان نەرسە، ھەق. ③ تەلەي، قىسمەت. ④ رىزق:
«Bunda çok nasibin var — بۇنىڭدا كۆپ نېسىۋەڭ بار.
Ne kadar nasibin var? قانچىلىك ھەققىڭ بار؟»

nasir. s. ar. ① تارقاتقۇچى، چاچقۇچى. سەپكۈچى. ② نەسىر (ئەسەر) يازغۇچى.

nasiye. is. ar. پىشانە، ماڭلاي.

nasl. is. osm. ئوق (ئوقيا) ۋە نەيزىنىڭ ئۇچىدىكى ئۇچلۇق تۆمۈر.

nasp. nasıp. is. ar. ① تىكىش. ② تەيىنلەش، بېكىتىش، بەلگىلەش. ③ ئۆسۈش (دەرىجىسى).

nasr. is. ar. ① ياردەم. ② غەلىبە، يېڭىش.

nasranı. s. ar. خىرىستىئان.

nasraniyet, — ti. is. خىرىستىئانلىق.

nassiye. is. ar. دوگمىچىلىق، دوگماتىزم، ئەقىدىچىلىك.

nasuh. s. ar. ① نەسىھەتچى. ② سەمىمىي. ③ خالىس، ئاق كۆڭۈل، ساپ. ④ ئەر ئىسمى (ناسۇھ).

nasut. is. ar. ئىنسانلىق.

nasyonal. s. fr. ناتسىئونال، مىللەت.

nasyonal.ist. s. is fr. ناتسىئونالىست، مىللەتچى.

naşad. s. far. كۆڭۈلسىز، غەمكىن.

naşadi. is. كۆڭۈل غەشلىكى، كۆڭۈلسىزلىك، غەمكىنلىك.

naşekib. s. far. ① ئالدىراقسان. ② ئاسان زېرىكىدىغان، زېرىككەك.

naşekibi, naşikibi. is. ① تاقەتسىزلىك. ② بىزارلىق، زېرىكەرلىك.

naşıt. s. ar. مەمنۇن، شەن، خۇشال.

naşi. s. ar. ① نەتىجە. ② سەۋەب:
«Bundan naşi. — بۇنىڭ نەتىجىسىدە.»

naşid. s. ar. ① شائىر. ② ئەر ئىسمى (ناشىد).

naşinas. s. far. تونۇمىغان، بىلمىگەن، بىلمەس، تونۇماس، ئۇقماس.

nâşinasi. is. تونۇماسلىق، بىلمەسلىك، ئۇقماسلىق.

naşinide. s. ئۇيۇلمىغان، ئاڭلانمىغان.

nâşir. s. ar. ① تارقاتقۇچى. ② نەشر قىلغۇچى، بېسىپ تارقاتقۇچى.

naşirlik, — ği. is. نەشرىياتچىلىق.

naşiz. s. ar. ھاياجانلانغان، جۇش ئۇرغان، تەلپۈنگەن.

naşize. is. ar. يامانلاپ كەتكەن خوتۇن.

naşüküfte. s. far. ① ئېچىلمىغان. ② يېپىق.

nat. is. ar. ① دەستۇرخان. ② ئۆلگەن ياكى جازالانغانلارنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويىدىغان يوپۇق. ③ تېرىدىن ئىشلەنگەن تۆشەك.

natamam. s. far. تاماملانمىغان، پۈتمىگەن، تۈگىمىگەن.

naters. s. far. قورقماس، جەسۇر، باتۇر.

nath. is. ar. ئۆسمەك (كالا).

natıh. s. ar. ① ئۈسكەن. ② بەختسىزلىك، تەلەيسىزلىك.

natık. s. ar. ① سۆز سۆزلىگۈچى،

نۇتۇق بەرگۈچى. ② چۈشەندۈرگۈچى.
③ ئىپادە قىلغۇچى.
natıka. is. ar. ① سۆز قابىلىيىتى.
② سۆزگە ئۇستا، سۆزمەن، گەپچى.
natıkalı. s. سۆزمەن، سۆ خەندان.
natır. is. ar. ① ئاياللار مۇنچىسىدا
ئىشلىگۈچى. ② باغۋەن، باغچى.
nativizm. is. fr. ناتىۋىزم (تۇغما
قابىلىيەتچىلىك ئېقىمى).
natokafa. s. rum. قاپاقباش، دۆت،
كالۋا.
natuh. s. ar. ئۈسكەن (مۈڭگۈز بىلەن).
natuk. s. ar. پاساھەت بىلەن سۆز
سۆزلىگۈچى.
natura. is. lat. مىجەز، خۇلق، خۇي،
تەبىئەت:
«Naturası iyi adam — مىجەزى
ياخشى ئادەم.»
natüralist. s. fr. ناتۇرالىزم
تەرەپدارى. ناتۇرالىست.
natüralizm. is. fr. ناتۇرالىزم.
natürel. s. fr. تەبىئىي.
natüvan. s. far. كۈچسىز، زەئىپ، ئاجىز.
natüvanî. is. كۈچسىزلىك، ئاجىزلىق،
زەئىپلىك.
naur. is. ar. ① قىينى توختىمىغان
تومۇر. ② تۈگمەن قانىتى.
naura. is. ar. چوڭ سۇ كۆپى.
navar. is. ناۋار (ئايرودروملاردا بولى-
دىغان ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئايروپىلان-
لارنىڭ ئۇچۇشىنى تەجرىبە قىلىدىغان
سىستېما).
nave. is. far. تەگنە.
navek. is. far. ئوق (ئوقيانىڭ).
naver. s. far. مۇمكىن بولىدىغان.

naveran. is. بولۇشى مۇمكىن بولىدى-
غان نەرسىلەر.
naverd. is. far. ئۇرۇش، سوقۇش،
جەڭ.
navi. is. far. ① كىچىك كېمە. ②
ئىچى كاۋاك نەرسە.
navlun. is. ar. ① كېمىگە قاچىلان-
غان يۈك. ② كېمىگە قاچىلانغان يۈك-
نىڭ كىرا ھەققى. ③ كېمىدىن كىرىدىغان
كىرىم، دارامەت.
nayiha. is. ar. ① تاۋۇتنىڭ ئارقىسىدا
يۈرۈپ نۆۋەت بىلەن يىغلىغۇچى ئايال.
naylon. is. ing. ① نىلون (رەخت). ②
ساختا.
naz. is. far. ياسالما قىلىق، جىلۋە، ناز:
«Çok naz aşık usandırır — بەك ناز
ئاشىق كۆيدۈرىدۇ.»
nazar[1]. is. ar. ① نەزەر، قاراش. ②
مۇلاھىزە. ③ ئېتىبار. ④ كۆز تەگمەك:
«Benim nazarımda onun değeri
yüksektir — مېنىڭ قارىشىمچە ئۇنىڭ
قىممىتى ئۈستۈن.
Çocuk nazara uğradı — بالىغا
كۆز تەگدى.»
nazar[2], nadar. is. ar. يېڭىلىق.
nazaran. z. ar. قىياسەن، نىسبەتەن،
قارىغاندا...
nazaret, nadaret. is. ar. ① يېڭىلىق.
② خوش بولۇش. ③ يورۇقلۇق.
nazari. s. ar. نەزەرى.
nazariyatçı. is. نەزەرىيىچى.
nazariye. is. ar. نەزەرىيە.
nazarlık, — ğı. is. تىل تۇمار (كۆز-
تەگمىسۇن ئۈچۈن بالىلارغا ئېسىپ قويۇ-
لىدىغان).

nazc. is. ar. ① يېتىشىش. ② بالاغەتكە يېتىش. ③ پىشىش.

nazende. s. far. ① نازلىق، نازلىنىدىغان. ② is. سۆيۈملۈك.

nazenin. s. far. ① ناز قىلغۇچى. ② گۈزەل. ③ مەھبۇب.

nazıc. s. is. ar. ① يېتىشكەن. ② بالاغەتكە يەتكەن.

nâzım. s. ar. ① تىزغۇچى، تەرتىپ ۋە نىزامغا قويغۇچى. ② نەزمىچى. ③ ئەر ئىسمى (نازىم).

nazım, — zmı. is. ar. ① نەزم، قوشاق. ② مىسرالاردىن بارلىققا كەلگەن ۋەزىن ھەم قاپىيە بىلەن ئىپادىلەش شەكلى.

nazer. s. ar. ① قارىغۇچى، كۆز سالغۇچى، نازارەت قىلغۇچى. ② نازىر. ③ مىنىستىر:

«Ağaca nazer bir pencere — دەرەختقە قارىغان پەنجىرە.»

nazi. s. is. alm. سوتسىيالىست مىللەتچى (ناتسىئونال سوتسىيالىست).

nazif. s. ar. ① پاكىز، پاك. ② مۇنتىزىم، ئىنتىزاملىق. ③ ئەر ئىسمى (نازىف).

nazik, — ki. s. far. ① نازاكەتلىك، قائىدە - يوسۇنلۇق. ② ئىنچىكە، ئاجىز:

«Nazik adam — قائىدە - يوسۇنلۇق ئادەم.»

naziklik, — ği. is. نازۇكلۇق، نەپىسلىك:

«Naziklik davranmak her aydının özelliğidir — نازاكەت بولۇش ھەر زىيالىينىڭ خۇسۇسىيىتىدۇر.»

nazil. s. ar. ① يۇقىرىدىن چۈشكەن، ئەۋەتىلگەن. ② قونۇش.

nazile. is. ar. ① بالا، پالاكەت، تەلەيسىزلىك. ② نەزەردىن چۈشۈش. ③ چۈشۈش.

nazir[1]. is. ar. يېڭى.

nazir[2]. s. ar. ئۆرنەك، ئوخشايدىغان.

nazire. is. ar. باشقا بىر شېئىرغا تەقلىد قىلىپ يېزىلغان شېئىر.

nazizm. is. alm. ناتسىئونال سوتسىيالىزم (گىتلېر تەرىپىدىن قۇرۇلغان ۋە پىرىنسىپلارنى ئالىي ئىرق دەپ ھېسابلايدىغان ناتسىئونال — سوتسىيالىست پارتىيىنىڭ سىياسىتى).

nazlanmak. نازلانماق، ناز قىلماق:

«Hiç nazlanmadan kabul etti — ھېچ ناز قىلماستىن قوبۇل قىلدى.»

naz . laş. is. گۈرۈچ ۋە شېكەرنىڭ قايىنىتىلىشى بىلەن ياسالغان تاتلىق يېمەك.

nazlı. s. ① نازلىنىدىغان. ② قىممەتلىك، قەدىرلىك. ③ نازۇك، ئاجىز:

«Bu çok nazlıdır, hiç soğağa dayanamaz — بۇ بەك ئاجىز، سوغۇققا چىدىمايدۇ.»

nazmi. s. ar. ① نەزمىگە ئائىت. ② ئەر ئىسمى (نازمى).

nazolog. is. بۇرۇن كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

nazoloji. is. بۇرۇن ئاناتومىيىسى ۋە كېسەللىكلىرى بىلىمى.

nazopoti. is. fr. بۇرۇن كېسەللىكى.

nazderven. s. far. ناز قىلىدىغان.

nazra, nazre. is. ar. بىر قېتىم قاراش.

nazret, nedret. is. ar. ① جانلىقلىق، يېشىللىق، يېڭىلىق. ② يۈزدىكى خۇشاللىق، جانلىقلىق. ③ خۇشاللىق.

ne[1]. is. ن ھەرپىنىڭ ئوقۇلىشى.
ne[2]. s. ① نېمە؟ ② قانداق؟ قانداق
يولدا؟ ③ نېمە دېگەن:
«1. O size ne söyledi? ئۇ سىزگە
نېمىدېدى؟
2. Ne çare var — نېمە چارە بار.
3. Ne sıcak — «نېمە دېگەن ئىسسىق.
~var ne yok? نېمە خەۋەر بار؟
ne..., ne... يا، نە:
«Burada ne eşek ne at var — بۇ يەردە
نە ئېشەك، نە ئات بولسۇن.»
neb. is. ar. يەردىن چىقىش، قايناپ
چىقىش (سۇ ھەققىدە).
nebagat. is. ar. ئاشكارا بولۇش،
ئوتتۇرىغا چىقىش، مەلۇم بولۇش.
nebahat. is. ar. ① شان - شەرەپ.
② ئايال ئىسمى (نە باھات).
nebail. is. ar. ئۇلۇغلار، نوپۇزلۇقلار.
nebait. is. ar. نەۋرلەر.
nebat, — tı. is. ar. ئۆسۈملۈك.
nebatat, — tı. is. ar. بوتانىك.
nebatiyun. is. ar. بوتانىكا ئالىملىرى.
nebbal. s. is. ar. ئوق ياسىغۇچى
ۋە ساتقۇچى (ئوقيا ئوقى).
nebbaş. s. is. ar. كېپەن ئوغرىسى.
nebe. is. ar. خەۋەر.
nebean. is. ar. (سۇ ھەققىدە) يەر-
دىن قايناپ چىقىش، ئېتىلىپ چىقىش.
neberb. is. far. ئۇرۇش، سوقۇش،
جەڭ، غوۋغا، ماجرا.
neberde. is. كۆرەشچى، جەڭچى.
nebi. is. ar ① پەيغەمبەر، رۇسۇل. ②
ئەر ئىسمى (نەبى).
nebih. s. ar. شەرەپلىك، مەشھۇر،
نوپۇزلۇق، ئېسىل، ئاتاقلىق.

nebil. s. ar. ① تەربىيىلىك، ئەقىل-
لىق، مەردلىك خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ②
ئۇلۇغ، بۈيۈك. ③ ئەر ئىسمى (نەبىل).
nebir. is. ar. نەۋرە.
nebire. is. ar. قىز نەۋرە.
nebiyun, nebiyin. is. پەيغەمبەرلەر.
nebiz. is. ar. ① خورما، ئارپا ۋە
قۇرۇتۇلغان ئۈزۈمدىن ياسالغان ئىچىملىك.
② شاراب، ئۈزۈم هارىقى.
nebk veya nebık. is. → **Nebak.**
nebl. is. ar. ① ئوق (ئوقيانىڭ). ②
ئوق ياساش ۋە ئوق ئېتىش.
nebr. is. ar. ① ئېگىزلىتىش، يۇقىرىلى-
تىش. ② ۋارقىراپ - جارقىراش، تۈۋلاش.
nebş. is. ar. ① گۆردىن قېزىپ ئېلىش.
② ئوتتۇرىغا چىقىرىش.
nebt. is. ① يەردىن چىقىش، ئۆسۈپ
چىقىش، ئۈنۈپ چىقىش. ② ئوت - چۆپ،
يېشىللىق.
nebülöz. isi. fr. تۇمانلىق (تۇمانغا
ئوخشاش كۆرۈنىدىغان ئاسمان جىسىملىرى).
nebze. is. ar. بىرپارچە، بەكئاز، جۈزئىي.
necabet. is. ar. نوپۇزلۇق، پاك نە-
سىلدىن بولغان، ئېسىلزادە.
necabetlü. s. ئېسىل، پاك ۋە ياخشى
نەسىلدىن بولغان.
necadet. is. ar. قەھرىمانلىق، باتۇر-
لۇق، يىگىتلىك.
necah. is. ar. غەلىبە.
necip, — bi. is. ar. نوپۇزلۇقلار،
ئېسىلزادىلەر، ئۇلۇغلار، شەرەپلىكلەر.
necaset, — ti. is. ar. ① نەجاسەت،
پوق. ② پاسكىنىلىق.
necaşi. is.öz. ar. ھەبەشىستان پادىشاھى.
necat,—ti. is. ar. قۇتۇلۇش، ئازاد بولۇش.

~bulmak. ئازادلىققا ئېرىشمەك.

necatî. s. ar. ① قۇتۇلۇشقا ئائىت، ئازادلىققا ئائىت، ئازاد بولۇشقا دائىر. ② ئەر ئىسمى (نىجات).

neccad. is. ar. ① يوتقان-كۆرپە، ياستۇق تىككۈچى. ② ئۆي جابدۇقى ياسىغۇچى.

neccam. is. ar. ئاسترونوم، نەججام.

neccar. is. s. ar. ياغاچچى.

neccarî. ياغاچچىلىق.

necd. is. ar. ① جاسارەت، غەيرەت. ② غەمكىن. ③ ئۆرلەش، ئۆسۈش.

necdet, – ti. is. ar. ① قەھرىمانلىق، يىگىتلىك. ② ئەر ئىسمى (نىجرەت).

nece. z. قايسى تىلچە، قانداق تىلچە:
«Bu adam nece konuşuyor?
بۇ ئادەم قايسى تىلدا سۆزلەۋاتىدۇ؟»

necef. is. ar. دۆڭلۈك، ئېگىزلىك.

necefe. is. ar. مەسچىت قاتارلىق يەرلەردىكى قەندىل.

neces. necs. is. ar. چىركىن، پاسكىنا.

neci[1]. كەسپى نېمە؟ نېمە ئىش قىلىدۇ؟ نېمىچى دېگەن مەنىدە كېلىدۇ:
«Onun babası necidir? ئۇنىڭ ئاتىسى نېمە قىلىدۇ؟»

neci[2]. is. zool. داڭلىق ئەرباب ئېتى.

necib. s. is. → **Necip**

necid. s. ar. ① يۈرەكلىك، جۈرئەتلىك. ② غەمكىن، دەردمەن. ③ is. شىر.

necil. s. is. ar. ① ئېسىلزادە، نوپۇزلۇق، شەرەپلىك. ② ئەر ئىسمى (نەجىل).

necip. s. ar. ① ئېسىلزادە، ئەسلى پاك. ② ئەر ئىسمى (نەجىپ).

necis. s. ar. ① نىجىس، پاسكىنا، ئېپلاس. ② ساقايماس، تۈزەلمەس (كېسەل).

neciy. is. ar. سىرداش.

necl. is. ar. ① ئوغۇل بالا. ② ئەۋلاد، نەسىل، ئۇرۇق.

necliye. is. ar. بۇغداي، ئارپا تېرىلىدىكى زىرائەتلەر.

necm. is. ar. ① يۇلتۇز. ② ئەر ئىسمى (نەجىم).

necva. is. ar. سىر، مەخپىي سۆز.

neda. is. ar. ① نەم، قىراۋ، شەبنەم. ② مەردلىك قىلىش، ھەدىيە بېرىش.

nedalet. is. ar. ① كىر، پاسكىنا. ② بۇلاش، تالاش، تارتىۋېلىش.

nedamet, – ti. is. ar. پۇشايمان قىلىش.

~ etmek. پۇشايمان قىلماق.

nedan. far. نادان.

nedavet, – ti. is. ar. ① نەملىك. ② سۆزلىشىش.

nedb. is. ar. ① ئۆلگۈچى ئۈچۈن مەرسىيە ئوقۇپ يىغلاش. ② تەكلىپ، چاقىرىق، تەشۋىق.

neddaf. is. ar. پاختا ئاتقۇچى.

neddaflık, – ğı. is. پاختا ئېتىش كەسپى.

nedem. is. ar. پۇشايمانلىق.

neden. z. ① نېمە ئۈچۈن، نېچۈن، نېمىشقا؟ ② سەۋەب:
«Neden böyle yaptın? نېمە ئۈچۈن بۇنداق قىلدىڭ؟
Böyle yapmanın nedenini anlamadım — بۇنداق قىلغانلىقىڭنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمىدىم.»

neden. bilim. is. ئېتىمولوگىيە (① سەۋەبلەرنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىدىغان بىلىم. ② كېسەللەرنىڭ سەۋەبىنى تەكشۈرىدىغان بىلىم).

nedenlemek. سەۋەب بولماق.

nedensiz. s. سەۋەبسىز.

nedif. s. ئېتىلغان (پاختا، يۇڭ).

nedim. is. ar. ① يېقىن دوست، سەمىمىي يولداش. ② ھېكايىچى، لەتىپىچى. ③ ئەر ئىسمى (نەدىم).

nedime. is. ar. ① ئايال دوست، ئايال يولداش. ② ھۆرمەتلىك ئايالنىڭ ئايال دوستى. ③ ئايال ئىسمى (نەدىمە).

nedman. is. ar. ① پۇشايمان قىلىش. ② ئۆلپەتچىلىك، ئاغىنىدارچىلىق.

nedve. is. ar. كۆرۈشۈش، سۆھبەتلىشىش.

nef[1]. is. ar. مەنپەئەت، پايدا، نەپ.

nef[2]. is. far. شاھ ۋە قىراللارنىڭ تاماق شىرەلىرىنى يېزەش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان نەرسە.

nefad. is. ar. خەجلىنىپ تۈگەش، يېيىلىپ تۈگەش.

nefahat, nefehat. is. ar. ① خۇش پۇراقلار، ئېسىل پۇراقلار. ② يەللەر، شاماللار.

nefais. is. ar. ھەممىگە ياخشى كۆرۈنىدىغان نەرسىلەر.

nefaset. is. ar. گۈزەللىك، ئېسىللىك، قىممەتلىك.

nefaz. is. ar. ① ئىلمە (ئىلمىچىلىك سەنئىتى). ② ھۆرمەتلىك، ھۆرمەتكە ئىگە.

nefel. is. ar. ① غەنىيمەت، ئولجا. ② مۇكاپات.

nefer. is. ar. ① ئەسكەر. ② نەپەر، بىرلا كىشى.

neferat. is. ar. ئەسكەرلەر، سولداتلار.

neferi. s. ئەسكەرگە ئائىت.

neferiye. is. ar. كىچىك چىڭگىللىك ئۈزۈم.

nefes[1]. is. ar. ① نەپەس. ② سۇمۇ-رۇلگەن ئىس، ھاۋا، تۇمان. ③ دەم سېلىش.

~ çekmek. ① تاماكا چەكمەك. ② بەڭ (نەشە) چەكمەك. ③ جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولماق.

nefes[2]. is. ar. ئەلىۋى ۋە بەكتاش ئېتىقاتلىرىغا مەدھىيە ئۈچۈن يېزىلغان بىر خىل نەزمە، شەكلى.

nefeslemek. ① پۈۋلىمەك، يەل بەرمەك. ② دەم سالماق، سۈفكۈشلىمەك.

nefeslenmek. دەم سالدۇرماق.

nefesleşmek. بەڭ (نەشە) چەكمەك.

nefesli. s. ① پۈۋلەپ چېلىنىدىغان (ساز). ② دەم ئالماي ئۇزۇن تۇرالايدىغان.

nefeslik, — ği. is. ① بىردەملىك ۋاقىت. ② ھاۋا ئالىدىغان تۆشۈك، پارتۇشكا. ③ ۋانتىلاتور.

nefh. is. ar. ① پۈۋلەش، پۈۋلەپ كۆپتۈرۈش. ② كاناي چېلىش.

nefha[1]. is. ar. ① خۇش پۇراق. ② شامالنىڭ بىر قېتىم چىقىشى.

nefha[2]. is. ar. ① پۈۋلەش، نەپەس ئېلىش. ② قورساقنىڭ كۆپۈشى.

nefi. is. ar. ھايانكەش.

nefir. is. ar. ① جامائەت. ② سىگنال (ھاۋا مۇداپىئە سىگنالى). ③ كاناي. ④ ئۇرۇش بەلگىسى. ⑤ پەرياد، ئىگراش.

nefiri. is. ar. كاناييچى.

nefis, — fsi. is. ar. ① ئۆز، نەپس. ② روھ. جان، ھايات. ③ جەۋھەر. ④ بىر نەرسىنىڭ مەركىزى. ⑤ مەنى:

«Insan ancak nefisini düşünmemeli — «ئىنسان يالغۇز ئۆز نەپسىنىلا چۈشەنمەسلىكى لازىم.»

nefis. s. ar. نەپىس، گۈزەل، ئۆز.

nefiy, — fyi. is. ar. ① سۈرگۈن قى-

لىش. ② ئىنكار قىلىش. ③ بولۇشسىزلىق
(گراماتىكىدا).
nefr. is. ar. ① ئۈركۈپ قاچماق.
② ئىگىرىسماق.
nefralji. is. fr. بۆرەك ئاغرىقى.
nefraktomi. is. fr. بۆرەكنىڭ ئوپېر-
راتسىيە يولى بىلەن ئېلىپ تاشلىنىشى.
nefret, – ti. is. ar. ① نەپرەت. ② قور-
قۇش، ئۈركۈش.
nefrin. is. far. ① لەنەت. ② لەنەت
ئوقۇماق.
nefrit[1]**, – ti.** is. fr. بۆرەك كېسىلى.
nefrit[2]**, – ti.** is. fr. يېشىل تاش (زىننەت
تېشى سۈپىتىدە قوللىنىلىدىغان مىنېرال).
nefsa. is. ar. يېڭى بالا تۇغقان ئايال.
nefrizm. is. بۆرەك كېسەللىكىدىن
بولىدىغان ئورۇقلۇق، زەئىپلىك.
nefroid. s. fr. بۆرەكسىمان، بۆرەك
شەكلىدە.
nefrolifofomi. is. بۆرەكتىكى تاشنى
ئېلىش ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئوپېراتسىيە.
nefrom. is. fr. ئومۇمەن بۆرەك ئۆسمىسى.
nefs. is. ar. ① پۈۋلەش. ② تۈكۈرۈش.
nefsa. is. ar. تۇغۇتلۇق ئايال.
nefsani. s. ar. ① نەپسانىي، نەپسىگە
بېرىلگەن. ② ئۆچمەنلىك ۋە غەرەز.
nefsaniyet. is. ئۆچمەنلىك، دۈشمەنلىك.
neft, – ti. is. far. نېفىت، ماي.
nefti. s. far. قېنىق يېشىل.
nefur. s. ar. ئۈركۈپ قاچقان.
nefy · etmek. ① سۈرگۈن قىلماق.
② بولۇشسىز (گراماتىكىدا).
nefz. is. osm. ① مېۋىلىك دەرەخنى
ئىرغىتماق. ② كىيىمنىڭ تۈپىسىنى چىـ
قىرىش ئۈچۈن سىلكىمەك. ③ كېسەللىك سەۋە

بىدىن تىترىمەك. ④ بىر نەرسىنى تەتقىق قىلماق.
negatif. s. fr. نېگاتىۋ (فوتو فىلىمى)،
كۆپىيە.
negro. is. isp. نېگىر، قارا تەنلىك.
negohide. s. far. ① تەنقىد قىلـ
ماق، ئەيىبلىمەك. ② يامان، ئەسكى،
ئىپلاس.
nehad. is. far. ئۇسۇل، قائىدە
يوسۇن، يول.
nehak. is. ar. ھاڭراش (ئېشەك).
nehar. is. ar. ① كۈندۈز. ② ئەر
ئىسمى (نەھار).
nehari. s. ar. ياتاقسىز (ئوقۇغۇچى)،
قاتناپ ئوقۇيدىغان.
neharir. is. ar. ئالىملار.
nehat. is. ar. تەرەپ، جەھەت.
nehb. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.
nehc. is. ar. ① ئۇدۇل ۋە تۈز يول،
ئانا يول. ② ئۇسۇل، تەرىز، مېتود.
③ تەرەپنى ئۆزگەرتىش، يولىدىن ئېزىپ
قېلىش، ۋاز كېچىش.
neheng. is. far. ① تىمساھ. ② قىلىچ.
nehhab. s. ar. بۇلاڭچى.
nehhac. is. ar. توغرا يول كۆرسەتـ
كۈچى رەھبەر.
nehib[1]**.** s. ar. بۇلاڭچى.
nehib[2]**.** is. ar. قورقۇش، دەھشەت،
قاتتىق ئەندىشە.
nehik, is. ar. ھاڭراش.
nehim. s. ar. ① ئاچكۆز، تويغىنىنى
بىلمەيدىغان، ئوپقان. ② يىرتقۇچ.
nehir, – hri. is. ar. دەريا:
«Ili nehri — ئىلى دەرياسى».
nehîr. is. ar كۆپ، جىق، نۇرغۇن،
تولا.

nehiy, —hyi. is· ar. توسۇش، چەكـ لەش، مەنئى قىلىش.

nehk[1]. is. ar. ھاڭراش.

nehk[2]. is. ar. ① ئەسكىرەپ كەتمەك، ② جۇل - جۇل بولۇپ كەتمەك. ② زە- ئىپلەشمەك.

nehm. is. ar. ① ھۆركىرىمەك (يولـ ۋاس). ② خىرقىراپ نەپەس ئالماق.

nehme. is. ar. ① يەپ تويماسلىق، ئاچكۆزلۈك. ② ھۆركىرەش، خىرقىراش.

nehren. z. ar. سۇ يولى.

nehyetmek. چەكلىمەك، مەنئى قىلماق.

nehz. nehzat. is. ① بىر ئىش ئۈچۈن تۇتۇش قىلماق. ② سەپەرگە چىقماق.

nekâbet. is. ar. سىستقىش، قىسىش، ئەرزىيەت بېرىش (بىرىگە).

nekahet, — ti. is. كېسەلدىن ياخـ شىلىنىش جەريانى.

nekâl. is. ar. ① تەنبىھ، جازا. ② ساۋاق، ئىبرەت.

nekave, nukave. is. ar. ① ساپ، ھېچ نەرسە ئارىلاشمىغان. ② بىر نەرسـ نىڭ ئەڭ ياخشىسى، ئېسلى.

nekavet, — ti. is. ar. پـاكىزلىك، تازىلىق.

nekayi. is. ar. زىباپەتلەر.

nekbet, — ti. is. ar. ① تەلەيسىز، بەختسىزلىك. ② چۈشكۈنلـۈك، پـالاكەت، بالا - قازا.

nekbeti. s. ① تەلەيسىزلىك، پالاكەتـ كە گىرىپتار بولغان. ② بەختسىز.

nekebat. is. ar. ① تـەلەيـسىزلـەر، بەختسىزلەر. ② بالالار، پالاكەتلەر.

neked. is. ar. ① يوقسۇللۇق. ② قىسـ لىق، غەم - غۇسسە.

nekes. nakes. s. far. ① بېـخىل، پىخسىق. ② ئەخلاقسىز، پەسكەش.

nekesan. is. ① بېخىللار، پىخسىقلار. ② پەسكەشلىك، ئەخلاقسىزلىق.

nekf. is. ar. ① ئاخـىرلاشماق، تۈـ گىمەك. ② تەقىپ قىلماق، ئىزدىمەك.

nekir. s. ar. مۇجمەل، بىلىنمەيدىغان.

nekkâd. s· ar. غەمگە سـالىدىغـان، ئەلەم قىلىدىغان.

nekr. is. ar. ئەقىللىق، دانا.

nekre. s. is. ar. ① غەلىتە جـاۋاب بېرىدىغان ياكى غەلىتە چۈشەنچىدە بولـ دىغان. ② غەلىتە پىكىرلەر.

neks[1]. is. ar. بىر ئىشنىڭ قىـلىنىشىنى چەكلەش، مەنئـى قىلىش.

neks[2]. is. ar. ① بۆلۈش، پارچىلاش. ② كېلىشىمنى بۇزۇش.

neks[3] is. ar. ① ئاستـىن - ئۈستۈن قىلىش. ② كەينىگە قايتىش. ③ بېشىنى پەسكە ئېگىش. ④ تەكرارلاش. ⑤ بو- لۇپمۇ قۇرئاندىن بىر سۈرىنى تەتۈرىسىگە ئوقۇش.

neler. z. نېمىـلـەر (كۆپـلۈكـنـى بىلدۈرىدۇ):

«Sincanda neler gördün? شىنجاڭـ دا نېمىلەرنى كۆردۈڭ؟»

nelik, — ği. is. ماھىيەت.

nem[1]. is. far. ① نەم. ② قـىراۋ. ③ ھۆر (سۇنىڭ). ④ گۇمان، ئەندىشە.

nem[2]. is. ar. سـۇخـەنـچى، ئارىـنى بۇزغۇچى.

nema. is. ar. ① كۆپىيىش، ئارتىش. ② چېكىيش، راۋاج تېپىش. ③ ئۆسۈم.

nemaik. is. ar. مەكتۇپلار.

nemaim. is. ar. پىتنە - پاسات

تېرىماق، كاللا سوقۇشتۇرماق.

nemalanmak. ① كۆپەيمەك، ئارتماق، ② كۆتۈرۈلمەك، بېقىلماق.

nemarik. is. ar. ياستۇقلار.

nemat, – tı. is. ar. ① ئۇسۇل، يول، تەرىز. ② يوپۇق.

nemcil. s. نەمنى ياخشى كۆرىدىغان، نەم يەردە ئۆسىدىغان (ئۆسۈملۈك).

nemed. is. far. كىگىز.

nemedin. s. كىگىزدىن ياسالغان.

nemek. is. far. ① تۇز. ② تەم، لەززەت. ③ كۆرگەن ياخشىلىقىغا شۈكرى قىلىش.

nemekdan. is. far. ① تۇزلۇق (قاچا). ② سۆيگىنىنىڭ كالپۇكى (لېۋى).

nemekin. s. ① تۇزلۇق، تۇزلانغان. ② كۆز يېشى بىلەن نەملەشكەن. ③ تاتلىق (كالپۇك).

nemika. is. ar. ① مەكتۇپ. ② ئايال ئىسمى (نەمىكە).

neml. is. ar. ① چۈمۈلە. ② قىچىشقاق ئوت، چاقئوت.

nemlenmek. نەملەنمەك.

nemletmek. نەم قىلماق.

nemli. s. نەملىك.

nemmal. s. ar. ئارىنى بۇزغۇچى، ئارىغا پىتنە سالغۇچى.

nem . ölçer. is. نەم ئۆلچەر (نەم ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

nemmam. is. s. ar. گەپ توشۇغۇچى، ئارىنى بۇزغۇچى.

namrut. s. نامروت (بابىل ھۆكۈمدارلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ، تۈركچىدە رەھىمسىز، ئىنسابسىز مەنىدە قوللىنىلىدۇ).

neng. is. far. ① شەرەپ، ئاتاق، شۆھرەت. ② ئار، ھايا. ③ ئەيىب.

nengname. is. far. ① جەڭنامە. ② ھەجۋى، ساتىرىك ئەسەر.

Neptün.öz. is . lat. astr. نېپتۇن (قۇياش سىستېمىسىدىكى قۇياشقا ئۇزاقلىق جەھەتتە 8 – ئورۇندا تۇرىدىغان سەييارە).

ner. s. far. ئەر، ئەركەك.

nerde. z. قەيەردە، نەدە:

«Siz nerde çalişiyorsunuz? سىز قەيەردە ئىشلەيسىز؟»

nerdüban, nerdban. is. پەلەمپەي، تاتما، باسماق.

nere. z. قەيەر، نە:

«Şincanda en çok nereyi beğendiniz? شىنجاڭدا ئەڭ ياخشى كۆرگەن يېرىڭىز قەيەر؟»

nerede. z. قەيەردە، نەدە.

nereden. z. قەيەردىن، نەدىن.

nereli. s. قەيەرلىك، نەلىك:

«Siz nerelisiniz? سىز قەيەرلىك؟»

nerenin. z. قەيەرنىڭ، نەنىڭ:

«Bu at nerenin? بۇ ئات قەيەرنىڭ؟»

neresi. z. نەسى، نەرى، قايىرى:

«Bunun neresi güzel? بۇ يەرنىڭ نەرى چىرايلىق؟»

nereye? قەيەرگە؟ نەگە؟

nergis. is. far. ① نەرگەس (گۈل). ② گۈزەلنىڭ كۆزى.

neriman. is. s. far. ① پالۋان. ② قەھرىمان، جەسۇر. ③ ئايال ئىسمى (نەرىمان).

nerimani. is. ① پالۋانلىق. ② قەھرىمانلىق، جەسۇرلۇق.

nermi. is. far. ① مۇلايىملىق، ياۋاشلىق. ② ئەر ئىسمى (نەرمى).

nermin. s. far. ① مۇلايىم، ياۋاش،

نازۇك. ② ئايال ئىسمى (نەرمىن).

nermiyet. is. مۇلايىملىق، ياۋاشلىق.

nermilgâm. s. ① شاش ئەمەس ياۋاش ئات. ② ئىتائەتچان، گەپ ئاڭلايدىغان.

nesaic. is. ar. توقۇلما نەرسىلەر، رەخت.

nesaik. is. ar. قىلىنغان قۇربانلىق.

nesaim. is. ar. ئاستا چىققان شامال.

nesak. is. ar. ① تەرتىپ، شەكىل، ئۇسلۇب. ② تىزىق (تەسۋى ياكى ئۈنچە - مەرۋايىت ھەققىدە).

neseme. is. ar. ① نەپەس ئېلىپ بېرىش. ② ئاستا چىققان (بىلىنەر - بىلىنمەس) شامال. ③ جان، روھ. ④ ئازاد قىلىش ئۈچۈن سېتىۋېلىنغان قۇل.

nesep,– bi. is. ar. ① نەسەب، شەجەرە. ② ئاتا - ئانىلار بىلەن بالىلار ئوتتۇرىسىدىكى تۇغقانلىق مۇناسىۋىتى.

nesf. is. ar. ① يىقىتىش، ئۆرۈش، بۇزۇش. ② ئۇۋۇتۇش، ئۇششاقلاش.

nesi. s. ar. ئۇنتۇغاق.

nesib. s. ar. ① نىۋپۇزلۇق، تېگى ساپ (نەسىل جەھەتتە). ② قەسىدىنىڭ كىرىش قىسمى. ③ ئەر ئىسمى (نەسىب).

nesice. is. ar. توقۇلغان نەرسىلەر، توقۇلما (ئاناتومىيىدە).

nesik. is. ar. ① ئالتۇن. ② كۈمۈش.

nesike. is. ar. ① ھەق يولىدا قىلىنغان قۇربانلىق. ② قېلىپقا تۆكۈلگەن ئالتۇن ياكى كۈمۈش.

nesil, nesl. is. ar. ① تەگكۈش، دېمەتلىك، قۇرداش. ② نەسىل، نەسەپ، سۇلالە.

nesim. is. ar. ① ئاستا چىققان يۇمشاق شامال. ② ئەر ئىسمى (نەسىم).

nesimi. s. ① يەل بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② ئەر ئىسمى (نەسىمى).

nesir, – sri. is. ar. نەسىر (شېئىر شەكلىدە يېزىلمىغان)، چاچما، پىروزا.

nesis. is. ar. ① ئېچىرقىماق. ② ئەڭ ئاخىرقى تاقەت. ③ ئاخىرقى نەپەس.

nesme. is. ar. ① نەپەس، روھ. ② دەم ئېلىش، ③ شامالنىڭ ئاستا چىقىشى.

nesnas. is. ar. ① ئادەم قىياپىتىدە بىر پۇتلۇق، بىر كۆزلۈك ۋە سەكرەپ ماڭىدىغان مەخلۇق. ② گورىللا، شىمپەنزە، ئورانگۇتانغا ئوخشاش مايمۇن تۈرى.

nesne. is. ① مەۋجۇدات، شەيئى. ② (گراماتىكىدا) ھېچ نەرسە. ③ تاشقى دۇنيا.

nesnel. s. ئوبيېكتىپ.

nesnelcilik, – ği. is. ئوبيېكتچىلىك.

nesnellik, – ği. ئوبيېكتلىق.

nessab. is. ar. ئاتاقلىق كىشىلەرنىڭ، ھۆكۈمدارلارنىڭ بولۇپمۇ ئەرەب قەبىلىلىرىنىڭ ئۇرۇقلىرىنى تەتقىق قىلغۇچى تارىخچى.

nessac. is. ar. ① توقۇمىچى. ② يالغانچى.

nessar. s. ar. چاچىدىغان، تارقىتىدىغان.

nesturi. is. نىستورىئان دىنى.

nesy. s. is. ar. ① ئۇنتۇلغان. ② ئۇنتىۇش.

~ en mensiyyen. پۈتۈنلەي ئۇنتۇلغان.

neşaid. is. ar. ① شېئىرلەر. ② ماقال - تەمسىل تۈسىنى ئالغان قوشاق ۋە بېيىتلار.

neşat, – tı. is. ar. خۇشاللىق، شاد - خۇراملىق.

neşatlı. s. خۇشال، شاد - خۇرام.

neşe. is. ① خۇشاللىق، كۆڭۈل خۇشلۇقى،

«Çocuğun neşesini kırmayin — بالىنىڭ خۇشاللىقىنى بۇزماڭ.» ② يىگىدىن مەيدانغا كەلمەك. ③ شىركەيپلىك. ④ ئايال ئىسمى (نەشئە).
~ si yerinde. كەيپى جايىدا.

neşelendirmek. ① خۇش قىلماق، شادلاندۇرماق، كۆڭلىنى خۇش قىلماق. ② شىركەيپ قىلماق.

neşelenmek. ① خۇشال بولماق، كۆڭلى خۇش بولماق.

neşeli. s. ① خۇشلۇق. ② تېز سۈرئەت.

neşesiz. s. خاپا، كەيپى جايىدا بولمىغان.

neşesizlik, — ği. is. خاپىلىق.

neşet, — ti. is. ar. ① چىقىش، مەيدانغا كېلىش. ② مەنبە بولماق. ③ ئەر ئىسمى (نەشئەت).

neş[1] etli. s. پۈتتۈرۈش، تۈگىتىش (مەكتەپنى، ئوقۇشنى).

neşide. is. ar. ① شېئىر، نەزم. ② ماقال - تەمسىل ھالىغا كەلگەن مىسرا، بېيت.

neşir, — şri. is. ar. ① بېسىش، تارقىتىش. ② قىيامەت كۈنى ئىنسانلارنىڭ باشقىدىن تىرىلىشى:
«Sözlüğün çabuk neşrini istedi — سۆزلۈكنىڭ تېز بېسىلىشىنى تەلەپ قىلدى.»

neşredilmek. نەشر قىلىنماق، بېسىلماق، تارقىتىلماق.

neşr. etmek. ① نەشر قىلماق، باسماق. ② تارقاتماق.

neşriyat,— tı. is. ar. ① بېسىلغان، نەشر قىلىنغان، ئەسەرلەر، ماقالىلەر. ② چېچىش، تارقىتىش:
«Bu çiçek güzel koku neşrediyor — بۇ گۈل گۈزەل پۇراق چاچىدۇ.»

neşşaf. s. ar. ئىچىۋالىدىغان، سۈمۈرۈۋالىدىغان.
~ kağıt. قۇرۇتۇش قەغىزى (سىياھنى).

neşter. is. far. ① قان ئېلىش، چىچەك سېلىش، يارىنى يېرىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان دوختۇر ئەسۋابى. ② كىچىك قاساپ پىچىقى.

neşur. s. ar. كۆپ تارقاتقان، كۆپ يايغان.

neşüküfte. s. far. غۇنچە.

neşv. is. ar. بىر نەرسىنىڭ تەرەققىي قىلىپ چوڭىيىشى، بوي تارتىشى.

neşvan. s. ar. ① مەست بولغۇچى. ② بەك خۇشلۇقىدىن مەست بولۇپ كەتكەن.

neşvü. name. is. ar. ئۆسۈپ چوڭىيىش، يېتىشىش.

net[1], — ti. is. fr. ① ناھايىتى ئوچۇق كۆرۈنىدىغان نەرسە. ② ساپ، پۈتۈن (رەقەم). ③ ياخشى كۆرۈنىدىغان (نەرسە). ④ ئوپئوچۇق، ئاپئاشكارا:
«Bu fotograf hiç te net değil — بۇ رەسىم ھېچ ئېنىق ئەمەس.
Ayda net iki yüz yuan — ئايدا ساپ ئىككى يۈز يۈەن.»

net[2]. s. ing. - چويىلا توپ، تىكتاك - توپ ئويۇنلىرىدا توپنىڭ سېتكىغا تېگىپ قارشى تەرەپكە ئۆتمىگەندە تەكرار ئۇرۇلۇشى.

neta. s. it. ① پاكىز، ② بىخەتەر (يەر).

netameli. s. ① خەتەرلىك. ② پات پات قازاغا يولۇقىدىغان:
«Orası netameli bir yerdir — ئۇ خەتەرلىك بىر يەر.
Netameli çocuk — ئۇچراپلا بالاغا ئۇرىدىغان بالا.»

netekim. is. → Nitekim.
netice. is. ① ئاقىۋەت، بىر ئىشنىڭ ئاخىرى. ② خۇلاسە، يەكۇن. ③ مەھسۇل.
neticelendirmek. نەتىجىگە ئېرىشتۈرمەك.
neticesiz. s. نەتىجىسىز، ئاخىرىغا ئېرىشەلمىگەن.
neva. is. far. ① ئاۋاز، ئاھاڭ، نەغمە. ② راھەت. ③ بايلىق.
nevabız. is. ar. قان تومۇرلىرى، قىزىل قان تومۇرى.
nevabit. is. ar. يەردىن ئۈنۈپ چىققان نەرسىلەر.
nevaciz. is. ar. ئېغىز چىشىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى تۆتجۈپ چىش (ئاستى-ئۈستى).
nevad. is. far. ① يەر ئاستى ئامبار. ② تىل. ③ زىيان - زەخمەت، زەرەر.
nevade. is. ar. نەۋرە.
nevadi. is. ar. يىغىن، مەجلىس.
nevadir. is. ar. ئاز ۋە شالاڭ ئۇچرايدىغان نەرسىلەر.
nevafil. is. ar. پەرز ۋە ۋاجىپ بولمىغان ئارتۇق ئىبادەتلەر.
nevahi. is. ar. چەكلەنگەن، مەنئى قىلىنغان نەرسىلەر.
nevaib. is. ar. بالا، مۇسىبەت.
nevair. is. ar. ئوت، يالقۇن، يانغىن.
navakis. is. ar. كەمچىلىكلەر، يېتىشسىزلىكلەر، نۇقسانلار..
navaksi. is. ar. چېركاۋدا چېلىنىدىغان قوڭغۇراق ئاۋازلىرى، چاڭلار.
neval. is. ar. ① تەلەي، قىسمەت، تەقدىر. ② ئېھسان، ياخشىلىق. ③ ئايال ئىسمى.
nevale. is. ar. ① يېمەك - ئىچمەك، ئوزۇق. ② ئېھسان، ياخشىلىق. ③ تەلەي، قىسمەت.
nevan. z. ar. ① تۈر ۋە جىنس جەھەتتىن. ② بىرئاز، ئاز مىقداردا.
nevarus. is. far. يېڭى كېلىن.
nevarusan. is. يېڭى كېلىنلەر.
nevat. is. ar. ① خورما ئۇرۇقچىسى. ② مېغىز. ③ مېغىز شەكلىدىكى نەرسە.
nevati. is. yun. كېمىچىلەر.
nevazil. is. ar. ① ۋەقەلەر، ھادىسىلەر. ② بالا - قازالار. ③ زۇكام.
nevbahar. is. far. ① باھار، ئەتىياز. ② بىرخىل قەدىمىي تۈرك مۇقامى.
nevber. is. far. ① بالدۇر پىشىدىغان مېۋە ياكى كۆكتات. ② بويىغا يەتكەن قىز.
nevbet,-ti. is. ar. ① نۆۋەت. ② بىر خىل دىنىي مۇراسىم. ③ قەدىمىي ھەربىي مۇزىكا.
nevcivan. s. far. ياش يىگىت.
neve. is. far. نەۋرە.
neved. s. far. توقسان (90).
neveda. is. far. ① يېڭى ئۇسسۇل، يېڭى مودا، يېڭى شەكىل. ② تۈرك مۇزىكىسىدا بىرخىل مۇقام.
nevend, nevende. is. far. ① چاپقۇر ئات، يۈگۈرۈك ئات. ② پوچتالىيون، ئاتلىق پوچتالىيون.
nevfel. is. ar. ① دېڭىز. ② لەيلى - مەجنۇن داستانىدا مۇجنۇننىڭ ئېتى.
nevh. is. ar. ① ئۆلۈكنىڭ ئارقىسىدىن يىغلاش. ② (كەپتەر) دەم تۇتۇش، ئۈتكەش.
nevha. is. ئۆلۈكنىڭ ئارقىسىدىن قاتتىق يىغلاش.

~etmek. قاتتىق يىغلىماق.

nevhiz. s. far. يېڭى يېتىشكەن، يېڭى چىققان، يېڭى ئۆسكەن.

nevi. is. يېڭىلىق.

nevi, — ii. is. ar. جىنس، تۈر، خىل.

nevin. is. far. ① يېڭى، يېپيېڭى، ② ئايال ئىسمى.

nevir, — vri. is. ar. يۈزنىڭ رەڭگى.

nevk. is. far. ① نەرسىنىڭ ئۇچى، ② قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى. ③ كىرپىكنىڭ ئۇچى.

nevl. is. yun. ① كېمە كىراسى. ② يۈلۈچىلار تۆلەيدىغان پاراخوت كىرا پۇلى. ③ ھەدىيە.

nevm. is. ar. ① ئۇيقۇ. ② چۈش.

nevmit. s. far. ئۈمىدسىز، چارىسىز.

nevniyaz. s. far. بىر ئىشقا يېڭى كىرىشكەن، شاگىرت.

nevr[1]. is. ar ① يورۇقلۇق، پارلاقلىق، ② گۈل (بولۇپمۇ ئاق گۈل).

nevr[2]. is. «ئاچچىقلانماق» مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ.

nevralji. is. fr. نېرۋا ئاغرىقى، مېڭە ئاغرىقى.

nevres. s. far. ① يېڭى يېتىشكەن، يېڭى ئۆسكەن، ياش. ② ئەر ۋە ئايال ئىسمى.

nevropat,— ti. s. yun. نېرۋا ئاغرىقى.

nevruz. is. far. نورۇز (ئىران كالېندارى بويىچە يېڭى يىلنىڭ ۋە باھارنىڭ باشلانغان كۈنى — 22 . مارت).

nevruziye. is. far. ① نورۇز كۈنى بېرىلىدىغان ھەدىيە. ② نورۇزغا بېغىشلانغان شېئىر. ③ نورۇز مۇناسىۋىتى بىلەن قىلىنغان مەجۇن. ④ خۇش پۇراق

بىر خىل تاتلىق يېمەكلىك.

nevsale. s. far. ① يېڭى، ياش. ② يېشى كىچىك.

nevsefer. s. far. ar. تۇنجى سەپەرگە چىقىش.

nevşah. is. far. ① يېڭى چىققان شاخ. ② بۇغىنىڭ يېڭى چىققان مۈڭگۈزى.

nevşüküfte. s. far. يېڭى ئېچىلغان (گۈل).

nevvab. is. ar. ① ھىندىستاننىڭ مۇسۇلمان رايونىدا، تۆمۈر سۇلتانلىق سارىيىدا تۇرىدىغان ۋالىي ياكى قوماندان. ② XVIII ئەسىردە ھىندىستاندىن كۆپلىگەن مۈلۈك بىلەن ئەنگلىيىگە قايتقان كىشىگە بېرىلگەن نام. ③ ئامېرىكىدا چوڭ دېھقانچىلىق مەيدان ئىگىسى. ④ مەئىشەتلىك ۋە باي تۇرمۇش كەچۈرگۈچىلەرگە بېرىلگەن نام.

nevzat veya nevzad. s. ① يېڭى تۇغۇلغان (بوۋاق). ② ئەر ئىسمى (نەۋزات).

nevzemin. s. far. يېڭى مودا، يېڭى ئۇسسۇل.

nevzuhur. s. osm. يېڭى، ئوتتۇرىغا يېڭى چىققان.

ney. is. far. ① نەي (ساز). ② قومۇش.

ney. s. ar. خام، پىشمىغان.

neyçe. is. far. ① نەيچە (كىچىك نەي). ② تىرقۇمىچىلار قوللىنىدىغان كىچىك قومۇش.

neye. z. → **Niye.**

neyelân. is. ar. مەقسىتىگە ئېرىشىش، مۇرادىغا يېتىش.

neyiz. s. ar. ① ئايدىڭ، يورۇق.

② يورۇقلۇق بەرگۈچى جىسىم. ② ئەر-ئايال ئىسمى (نەيىز).

neyl. is. ar. ئىزدىگەن نەرسىگە ئېرىشمەك، مۇرادىغا يەتمەك.

neyşeker. is. far. شېكەر قومۇشى.

neytal. is. ar. پالاكەت، بالا، مۇسىبەت، تەلەيسىزلىك.

neyzen, nayzen. is. far. نەيچى:

«Neyzen Mümin — «نەيچى مۆمىن».

nezafet, – ti. is. ar. پاكىزلىق، پاكلىق.

nezahet, – ti. is. ar. ① پاكلىق، ئەخلاق پاكلىقى. ② ئايال ئىسمى (نەزاھەت).

nezahetli. s. ar. پاكىز، پاك.

nezaket. is. far. ① نازۇكلۇك. ② ئەدەب، تەربىيە.

nezaketli. s. ① تەربىيىلىك. ② نازۇك.

nezaketsiz. s. ① تەربىيىسىز، ئەدەبسىز. ② قوپال.

nezaketsizlik, – ği. is. تەربىيىسىزلىك، قوپاللىق، بىئەدەبلىك، ئەدەبسىزلىك.

nezare. is. ar. قاراش، سەير قىلىش.

nezaret . ti. is. ar. ① نازارەت. ② تىزگىنلەش. ③ مەنزىرە. ④ ئىدارە، رەھبەر. ⑤ مىنىستىرلىك.

nezd.etmek. قايتۇرۇۋالماق، تارتىۋالماق:

«Bu hakkı benden nezdedemezsiniz — بۇ ھوقۇقنى مەندىن تارتىۋالالمايسىز.»

nezdik. s. far. يېقىن.

~olmak. يېقىنلاشماق.

nezevan. is. ar. سەكرىمەك.

nezf, nezif. is. ar. ① قۇدۇقنىڭ سۈيىنى بوشاتماق، ئىشلىتىپ تۈگەتمەك. ② قانىماق، قانسىزلىقتىن ھوشىدىن كەتمەك.

nezh. is. ar. ① پاكىزلىك. ② مەسۇملۇق.

nezif. s. ar. قانسىراپ ھالسىزلىنىش.

nezih. s. ar. ① پاك، ساپ، داغسىز، مەسۇم. ② راھەت ۋە ھۇزۇر بېغىشلايدىغان. ③ كېلىشكەن، چىرايلىق. ④ ئەر ئىسمى (نەزىخ).

nezil[1]**.** s. ar. پەس، پەسكەش.

nezil[2]**.** is. ar. ① مېھمان. ② يات، چەت ئەللىك.

nezir, – zri. is. ar. نەزىر.

nezle. is. ar. زۇكام.

nezr. is. → **Nezir.**

nezr . etmek. ar. نەزىر قىلماق، نەزىر بەرمەك، ئاتىماق.

nezzam. s. ar. رەتكە سالغۇچى، رەتلىگۈچى.

nezzare. s. ar. سەير قىلغۇچى، بىر نەرسىگە دىققەت بىلەن قارىغۇچى.

nesaf. is. ar. بىر نەرسىنى تەڭ قىلىپ ئىككىگە بۆلمەك.

nısfet, nasfet, nasafet. is. ar. ئىنساپ، ھەققانىيەت.

nısfın . nehar. is. ar. ① چۈش ۋاقتى. ② مېرىدىئان.

nısfiye. is. ar. ① زىننەت ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان تەڭگە، سەدەپ. ② قىسقا نەي.

nısfiyet, – ti. is. ar. يېرىم، يېرىملىق.

nısif, – sfı. s. is. ar. يېرىم.

nışadır, nişadir. is. far. نۈشادۇر.

nışadır . kaymağı. is. kim. ئامميياك كاربونات.

niac. is. ar. ساغلىق قوي.

niâl. is. ar. ① ئاياغ كىيىملەر. ② ناهال. ③ ئەڭ تۆۋەينى.

niam. is. ar. نېمەتلەر.

nibah. is. ar. ① ئىتنىڭ هاۋشۇشى. ② يىلاننىڭ كۈشكۈرۈشى.

nibal. is. ar. ئوق (ئوقيانىڭ).

nicad. is. ar. چاپراس ئېسىلغان نەرسە.

nicar. is. ar. يىلتىز، تۈپ، ئاساس، مەنبە.

nice. z. ① قانچە، قانچىلىك، ② بەك كۆپ، بەك جىق، بەك تولا، بەك نۇرغۇن. ③ قانداق. ④ قايسى، نېمە.

~seneler e. تۇغۇلغان كۈنى ياكى يىلىنىڭ بېشىدا ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەش يۈزىسىدىن سۆزلىنىدىغان تەبرىك سۆز.

nicenice. s. كۆپ، جىق، نۇرغۇن ،تولا.

nicelik, – ği. is. ① بىر نەرسىنىڭ سانى، مىقدارجەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى.② كۆپلۈك مىقدار:

«Nicelikten niteliğe önem verilmeli- سانىغا كۆرە، سۈپىتىگە ئەھمىيەت بېرىشى لازىم.»

niçin. z. نېمە ئۈچۈن، نېمىشقا:

«Buraya niçin geldiniz? بۇ يەرگە نېمىشقا كەلدىڭىز؟»

nida. is. ar. ① ۋارقىراش، توۋلاش. ② ئۈندەش (گرامماتىكىدا). ③ ئەر ۋە ئايال ئىسمى:

«Nida işareti — ئۈندەش بەلگىسى.»

nifak, – kı. is. ar. ① سوغۇقچىلىق، بۆلگۈنچىلىك، ئىتتىپاقسىزلىق. ② ئىككى يۈزلىمىلىك. ③ كۆرۈنۈشى مۇسۇلمان، ئەسلى كاپىر:

«Aralarına nifak düştü — ئوتتۇرىسىغا سوغۇقچىلىق چۈشتى.»

nifakçı. is. s. ئوتتۇرىغا سوغۇقچىلىق سالغۇچى.

nifar. is. ar. ① ئۈركۈش، چۆچۈش، قورقۇش. ② نەپرەتىنى ئىپادىلەش.

nifas. is. ar. يېڭى تۇغۇتلۇق ئايال.

nigâh. is. far. قاراش، بېقىش.

nigâhben. is. s. far. مۇھاپىزەتچى، كۈزەتچى.

nigâhdar, nigehdar. is. s. far. ① كۈزەتچى. ② قوغدىغۇچى.

nigâr. is. far. ① سۈرەت. ② سۈرەتتەك چىرايلىق، سۆيۈملۈك. ③ گۈزەل. ④ ئايال ئىسمى (نىگار).

nigarende. is. far. رەسسام.

nigâr . hane. is. far. ① ھەيكەل ۋە رەسىم كۆرگەزمىسى. ② رەسسام ياكى ھەيكەلتىراشلارنىڭ ئىشخانىسى. ③ بۇتخانا.

nigarin. is. far. ① سۈرەتتەك چىرايلىق، سۆيۈملۈك. ② s. رەسىملەر بىلەن بېزەلگەن.

nigaristan. is. far. ① رەسىم ۋە ھەيكەل كۆرگەزمىسى. ② بۇتخانا.

nigâriş. is. far. رەسىم سىزىش.

nigin. is. far. ① ئۈزۈك، ئۈزۈك كۆزى. ② مۆھۈرلۈك ئۈزۈك.

nigü. s. far. ياخشى، گۈزەل.

nigün. s. far. ① ئەكسىگە قايتقان. ② ئاستىن - ئۈستۈن بولغان. ③ تەتۈر، ئەكس، تەلەيسىز. ④ ئاسمان بوشلۇقى.

nigüyi, niküyi. is. ياخشىلىق، گۈزەللىك، خۇشلۇق.

nihab. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.

nihad. is. far. ① خۇي، مىجەز، تەبىئەت. ② ئەر ئىسمى (نىهاد).

nihaf. is. ar. ئاجىزلار، زەئىپلەر.
nihai. s. ar.: بىر ئىشنىڭ ئاخىرى، تۈگەنچىسى:
«Nihai savaş — ئاخىرقى ئۇرۇش.»
nihal. is. far. ① يېڭى كۆچەت.
② زىلۋا بويلۇق مەھبۇبە. ③ ئايال
ئىسمى (نىهال).
nihalân. is. كۆچەت (كۆپلۈك).
nihale. is. far. ① داستىخاندا كورا
قاتارلىق قىزىق نەرسىلەرنىڭ ئاستىغا
قويۇلىدىغان نەرسە. ② يېڭى ئۆسۈۋاتـ
قان كۆچەت، مايسا. ③ ئۇۋچىلار قېزىپ
قويغان ئويمان، ياساپ قويغان تام-تۇسۇق.
nihali. is. far. ① داستىخاندا كورا
قاتارلىق قىزىق نەرسىلەرنىڭ ئاستىغا
قويۇلىدىغان نەرسە. ② گىلەم.
nihaliçe. is. مەرۇزە، كىچىك گىلەم.
nihalistan. is. far. كۆچەت يېتىشتۈ-
رىدىغان يەر، كۆچەتزارلىق.
nihan. s. far. ① يوشۇرۇن. ② كۆرۈنـ
مەيدىغان. ③ is. سىر. ④ ئايال
ئىسمى. (نىهان).
nihan.hane. is. far. ①يوشۇرۇنۇشقا
بولىدىغان يەر. ② غار، ئۆڭكۈر. ③گەمە.
④ قەلئە، ساراي ۋە مېھمانخانىلاردا
مەخپىي ئۆيلەر.
nihayet, -ti. is. ar. ① ئاقىۋەت،
ئاخىرى. ② z. ئەڭ ئاخىرىدا:
«Nihayet gele bildinz — ئىش قىلىپ
ئەڭ ئاخىرىدا كېلەلىدىڭىز.»
~derecede. ئاخىرقى دەرىجىدە.
~vermek. تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك.
nihayetlenmek. تۈگىمەك، ئاخىرىغا
يەتمەك، نەتىجىلەنمەك.
nihayetsiz. s. ① چەكسىز، بىپايان،
ئاخىرى يوق. ② تۈگىمەيدىغان، ناھايىتى

جىق.
nihilizm. is. fr. نىگىلىزم (① ھەرنەر-
سىنىڭ ئىنكار قىلىنىشى. ② ئىجتىمائىي
ئۆرپ ئادەتلەرگە قارشى تۇتۇلغان
تەنقىدىي مەۋقە. ③ روسىيەدە ئالېكساندىر
II زامانىنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا راۋاجـ
لانغان ئىنقىلابىي ھەرىكەت.)
nihle. is. ar. دىنىي مەزھەپ.
nihrir. is. تەجرىبىلىك، بىلىملىك.
nijad, nejad. is. ar. ①نەسىل. ②خۇي،
يارىتىلىش. ③ ئەر ئىسمى (نىجات).
nik. s. far. ① ياخشى، گۈزەل.
nika. is. ar. پاك ئادەملەر.
nikâb. is. far. قۇشچىلارنىڭ پەلىيى.
nikabet, nakabet. is. ar. ① رەئىس
لىك، باشلىقلىق. ② ۋەكىللىك. ③ ئىبا-
دەتخانىلاردا پېشقەدەم دەرۋىش.
nikâbet. is. ar. شامالنىڭ تەتۈر
چىقىشى.
nikâh. is. ar. ① نىكاھ. ② تويـ
لۇق پۇل.
nikâhlamak. ① ئۆيلەنمەك. ② نىكاھ
ئوقۇماق.
nikâhlanmak. نىكاھلانماق:
«Kasımın sekizinde nikâhlandılar —
11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى توي بولغان.»
nikâhlı. s. is. نىكاھلىق، تۇرمۇشلۇق،
ئۆي - ۋاقىلىق.
nikâhsiz. s. نىكاھسىز.
nikân. is. ياخشىلار، ياخشى ئادەملەر.
nikap, nikab. is. ar. نىقاب، چۈمـ
بەل پەردە.
nikaplı. s. چۈمپەردىلىك.
nikât. is. ar. ① چۈشىنىلىشى قىيىن
مەنە. ② نەپىس - پاساھەتلىك سۆز.

nikâyet. is. ar. دۈشمەننى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرۈش.

nikbet, nakbet. is. ar. ① چۈشكۈنلۈك، تەلەيسىزلىك. ② پالاكەت.

nikbin. s. far. ئۈمىدۋار.

nikel. is. alm. نىكەل (ئېرىشى قىيىن، هاۋادا ئۆزگەرمەيدىغان كۈمۈش مان ئاق، قاتتىق مېتال).

nikelâj. is. fr. نىكەللىماق، نىكەل قاپلىماق.

niki. is. ياخشىلىق.

niklozamid. is. fr. مەددە قۇرتلارنى چۈشۈرىدىغان دورا.

nikotin. is. fr. نىكوتىن (تاماكا تەركىبىدە بولىدىغان، نېرۋا سىستېمىسىنى بۇزىدىغان).

niktalji. is. fr. يالغۇز كېچىسى ئاغرىيدىغان ئاغرىق.

niktalopı. s. is. fr. ناما زشام قارىغۇسى.

nikter. s. far. بەك ياخشى.

nikterin. s. هەممىدىن ياخشى.

niktofilıl, is. fr. قاراڭغۇلۇقتىن خۇشلىنىدىغان.

niktofobi. is. fr. قاراڭغۇلۇقتىن ۋە يا كېچىدىن هەددىدىن زىيادە قورقۇش، قاراڭغۇلۇق قورقۇنچىسى.

niktofoni. is. fr. ئىستېرىيە (قورقاقلىق كېسىلى) تۈپەيلىدىن پەيدا بولىدىغان، ئۈستۈن ئاۋاز بىلەن سۆزلىشەلمەيدىغان كېسەللىك.

niktüri. is. fr. كېچىلىرى پات-پات كىچىك تەرەت قىلىش ياكى شېكەر كېسىلىنىڭ بەلگىسى.

nikz. is. ar. بىنالار خارابىسى، يىقىلىپ چۈشكەن نەرسىلەر.

nil. is. far. ① قارا كۆك، نىل رەڭ. ② ئوسما.

nilgûn, nilgün. s. far. ① ئوسما رەڭگىدە، قارا كۆك. ② ئايال ئىسمى.

nilüfer. is. far. ① نىلۇفەر. ② ئايال ئىسمى (نىلۇفەر).

nim. is. far. يېرىم:
«Uygur şairi Nim şehit — «ئۇيغۇر شائىرى نىمشەھىت.»

nimbüs. is. lat. يامغۇر بۇلۇتى، قارا بۇلۇت.

nime[1]. s. far. يېرىم.

nime[2]. نىمەدېگەن چىرايلىق، نىمەدېگەن ياخشى.

nimet, —ti. is. ar. ① ياخشىلىق، ئېھسان. ② ياخشى تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر. ③ يەيدىغان-ئىچىدىغان نەرسىلەر، رىزق. ④ ئايال ئىسمى.

nimetşinas. s. ar. قىلىنغان ياخشىلىقنى بىلىدىغان، ياخشىلىقنى ئۇنۇتمايدىغان.

nimr. is. ar. يولۋاس.

nine. is. ① موما. ② ياشانغان ئاياللارغا قارىتا هۆرمەت سۆزى.

ninni. is. ئەللەي ناخشىسى.

niran. is. ar. ① ئوت. ② جەھەننەم، دوزاخ.

nirene, neyrene. is. far. ①ئەپسۇن، سېھىر. ② هىيلە-مىكىر. ③ رەسىم، سۈرەت.

niru. is. far. قۇۋۋەت، كۈچ.

nirumend. s. far. قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك.

nisa. is. ar. ئاياللار، خوتۇنلار.

nisaî. s. ar. ئاياللار كېسەللىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

nisaiye. is. ar. ئاياللار كېسەللىكى.

nisaiyeci. is. s. ar. ئاياللار كېسەللىكى دوختۇرى.

nisan. is. ئاپرېل، 4 - ئاي.

~balığı. 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى قىلىنىغان ئالداش.

nisap, — bı. is. ar. ① دەرىجە، نىسبەت. ② ئەسلى ئېلىمېنت، ئاساس. ③سەرمايە.

nisbet. is. → Nispet.

nispet, — ti. is. ar. نىسبەت.

nispeten. z. ar. نىسبەتەن، قارىغاندا، سېلىشتۇرغاندا:

«Bu ötekindennispeten çok iyidir— بۇ ئۇنىڭغا قارىغاندا كۆپ ياخشى.

Buğün hava nispeten iyi — بۈگۈن هاۋا نىسبەتەن ياخشى.»

nispi. is. ar. ① نىسپىي. ② بۇرۇنقىسىغا قارىغاندا:

«Güzellik ve çirkinlik nispi özel- liklerdir — گۈزەللىك ۋە سەتلىك نىسپىي خۇسۇسىيەتلەردۇر.»

nisti. is. far. يوقلۇق.

nisyan. is. ar. ئۇنتۇش.

niş[1]. is. far. ① هەرە، چايان قاتارلىقلارنىڭ نەشتىرى. ② تىكەن. ③زەهەر.

niş[2]. is. fr. نەرسىگە ئېچىلغان كۆز، ئويۇق:

«Tünel nişi — تونىللاردا ئىشلىگۈچى ئىشچىلارنىڭ پويىز ئۆتكەندە كىرىۋېلىشى ئۈچۈن ئويۇلغان ئويۇق، تونىل ئويۇقى.»

nişaburek. is.far. مۇشاۋىرەك مۇقامى.

nişan. is. ar. ① ئىشارەت، بەلگە، ئالامەت. ② ماقۇل چېيى، چوڭ چاي. ③ خاتىرە تاش. ④ يارا ئىزى.

nişancı. s. is. قارىغا ئالغۇچى، نىشانچى.

nişande. s. far. ① تىكىلگەن، تىك هالغا كەلتۈرۈلگەن. ② نىشان ئۈچۈن تىكىلگەن.

nişane. is. far. ئىشارەت، بەلگە، نىشانە.

nişangâh. is. far. ①قارا (نىشانغا ئېلىنىدىغان). ② قورال - ياراقنىڭ قارىغا ئېلىش بەلگىسى.

nişangir. is. far. سىزغۇچ (ياغاچچىلارنىڭ).

nişanlamak. ① توي قىلىشىدىغان بولۇپ ئۈزۈك تاقاشماق. ② نىشانغا ئالماق.

nişanlı. s. ① توي قىلىشقا ۋەدىلىشىپ قويغان (قىز ياكى يىگىت). ②بەلگىسى بولغان.

nişansız. s. ① ئىشارەت بەلگىسى بولمىغان. ② مېدالسىز، ئوردېنسىز.

nişasta. is. far. كراخمال.

nişest. is. far. ئولتۇرۇش.

nişeste. is. far. ① ئولتۇرغان. ② قورۇقلۇققا چىققان (كېمە).

nişib. is. far. ئېگىش، تۆۋەن يەر، ئېگىزدىن پەسكە چۈشىدىغان يەر.

nişimen. is. far. ① ئولتۇرىدىغان يەر. ② يىغىن مەيدانى، مەجلىسخانا.

nişter. is. far. نەشتەر.

nitac. is. ar. تۇغۇش، تۇغماق (هايۋان).

nitaf. is. ar. پاكىز سۇلار.

nitah. is. ar. ئۈسمەك (مۈڭگۈز بىلەن).

nitak. is. ar. ① كەمەر، بەلباغ. ② پەشتىمال.

nite. z. «قانداق؟ نېمە ئۈچۈن؟» دېگەن

مەندە قوللىنىلىدۇ.

nitekim, netekim. ئەمەلىيەتتە، ھەقىقەتەن:

«Ben göremedim, nitekim Sizde görmüş değilsiniz — مەن كۆرەلمىدىم، ئەمەلىيەتتە سىزمۇ كۆرەلمىگەنسىز.»

nitelemek. بىر نەرسىنىڭ ماھىيىتىنى كۆرسەتمەك، ھېسابلىماق، تونۇماق، باھا بەرمەك:

«Çalışmalarımızı dört modernleşmeye büyük katkı olarak nitelendirdiler — خىزمەتلىرىمىزنى تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن قوشۇلغان چوڭ تۆھپە دەپ قارىدى.»

nitelik, – ği. is. ① ماھىيىتىنى ئىپادىلەيدىغان ئالاھىدىلىك، خاراكتېر، خۇسۇسىيەت:

«Ağırlık – cisimlerin bir niteliğidir — ئېغىرلىق جىسىملارنىڭ خۇسۇسىيىتىدۇر.

Niteliği iyi bir kumaş — سۈپىتى ياخشى رەخت.»

nivar. is. far. يەر بىلەن ئاسمان ئوتتۇرىسى.

nive. is. far. يىغلاش، ئىڭراش.

nivend. is. far. ئەقىل، ئىدراك.

niver. is. far. يۈز بەرگەن پۈتۈن ۋەقەلەر.

niya. is. far. چوڭ دادا، بوۋا.

niyab. is. ئېغىز چىش.

niyabet, – ti. is. ar. ① ۋەكالەت، ۋەكىللىك. ② بىرىنىڭ ئورنىدا ۋاقىتلىق ۋەزىپە ئۆتەپ تۇرۇش.

~ etmek. ۋەكىللىك قىلماق.

niyah. is. ar. مەرسىيە.

niyam[1]. is. ar. ئۇخلاۋاتقانلار.

niyam[2]. is. far. قىلىچنىڭ قىنى.

niyamger. is. قىن، شىلاپ ياسىغۇچى ئۇستا.

niyar. is. ar. ئوت، چوغ.

niyaz. is. far. ① يالۋۇرۇش، ئىلتىماس. ② موھتاج، ئېھتىياج. ③ دۇئا، تىلەك.

~ etmek. يالۋۇرماق، تىلىمەك.

niye, neye. z. نېمىگە، نېمىشقا، نېمە ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن:

«Niye doğrusunu söylemiyorsun? — نېمىشقا راستىنى سۆزلىمەيسەن؟»

niyet, – ti. is. ar. ① ئوي، پىكىر، مەقسەت، غايە. ② پال، قەغىزى. ③ ناماز ئوقۇش ياكى روزا تۇتۇشنى قارار قىلغانلىق:

«Yarın gitmeye niyet ediyorum — ئەتە بېرىشنى نىيەت قىلىۋاتىمەن.

Niyet ettim, oruç tutmaya — روزا تۇتۇشقا نىيەت قىلدىم.»

niyetlenmek. ① نىيەت قىلماق، ئويلىماق. ② روزا تۇتۇشقا بەل باغلىماق.

niyetli. s. ① نىيەت قىلغۇچى. ② روزا تۇتۇشقا نىيەت قىلغۇچى.

niza. is. ar. جېدەل، غوۋغا، ماجىرا، تالاش - تارتىش.

nizacı. s. is. جېدەلخور، تالاش - تارتىش قىلغۇچى.

nizam. is. ar. ① ئۇسۇل، قائىدە. ② قانۇن. ③ تەرتىپ، رەت. ④ تەرتىپكە سالغۇچى. ⑤ ئەر ئىسمى (نىزام).

nizami. s. ar. ① ئۇسۇل - قائىدىگە مۇناسىۋەتلىك. ② تەرتىپلىك، رەتلىك. ③ قانۇن ۋە نىزامغا ئۇيغۇن.

nizam.name. is. ar. نىزامنامە:

«Parti nizamnamesi — پارتىيە نىزامنامىسى.»

nizamsiz. s. ① تەرتىپسىز، رەتسىز. ② قانۇنغا خىلاپ.

nizamsizlik, -ği. is. ① تەرتىپسىز- لىك، قالايمىقان. ② قانۇنسىزلىق.

nizar. is. far. زەئىپ، ئاجىز.

nizasiz. is. ئىختىلاپسىز، تالاش- تارتىشسىز، جېدەل - ماجىراسىز.

nize. is. far. نەيزە.

nizedar. s. نەيزىسى بار.

nizek. is. far. ① ئايال قول. ② كىچىك نەيزە.

nobran. s. ھەرىكىتى قوپال، تولۇق:

«Nobran bir adam — قوپال ئادەم.»

nobranlık. is. قوپاللىق، توڭلۇق.

noda. is. توپىغا كۆمۈلگەن سامان دۆۋىسى.

nodul. is. ئۇچى ئۇچلۇق تاياق.

nodullamak. ① ھايۋاننى ماڭغۇزماق ئۈچۈن ئۇچى ئۇچلۇق تاياق بىلەن سانجىماق. ② بىر ئىشنى مەجبۇرىي قىلدۇرۇشقا ئۇرۇنماق.

noel. is. far. خرىستىئانلارنىڭ ئەيسانىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى تەبرىكلەش بايرىمى.

nohudi. s. far. تۇتۇق سېرىق (رەڭ).

nodut, -du. is. far. نوقۇت (پۇرچاق).

noksan. is. ra. ① نۇقسان، كەمچىلىك، قۇسۇر. ② يوقلۇق. ③ s. ئەيىبلىك.

nokta. is. ar. ① نۇقتا. ② كىچىك مەڭ، چېكىت، داغ. ③ يەر. ④ ئەھۋال، ۋەزىيەت. ⑤ دەرىجە. ⑥ يالغۇز پوس (كۆزەتچى):

«1. Harita üzerinde bir yeri bir nokta ile belirlemek — خەرىتىدە بىر يەرنى بىر نۇقتا بىلەن كۆرسەتمەك.

2. Hepsi bir noktada toplandılar — ھەممىسى بىر يەرگە توپلاندى.

3. Meselenin en yüksek noktasına varmak — مەسىلىنىڭ ئەڭ يۇقىرى دەرىجىسىگە بارماق.

4. Orada polis noktası var — ئۇ يەردە ساقچى پوسى بار.»

noktalamak. ① چېكىت قويماق. ② كۆپ چېكىت بىلەن ئىشارەت بەرمەك.

noktalı. s. ① چېكىتلىك. ② ئوششاق چېكىتلەر بىلەن سىزىلغان رەسىم.

~**harf.** چېكىتلىك ھەرپ.

noktasız. s. توچكىسىز، چېكىتسىز:

«Eski metinler noktasız, virgülsüz ve satır başısızdır — كونا يېزىقلار چېكىتسىز، پەشسىز ۋە قۇر بېشىسىز ئىدى.»

noram. is. fr. ① ھەرىكەت پرىنسىپى، قائىدىسى. ② قانۇنىيەتكە ئۇيغۇن ھال.

normal, -li. s. fr. تەبىئەت قانۇنلىرىغا ۋە قائىدىگە ئۇيغۇن، نورمال:

«Normal bir durum — نورمال ۋەزىيەت.»

normalleşmek. نورمال ھالغا كەلمەك:

«Iki ülke arasındaki ilişkiler normalleşti — ئىككى مەملىكەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت نورمال ھالغا كەلدى.»

normlu. s. ئۆلچەملىك، ئۆلچەمگە ئۇيغۇن (لايىق).

Norveç. is. öz. نورۋېگىيە.

nosyon. is. fr. مەزمۇن، مەنە.

not, -tu. is. far. ① خاتىرە (يېزىق). ② باھا. ③ نومۇر (دەرس نومۇرى):

«1· Bunu not edin de unutmayın — بۇنى خاتىرە قىلىپ يېزىڭ، ئۇنتۇماڭ.
2· Bu haraketiniz size iyi not kazandırmaz — بۇ ھەرىكىتىڭىز سىزگە ياخشى باھا كەلتۈرمەس.
3· Sinavda iyi not aldı — ئىمتىھاندا ياخشى نومۇر ئالدى»

nota[1]. is. it. نوتا (مۇزىكا ئەسىرى، تاۋۇش ۋە ئۇنىڭ گىرافىك تەسۋىرى).

nota[2]. is. it. نوتا (بىر دۆلەتنىڭ يەنە بىر دۆلەتكە يازغان رەسمىي دىپلوماتىك خېتى).

notalamak. نوتىغا ئالماق، نوتىلىماق.

noter. is. گۇۋاھلىق بەرگۈچى، گۇۋاھچى، شاھىت.

noterlik, – ği is. گۇۋاھلىق، شاھىتلىق.

nöbet, – ti is. ar. ① نۆۋەت. ② نۆۋەت بىلەن قىلىنىدىغان خىزمەت. ③ قېتىم، دورەم. ④ كېسەلنىڭ ھارارىتى ئاشماق، تىترىمەك. ⑤ كۆزەتچىلىك، پوستا تۇرۇش:
«1· Bu defa nöbet size — بۇ قېتىم نۆۋەت سىزگە.
2· Nobete çıkmak — نۆۋەتكە چىقماق.
3· Askeri kamp kapısında nöbet kaç saat sürüyor? ھەربىي لاگېرنىڭ ئىشىكىدە كۆزەتچىلىك قانچە سائەت بولىدۇ؟»

nöbetçi s. is. ① نۆۋەت كۈتكۈچى. ② نۆۋەتچى:
«Bugün okulda kim nöbetçi olacak? بۈگۈن مەكتەپتە كىم نۆۋەتچى بولىدۇ؟»

nöbetçilik, – ği. is. ① نۆۋەتچىلىك. ② كۆزەتچىلىك.

nöbetleşe. z. نۆۋەتلىشىپ، ئالمىشىپ:
«Şoföre lüzum yoktu, ikimiz nöbetleşe kullanırdık — شوپۇرغا ھاجەت يوق ئىدى، ئىككىمىز ئالمىشىپ قوللىناتتۇق.»

nörobiyoloji. is. fr. نېرۋا سىستېمىسى بىئولوگىيىسى.

nörodermatoz. is. fr. نېرۋىدىكى بۇزۇقلۇقتىن پەيدا بولىدىغان تېرە كېسەللىكى.

nörofizyoloji. is. fr. نېرۋا سىستېمىسى فىزىئولوگىيىسى.

nöronit, – ti is. fr. نېرۋا ھۈجەيرىسى ياللۇغى.

nöroparalizi. is. fr. نېرۋا كېسەللىكى تۈپەيلى بولىدىغان پارالىچ، پالەچ.

nöropati. is. fr. نېرۋا سىستېمىسىنىڭ كېسەل بولۇشى.

nörosit, – ti. is. fr. نېرۋا ھۈجەيرىسى.

nöroskleroz. is. fr. نېرۋا توقۇلمىلىرىنىڭ قېتىشى.

nöroşirürji. is. fr. نېرۋا كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

nöroteropi. is. fr. نېرۋا كېسەللىكىنىڭ داۋاسى (داۋالاش).

nörotrofi. is. fr. نېرۋا توقۇلمىلىرىنىڭ ئوزۇقلىنىشى.

nötr. s. fr. ① بىتەرەپ. ② پىلۇس (+) ياكى مىنۇس (–) بولمىغان. ③ مۆتىدىل. ④ (گىراماتىكىدا) ئۈچىنچى جىنس.

nötür. s. → **Nötr.**

nuhame. is. ar. بەلغەم، خەپرۈك.

nuhas. is. ar. ① مىس. ② مىس تەڭگە.

nuhasi. is. ar. مىستىن ياسالغان.

nuhat. is. ar. كېكىرىش.

nuhbe. is. s. ar. ① تاللانغان. ② هەمـمىگە ياخشى كۆرۈلگەن (ئادەم ياكى نەرسە). ③ ئۆلپەت (ئەشرەت ئولتۇرۇشىدا).

nuhre. is. ar. سۆڭـەك تىقۇلمىنىڭ چىرىشى.

nuhuset, – ti. is. تـەلەيسـىزلىك، بەختسىزلىك.

nuhust, nuhustin. s. far. بىرىنـچى، تۇنجى، ئاۋۋالقى.

nuhustzad. s. تۇنجى تۇغۇلغان.

nuk. is. far. ① قۇش تۇمشۇقى. ② قۇش تۇمشۇقىغا ئوخشاش. ③ ئوقيا ئوقىنىڭ ئۇچى.

nukbe. is. ar. ① رەڭ. ② دات. ③ تۆشۈك. ④ يىرتىق. ⑤ يول.

nuki. is. ar. مەزە، قەنت، گىزەك.

nukre. is. ar. ① مونـەك كۈمـۈش. ② بويۇننىڭ ئارقا قىسمىدىكى چوڭقۇرلۇق.

nukud. is. → **Nukut.**

nukul. is. ar. ھېكايە، رىۋايەت.

nukut, nukud. پـۇل، ئاقچـا، تىلـلا، تەڭگە.

nûl. is. far. قۇش تۇمشۇقى.

numan. is. ar. ① قان. ② ئەر ئىسمى. ③ ئەپيۇنگۈل.

numara. is. it. ① نومۇر. ② ئۆيلەرگە قويۇلغان نومۇر. ③ تېلېفـون نومـۇرى. ④ ئـۆلچـەم، دەرىجـە. ⑤ ئوقـۇغـۇچىغا بېرىلگەن نومۇر. ⑥ ھىيلە. ⑦ كۆزەينەكـنىڭ گىرادۇسـى. ⑧ ئايـاغ كىيىـم ۋە باشقىلارنىڭ رازمېرى (نومۇرى).

numaracı. s. ساختىلىق (ھەرىكىتى).

numaralamak. نومۇر قويمـاق.

numaralı. s. نومۇر قويۇلغان، نومۇرلۇق: «lki numaralı oda — ئىككى نومۇرلۇق ئۆي.»

numarasız. s. ① نومۇر قويۇلمىغان. ② گىرادۇسسىز.

numaratör, – rü. is. fr. نومۇر قويۇش ئەسۋابى.

numune, nümune. is. far. ① نەمۇنە، ئۈلگە. ② ئۆرنەك.

numunegâh, nümunegâh. is. ئۆرنەك بولارلىق يەر، نەمۇنىگاھ.

numunehane. is. مۇزېي، كۆرگەزمە.

numunelik, – ği. is. ① ئۈلگىلىك. ② كۈلكىلىك، مەنتىقسىز.

nun. is. ar. ① چـوڭ بـېلىـق. ② قىلىچ. ③ قىلىچنىڭ سىرتى. ④ قاش.

nur. is. ar. ① نـۇر، يورۇقلـۇق. ② قۇرئان كەرىم.

~ **yüzlü.** قەلبى پاك، مۇبارەك يۈزلۈك.

nuran. is. ① مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ ئىككى قىزى. ② ئايال ئىسمى (نۇران).

nurlandırmak. يورۇتماق.

nurlanmak. يـورۇمـاق. ② پاكـىز ۋە پارلاق ھالغا كەلمەك.

nurlu. s. ① پـارلاق. ② پـاكـىز، مۇبارەك.

nuranî. s. ar. ① نۇرلۇق، نۇر چاچـىدىغان، پارلاق. ② ھۆرمـەت تۇيغۇسـى ئويغىتىدىغان.

nusara. is. ar. ياردەمچىلەر، ياردەم قىلغۇچىلار.

nush. is. ar. نەسىھەت.

nusret, – ti. is. ar. ① ياردەم. ② ئۇستۇنلۇك. ئەر ئىسمى (نۇسرەت).

nussah. is. ar. نەسىھەت بەرگۈچى.

nussar. is. ar. يـاردەملەشكۈچىلـەر، ياردەم بەرگۈچىلەر.

nusul. is. ar. نەيزىنىڭ ئۇچىدىكى ئۇچلۇق تۆمۈر.

nuş. is. far. ① هاراق - شاراب. ② بال، ھەسەل. ③ تۇرمۇش.

nuşabe. is. far. ① ئابىھايات. ② دورىلىق ئۈچۈن ئىچىلىدىغان هاراق.

nuşende. is. هاراقكەش.

nuşin. s. far. تاتلىق، لەززەتلىك.

nuşine. is. far. تاتلىق شاراب.

nutfe. is. ar. ① پاكىز، سۈزۈك سۇ. ② مەنى.

nutk. is. → Nutuk.

nutû. is. ar. ① يېپۇق، داستىخان. ② تېرە (پىششىق) يوپۇق.

nutuk, – tku. is. ar. ① نۇتۇق، سۆز. ② تەرىقەت باشلىقلىرىنىڭ تەرىقەتكە كىرگۈزگۈچىلەرگە يول كۆرسىتىپ يازغان قىسقاقلىرى. ③ تەرىقەت باشلىقلىرىنىڭ شېئىرىي سۆزلىرى.

nuumet. is. ar. مۇلايىملىق، نازاكەتلىك.

nuuz. is. ar. ① قىيام بولماق، قوپۇقلاشماق. ② كۆچلەنمەك. ③ ئورنىدىن قوپماق، قەد كۆتۈرمەك.

nü. is. fr. يالىڭاچ سىزىلغان رەسىم.

nübelâ. is. ar. زەكى، ئاقىل ئادەملەر.

nüceda. is. ar. نەسلى ياخشى، تېگى - تەكتى ياخشى (ئادەم).

nücum. is. ar. يۇلتۇزلار.

nucum ilmi. ئاسترونومىيە، يۇلتۇزلار ئىلمى.

nücumi. s. ① يۇلتۇزلارغا مۇناسىۋەتلىك. ② يۇلتۇزلارنى تەتقىق قىلغۇچى.

nüdbe. is. ar. جىنازىنىڭ ئارقىسىدىن يىغلاش، مەرسىيە.

nüdema. is. ar. يارDEM قىلغۇچى، ئاغىنىدارچىلىق قىلغۇچى.

müdizm. is. fr. يالىڭاچ يۈرۈشنى ئادەت قىلغان، يالىڭاچلىق.

müdomani. is. يالىڭاچ يۈرۈش ئارزۇسى.

nüfur. is. ar. ① قېچىش، قورقۇپ ئارقىلىپ كېتىش. ② هاجىلارنىڭ مىنادىن مەككىگە قاراپ يولغا چىقىشى.

nüfus. is. ar. ① نوپۇس: ② جان.
«Kaşgarin nüfusu artiyor mu? — قەشقەرنىڭ نوپۇسى كۆپىيىۋاتامدۇ؟
O, 6 nüfusa bakiyor — ئۇ ئالتە جاننى باقىدۇ.»

nüfuz. is. ar. ① ئۆتۈش. ② كىيىپ ئۆتىدىغان، ئابروي، ئىناۋەت:
«Duvardan su nüfuz ediyor — تامدىن سۇ ئۆتۈۋاتىدۇ.
Bu adamın çok nüfuzu var — بۇ ئادەمنىڭ خېلى ئابرويى بار.»

nüfuzlu. s. نوپۇزلۇق، ئابرويلۇق، ئىناۋەتلىك.

nüh. s. far. توققۇز.

nühak. is. ar. ئېشەكنىڭ هاڭرىشى.

nühur[1]. is. ar. دەريالار، ئاقار سۇلار.

nühûr[2]. is. ar. قۇربانلار.

nühuz. is. ar. ① ھەرىكەت قىلماق، قىمىرلىماق. ② يېرىدىن قوپماق.

nühüfte. s. far. يوشۇرۇن، مەخپىي.

nühye. is. ar. ئاقىل، ئىدراك.

nükhet, nekhet, –ti. is. ar. ① خۇش پۇراق. ② بىر نەرسىنىڭ ئۆزىگە خاس پۇرىقى. ③ ئېغىزنىڭ پۇرىقى. ④ ئايال ئىسمى.

nükleer. s. fr. ئاتوم يادروسى:

«Nükleer silahlar imha edilmeli — يادرو قۇراللىرى يوقىتىلىشى لازىم.»

nükleon. is. fr. نۇكلېون (فىزىكىدا).

nüks. is. ar. كېسەلنىڭ تەكرارلىنىشى.

nüksetmek. قوزغالماق، تەكرارلانماق.

nükte. is. ar. ① چوڭقۇر مەنىلىك، نەپىس سۆز. ② ئەسەردە، رەسىمدە، سۆزدە دىققەت قىلغاندىلا چۈشەنگىلى بولىدىغان مەنە.

~ yapmak. مەنىلىك سۆز قىلماق.

nükteci. s. مەنىلىك ۋە پاساھەتلىك سۆز قىلغۇچى.

nüktedan. is. ar. → **Nükteci.**

nüküb. is. ar. چۈشكۈنلۈك، تەلەيسىزلىك، پالاكەت.

nükül, – lü. is. ar. ① ۋاز كېچىش، يېنىۋېلىش. ② سۆزىدىن قايتىۋېلىش.

nül. s. fr. نۆل.

nümayan. s. far. نامايان، كۆرۈنىدىغان، ئوتتۇردا بولغان.

nümayış. is. far. ② نامايىش. كۆرسىتىش:

«Kapitalist ülkelerde halk sıksık nümayış yapar — كاپىتالىستىك مەملىكەتلەردە خەلق پات-پات نامايىش قىلىدۇ.»

nümayışçı. is. نامايىشچى.

nümayışkâr. s. far. نامايىشچى.

nümruka. is. ar. كىچىك ياستۇق.

nümudar. s. ar. is. ① كۆرۈنگەن. ② ئۆرنەك، نەمۇنە.

nümune. is. → **Numune.**

nümuzec. is. far. نەمۇنە، ئۆرنەك.

nümür. nümur is. يولۋاسلار.

nümüv. is. ar. ئۆسۈش، چوڭىيىش، يېتىلىش.

nüsafa. is. ar. شامالدا سورۇلۇپ بۇغدايدىن ئايرىلغان سامان، توپان.

nüsah. is. ar. نۇسخا.

nüsal. is. ar. ھايۋانلاردىن تۆكۈلگەن يۇڭ، تۈك.

nüsale. is. ar. يۇمشاق ئۆشكە يۇڭى (ئەنقەرە ئۆشكىسىنىڭ يۇڭى).

nüsha. is. ar. ① كۆپىيە. ② تىراژ:

«Bu yazının nüshası nerede? — بۇ ماقالىنىڭ كۆپىيىسى قەيەردە؟»

nüsur. s. ar. ① گىيە (قۇش). ② بۈركۈت.

nüşabe. is. ئۈچى تۆمۈر ئوق (ئوقيا ئوقى).

nüşare. is. ar. رەندە قىرىندىسى.

nüşhar. is. far. كۆشمەك.

nüşre. is. ar. ئەپسۇن.

nüşur. is. ar. ① تارقىتىش، يېيىش. ② ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش.

nüvaht. is. far. ساز چېلىش.

nüve. is. ar. ① ئورۇقچا، مېغىز. ② بىر نەرسىنىڭ ئاساسى.

nüvit, – di. is. far. ① خۇش خەۋەر. ② ئەر ئىسمى.

nüyub. is. ar. ئېزىق چىش.

nüzhet, – ti. is. ar. ① تاماشا، سەيلە. ② خۇشاللىق. ③ ئەر ۋە ئايال ئىسمى.

nüzel. is. ar. ① قونالغۇ. ② مېھمانلارغا ھازىرلانغان تاماق.

nüzül, nüzul, –lü. is. ar. ① چۈشۈش.

~ etmek. يۇقىرىدىن پەسكە چۈشمەك.

O·o

o. O, (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 18 - ھەرپى) ئو

o. ھەيرانلىق، خۇشاللىق قاتارلىق ھېس - تۇيغۇنى ئىپادىلەيدۇ:

«O, ne güzel — پاھ، نېمىدېگەن چىرايلىق.»

o, — nu. ① ئۇچىنچى شەخس — ئۇ. ② كۆز ئالدىدا بولمىغان ياكى يىراقتا بولغان ئادەم ياكى نەرسىگە ئىشارەت:

O gelmedi ben geldim — ئۇ كەلمىدى، مەن كەلدىم.

O iyideğil, bu iyidir — ئۇ ياخشى ئەمەس، بۇ ياخشى.»

O. ئوكسىگىننىڭ بەلگىسى.

oba. is. چېدىرلاردا ياشايدىغان كۆچمەن خەلقلەردىن بارلىققا كەلگەن ئاۋۇل.

obartmak. كۆپتۈرمەك، چوڭايتماق، مۇبالىغە قىلماق.

obelisk. is. fr. تىكىكلىك تاش.

obezite. is. fr. ① ھەددىدىن زىيادە سېمىزلىك، ياغ توقۇلمىلىرىنىڭ ئارتۇقچە ئۆسۈپ كېتىشى.

objektif. s. fr. ① ئوبيېكتىپ. ② فوتو ئاپپاراتى، مىكروسكوپ، دۇربۇن قاتارلىق ئوپتىك سايمانلارنىڭ ئەينەك كۆزى.

objektivizm. is. fr. ئوبيېكتىۋىزم.

obruk. s. ① ئازگال، ئويمان. ② ئويۇق يەر، ئويۇلغان يەر. ③ دېڭىز، دەريالاردا قاينام (يەر).

obrukluk,— ğu. is ئازگاللىق، ئويمانلىق، چوڭقۇرلۇق، پەسلىك.

observatuvar. is. fr. ئوبسېرۋاتورىيە (مەخسۇس ئەسۋاب - ئۈسكۈنىلەر ياردىمى بىلەن ئاسمان جىسىملىرىنى سىستېمىلىق تۈزىتىپ بارىدىغان ئاسترونومىيىلىك قۇرۇلما).

obua. is. fr. ئۈچ پەدىلىك پۈۋلەپ چالىدىغان ساز.

obur[1]. s. is. ئوپىقان، تويغىنىنى بىلمەيدىغان.

obur[2] .is. zool (شىمالىي قۇتۇپتا ياشايدىغان) سۆت ئەمگۈچى ھايۋان.

obüs. is. fr. توپ (زەمبىرەك) نىڭ بىر تۈرى.

ocak[1], ğı. is. ① ئوچاق. ② كان. ③ ئۆي، ئائىلە. ④ قەدىمدىن تېۋىپلىقنى كەسىپ قىلغان ئائىلە:

«1· Mutfak ocağı — ئاشخانا ئوچىقى.

2· Kömür ocağı — كۆمۈر كېنى.

3· Onlar eski bir ocaktandir — ئۇلار بىر كونا ئائىلىدىن.»

ocak, — ğı. is. يانۋار، بىرىنچى ئاي:

«Ocak 31 gündür — يانۋار 31 كۈنلۈك ئايدۇر.»

ocakçı. is. ① پاراخوت، پويىز قاتارلىقلاردا ئوت قالىغۇچى، ئوت ياققۇچى. ② مورا تازىلىغۇچى. ③ كوفىخانىلاردا كوفى، چاي قايناتقۇچى.

ocaklı. s. ① ئوچاقلىق، ئوچىقى بولغان. ② ئوچاقتىن بولغان.

ocaklık, –ğı. is. ① ئاشخانىدا ئوچاق بولغان يەر، قازانبېشى. ② تۈۋرۈك. ③ تۆرخۇن، مورا. ④ مىراس.

od. is. ئوت.

oda. is. ① ئۆي. ② ئىشخانا:
«Yatak odası — ياتاق ئۆيى.
Hekimler odası — دوختۇرلار ئىشخانىسى.»

odacı. is. ئۆي خىزمەتچىسى، قارا خىزمەتچى، تازىلىق ئىشچىسى.

odacılik, –ğı. is. قارا خىزمەتچىلىك.

odak, –ğı. is. ① فوكۇس (فىزىكىدا). ② مەركىزىي نۇقتا. ③ كېسىش نۇقتىسى (ماتېماتىكىدا).

odalık, –ğı. is. قەدىمكى زاماندا نىكاھسىز ئېلىنغان خوتۇن، سېتىۋېلىنغان خوتۇن، قىز.

odaşik, –ği. is. ئەينى ياتاقتا ياتقۇچى ياكى ئەينى ئىشخانىدا ئىشلىگۈچى.

oditoryum. is. lat. شائىرلارنىڭ شېئىرىنى ئاڭلاش ئۈچۈن توپلىنىدىغان يەر. ② دوكلات دەرسى ۋە كونسېرت بېرىلىدىغان زال.

odun. is. ① ئوتۇن. ② قوپال، سەت (ئادەم). ③ تاياق، كالتەك.

oduncu. is. ① ئوتۇن ساتقۇچى. ② ئورمانلاردا ئوتۇن كەسكۈچى.

oduncul. s. is. ياغاچ بىلەن ئوزۇقلىنىدىغان قۇرتلار.

odunculuk, – ğu. is. ئوتۇنچىلىق.

odunlaşmak. ① ئوتۇن هالىغا كەلمەك. ② قوپاللاشماق.

odunluk, –ğu. is. s. ① ئوتۇن قويۇلىدىغان يەر. ② قوپاللىق، سەتلىك. ③ ئوتۇن هالىغا كەلگەن.

odunsu. s. ئوتۇنسىمان، ئوتۇنغا ئوخشىغان.

odyofun. is. fr. ئاۋازنى كۈچەيتىدىغان ئاكۇستىك سايمان.

of. ① ئاھ، ۋاي. ② هارغىنلىق ئىپادىسى:
«Of bırakalım bu konuyu artık — ۋاي قويغىنا بۇ مەسىلىنى.
Of bu tepe insanı yorgunluktan öldürür پاھ بۇ ئېگىزلىك ئادەمنى هارغۇزۇپ ئۆلتۈرگۈدەك.»

ofidizm. is. fr. يىلان زەهرى بىلەن زەهەرلىنىش.

ofis. is. fr. ئىدارە، ئىشخانا:
«Tarım ofisi — دېهقانچىلىق ئىدارىسى.»

ofkarmak. چوڭقۇر نەپەس ئالماق.

oflamak. ئۇھ دەپ ئىچىدىكى غەم-قايغۇنى ئىپادە قىلماق.

oflaz. s. نەپىس.

oftalmodini. is. fr. كۆز ئاغرىقى.

oftalmokonyoz. is. fr. توپا-چاڭدىن بولغان كۆز ئاغرىقى.

oftalmoloji. is. fr. كۆزنىڭ قۇرۇلۇشى، ئىقتىدارى ۋە كۆز كېسەللىكلىرى توغرىسىدىكى بىلىم.

oftalmonevrit, –ti. is. fr. كۆز نېرۋىلىرىنىڭ ياللۇغى.

oftalmopleji. is. fr. كۆزدىكى هەرىكەت توقۇلمىلىرىنىڭ پالەچ بولۇشى.

oftalmoraji. is. fr. كۆزنىڭ قانىشى.

oftalmoreksi. is. fr. كۆز قارىچۇغىنىڭ يىرتىلىشى.

oftalmoskop, – pu. is. fr. كۆزنىڭ ئىچىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

oftalmotomi. is. fr. كۆز ئوپېراتسىيىسى.

oftalmotonometre. is. fr. كۆز بېسـ

مىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

oğalamak. ئۇۋۇلىماق، چاڭگىلىماق.

oğan. is. تەڭرى.

oğlak. is. zool. ئوغلاق.

oğlan. is. ① ئوغۇل. ② ياش خىز-مەتچى. ③ بەچچە (ئوغۇل بالا):

« Çocuklarin ikisi oğlan — بالى-لارنىڭ ئىككىسى ئوغۇل.

Bizim oğlanı çarşıya gönderdim, hâlâ gelmeli — ياش خىز-مەتچىنى بازارغا ئەۋەتتىم، هازىرغىچە كەلمىدى.»

oğlancı. s. is. بەچچىۋاز.

oğlancık, – gı. is. كىچىك ئوغۇل بالا.

oglancilık, – ğı. is. بەچچىۋازلىق.

oğmaç, – çı. is. ① نانىنى ياكى خېمىرنى ئىنچىكە توغراپ ئۇنىڭغا ياغ، ئىرىمچىك ۋە تۇخۇم ئارىلاشتۇرۇپ قايىنتىپ قىلىدىغان بىر خىل تاماق. ② يېڭى قېتىق ئارىلاشتۇرۇلغان خېمىر.

oğrun, uğrun. z. ئوغرىلىقچە، مەخپىي هالدا.

oğul[1], – glu. is. ① ئوغۇل، بالا. ② ئەۋلاد:

«Er oglu er, it oğlu it. — ئادەم بالىسى ئادەم، ئىت بالىسى ئىت.

Osman oğulları — ئوسماننىڭ ئەۋلادلىرى.»

oğul[2]. is. zool. بىر ئانا هەسەل هەرىسى بىلەن بىرلىكتە ئۇۋىسىدىن ئايرىلغان هەرىلەر.

oğulcuk, – ğu. is. ① «ئوغۇل» سۆزى-نىڭ ئەركىلەتمە شەكلى. ② تۆرەلمە، هامىلە، ئۇندۇرمە.

oğulduruk, – gu. is. بالىياتقۇ.

oğulluk, – gü. is. ئوغۇللۇق، بالىلىق:

«Oğulluk böyle mi olur? — بالى-لىق شۇنداق بولامدۇ؟»

oğulmak. → **Ovulmak.**

oğunmak. ① بىهوش بولماق، هوشىدىن كەتمەك. ② ئىچى سىيرىلماق، ئىچ ئاغرىتماق.

oğur. is. پۇرسەت، مۆرىتى.

oğuşturmak. → **Ovuşturmak.**

oğuz. is. s. ① كۈچلۈك، بەستلىك. ② دوست، ياخشى نىيەت ئادەم، ئاق كۆڭۈل ئادەم. ③ دېهقان، سەهرالىق. ④ ياخشى ۋە توغرا (ئادەم). ⑤ پاك، ساپ، تەجرىبىسىز. ⑥ ئەر ئىسمى (ئوغۇز).

Oğuz. is. öz. ئوغۇز (تۈركلەر ئەپسانىسىدا بىر قەهرىماننىڭ نامى. ② تۈركلەرنىڭ ئەڭ زور قەبىلىلىرىدىن بىرى ۋە ئۇنىڭغا تەۋە ئادەملەر):

«Selçuklular, Osmanlılar. Âzerilir ve orta - Asya Türkmenleri Oğuz boylarindandır — سەلچۇقلۇقلار، ئۇسمانلىقلار، ئازەرىلەر ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا تۈركمەنلىرى ئوغۇز ئەۋلادلىرىدىندۇر.»

Oğuzca. is. ئوغۇزلارنىڭ تىلى، ئوغۇزچە.

oh. ① قوللىنىلغان يەر ۋە ئىنتوناتسىيىگە قاراپ هەر خىل هېس - تۇيغۇنى بىلدۈرىدۇ، هەيرانلىقنى بىلدۈرىدۇ. ② خۇشاللىق ۋە هاياجاننى بىلدۈرىدۇ:

«Oh ne güzel. - ۋاي، نېمىدېگەن چىرايلىق»

oha. ① چوڭ هايۋانلارنى توختىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ. ② تەنە ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ:

«Oha ne diyorsun? — ئوهوي،

نېمە دەۋاتىسەن؟»

oje. is. er. بېزەك ئۈچۈن تىرناققا سۈرۈلگەن بوياق.

ok, – ku. is. ① ئوق، (ئوقيا ئوقى). ② هارۋا قاتارلىقلارنىڭ ئوقى. ③ پاراخود ۋە كېمىنىڭ سۇغا تاشلايدىغان تۆمۈرىنىڭ گەۋدىسى:

«Y aile atılan ok isabet etti — يا بىلەن ئېتىلغان ئوق قارىغا (نىشانغا) تەگدى.

Araba oku — هارۋا ئوقى.»

okan. s. ① زەكى، ئاقىل. ② تەگرى.

okçu. si. ① مەرگەن. ② ئوقيا ئوقى ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

okçuluk, – ğu. is. ئوق ياساش ياكى سېتىش كەسپى.

okka. is. az. ئوققا (1283 گرام ئېغىرلىققا تەڭ بىر خىل ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

okkalamak. ① ئېغىرلىقنى قول بىلەن دەڭسەپ باقماق. ② بىراۋنى يۈزىدە ماختاپ ئۇچۇرماق.

okkalı. s. ① چوڭ. ② ئېغىر:

«Okkalı bir fincan — چوڭ چىنا.

Okkalı bir küfür — ئېغىر بىر هاقارەت»

~ kahve. چوڭ چىنىلىق قەهۋە.

okkalik, – ğı. is. ئوققالىق:

«Okkalık kap — ئوققالىق قاپ.»

oklağı. is. → Oklava.

oklamak. ① ئوقتەك ئېتىلماق. ② ئوق بىلەن ئاتماق ياكى يارىدار قىلماق.

oklanmak. ئوق بىلەن ئېتىلماق، ئوق تەگمەك.

oklava. is. نوغۇش.

oklu. s. ئوقى بولغان.

okluk,–ğu. is. ئوق خالتىسى.

okr. is. lat. قىزىل تۇپا (بوياق ئورنىدا ئىشلىنىدىغان).

okramak. كىشنىمەك (قورسىقى ئاچقانلىقتىن ياكى ئۇسسىغانلىقتىن).

oksijen. is. yun. ئوكسىگېن.

oksijenlemek. بىر ماددىنىڭ تەركىبىگە ئوكسىگېن قوشماق، ئوكسىگېنلاشتۇرماق.

oksilali. is. tip. تېز سۆزلەش.

oksiput. is. tip. ئارقا مېڭە.

oksisefali. is. tip. باشنىڭ ئۇچلۇق بولۇشى.

oksifon. s. is. dilb. ئۈرغۇسى ئاخىرقى بوغۇمدا بولىدىغان سۆزلەر.

oksiyopi. is. كۆزنىڭ ئۆتكۈرلۈكى.

okşak. is. ئوخشاش، ئەينى.

okşamak. ① سىلىماق. ② ماختىماق. ③ ئاستا ئۇرۇپ قويماق. ④ ئوخشىماق، ئەسكە سالماق.

okşanmak. ماختانماق:

«Çocuk okşanmak ister — بالا ماختىنىشنى خالايدۇ.»

oktant. is. er. دېڭىزدا يۇلتۇزلارغا قاراپ يولنى بەلگىلەيدىغان سايمان.

okul. is. مەكتەپ:

«Orta okul. — ئوتتۇرا مەكتەپ.»

okuldaş. is. ساۋاقداش (ئەينى مەكتەپتە ئوقۇغان).

okullu. s. is. ئوقۇغۇچى.

okulsal. s. مەكتەپكە ئائىت.

okul. öncesi, – ni. is. مەكتەپ يېشىغا توشۇشتىن ئاۋۋالقى ۋاقىت.

okur. is. مۇشتىرى:

«Bu derginin okurları çoktur — بۇ ژۇرنالنىڭ مۇشتەرىسى كۆپ.»

okur yazar s. is. ساۋاتلىق، ئوقۇش - يېزىشنى بىلىدىغان.

okutmak, ① ئوقۇتماق. ② ئۆگەتمەك. ③ دەرس بەرمەك. ④ كېسەلنى ئوقۇتماق. ⑤ ساتماق، قولدىن چىقارماق:

«Öğrencilere bazı günler tarih, bazı günler de coğrafya okutuyor — ئوقۇغۇچىلارغا بەزى كۈنلىرى تارىخ، بەزى كۈنلىرى جۇغراپىيە ئۆگىتىلىدۇ.»

okurtturmak. ئوقۇتتۇرماق.

okutman. is. لېكتور، جياڭشى.

okutmanlık, – ğı. is. لېكتورلۇق.

okutulmak. ئوقۇتۇلماق.

okuyucu. s. is. ① ئوقۇغۇچى، كىتابخان، مۇشتەرى. ② ناخشىچى. ③ ئەزان ئېيتقۇچى ۋە مەۋلۇت ئوقۇغۇچى. ④ باغاق تارقاتقۇچى:

«Okuyucular gazete binası önünde taplandılar — مۇشتەرىلار گېزىتخانا بىناسىنىڭ ئالدىغا يىغىلدى.»

oküler. s. fr. كۆزگە ئائىت، كۆز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

okyanus. is. yun. ئوكيان:

«Atlas okyanusu — ئاتلانتىك ئوكيان.»

ok. yilanı. is. زەھەرسىز بىر يىلان تۈرى، ئوق يىلان.

olabilen, olabilir. s. مۇمكىن بولغان، ئىمكانىيەتلىك:

«Olabilen her çareye başvurdum — مۇمكىن بولغان پۈتۈن چارىلەرنى قوللاندىم.»

olabilirlik. is. مۇمكىنلىك، ئىمكان.

olacağı. is. نورمال باھا، باھا:

«Bu elbisenin olacağı nedir? — بۇ كىيىمنىڭ باھاسى قانچە؟»

olacak. s. ① بولىدىغان، ئۈيغۇن قىلىنىدىغان. ② نەتىجە، يەكۈن:

«Bu olacak iş mi? بۇ بولىدىغان ئىشمۇ؟»

olagelmek. داۋام قىلماق، بولۇپ كەلمەك.

olağan. s. ① نورمال ② دائىملىق:

«Bu olağan işlerdendir — ① بۇ، نورمال ئىشلاردىن بىرى.

Bu olağan iş oldugu için artık alıştık — بۇ، دائىملىق ئىش بولغاچ كۆنۈپ كەتتۇق.»

olağan. dışı. s. بەك ئالاھىدە، پەۋقۇلئاددە.

olağan. üstü. s. ① پەۋقۇلئاددە، ئالاھىدە، بۆلەكچە، ئۆزگىچە. ② كۈتۈلمىگەن:

«Olağan üstü bir başarı — ئالاھىدە بىر غەلىبە.

Olağan üstü bir toplantı — كۈتۈلمىگەن بىر يىغىن.»

olaki. z. بەلكى.

olam. is. → **Olay.**

olamamak. قىلالماسلىق، ئېتەلمەسلىك.

olamaz. s. مۇمكىن بولمايدىغان. بولماس:

«Havada uçmak, eskiden insan için olamaz sanılırdı — ھاۋادا ئۇچماق ئەزەلدىن ئىنسانلار ئۈچۈن مۇمكىن بولمايدىغان ئىش سانىلاتتى.»

olamazlık, – ğı. is. مۇمكىن بولمايدىغان، بولماسلىق، ئىمكانسىزلىق:

«Bunda hiç bir olamazlık yok — بۇنىڭدا ھېچقانداق ئىمكانسىزلىق مەۋجۇت ئەمەس.»

olan. s. ① «بولماق» پېئىلىنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلى. ② لىق، لىك:

«Iyi olan hasta — ياخشى بولۇپ قالغان كېسەل.

Üç çocuğu olan anne — ئۈچ بالىلىق ئانا.»

olanak, – ğı. is. ئىمكان، ئىمكانىيەت. مۇمكىنلىك:

«Sincana dönme olanagı var mı? شىنجاڭغا قايتىش ئىمكانىيىتى بارمۇ؟»

olanaklı. s. مۇمكىنلىك.

olanaksız. s. ئىمكانسىز، مۇمكىن بولمايدىغان.

olnaksızlık, – ğı. is. ئىمكانسىزلىق.

olanca. s. پۈتۈن، پۈتۈنلەي، بولغىنىچە، بولۇشىچە:

«Olanca gücüyle vurdu — پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۇردى.»

olası. s. ئېھتىمالى بولغان، بولۇشى مۇمكىن بولغان.

olasıcılık, – ğı. is. ئېھتىماللىق.

olasılı. s. تەخمىنەن:

«Olasılı hesaplarla böyle önemli işlere girişilemez — تەخمىنەن ھېسابلار بىلەن بۇنداق مۇھىم ئىشلارنى قىلغىلى بولمايدۇ.»

olasılık, – ğı. is. ① ئېھتىمال. ② ئېھتىماللىق:

«Bu işin başarılması için en ufak bir olasılık bile yoktur — بۇ ئىشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن قىلچە ئېھتىمال يوق.

Çalışmalarda başarısızlığa uğramanın olasılığı var — خىزمەتتە مەغلۇپ بولۇش ئېھتىماللىقى تۇرىدۇ.»

olay. is. ھادىسە، ۋەقە:

«Uluslararası alanda olaylar sık sık meydana gelmektedir — خەلقئارادا ۋەقەلەر پات-پات يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.»

olaycılık, – ğı. is. فېنومېنالىزم، ھادىسىچىلىق (پەلسەپەدە ئوبيېكتىپ دۇنيانى ئىنكار قىلغۇچى ۋە يالغۇز ئاڭ ھادىسىلىرىنى تەبىئىي رېئاللىق دەپ ھېسابلايدىغان رېئاكسىئون سۇبيېكتىپ ئىدېئالىستىك ئېقىم).

olaylı. s. ھادىسىلىق، ۋەقەلىك:

«Olaylı bir gün oldu — ھادىسىلىق بىر كۈن بولدى.»

olaysız. is. ھادىسىسىز، ۋەقەسىز.

olcay. is. ① بەخت، تەلەي، ئىقبال. ② ئايال ئىسمى (ئولجاي).

olcum. is. ئۆزىنى دوختۇردەك قىلىپ كۆرسەتكۈچى.

oldu. bitti. is. بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار، بولغان - ئۆتكەن، رېئاللىق.

oldukça. z. يېتەرلىك، يېتەرلىكچە، يەتكۈدەك بولۇشىچە، جىق:

«İki halkın dostluğu için oldukça çalıştık — ئىككى مەملىكەت خەلقىنىڭ دوستلۇقى ئۈچۈن بولۇشىچە تىرىشتۇق»

oldum olasi. → **olamak.**

oldurgan. s. قىلدۇرغان.

oldurmak. ① قىلدۇرماق. ② ئۆستۈرمەك، يېتىشتۈرمەك.

olgu. is. ① ۋەقە، پاكىت، ئەمەلىيەت، بولغۇلۇق. ② ۋەقەلىك (ئەدەبىياتتا):

«Bu bir olgudur — بۇ بىر ئەمەلىيەت.»

olgucu. s. (بولغۇچىلىق) پۈزىتىۋىزم تەرەپدارى.

olgucululuk,– ğu. is. پوزىتىۋىزم (بۇرژۇئا پەلسەپىسىدە ئەڭ كۆپ تارقالغان ئىدېئالىستىك ئېقىملاردىن بىرى).

olgun. s. ① ئىشقا يارار ھالغا كەلگەن. ② چوڭىيىپ تەييار بولغان، پىشقان (مېۋە). ③ پىشىپ يېتىلگەن (ئادەم):
«Olgun bir sanatçı — يېتىلگەن سەنئەتچى.»

olgunlaşmak. ① پىشىپ تەييار بولماق (مېۋە). ② پىكىر ۋە چۈشەنچە جەھەتتە كامالەتكە يەتمەك.

olgunlaşma. is. پىشىپ يېتىلىش، كامالەتكە يېتىش.

olgunluk, – ğu. is. ① پىشىپ يېتىلگەنلىك (مېۋە). ② پىكىر ۋە چۈشەنچە جەھەتتە كامالەتكە يەتكەنلىك.

ol gogalaksi. si. fr. سۈتنىڭ ئازىيىپ كېتىشى.

oligohemi. is. fr. قانسىزلىق كېسەللىكى.

oligopsişi. is. fr. ئەقىلنىڭ زەئىپلىكى.

oligotrofi. is. tip: ئوزۇقلۇقنىڭ يېتەرسىزلىكى.

oligüri. is. fr. سۈيدۈك مىقدارىنىڭ ئازىيىپ كېتىشى.

olimpiyat. is. fr. ئولىمپىك.

olmadık. s. بولمىغان، كۆرۈلمىگەن:
«Bu olmadık iş değilki başıma olmadık işler çıkardı — بۇ بولمىغان ئىش بولدىكى، بېشىمغا بولمىغان ئىشلارنى كەلتۈردى.»

olmak. ① بولماق. ② پىشماق. ③ پەيدا بولماق، مەۋجۇت بولماق. ④ تاماملانماق، پۈتمەك، تۈگىمەك. ⑤ ماسلاشماق، ئۇيغۇن كەلمەك. ⑥ يۈتتۈرمەك، يوقاتماق:
«1. Her gün fırtına oluyor — ھەر كۈنى بوران - چاپقۇن بولىدۇ.
2. Ekinler iyi oluyorlar — زىرائەتلەر ياخشى پىشىۋاتىدۇ.
3. Cebimde olanı ona verdim — يانچۇقۇمدا بارىنى ئۇنىڭغا بەردىم.
4. Bu işe iki yıl oldu — بۇ ئىشقا ئىككى يىل بولدى.
5. Bu şapka başıma olmiyor — بۇ بۆك بېشىمغا ماس كەلمەيدۇ.»

olmamış. s. ① خام، پىشمىغان. ② تاماملانمىغان: ③ بولمىغان.
«Olmamış elma — پىشمىغان ئالما.»

olmayacak. بولمايدىغان، بولمىغۇر:
«Olmayacak sözler söyledi — بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلدى.»

olmaz. s. بولماس
«Bu iş olmaz bir iş değilki… بۇ ئىش بولمايدىغان ئىش ئەمەسكى…»

olmazlı. s. بولماسلىق.

olmuş. s. بولغان، پىشقان، يېتىشكەن:
«Bu karpuz fazla olmuş — بۇ تاۋۇز بەك پىشىپتۇ.»

olta. is. it. قارماق يىپى.

oltacı. is. ① قارماق يىپى قاتارلىق نەرسىلەرنى ساتقۇچى. ② قارماق يىپى بىلەن بېلىق تۇتۇلغۇچى ئۇستا.

olu. is. ① بىر ئەھۋالدىن يەنە بىر ئەھۋالغا ئۆزگىرىش. ② بولۇش.

oluk,– ğu. is. ① چۈش (ياغاچ)، قوش. ② نو (ئۆگزىدىن يامغۇر سۈيى چۈشىدىغان). ③ ھەرقانداق بىر نەرسە

نىڭ ئۈستىگە ئويۇلغان سىزىق: ④ شۇ يېرى، ئېرىق:
«Değirmen oluğu — تۈگمەنىنىڭ چۆشى (قوشى)»

oluklu. s. ① چۆشى بولغان، نوسى بولغان. ② تال ـ تال:
«Oluklu saç — تال ـ تال چاچ»

olumlamak. كېرەك قىلماق، ئىشلەتمەك.

olumlu. s. ① پايدىلىق. ② ئىجابى، ئاكتىپ. ③ قوبۇل قىلىنىدىغان، ماقۇل:
«1· Olumlu çalişmalar — پايدىلىق ئىشلار.
2· Olumlu eleştiri — ئىجابىي تەنقىد «پىپەن».
3· Olumlu bir yanıt — قوبۇل قىلىشقا بولىدىغان بىر جاۋاب.»

olumluk, – ğu. is. تەرجىمھال.

olumsal. s. مۇمكىنلىكى بولغان.

olumsallık, – ğı. is. ئىمكان.

olumsuz. s. ① پايدىسىز، زەرەرلىك. ② (گراماتىكىدا) پېئىلنىڭ بولۇشسىز شەكلى:
«Bu olumsuz Sonuç verir — بۇ، پايدىسىز نەتىجە بېرىدۇ.»

olumsuzluk, – gü. is. ① پايدىسىزلىق. ② (گراماتىكىدا) بولۇشسىزلىق.

olunmak. بولماق:
«Bu ilaçla iyi olunmaz — بۇ دورا بىلەن ياخشى بولغىلى بولمايدۇ.»

oluntu. is. ① بولۇپ بولغان، ئۆتۈپ بولغان ئىش، ۋەقە، (ئەدەبىياتتا)، ئېپىزوت.

olup. bitti. is. ئۆتۈپ بولغان، قىلىپ بولغان، تۈگىگەن ئىش.

olur. s. ① مۇمكىنچىلىك. قىلىنىشى مۇمكىن بولغان. ② بولىدۇ، ماقۇل: بولىدۇ:
«Bu olur işmi? — بۇ بولۇشى مۇمكىن بولغان ئىشمۇ؟»

oluş. is. ① بولۇش. ② تەشكىل تېپىش، شەكىللىنىش، ئۇيۇشۇش، قۇرۇلۇش:
«Onlar bir örgüt şeklinde oluştu — ئۇلار بىر تەشكىل شەكلىدە ئۇيۇشتى.»

oluşma. is. مەيدانغا كېلىش، تەشكىللىنىش، شەكىللىنىش، پەيدا بولۇش.

oluşmak. مەيدانغا كەلمەك، تەشكىللەنمەك، شەكىللەنمەك.

oluşturmak. مەيدانغا كەلتۈرمەك، شەكىللەندۈرمەك.

oluşum. is. تەشكىل تېپىش، بىر پائالىيەتنىڭ داۋام قىلىشى.

olut. is. ۋەقە.

om, oma. is. تومتاق سۆڭەك.

omaca. is → **Omça.**

ombra. is. it. توپا رەڭ (قىسمەن قوڭۇر رەڭدە).

omça, omca, omaca. ① كۆتەك (كېسىلگەن دەرەخنىڭ كۆتىكى). ② ئۈزۈم تېلىنىڭ كۆتەك قىسمى. ③ ساغرا سۆڭىكىنىڭ بىر قىسمى.

omentit, – ti. is. er. ئۈچەيلەردىكى نېپىز پەردىلەرنىڭ ياللۇغلىنىشى.

omentum. is. tip. كىندىك ئىششىقى.

omfalorajisi. . fr. كىندىكنىڭ قانىشى.

omfalosel. is. r. كىرىز، چۇقۇق.

omlet, – ti. is. fr. ئوملەت (تۇخۇم بىلەن قىلىنىدىغان بىر خىل تاماق).

omnibüs. is. lat. ئومنىبۇس (كىرا توشۇيدىغان ئات ھارۋىسى).

omtaji. is. fr. نەرسىنى خام يېيىش.

omotosi. is. fr. قەرەلدىن بالدۇر تۇغۇش.

omur. is. ئومـورتـقىلارنـى بارلـىققا كەلتۈرىدىغان، ئۇششاق سۆڭەكلەر:

«Boyun omuru — بويۇن ئومۇرتقىسى.»

omurga. is. ① ئومۇرتقا. ② كېمە ياكى پاراخۇتنىڭ غول گەۋدىسى.

omurgalılar. is. zool. ئومۇرتقىلىقلار (بېلىقلار ھايۋانلار، ئۇچار قاناتلار، سۈرۈنگىلەر ۋە بېلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئىسمى).

omurgasızlar is. ئومۇرتقىسىزلار.

omuz, — mzu. is. yun. مۈرە:

«Omuzları geniş bir at — مۈرىسى كەڭ ئات.

Çini Kalkındırmak için omuz omuza Çalışmak — جۇڭگونى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن مۈرىنى مۈرىگە تىرەپ ئىشلىمەك»

omuzdaş. is. شايكا، شېرىك (يامان ئىشلاردا).

omuzlamak. ① مۈرىسىگە ئالماق، ئۈستىگە ئالماق. ② مۈرىسى بىلەن ئىتتىرمەك. ③ ئوغرىلىماق، قاقتى — سوقتى قىلماق:

«1. Bu işi omuzladım — بۇ ئىشنى ئۈستىمگە ئالدىم.

2. Kapiyi omuzladı — ئىشىكنى مۈرىسى بىلەن ئىتتىردى.

3. Halları omuzladi — ماللارنى قاقتى سوقتى قىلدى.»

omuzluk, — gu. is. ① پاگون، پادۇشكا، مۈرىلىك. ② ئوپېراتسىيە ۋاقتىدا كېسەلنىڭ مۈرىسىدىن تېڭىپ قويۇلىدىغان تاسما.

on. s. ① ئون (10). ② ناھايىتى جىق.

~emir. تەڭرىنىڭ سىنا تېغىدىن مۇسا پەيغەمبەرگە ئەۋەتكەن بۇيرۇقلىرى.

ona. z. ئۇنىڭغا:

«Kitabı ona verdi — كىتابنى ئۇنىڭغا بەردى.»

onalmak. ئوڭلانماق، سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك.

onaltmak. ئوڭلىماق، ياخشىلىماق، سالامەتلىكنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك.

onamak. ئۇنىماق، ماقۇل كۆرمەك، قوبۇل قىلماق.

onanmak. ماقۇل كۆرۈلمەك، قوبۇل قىلىنماق.

onar. s. ئوندىن، ھەربىرى ئون.

onar onar. z. ھەر بىرى ئوندىن.

onarim. is. ئوڭلاش، ياساش، رېمونت قىلىش، تۈزەش.

onarmak. ئوڭلىماق، ياسىماق، تۈزىمەك، رېمونت قىلماق:

«Eski bir evi onardılar — كونا ئۆينى ئوڭلىدى.»

onartmak. ئوڭلاتماق، ياساتماق، تۈزەشتۈرمەك، رېمونت قىلدۇرماق.

onasma. is. رىزا، رازى بولۇش.

onaşmak. ئۇنىماق، رازى بولماق، رازىلىق بىلدۈرمەك.

onat. s. ① سۈنتىزىم، رەتلىك. ② پايدىلىق. ③ ئەخلاقلىق. ④ توغرا، دۇرۇس.

onay. s. مۇۋاپىق، مۇناسىپ.

onaylamak. تەستىقلىماق، قوبۇل قىلماق:

«Parlamento antlaşmayı onayladı — پارلامېنت توختامنامىنى تەستىقلىدى.»

onaylanmak. تەستىقلانماق، قوبۇل قىلىنماق.

onaylı. s. تەستىقلانغان، قوبۇل قىلىنغان.

onaysız. s. تەستىقلانمىغان، قوبۇل قىلىنمىغان.

on. başı. is. ئۇنبېشى، بەنجاك (ھەربىيدە)

on. başılık, — ğı, is. ئۇنبېشىلىق، بەنجاڭلىق.

onca. z. ئۇنىڭچە، ئۇنىڭ پىكرىچە:

«Onca, meselenin çözüm yolu kalmamıştır — ئۇنىڭچە مەسىلىنىڭ ھەل بولۇش يولى قالماپتىمىش.»

onculayın. z. ① ئۇنىڭچە. ② ئۇنىڭغا ئوخشاش:

«Onçulayın bu çocuk artık adam olmaz — ئۇنىڭچە بۇ بالا ئادەم بولمىغۇدەكمىش.

Onculayın sen de başarabilirsin — ئۇنىڭغا ئوخشاش، سەنمۇ باشقا چىقىرسەن.»

onda¹. z. ئۇنىڭدا.

onda². is. ئوندىن بىر.

ondalık, — ğı. is. s. ① ئوندىن بىر ئېلىنغان ياكى بېرىلگەن مائاش. ② ئاشلىق بېجى — ئۆشرە.

ondalıkçı. is. ئوندىن بىر مائاش ئالغۇچى.

ondan. z. ئۇنىڭدىن:

«Sen ondan daha akıllı davranmalısın — سەن ئۇنىڭدىنمۇ ئاقىلانە ھەرىكەت قىلىشىڭ كېرەك.»

ondurmak. ① ئۇنۇتماق. ② بىراۋنىڭ بەختلىك بولۇشىنى تەمىن ئەتمەك.

ondülasyon. is. fr. ئاياللار چېچىنىڭ بۇدرىلەنگەن شەكلى.

ondülatör, — rü. is چاچنى بۇدرىلىگۈچى (ساتىراچ).

ondüle. s. fr. بۇدرە:

«Onun saçı ondüledir — ئۇنىڭ چېچى بۇدرەدۇر.»

ongun. s. is. ① بەرىكەتلىك. ② روناق تاپقان، پاراغەتكە ئېرىشكەن. ③ بەختلىك، دۆلەتلىك. ④ قۇتلۇق، مۇبارەك. ⑤ توتېم، دۆلەت گىربى.

ongunculuk, — ğu. is. تۆتېمىزم (مەلۇم ھايۋانغا چوقۇنۇش ياكى ئۇنى ئۆز ئەجدادى سۈپىتىدە ئۇلۇغلاش).

ongunuk, — ğu. is. مەمۇرچىلىق، ساائادەت، بەرىكەت.

onikalji. is. fr. تىرماق كېسەللىكى.

onikiparmak. bağırsağı. is. ئون ئىككى بارماق ئۈچەي.

onikitelli. is. ئون ئىككى تارلىق ساز.

onikoz. is. er. تىرماق كېسەللىكلىرىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى.

onlar¹. z. ئۇلار.

onlar². is. ئونلار (ھېسابتا ساناش / قائىدىسى).

onluk. s. is. ① ئونلۇق. ② ئون تىيىن ۋە ئون دوللارلىق پۇل:

«Onluk gruplar halinde geliyorlardı — ئونلۇق گۇرۇپپا ھالىدا كېلەتتى.»

onmadik. s. ① داۋا ئۈنۈم بەرمەيدىغان، تۈزەلمەيدىغان، ساقايمايدىغان. ② تەلەيسىز، ئامالسىز.

onmak. ئوڭماق، ياخشى ھالغا كەلمەك، تۈزەلمەك، ئوڭشالماق. ② خۇشال بولماق، شادلانماق. ③ كېسەلدىن ساقايماق.

onmaz, unmaz. s. ساقايماس، ئوڭماس، ئوڭشالماس. ② كۆرۈمسىز.

onomastik. is. fr. تىل ئىلمىنىڭ خاس ئىسىملار بۆلۈمى.

ons. is. er. ئۇنس (فرانسىيەدە 30 گرام 59 سانتىگرام، ئەنگلىيەدە 28 گرام 349 مىللىگرام ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

onsuz. s. z. ئۇنىڭسىز:
«Onsuz yaşiyamazdım — ئۇنىڭسىز ياشىيالمايتىم.»

onu. s. z. ئۇنى:
«Onu görmedim. — ئۇنى كۆرمىدىم.»

onulmak. ئوڭلانماق، ئوڭشالماق، تۈزىتىلمەك. ساقايماق.

onultmak. ساقايتماق، ئوڭلاندۇرماق، تۈزەتمەك، ياخشىلاتماق.

onum. is. ساقىيىش، ئوڭشىلىنىش، تۈزۈلۈش، يامان ئەھۋالدىن قۇتۇلۇش.

onun. z. ئۇنىڭ:
«Onun kalemi — ئۇنىڭ قەلىمى.»

onuncu. s. ئونىنچى.

onur. is. fr. شەرەپ، ئىززەت - نەپسى:
«Onurunuza verilen sölen — شە- رىپىڭىز ئۈچۈن بېرىلگەن زىياپەت.»

onurlandırmak. ئىززەت ھۆرمىتىنى ئۆستۈرمەك.

onurlanmak. ھۆرمەت قازانماق، ھۆرمىتى ئارتماق.

onurlu. s. ئىززەتلىك، شەرەپلىك، ھۆرمەتلىك:
«Onurlu bir adam — ئىززەتلىك ئادەم.»

onursal. s. پەخرىي:
«Derneğimizin onursal üyesi — جەمئىيىتىمىزنىڭ پەخرىي ئەزاسى.»

onursuz. s. ئىززىتى بولمىغان، ھۆرمەتسىز.

ooloji. is. fr. ئوئولوگىيە (قۇش تۇخۇملىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم).

opera. is. it. ① ئوپېرا. ② ئوپېرا ئوينىلىدىغان يەر.

operasyon. is. fr. ① ئوپېراتسىيە. ② ھەربىي ھەرىكەت.

operatif. is. fr. ستراتېگىيە.

operatör, — rü. is. fr. ئوپېراتسىيە قىلغۇچى، جەرراھ. ② نابورچىك.

optik. s. is. fr. ① ئوپتىك. ② يورۇق- لۇق قانۇنلىرىنى ۋە يورۇقلۇقنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

optimist. s. is. ئوپتىمىست، ئۈمىدۋار (دۇنياغا ۋە تۇرمۇشقا ئىشەنچ بىلەن قارىغۇچى ئادەم).

optimum. is. fr. ئەڭ ياخشى.

opya. is. fr. ئىچىدە ئەپيۇنى بولغان مەجۇن.

opyoman. is. fr. ئەپيۇنكەش.

opyomani. is. fr. ئەپيۇنكەشلىك.

ora. is. ئۇ يەر:
«Orası çok güzel — ئۇ يەر بەك ياخشى.»

orak. is. ① ئورغاق. ② ئورما. ③ ئور- ما ۋاقتى:
«Orak çekiçli kızıl bayrak — ئور- غاق - بولقىلىق قىزىل بايراق.»

orakçı. s. is. ئورمىچى.

oraklamak. ئورماق.

oraksi. s. ئورغاق شەكىللىك.

oralı. s. ئۇ يەرلىك:
«Ben sizin oralı değilim — مەن سىزنىڭ ئۇ يەرلىك ئەمەس.»

oraloji. is. fr. tip. ئېغىز كېسەللىك- لىرى بىلىمى.

oramak. ① ئۆلچەپ كەسمەك. ② ئورماق. ③ ئورا كولىماق.

or. amirali. is. دېڭىز ئارمىيىسىدە ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئادمىرال.

oran. is. ① نىسبەتەن، قارىغاندا. ② تاناسىپ. ③ تەخمىن:

«Bu yıl geçen yıla oranla bol ürün alındi — بۇ يىل ئۆتكەن يىلغا قارىغاندا كۆپ ھوسۇل ئېلىندى.»

orangutan. is. ئورانگۇتان (ئادەمسىمان مايمۇن).

oranlamak. ① ھېسابلىماق. ② تەخمىن قىلماق. ③ نىسبەتلىمەك، سېلىشتۇرماق، قىياسلىماق.

oranlı. is. نىسبەتلىك.

oransal. s. ئەقلىغە مۇۋاپىق.

oransız. s. نىسبەتسىز.

oransızlık, – gı. is. نىسبەتسىزلىك.

oransiya. is. fr. پېرتاقال (گۈلگەر) دەرىخى.

orantı. is. ① نىسبەت. ② تاناسىپ.

orantılı. s. مۇتاناسىپ.

orası. is. ① ئۇ يەر. ② ئۇ تەرىپى، ئۇنداقلىقى:

«Ben orasını biliyorum — مەن ئۇ يەرنى بىلىمەن،

Kendilerini oldukları gibi göstermişler, orasını bilemedik — ئۆزلىرىنى راسا كۆرسىتىۋېلىشتى، ئۇ تەرىپىنى بىلمىدۇق.»

oratoryo. is. ing. مۇقەددەس ئىشلار توغرۇلۇق يېزىلغان شېئىر ياكى مۇزىكا ئەسىرى.

ordinaryüs. is. lot. يۇقىرى دەرىجىلىك پروفېسسور دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

ordinat, – tı. is. lat. ئوردىنات (بىر نۇقتىنىڭ كائىناتتىكى ئورنىنى بېلگىلەيدىغان سىنزىقلاردىن بىرى).

ordövr. is. fr. مەزە، مېۋە - چېۋە (زاكۇسكا ئۈچۈن يېيىلىدۇ).

ordu. is. ئارمىيە، قوشۇن، ھەربىي:

«1. Çin ordusu halkın iyi evlatlarından oluşmuştur — جۇڭگو ئارمىيىسى خەلقنىڭ ياخشى پەرزەنتلىرىدىن تەشكىل تاپقان.

2. Işçi ordusu — ئىشچىلار قوشۇنى.

3. Ordu çalışmaları — ھەربىي خىزمەت.»

ordu. buzan. s. ① پىتنە - پاساتچى، بۆلگۈنچى. ② ئاياغ تومۇرلىرىنىڭ ئىششىپ كېتىشىگە بېرىلگەن ئىسىم.

ordu. bozanlık, – ğı. is. پىتنە - پاساتلىق.

ordu. gâh. is. ھەربىي لاگېر.

oreksijenik. is. tip. ئىشتىھا ئاچقۇچى (دورا).

oreömisin. is. tıp. ئورېئومىسىن (ئۇرغۇنلىغان كېسەللەرنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان دورا).

org, – gu. is. yun. مۇزىكا تارىخىدا ناھايىتى مۇھىم ئورنى بولغان بىر خىل ساز.

organ. is. yun. ئورگان:

«Kızıl bayrak Ç. P. M. komitesinin teorik organıdir — قىزىل بايراق جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ نەزەرىي ئورگىنىدۇر.

Kulak insänın dinleme organıdır — قۇلاق ئىنساننىڭ ئاڭلاش ئورگانىدۇر.»

organik. is. yun. ئورگىنىك.

organizasyon. is. fr. ① تەشكىلات،

ئۇيۇشما. قۇرۇش، تەشكىل قىلىش، ئۇيۇشتۇرۇش.
organizatör, — rü. is. fr. تەشكىلاتچى، ئۇيۇشتۇرغۇچى، قۇرغۇچى.
organizma. is. fr. ئورگانىزم.
organlaşmak. ئورگانلاشماق.
organlaşmış. s. ئورگانلاشقان.
organlaştırmak. ئورگانلاشتۇرماق.
organoloji. is. fr. سازلارنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
orgeneral, — lı. is. گېنېرال پولكوۋنىك، شاڭجياڭ.
orijinal, — lı. s. fr. ① ئورىگىنال، كۆپىيە، ئەسلى نۇسخا. ② ھەقىقىي، ياسىما ئەمەس. ③ ئاجايىپ. ④ ئالاھىدە؛
«Orijinal bir kadın — ئاجايىپ بىر خوتۇن.»
orijinallik. is. ئالاھىدىلىك.
orkestra. is. yan. ① ئوركېستىر. ② تىياتىردا سەھنە ئەسبابلىرىدە سازچىلارنىڭ ئولتۇرغان جايى.
orkide. is. fr. bot. ئوركىدە (چىرايلىق، گۈللۈك ۋە ساڭگىلاپ ئۆسىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك).
orkinos. is. yun. بېلىقنىڭ بىر تۈرى، ئوركىنوس.
orkit, — ti. is. fr. ئوركىت (ئۇرۇقدان ئىششىقى).
orkiyalji. is. fr. ئۇرۇقداننىڭ ئاغرىشى.
orman. is. ئورمان، دەرەخزارلىق.
ormancı. is. ① ئورمانغا قارىغۇچى. ② ئورمان مۇتەخەسسىسى.
ormancıl. s. ئورمانلاردا ياشايدىغان.
ormancılık, — ğı. is. ئورمانچىلىق.
ormanlaşmak. ئورمانلاشماق.
ormanlaştırma. ئورمانلاشتۇرۇش.
ormanlık, — ğı. is. ئورمانلىق:
«Tanrı dağları baştan sona kadar ormanlıktır — تەڭرى تاغلىرى پۈتۈنلەي ئورمانلىقتۇر.»
orman · sıçanı. is. ئورمان چاشقىنى، ئېتىز چاشقىنى.
ormansız. s. ئورمانسىز:
«Ormansiz bölge — ئورمانسىز رايون.»
ormansızlaştırma. is. ئورمانسىزلاشتۇرۇش.
ornatmak. ئورنىغا باشقىنى قويماق، يۆتكىمەك.
orografi. is. fr. ئوروگرافىيە (تاغ بىلىمى).
orongo. is. قوتاز.
orospu. is. s. far. ① پاھىشە ئايال. ② ئەخلاقى بۇزۇق.
orospuluk, — ğu. is. ① پاھىشىلىك. ② خائىنلىق.
orostopolluk, — ğu. is. ھىيلە، مىكىر.
orsa. is. it. ① كېمە ۋە پاراخوتنىڭ شامالغا قارشى تەرىپى. ② كېمە ۋە پاراخوتنىڭ شامالغا قارشى تەرەپكە بۇرۇلۇشى.
orta. is. s. ① ئوتتۇرا. ② ئارا. ③ پالۋانلارنى دەرىجىگە ئايرىغانىدا ئۈچىنچىسىنى «Büyük orta»، تۆتىنچىسىنى «Küçük orta» دەيدۇ:
«Yolun ortası — يولنىڭ ئوتتۇرىسى. Ortamızda bir şey yok — ئارىمىزدا بىر نەرسە يوق.»
orta. çağı. is. ئوتتۇرا زامان (ئەيسانىڭ تۇغۇلغان كۈنىدىن كېيىن 395 - يىلدىن 1453 - يىلغىچە).

ortada. ① ئوتتۇرىدا، كۆز ئالدىدا، ھەممىگە مەلۇم، ئاشكارا:
«O henüz ortada yoktur — ئۇ ئەمدى ئوتتۇرىدا يوق.
Sonucu çok ortada bir yarışma — نەتىجىسى ئاپئاشكارا بىر مۇسابىقە.»
orta . doğu. is. ئوتتۇرا شەرق:
«Orta - doğu bölgesi — ئوتتۇرا شەرق رايونى.»
ortak, -ğı. is. ① ئورتاق. ② شېرىك. ③ كۈندەشلەر (بىر ئەرنىڭ خوتۇنلىرى):
«Ortak lisan — ئورتاق تىل.»
ortakçı. is. ① ئورتاقچى. ② ھەمداستىخان، ئۈلپەت.
ortaklaşa. z. ① بىرلىكتە، باراۋەر. ② جەمئىي:
«Bu işi ikisi ortaklaşa aldılar — بۇ ئىشنى ئىككىسى بىرلىكتە ئۈستىگە ئالدى.»
ortaklaşcılık, - ğı. is. كوللېكتىۋىزم، كوللېكتىپچىلىق.
ortaklaşma. is. ئورتاقلاشما، كوللېكتىپچىلىق، ئورتاقلىشىش.
ortaklaşmak. ئورتاقلاشماق، كوللېكتىپلاشماق.
ortaklık, - ğı. is. ① ئورتاقلىق. ② شىركەتلىك.
ortalamak. ① ئىككىگە بۆلۈنمەك، ئىككىگە پارچىلىماق. ② يېرىمىغا بارماق، يېرىمىنى تۈگەتمەك:
«Bu yılı ortaladık. بۇ يىلنىڭ يېرىمىنى تۈگەتتۇق.»
ortalık, -ğı. is. ① ئەتراپ. ② ئۆپۆق. ③ ئىچىدىكى ئۆي، بۆلۈم ۋە باشقا يەر. ④ ھەر ئادەم. ⑤ ھەر يەر:
«Ortalıkta kimseler kalmadı — ئەتراپتا ھېچكىم قالمىدى.
Ortalık iyice aydınlaştı — ئۆپۆق (ئاسمان) خېلىلا ئاقارغاندى.»
ortam. is. ① شەرت - شارائىت. ② مۇھىت. ③ ئىچكى دۇنيا:
«Kümes hayvanları için elverişli bir ortam — ئۆي ھايۋانلىرى ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت.»
ortanca[1]. is. ئوتتۇرا دەرىجىلىك.
ortanca[2]. s. is. ئوتتۇرانچى (بالا):
«Ortancası hepsinden iyi — ئوتتۇرانچىسى ھەممىسىدىن ياخشى.»
orta.okul. is. ئوتتۇرا مەكتەپ (تولۇقسىز).
orta . oyunu. is. مەيدان ئويۇنى.
orta . öğretim. is. ئوتتۇرا مائارىپ.
orto.doks. is. yun. ئورتودوكس (خرىستىئان دىنىنىڭ بىر مەزھىپى).
oruç. is. far. روزا.
~ **yemek.** روزا تۇتماسلىق.
oruçlu. s. is. روزا تۇتقان، روزا تۇتقۇچى.
oruçsuz. s. is. روزا تۇتمىغان.
orun. is. ① مەخسۇس يەر. ② رەھبەرلىك ئىشخانىسى.
orunsuz. s. ئىشسىز، ئاجىز، ئۆي - ماكانسىز.
orya. is. it. كورت قەغىزىنىڭ غىش شەكلى.
oryantal. s. fr. شەرققە ئائىت، شەرقنى ئەسلىتىدىغان.
oryantalist, - tı. is. fr. شەرقشۇناس.
oski. is. ئالتۇن لىرا.

Osmanlı. is. ئوسمان غازى تەرىپىدىن XIII ئەسىردە قۇرۇلغان ۋە دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن يىقىلغان تۈرك ئىمپېراتورلۇقى.

Osmanlıca. is. ① ئەرەب ۋە پارس مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرى ئاستىدا، بۇ تىللاردىن كۆپلىگەن ئاتالغۇ قوبۇل قىلغان، ھەتتا گىراماتىكا ياسىغان ۋە ئوسمانلىق پادىشاھلىقى ۋاقتىدىكى يازغۇچىلار بىلەن شائىرلار قوللانغان تۈركچە تىلغا بېرىلگەن نام، ئوسمانلىقلارغا خاس ئۇسلۇب ياكى تىل.

Osmanlılar. is. ئوسمانلىق دۆلىتى ياكى پادىشاھلىقى.

Osmanlılık, – ğı. is. ① ئوسمانلىق. ② ئوسمانلىقلار.

osurgan. s. is. ئوسۇرغان، ئوسۇرغاق.

osurmak. ئوسۇرماق.

osuruk, – ğu. is. ئوسۇرۇق.

ot¹, – tu. is. ① ئوت - چۆپ. ② زەھەر، ئوغا. ③ دورا.

ot², – du. is. ئوت، ئاتەش.

otacı. is. دوختۇر، تېۋىپ.

otacılık, – ğı. is. دوختۇرلۇق، تېۋىپلىق.

otağ, ortak. is. كەڭ ۋە ئېگىز بېزەكلىك چېدىر.

otakçı. is. ① چېدىر ياسايدىغان ۋە ساتىدىغان كىشى. ② چېدىر تىكىدىغان ئەسكەر.

otalamak. ① زەھەرلىمەك. ② داۋالىماق.

otalji. is. fr. قۇلاق ئاغرىقى.

otamak. كېسەلنى ساقايتماق، داۋالىماق.

otarmak. ئوتلاتماق.

otçul. is. ئوت يېگۈچى ھايۋانلار.

otel. is. fr. مېھمانخانا: «Dostluk oteli» — دوستلۇق مېھمانخانىسى.

otelci. is. fr. مېھمانخانا ئاچقۇچى.

otiyatri. is. fr. قۇلاق كېسەللىكى بىلىمى ۋە ئۇنى داۋالاش ئىشى.

otlak, – ğı. is. ئوتلاق، يايلاق.

otlakçı. s. تەييار تاپ، پارازىت.

otlakçılık, – ğı. is. تەييارتاپلىق، پارازىتلىق.

otlakiye. is. ئوتلاق بېجى.

otlamak. ① ئوتلىماق. ② تەييار تاپلىق قىلماق.

otlanmak. ئوتلانماق، يېيىلمەك.

otlatılmak. ئوتلاتىلماق.

otluk, – ğu. is. ① ئوتلۇق. ② چۆپلۈك. ③ سامانلىق.

oto. is. fr. ئاپتوموبىل سۆزىنىڭ قىسقارتىلمىسى.

otobiyografi. is. بىئوگرافىيە (تەرجىمىھال).

otobüs. is. fr. ئاپتوبۇس.

otobüsçü. is. ئاپتوبۇس شوپۇرى.

otokritik. is. fr. ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش.

otolojist, – ti. is. قۇلاق كېسەللىكلىرى مۇتەخەسسىسى.

otomatik. s. fr. ئاپتوماتىك.

otomatikleştirmek. ئاپتوماتلاشتۇرماق.

otomobil. is. fr. ئاپتوموبىل.

otonom. s. fr. ئاپتونوم، مۇختار.

otonomi. is. fr. ئاپتونومىيە، مۇختارىيات.

otopark. is. fr. گىرەژ.

otorite. is. fr. ① بۇيرۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇرۇش كۈچى. ② ئابروي، ئىناۋەت.

otoskop. is. قۇلاق پەردىلىرىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

ot . söken. iş. ئوتاش ماشىنىسى.

otsuz. s. ئوتسىز، ئاتەشسىز.

oturacak, – ğı. is. ئورۇندۇق (ھەرخىل).

oturak, – ğı. is. ① ئولتۇرىدىغان يەر ۋە نەرسە. ② نەرسىنىڭ تېگى. ③قېپىق ھەيدىغۇچىنىڭ ئورۇندۇقى. ④ تەرەت قاچىسى. ⑤ ئولتۇرۇش، مەشرەپ، بەزمە. ⑥ پىنسىيىگە چىققۇچى، پىنسىيە پۇلى ئالغۇچى. ⑦ ئېگەرنىڭ ئولتۇرىدىغان قىسمى.

oturaklı. s. ① چىڭ تۇرىدىغان، مىدىرلىمايدىغان. ② مۇستەھكەم، چىڭ، مەھكەم. ③ ئېغىر بېسىق. ④ سالماقلىق:

«1· Oturaklı şişe — مىدىرلىمايدىغان شىشە.

2· Oturaklı bir adam — ئېغىر بېسىق بىر ئادەم.

3· Oturaklı bir yanıt verdi — سالماقلىق بىر جاۋاب بەردى.»

oturmak. ① ئولتۇرماق. ② بىر يەردە ساقلىماق، بىر يەردە ئولتۇرۇپ تۇرماق. ③ ماسلاشماق، ئۇيغۇن كەلمەك، ماس كەلمەك. ④ ئۆزىنىڭ قىلمىۋالماق. ⑤ يەرلەشمەك، ماكان تۇتماق. ⑥ چۆكمەك، پاتماق، تۆۋەنلىمەك:

«1· Sandalyeye oturmak — ئورۇندۇققا ئولتۇرماق.

2· Bir saatten beri oturuyurum — بىر سائەتتىن بېرى ئولتۇرۇۋاتىمەن.

3· Kapak tencereye oturdu — تۇۋاق قازانغا ماس كەلدى.

4· O yeni şehirde oturacak — ئۇ، يېڭى شەھەردە ئولتۇرىدۇ.»

oturtmak. ① ئولتۇرتماق. ② يەرلەشتۈرمەك. ③ تىكمەك. ④ چۆكتۈرمەك، پاتقۇزماق، تۆۋەنلەتمەك.

oturulmak. ئولتۇرۇلماق:

«Bu evde oturulmaz — بۇ ئۆيدە ئولتۇرغىلى بولمايدۇ.»

oturum. ① بىرقانچە كۈن داۋام قىلغان يىغىن ئارىلىقىدىكى يىغىلىش. ② ئولتۇرۇش:

«Kongrenin dünkü oturumunda güzel öneriler ileri sürüldü — قۇرۇلتاينىڭ تۈنۈگۈنكى يىغىنىدا ناھايىتى ئوبدان تەكلىپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى.»

oturuşlu. s. ئولتۇرۇشلۇق، ئولتۇرۇشقا يارايدىغان.

oturuşmak. پەسەيمەك، ئاستىلاشماق.

otuz. s. ئوتتۇز.

otuzar. s. ئوتتۇزچە:

«Otuzar kişilik bir toplantı — ئوتتۇزچە كىشىلىك يىغىن.»

otuzuncu. s. ئوتتۇزىنچى.

ova. is. تۈزلەڭلىك:

«Turfan ovası — تۇرپان تۈزلەڭلىكى.»

oval. s. fr. توخۇم شەكلىدە، توخۇمسىمان، يۇمىلاق:

«Oval masa görüşmeleri yapıldı — يۇمىلاق شىرە سۆھبىتى ئۆتكۈزۈلدى.»

ovalamak, oğalamak. ئەزمەك، پارچىلىماق، ئۇۋۇلىماق:

«Gözlerini ovaladı — كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىدى.»

ovalanmak. ئۇۋۇلانماق.

ovalatmak. ئۇۋۇلاتماق.

ovlamak. ئېتىلماق:

«Kedi tavuğa ovladi — مۈشۈك توخۇغا ئېتىلدى.»

ovmak. سۇرتمەك:
«Tencereyi tam zamnında ovmalı— قازاننى ۋاقتندا سۇرتۇش كېرەك.»
oy. is. ① ئوي، ئاۋاز:
«Oy vermek — ئاۋاز بەرمەك.»
oya. is. ① كەشتە. ② گۇللۈك جىيەك، ھاشيە.
oyacı. is. كەشتىچى، كەشتە تىككۇچى.
oyalamak. ① گوللىماق. ② كەينىگە سۇرمەك. ③ ئويناتماق:
«Çocuğu oyaladılar — بالىنى گوللىدى.»
oyalanmak. ① گوللانماق. ② ۋاقتنى بىكارغا ئۆتكۈزمەك.
oydaş. s. پىكىرداش، ئويداش.
oylanmak. ئاۋاز بەرمەك، ئاۋازغا قويماق.
oylaşım. is. ① مۇزاكىرە. ② مۇھاكىمە.
oylaşmak. مۇزاكىرە قىلماق.
oyluk, uyluk. is. يوتا (پۇت).
oylum. s. ① ئويۇلغان (نەرسە). ② چوڭقۇر ئويۇق. ③ ھەجىم. ④ چوقۇر (چىچەك ئىزى).
oyma. is. ① ئويۇش. ② ئويما:
«Oyma yazı — ئويما خەت.»
oymaci. is. ئويمىكەش، ئويمىچى.
oymacilik, — ğı. is. ئويمىچىلىق.
oymak[1]. ① ئويماق. ② قازماق:
«Gömleğin yakasını oymak— كۆڭلەكنىڭ ياقىسىنى ئويماق.»
oymak[2]. ئايماق، قەبىلە.
oymalı. s. ئويمىلىق.
oynak. s. ① بىر جايدا تۇرالمايدىغان. ② قارارسىز، ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان. ③ يېنىك (خوتۇن - قىزلار ھەققىدە).
④ ئۇستىخانلارنىڭ ئۇگىسى.
oynamak. ① ئوينىماق. ② قىملىدىماق. ③ ۋاقتنى بىھۇشقا ئۆتكۈزمەك. ④ ئۆزگەرتمەك. ⑤ ئالدىماق. ⑥ جارى قىلماق، كۆرسەتمەك. ⑦ رول ئېلىپ چىقماق، رول ئالماق. ⑧ قىماردا ئۇتتۇرماق. ⑨ ئۇسسۇل ئوينىماق، تانسا ئوينىماق. ⑩ كۆڭلىنى خۇش قىلماق، كۆڭلىنى ئاچماق:
«1. Çocuklar oynamaktan neşelenirler — باللار ئويۇندىن خۇشاللىنىدۇ.
2. Bu bebeğin kolları oynar — بۇ بوۋاقنىڭ قوللىرى ئوينايدۇ.
3. Bunların fiyati iki ile üç lira arasında oynar — بۇلارنىڭ باھاسى ئىككى بىلەن ئۈچ لىرا ئوتتۇرىسىدا ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.
4. Arkadaş rölünü çok iyi oynuyor — يولداش رولىنى ناھايىتى جارى قىلىدۇ (ئويۇندا).»
oynamaz. s. قىملىدىمايدىغان.
oynanmak. ئوينالماق.
oynar. s. مىدىرلاپ تۇرىدىغان.
oynaş. is. ئويناش، ئاداش (ئويناشلارنىڭ ھەربىرى).
oynaşmak. ① ئويناشماق، بىر - بىرى بىلەن ئوينىماق. ② مۇھەببەتلەشمەك.
oynatılmak. ئوينىتىلماق.
oynatmak. ① ئويناتماق. ② ئويۇن بىلەن گوللىماق. ③ ئەقلىنى يوقاتماق. ④ سەھنىگە قويماق. ⑤ مىدىرلاتماق.
oynaya, oynaya. z. خۇشال بولار، خۇشال بولار، خۇشاللىق بىلەن.
oyrum. is. بەدەن، ۋۇجۇد.
oyrumsal. s. بەدەنگە ئائىت.

oysa, oysaki. هالبۇكى، ئۇنداق بولسا:
«Mehmet onu tabancayla vurup öldürüyor, oysa tabanca her zaman attığını vurmaz — مۇھەممەت ئۇنى تاپانچا بىلەن ئۆلتۈردى، هالبۇكى تاپانچا دائىم ئاتقانغا تەگمەيدۇ.»

oyuk, – ğu. s. is. ① ئويۇلغان، ئويۇق، ئىچى بوش. ② مېۋە ۋە چىشنىڭ كاۋىكى. ③ غار، ئىن. ④ تۆشۈك.

oyuklu. s. چوڭقۇرلۇق، ئويۇقلۇق، كاۋاك.

oyulmak. ئويۇلماق.

oyulgalamak. قول بىلەن تىكمەك.

oyum. is. ① ئويۇم، ئويۇش، كېسىش. ② ئويۇلغان يەر:
«Tünel açmak için bu dağın oyumu iki ay sürdü — تەشمە (تونۇل) تېشىش ئۈچۈن بۇ تاغنى كېسىشكە ئىككى ئاي ۋاقىت كەتتى.»

oyun. is. ① ئويۇن. ② تانسا، ئۇسسۇل. ③ هىيلە مىكىر:
«Satranç çok iyi oyundur — شاهمات ناهايىتى ياخشى ئويۇن.
Kukla oyunu gördün mü? — قونچاق ئويۇننى كۆردۈڭمۇ؟»

oyunbaz. s. ① قىزىق ئويۇن كۆرسەتكۈچى. ② ئويۇنچى. ③ هىيلىگەر.

oyunbazlık, – ğı. هىيلىگەرلىك.

oyuncak, – ğı. is. o. ئويۇنچۇق، قونچاق، ئەهمىيەتسىز ۋە ئاسان ئىش. ③ ئىرادىسىز:
«Herkesi kendi oyuncağı yapmak ister — ئۇ هەممىلا كىشىنى ئويۇنچۇق قىلىشنى خالايدۇ.»

oyuncakçı. is. s. ئويۇنچۇق ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

oyuncu. is. ① ئويۇنچى. ② ئويۇن ئوينىغۇچى. ③ رول ئالغۇچى، ئارتىس.

oyuntu. is. ① ئويۇلغان قىسىم، ئويما. ② چوقۇر، ئويۇق. ③ غار:
«Gömleğin kol oyuntusu iyi açılmamış — كۆڭلەكنىڭ قولتۇق ئويمىسى ئوبدان ئېچىلماپتۇ.»

ozan. is. ① خەلق شائىرى. ② شائىر.

ozansı. s. شائىرانە.

ozansılık, – ğı. is. شائىرانىلىق.

Ö.ö

ö.Ö[1], – 19 ئۆ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ
ھەرپى).

ö[2]. يىرگىنىش، زېرىكىش تۇيغۇسىنى
ئىپادىلەيدۇ:
«Ö, ne pis koku — ئوھ نېمىدىگەن
سېسىق پۇراق.»

öbek, – ği. is. ① تەپ - تەپ،
گۇرۇپپا:
«Halk oraya buraya öbek öbek
oturmustu — خەلق ئۇ يەر - بۇ
يەردە تەپ - تەپ بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ.»

öbür. s. ① باشقا، باشقا بىرى.
② ئۆگۈن:
«Öbür adam ne dedi? — يەنە بىر
ئادەم نېمە دېدى؟
Öbür gün gideceğim — ئۆگۈن-
لۈككە كېتىمەن.»
~ **dünya.** يەنە بىر (ئىككىنچى) دۇنيا.

öbürkü, öbürsü. يەنە بىرى، باش-
قىسى، ئىككىنچىسى:
«Bu iş öbürküne uymuyor — بۇ
ئىش يەنە بىرىگە ئۇيغۇن ئەمەس.»

öbürü. يەنە بىرى، باشقىسى، ئۇ كىشى
ياكى ئۇ نەرسە.

öcü. is. (بالىلار تىلىدىن) ھۆجۇ
(جىن).

öc. öc. is. ئۆچ، ئىنتىقام:
«Milletin öçünü almak — مىللەت-
نىڭ ئىنتىقامىنى ئالماق.»

öd[1]. is. ئۆت (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ).

öd[2]. is. ئارچا.

öd. ağacı. is. ئارچا دەرىخى.

ödemek. ① ئۆتىمەك. ② تۆلىمەك:
«İnsan ödeyemiyeceği bir borc
altına girmemeli — ئادەم تۆلىيەل-
مەيدىغان دەرىجىدە قەرزدار بولماسلىقى
لازىم.»

ödenek, – ği. is. چىقىم، راسخود
پۇل، خىراجەت.

ödenmek. تۆلەنمەك:
«Borç ödenir kira ödenmez —
قەرز تۆلىنەر، كىرا تۆلەنمەس.»

ödenti. is. بەدەل.

ödeşgödeşolmak. تۆلەشمەك.

ödeşmek. ئېلىم - بېرىمنى تۈگەتمەك.

ödetmek. تۆلەتمەك:
«Borcunu bana ödetti — قەرزنى
ماڭا تۆلەتتى.»

ödev. is. ① ۋەزىپە. ② بۇرچ، مەج-
بۇرىيەت. ③ تاپشۇرۇق:
«Öderi gerçekleştirmek ۋەزىپىسىنى
ئاتقۇرماق.»

ödevcil. s. ۋەزىپە ئورۇنلىغۇچى.

ödevli. s. ۋەزىپە يۈكلەنگەن.

ödlek. s. is. قورقاق، يۈرەكسىز.

ödleklik, – ği. is. قورقاقلىق،
يۈرەكسىزلىك.

ödül. is. مۇكاپات.
~ **alan şair** — مۇكاپات ئالغان شائىر.

ödün. is. ① تۈزەشتۈرۈش، رېمونت

قىلىش، ياساش، تۈزەش. ② تۆلەش، تولدۇرۇش، زىياننى تۆلەش.

ödünç. s. ① ئۆتنە. ② قەرز:

«Ödünç vermek. قەرز بەرمەك.»

ödünlemek. تۆلىمەك.

ödünlü. s. قەرزدار.

öf. بەزمەك، يىرگىنىچ تۇيغۇسىنى بىلدۈرىدۇ:

«Öf ne pis koku — نېمىدېگەن سېسىق پۇراق.»

öfke. is. غەزەپ، خاپا، ئاچچىق.

öfkeci. is. s. جىلىخور، خاپىغان، مىجەزى چۇس.

öfkelendirmek. غەزەپلەندۈرمەك:

«Bu eylem beni öfkelendirdi — بۇ ھەرىكەت مېنى غەزەپلەندۈردى.»

öfkelenmek. غەزەپلەنمەك، خاپا بولماق، جىلى بولماق، ئاچچىقلانماق.

öfkeli. s. غەزەپلەنگەن، ئاچچىقلانغان، جىلى بولغان.

öğe. is. ① ئۇنسۇر، ئېلېمېنت.

öğle. is. چۈش (ۋاقت):

«Öğle yemeği — چۈشلۈك تاماق.»

öğlen. is. چۈش ۋاقتى.

öğlenci. s. چۈشتىن كېيىن ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى.

öğleyin. چۈش ۋاقتى، چۈش مەزگىلى.

öğmek. ⇒ **Övmek.**

öğrenci. is. ئۆگەنگۈچى، ئوقۇغۇچى.

öğrencilik, – ği. is. ئوقۇغۇچىلىق.

öğrenek, – ği. is. ئىبرەت، ساۋاق.

öğrenilmek. ئۆگىنىلمەك.

öğrenim. is. مائارىپ:

«Yüksek öğrenim ünivesitelerde ve yüksek okullarda sağlanır — ئالىي مائارىپ، ئۇنىۋېرسىتېت ۋە ئالىي مەكتەپلەردە ئېلىپ بېرىلىدۇ.»

öğrenmek. ئۆگەنمەك.② بىلىم ئالماق، قابىلىيىتىنى ئاشۇرماق. ③ ئۇقماق، بىلمەك:

«Dersini öğrenmek — دەرسنى ئۆگەنمەك.

Soruşturdum, amâ bir şey öğrenemedim — سۈرۈشتۈردۈم، ئەمما بىر نەرسە ئۇقالمىدىم.»

öğrenmelik, – ği. is. ئوقۇش پۇلى (ئوقۇغۇچىغا ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن بېرىلىدىغان).

öğreti. is. مەسلەك، يول، ئىزىم، تەلىمات.

öğretici. s. – دىداكتىك، پەندى - نەسىھەت، تەربىيىۋى.

öğreticilik, – ği. is. ئوقۇتقۇچىلىق، ئۆگەتكۈچىلىك.

öğretilmek. ئۆگىتىلمەك.

öğretim. is. مائارىپ:

«Çinde öğretim ilerliyor — جۇڭگودا مائارىپ ئىشلىرى راۋاج تېپىۋاتىدۇ (ئىلگىرىلەۋاتىدۇ).»

öğretke. is. پېداگوگىكا.

öğretmek. ① ئۆگەتمەك. ② قابىلىيىتىنى ئاشۇرماق. ③ تەربىيە بەرمەك، تەلىم بەرمەك:

«1. Maksat onlara bir şey öğretmektir — مەقسەت ئۇلارغا بىر نەرسە ئۆگەتمەك.

2. Dutar çalmayi öğretmek — دۇتار چېلىشنى ئۆگەتمەك.

3. Bana hakıkati öğrettiniz — ماڭا ھەقىقەتنى ئۆگەتتىڭىز.»

öğretmen. is. ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم.
öğretmenlik, – ği. is. ئوقۇتقۇچىلىق، مۇئەللىملىك.
öğretsel. s. پېداگوگىكىغا ئائىت.
öğün. is. ① قېتىم، نۆۋەت، ۋاق. ② ئالدىدا:
«Günde üç öğün yemek yiyiyoruz— كۈندە ئۈچ ۋاق تاماق يەيمىز.»
öğünmek. → **Övünmek.**
öğür. s. ① قېرىنداش. ② كۆندۈك، ئادەتلەنگەن. ③ تەبىقە، گۇرۇھ.
öğürleşmek. كۆنمەك، ئادەتلەنمەك.
öğürlük, – ğü. is. ئۆگەنگەن، ئادەتلەنگەن، كۆنگەن.
öğürmek. ① هۆ قىلماق. ② هۆركىرىمەك، مۆرىمەك (كالا).
öğürtlemek. ① تاسقىماق، تاللىماق. ② تاللاپ تەيىنلىمەك.
öğürtmek. هۆ قىلدۇرماق.
öğürtü. is. هۆ، قەي.
öğüt. is. نەسىھەت.
öğütçü. s. is. نەسىھەت قىلغۇچى.
öğütlemek. نەسىھەت قىلماق.
öğütlük, – ğü. is. قىسسە، هېكايە.
öğütmek, övütmek. ① ئۇۋاتماق، يانجىماق، تالقان قىلماق. ② سىڭدۈرمەك، هەزىم قىلماق:
«Sağlam midesi var ne yese öğütüyor — ئاشقازىنى ياخشى، نېمە يېسە شۇ سىڭىدۇ.»
öğütülmek. ئۇۋۇتىلماق، تالقان قىلىنماق، يانجىلماق:
«Buğday öğütüldü — بۇغداي يەنجىلدى.»
öhö. ئوهۇي، ئوهۇ...:

«Öhö bak ona — ئوهۇي قارا ئۇنىڭغا.»
ökçe. is. ئۆكچە، پاشنا.
ökçeli. is. ئۆكچىلىك، پاشنىلىق:
«Ökçeli ayakkabı — ئۆكچىلىك ئاياغ.»
ökçesiz. s. ① ئۆكچىسىز، پاشنىسىز. ② يېسى تاپان.
öke. is. داهى، دانا.
ökse. is. yun. ① پېپىشقاق، مەجۇن. ② مەجۇن سۇرۇلگەن تاياق. ③ ئەرلەرنى جەلپ قىلىشقا ماهىر ئايال.
öksü. is. چالا كۆيگەن ئۆكۈن.
öksürmek. ① يۆتەلمەك. ② يۆتەل بولۇپ قالماق.
öksürtmek. يۆتەلدۈرمەك:
«Sigara dumanı beni öksürtur — تاماكا ئىسى مېنى يۆتەلدۈردۇ.»
öksürtücü. s, يۆتەلدۈرگۈچى.
öksürük, – ğü. is. يۆتەل.
öksürüklü. s. كۆپ يۆتىلىدىغان، يۆتەل كېسەللىكىگە يولۇققان.
öksürük · otu. is. يۆتەل ئوتى (يۆتەلنى توختىتىدىغان دورىلىق ئوت).
öksüz. s. is. ① يېتىم. ② يالغۇز، هېچكىمى يوق:
«Buralarda öksüz kaldım — بۇ يەردە يالغۇز قالدىم.»
öksüzlük, – ğü. is. يېتىملىك، يالغۇزلۇق.
öküz, – zü. is. ① ئۆكۈز. ② مۆلۈك، دۆت.
öküzlük, – ğü. is. مۆكلۈك، دۆتلۈك.
öküz. soğuğu. is. 4 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 21 - كۈنىگىچە داۋام قىلىدىغان باهار سوغۇقى.

öl. is. ① ھۆل، نەم. ② نەم يەر.

ölçek, – ği. is. ① كىلە، شىڭ. ② ماشىستاب.

ölçer. is. كۆسەي، ئوت كولىغۇچى تۆمۈر.

ölçermek. ئۆچۈپ كېتىۋاتقان ئوتنى يالقۇنجاتماق.

ölçmek. ① ئۆلچىمەك. ② ئويلىنىپ قىلماق. ③ قىياس قىلماق:
«Buğdayı ölçmek — بۇغداينى ئۆلچىمەك.»

ölçü. is. ① ئۆلچەم، بىرلىك. ② نورما:
«Metre, kilo, litre, birer ölçüdür — مېتىر، كىلو، لىتىر، بىرەر ئۆلچەمدۇر.
Hiçbir şeye ölçüyü aşmamalı — ھەرقانداق نەرسە نورمىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك لازىم.»

ölçtürmek. ئۆلچەتمەك:
«Alacağınız kumaşı ölçtürdünüzmü? — ئالىدىغان رەختنى ئۆلچەتتىڭىزمۇ؟»

ölçülemek. ① رەتلىمەك، رەتكە سالماق. ② ماسلاشماق.

ölçülmek. ئۆلچەلمەك.

ölçülü. s. ① ئۆلچەلگەن. ② نورمىلىق. ③ مۆتىدىل.

ölçüm, – mü. is. ① ئۆلچەش. ② ئۆلچەم، ئۇزۇن قىسقىلىق. ③ سېلىشتۇرما، تەخمىن:
«Bu alanın ölçmü iki kilometre kadardir — بۇ يەرنىڭ ئۆلچىمى ئىككى كىلومېترچە كېلىدۇ.»

ölcümlemek. مۇھاكىمە قىلماق، ئوبدان چۈشەنمەك، ئوبدان ئويلانماق. ② تەقدىرلەنمەك.

ölçüsüz. ① ئۆلچەلمىگەن. ② ھېسابلانمىغان. ③ ناھايىتى جىق، ھېسابسىز. ④ ئورۇنسىز.
«Ölçüsüz konuşmak — ئورۇنسىز سۆز قىلماق.»

ölçüşmek. ئۆلچەشمەك، سېلىشتۇرۇشماق، تەڭلەشمەك.

ölçüştürmek. ① ئۆلچەشتۈرمەك، ئۆلچەتتۈرمەك. ② تەڭلەشتۈرمەك، بېرىلاشتۇرماق، سېلىشتۇرماق.

ölçüt, – tü. is. ① ئۆلچەم. ② بەلگە:
«Bir adamın harcadıgı her zaman servetinin ölçutu olamaz — بىر ئادەمنىڭ خەجلىگىنى ھەمىشە ئۇنىڭ بايلىقىنىڭ بەلگىسى بولالمايدۇ.»

öldürmek. ① ئۆلتۈرمەك. ② بەك ھارماق. ③ بوشقا ئۆتمەك:
«Bu yol bizi oldürdü — بۇ يول بىزنى بەكمۇ ھارغۇزدى.
Butün bir günü öldürdük — پۈتۈن بىر كۈننى بوش ئۆتكۈزدۇق.»

öldürtmek. ئۆلتۈرتمەك.

öldürücü. s. ئۆلتۈرگۈچى:
«Öldürücü hastalık — ئۆلتۈرىدىغان كېسەل.»

öldürülmek. ئۆلتۈرۈلمەك.

öldürüşmek. ئۆلتۈرۈشمەك.

ölef. is. ئۆلتۈرگۈچى كېسەللىكلەرنىڭ يۇقۇشى.

öleyazmak. ئۆلەر ھالەتكە كەلمەك.

ölgün. s. ئۆلۈك.

ölker. is. بۇ مەزى قاتارلىق رەختلەرنىڭ تۈۋتى ۋە شاپتۇلا قاتارلىق

مېۋىلەرنىڭ ئۈستىدىكى تۈك.

ölmek. ① ئۆلمەك. ② سولاشماق. ③ قاتتىق قىينالماق. ④ قىممىتىنى يوقاتماق، ۋاقتى ئۆتمەك:

«Bu çiçekler çabuk ölür — بۇ گۈللەر تېزلا سولىشىپ قالىدۇ.»

ölmez. s. ① ئۆلمەس، چىدامىلىق، بەك چىڭ:

«Ölmez bir eser — ئۆلمەس بىر ئەسەر.

Ölmez bir kumaş bu — بۇ چىدامىلىق رەخت.»

ölmezlik, — ği. is. ئۆلمەسلىك.

ölmez. oğlu, — nu. s. چىدامىلىق نەرسىلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ:

«Bu kumaş ölmez oğlu — بۇ رەخت چىدامىلىق.»

ölmüş. s. ① ئۆلگەن. ② ئىلگىرى ئۆتۈپ كەتكەن.

ölü. s. ① ئۆلۈك، مىيت. ② ۋاقتى ئۆتكەن، قېلىپ قالغان. ③ ئۆلۈك ھايۋان (تاپ):

«Ölü diller — ئۆلگەن تىللار.»

ölük. s. ھالسىز.

ölüm, — mü. is. ① ئۆلۈم، ۋاپات. ② ئۆلۈم جازاسى. ③ كۈچ قۇۋۋەتنىڭ ئازىيىشى. ④ يوقىلىش:

«Her hastalığın sonu ölüm değildir — ھەممە كېسەلنىڭ ئاقىۋىتى ئۆلۈم ئەمەس.»

~ kalım savaşı. ھايات ـ مامات كۈرىشى.

ölüm · eri. is. جاننى ئالقانغا ئېلىپ يۈرگۈچى.

ölümlü. s. is. ① بەك خەتەرلىك. ② جەزمەن ئۆلىدىغان، تىرىك قالمايدىغان. ③ ئىنسان.

~ dünya. پانى دۇنيا.

ölümlük, — ğü. is. ئاخىرەتلىك، ئۆلۈملۈك.

ölümsek. s. ئۆلۈمگە يېقىنلاشقان، ئۆلۈشكە ئاز قالغان، ئۆلۈمتۈك.

ölümsüz. s. ئۆلمەيدىغاندەك.

ölümsüzlük, — ğü. is. ئۆلمەسلىك. ② ئەبەدى، مەڭگۈ.

ölünmek. ئۆلمەك:

«Yurt uğruna ölünür — ۋەتەن ئۈچۈن ئۆلۈش كېرەك.»

ömr is. → Ömür.

ömür, — mrü. is. ar. ئۆمۈر. ② ھايات. ③ سەمىملىك، يېقىملىق. ③ بەختلىك. ④ غەلىتە، بىئەپ:

«Bu adamın arkadaşlığı ömürdür — بۇ ئادەمنىڭ دوستلۇقى سەممىدۇر.»

ömürlü. s. ئۆمۈرلۈك، ئۆمرى ئۇزۇن.

ömürsüz. s. ئۆمۈرسىز، ئۆمرى قىسقا.

ön. is. ① ئالدى. ② كېلىچەك زامان. ③ ئوچۇقچىلىق. ④ باش تەرەپ، ئەڭ يۇقىرى قىسىم. ⑤ كىيىم كېچەكنىڭ ئالدى تەرىپى. ⑥ باشلانغۇچ زامان. ⑦ مۇساپە:

«Evin önü bahçe — ئۆينىڭ ئالدى باغچا.

Önümüzdeki kış soğuk olacak — ئالدىمىزدىكى قىش سوغۇق بولىدىدەك.»

ön. ayak. is. باشلامچى، يول باشلىغۇچى.

ön. bilgi. is. باشلانغۇچ بىلىم، دەسلەپكى بىلىم.

önce. z. ئاۋۋال:
«Ben önce geldim — مەن ئاۋۋال كەلدىم.»
öncecilik, – ği. is. ئالدىن بىلەر-لىك.
önceden. z. ئالدىدىن، ئالدىن، ئاۋ-ۋالدىن:
«Önceden bilmiyordu, sonra öğren-di — ئالدىدىن بىلمەيتتى، كېيىن ئۆگەندى.»
önceki. s. ئاۋۋالقى:
«Önceki gün. «ئاۋۋالقى كۈن.
öncel. s. is. ئەجدادلار. ② قەدىمكىلەر.
öncelemek. ئالغا سۈرمەك.
öncelik, – ği. is. بىر نەرسىنىڭ باشقا نەرسىدىن ئاۋۋال بولۇشى. ② زا-كالەت (پۇل).
öncesiz. is. دەسلەپكىسى بولمىغان.
öncesizlik, – ği. is. ئەزەل.
öncü. is. ئاۋانگارت، ئىلغار، نەمۇنىچى:
«Komünistler proleteryanın öncü-leridir — كوممۇنىستلار پرولېتار-ياتنىڭ ئاۋانگارتىدۇر.»
öncülük, – ğü. is. ئاۋانگارتلىق، ئىلغارلىق، نەمۇنىلىك.
öndelik, – ği. is. ئاۋانس، ئالدىن بېرىلگەن پۇل.
önder. is. داھى، رەھبەر:
«Marks proleteryanın yüce önderi-dir — ماركس پرولېتارىياتنىڭ ئۇلۇغ داھىسىدۇر.»
önderlik, – ği. is. رەھبەرلىك:
«Partinin önderliği — پارتىيە رەھبەرلىكى.»
öndüç, – çü. is. خۇش خەۋەر يەت-كۈزگۈچى.
ön – ek. is. dilb. ئاشۇرۇش قوشۇمچىسى:
«Kıp - kırmızı sözündeki «kıp» önektir — «قىپقىزىل»دىكى «قىپ» ئاشۇرما قوشۇمچىسىدۇر.»
önel. is. مۆھلەت.
önem. is. ئەھمىيەت، ئېتىبار، قە-دىر - قىممەت:
«Buna önem verilmelidir — بۇنىڭغا ئەھمىيەت بېرىلىشى كېرەك.
Bir kimsenin önemi — بىر-سىنىڭ قەدىر - قىممىتى.»
önemli. s. ① مۇھىم. ② ئەھمىيەت-لىك، قىممەتلىك.
~ Çalişmalar ئەھمىيەتلىك خىزمەتلەر.
önemsemek. ئېتىبار بەرمەك. ② ئەھ-مىيەت بەرمەك.
önemsiz. s. ئەھمىيەتسىز، ② ئېتىبارسىز.
önemsizlik, – ği. is. ئەھمىيەتسىزلىك. ② ئېتىبارسىزلىق.
önerge. is. تەكلىپنامە. ② لايىھە.
önergi. is. تەكلىپ.
öneri. is. تەكلىپ:
«Başkana bir öneri ileri sürdüm — رەئىسكە بىر تەكلىپ بەردىم.»
önermek. تەكلىپ قىلماق، تەكلىپ بەرمەك.
öneze. is. ئۇۋچى مۆكۈنىدىغان يەر.
öngörmek. كۆزدە تۇتماق، نەزەرگە ئالماق، پىلانلىماق:
«Halk ekonomisinin kalkınmasını öngören tez — خەلق ئىگىلىكىنىڭ راۋاجلىنىشىنى نەزەرگە ئالغان لايىھە.»
ön. görü. is. يىراقنى كۆرۈش.

ön. görülü. is. يىراقنى كۆرۈشلۈك.
öngü. is. چىداشلىق بېرىش، پۈت دەسسەپ تۇرۇش.
ön. gün. is. هارپا، بىر كۈن ئاۋۋالقى كۈن.
ön kol. is. بىلەك.
önleme. is. ① توسۇش، توسقۇن بولۇش. ② ئالدىنى ئېلىش.
önlemek. ① توسماق، توسقۇن بولماق. ② ئالدىنى ئالماق.
önlenmek. ① توسۇلماق. ② ئالدى ئېلىنماق.
önleyici. s. ئالدىنى ئالىدىغان:
«Önleyici eylem — ئالدىنى ئېلىش هەرىكىتى.»
önlük, — ğü. is. ① ئالدى تارتقۇچ، پەرتۇق. ② ئوقۇغۇچىلارنىڭ دەرسخانا كىيىمى.
önlüklü. s. پەرتۇق تارتقان.
önsel. s. تەجرىبە قىلماستىن ئەقلىغىلا تايىنىدىغان.
ön. sezi. is. ئالدىن بىلىش.
ön. söz. is. كىرىش سۆز، ئالدىنقى سۆز.
ön. tasar. is. لايىهە ئورگىنالى، لايىهە كۆپىيىسى.
öperlemek. سۆيۈشمەك.
öpme. is. سۆيۈش.
öpmek· سۆيمەك:
«El öpmek — قول سۆيمەك.»
öptürmek. سۆيدۈرمەك.
öpü. is. سۆيۈش.
öpücük,—ğü. is. سۆيۈش ياكى سۆيدۈرۈش.
öpüş. is. سۆيۈش.
öpüşmek. سۆيۈشمەك.
ör. is. ئېهاتە، تېمى، چىت، توسۇق.
örcin. is. ئارغامچا، شوتا.
ördek, — ği. is. ① ئۆردەك. ② كېسەللەرنىڭ كىچىك تەرەت قاچىسى. ③ شوپۇرلار يول ئۈستىدە سېلىۋالغان پاسازىر. ④ دۆت، مۆڭ.
ördek. başı. s. يېشىل بىلەن لاجۇەرت ئارىسىدىكى رەڭ.
ördek. gagası, — nı. s. سارغۇچ قىزىل رەڭ.
ördürmek. ئۆردۈرمەك.
örek, — ği. is. قۇرۇلۇش، بىنا، ئىمارەت.
öreke. is. ① يۇڭ ۋە پاختا ئېگىرىدىغان ئورچۇق. ② توقۇت ئانىلىرى ئىشلىتىدىغان ئورۇندۇق.
örelemek. شەكىل بەرمەك، تۈزەشتۈرمەك، پەردازلىماق.
örelenmek. شەكىل ئالماق، شەكىل ئېلىپ گۈزەللەشمەك.
öremek. رەتلىمەك، تەرتىپكە سالماق.
ören. is. ① خارابە. ② ئەسكى تام.
örf. is. ar. ئۆرپ - ئادەت.
örfelemek. ① كۆز ئالايتماق. ② قىرقىتماق.
örfen. z. ئۆرپ - ئادەتكە ئاساسەن.
örfi. s. ar. ① ئۆرپ - ئادەتكە ئائىت. ② ھەربىي ھالەت:
«Örfi idare — ھەربىي ھالەت.»
örfiyat. is. ئەنئەنىلەرگە ئائىت نەرسىلەر.
örgen. is. → Organ.
örgenlik, — ği. is. ئورگانىزم.
örgensel. is. ئورگانىك.

örgü. is. ① ئۆرۈم، ئۆرۈمە. ② ئۆرۈلگەن نەرسە. ③ ئۆرۈلگەن چاچ، ئۆرۈمە چاچ. ④ ئېرۋا ۋە تومۇر يېزلىرىنىڭ ئالمىشىشىدىن كېلىپ چىققان ئەھۋال:
«Bunun örgüsü güzel — بۇنىڭ ئۆرىسى ياخشى.
Sert bir örgü — قوپال ئۆرۈلگەن نەرسە.»

örgüt, — tü. is. تەشكىلات، تەشكىل، ئۇيۇم، ئۇيۇشما:
«Köylü örgütleri — دېھقانلار تەشكىلاتلىرى.
Genç örgütleri — ياشلار تەشكىلاتلىرى.»

örgütçü. is. تەشكىلاتچى، ئۇيۇمچى.

örgütçülük, — ğü. is. تەشكىلاتچىلىق، ئۇيۇشمىچىلىق.

örgütlemek. تەشكىللىمەك، ئۇيۇشتۇرماق.

örgütlendirmek, örgütlemek, örgütlenmek. تەشكىللەنمەك، ئۇيۇشتۇرۇلماق.

örme. is. ① ئۆرۈش. ② ئۆرۈم.

örmek. ① ئۆرمەك. ② ياسماق. ③ ئەشمەك. ④ قوپارماق (تامنى). ⑤ قىلماق، مەشغۇل بولماق:
«1. Sepet örmek — سېۋەت ئۆرمەك.
2. Çorap örmek — پايپاق توقۇماق.
3. Ip örmek — يىپ ئەشمەك.
4. Bu duvarı iki günde ördüler — بۇ تامنى ئىككى كۈندە قوپاردى.
5. Ne örüyorsun? — نېمە قىلىۋاتىسەن؟»

örneğin. z. مەسىلەن.

örnek. is. ① ئۆرنەك، نۇسخا. ② نەمۇنە. ③ مىسال، ئۈلگە. ④ خىل، تۈر. ⑤ نەمۇنىچى:
«1. Kumaş örnekleri — رەخت ئۆرنەكلىرى.
2. Komünistler örnek olmalıdırlar — كوممۇنىستلار نەمۇنە بولۇشى كېرەك.
3. Örnek olarak söylersek — مىسال ئۈچۈن سۆزلىسەك.
4. Öğretmen her bakımdan çocuklara örnek olur — مۇئەللىم ھەر جەھەتتىن ئوقۇغۇچىلارغا ئۈلگە بولىدۇ.
5. Onun bizde bir kaç örneği var — ئۇنىڭ بىزدە بىرقانچە خىلى بار.
6. Örnek öğrenciler sınıfı — نەمۇنىچى ئوقۇغۇچىلار سىنىپى.»

örneklik, — ği. is. ① ئۆرنەكلىك. ② ئۈلگىلىك. ③ نەمۇنىلىك.

örnekseme. is. قىياس.

örs. is. ① تۆمۈرچىلەرنىڭ سەندىلى. ② موزدوزلارنىڭ كۆۋىسى.

örslemek. ① بۇزۇۋەتمەك، ئۆرىۋەتمەك، يەنچىۋەتمەك. ② ئاجىزلاشتۇرماق:
«Rüzgar çiçekleri örseledi — شامال گۈللەرنى يەنچىۋېتىپتۇ.
Hastalık onu epey örselemis — ئاغرىق ئۇنى خېلىلا ئاجىزلاشتۇرۇۋېتىپتۇ.»

örslenmek. ① بۇزۇلماق. ② ئۆرۈۋېتىلمەك، يەنچىۋېتىلمەك.

ört· bas. is. ① يېپىش. ② يوشۇرۇش. ③ ئېتىش:
«Kabahatı örtbas etmeli — كەمچىلىكنى يوشۇرماسلىق لازىم.»

örtenek, —ği. si. يوپۇق:
«At örteneği — ئات يوپۇقى.»

örtmece. is. كنايه.

örtmek. ① ئەتمەك، ياپماق. ② يو- شۇرماق. ③ باستۇرماق:

«1· Yüzünü bir şeyla örtmek— يۈزىنى بىر نەرسە بىلەن ياپماق.

2· Tarihi gerçegi örtmek — تارىخى ئەمەلىيەتنى يوشۇرماق.

3· Birinin kabahatını örtmek iyi değil — بىرىنىڭ كەمچىلىكىنى يو- شۇرۇش ياخشى ئەمەس.»

örttürmek. ① ئەتتۈرمەك، ئەتكۈزمەك. ② ياپتۇرماق. ③ باستۇرتماق. ④ يو- شۇرتماق.

örtü. is. ياغلىق:

«Baş örtüsü — باش ياغلىقى.»

örtük. s. ئېتىكلىك، يېپىقلىق.

örtülmek. ئېتىلمەك، يېپىلماق.

örtülü. s. ① ياغلىقلىق. ② يېپىلغان، ئېتىلگەن.

örtünmek. يېپىنماق، يېپىلماق، ئېتىل- مەك.

örtüsüz. s. ① يالاڭباشتاق. ② يېپىل- مىغان.

örü. is. ① ئۆرۈش. ② ئۆرۈلۈپ كەت- كەن بىنا ۋە تام. ③ ياماش.

örücü. is. ياماقچى.

örücülük, — ğü. is. ياماقچىلىق.

örülmek. ئۆرۈلمەك.

örümcek, — ği. ① ئۆمۈچۈك. ② ئۆمۈ- چۈك تورى.

örümceklenmek. ① تور باغلاپ كەت- مەك. ② پەرۋىشسىز قالماق. ③ قىزىتما كېسەلدە كالپۇك قۇرۇماق ۋە كۆز قىزارماق.

örümcekler. is. ئۆمۈچۈك، ھەرە قا- تارلىق ھايۋانلار.

örümcekli. s. تور باغلانغان.

öşür, — şrü. is. ar. ① ئۆشرە. ② ئوندىن بىرى. ③ قۇرئاننىڭ 10 ئايەت- لىك قىسمى.

öt. is. ئۆت (ئىنسان ۋە ھايۋاننىڭ).

öte. is. ① نېرى، نېرىسى. ② يەنە بىر، يەنە بىرى، باشقا، باشقىسى. ③ باشقا تەرەپ، يەنە بىر تەرەپ، كېلىچەك. ④ ناھايىتى بەكمۇ:

«1· Ölümün ötesi — ئۆلۈمدىن نېرى.

2· Işin ötesini bana bırak — باش- قا ئىشنى ماڭا قويغىن.

3· Öteden bir ses yükseldi — باشقا تەرەپتىن بىر ئاۋاز چىقتى.

4· Öte güzel — بەكمۇ چىرايلىق.»

öte· beri. is. پارچە - پۇرات نەرسە:

«Öte beri almaya çıktım — پار- چە - پۇرات نەرسە ئالغىلى چىقتىم.»

öteki, — ni. s. z. نېرىقى، نېرىقىسى، يەنە بىرى، يەنە بىرى:

«Öteki oda ondan geniştir — نې- رىقى ئۆي بۇنىڭدىن كەڭ.»

ötlegen, öteğen. is. تورغاي، بۇلبۇل تىپىدىكى قۇشقاچلار.

ötleği. is. zool. بىر خىل قۇش.

ötlek, ödlek. is. قورقاق.

ötmek. ① سايرىماق. ② ئاۋاز چىقار- ماق. ③ چېلىنماق. ④ جاۋسىلدىماق، تولا گەپ قىلماق، ۋالاقشىماق، قۇرۇق سۆز قىلماق. ⑤ قۇسماق، قايتۇرماق:

«1· Bülbül güzel öter — بۇلبۇل چىرايلىق سايرايدۇ.

2· Bu boru ötmiyor — بۇ كاناي- دىن ئاۋاز چىقمايدۇ.»

3. Bu zorna tiz sesle ötüyor — بۇ سۇناي ياخشى ئاۋازدا چېلىنىدۇ.
4. Bütün gün ötüp durdu — بىر كۈن ۋالاقشىدى.»

öttürmek. ① سايراتماق. ② چالماق. ③ ۋارقىراپ ئەكس سادا چىقارماق:
«Düdük öttürmek — دۇدۇك چالماق.»

ötücü. s. سايرىغۇچى:
«Ötücü kuşlar — سايرىغۇچى قۇشقاچلار.»

ötülmek. سايرانماق، چېلىنماق، ئاۋاز چىقىرىلماق.

ötümlü. s. جاراڭلىق تاۋۇشلار.

ötümsüz. s. جاراڭسىز تاۋۇشلار.

ötün. is. ئۆتۈنۈش.

ötürü. is. «شۇنىڭ ئۈچۈن»، «شۇ مۇناسىۋەت بىلەن»، «شۇنداق قىلىپ» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ:
«Depremden ötürü şehirde adam kalmadı — يەر تەۋرەش مۇناسىۋىتى بىلەن شەھەردە ئادەم قالمىدى.»

ötüş. is. سايراش.

ötüşmek. سايراشماق.

övеç. is. ئىككى ئۈچ ياشلىق ئەركەك قوي.

övgü. is. مەدھىيە.

övmek. مەدھىيىلىمەك، كۈيلىمەك، تەقدىرلىمەك، ماختىماق.

övülmek. مەدھىيىلەنمەك، كۈيلەنمەك، ماختانماق، تەقدىرلەنمەك.

övün. it. → **Öğün.**

övünce, övünç. is. ماختاشقا مۇناسىپ.

övüngen. s. ماختانچاق.

övünmek. ① ماختانماق. ② كۆرەڭلىمەك:
«Insan zenginliğiyle çok fazla övünmemeli — ئادەم بايلىقى بىلەن بەكمۇ كۆرەڭلەپ كەتمەسلىكى لازىم.»

övür. s. → **öğür.**

övütülmek. → **Öğütülmek.**

öykü. is. ھېكايە.

öykücü. is. ھېكايىچى.

öykünmek. دورىماق، تەقلىد قىلماق.

öyle. z. ① ئۇنداق، شۇنداق. ② ئۇنىڭغا ئوخشاش:
«Öyle bir şey olur mu — ئۇنداق نەرسە بولامدۇ؟
Öyle yaptılar — ئۇنىڭغا ئوخشاش قىلدى.»

öylelikle. z. شۇنداق قىلىپ، شۇنىڭ بىلەن:
«Öylelikle güçlükler ortadan kalkar — شۇنداق قىلىپ قىيىنچىلىقلار تۈگەيدۇ.»

öyle öyle. z. ① شۇنداق - شۇنداق. ② ئاستا - ئاستا:
«Öyle öyle alıştı bu duruma — ئاستا - ئاستا كۈندى بۇ ۋەزىيەتكە.»

öylesi. is. شۇنىڭغا ئوخشاش، شۇنداق:
«Öylesi kolay kolay bulunmaz — ئۇنداق ئاسان تېپىلمايدۇ.»

öylesine. z. شۇنداق - شۇنچىلىك، ئۇقەدەر:
«Öylesine çalıştiki...... شۇقەدەر ئىشلىدىكى......»

öyük. is. ئويۇلغان يەر، قېزىلغان يەر.

öz[1]. is. ① ئۆز. ② ماھىيەت. ③ نەرسىنىڭ ئاساسلىق قىسمى:

« Öz ağlamayinca göz yaşarmaz — ئۆزى يىغلىمىغۇچە، كۆزىدىن ياش چىقمايدۇ.
Meselenin özü anlaşılır — مەسىلىنىڭ ماھىيىتى چۈشۈنۈشلۈك.»

öz[2]. is. دەريا.

öz[3]. s. ① ساپ. ② ھەقىقىي، چىندىن:
«Bir yabancı için öz Uygurca öğrenmek kolay değil — بىر چەتئەللىك ئۈچۈن ساپ ئۇيغۇرچىنى ئۆگىنىش ئاسان ئەمەس.
Ben onun öz babasiyim — مەن ئۇنىڭ ھەقىقىي (ئۆز) ئاتىسى.»

Özbek. öz. is. ئۆزبېك.

Özbekçe. is. ئۆزبېكچە.

özdek, – ği. is. ① ماددا. ② ئەيىنىيەت.

özdekçilik, – ği. is. ماتېرىيالىزم، ماددىچىلىق.

özden. is. بويۇن بېزى (بەز).

özdenlik, – ği. is. ئۆزىدىن بولغانلىق، ئۆزىدىن يارالغانلىق، ستخىيىلىك.

özdeş. s. ① ئەينىي، ئوخشاش. ② ئۆزىدە ئوخشاشلىق بولغان، ئۆزداش.

özdeşlemek. ئوخشاش قىلماق.

özdeşlik, – ği. is. ① ئوخشاشلىق. ② (ماتېماتىكىدا) تەڭلىك ئالامىتى.

öz . devim. ئاۋتوماتىزم.

öz . devimli. s. ئاۋتوماتىك.

öz . dışı. s. ئەسلى بولمىغان سىرتتا قالغان.

öze. is. خاس:
«Gülmek insana öze bir haldır — كۈلمەك ئىنسانغا خاس بىر ھالدۇر.»

özek, – ğı. is. ① مەركەز. ② مېغىز. ③ يۈرەك. ④ يادرو.

özel. s. ① مەخسۇس:
«Buraya özel işlerim için geldim — بۇ يەرگە مەخسۇس ئىشلىرىم ئۈچۈن كەلدىم.»

özelge. is. كۆچمەس مۈلۈك.

özellik, – ği. is. ① خۇسۇسىيەت. ② ئالاھىدىلىك.

özellikle. z. بولۇپمۇ، ئالاھىدە:
«Onun çalışma arzusunu özellikle anlatmaliyiz — ئۇنىڭ خىزمەت ئارزۇسىنى ئالاھىدە چۈشەندۈرەيلى.»

özen. is. غەمخور، غەمخورلۇق.

özenci. is. s. ① خالىس، خالىسانە. ② ھەۋەسكار.

özendirmek. ھەۋەسلەندۈرمەك، قىزىقتۇرماق.

özengen. is. → Özenci.

özenilmek. قىزىقىسىنماق.

özene özene. z. قىزىقىپ - قىزىقىپ، قېتىرقىنىپ:
«Hepsini güzel bir deftere özene-özene yazdım — ھەممىسىنى ياخشى بىر دەپتەرگە قېتىرقىنىپ يازدىم.»

özenli. s. ھەۋەسلىك.

özenmek. ① ھەۋەسلەنمەك، قىزىقماق. ② بېرىلمەك. ③ دورىماق، ئۆگەنمەك:
«1. Ben bu yazıya çok özendim — مەن بۇ ماقالىگە بەك قىزىقتىم.
2. Mehmet ozanlığa özeniyor — مەھەممەت شائىرلىققا بېرىلىدۇ.
3. Ahmedi özendin de bu işe başladın — ئەخمەتنى دوراپلا بۇ ئىشقا كىرىشتىڭ.»

özensiz. s. ① بېرىلىپ قىلىنمىغان (ئىش). ② بېرىلىپ قىلمىغان (بىرى).

özenti. is. دوراپچىلىق، تەقلىدچىلىك.

öz . erek. s. ئۆز ھوقۇقىغا ئۆزى ئىگە، مۇختار، ئاپتونوم، ئۆزى ئەركىن:
«Sinçan Uygur özerk bölgesi — شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى.»

özerklik, – ği. ① ئۆز ئەركىنلىكى، ئۆز ھوقۇقىغا ئۆزى ئىگىلىك. ② مۇختارىيەت، ئاپتونومىيە. ③ ئەركىنلىك.

özet. is. خۇلاسە، يەكۈن:
«Konuşmaların özeti — سۆزلەرنىڭ خۇلاسىسى.»

özetleme. is. خۇلاسە قىلىش، يەكۈنلەش، يىغىنچاقلاش.

özetlemek. خۇلاسە قىلماق، يەكۈنلىمەك، يىغىنچاقلىماق.

özetlenmek. يەكۈنلەنمەك، خۇلاسە قىلىنماق، يىغىنچاقلانماق.

özge. s. ① باشقا. ② يات، غەيرىي.

özgeci. s. is. باشقىلار ئۈچۈن پىداكار بولغۇچى.

özgü. is. خاس، مەخسۇس:
«Uygurlara özgü görenekler korunmaktadır — ئۇيغۇرلارغا خاس ئادەتلەر ساقلىنىۋاتىدۇ.»

özgül. s. ① تىۋر، خىل. ② ئايال ئىسمى.

özgüllük, – ğu. is. تۈرلۈك.

özgün. s. ئالاھىدە.

özgünlük, – ğü. is. ئالاھىدىلىك.

özgür. s. ① ئەركىن. ② ھۆر.

özgürlük, – ğü. is. ئەركىنلىك، ھۆرلۈك.

özlem. is. ئارزۇ، ئىستەك:
«Özgürlük ezilen halkın özlemidir — ئەركىنلىك، ئېزىلگەن خەلقنىڭ ئارزۇسىدۇر.»

özlemek. سېغىنماق، كۆرگۈسى كەلمەك:
«Ahmet memleketini özlüyor — ئەخمەتنىڭ ئۆز يۇرتىنى كۆرگۈسى كېلىدۇ.»

özlemli. s. سېغىنغان، كۆرگۈسى كەلگەن.

özlenilmek, özlenmek — سېغىنىش تۇيغۇسى.

özleşmek. ساپلاشماق.

özleştirmek. ئۆزلەشتۈرمەك:

özletmek. ئەسلەتمەك.

özleyin. z. ئەسلىدە، ئەزەلدە.

özleyiş. is. كۆرگۈسى كېلىش.

özlü. s. بەرىكەتلىك.

~ buğday. كۆپ ئۇن چىقىدىغان بۇغداي.

özlük, – ğü. is. ① ماھىيەت، نېگىز. ② كىشى، زات.

özne. is. ئىگە (تىل):
«Çocuk uyumadı — «بالا ئۇخلىمىدى.»

öznel. s. سۇبيېكتىپ.

öznelci. s. سۇبيېكتىپچى.

öznelcilik, – ği. is. سۇبيېكتىپچىلىق

öznellik, – ği. is. سۇبيېكتىپلىق.

özr. is. → Özür

öz . saygı. is. شەرەپ.

özümleme, özümseme. is. ئاسسىملاتسىيە، ئۆزىگە ئوخشىتىۋېلىش.

özümlemek, özümsemek. ئاسسىملاتسىيە قىلماق.

özün. is. شېئىر.

özür, – zrü. is. ar. ① ئوپۇ، ئوزۇر.

öz . veren. s. پىداكار.

öz . veri. is. پىداكارلىق:

«Öz veriyle çalışmak — پىداكارلىق بىلەن ئىشلىمەك.»

öz . verili. s. پىداكار.

② قۇسۇر، يېتەرسىزلىك:

«Bu evin bir takım özürleri var — بۇ ئۆينىڭ بىرمۇنچە يېتەرسىز يېرى بار.»

özüt. is. خۇلاسە، يەكۈن.

P.p

p.P. پ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 20 - ھەرپى).

pa, pay. is. far. ① ئاياغ، پۇت. ② تېگى، تەكتى، يىلتىز، چوڭقۇرلۇق. ③ ئاساس، ئۇل. ④ قۇۋۋەت.

pabend, pay·bend. is. far. ① ئاياغ بوغقۇچى. ② تۇسالغۇ.

pabuç, – cu. is. ① قونچىسىز ئاياغ كىيىملىرى، پوپۇچ. ② ئۆكچىسىز ئاياغ كىيىملىرى. ③ تىكىلگەن تۇرۇكنىڭ ئاستى قىسمى.

pabuççu. is. ① مەسچىت قاتارلىق يەرلەردە ئاياغ كىيىمگە قارىغۇچى. ② ئاياغ كىيىمى تىككۈچى ياكى ساتقۇچى (موزدۇز).

pabuççuluk, – ğu. is. موزدۇزلۇق.

pabuçlu. s. پۇتىدا ئاياغ كىيىمى بولغان.

pabuçluk, – ğu. is. ئىشىك سىرتىدا ئاياغ كىيىمىنى سالىدىغان يەر، پوپۇچلۇق.

pabuçsul. s. يالاڭ ئاياغ، پوپۇچسىز.

~ kaçmak. كەشىنى قولتۇقلاپ قاچماق.

paça. is. ① پۇچقاق، پەش. ② ھايۋانلارنىڭ پاقالچىقى ۋە بۇنىڭدىن قىلىنغان تاماق، ماشقاق.

~ yı kurtarmak. ئۆزىنى دەرتتىن قۇتقۇزماق.

paçacı. is. ① كاللا - پاقالچاق پىشۇرۇپ ساتقۇچى. ② كاللا - پاقالچاق پىشۇرۇپ ساتىدىغان دۇكان.

paçal. is. far. ھەر خىل ئۇنلارنىڭ ئارىلاشمىسى.

paçalı. s. پايپاقلىق:

«Paçalı tavuk — پايپاقلىق توخۇ.
Paçalı güvercin — پايپاقلىق كەپتەر.»

paçalık, – ğı. is. ① پەلتونىڭ پەش ۋە شالۋۇرنىڭ پۇچقاق قىسمى. ② تۆگىنىڭ ئەتىسى پىيىلىدىغان تاماق ۋە كېلىنىنىڭ شۇ كۈنى كىيىدىغان كىيىمى.

paçarız. s. چاپراس.

paçavra. is. ① ئەسكى - تۈسكى لاتىلار. ② يىرگىنچىلىك نەرسە ياكى ئادەم.

paçavracı. is. ئەسكى - تۈسكى لاتا تۇپلاپ ساتقۇچى.

paçoz. paçuz. is. بۇزۇق خوتۇن، پاھىشە ئايال.

padaş[1]. is. far. → Padeş.

padaş[2]. is. far. يارى - بۇرادەر، يولداش.

padaşt. is. → Padeş.

padavra. is. yun. نېپىز تاختاي (پەنەركە).

~ gibi. ئورۇقلاپ ئۇستىخانلىرى كۆرۈنۈپ قالغان.

padeş, padaşt, Padaş. مۇكاپات.

padil. is. far. den. ① بىر ئۇچى

كەك ۋە قىسقا ساپلىق كىرۇەك (قىيىق ىنىك). ② يان چاقلىق كىيمە (چاقى يىيىندا).

padıl. bot. is. ing. تار ۋە ئۇزۇن قىيىق.

padişah. is. far. پادىشاھ، سۇلتان.

padişahlık, – ğı. is. پادىشاھلىق، سۇلتانلىق، خاقانلىق.

pafta. is. far. ① چوڭ مەك (خال). ② چوڭ بىر خەرىتىنى تەشكىل قىلغۇچى ھەربىر پارچە. ③ تۆمۈرچىلەرنىڭ بۇرمىسى (ئۇشكىسى).

pagan. is. s. ing. كۆپ خۇدالىقلار (كۆپ خۇداغا ئىشىنىدىغانلار).

paganizm. is. fr. كۆپ خۇداچىلىق.

pagoda. is. بۇددا ئىبادەتخانىسى.

pagodit, – ti. is. بىر خىل تاش جىنسى.

pah. is. far. ① قىيىق كېسىلگەن قىرغاق. ② ئېگىش، تۆۋەن (يەر).

paha. is. far. باھا، نەرخ.

pahacı. is. قىممەتچى، قىممەت ساتقۇچى.

pahlanmak. باھاسى ئۆسمەك.

pahalı. s. قىممەت، باھالىق.

pahalılaşmak . → **Pahalanmak.**

pahlevi . → **Pehlevi.**

pahutlar. is. پاھوتلار (ئافغانىستاندا ئىراق ئىرقىدىن بولغان يەرلىك خەلق).

pak, – ki. s. far. ① پاك، ساپ، پاكىز. ② خالىس. ③ قۇسۇرسىز، گۇناھسىز. ④ مۇبارەك.

pek . baz. is. s. far. ① ۋاپادار ② ئەزىز. ③ پۈتۈن پۇلىنى ئۇتتۇرۇۋاتقان قىمارۋاز.

pak . balan. is. ① ۋاپادارلار. ② ئەزىزلەر. ③ پۈتۈن پۇلىنى ئۇتتۇرۇۋاتقان قىمارۋازلار.

paket, – ti. is. fr. ① قاپ (قەغەزدىن ياسالغان). ② بوپا، بولاق، خالتا، بوغجىما:
«Bir paket sigar — بىر قاپ تاماكا.»

paketlemek. ① باغلىماق، ئورىماق. ② خالتىغا سالماق، بوغجىلىماق.

paki. is. far. ① پاكلىك، ساپلىق. ② ئۇستۇرا.

pakidaktili. is. tip. قول ۋە ئاياغ بارماقلىرىنىڭ يوغىناپ كېتىشى.

pakiglosi. is. tip. تىلنىڭ ھەددىدىن تاشقىرى قېلىنلاپ كېتىشى.

pakiyoşi. is. قوۋلاقنىڭ ھەددىدىن تاشقىرى قېلىنلاپ كېتىشى.

pakize. s. is. ① پاكىز، ساپ. ② خالىس، ھەقىقىي. ③ ئايال ئىسمى.

paklamak. ① پاكىزلىماق، تازىلىماق. ② ئېلىپ تۈگەتمەك، يەپ تۈگەتمەك. ③ ئاقلىماق. ④ ئۆلتۈرمەك.

paklanmak. پاكىزلانماق، تازىلانماق، پاكلانماق.

paklık, – ğı. is. ① ساپلىق، پاكلىك. ② خالىسلىق.

pakt, – tı. is. fr. شەرتنامە، ئىتتىپاقداشلىق ئەھدى، ئەھدىنامە:
«Kuzey atlantık paktı — شىمالىي ئاتلانتىك ئىتتىپاقداش تەشكىلاتى.»

pal. is. كەپتەرنىڭ بىر تۈرى.

pala. is. ① قىسقا، كەڭ قىلىچ. ② كۈرجەك قاتارلىق سايمانلارنىڭ

ياپىلاق يۈزى. ③ پالاق.

pala . bıyık, — ğı. is. شاپ بۇرۇت.

pala . bıyıklı. s. is. شاپ بۇرۇتلۇق.

palaheng. is. far. ① تىزگىن، چۇلۋۇر. ② دەرۋىشلەر بويىنىغا ئېسىۋالىدىغان بوغقۇچ ياكى زەنجىر.

palamar. is. yun. كېمە ئارغامچىسى، يەلكەن ئارغامچىسى.

palamarcı. is. كېمىلەرنى قىرغاققا باغلىغۇچى ۋە كېمە ئارغامچىلىرىنى يېشىپ كېمىلەرنى يولغا سېلىپ قويغۇچى.

palamut¹. is. yun. پالاموت بېلىقى.

palamut². is. yun. دۇب دەرىخى ۋە ئۇنىڭ مېۋىسى (دۇب ياڭىقى).

palan. is. far. ئۇچلۇق، مۈلۈ.

palandız. is. جۈمەك تېشى.

palan . döken. is. تاشلىق ۋە يوقۇش يەر.

palan.duz. is. far. ئېگەر - توقۇم ياسىغۇچى، سەرراچ.

palanı. is. ئېگەر - توقۇم ياسىغۇچى.

palanka. is. mac. ئەتراپىغا خەندەك چېپىلغان قەلئە.

palanpur. is. ing. ھىندىستاندا توقۇلغان كۆك بوياقلىق رەخت.

palas¹. is. fr. ① زامانىۋى زور بىنا. ② زامانىۋى مېھمانخانا ۋە قەۋەتلىك بىنالار. ③ ئاسان، ئوڭاي:

«Yarınki derslerin hepsi palas — ئەتىكى دەرسلەرنىڭ ھەممىسى ئوڭاي.»

palas². is. far. ① كونا پالاز. ② يۇڭى چۈشۈپ كەتكەن گىلەم.

palaska. is. mac. ئەسكەرلەر ئوق خالتىسى ۋە خەنجەرلىرىنى ئېسىۋالىدىغان كەمەر.

palas, pandıras. z.: ئالدىراش - تېنەش:

«Bizi palas pandıras yola çıkardılar — بىزنى ئالدىراش - تېنەش يولغا سالدى.»

palaspare, pelaspare. is. far. كونىرىغان يۇڭ رەخت پۇرۇچلىرى.

palasturpa. is. it. ① تورپ - زەمبەرەكلەرنىڭ ئىچىنى تازىلايدىغان سۇمبا. ② ئافزىدىن ئوق تولدۇرۇلىدىغان قوراللارنىڭ ئوقىنى چىڭدايدىغان سۇمبا.

palata. is. lat. rus. ① XVII-XV ئەسىرلەردە روسىيىدە ئىككى ۋە ئۈچ قەۋەتلىك مېھمانخانا. ② چوڭ بىنا.

palatoplefi. is. fr. تاماق پالەچلىكى.

palavra. is. isp. ① پو، لاپ. ② يالغان، ئويدۇرما، ئاساسسىز (سۆز).

~ **atmak (savurmak, sıkmak).** يالغان سۆزلىمەك، كۆپتۈرمەك.

palavracı. s. پوچى، يالغانچى:

«O, bir palavracıdır, inanmayin— ئۇ، بىر يالغانچى (پوچى) ئىشەنمىگىن.»

palavracılık, — ğı. is. پوچىلىق، يالغانچىلىق.

palay. is. far. ① زاپاس ئات (ئېھتىيات ئۈچۈن ئېلىۋېلىنغان ئات). ② سۆزگۈچ (سۇيۇقلۇق نەرسىلەرنى سۈزىدىغان).

palaz. is. غاز، ئۆردەك ۋە كەپتەرنىڭ چۈجىلىكتىن كېيىنكى ۋاقتى.

palazlamak. ① چوڭايماق، ئۆسمەك (ئۆردەك، غاز ۋە كەپتەر چۈجىلىرى ھەققىدە). ② (باللار ھەققىدە) چوڭايماق. سەمرىمەك. ③ باي بولۇپ قالماق.

④ قارشى چىقماق.

palazlanmak. → **Palazlamak.**

paldım, paldüm, paldum. is. far. قوشقۇن.

paldımlaşmak. قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشقا ئارىلاشماق.

paldır küldür. z. غالدۇر - غۇلدۇر، گۇلدۇر - غاراس:
«Paldır küldür yuvarlandı — گۇلدۇر - غاراس دومىلاپ چۈشتى.»

paleng. is. far. چورۇق.

palenk. is. far. قاراش تۈشۈكى (پەنجىرە ۋە ئىشىكنىڭ).

paleoarkeoloji. is. تارىختىن ئاۋۋالقى دەۋرلەر ئارخېئولوگىيىسى.

paleontoloji. is. fr. گېئولوگىك دەۋرلەردە يەر يۈزىدە ياشىغان پۈتۈن جانلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

palet, — ti. is. it. رەسساملارنىڭ بوياقنى ئارىلاشتۇرىدىغان ۋە ئېزىدىغان تاختىسى.

paletizasyon. is. fr. كېمە ۋە پارا-خوتلارغا قاچىلاش ۋە چۈشۈرۈش ئىشلىرىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن يۈكلەرنىڭ كېمە ۋە پاراخوت تاختىلىرىغا يىغىلىشى ۋە باغلىنىشى.

palifrazi. is. كېكەچلىك (سۆزدىكى).

palilali. is. fr. ئەينى سۆز ۋە جۈملىنىڭ ئۇرۇنسىز تەكرارلىنىشى.

palimfrazi. is. fr. يالغۇز سۆز ۋە جۈملىلا ئەمەس، ھەتتا قاپىيە، مىسرانىڭ تەكرارلىنىشى.

palliler. is. پالىلار (جەنۇبىي ھىندىستاندا ياشايدىغان خەلق).

pallium. is. lat. ① رىملىقلارنىڭ جۇمھۇرىيەت قۇرۇلغاندىن كېيىن قوبۇل قىلىنغان بىر خىل ئايال پەلتوسى. ② يۇقىرى دەرىجىلىك پاپا ۋە پوپلار ئۈستىگە ئارتىۋالىدىغان يۇڭدىن توقۇلغان ئاق رەخت.

palmiye. is. fr. پالما دەرىخى.

palpör, — rü. is. fr. قېلىنلىقنى ئۆلچەش ئەسۋابى.

palto. is. fr. پەلتو.

palûde, pelide. is. s. far. ① تىنىغان، سۈزۈلگەن. ② بىر خىل شىرنە.

palüze. is. far. كىراخمال پاراشوكى ۋە شېكەر بىلەن ياسالغان بىر خىل تاتلىق يېمەك.

palyaço. is. it. تىياتىر، سىرىكنىڭ تويۇنلىرىدا ئىككى نومۇر ئارىسىدا تاماشىبىنلارغا قىزىقچىلىق قىلىپ بەرگۈچى ئادەم.

palyaçoluk, — ğu. is. قىزىقچىلىق.

palyatif. s. fr. ئاغرىقنى پەسەيتىدىغان (دورا).

palyoş. is. it. قىسقا ۋە ئىككى بىسلىق تۈز قىلىچ.

pami. ünl. قىنى، چاپسان، يۈرە، كېتەيلى دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.

pampa. is. جەنۇبىي ئامېرىكا سەھرالىرىغا بېرىلگەن نام.

pampangalar. is. پىلىپىننىڭ مەركىزىدە ياشايدىغان مالايشىيا خەلقى.

pamuk, — ğu. is. كېۋەز، پاختا:
«Turfanın pamuğu ünlüdür— تۇرپاننىڭ پاختىسى مەشھۇر.»

pamuk . balığı. is. ئىت بېلىقى. جىنسىدىن ئۈستى كۆك، ئاستى ئاق بىر خىل بېلىق.

pamukçuk, – ğu. is. بوۋاق بالىلار-
دا بولىدىغان ئاقسىل كېسىلى.
pamuklanmak. پاختىلاشماق.
pamuklu. s. ① پاختىدىن قىلىنغان.
② پاختىلىق:
«Pamuklu kumaş – پاختا رەخت
Pamuklu elbise – پاختىلىق
كىيىم.»
Panama. is. ① سايۋەنلىكى كەڭ چىغ
قالپاق، پاناما. ② مەخسۇس توقۇلغان
بىرخىل رەخت.
Panamalı. s. is. ① پاناما كىيگەن
(ئادەم). ② پانامالىق.
panayır. is. yun. ① يەرمەنكە:
«Sincanğda her yıl vadeli panayır
kurulur – شىنجاڭدا ھەر يىلى
مۇددەتلىك يەرمەنكە ئۆتكۈزۈلىدۇ.»
pancar. is. erm. قىزىلچا.
~ şekeri. قىزىلچا شېكىرى.
pancur. is. → **Panjur.**
panda. is. zool. مۈشۈكئېيىق.
pandantif. is. fr. مېدالىئون (بويۇنغا
ئاسىدىغان).
pandemi. is. fr. خولېرا، ۋابا ... قا-
تارلىق يۇقۇملۇق كېسەللەر.
pandikülasyon. is. ئەسنەش ۋە كې-
رىلىش ھەرىكىتى.
pandispanya. is. it. ئۇنغا تۇخۇم،
شېكەر ۋە باشقا نەرسىلەرقوشۇپ ياسال-
غان يۇمشاق نان.
pendit. is. ھىندىستاندا براخمان
ئالىملىرىغا، بولۇپمۇ سانسكرىت ئەدەبى-
ياتچىلىرىغا بېرىلىدىغان ئۇنۋان.
pandomima. is. yun. ئىما - ئىشارەت،
ھەرىكەت بىلەن ئوينىلىدىغان سەھنە
ئويۇنى.
pandura. is. müz. قەدىمكى يونانلىق-
لارنىڭ ئۈچ تارلىق بىرخىل چالغۇ
ئەسۋابى.
pandy. kalman. öz. is. 1868 - يىلى-
دىن 1944 - يىلغىچە ياشىغان بىر
ۋېنگىر دوختۇرى.
panestezi. is. tıp. ھوشىنى(خۇدىنى)
پۈتۈنلەي يوقىتىش.
panfobi. is. yun. قورقۇش ۋە روھىي
جىددىيلىك.
pangodoz. is. قىلىقسىز، ھاراقكەش
(قېرى).
pangulu. is. (گاۋا تىلىدىن) جەنۇبىي
ھىندىستان تاقىم ئاراللىرىدا ياشايدىغان
خەلقلەرنىڭ دىنىي ۋە مەمۇرىي باشلىق-
لىرىغا بېرىلگەن نام.
panhidroz. is. tıp. پۈتۈن بەدەننىڭ
تەرلىشى.
panik, – ği. is. fr. ئۈركۈش، قورقۇش،
چۆچۈش. ۋەھىمە.
«Düşman panik içinde kaldı –
دۈشمەن قورقۇش ئىچىدە قالدى.»
~kırmak. قاچماق، ئايرىلماق.
panislamizm. is. fr. پان ئىسلامىزم.
panikül, – lü. is. fr. ئۇششاق رەخت
پۇرۇچلىرى.
panjur, pancur. is. دېرىزە قانىتى.
pankardit, – ti. is. fr. يۈرەك
كېسەللىكى.
pankart, – tı. is. fr. ئېلان، پاكات،
لەۋھە، لوزىنكا.
pankras. is. yun. fr. sp. پانكىراس
(چېلىشىش بىلەن مۇشتلىشىشنى بىرلەش-
تۈرگەن تەنھەرىكەت ئويۇنى).

pankreas. is. fr. ئاشقازان ئاستى بېزى، ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ پۈتۈنلەي ياكى قىسمەن ئېلىپ تاشلىنىشى.

pankrastit, — ti. is. fr. ئاشقازان بېزى ياللۇغى.

pankrastotomi. is. fr. ئاشقازان بېزى ئوپېراتسىيىسى.

pano. is. fr. ئېلان تاختىسى.

panolâr. öz. is. پانىلار — جەنۇبىي ئامېرىكىدىكى قىزىل تەنلىكلەر.

panotik. is. s. fr. mim. بىر قاراشتا ھەممە يېرىنى كۆرگىلى بولىدىغان بىنا.

panorama. is. fr. ① ئېگىز يەردىن كۆرۈلگەن كەڭ مەنزىرە. ② ئومۇمىي كۆرۈنۈش.

panoramik. s. fa. گۈزەل مەنزىرىلىك.

pânotit. is. قۇلاق ئىششىقى (ئىچ تەرەپ).

pansiyon. is. fr. ① ۋاقىتلىق ئىجارىگە ئېلىنغان ئۆي. ② يېتىپ - قوپۇپ ئوقۇيدىغان مەكتەپ (تامىقمۇ بولىدىغان).

pansiyoncu. is. fr. ۋاقىتلىق ئۆي ئىجارىگە بەرگۈچى.

pansiyoner. is. fr. ۋاقىتلىق ئۆي ئىجارىگە ئېلىپ ئىشلەتكۈچى.

panspermi, panspermizm. is.fr. تۆرەلمىشۇناسلىق.

pansuman, pansiman. is. يارىغا قاراش.

~yapmak. يارىنى تازىلاپ باشقىدىن تاڭماق.

pansumancı. is. يارا تاڭغۇچى.

pantalji. is .tıp. پۈتۈن بەدەننىڭ ئاغرىشى.

pantalon. → **Pântolon.**

panteist. s. fr. پانتېئىست، پانتېئىزم تەرەپدارى.

panteizm. is. fr. fels. پانتېئىزم (خۇدا بىلەن تەبىئەتنى بىر دەپ ھېسابلايدىغان دىنىي پەلسەپۋى تەلىمات).

panteon. is. yun. پانتېئون (① قەدىمكى يۇنانلىقلار بىلەن رۇمالىقلاردا كۆپ خۇدالارغا بېغىشلانغان ئىبادەتخانا. ② بىرەر دىن خۇدالىرىنىڭ ھەممىسى).

panter. is. fr. قاپلان.

pantograf. is. fr. yun. پانتوگراف (بىر شەكىلنى چوڭايتىپ ياكى كىچىكلىتىپ كۆپىيىكە ئالىدىغان ئەسۋاب).

pantol. is. → **Pantolon.**

pantolon. is. it. شىم، شالۋۇر، بۇرۇلكا.

pantoloncu. is. s. ① بۇرۇلكا تىككۈچى. ② شىم سېتىش دۇكىنى.

pantufla, pândufla. is. yun. ① كىگىز تەرلىك (كىگىزدىن تىكىلگەن ۋە سېپىپ ئالىدىغان ئاياغ). ② ئوغرىلىۋېلىش.

pantuflacı. is. ① كىگىزدىن تەرلىك تىكىپ ساتقۇچى. ② ئوغرى.

pantum. is. fr. ed. پانتوم (رۇمانىستىكلار تەرىپىدىن مالايشىيا نەزمىلىرىدىن ئېلىنغان بىر تۈرلۈك قوشاق).

panturanizm. is. fr. پانتورانىزم، تورانچىلىق.

panturkizm. is. پانتۈركىزم.

panya. is. it. den. قېيىق باغلايدىغان ئارغامچا.

pan . zde, panzdeh. s. far. ئونبەش.

panzdehüm. s. ئونبەشىنچى.

pan . zehir. is. far. زەھەرنى ئالغۇچى، زەھەرنى تازىلىغۇچى.

papa. is. it پاپا (كاتولىك چېركاۋ- نىڭ چوڭ روھانىسى).
papağan. is. it. zool. شاتۇتى، تۇتى (قۇش).
papağalar. is. zool. شاتۇت جىنسى- دىكى قۇشلار.
papak. is. تەلپەك (قوزا تېرىسىدىن تىكىلگەن).
papalık, – ğı. is. ① پاپا تۇرغان يەر. ② پاپىنىڭ بىر ئورۇندا قالغان ۋاقتى. ③ پاپا رەھبەرلىكىدىكى سىياسىي دىنىي جەمئىيەت.
papara[1]. is yun. ① نان، سۈت ۋە شورپا بىلەن قىلىنغان تاماق. ② ئازار.
~yemek. كۆپ ئازار يېمەك.
papara[2]. is. tiy. سۇناي.
papas is. → **Papaz.**
papatya. is. bot. ماي چېچەك.
papaz. is. yun. ① پوپ. ② قارت قەغىزىنىڭ كارولى.
papaz . balığı. is. ئاق دېڭىزدا بو- لىدىغان بىر خىل كىچىك بېلىق.
papazi. yun. dek. نېپىز بىر خىل يىپەك رەخت.
papazlık, – ğı. is. پوپلۇق.
papel. is. lat. ① بىر لىرا قەغەز پۇلى. ② قەغەز پۇل.
papelci. is. ھىيلىگەر.
papelcilik, – ği. is. ھىيلىگەرلىك.
paprika. is. bot. → **Biber.**
papura. is. ئىككى كالا قوشۇلغان ساپان.
papuş. is. far. پويۇش (ئاياغ كىيىمى).
papül,–lü. is. تېرىدە پەيدا بولىدىغان قاپارتما.
papye . büvar. is. fr. سىياھ قۇرۇ- تۇش قەغىزى.
papye . kuşe. is. fr. رەسىم قەغىزى (قېلىن ئاق قەغەز).
para[1]. is. .far ① پۇل، ئاقچا. ② خورۇشنىڭ قىرىقتىن بىرى.
para[2]. is. fr. قوييۇق كاۋچۇك سۈتى- دىن ئىشلەنگەن ماددا.
parabellum. is. ئاپتوماتىك تاپانچا.
paradantoz. is. چىش ئەتراپىدىكى توقۇلمىلارنىڭ پارچىلىنىشى.
paradentit, – ti. is. چىشنى ئوراپ تۇرغان توقۇلمىلارنىڭ ياللۇغى.
paradi. is. fr. كىنو، بولۇپمۇ تىياتىر زالىدا ئۈستىكى قەۋەتتىكى ئورۇن.
paradoks. is. fr. ئومۇمىي چۈشەنچىگە خىلاپ كۆز قاراش.
parador. is. ing. fr. ئىسپانىيىنىڭ زامانىۋى چوڭ مېھمانخانىسى.
paraf. is. fr. قىسقا ئىمزا.
parafa. s. fr. ئىمزا قويۇلغان، ئىمزا بىلەن ئىشارەتلەنگەن.
parafemi. is. سۆزدىكى بۇزۇقلۇق.
parafin. is. fr. پارافىن (نېفىتتىن ئېلىنىدىغان مومغا ئوخشاش ئېرىيدىغان ئاق ماددا).
parafinli. s. تەركىبىدە پارافىن بولغان.
parafobi. is. tip. يېيىشتىن قورقۇش.
para . göz. s. پۇل مەستانىسى، پۇلپە- رەس:
«Paragöz bir adam — پۇلپەرەس ئادەم.»
paragözi. is. تېتىش (تەمىنى) تۇيغۇ- سىنىڭ بۇزۇقلۇقى.
paragraf. is. fr. پاراگراف، ئابزاس.

parakete, paraketa. is. it. ① كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ سۇرئىتىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب. ② بىرمۇنچىلىغان قارماقتىن تەشكىل تاپقان قارماق.

paraketeci. is. قارماق بىلەن بېلىق تۇتقۇچى.

paraklimaks. is. fr. bot. باشقا يەردىن كۆچۈرۈپ تىكىلگەن ئۆسۈملۈكلەر يىغىندىسى.

parakromatizm. is. fr. رەڭ قارىغۇسى (رەڭلەرنى پەرق ئېتەلمەسلىك كېسىلى).

paralamak. ① پارچىلىماق. ② يىرتماق:

«Arslan geyiği paraladı. — شىر بۇغىنى پارچىلىدى.

Perdeleri paralamak — پەردىلەرنى يىرتماق.»

paralanmak[1]. پۇل تاپماق، باي بولۇپ قالماق.

paralanmak[2]. ① يىرتىلىپ، چېقىلىپ (كېسىلىپ) پارچىلانماق. ② قىيىن شارائىتتا ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئىش بىلەن مەشغۇل بولماق. ③ كۆچەنمەك، غەيرەت كۆرسەتمەك.

paralatmak. پارچىلاتماق.

paralel. s. fr. mat. ① پاراللېل، تەڭ يانداشما سىزىقلار. ② خەرىتىدە ئېكۋاتورغا ياندىشىپ كەلگەن چەمبەر شەكلىدىكى سىزىقلار. ③ ئوخشاش، تەڭ.

paralı. s. ① باي. ② پۇللۇق، مائاشلىق:

«Paralı asker — مائاشلىق ئەسكەر.»

paralitik. s. fr. پالەچ، ھالسىز، ئەقتىدارسىز.

paraljezi. is. tip. ئۇيۇشۇش.

paralojizm. is. fr. خاتا مۇھاكىمە.

parameni. is. ئادەت (ھەيز) بۇزۇقلۇقى.

param parça. s. پارچە - پارچە.

parana.öz. is. coğr. پارانا (جەنۇبىي ئامېرىكىدا 3300 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى بىر ئۆستەڭ.)

paranoya. is yun. بولمايدىغان نەرسىلەردىن مەنە چىقىرىش.

parantez. is. fr. پارانتەز — تىنىش بەلگىلىرىدىن تىرناق ( ).

parapet, — ti. is. ① پاراخوتلار ئۈستىدىكى شادا. ② بىنالاردا دېرىزە ئالدىدىكى شادا، ۋادەك.

parapleji. is. بەل تۆۋەنىنىڭ پالەچ بولۇشى.

parapsikoz. is. نېرۋا بۇزۇقلۇقى.

parasız. s. ① پۇلى يوق. ② كەمبەغەل، يوقسۇل. ③ ھەقسىز، پۇلسىز:

«Parasiz tiyatro — پۇلسىز تىياتىر.»

parasızlık, — ğı. is. پۇلسىزلىق، پۇلى بولماسلىق.

paraspazm. is. ئىككى ئايىغىنىڭ يوغىناپ كېتىشى ياكى قىسقىراپ كېتىشى.

paraşol, paraçol. is. it. تۆت تەرىپى ئوچۇق، ئۈستى يېپىق بىر ئاتلىق ھارۋا.

paraşüt, — tü. is. fr. ① پاراشوت. ② قول سائەتلىرىدە سىلكىنىشتىن ساقلايدىغان پولات پارچە.

paraşütçü. is. ask. ① پاراشوتتىن سەكرىگۈچى. ② پاراشوتچى ئەسكەر.

paraşütçülük, — ğü. is. پاراشوتچىلىق.

paraşütlü. s. پاراشوتلۇق.

paratoner. is. fr. ① چاقماق

قايتۇرغۇچى. ② ئاۋاز ئالىدىغان ۋە بې‑
رىدىغان جاھازلاردا بىخەتەرلىك تېلېگرام
سىمى ئارىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۈسكۈنە.

paratrofi. is. tıp. ئوزۇقلىنىشنىڭ بۇزۇلۇشى.

paravan. is. fr. ask. كېمە ۋە پا‑ راخوتنى مىنالاردىن قوغدايدىغان قورال.

paravana. is. fr. ① شىرما (قاتلى‑ نىپ ئېچىلىدىغان بىرقانچە پارچىدىن تەركىب تاپقان پەردە). ② يوشۇرۇپ قالغۇچى، قوغداپ قالغۇچى ئادەم ياكى نەرسە.

~yapmak. باشقىسىنىڭ ئېتىدىن، ھوقۇقىدىن ۋە كۈچىدىن يوشۇرۇنچە پايدىلانماق.

parazit, –ti. is. s. fr. ① پارازىت، تەييار تاپ. ② رادىئوغا قارشى ئاۋاز.

parazitisti, –ti. is. fr. پارازىتلارنى ئۆلتۈرۈشكە يارايدىغان ماددا.

parazitlik, –ği. is. zool. پارازىتلىق.

parazitoğobi. is. fr پارازىت‑ لاردىن قورقۇش كېسەللىكى.

parazitoloji. is. fr. پارازىتولوگىيە (پارازىت ئۆسۈملۈك ياكى جانىۋارلارنى تەتقىق قىلىدىغان پەن).

parça. is. osm. ① پارچە. ② دانە. ③ بۆلۈم. ④ مۇزىكا ئەسىرى. ⑤ چى‑ رايلىق خوتۇن:

«1. Kırılan bardağın parçalarını sakliyorum — سۇنغان ئىستاكاننىڭ پارچىلىرىنى ساقلاۋاتىمەن.

2. On parçadan oluşan bir oda takımı — ئون بۆلۈمدىن ئىبارەت ئۆي جاھازلىرى.

3. Bu parçayı çok beğendim — بۇ مۇزىكا ئەسىرىنى بەكمۇ ياراتتىم.»

parçacı. is ① پارچە گەزمال سات‑ قۇچى. ② ماشىنا ئۈسكۈنىلىرىنى ساتقۇچى.

parçacık, –ğı. is. كىچىك پارچە.

parçak purçuk. s. پارچە ‑ پارچە.

parçalamak. ① پارچىلىماق. ② بۆل‑ مەك، ئايرىماق. ③ سۆزنى يېسىلتمىزغا ۋە قوشۇمچىلەرگە ئايرىماق.

parçalanmak. ① پارچىلانماق. ② خۇشال ۋە مەمنۇن قىلىش ئۈچۈن تىرىشماق.

parçalatmak. پارچىلاتماق.

parçalı. s. ① پارچە ‑ پارچە، پار‑ چىلارغا ئايرىلغان. ② كىنايىلىك:

«Parçalı söz — كىنايىلىك سۆز.»

parça parça. s. is. ① پارچە ‑ پارچە. ② بۆلۈم ‑ بۆلۈم.

pardesü, purdüsü. is. fr. يېپىنچا پەلتۇ، پىلاش.

pardon. ünl. fr. «ئەپۇ قىل» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

pare. is. osm. ① پارچە، قىسىم. ② دانە. ③ پۇل.

pareduz, parduz. is. s. far. ① يا‑ ماقچى. ② ئەسكى ‑ تۈسكى نەرسىلەر ئېلىپ ساتقۇچى.

pareduzi. is. ① ياماقچىلىق. ② ئەس‑ كى ‑ تۈسكى نەرسىلەر ئېلىپ سېتىش كەسپى.

pareno. is. far. ① ئىش ھەققى. ② ئۈسۈللىچىلارغا قىسىپ قويۇلىدىغان پۇل.

pare pare. z. s. پارچە ‑ پارچە.

parfüm. is. fr. خۇش پۇراق.

parfümeri, parfümöri. is. fr. ① خۇش پۇراق نەرسىلەرنىڭ ئىشلىنىپ

سېتىلىشى. ② ئەترە قاتارلىقلارنى سا-
تىدىغان دۇكان.

parfümerici. is. خۇش پۇراقلىق
نەرسىلەر ساتقۇچى.

pargi. is. far. ① يۇندا قۇدۇقى، ② -
ئەۋرەز.

parıldama. is. پارىلداش، پارقىراق.

parıldamak. ① پارىلدىماق.
② يورىماق.

parıldatmak. ① پارىلداتماق. ② يو-
رۇتماق.

parıl parıl. z. پار - پۇر.

parılti. is. يورۇقلۇق، پارلاقلىق.

parıltılı. s. يورۇق.

Paris. öz. is. پارىژ (فرانسىيىنىڭ
مەركىزى).

park, -kı. is. ing. ① ئومۇمىي
باغچا. ② ھەربىي ئىسكىلات ۋە گاراژ.

parka. is. ask. ھەربىيلەرنىڭ مايبۇر
كىيىمى.

parke. is. fr. ① ئۆيلەرنىڭ ئاستىغا
ياتقۇزۇلغان تاختايلار. ② تۆپتۈز تاش-
يول. ③ بازارنىڭ قىزدىق يېرى. ④ سو-
دىگەرلەر يىغىنى:
«Otel koridorunun parkeleri- مېھ-
مانخانا كارىدورىنىڭ ئاستىغا ياتقۇ-
زۇلغان تاختايلار.
Sokağa çıktık, güneş ıslak كوچىغا
parkelerde parliyordu — چىقساق
قۇياش تاشيولدا پارىلدايتتى.»

parkinson. öz. is. پاركىنسون
(1755 - يىلىدىن 1824 - يىلغىچە
ياشىغان ئىنگلىز دوختۇرى).

parkur. is. fr. يۈگۈرۈش (ئات، ۋېـ
لىسىپىت قاتارلىق) مۇسابىقە يولى.

parlak, -ğı. is. ① پارلاق، پارقىراق.
② ئايدىڭ، يورۇق، ئوچۇق. ③ نۇرلۇق:
«1. Parlak bir maden — پارلىداق
بىر مەدەن.
2. Parlak bir hava — ئوچۇق هاۋا.
3. Parlak bir başarı — پارلاق
بىر غەلىبە.»

parlaklık, -ğı. is. ئايدىڭلىق،
يورۇقلۇق.

parlamak. ① پارىلدىماق، پارقىرىماق.
② تۇتاشماق، يانماق. ③ ئىناۋىتى
كۆتۈرۈلمەك، ئورنى ئۆسمەك. ④ ئاچـ
چىقلانماق، خاپا بولماق.
⑤ چىرايلىقلاشماق:
«1. Ayna ğibi parlamak — ئەينەكـ
تەك پارقىرىماق.
2. Lamba parladı — چىراغ ياندى.
3. Ahmet kısa bir zamanda
parladı — ئەخمەت قىسقا بىر ۋا-
قىتتىلا ئۆسۈپ كەتتى.
4. Sinirlidir, çabucak parlar —
جىلىخور تېزلا ئاچچىقلىنىدۇ.»

parlamentarizm. is. fr. پارلامېنت-
لىق تۈزۈمى.

parlamenter. is. fr. پارلامېنت
ئەزاسى.

parlamento. is. it. huk. پارلامېنت:
«Âmerika parlamentosu —
ئامېرىكا پارلامېنتى.»

parlatmak. ① پارىلداتماق. ② ئىچمەك.
«Bir iki kadeh parlatmazsa olmaz-
بىر - ئىككى رۇمكا ئىچمىسەك بولمايدۇ.»

parmağımsı. s. بارماقچىلىك، بارماقتەك.

parmak, -ğı. is. ① بارماق، باش
بارماق، ئىشارەت بارماق، ئوتتۇرا

بارماق، ئۈزۈك بارماق، سنچىلاق قول. ② گۈكۈسۈن. ③ ئىلىك. ④ مۇداخىلە، ئارىلاشىش، ئارىلىشىش. ⑤ شادا ۋە ۋادەكلەردە ھەربىر تۈمۈر ياكى ياغاچ:
«Bardakta üç parmak su var — ئىستاكاندا ئۈچ ئىلىك سۇ بار.
Bu işte onun da Parmağı var — «بۇ ئىشقا ئۇمۇ ئارىلاشقان.

parmakçı. is. s. ① شادا (ۋادەك) ياسىغۇچى. ② كۈشكۈرتكۈچى، قۇتراتقۇچى.

parmaklamak. ① بارماق بىلەن يېمەك. ② كۈشكۈرتمەك، قۇتراتماق:
«Balı parmakladı — ھەسەلنى بارماق بىلەن يېدى.»

parmaklararası. s. بارماقلار ئوتتۇرىسى.

parmaklık, – ğı. is. ياغاچ ۋە تۆمۈردىن ياسالغان شادا (ۋادەك):
«Merdiven parmaklığı — پەلەمپەي ۋادىكى.»

parmaklıklı. s. شادىلىق، سالاسۇنلۇق.

parmaksız. s. is. بارماقسىز (بارماقسىز تۇغۇلغان).

parmaksızlık, – ğı. is بارماقسىز تۇغۇلۇش (قول ياكى پۇتنىڭ).

parmıcan. is. it. ئىتالىيە سۈزمىسى.

parola. is. it ئىم، پارول (يوشۇرۇن شەرتلىك سۆز ياكى ئىبارە).

paroreksi. is. tıp. ئىشتىھانىڭ بىردىن ئارتىشى.

parotid. is. fr. anat. قۇلاق ئاستى تۈكۈرۈك بېزى.

parotis. is → **parotid.**

parpa. is. قالقان بېلىقنىڭ بالىسى.

par par. پار - پۇر، پار - پار:
«par par parlıyor. — پار - پۇر پارقىلداپدۇ.»

pars. is. zool. قاپلان.

parsa¹. is. ① ئوغرۇمە پۇل. ② قەلەندەرچىلىك.

parsa². s. far. تەگىرىگە ئىبادەت قىلغۇچى، ئابىت.

parsai, parsayi. is ① سوپىلىق. ② ئەخلاقلىق.

parsal. s. ئەسكى - تۈسكى.

parsel. is. fr. ھەلۇم بىر مەقسەت ئۈچۈن ئايرىلغان تېرىلغۇ يەر.

parsellemek. پارچىلارغا ئايرىماق.

parselli. s. پارچىلارغا ئايرىلغان.

parseng. is. far. is. تارازا (گىر) تېشى.

parsi. s. far. ① ئىرانغا ئائىت، ئىران بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② پارسچە.

parşömen. is. fr. خەت يېزىش ۋە رەسىم سىزىش ئۈچۈن مەخسۇس تەييارلانغان ھايۋان تېرىسى.

partal, parsal. s. كونىراپ كەتكەن، جۇلىقى چىقىپ كەتكەن.

parter. is. fr. ① گۈل باغچىسى. ② كىنوخانا ۋە تىياتىر زالىنىڭ تۆۋەن قەۋىتى.

parthça. öz. is ·dilb. پارتىيەچە (ئوتتۇرا ئىران دەۋرىدە ئىراننىڭ غەربىي - شىمال قىسمىدا قوللىنىلغان تىل).

parthler. öz. is. پارتىيەلار (ئىرانلىقلار بىلەن ئۇرۇق - تۇغقان خەلق).

parti¹. is. fr. ① بۆلۈم، قىسىم، تۈركۈم. ② ئويۇن پارچىسى. ③ بىر پۈتۈن مۇزىكا ئەسىرىنىڭ ھەر پارچىسى. ④ ئەرزان ئېلىنغان ۋە ئېلىنىدىغان نەرسە.

parti[2]**.** is. fr. پارتىيە:
«Komünist parti — كوممۇنىستلار
پارتىيىسى.»

partici. is. ① پارتىيە ئەزاسى.
② پارتىزان.

particlik, – ği. is. پارتىزانلىق.

partili. is. پارتىيىلىك.

partisip. is. fr. ئىسىمداش، سۈپەتداش.

partizan. s. is. پارتىزان.

partizanlık, – ğı. is. پارتىزانلىق.

partöner, partener. is. fr. ① دوبلۇر (بىر رولنى ئېلىشتا ئارتىسقا ياردەمچىلىك قىلغۇچى). ② قىماردىكى شېرىك.
③ تانسىدا جورا.

parya. is. fr. ① ھىندىستاندا «قاسىت» دەپ تونۇلمىغانلارغا بېرىلگەن نام. ② باشقىلار تەرىپىدىن خورلانغۇچى.

pas[1]**.** is. ing. sp. پاس (توپ ۋە قارت ئويۇنلىرىدا قوللىنىلىدۇ).

pas[2]**.** is. esk. ① دات. ② گەز:
«1. Demir paslaştı — تۆمۈرنى دات باستى.
2. Hastanın dilindeki pas — كېسەلنىڭ تىلىدىكى گەز.»

~ çıkarmak. – داتنى چىقارماق.

pas[3]**.** is. far. ① كۆزىتىش، مۇھاپىزەت قىلىش. ② كېچە - كۈندۈزنىڭ سەككىزدىن بىرى، ئۈچ سائەتلىك مەزگىل.

pasa. is. ① نەرسىلەر قىلىدىن قولغا تۇشۇلغاندا قوللىنىلىدىغان ئىبارە. ② ئۇزۇن ئېپىز تاختا.

pasaj. is. fr. ① يالغۇز پىيادىلەر ماڭالايدىغان، ئىككى تەرىپى دۇكانلىق تار يول. ② ئىستاتا، نەقىل.

pasak. is. ... كىر. ② كىسىر كىسىم.

pasakaglia. is. it. ...زۇلىدۇرمەي ...املىشىدىغان مۇزىكا پارچىسى.

pasaklı. s. پاسكىنا، كىر. ...رەتسىز، قىياپىتى ساڭگول - سۇڭگول.

pasalamak. → Vermel...

pasaparola. is. it. ask. ...) قوماندا، ...يىرۇق (بىر ھەربىي قىسىمغا بېرىلگەن ... ئېغىزدىن ئېغىزغا پۈتۈن ئەسكەرلەرگە ...تكۈزۈلگەن بۇيرۇق). ② پارولنىڭ ...ردىن بىرىگە ئۆتۈشى.

~etmek. ① سۆزنى ھەر تەرەپكە تار...اتماق. ② بۇيرۇقنى تېلېفون بىلەن ...ۇناسىۋەتلىك تەرەپلەرگە يەتكۈزمەك.

pasaport, – tu. is. fr. ① پاسپورت. ② ئۇرۇشتا پاراخوتلارغا بېرىلگەن ...يۈرۈش بەلگىسى:
«Pasaportunu eline vermek — قوغ...لىماق، ھەيدىمەك.»

pasatizm. is. ed. پاساتىزم (سەنـ...ئەتتە ئۆتمۈشنىڭ ئەنئەنىلىرىگە بېقىندى ...بولۇپ قالغانلىق ۋە مۇشۇ ئاساستا قو...رۇلغان سەنئەت مەكتەپلىرى).

pasavan. is. fr. huk. پاساۋان (تۈركىيە بىلەن چېگرىداش مەملىكەتلەردە ياشىغان تۈركىيە پۇقرالىرىغا مەملىكەت تەرىپىدىن پاسپورت ئورنىدا بېرىلگەن بەلگە).

pas. ban. is. far. پاسبان، كۆزەتچى، مۇھاپىزەتچى.

pas. bani. is. osm. far. esk. ① كۆزەتچىلىك، مۇھاپىزەتچىلىك. ② بىر خىل تۈرك مۇقامى.

pasböcüsü. is. → pas[2].

pascal. blaise. öz. is. 1623 - يىلدىن

1662 - يىلىغىچە ياشىغان فرانسۇز ماتېماتىكىچىسى، فىزىكىچىسى، پەيلاسوپى، ۋە يازغۇچىسى.

pasdar. is. far. ① كىچىك كۆزەتكۈچىسى، پاششاپ. ② ئىشەنچلىك ۋە سادىق ئادەم.

pasderi. is. ① كۆزەتچىلىك. ② مەسئۇللۇق.

paseng, pasang. is. ئىراندا ياشايدىغان ياۋا تېكە (تاغ تېكىسى).

pasif. s. fr. ① پاسسىپ، تەشەببۇسكارلىقى يوق. ② ئېزىلەڭگۈ، مىس - مىس.

pasifik okyanusu. öz. is. coğr. ئۇلۇغ ئوكيان.

pasifleştirme. is. پاسسىپلاشتۇرۇش.

paskal. s. fr. ھەييار، قىزىقچى (بىرى):

«Ne paskal adam — نېمىدېگەن قىزىقچى ئادەم.»

paskalık, -ğı. is. ھەييارلىق، قىزىقچىلىق.

paskalya. is. yun. پاسخا بايرىمى.

paslanma. is. داتلاشما، داتلىششى، دات بېسىش.

paslanmak. ① داتلاشماق. ② گاللاشماق. ③ گەز باغلىماق (تىل):

«Insan okumazsa kafası paslanır — ئىنسان ئوقۇمىسا، كاللىسى گاللىشىدۇ.»

paslanmaz. s. دات باسمايدىغان، داتلاشمايدىغان، دات باسماس.

paslaşmak. ① توپنى بىر - بىرىگە پاس بەرمەك. ② ئاشىقلارچە قاراشماق.

paslı. s. داتلاشقان، دات باسقان، گەز باغلىغان.

paso¹. is. it. ① مائاشتىن ھەممىسىنىڭ ياكى بىر قىسمىنىڭ بېرىگە تەئەللۇق ئىكەنلىكى يېزىلغان ھۆججەت. ② بىر ئىشتىن ۋاز كەچكەنلىكى ياكى بۇ ئىشنىڭ قىلىنمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان سۆز:

«Benden paso, güle güle gidin! — مەندىن رۇخسەت، خاتىرجەم كېتەۋېرىڭلا!»

paso². is. isp. ed. تىياتىردا پەردە ئارىلىقىدا ئوينىلىدىغان كۈلكىلىك ئويۇن.

paspal. is. yun. ① كېپەكلىك كۆپ ئۇن، كېپەكلىك ئۇن. ② ئەپيۇننىڭ ناچىرى.

paspas. is. بوسۇغىغا تۈۋىگە سېلىپ قويۇلغان ئاياغ سۈرتكۈچ.

paspaslamak. پاراخوت سۇپىلىرىدىكى سۇلارنى سۈرتمەك.

pasta. is. it. ① پەرەندىك قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي نامى. ② كېيىملەرنىڭ پۈرلىمى، قىرى، قېتى.

pastacı. is. پىرەنىك قاتارلىقلارنى ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

pastacılık, -ğı. si. پىرەنىك قاتارلىقلارنى ياساش ياكى سېتىش كەسپى.

pasta. hane, pastane. is. it. پىرەنىك قاتارلىقلارنى ساتىدىغان دۇكان.

pastal. is. قاتلانغان تاماكا يوپۇرمىقى.

pastalı. s. پۈرمىلىك:

«Pastalı entari — پۈرمە كۆڭلەك.»

pastav. is. mac, dok. يۇڭ رەخ تۈپى.

pastel. is. s. fr. ① بوياقلىق رەسىم سىزىش قەلىمى. ② بوياق قەلەم بىلەن سىزىلغان رەسىم.

pastelci. is. بوياق قەلەم بىلەن رەسىم سىزغۇچى.